LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS INSTITUTAS

ŠIAURĖS LIETUVOS PASAKOS

Surinko
MATAS SLANČIAUSKAS

Vilnius
1974

M. Stančauskas

Parengė
NORBERTAS VĖLIUS IR ADA SESELSKYTĖ

Redagavo
KOSTAS ALEKSYNAS

© Sudarymas, Leidykla „Vaga", 1974

PRATARMĖ

Lietuvių pasakojamoji tautosaka intensyviai renkama jau nuo XIX a. pradžios. Tik nedidelė jos dalis paskelbta S. Daukanto, L. Semenskio, J. Karlovičiaus, A. Šleicherio, A. Becenbergerio, K. Brugmano, K. Jurkšaičio, H. Šoi, J. Basanavičiaus, J. Balio, J. Elisono, J. Dovydaičio ir kituose leidiniuose, o dauguma (apie 50 000 kūrinių) laikomi LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne. Čia saugoma vertinga rankraštinė J. Akelaičio, L. Ivinskio, M. Slančiausko, J. Stonevičiaus, S. Žiupsnio, V. Basanavičiaus, E. Rūkštelytės, V. Dičiūno ir kitų tautosakos rinkėjų medžiaga, kuri plačiajai visuomenei beveik neprieinama. Tuo tarpu padidėjus liaudies meno vaidmeniui profesionaliajame mene bei gyvenime ir toli į priekį pažengus visam tautosakos mokslui, vis labiau ir labiau domimasi pasakomis, sakmėmis, padavimais ir kitais pasakojamosios tautosakos žanrais. Prieš keletą metų išleisti du lietuvių pasakojamosios tautosakos tomai („Lietuvių tautosaka", V., III — 1965, IV — 1967) jau seniai dingę iš knygynų vitrinų. Siekdamas patenkinti mokslininkų, menininkų ir plačiosios visuomenės poreikius, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas pradėjo leisti praeities tautosakos rinkėjų medžiagą, kuri dabartiniu metu jau turi ir istorinės vertės. 1973 m. buvo paskelbtos M. Davainio-Silvestraičio pasakos, sakmės, oracijos. Šiame leidinyje pateikiamos vieno iš žymiausių XIX a. pabaigos — XX a. pradžios tautosakos rinkėjų Mato Slančiausko (1850—1924) užrašytos pasakos, esančios Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraštynuose. To paties rinkėjo užrašyti anekdotai, sakmės, pasakojimai ir atsiminimai bus publikuojami atskiru leidiniu.

Pasakojamajai tautosakai M. Slančiauskas skyrė daug dėmesio: rinko ją visą gyvenimą ir sudarinėjo atskirus jos rinkinius. Į rinkinius medžiagą dėjo ne atsitiktinai, o žanriniu principu: vienuose dominuoja gyvulinės pasakos, kituose — stebuklinės, dar kituose — buitinės pasakos bei anekdotai. Kartais medžiaga suklasifikuota net ir rinkinio viduje. Siekiant išlaikyti M. Slančiausko užrašytos pasakojamosios tautosakos išdėstymo tvarką, šiame leidinyje ji ir pateikiama atskirais rinkinėliais. Kūrinių seka rinkiniuose nekeičiama. M. Slančiauskas tuos pačius kūrinius yra užrašęs po kelis kartus. Leidinyje stengtasi pateikti pirmuosius užrašymus, o jie daugiausia yra sudėti svarbiausiuose rinkiniuose. Nors stilistiškai šie kūriniai nėra patys geriausi, tačiau atrodo, kad jie sąmoningai autoriaus neredaguoti, ir todėl iš jų lengviausia atsekti folkloro kūrinio autentiškumą. Pakartotai užrašyti kūriniai, nors neretai tai yra nauji tų pačių kūrinių variantai, nespausdinami. Rinkinių ir kūrinių pavadinimai paliekami paties rinkėjo. Jeigu spausdinamasis kūrinys yra be pavadinimo, o jį turi artimas variantas, tai paimamas to varianto pavadinimas; prieš jį žymima žvaigždutė. Pavadinimai, sugalvoti leidinio parengėjų, rašomi laužtiniuose skliaustuose.

Leidinys pirmiausia skiriamas mokslo reikalams, tad stengiamasi išlaikyti medžiagos autentiškumą. Kartu norima, kad jis būtų prieinamas kiekvienam tautosaka besidominčiam skaitytojui.

Tekstai leidinyje pateikiami dabartinės literatūrinės kalbos rašyba. M. Slančiausko rašmenys keičiami dabartiniais. Pavyzdžiui, k r u m u s rašoma k r ū m u s, k i s z t — k y š t, c z e — č i a, n a k t c z i u — n a k č i ų, k a m ů l e l i s — k a m u o l ė l i s ir pan. Taisomos aiškios rašybos klaidos, taip pat įvairūs apsirikimai (pvz., pasitaiko nebaigtų rašyti žodžių, tarpusavy nesuderintų jų formų, tas pats žodis sakinyje be reikalo pakartojamas ir pan.). Tekstą papildantys žodžiai, frazės ir sakiniai, pridėti redaguojant, rašomi laužtiniuose skliaustuose. Ant dviejų žodžių — n i e k à s reikšme „nieko sau, neblogas" ir l a b i á u s „labiausiai" dedamas kirtis, kad skaitytojas juos skirtų nuo žodžių n i ẽ k a s ir l a b i a ũ s „labiau".

Skyryba irgi tvarkoma pagal dabartinės literatūrinės kalbos normas, kartu stengiantis išlaikyti ir kuo tiksliau perteikti originalo sakinių struktūrą, specifines tautosakos kalbos ir apskritai šnekamosios kalbos sintaksės ypatybes.

M. Slančiauskas tautosaką daugiausia rašė savo gimtąja tarme — pereinamąja tarp vidurio ir šiaurės vakarų aukštaičių su aiškia šiaurės vakarų aukštaičių elementų persvara. Būdingosios tarmės ypatybės redaguojant išlaikomos. Nemažai žodžių turi kiek kitokį, nei literatūrinėje kalboje, kamieną, pvz.: lytus (literatūrinės kalbos — lietus), gelžis (geležis), gandinti (gąsdinti), sodnas (sodas), pluokštas (pluoštas), striugas (striukas), šulnys (šulinys), kelinės (kelnės), žvaizdė (žvaigždė), tūpia (tupia), gūlantys (gulantis), ekėčios (akėčios), naujyna (naujiena), gyvuolys (gyvulys), lakštinguola (lakštingala), melugis (melagis), šaltenis (šaltinis), obelys (obuolys), jegu (jeigu), jug (juk), par (per), prė (prie), apė (apie), no (nuo), tei (tai). Kiti žodžiai skiriasi žodžio galo formomis, pvz.: kūlėjis (kūlėjas), meitėlys (meitėlis), girė (giria), kišenį, baisiausis, poni, šunei (šuniui), manės (manęs), keturius, išmušo, didiemsiems, paliekt (palieka), vidurnaktyj, daugiaus. Redaguojant tekstus, išlaikomas ir tarmei būdingas galūnių trumpinimas, pvz.: tilviks (tilvikas), važiuots, atsigen, devinto karalystė (devintoje karalystėje) ir pan.

Paliktos visos sporadinės fonetinės bei morfologinės ypatybės. Pavyzdžiui, rašoma ležiuvis (liežuvis), priesenys (priesienis), tetirvinas, piningai, kuningas, gaigystė, prėjęs (priėjęs), eme (eime), nepkanta (neapykanta), birėti, palukėti, škarmalus, a girdi (ar), da (dar), ka gardu (kad), aglė (eglė), eikštė (aikštė), pagriaužė, kilniojęs, žolas (žoles), bet šitaip užfiksuota vienaskaitos vardininko forma taisoma į žolės, su žiuvelam — į žiuvelėm ir t.t., nes antraip gautume formas nebuvėles žolos, žiuvelom, graites-

nis (greitesnis), sulasęs (sulesęs) ir t. t. Neredaguojami ir tarmės atstovų iškreipti pasakose pasitaikantys tarptautiniai ar šiaip kitų kalbų žodžiai, besiskirią nuo analogiškų literatūrinės kalbos žodžių, pvz.: kumedninkas (komedininkas), akonumas (ekonomas), šeržentas (seržantas), kapralnas, (kapralas), apicierius, čiumadanas, puštalieta, kapelija, kams (chamas) ir pan.

Tekstuose pasitaiko ir lietuviškų žodžių, turinčių kitos kalbos (gautą iš slavų ar latvių) priesagą, pvz.: kaimynka (kaimynė), žiemavoti (žiemoti), užtekšenai (užtenkamai) ir pan.

Dėsningos fonetinės ypatybės neišlaikomos. Redaguotuose tekstuose neperteikiamas fonetinis galūninio o virtimas į a, pvz.: mana beržas, pre to lauža, be viena ragelia, varvėja taisoma į mano, laužo, vieno ragelio, varvėjo. Ši ypatybė ir M. Slančiausko nėra nuosekliai žymima. Redaguotuose tekstuose neatsispind tarmei būdingas vadinamųjų nosinių balsių trumpinimas žodžio gale, pvz.: kita karta rašoma kitą kartą, puse metu — pusę metų, pristatyses — pristatysiąs, buves — buvęs ir t.t. (nesutrumpintus nosinius balsius M. Slančiauskas yra pažymėjęs, pvz.: buvę, kaszin ką, tą). Rašyba norminama tų žodžių, kurių užfiksuotas faktiškasis tarimas, pvz.: sav rašoma sau, erelei — ereliai, jei (vns. naudininkas) — jai, jieszkot — ieškot, iszpjauczia — išpiaučia, labjaus — labiaus ir t.t.

Leksika leidinyje nekeičiama. Tarminiai ir šiaipjau retai vartojami žodžiai, mažiau žinomos svetimybės paaiškinami žodynėlyje. Paliekama ir to paties daikto ar reiškinio sinonimika — kad ir tame pačiame tekste, pvz.: trunks — gėrims, gradninks — daržininks, medinčius — medininkas — strielčius ir pan. Fonetinis bei morfologinis lyčių įvairumas taip pat paliekamas (pvz.: smala — smalė). Viena kita žodžio forma gali būti ir M. Slančiausko nesąmoningai sudaryta ar labai siaurai težinoma (pvz.: šiesdvi).

Į pasakų kalbą yra įsibrovusių tarmei svetimų elementų, pavyzdžiui, iš raštų sužinotų žodžių: g o d u s (tarmėje sakoma l o k a m n s), s k r a n d a (šalia paaiškinta: k a i l i n i a i s), k ū d i k i s ir kt. Žodis i š v y s t i jam nėra įprastas, tad pavartojamas savaip: į v y d ę s. Kai kuriuose tekstuose šalia tradicinio žodžio ar jo formos M. Slančiauskas parašo ir iš literatūrinės kalbos perimtą atitikmenį. Arba — priešingai: jis, pavyzdžiui, kone visur vartoja iš raštų perimtas formas n u o, t a v e ir tik vienur kitur rašo tarmiškai: n o, t a v i.

Išlaikoma visa M. Slančiausko užrašytų tekstų sintaksinė sandara. Neliečiami ir tie sakiniai, kurie kalbos sraute pasakotojo nėra kaip reikiant apdoroti ir kurie sudaryti pagal savitus šnekamosios kalbos dėsnius, pvz.:

Daugiaus ta lapė, kol buvę mėsos, tai mėsą ėdusios abi su meška, o vilko žarnas ji į žemes po savo patalu pasikasus.

Toliaus vel paėjęs patikęs kitą žmogų, katę, užsirišęs ant kaklo šniūrą, besivedant pakart.

Nekeičiamos literatūrinės kalbos atitikmenimis savitos tarminės, taip pat iš kitų kalbų atėjusios konstrukcijos, pvz.: l i g p u s ė (=pusės) metų; kas jis čia toks p a r ž m o g ų (= p e r ž m o g u s); reik p r ė p o p i e ž i a u s (=p o p i e ž i u i) gromatą nurašyti; l a i d r y b s o k (=t e d r y b s o šalia, l a i s k ę s t i e, t e g u l p l a u k i e...), vežt a n t p a r d a v i m o (= p a r d u o t i); dažnos nuolaidos ar stiprinimo reikšmę turinčios konstrukcijos su b o (b o ė j o, ė j o „vis dėlto ėjo", b o n e g e r a i, n e g e r a i „vis tiek negerai"), pasitaiko asmenuojamosios veiksmažodžio formos junginių su pastiprinamuoju dalyviu (p a m i s l i j a u p a m i s l i j ę s) ir pan.

Geriau suprasti spausdinamą medžiagą skaitytojams padės įvadas, paaiškinimai, rodyklės ir žodynėlis.

Medžiagą atrinko ir spaudai parengė N o r b e r t a s V ė l i u s ir A d a S e s e l s k y t ė. N. Vėlius parašė įvadą, paaiškinimus, sudarė rodykles. Tekstus redagavo ir žodynėlį su-

darė Kostas Aleksynas. Redaguojant kalbiniais klausimais konsultavo tų vietų, iš kurių skelbiama tautosaka, tarmę gerai pažįstanti Aldona Jonaitytė. Ji taip pat recenzavo spaudai parengtą rankraštį. Parengėjams vertingais patarimais padėjo daugelis Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos sektoriaus bendradarbių.

MATAS SLANČIAUSKAS IR JO PASAKOS

Daugelis XIX a. pabaigos šiaurės vidurio Lietuvos gyventojų gerai pažinojo nediduką žvitrių akių kaimo siuvėją Matą Slančiauską[1], drąsų, energingą, nuolat ką nors knyburiuojantį ar rašantį. Su maišeliu ant pečių (o ten — žirklės, laidynė, mastelis) jis išvaikščiojo visas Gruzdžių, Joniškio, Žagarės ir Skaistgirio apylinkes, siūdamas moterims sijonus, vyrams — sermėgas, mažiems vaikams — sukneles, dainuodamas dainas, sekdamas pasakas ir anekdotus — gyvas Palangos Juzė. Jautrumas gamtos ir žmonių dvasiniam grožiui, priešiškumas priespaudai ir pagaliau varginga beteisė jo paties socialinė padėtis suko šį pilksermėgį siuvėją į svarbiausių to meto įvykių ratą. Jis ir kaimo „daraktorius" slogiais spaudos draudimo metais, ir paprastų žmonių švietėjas, lietuviškų knygų platintojas, ir aktyvus kaimo korespondentas, ir tautosakos, kalbinės bei etnografinės medžiagos rinkėjas, kaimo poetas ir pagaliau, nors kuklus, kovos už nacionalinę ir socialinę laisvę dalyvis. Tačiau nei savo amžininkų, nei po mirties M. Slančiauskas nebuvo prideramai įvertintas, jo triūsas liko nepasvertas ir neįkainotas, nors viena kita proga jis ir buvo

[1] Mato Slančiausko pavardė ir vardas šaltiniuose rašomi nevienodai. Jis ir pats XIX a. pabaigoje — XX a. pradžioje, kol nebuvo nusistovėjusi lietuviškų pavardžių rašyba, pasirašinėjo *Slončevskas, Slančauckas, Slančaitis, Slančius, Slančauskas.* Į senatvę pasirašinėdavo tik *Slančauskas.* Taip jo pavardę rašė artimieji. Šiuo metu Trumpaičiuose ir gretimuose kaimuose gyvenantys jo giminaičiai pasirašinėja *Šlančauskais, Slančauskais, Slančiauskais.* Senieji žmonės juos irgi vadina įvairiai.

Savo vardą Slančiauskas dažniausiai pasirašinėjo *Mateušas (Matavušas),* tik vieną kitą kartą yra pasirašęs *Matas.* Mateušu jį vadina bendraamžiai, giminės, taip jis užrašytas įvairiose knygose (pvz., sutuoktuvių registracijos). Pagal to meto tradiciją jis turėjo ir antrą vardą — *Jonas,* kurį retkarčiais pridėdavo prie savo pavardės.

Šiame leidinyje vartojamos literatūrinei kalbai būdingesnės jo vardo ir pavardės lytys.

prisimintas[2]. Tik tarybinės santvarkos metais mėginta apibrėžti jo vietą lietuvių folkloristikos, iš dalies ir visuomeninės minties raidos istorijoje[3]. Nemaža naujų faktų, tyrinėdama M. Slančiausko asmenybę ir veiklą, surinko Marija Žakavičiūtė-Macijauskienė[4], gražiai jis įvairiomis progomis prisimintas kraštotyrininko Petro Budraičio[5]. Šiame įvade, remiantis jau žinomais ir naujai surastais duomenimis, mėginama nupiešti šio tauraus žmogaus paveikslą ir kiek smulkiau apžvelgti jo tautosakinę veiklą.

M. SLANČIAUSKO GYVENIMO IR PAŽIŪRŲ BRUOŽAI

M. Slančiauskas gimė 1850 m. vasario 21 d. Trumpaičiuose[6], netoli Rudiškių (dabartiniame Joniškio raj.), bežemio kubiliaus šeimoje. Jo tėvas Mateušas Tadeušas Slančiauskas

---

[2] Žr. A. M. Braziulis. Mateušas Slančauskas.— „Krivulė", 1924, Nr. 5, p. 12; K. Grinius. A. a. Mateušas Slančauskas.— „Lietuvos žinios", 1924. III.27; Leonas Vitkauskas. Motiejaus Slančausko užrašai apie „Aušros" ir „Varpo" gadynę.—„Lietuvos žinios", 1927.II.21; Petras Avižonis. Mateušas Slančauskas.— Kn.: Knygnešys, II K., 1928, p. 69—78; Knygnešys—kraštotyrininkas.—„Gimtasai kraštas", 1935, Nr. 3—4, p. 395.

[3] Lietuvių tautosakos apybraiža. Redakcinė kolegija: K. Grigas, Amb. Jonynas, K. Korsakas (vyr. redaktorius), L. Sauka. V., 1963, p. 78—79; Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, III. V., 1971, p. 232.

[4] M. Žakavičiūtė-Macijauskienė. Įžymusis kaimo siuvėjas.— „Liaudies kūryba", I. V., 1969, p. 333—342; Marija Žakavičiūtė. M. Slančiauskas — švietėjas.— „Mokslas ir gyvenimas", 1969, Nr. 3, p. 25—26; M. Macijauskienė. Nevaikščiotais takais.—„Pergalė", 1969, Nr. 9, p. 184—186; Marija Macijauskienė-Žakavičiūtė. Dvi citatos. Kodėl jas sugretinau? — „Jaunimo gretos", 1968, Nr. 9, p. 20; Marija Macijauskienė. Kaip Lietuvos ąžuolas.—„Gimtasis kraštas", 1969.II.6, 1969.II.13, 1969.II.20; M. Macijauskienė. Pažintis su Marksu.— „Šviesa", 1970, Nr. 1, p. 19—20 ir kt.

[5] P. Budraitis. Kultūros dirvonų plėšėjas.— „Kultūros barai", 1967, Nr. 8, p. 69—70; P. Budraitis. Mateušas Slančauskas.— „Tarybinis balsas" (Joniškis), 1968.I.4, 1968.I.6, 1968.I.9; Petras Budraitis, Stasys Vaitekūnas. Matas Slančauskas — švietėjas, tautosakininkas ir kraštotyrininkas. — „Kraštotyra", 1970, p. 277—289; P. Budraitis. Kriaučiaus akademiko gyvenimas.—„Buitis", 1971, Nr. 3, p. 19 ir kt.

[6] Svarbiausieji M. Slančiausko gyvenimo faktai suminėti „Autobiografijoje", kurią jis pridėjo prie 1921.V.17 laiško P. Avižoniui. Laiškas ir autobiografija yra Šiaulių „Aušros" muziejaus fonduose. Vėliau ji sutrumpinta arba ištisai ne kartą buvo perspausdinama. Žr.: Petras Avižonis. Mateušas Slančauskas, p. 75—76; Knygnešys—kraštotyrininkas, p. 395; P. Budraitis. Mateušas Slančauskas.

Straipsnyje M. Slančiausko gyvenimo datos nurodomos pagal naująjį kalendorių.

(1810—1875 m.) buvo raštingas (išmokė sūnų lenkiškai skaityti) ir geras pasakotojas (mėgo sekti sakmes, pasakas, pasakojimus). Nebloga pasakotoja buvo ir jo motina Teresė Kardišauskaitė-Slančiauskienė.

Neturėdami vieninteliam savo sūnui palikti jokio turto, tėvai stengėsi jį nors kiek pramokyti. 1857 m. tėvas jį nuvežė pas Rudiškių vargonininką mokytis rašto. Čia jis kiek susipažino su muzika (vėliau pats į sąsiuvinį įrašė keletą dainų su melodijomis), lotynų kalbos pradmenimis. Tais pačiais metais M. Slančiauskas įstojo į Joniškio parapinę mokyklą ir ją baigė 1874 m.[7] Mokyklą, matyt, lankė nereguliariai, nes autobiografijoje rašo, jog „po kelias savaites kas žiemą mokiaus tai sodžiuj, tai miesteliuose: Gruzdžiuos, tai Joniškyj". Mokslo nenutraukė ir per 1863 m. sukilimą, kuris jį labai paveikė. Kitas svarbus įvykis, turėjęs įtakos M. Slančiausko asmenybei ir visai jo veiklai, buvo spaudos uždraudimas[8].

Dėl neturto M. Slančiauskas toliau mokytis negalėjo, ir tėvai jį išleido pas kaimo siuvėjus. Nuo šešiolikos metų jis pradėjo verstis siuvėjo amatu ir vertėsi iki pat mirties. Nors nedaug teuždirbdavo, tačiau mėgo savo amatą, laisvę, patiko keliauti iš vietos į vietą, bendrauti su žmonėmis. Šį įdomų, nerūpestingą gyvenimo periodą M. Slančiauskas yra pavaizdavęs viename pirmųjų eilėraščių, rašytame 1874 m.:

Kas ką gal man padaryti,
Kad pats dievas padeda?

Nor maž ką galiu uždirbti —
Mažas arklas adata.

Valna koja, kur nueinu,
Pono nėra ant manės...[9]

Eiliuoti M. Slančiauskas pradėjo anksti. Turimais duomenimis, pirmuoju jo eilėraščiu laikytinas „Roda apie ženatvę", prie kurio yra jo paties ranka įrašyta pastaba: „Tą visų pir-

[7] Žr. CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l. 236.

[8] Net senatvėje, 1921.V.17, rašytame laiške P. Avižoniui prisimena: „Aš 14—15 metų buvau, kada <...> užgynė mūsų knygas spausdinti lotyniškomis raidėmis, tai gal pavadint tą nuotikį „katestrofa", tą mūsų kampą, teipjau tamsų ir juodą,— da tamsesniu ir juodesniu padarė."

[9] LMD I 483(890).

miausia 1874 metą sueiliavau mėšlav. kūtėj."[10] Eilėraštis dainingas, artimas liaudies dainoms ir pavadintas „daine". 1874—1875 m. M. Slančiauskas sukūrė ir daugiau „dainių", kurių problematika artima lietuvių liaudies jaunimo ir meilės dainoms. Kūrė ir eilėraščius apie lietuvių kalbos grožį, žmonių taurumą, garbingą praeitį ir sunkią tautinę priespaudą. Vėliau sudarė net atskirą tokių eilėraščių, rašytų 1874—1887 m., rinkinėlį „Lietuvai eiliavimai".[11]

M. Slančiauskas mėgino versti iš kitų kalbų. 1874 m. iš lenkų ir vokiečių kalbos išvertė giesmių, 1879 m.—lenkų-lotynų kalbų žodynėlio lenkiškąją dalį, iš latvių kalbos—1871 m. išleistą geografijos vadovėlį ir rašinėlį apie Vezuvijaus išsiveržimą. Pastarieji du darbai, atrodo, versti pedagoginiais tikslais.

Vaikystėje kiek paragavęs mokslo, bet negavęs sistemingo išsilavinimo, M. Slančiauskas skaitė, ką tik nutverdamas, pradedant maldaknyge, „Jonu Išmisločium krominink u", M. Valančiaus „Palangos Juze", Fedro pasakėčiomis ir baigiant įvairių disciplinų vadovėliais bei populiariais mokslo veikalais. Ne tik pats skaitė, bet ir kitus mokė. Eidamas iš kaimo į kaimą, visada turėdavo knygų ir duodavo jų jaunimui pasiskaityti. Jaunimo buvo mėgstamas ir gerbiamas[12]. Kur siūdavo, vakarais prisirinkdavo pilna gryčia; Matas ką nors skaitydavo, pasakodavo arba visi dainuodavo, žaisdavo. Per savaitę M. Slančiauskas siūdavo, o savaitgaly toj gryčioj, kur dirbdavo, mokydavo susirinkusius vaikus rašto[13]. Jis puikiai žinojo šio darbo pavojingumą; jau vėliau, 1906 m., rašė atsiminimuose: „Tuomet visos mūsų mokyklos buvo namie, bet ir tas pačias žandarai ir uredninkai baisiai naikino, kišo kalėjimuosna tuos, kas mokė vaikus, tėvus gi pinigais baudė."[14]

[10] LMD I 483(885).

[11] LMD I 1061.

[12] Žr. A. M. Braziulis. Mateušas Slančauskas, p. 12.

[13] Mar. Macijauskienė-Žakaviči ūtė. Dar kartą apie M. Slančiauską.—„Tiesa", 1968.IV.4. M. Slančiauskas mokė vaikus ne tik spaudos draudimo metais, bet ir atgavus spaudą. Žr. Onos Tautkutės atsiminimus.— LTR 4456(5).

[14] M. Slančauskas. Atsiminimai (mokyklos, knygos ir kiti lietuvių raštai).—„Lietuvos ūkininkas", 1906, Nr. 32, p. 431.

1876 m. M. Slančiauskas vedė neturtingą savo kaimo mergaitę Barborą Čeputytę[15] ir susilaukė su ja keturių dukterų ir dviejų sūnų, kurie netrukus mirė. Šeima gyveno menkoje, iš M. Slančiausko tėvo paveldėtoje grytelėje Trumpaičiuose, o jis pats čia vaikščiojo po kaimus, čia dirbo namie. Gyveno vargingai, nes didesnę uždirbtų pinigų dalį išleisdavo knygoms; o ir dirbti, šviečiant žmones, renkant tautosaką, rašant eiles, nelikdavo kada. Visi namų rūpesčiai guldavo ant žmonos pečių. Ji buvusi labai geros širdies, meili, patikli[16].

Apie savo gyvenimą 1885 m. M. Slančiauskas viename eilėraštyje rašo:

Aš prastas lietuvėlis,
Mano mažas namelis,
Gryčios gale daržėlis,
Tas pats vaisių sodnelis.

Žaliuoj žalus klevelis
Ir dygliuots jovarėlis,
Šermukšnių keletėlis —
Nu, ir visas turtelis...[17]

Apie sunkoką savo materialinę padėtį M. Slančiauskas užsimena 1889 m. rugsėjo 22 d. laiške J. Šliūpui: „Duonos pūrą ar pūspūrį nusipirkęs valgai, o kartais už tą neužsimokėjai, o tą bevalgant, reik apė kitą rūpintis..."[18]

Tačiau buitis ir šeimyniniai rūpesčiai neužgožė visuomeninių M. Slančiausko interesų. Nei gyvenimo būdu, nei apsirengimu nesiskirdamas iš kitų „šiaudinės pastogės" brolių, savo pažiūromis, netgi visuomenine ir moksline veikla šis paprastas kaimo amatininkas pranoko daugelį to meto inteligentų. Jis pirko arba prenumeravo lietuviškas knygas, periodinius leidinius. Net darė žygių spaudai atgauti[19]. Su dideliu

---

[15] Žr. CVIA f. 669, a. 12, b. 35, l. 137.
[16] Žr. B. Sophos 1967.IX.10 laišką P. Budraičiui.—LTR 4457(2).
[17] LMD I 567(20).
[18] VRBR F1—153.
[19] Žr. M. Sl[a n č i a u s k a s). Gromata isz Latvių parubežio.—„Auszra", 1885, Nr. 7 ir 8, p. 220; M. Slančiausko 1895.I.7 laišką — LKLIR F 1—3866.

džiaugsmu sutiko „Aušrą" ir rinko jai prenumeratą[20]. Vėliau M. Slančiauskas ne sykį rašė apie „Aušros" jam padarytą įspūdį[21]. Pasidaro aktyviu „Aušros" korespondentu („Aušroje" ir jos kalendoriuose buvo išspausdinta M. Slančiausko poezijos, kalbinės medžiagos, korespondencijų). „Aušros" leidėjai patarė jam rašyti apie savo buitį, priespaudą, rinkti senovės padavimus ir juos eiliuoti[22]. Tai skatino M. Slančiauską labiau domėtis istorija, tautosaka.

Bekeliaudamas po kaimus, M. Slančiauskas susipažino su šviesesniais valstiečiais, inteligentais, gimnazistais. Kaip rodo išlikę laiškai, artimi jo bičiuliai buvo savamokslis valstietis poetas ir tautosakos rinkėjas Jonas Trumpulis, poetas vargonininkas Augustinas Baranauskas, fotografas Aleksandras Ratkus, gimnazistas Liudas Vaineikis. 1889 m. gegužės 7 d.[23] jie įkūrė slaptą švietėjišką draugiją „Atgaja", kurios tikslas buvo skaityti ir platinti knygas, rinkti kraštotyros medžiagą ir ją teikti mokslininkams[24]. Draugijos iniciatorius ir įkūrėjas (kartu su J. Trumpuliu) buvo M. Slančiauskas[25].

---

[20] Žr. M. Sl[a n č i a u s k a s]. Gromata isz Latvių parubežio, p. 221; taip pat „Aušros" redakcijos atsakymus M. Slančiauskui.— „Auszra", 1883, Nr. 4, p. 119—120; Nr. 6, p. 184.

[21] M. S l a n č a u s k a s. Atsiminimai, p. 432. Šią mintį M. Slančiauskas yra pakartojęs net kelis kartus. Žr.: M. Sl[a n č i a u s k a s]. Gromata isz Latvių parubežio, p. 221; Leonas V i t k a u s k a s. Motiejaus Slančausko užrašai apie „Aušros" ir „Varpo" gadynę.

[22] Žr. M. Jankaus (maždaug 1883 m.) laišką M. Slančiauskui.— CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l.206. Tarsi atsiliepdamas į šį paraginimą, M. Slančiauskas 1888-90 m. yra bandęs sueiliuoti vieną kitą padavimą. Žr. LMD I 1063(1446).

[23] Draugijos įkūrimo datą M. Slančiauskas pats pasako 1889.IX.22 laiške J. Šliūpui.—VRBR F 1—153, J. Trumpulis ją įrašo į savo poezijos knygutę.— LMD I 1061(132).

[24] Draugijos įstatų 1 paragrafo „a" poskyris net išvardija, kokią medžiagą reikia rinkti, būtent: mįsles, priežodžius, pasakėles, daineles, senus padavimus, burtus ir prietarus (V a i š t i n i n k ė s. Judėjimas iš apačios.—„Varpas", 1894, Nr. 7, p. 105). Panašiai draugijos tikslą nusako pats M. Slančiauskas 1889.IX.22 laiške J. Šliūpui: „...vilioti, gundyti, ragyti, ukvatyti, traukti prė skaitymo lietuviškų knygelių. Įrokuoti, kad mūsų draugai užsiimtų mokytis lietuviškai lotyniškomis literomis; rašytų pasakas, patarles ir dainiuškas."

[25] 1889.IX.22 laiške J. Šliūpui M. Slančiauskas rašo: „Mes pamūšiečiuose du, būdami karštesnės dvasios iš prastų, arba paprastų, lietuviškų artojų (viens artojus, antras kriaučius), sutarėm užsidėti savitarpinę lietuvišką draugystę „Atgaja". Kai draugija caro žandarų buvo susekta, tardomas M. Slančiauskas prisipažino, kad mintis sukurti draugiją kilusi jam.— CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l.236.

Nors ir būta įvairių sunkumų, draugijos veikla plėtėsi. 1889 m. rudenį „Atgaja" jau turėjo dešimt narių, o 1894 m.— ne mažiau kaip aštuoniolika. Draugijos nariai ne tik skaitė ir platino lietuviškas knygas, rinko tautosaką, bet ir domėjosi kultūriniais bei ekonominiais klausimais (mokslo, medicinos naudingumu, kunigų pragyvenimo šaltiniais, valstiečių santykiais su ponais, kaimo proletariato daugėjimu, jo padėtimi). Ir svarbiausia, kad, svarstant šiuos klausimus, reiškėsi klasinis daugumos atgajiečių sąmoningumas: buvo suvokiama varginga beteisė proletariato padėtis ir ieškoma būdų jai pagerinti[26].

Pats M. Slančiauskas draudžiamų lietuviškų knygų iš Rytų Prūsijos negabeno. Tiesa, 1888 m. rudenį, norėdamas susisiekti su jų leidėjais, buvo nuvykęs net į Tauragę, tačiau grįžo tuščiom[27]. Knygų jam ir visai draugijai veikiausiai parūpindavo knygnešys Stanislovas Rupšys, kuris netolimose apylinkėse platino jas gan dideliais kiekiais, Jurgis Bieliakas (Bielinis), L. Vaineikis ir kiti[28].

L. Vaineikis suvaidino svarbų vaidmenį M. Slančiausko gyvenime — jis paskatino rinkti tautosaką ir suteikė pirmuosius rinkimo metodinius nurodymus[29]. Gal būt, jis įžiebė net slaptos draugijos idėją[30]. Tikriausiai per L. Vaineikį M. Slančiauskas susipažino su kalbininku Jonu Jablonskiu[31], jo svainiu daktaru Adomu Sketeriu, broliais Šliūpais ir kitais

---

[26] Žr. M. Slančiausko 1889.IX.22 laišką J. Šliūpui; Vaistininkas. Judėjimas iš apačios, p. 105—108.

[27] Žr. M. Slančiausko 1889.XII.3 laišką J. Šliūpui.— VRBR F 1—153.

[28] Žr. CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l.92, 207, 292, 293.

[29] Jau senatvėje 1921.V.17 laiške P. Avižoniui M. Slančiauskas rašė: „Par vieną savo draugą buvau suvestas į pažintį su studentu med. p. Vaineikiu. Tas man nurodė, ką reik daryti, kaip reik folklorai medega rinkti, o paskui kur tą visą savo darbą paduoti."

[30] Dar besimokydamas Mintaujos gimnazijoje, L. Vaineikis jau vadovavo slaptai „Jelgavos lietuvių draugystei". Žr. L. Vaineikis. [Atsiminimai apie J. Jablonskį].—„Lietuvos mokykla", 1921, Nr. 12, p. 528. O vėliau visą laiką dirbo nelegalų darbą, už tai ne kartą buvo persekiojamas.

[31] 1889 m. vasarą J. Jablonskis viešėjo L. Vaineikio tėviškėje, kartu su juo buvo atlaiduose Joniškyje, kur tikriausiai ir susipažino su M. Slančiausku. Žr. L. Vaineikis. [Atsiminimai apie J. Jablonskį], p. 529. 1889 m. rudenį M. Slančiauskas jau pažinojo J. Jablonskį, nes 1889.IX.22 laiške J. Šliūpui jį vadina „grynu lietuvninku", „tikru Lietuvos geradėju".

to meto lietuviais inteligentais[32]. M. Slančiauskui, kaip kraštotyros medžiagos rinkėjui, ypač buvo naudinga pažintis su J. Jablonskiu.

Paskutiniojo XIX a. dešimtmečio pradžioje[33] M. Slančiauskas ėmė bendradarbiauti su J. Basanavičiumi. Tiek mokslininkų skatinamas[34], tiek, matyt, norėdamas vykdyti „Atgajos" įstatus, M. Slančiauskas tuo metu surenka labai daug tautosakos, kalbinės ir etnografinės medžiagos, rašo publicistinius straipsnius, apybraižas. Šio darbo nesutrukdo nė skaudus pergyvenimas — jaunos žmonos mirtis[35].

Tiek XIX a. pabaigoje M. Slančiausko surinkta tautosaka, tiek publicistika rodo subrendusias ir šiek tiek pasikeitusias jo visuomenines pažiūras. Šalia nacionalinių į pirmą vietą ima kilti socialiniai-ekonominiai klausimai. M. Slančiauskas tuo metu skaudžiai jautė neturtingųjų bežemių valstiečių beteisiškumą ir sunkią materialinę padėtį — tai ryšku jo atsiminimuose „Nuo senųjų pasakų ligi mūsų atminimui" (1888), samprotavimuose apie teisybę (1893) ir ypač brošiūroje „Iš vargingo gyvenimo" (1892). Joje autorius, dažnai cituodamas iš žmonių surinktas patarles ir priežodžius, su užuojauta aprašo nesibaigiančias kumečių keliones iš vieno dvaro į kitą, sunkų jų darbą, menką užmokesnį ir beteisę padėtį. Autorius suvokia, kad, panaikinus baudžiavą, „tiktai tiems tėra valnybė, kas savo žemės kąsnį, didelį ar mažą, locną tur", o kurie neturi, tie „da kiečiaus suspausti ir nuvargyti"[36]. Autorius kviečia visus varginguosius susivienyti, pajusti savo vertę, netylėti: „...tiktai mes susipraskim, sujuskim, pabuskim, nebesnaus-

---

[32] CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l.207; LKLIR F 1—4112; VRBR F 1—153.

[33] Atrodo, jog 1892 m. M. Slančiausko laiškas (LKLIR F 2—1699) yra vienas iš pirmųjų rašytų J. Basanavičiui, nes autorius randa reikalinga šiek tiek prisistatyti ir sakosi visą tautosaką esąs įdavęs į kitas rankas. Jei anksčiau M. Slančiauskas būtų bendradarbiavęs su J. Basanavičium, tai ir medžiagą būtų jam, o ne kam kitam siuntinėjęs.

[34] Pavyzdžiui, 1895.XII.10 laiške M. Slančiauskas sakosi, jog mokslininkai davę jam darbą — rinkti dainas ir ilgas pasakas, už kurį net pažadėję mokėti (CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l.209). Tuo tikslu jis buvęs Mintaujoje. Atrodo, M. Slančiauskas svečiavosi pas J. Jablonskį, kuris ir davė jam minėtą darbą.

[35] M. Slančiausko žmona Barbora Čeputytė mirė 1891 m., vos sulaukusi 35 metų. CVIA f. 669, a. 12, b. 83, l.320.

[36] LMD I 902(3).

kim — susivienykim, duokim balsą — suvaitokim!"[37] Tačiau kaip tiems neturtingiesiems pasiekti laimę, neaišku ir pačiam M. Slančiauskui. Todėl jis gan miglotai pranašauja, kad „rasis pagelba", „ateis laikas, kad ir mums tos pačios žemės po skeliaudį primes"[38], arba būsimą laimę sieja su švietimu: „Nusitikiam, jog po žiemos bus pavasaris, vasara, ruduo. Dabar mes vargstam, bet laikai parmainys, kada iš žemturių atsiras apšviestų ir mokytų daugiausiai. Mes, bežemiai, kiek tiek patys apsišviesme ir susiprasme savo vargus."[39]

Dar pastebimiau keitėsi M. Slančiausko religinės pažiūros. Jis gimė ir augo religingoj šeimoj, svarbiausia jo lektūra vaikystėje buvo religinio turinio, todėl nenuostabu, kad išaugo tikintis, kaip dauguma to meto kaimo žmonių. Religinės nuotaikos atsispindi jaunystėje sukurtame alegoriniame vaizdelyje „Aequator — upė begalinė"[40]. Jų gausu ir jo XIX a. poezijoje. Tačiau, skaitydamas pažangius mokslo ir visuomenės veikalus, bendraudamas su laisvų pažiūrų inteligentais ir ypač matydamas kunigų tamsumą, veidmainiškumą, turto troškimą, jis pasidarė smarkus jų priešas ir vis labiau tolo nuo religijos. 1893 m. rašytose sentencijose apgailestauja: „Bet kur šiandien pas mus teisybė? Ar pas kuningus ir aukštai mokytus? Negal matyt ir numatyt! — Jie mažne visi ant to ir mokinasi: kad tiktai lengviaus dirbti ir daugiaus užsidirbti, t. y. kaip tiktai nemokančius apgaulioti ir jų sunkius uždarbius į savo kišenius sutraukti ir surausti..."[41]

Kartais M. Slančiausko antiklerikaliniuose samprotavimuose pasigirsta abejonių ir kai kurių katalikybės dogmų teisingumu. Tačiau ateistas anuo metu jis nebuvo ir dažnai tuose pačiuose rašiniuose prašo dievą, kad apšviestų tuos nenaudėlius kunigus. Tai ypač ryšku jo 1891 m. rašytame poleminiame straipsnyje, kur kritikuojami kunigai, užsipuolę laisvamanį aušrininką J. Šliūpą[42].

---

[37] LMD I 902(4).
[38] LMD I 902(4).
[39] LMD I 902(3).
[40] LMD I 483(875). M. Slančiauskas net mėgino kurti ir giesmes. Žr. LMD I 1061(6,7).
[41] LMD I 909(1).
[42] Žr. LMD I 1060(1494) = LMD I 903.

1895 m. rugsėjo 17 d. prasidėjus „Atgajos" bylai, M. Slančiauskas buvo suimtas ir pasodintas į Šiaulių kalėjimą[43], o 1896 m. rugsėjo 29 d. trejiems metams ištremtas į Rygą.

M. Slančiauskui, gimusiam ir augusiam kaime, buvo sunku priprasti prie miesto triukšmo, prie visiškai kitokio gyvenimo būdo, kai viskas perkama ir parduodama, kai viešai vagiliaujama ir sukčiaujama.

Čion mašinos kriokia, girdi,
Rodos balsai iš pragaro.
Visas ors priepekliu smirdi
Nuo pabrikų dūmų garo, —

vėliau rašė jis autobiografiniame eilėraštyje „Buvau Rygoje 1896—1899. Mano nelaisvė 3 metus"[44].

M. Slančiauskas Rygoje neturėjo pastovaus darbo: siuvo ir pardavinėjo vatinius švarkus, dirbo degtukų fabrike, medžio apdirbimo įmonėse, prie geležinkelio tiesimo. Gyvendamas kartu su darbininkais, įsitraukė į jų kovą, turėjo progos susipažinti su marksistine literatūra.

1889 m. grįžęs iš ištremties ir apsigyvenęs Trumpaičiuose, M. Slančiauskas toliau rinko tautosaką ir etnografinę medžiagą, kūrė eilėraščius[45], kaupė savo biblioteką, pats skaitė ir kitus ragino šviestis, tačiau buvo atsargesnis, paslaptingesnis, bendravo tik su labai gerai pažįstamais[46]. 1901 m. antrą kartą vedė Oną Zalogaitę ir persikėlė į Reibenių kaimą netoli

---

[43] „Atgajos" draugiją caro žandarai išaiškino atsitiktinai. 1895 m. gegužės 8 d. darydami kratą pas Kuršėnų valstietį knygnešį Stanislovą Rupšį, rado Liudo Vaineikio sesers Valerijos Vaineikytės laišką, kuriame ji prašo lietuviškų knygų. Todėl 1895 m. birželio 4 d. žandarai kratė Vaineikių namus Svirplių k. Čia kaip tik ir surado atgajiečių M. Slančiausko, J. Trumpulio ir kitų surinktą tautosaką, kūrybą, laiškus, net keletą draugijos įstatų nuorašų. Buvo daromos kratos pas M. Slančiauską, A. Baranauską, J. Trumpulį. Buvo kratomi ne tik atgajiečiai, bet visi, kurie palaikė su jais ryšius: V. Kudirka, J. Miglovara, M. Davainis-Silvestraitis ir kt. Po kratų prasidėjo suiminėjimai.

[44] LKLIR F 1—3865.

[45] 1902.IX.10 laiške J. Basanavičiui M. Slančiauskas rašo: „Aš šį metą daug eilelių eiliavau ir nežinau, ar jos bus kam vertos, ar ne. Žinoma, man pačiam da jas reikėtų perrašinėti ir geresnes išskirti, gal kam kada ir praverstų."— LKLIR F 2—434.

[46] Žr. A. Molio užrašytus M. Slančiausko dukterėčios B. Slančiauskaitės-Trumpulienės atsiminimus.— LTR 3256.

Skaistgirio, senąją grytelę Trumpaičiuose palikęs savo vaikams. Visą laiką buvo sekamas. 1902 m. žandarai vėl jį kratė. Užtiko lietuviškų laikraščių, knygų, archeologinių radinių kolekciją, tačiau byla nebuvo sudaryta, nes visą kaltę prisiėmė duktė Kristina. M. Slančiauskas dar labiau įsitraukia į visuomeninį darbą, aktyviai bendradarbiauja pažangiojoje spaudoje („Ūkininke", „Skarde", „Kovoje", „Rankpelny", „Žarijoje"...). Už pažangią veiklą reakcionierių, ypač klerikalų, buvo smarkiai puolamas[47]. Ypač M. Slančiauskas krimtosi, kai jo dukterys dėl sunkaus gyvenimo ir tamsių žmonių užgauliojimo („ciciliko dukterys") emigravo į Ameriką. Jis parašė visą ciklą eilėraščių, kuriuose išliejo vienišo tėvo ilgesį[48].

Kituose to meto eilėraščiuose M. Slančiauskas apdainuoja jaunystę, draugystę, sielvartauja, kad pirmieji draugai paliovė darbuotis, kad visur tamsa, kad jo neapkenčia „Sodiečiai tamsūnai, /Ubagai ir ponai, /Kunigai, klebonai."[49] Juose neretai nusiviliama menkais švietėjiško darbo rezultatais[50].

Visai kitokios nuotaikos M. Slančiausko eilėraščiai, rašyti 1905—1906 metais. Tai kovingos revoliucinės dainos, kuriose suvokiama sunki išnaudojamų darbininkų padėtis („Ponai mumis skriaudžia,/ Mūsų kraują geria") ir jie kviečiami stoti po raudona vėliava į kovą su carizmu ir ponais[51]. Nors šiems eilėraščiams, kaip beveik ir visai 1905—1907 metų re-

---

[47] Jau minėtame 1902.XI.10 laiške J. Basanavičiui jis rašo: „Mane dabar labai du kuningai užsisėdo ėsti ir ant pamokslų garsin, kad aš jaunus žmonis suvedžiojąs ir esąs bedievis. Da būk teip rokuoja kitiems: kad mane kas užmuštų, tai tas tiesiai į dangų nueitų. Bet da lig šiol toks neatsirado, kas tuoj norėtų į dangų eiti." Tą patį faktą M. Slančiauskas mini ir savo antiklerikalinėse pastabose „Aš pats girdėjau" (LMD I 644).

[48] Žr. LTR 4455(40—49).

[49] Žr. M. Slančiausko eilėraščių rinkinėlį „Mano eilelės — mano dainelės" (Šiaulių „Aušros" muziejaus fondai).

[50] Panašių gaidų pasigirsta ir M. Slančiausko publicistikoje. Pavyzdžiui, jis nusiskundžia, kad tik vienas kitas ūkininkas teskaito knygas, o dauguma, be degtinės, kortų, muštynių, nieko geresnio neišgalvoja. Žr. Galvočius. [= M. Slančiauskas]. Korespondencija iš Skaisgirio.—„Ūkininkas", 1903, Nr. 10, p. 295.

[51] Žr. M. Slančiausko sudarytą revoliucinių 16 p. eilėraščių rinkinėlį „Dainelės" (Šiaulių „Aušros" muziejaus fondai). Kol kas mūsų literatūros tyrinėtojams šie eilėraščiai buvo nežinomi, ir M. Slančiauskas, kaip revoliucinės poezijos kūrėjas, tebėra neįvertintas. Apie jį tėra užsiminęs P. Budraitis.—Žr. P. Budraitis. M. Slančauskas — poetas.—„Tarybinis balsas" (Joniškis), 1968.I.9.

voliucinei poezijai, būdingi abstraktūs šūkiai ir simboliai, bet jie rodo M. Slančiauską pritariant revoliucinėms idėjoms.

Pilietinį M. Slančiausko brandumą rodo ir jo publicistika. 1907 m. pažangiojoje spaudoje („Skarde") jis rašo apie darbininkų streikus, caro dragūnų savavaliavimus kaimuose, reakcingą kunigų veiklą ir aktualias kaimo darbininkų ir mažažemių valstiečių problemas. Taip pat skelbia anksčiau parašytus atsiminimus apie sunkią baudžiauninkų, o vėliau — „laisvųjų" mažažemių ir bežemių valstiečių padėtį Zubovo dvaruose.

M. Slančiausko artimieji teigia, kad jis ir pats dalyvavęs revoliuciniame judėjime: organizavęs streikus, rašęs atsišaukimus, mitinguose sakydavęs prakalbas[52], bręstant revoliuciniams įvykiams, bendradarbiavęs su V. Mickevičium-Kapsuku, su kuriuo ir vėliau palaikęs ryšius[53]. Net nuslopinus 1905—1907 m. revoliuciją ir prasidėjus slogiems reakcijos metams, M. Slančiauskas liko ištikimas savo idealams ir, kiek leido nuo senatvės silpstančios jėgos, savo apylinkėje skleidė pažangias revoliucines ir ateistines mintis. Jo dėka daugelis to meto joniškiečių pamėgo knygas, atsikratė religinių prietarų[54], kai kurie net tapo kovotojais už naują visuomenę. Ypač minėtinas M. Slančiausko poveikis revoliucionieriaus antifašisto A. Jasučio pažiūroms ir visai asmenybei[55].

M. Slančiausko pažiūros į religiją pasidarė dar laisvesnės. „Kas mano, kad M. Slančiauskas nebuvo atsikratęs religinės ideologijos, tai labai klysta, — rašo savo atsiminimuose M. Slančiausko žentas Aleksas Baravykas,— nes nė menkiausių

---

[52] Žr. Stanislavos Galkienės atsiminimus apie M. Slančiauską; užrašė P. Budraitis.— LTR 4456(3).

[53] Marija Macijauskienė. Kaip Lietuvos ąžuolas.—„Gimtasis kraštas", 1969.II.20; M. Žakavičiūtė. Nauji dokumentai apie M. Slančiauską.— „Kauno tiesa", 1960.II.9.

[54] „Jis, kaip man, taip ir daugeliui kitų, atidarė akis ir padarė galimybę praregėti toliau, negu nosis, ir pagelbėjo atsikratyti nog religinių prietarų",— rašo M. Slančiausko amžininkas Kazys Balta . (Marija Macijauskienė. Kaip Lietuvos ąžuolas.—„Gimtasis kraštas", 1969.II.6). Taip pat žr. LTR 3232(2).

[55] A. Jasutis gimė ir augo Reibenių k. Tikriausiai M. Slančiausko paveiktas, jaunystėje užrašinėjo liaudies dainas, iš jo bibliotekos susipažino su pažangia revoliucine literatūra (J. Bulota. A. Jasutis. V., 1961, p. 24) ir pagaliau jo atminimui skyrė vieną iš pirmųjų savo vaizdelių (A. Adalas. Padėka.—„Socialdemokratas", 1927.X.6).

religinių ženklų pas jį nebuvo."[56] Už antiklerikalines ir ateistines pažiūras M. Slančiauskas buvo ujamas ir persekiojamas. „Rudiškių kunigas Švėgžda ir paskiau Skaisgirio kunigas Kazimieraitis bažnyčioje pakartodami draudė savo parapijiečiams imtis jį, bedievį, į namus arba jam namo nešti darbo,— rašo M. Slančiausko bičiulis Petras Avižonis. — Reibenių kaimą kalėdodamas, kunigas demonstratyviai aplenkdavo Slančausko grytelę, arba jei kuriais metais ir užeidavo, tai tik išbarti."[57] Bažnyčia jį persekiojo net mirusį[58].

M. Slančiausko pažiūrų platumą, smalsumą rodo knygos, kurias jis skaitė ir buvo sukaupęs savo bibliotekoje. Petras Avižonis, nuo 1903 m. pažinojęs M. Slančiauską, 1928 m. rašė: „Jo menkoje grytelėje buvo gražus lietuvių literatūros rinkinys. Tiek spaudos draudimo metu, tiek ilgą laiką spaudą atgavus, nebuvo tos knygelės, kurios jis nebūtų skaitęs."[59] Rodydamas savo knygas ir atvirutes, M. Slančiauskas mėgdavęs sakyti: „Čia mano šnapsas ir tabakas."[60] Daug M. Slančiauskas savo bibliotekoje buvo sukaupęs ir pažangios literatūros (minėtini „Naujosios gadynės", „Skardo", „Žarijos" komplektai, V. Mickevičiaus-Kapsuko, Z. Angariečio brošiūros), turėjo net „Komunistų manifestą"[61]. Knygas mielai duodavo norintiems skaityti, dalį jų perleido Lietuvių mokslo draugijos (kurios nariu bendradarbiu jis buvo nuo 1907 m. rugpiūčio 5 d.) knygynui Vilniuje[62]. Jo biblioteka naudojosi

---

[56] Marija Macijauskienė-Žakavičiūtė. Dvi citatos, p. 20. Panašią mintį yra pareiškęs ir artimas M. Slančiausko bičiulis P. Avižonis. „Pasaulėžiūros atžvilgiu Slančauskas buvo laisvamanis. Savo įsitikinimų jis neslėpė, neveidmainiavo." Žr. Petras Avižonis. Mateušas Slančauskas, p. 71.

[57] Žr. Petras Avižonis. Mateušas Slančauskas, p. 71.

[58] Rudiškių kunigas atsisakė įsileisti į kapines jo palaikus. Tačiau M. Slančiausko vienminčiai jį iškilmingai palaidojo. Žr. Marija Macijauskienė-Žakavičiūtė. Dvi citatos, p. 20; Kosto Bertulio atsiminimai apie M. Slančiauską; užrašė A. Jonaitytė.— LTR 3232(2).

[59] Petras Avižonis. Mateušas Slančauskas, p. 70.

[60] Žr. B. Sophos 1967.IX.10 laišką P. Budraičiui.

[61] J. Bulota. A. Jasutis. V., 1961, p. 18; A. Adalas. Padėka.—„Socialdemokratas", 1927.X.6; P. Budraitis. Matas Slančauskas.—„Tarybinis balsas" (Joniškis), 1966.X.15; Petras Budraitis, Stasys Vaitekūnas. M. Slančauskas — švietėjas, p. 280—281.

[62] M. Slančiauskas LMD knygynui perleido 43 veikalus (50 tomų). Žr. Jonas Basanavičius. Raštai, V., 1970, p. 733.

daug aplinkinių žmonių (ypač jaunimo), net Žagarės dviklasė mokykla, o mirdamas ją paliko Skaistgirio jaunimui[63].

Į senatvę M. Slančiausko visuomeninė veikla prigeso. Mažai kur ir pats beišeidavo, siuvo tik namie. Mirus antrajai žmonai, gyveno vienas, mažai kieno lankomas. Visai nusilpusį jį 1924 m. pradžioje vėl į Trumpaičius parsivežė vyriausioji duktė Kristina Strazdienė, kur jis ir mirė 1924 m. kovo 11 d. Palaidotas Rudiškių kapinėse. Ant paminklo, kurį pastatė jo duktė ir gerbėjai, iškalti paties M. Slančiausko žodžiai, gerai apibūdinantys jo gyvenimą:

Dirbau, krutėjau,
Kiek tik galėjau.
Dabar jau gana.

M. Slančiauskas mirė, draugams palikęs apie save be galo gerus atsiminimus. „Įsivaizduok tamsta žmogų negeriantį, nerūkantį, ne savanaudį, o vien tik norintį visiems padėti ir visus šviesti ir atidavusį visas jėgas tautos labui. <...> Tai buvo įsikūnijusi „mažame" žmoguje didelė asmenybė",— teigia amžininkas K. Balta[64]. „Tai buvo taurios širdies žmogus, visą savo gyvenimą švietęs paprastus žmones, — tarsi visų mintis susumuoja žagarietis Liudas Martinaitis.— Daugeliui jis atvėrė akis, nurodė teisingą kelią. <...> Žmonės jį labai gerbė. Liko net priežodis: „Kunigėli, įleisčiau alaus, bet laukiu kriaučiaus."[65]

M. SLANČIAUSKAS — FOLKLORO RINKĖJAS

Kraštotyros medžiagą M. Slančiauskas pradėjo rinkti gana anksti. „1866 m. ėmiau užrašinėti, nuo moterėlių girdėdamas, visokius vaistus ir gydymus", — rašo jis autobiografijoje. Tam jį galėjo paskatinti L. Ivinskio kalendoriai, kuriuose

[63] A. M. Braziulis. Mateušas Slančauskas, p. 12. M. Macijauskienės teigimu, jo bibliotekėlėje buvę apie 600 knygų. Žr. Mar. Macijauskienė-Žakavičiūtė. Dar kartą apie M. Slančiauską.

[64] Žr. Marija Macijauskienė. Kaip Lietuvos ąžuolas.—„Gimtasis kraštas", 1960.II.20.

[65] Liudas Martinaitis. Motiejaus pyragai.—„Tarybinis balsas" (Joniškis), 1963.V.5.

buvo spausdinama tautosaka, rašoma apie orų spėjimą, naminį gydymą. Autobiografijoje M. Slančiauskas taip pat pažymi, jog 1868 — 1869 m. surašinėjęs aforizmus ir pasakėles, girdėtas per kunigų pamokslus. Šie pirmieji M. Slančiausko rinkiniai neišliko (autobiografijoje jis sakosi pats sunaikinęs liaudies mediciną), tačiau jų medžiaga arba bent jos dalis tikriausiai buvo įdėta į vėlesnius jo liaudies medicinos ir pasakojamosios tautosakos rinkinius.

Seniausias išlikęs M. Slančiausko tautosakos rinkinys yra iš 1876—1883 metų[66]. Tai parankinis dainų sąsiuvinis, į kurį M. Slančiauskas buvo susirašęs savo sukurtus eilėraščius ir iš kitų girdėtas liaudies bei šiaip visokių kūrėjų dainas, oracijas. Kelios dainos įrašytos ne M. Slančiausko ranka. Prie kūrinių jokių metrikų nėra. Tik žymiai vėliau, jau susipažinęs su tautosakos rinkimo metodika, M. Slančiauskas skirtingu rašalu pažymėjo kūrinių užrašymo arba sukūrimo datas, nurodė pateikėjus. Tokios pat praktinės paskirties yra ir 1885 m. sudarytas rinkinėlis „Dainuškos, eiliuotos nuo visokių autorių", kuriame šalia iš kalendorių, knygų nurašytų eilėraščių bei palyginti nedidelės meninės vertės literatūrinės kilmės dainų yra ir viena iš liaudies užrašyta dainelė „Kas ten buvo sumišimo"[67].

Tokių dainų sąsiuvinėlių turėjo ir geras M. Slančiausko bičiulis iš Sargūnų kaimo Jonas Trumpulis. Juose, be kitų autorių kūrinėlių, buvo prirašyta ir M. Slančiausko sukurtų ar išverstų eilėraščių, dainų, giesmių[68]. Abu jie rinko ir tautosaką[69], kurią rašė į tuos pačius sąsiuvinėlius. Pirmieji M. Slančiausko užrašyti pasakojamosios tautosakos kūriniai mus kaip tik ir pasiekė iš J. Trumpulio rinkinio „Surinkimas šio ir to ir visokių niekniekių ir užsižymėjims nekurių daiktų" (1887). Šis J. Trumpulio rinkinėlis jau kruopščiau paruoštas: visi kūriniai sunumeruoti, nurodomi jų pateikėjai. Į rinkinėlį

---

[66] LMD I 483(875—900).
[67] LMD I 763(3).
[68] LMD I 1061(1—36); I 567(1—27).
[69] J. Trumpulio tautosakos rinkinėlių yra dar iš anksčiau, pvz., „Giesmės paukščių ir talaluškos. Taipogi patarlės ir pryžodžiai tarp Joniškės, Gruzdžių, Žagarės, no žmonių surankioti 1882 m." — LMD I 1060(947—1447).

sudėti gimininingų žanrų kūriniai: etiologinės ir mitologinės sakmės. M. Slančiauskas į šį rinkinėlį irgi sudėjo sakmes bei joms gimininingus užkalbėjimus, burtus ir prietarus. M. Slančiausko užrašytų kūrinių metrikos gana šykščios.

J. Trumpulio ir M. Slančiausko polinkis rinkti sakmes aiškintinas jų noru išsaugoti visokeriopą medžiagą apie Lietuvos praeitį, jos senąją mitologiją.

1887—1888 metai laikytini M. Slančiausko sąmoningo tautosakos rinkimo pradžia. Tuo laiku jis užrašo pasakų ir sakmių apie gyvulius („Senųjų mūsų palyginimai, arba pavaizdai, nuo gyvuolėlių"), atsiminimų apie žmonių gyvenimą Zubovo, Komaro ir Nariškino dvaruose („Nuo senųjų pasakų ligi mūsų atminimui"), kalendorinių patarlių ir priežodžių („Lietuviški numanymai ištisų metų").

Jau pačiuose pirmuosiuose M. Slančiausko tautosakos rinkiniuose yra nemaža etnografinės medžiagos, kaip antai: tikėjimų, burtų ir prietarų, ateities, oro ir derliaus spėjimų, taiklių pastabų apie kaimo žmonių apsirengimą, papročius, charakterį, vaikų auginimą bei mokymą ir pan.[70] Visą laiką jis domėjosi ir rinko liaudies mediciną. Vėliau sudarė stamboką rinkinį „Šimtas su viršum lietuviškais vardais žmonių ligų ir jų gydymai žinomais vaistais"[71]. Rinkinys rūpestingai paruoštas, jame pateikiama įvairių ligų diagnozės ir gydymo būdai. Jis parodo mūsų liaudies medicinos sudėtingumą, vertingumą; kai kurie receptai kitų rinkėjų jau nebebuvo užfiksuoti. Pirmuosiuose M. Slančiausko tautosakos rinkiniuose pasitaiko ir vertingos kalbinės medžiagos (retų žodžių, vardų)[72]. Jis pirmasis susidomėjo vaikų kalba ir kelias dešimtis jų žodžių paskelbė „Aušroje"[73]. O 1892 m. sudarė daugiau kaip 200 elgetų vartojamų žodžių žodynėlį „Liuberiška, arba senų ubagų, kalba"[74].

---

[70] Žr. LMD I 1060(1—183), I 1063(420—509, 701—731, 932—1028, 1404—1443).

[71] Žr. LMD I 1060(228—551). Kiek glausčiau tą pačią liaudies medicinos medžiagą M. Slančiauskas pakartotinai surašė 1902 m. (Žr. LTR 605).

[72] Žr. LMD I 1060(420—509, 732—931).

[73] M. S l [a n č i a u s k a s]. Pradžia lietuviszkosios kalbos.—„Auszra", 1885, Nr. 4/5, p. 129.

[74] LMD I 905; LKLIR F 2—434.

Tautosaką M. Slančiauskas intensyviai rinko iki pat 1895 m. ir paruošė stambius sakmių („Mitai"), pasakų („Pasakos"), dainų („Dainos", „Šiauliškių svotbinės dainiuškos ir talaluškos: 1886—1894 metai") rinkinius ir daug mažesnių: „Mitai", „Šis ir tas" — 1893 m., „Šis ir tas" — 1894 m., „Mitai ir pasakėlės", „Savaitraštis mano". Šie rinkiniai sudaro didžiausią jo palikimo dalį. Be jau minėtų asmenų, M. Slančiauską rinkti tautosaką skatino ir A. Juškos pavyzdys (jo rinkiniai „Lietuviškos dainos" ir „Lietuviškos svotbinės dainos", išleisti 1880—1883 m.). Savo vestuvinių dainų rinkinėlio pratarmėje maždaug apie 1894 m. jis rašo: „Aš, pamatęs kun. Juškevyčios milžinišką surinkimą, pasinorėjau nors po kelias ir savo kampo svotbines dainas užrašyti".[75] M. Slančiausko surinktas vestuvines dainas 1923 m. išspausdino J. Basanavičius[76].

M. Slančiauskas gerai pažino kaimo žmones, jų psichologiją ir surasdavo įvairių aplinkinių kelių, kaip išgauti iš jų tautosakos. „Dabar nuo kitų klausinėtis tai ir nėra verta,— rašo jis 1892 m. laiške J. Basanavičiui. — Pasiklausus stačiai sako: tai kam čia tokių niekų reik? Tiktai tą gal nuo žmonių iškvosti, savo pasakas tokio pat menčiaus jiems apsakydams, nu, tai ir jie nuo savės kitą ir pasako." Ir toliau priduria, jog tautosakai rinkti labai dėkingas esąs jo amatas.

Pradėtas intensyvus tautosakos rinkimo darbas nutrūko, M. Slančiauską uždarius Šiaulių kalėjime, o vėliau ištrėmus į Rygą. Ir nors jis autobiografijoje sakosi, kad „Rygoje būdams, viską rašinėjau, kur ką nugirsdamas nuo ten gyvenančių lietuvių: pasakas, dainas, senoviškus mūsų žmonių vardus", tačiau rezultatas, matyt, buvo nežymus, nes iš to meto nėra išlikusio nė vieno stambesnio tautosakos rinkinėlio[77].

Antrasis M. Slančiausko tautosakos rinkimo periodas prasideda, grįžus jam iš ištremties ir 1900 m. apsigyvenus Trumpaičių, o vėliau Reibenių kaimuose. Tų pačių metų antroje

---

[75] LMD I 1063(510—663).

[76] Mat. Slančauskas. Šiauliškių vestuvių dainiuškos ir talaluškos.— „Lietuvių tauta", III. V., 1923, p. 411—450.

[77] Šiaulių „Aušros" muziejuje yra vienas M. Slančiausko 1897 m. sudarytas 40 p. rinkinėlis „Šiokios tokios lietuviškos dainelės Rygoje", tačiau jame tėra viena kita liaudies daina. O visos kitos — įvairių autorių sukurtos.

pusėje jis pradeda rašyti didžiausią savo mitologinių sakmių, tikėjimų, užkalbėjimų, burtų ir prietarų rinkinį, kurį pavadina „Niektikiai iš senovės. Juodosios knygos". Per nepilnus metus jis sudaro 7 sąsiuvinius, kuriuose daugiau kaip 500 vienetų. Tais pačiais metais visą rinkinį nurašo į 12 didžiulių lapų ir 1901 m. spalio 30 d. laiške pasiūlo J. Basanavičiui[78]. Pasiuntęs šį rinkinį, ir toliau rinko įvairius burtus bei prietarus ir iki 1910 m. užrašė jų daugiau kaip 800.

M. Slančiausko surinktų tikėjimų, burtų ir prietarų reikšmė tiek mitologijai, tiek apskritai visai mūsų liaudies senajai kultūrai pažinti labai didelė. Krinta į akis M. Slančiausko surinktos medžiagos įvairiapusiškumas: čia ir tikėjimai apie mitines būtybes (velnius, laumes, aitvarus, numirėlius...), ir atskirų luomų (valstiečių, amatininkų) burtai bei prietarai, esą, padedą užtikrinti atliekamo darbo sėkmę, pagerinti jo rezultatus, ir pagaliau bendri visiems luomams burtai bei prietarai, susiję su įvairiais žmogaus gyvenimo laikotarpiais (gimimu, krikštynomis, vestuvėmis, atskiromis kalendorinėmis šventėmis), kuriais esą galima apsaugoti žmogų nuo blogų jėgų, suteikti jam daugiau laimės, išpranašauti ateitį ir t.t., ir t.t.

M. Slančiauskas yra parengęs ir specialių etnografinių darbų. Jau keletas tyrinėtojų[79] yra aptarę jo vyriškų drabužių piešinius, esančius Šiaulių „Aušros" muziejuje. LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto tautosakos rankraštyne surastas ne tik vyriškų, bet ir moteriškų drabužių aprašas[80], kuris padarytas gan profesionaliai, nurodoma, kada kas buvo dėvima, iš kokių medžiagų siuvama, pateikiami jau pasiūtų ir dar tik sukirptų drabužių brėžiniai.

---

[78] LKLIR F 2—1699.

[79] Žr. V. Milius. Mato Slančiausko vyriškų drabužių piešiniai.—„Kraštotyra", V., 1965, p. 172—174; [P. Budraitis]. Mateušas Slančiauskas.—„Tarybinis balsas" (Joniškis), 1960.I.6; Petras Budraitis, Stasys Vaitekūnas. M. Slančiauskas — švietėjas, p. 285.

[80] LMD I 898.

Tiek etnografijai, tiek fizinei bei ekonominei geografijai ir toponimikai reikšmingi 1907 m. padaryti M. Slančiausko sodybos ir šeši kaimų planai, esą Šiaulių „Aušros" muziejaus fonduose.

1900—1905 m. M. Slančiauskas rinko ir tautosaką: pasakas, sakmes, legendas, patarles ir priežodžius, bažnytines giesmes. J. Basanavičius nuolat jį skatino, siuntinėjo jam knygų[81], netgi pinigų[82]. Šiuo metu M. Slančiauskas bendradarbiavo ir su kitais mokslininkais bei visuomenės veikėjais. Talkininkavo J. Jablonskiui, redaguojančiam J. Juškos žodyną[83]. Pats 1903 m. sudarė nedidelį (28 p.) tarptautinių žodžių ir personalijų (žymiųjų pasaulio mokslininkų, rašytojų...) žodynėlį, kurį vėliau net kelis kartus perrašinėjo.

Slogi, bet kokį visuomeninį gyvenimą stingdanti reakcinė atmosfera po 1905—1907 metų revoliucijos atsiliepė ir M. Slančiausko tautosakiniam darbui, — kurį laiką jis mažai ką berinko ir šiam darbui atsidėjo tik nuo 1911 m. Tais ir sekančiais metais sudaro atsiminimų, pasakojimų rinkinį „1711—1911", stambokus dainų, žaidimų, pasakų, juokų ir anekdotų, patarlių ir priežodžių rinkinius „Medega folklorai", „Folklorai medega 1914 metams", „Valio" pasakos" (apie 1915 m.). Parengė ir kalbos dalykams skirtą rinkinėlį, į kurį sudėjo surinkęs lietuviškas pavardes, maloninius-mažybinius šeimos narių vardus, lietuviškus kitų tautybių ir atskirų socialinių luomų bei grupių pavadinimus[84].

M. Slančiausko surinktą kalbinę medžiagą ir tautosaką savo darbuose, ypač „Lietuvių kalbos sintaksėje" (1911) ir studijoje „Linksniai ir prielinksniai" (1928) panaudojo J. Jablonskis[85].

---

[81] Žr. M. Slančiausko 1904.V.18 laišką J. Basanavičiui.— LMD I 332.

[82] Žr. J. Basanavičiaus 1902.III.20 laišką M. Slančiauskui. (Jonas Basanavičius. Rinktiniai raštai, p. 749).

[83] Žr. И. Яблонский. Послесловие. — Кн.: Литовский словарь А. Юшкевича с толкованием слов на русском и польском языках, I. Санкт-Петербург, 1904, p. LVIII.

[84] LMD I 1060(564).

[85] Tai pažymima ir tų darbų pratarmėse. Žr. J. Jablonskis. Rinktiniai raštai, I. V., 1957, p. 438, 552.

Į senatvę tautosakos rinkimo darbas tolydžio lėtėjo, o galiausiai visai nutrūko. Paskutinieji mums žinomi M. Slančiausko sudaryti tautosakos rinkiniai yra 1918 metų „Žmonių šnekalai, patarlės ir priežodžiai" ir „Badmečių pasakos" — daugiausia pasakojimai ir atsiminimai.

Pradėjęs kraštotyros medžiagą rinkti dar septintajame XIX a. dešimtmetyje, M. Slančiauskas, kaip matome, šį darbą tęsė iki pat senatvės. Čia jam, kaip ir kitiems XIX a. rinkėjams, daugiausia teko eiti dar nepramintais takais, pačiam aiškintis, kas vertinga plačiame to meto folkloro sraute, į ką kreipti didesnį dėmesį ir kaip viską užfiksuoti. Entuziastingi patriotiškai nusiteikusių inteligentų patarimai veikiau turėjo skatinamosios, o ne metodinės reikšmės.

Dalį pasakojamosios tautosakos (ypač neilgas gyvulines pasakas, sakmes, padavimus) M. Slančiauskas rašė ne tiesiog iš žmonių lūpų, o iš savo atminties. Tai rodo įrašai rinkinėlių pradžiose, pavyzdžiui: „Atsimindams surašiau 1887—8 m.", arba prie atskirų kūrinių, pavyzdžiui: „Nuo seniai šita kalba girdžiama po mūsų krašto visus žmones", „seniai nuo savųjų girdėta" ir pan. Beveik prie pusšimčio pasakojamosios tautosakos kūrinių nurodoma, jog jie girdėti iš tėvo, kuris buvo miręs 1875 m. Kad M. Slančiauskas dalį savo tautosakos užrašinėjo iš atminties, rodo ir jo laiškas, 1893 m. rašytas J. Basanavičiui, kuriame jis sako: „Tas pasakėlas surašiau tąja pačia mislia, kaip ir ten [rinkiny, įduotame L. Vaineikiui į Maskvą — *N. V.*] yra, ir visi kalbesio žodžiai — kaip tiktai pas mus vaiks vaikui arba sena bobela kitai sakinėj. Bet visos pasakos iš savo atminties. Nes aš tas pasakėlas teip atsimenu, kaip būčia šiandien ar vakar girdėjęs man pasakojant, kada buvau piemenėlio metuose".[86] Panašios metodikos laikytasi ir užrašant dainas. Pavyzdžiui, 1917 m. sudaryto dainų rinkinėlio pradžioje kaip antraštė įrašyta: „Atsimindamas užrašinėju seniai girdėtas daineles."[87] Atrodo, iš atminties M. Slančiauskas užrašė tuos kūrinius, kuriuos buvo girdėjęs ir išmokęs vaikystėje, nes tame pat laiške J. Basanavičiui rašo: „Dabar

[86] LKLIR F 2—1699.
[87] LTR 4555.

išgirdęs pasakėlą, tai turiu tuoj pasižymėti, nes už kelių valandų ir užmirštu." Tai patvirtina ir vyriausios jo dukters Kristinos, geros dainininkės ir pasakotojos, atsiminimai: kur darbe išmokusi naujų dainų ar pasakų, sugrįžusi pasakydavusi tėvui, o šis tuoj užrašydavęs[88].

Tačiau daugiausia tautosakos jo užrašyta tiesiog iš pateikėjų[89]. Prie daugumos kūrinių pažymėtos būtinos metrikos: pateikėjas, jo adresas, o kai kada viena kita pastaba apie pateikėją, sekimo aplinkybes ar patį kūrinį. Ypač vertingos pastabos prie vaikų žaidinimų, liūliavimų, kur aprašoma šių kūrinėlių funkcija, atlikimo būdas[90].

Iš atminties rašydamas, M. Slančiauskas kai kuriuos kūrinius užrašė po du ir net tris kartus[91]. Kai kuriuos rinkinėlius M. Slančiauskas sąmoningai po kelis kartus perrašinėjo. Dėl to dabar sunku tiksliai pasakyti, kiek jis iš viso yra tautosakos surinkęs. Pats M. Slančiauskas 1903 m. rašo, jog esąs surinkęs jau daugiau kaip 400 „visokių ilgų pasakų, mitų ir anekdotų", daugiau kaip 700 dainų, apie 700 „visokių niektikių ir burtų", o prietarų ir mįslių tiek užrašęs, kiek nugirdęs[92]. Tuos pačius skaičius, tik pakeitęs „niektikių ir burtų" kiekį (633), jis pateikia ir 1921 m. autobiografijoje. Tačiau jie yra netikslūs. Iš viso, neskaitant pakartotinai užrašytų arba perrašytų tų pačių kūrinių, M. Slančiauskas užrašė beveik 800 dainų, 800 pasakojamosios tautosakos kūrinių, 200 mįslių, apie 1000 patarlių bei priežodžių ir kitokios smulkiosios tautosakos, — viso labo apie 3000 kūrinių. O įvairios etnografinės medžiagos (žaidimų, liaudies medicinos, oro spėjimų, tikėjimų, burtų ir prietarų...) — apie 1500 vienetų.

Ne viskas, ką M. Slančiauskas buvo surinkęs ar sukūręs, išliko iki šių dienų. Per kratą (1895 m. liepos 30 d.) iš jo buvo paimta daugiau kaip 50 įvairių rinkinių. Dauguma jų

---

[88] Žr. Marija Macijauskienė. Kaip Lietuvos ąžuolas.—„Gimtasis kraštas", 1969.II.20.

[89] Kad M. Slančiauskas, kam pasakojant ar dainuojant, tuoj užsirašydavo, pastebi net keletas atsiminimų autorių. Žr. LTR 4456(5, 7).

[90] Žr. LMD I 1063(708—727).

[91] Atskirų pasakojamosios tautosakos kūrinių pakartojimas ir perrašinėjimas nurodomas šio leidinio komentaruose.

[92] Žr. Leonas Vitkauskas. Mateušas Slančiauskas.

vėliau pateko į Lietuvių mokslo draugijos fondus, tačiau tokių rinkinių, kaip „Oracijos ir piršlių dėka", „Ant kapelių Trumpaičiuose", „Vakaruškos" ir kt.,[93] likimas nežinomas. Suradus naujos medžiagos, M. Slančiausko, kaip kraštotyros medžiagos rinkėjo, paveikslą būtų galima dar papildyti.

M. Slančiauskas minėtinas ir kaip kraštotyros medžiagos rinkimo organizatorius. Jo paskatinti[94] ir pavyzdžio paveikti, tautosaką ir etnografinę medžiagą ėmė užrašinėti daugelis tų apylinkių gyventojų. Vieni (Pilypas Grigutis iš Trumpaičių k., Steponas Strazdas iš Trumpaitėlių k.) savo surinktą medžiagą tiesiog teikė M. Slančiauskui, kuris, ją perrašęs, įtraukė į savo rinkinius, pažymėdamas tikruosius užrašytojus, o kiti (Juozas Stonevičius iš Bučiūnų k., Jonas Trumpulis iš Sargūnų k., Augustinas Baranauskas iš Šiupylių k., Pranas Narvydas iš Trumpaičių k.) patys sudarinėjo atskirus rinkinėlius.

M. Slančiausko dėka šiandien mes turime tiek daug vertingų tautosakos rinkinių iš nuošalių šiaurės vidurio Lietuvos apylinkių.

M. SLANČIAUSKO SURINKTOS PASAKOS

Pasakų M. Slančiauskas surinko ne per daugiausia — jos nesudaro nė trečdalio visos jo pasakojamosios tautosakos. Tačiau dėl savo meniškumo, nepaprasto vaizdų raiškumo ir stebuklingumo (taip pat ir dėl savo ilgumo) jos užima dominuojančią vietą visoje jo užrašytoje tautosakoje.

M. Slančiauskas užrašė visų žanrų pasakų — stebuklinių, legendų, nuotykių, formulinių, gerai perteikdamas jų stilių, sekimo manierą, tačiau labiausiai mėgo gyvulines. Jomis M. Slančiauskas pirmiausia susidomėjo ne kaip tautosakininkas,

---

[93] Žr. CVIA f. 446, a. 2, b. 245, l. 204—205.

[94] Dar tik besimokančius lietuviško rašto, M. Slančiauskas (su J. Trumpuliu) jau ragindavo rinkti tautosaką: „...prašom išsimokyt savo — lotyniškoms — literoms rašyti ir besimokydami pabraižyt kokias pasakėlas ar dainuškėlas."— M. Slančiausko 1889.XII.3 laiškas J. Šliūpui. Kad M. Slančiauskas net ir į senatvę sutiktus raštingus žmones, ypač jaunimą, ragindavo rinkti tautosaką, matyti iš Onos Tautkutės atsiminimų, kuriuos užrašė P. Budraitis.—LTR 4456(5).

o kaip poezijos kūrėjas: 1887 — 1888 m. sueiliavo 31 pasakėlę ir sakmę apie gyvūnus, kurias tik vėliau užrašė proza.

Dauguma M. Slančiausko užrašytų gyvulinių pasakų — tradicinės. Jos archaiškos, žinomos daugeliui pasaulio tautų, nors pasitaiko ir vėlyvesnės kilmės, artimesnių kitiems tautosakos žanrams, kaip antai pasakėčioms. Jose akcentuojamos svarbios tiesos (kurios liaudies neretai išreiškiamos patarlėmis) arba didaktinės mintys. Jos moko, kad nereikia lepinti vaikų (4)[95], kad geriau kuklesnė, bet ramesnė vieta (8), kad žodis skaudesnis už smūgį (14), kad, mažai pasimokius, nereikia kibti prie amato (30) ir t.t. Kitos savo formos glaustumu, minties kondensuotumu ir ypač pabrėžta komiška pabaiga artimos anekdotams (5, 6, 7, 29), dar kitos yra etiologiško pobūdžio. Šios vėliau sukurtos gyvulinės pasakos menkiau tepaplitusios, o kai kurios iš viso kitų neužfiksuotos.

M. Slančiausko gyvulinės pasakos patraukia klasikiniu aiškumu, paprastumu ir išbaigtumu. Keliais sakiniais jose sukuriama nesudėtinga siužetinė situacija, nuspalvinta tai gilia liaudies išmintim, subtiliais gamtos pasaulio pastebėjimais, tai skaidriu humoru. Prasideda jos pasakoms būdingomis įžangomis („Kitą kartą...") arba be jų, ir tada visa situacija tarytum dar labiau priartėja prie skaitytojo („Žmogus kertąs miške medžius. Atėjęs levs, sakąs..."). O baigiasi staiga, be jokių komentarų, veiksmui pasiekus kulminacinį tašką. Tokia staigi baigtis, lyg spengianti tyla po baisaus triukšmo, priverčia skaitytoją suklusti, apmąstyti perskaitytą kūrinį ir jį įsiminti. Tada tik galutinai paaiškėja visas kūrinio komiškumas, taiklumas ir pastabumas. Taip baigiasi pirmoji pasakėlė „Pelėda", „Juodvarnis" (2), „Ponaitis" (4) ir daugelis kitų.

M. Slančiausko užrašytose gyvulinėse pasakose nėra nereikalingo nė vieno žodžio, kuris trukdytų veiksmą ir užtemdytų norimą išreikšti idėją. Kiekvienas žodis čia tarsi devynis kartus pamatuotas ir tik tada įdėtas į tekstą. Todėl kyla abejonių dėl šių kūrinių autentiškumo, nes gyvojoje liaudies pasakų tradicijoje paprastai pasitaiko ir nelygumų.

---

[95] Skaičius skliaustuose žymi šiame leidinyje spausdinamo kūrinio numerį.

Daugiausia M. Slančiausko užrašyta stebuklinių pasakų. Jos menkai tepaliestos kapitalizmo laikotarpiu prasidėjusios šio žanro irimo tendencijos ir išlaikiusios daug klasikinių bruožų. Joms būdingas epinis pasakojimo ramumas, ištęstumas, vaizdų panoramiškumas. Jose tiesiog mėgaujamasi iki savarankiško vaizdo išplėtotomis ekspozicijomis, veiksmo pakartojimais. Net keliolika pasakų baigiamos tradicinėmis pabaigos formulėmis, kurios klausytoją iš pasakiško pasaulio sugrąžina į kasdienybę: „Ir aš ten buvau, ir aš ten valgiau, ir aš ten gėriau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau" (92).

M. Slančiausko užrašytose pasakose daug senosios mitologijos ir religijos reliktų, kurie būdingi tradicinių pasakų poetikai. Žmonės jose kontaktuoja su daugeliu mitinių būtybių (dievu, velniu, laumėmis, laimėmis, raganomis, burtininkais). Be to, žmonės neretai esti nepaprastos kilmės arba užsiima senojoj mitologijoj pamėgtais verslais: kalvyste, medžiokle. Stebuklingą galią kaip tik turi tie daiktai, kurie svarbų vaidmenį vaidina magijoje ir apskritai senuosiuose tikėjimuose: gyvatės marškiniai, velnio kepurė, motinos vestuviniai drabužiai, žiedas. Šiose pasakose dar gyva prakeiksmo galia, ryškus senasis religinis šio, žemiškojo, ir antgamtinio (dažnai mirusiųjų) pasaulio suvokimas, žmogaus susidūrimas jame su mirusiaisiais ir atskiromis mitinėmis būtybėmis, pirmykščio žmogaus įsivaizduotas santykis su sudvasintomis gamtos jėgomis ir kiti senieji mitologiniai vaizdiniai. Mitologiniu požiūriu įdomios pasakos „Nelaimingas kareivis" (137), „Jono karalaičio pasaka" (103), „Bernas ir giltinė" (69), „Kelionė į pragarą" (114) ir daugelis kitų, o ypač „Gyvatė pati" (116), kurios mitologiniai vaizdai ne visai būdingi pasakų poetikai. Ji ir baigiasi ne vestuvėmis ar kitokiu džiaugsmingu herojaus gyvenimo epizodu, kaip įprasta pasakose, o nelaime: atgavusi savo drabužius, žmona gyvatė nukerta savo vyrą ir vėl tampa gyvate.

M. Slančiausko užrašytose stebuklinėse pasakose dar nesugriauta buitinio ir fantastinio plano darna, stebuklingieji veiksmai nebuitinami, o buitinių nesistengiama psichologiškai pagrįsti, nors pasitaiko ir gerų, klasikinių pasakų, ir vi-

dutinių, o kartais netgi gerokai apgadintų (80, 101). Mėgstama tarpusavy kontaminuoti atskirus pasakų epizodus ir net ištisas pasakas (63, 69, 83, 93, 98, 104, 124, 137). Retkarčiais senajame tradiciniame pasakų audiny pasitaiko naujų realistinių detalių, nesiderinančių su visa pasakų poetika. Pavyzdžiui, žinią, kad karalaitis Jonas negali vesti be liokajaus sūnaus, karalius „apskaito" iš raštų ir „gazietų" (105); norėdamas sugundyti karalaitę, slibinas iš pagalių pasidaro „partapijonus" (103) ir pan.

Dauguma M. Slančiausko užfiksuotų stebuklinių pasakų siužetų paplitę beveik visose Europos tautose, o kai kurie net ir toliau (ypač Azijoje). Tačiau pasitaiko ir tik lietuviams būdingų, kurie kituose kraštuose menkai tepaplitę. Tai pasakos apie poną pražudžiusį stebuklingą gaidelį (132), gyvatę karalaitę (90). Kai kurie tarptautiniai siužetai savitai interpretuoti ir sudaro savarankiškas, lietuviams būdingas versijas (147) ar tiesiog atskirus originalius variantus (81, 97, 114, 123). Viena kita M. Slančiausko užrašyta pasaka iš viso originali, turimais duomenimis, daugiau dar niekieno neužfiksuota. Tai pasakos apie tėvų užkeiktą dukrą — ožkelę (79), apie vedybas su gyvate (116).

Savo tematika ir kai kuriomis stilistinėmis ypatybėmis M. Slančiausko užrašytos stebuklinės pasakos artimos žemaičių pasakoms.

Palyginti nemažai M. Slančiauskas užrašė ir pasakų — legendų apie dievo ir šventųjų santykius su žmonėmis, apie žmonių požiūrį į atskiras religines apeigas ir dogmas. Tai rodo, kad šios pasakos, įsigalėjus Lietuvoje krikščionybei, buvo gan populiarios, tačiau vėliau, plintant švietimui ir stiprėjant liaudies materialistinei pasaulėžiūrai, tolydžio ėmė nykti (šiuo metu jų labai nedaug atskirų pasakotojų repertuare). Tačiau tik nedidelė šių M. Slančiausko užrašytų pasakų dalis yra knyginės kilmės, paplitusios iš rašytų religinių pamokymų. Dauguma jų sukurtos mūsų liaudies ir išreiškia sveiką, nedogmatišką požiūrį į religines apeigas, iškelia meilę, pakantumą, smerkia puikybę, gobšumą, savanaudiškumą. Jose daug humoro, o kartais net kandžios satyros. Užfiksuotieji

siužetai ne itin tepaplitę kituose kraštuose. Nemaža jų yra lietuviškos kilmės arba sudaro savitas lietuviškas tarptautinių pasakų versijas. Pasitaiko ir originalių, turimais duomenimis, daugiau niekieno neužrašytų.

M. Slančiausko užrašytos pasakos išsiskiria iš visos lietuvių tautosakos. Jų savitumą iš dalies nulėmė geografinė padėtis, nes patį šiaurinį Lietuvos pakraštį, kur jos buvo sukurtos, stipriai veikė įvairių etninų grupių — kitų baltų (latvių, kuršių, žiemgalių) ir finougrų — kultūros. Tas poveikis pastebimas ne tik iš atskirų kūrinių paplitimo, bet ir iš jų interpretacijos.

Kai kurios M. Slančiausko užfiksuotos pasakos paplitusios kaip tik lietuvių ir latvių tautosakoje (17, 32, 35, 52, 56, 95), o kitos tik latvių (5, 20, 44, 50). Pastarosios, gal būt, yra latviškos kilmės, nes Lietuvoje jos arba iš viso daugiau neužfiksuotos, arba užfiksuotos tik šiaurinėje jos dalyje.

Pasakos „Juodvarnis" (2), „Ponaitis" (4), „Juodvarnis ir skruzdėlė" (21), „Pirtis dievui" (81) susijusios su finougrų tradicijomis. Lietuvoje jų užfiksuota nedaug variantų, tuo tarpu suomių ir estų tautosakoje jos žymiai populiaresnės. Pasitaiko kūrinių, labiau paplitusių tik lietuvių ir finougrų tautosakoje.

M. Slančiausko užrašytas pasakas veikė ir pačių lietuvių etninų grupių (žemaičių ir aukštaičių) nevienodos kultūrinės tradicijos. Jo pasakų savitas ne tik repertuaras, bet ir bendriausios perteikimo priemonės.

M. Slančiausko tautosakos rinkimo metodika nulėmė stiliaus vienodumą. Kaip jau sakyta, tautosakos kūrinius neretai jis užrašinėdavo ne sekamus, o vėliau. Vadinasi, faktiškasis jų pateikėjas yra pats M. Slančiauskas. Šitokios metodikos daugiau buvo laikomasi, užrašant mažesnės apimties kūrinius (sakmes, padavimus, juokus ir anekdotus). Ilgose stebuklinėse ar nuotykių pasakose labiau jaučiamas pasakotojas. Tačiau ir čia pasakotojo žodinė išraiška gerokai užgožiama užrašinėtojo kalbos. Pavyzdžiui, pasaka „Nesuvaldoma pati" (120) yra pasekta Felikso Juciaus iš Luokės, pasakos „Už katę" (152), „Mužiks visus savo ponus nuvežė į

peklą" (153) — irgi žemaičio Povilo Savicko, tačiau šių pasakų kalba artimesnė M. Slančiausko gimtajai tarmei, o ne žemaičių. Be to, nemaža ir pateikėjų yra kilę iš Trumpaičių, kur M. Slančiauskas ilgiausiai gyveno, arba iš gretimų kaimų. Todėl nenuostabu, kad visoje M. Slančiausko surinktoje pasakojamojoje tautosakoje vyrauja ši tarmė. Šiek tiek taikytasi ir prie tuometinės raštų kalbos.

M. Slančiausko užrašytų pasakų kalba paprasta, daiktiška, per daug neužteršta barbarizmais ir abstrakčiomis knyginėmis sąvokomis, kurių nemaža pasitaiko inteligentų tautosakos rinkėjų kalboje ir jų užrašytoje tautosakoje. Visose jo užrašytose pasakose pajuntame sodrią, vaizdingą kaimo šneką. Pavyzdžiui:

Baravyks, po ąžuolu išdygęs, sušukęs:
— Ąžuol, eik sau!
Ąžuols sakąs:
— Palukėk lig trijų dienų.
Pirmą dieną augęs baravyks — jau ąžuols ir pabūgęs. Antrą dieną augęs — jau ąžuols ir nusigandęs... (44).

Arba:

Kitą kartą buvus Elenėla siratėla prė pamotės. Ta pamotė teip jos nekentus, teip nekentus: vis ją bardavus, lojodavus, stumdydavus, mušdavus... (72)

Beveik visos pasakos užrašytos tame krašte ypač mėgstama dalyvine kalba.

Nors šiek tiek ir suvienodinęs atskirų pasakotojų kalbą bei stilių, M. Slančiauskas puikiai perteikė bendras pasakų žanrines bei stilistines ypatybes, nekupiūravo jų ir nesuardė vieningos meninės visumos. Paprasta plunksna ir pieštuku jam pavyko pagauti natūralų pasakos skambėjimą, o tai kartais sunku padaryti net su moderniausiomis fiksavimo priemonėmis. Todėl jo pasakos yra vienos iš geriausių, užrašytų XIX a. pabaigoje — XX a. pradžioje, ir teisėtai priklauso klasikiniam mūsų liaudies kūrybinio palikimo fondui. „Jūsų pasakos yra aktyviausios ir, kaip rodos, geriausiai užrašytos", pažymėjo 1903 m. J. Basanavičius[96]. M. Slančiausko užrašy-

[96] Jonas Basanavičius. Rinktiniai raštai. V., 1970, p. 792.

tas pasakas labai vertino ir daugelis kitų folkloristų ir mielai jas įtraukdavo į sudarinėjamus tautosakos rinkinius.

M. Slančiausko užrašytos pasakos buvo pradėtos skelbti dar XIX a. pabaigoje. Jų skelbimu rūpinosi J. Jablonskis ir J. Basanavičius. Pirmosios trys pasakos „Apie dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių", „Apie tris brolius — du gudriu ir vieną kvailą" ir „Apie vieną neturtingų tėvų vaiką, kuris paveldėjo labai didelius turtus" A. Atgajiečio slapyvardžiu buvo paskelbtos J. Jablonskio parengtame pasakų rinkinėlyje „Mūsų pasakos" (1894). Vėliau jos ne kartą buvo perspausdinamos[97]. Atrodo, J. Jablonskio rūpesčiu[98] kelios pasakos apie gyvulius (beuodegį vilką, pelėdą, vilką ir avinėlį, uodų poną, ežį ir mešką) pateko ir į A. Kriščiukaičio elementorių[99]. Elementorius kelissyk pakartotinai buvo leidžiamas (1901 m., 1905 m.) ir šiuos kūrinius labai išpopuliarino. M. Slančiausko užrašytas pasakas panaudojo J. Basanavičius studijoje „Levas lietuvių pasakose ir dainose"[100]. Tarybų valdžios metais jų yra paskelbta beveik visuose didesniuose tautosakos rinkiniuose[101]. Skelbiant jas, stengtasi išlaikyti autentiškumą, stiliaus originalumą. Tačiau iš atsitiktinių, įvairiuose leidiniuose išbarstytų publikacijų sunku susidaryti bendrą M. Slančiausko užrašytų pasakų vaizdą. Tikrasis jų grožis ir vertė atsiskleidžia paskelbus jas visas viename leidinyje. Tik tada suvokiame visą šio stebuklingo meninio pasaulio didumą ir kartu neeilinį paprasto kaimo siuvėjo talentą.

Norbertas Vėlius

---

[97] Lietuviškos pasakos yvairios. Surinko J. Basanavičius. II, Chicago, 1904, p. 85—96; Lietuvių pasakos, V., 1905, p. 25—28, 47—50, 52—58. Šiame leidinyje paskelbta dar 1 nauja M. Slančiausko pasaka „Apie Teisybę ir Neteisybę"; Lietuvių tautosakos rinktinė, p. 296—302; Lietuvių tautosaka, III. Vyr. redaktorius K. Korsakas, šio tomo redaktorius L. Sauka. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė. V., 1965, p. 424—430.

[98] Sulyginus tekstus, paaiškėjo, kad jos buvo imtos iš LMD I 1060 rankraščio, kuris kaip tik buvo J. Jablonskio archyve.

[99] Naujas elementorius. Parašė A iš B [A. Kriščiukaitis]. Tilžėje, 1895, p. 35, 36, 39, 40, 41—42.

[100] J. Basanavičius. Levas lietuvių pasakose ir dainose, V., 1919.

[101] Žr.: Lietuvių tautosakos rinktinė; Lietuvių tautosaka, III; Lietuvių tautosaka, IV. Vyr. redaktorius K. Korsakas, šio tomo redaktorius L. Sauka. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė, N. Vėlius, K. Viščinis. V., 1967.

1. *PELĖDA

Kitąkart ponasdievs pelėdai liepęs:

— Iš visų paukščių išrink kur tik gražesnį paukštelį ir atnešk man parodyt.

Pelėda visus paukščius paržiūrėjus — nė viens jai teip gražus nebuvęs, kaip tiktai jos pačios vaiks. Tą ir nunešus pas poną dievą parodyt. Ponasdievs sakąs:

— Tota koks sušiuręs, pasišiaušęs! Argi neberadai gražesnio?

Pelėda atsakius:

— Pone dieve, gana ieškojau, bet niekur tokio gražaus neatradau.

2. *JUODVARNIS

Juodvarnis kitą kartą nešąs par upę savo vaiką ir klausiąs:

— Kai aš pasensiu, tu užaugęs mane ar neši, ar ne?

Vaiks atsakęs:

— Nešiu.

Tėvs tą savo vaiką ir įmetęs į vandenį, sakydams:

— Kams, meluoji!

Nešdams antrojo teip pat klausęs:

— Tu mane pasenusį teip, kaip dabar aš tave nešu, ar neši?

Ir tas atsakęs nešiąs. Ir tą metęs į vandenį, prigirdęs. Trečiąjį nešdams, klausęs:

— O tu mane pasenusį teip ar neši, ar ne?
Trečiasis atsakė:
— Ko čia aš nešiu, man savo vaikus reiks nešioti.
Tą ir parnešęs.

3. *KUGAI IR GEGUŽĖ

Kitą kartą buvę labai dideli paukščiai kugai. Tai tada tie kiti paukščiai ir paukšteliai nė viens ant oro negalėdavę pasirodyt — tuoj tie kugai ir prarydavę. Daugiau tie visi paukščiai ir paukšteliai sutarę par devynias dienas gavėt, niekur iš savo gūžtų ir lizdų ant oro nekilti. Devynias dienas išgavėję, da kiti paukščiai bijoję kilt į aukštą, bet gegužė išlėkus iš savo lizdo, sakanti:
— Kugai, kugai, kukū kukukū!
Ale bet jau kugo nė vieno nebebuvę, visi buvę badu nudvėsę. Ir nuo to laiko gegužė pradėjus kukuot, o nesant laiko kada jai savo vaikų perėt, prisided savo kiaušį prė bel kokio paukštelio į jo lizdelį — tas ir išper gegužuitį su savo vaikais kartu ir užaugin. Bet gegužuitis beaugdams sulasąs to paukštelio vaikus, o ir tą patį paukštelį pagreibęs praryjąs, nes gegužė tiek pat vanagų veislės asanti. O kukuodama užtai sumet:
— Kas kukuos, kas kukuos, kad aš perėsiu.

4. *PONAITIS

Kitąkart, kitą gadynę vanago patelka ant varnos lizdo kiaušį padėjus. Varna, nieko nežinodama, išperėjus. Žiūrianti, kad viens labai gražus: geltonos kojelės, pats balzgans. Ir džiaugiantys, kad tas būsiąs užaugęs ponaitis. Jį mylianti, tausojanti*. Bet ponaitis biškį pastirpęs, motina teip greit lest neparnešus, parlėkus žiūrianti — vieno vaiko juodojo ir nebėra. Kitądien kito neradus, daugiaus trečio ir ketvirto, o ponaitis vis yra ir yra. Ir sakanti:

— Bet tiktai ponaitis yra, su anais bala bėdos.

Bet, kai nė vieno varnuičio nelikę, vel motina su penais pasivėlinus — ponaitis greibęs pačią motiną už sprando. Ši rėkianti:

— Ai ai, velns, ne ponaitis!

5. *ŠILINGĖLIS

Kitą kartą ežys radęs šilingėlį ir bėgąs pupnodams keliu:

— Daug turėdams, keliu ein, daug turėdams, keliu ein!

Bajors ėjęs į bažnyčią, išgirdęs klausąsys ir žiūriąs, kurs tas toks būtų ir ką jis teip tur. Žiūriąs — ežys šilingėlį įsikandęs besinešąs. Žinoms, bajors — godus* daikts, ir atėmęs iš ežio tą šilingėlį*. Daugiaus ežys bėgąs paskui bajorą, rėkdams:

— Neturėdams atėmė, plikis, suskis atėmė!

Bajors į bobnyčią jau par slanksnį žengęs, o ežys vis paskui bėgąs ir bėgąs, bajorą lojodams, rėkdams:

— Plikis, suskis, neturėdams atėmė!

Bajors susigėdęs ir supykęs metė ežiui tą jo šilingėlį. Ežys ir vel atgal bėgąs su savo turtu, pupnodams*:

— Susigėdęs atidavė, susigėdęs atidavė!..

6. [NAMŲ DESTIS]

Kitąkart ežys bėgiojąs apė išpuvusį apušės kelmą myždams ir džiaugiąsis:

— Tatata, namų destis.

7. [BE NĖRA KUR UŽKLIUVĘS]

Kitu būriu ežys radęs mėsos čielą arklį. Paėdęs ir norėjęs visą namo parsivilkti. Tempiąs, už kojos nutvėręs, — negal. Apėjęs apsukui, žiūriąs, be nėra kur užkliuvęs — nėra. Ir vel tempiąs, o vis tiek kaip negal, teip negal.

8. *DVI PELELĖS

Matai, broli, ji norėjo* teip padaryti, kai anos dvi pelelės: miškinė ir naminė.

Naminė nubėgus pas miškinę į vaišes. Ta jai pasidėjus pusę gilės ir čielo riešuto branduolus. Pasimylėjusios, pasišnekėjusios lipšniai, o atsisveikindama naminė užprašius pas save į namus miškinę pelę ir pasakius:

— Pamatysi, kiek pas mane daug gėrybių.

Ši pasižadėjo pas ją atvykti. Ant rytojaus nuėjus, atrado pilnas kamaras keptienių, pyragų, alaus, arielkos. Pilna klėtis grūdų, ant grėdų pilns pazalabis mėsos, lašinių prikabinėta. Bet kad klėtyj katės, katinai tykinėjo ir glūdojo, sugrįžusios į kamarą, kaštavojo keptienių, pyragų. Bet vos paragavus, įpuolė žmogus alaus laisti, įbėgo merga valgymų nešti. Naminė pelė į savo žinomą urvą greit įspruko, o miškinė, didžiame nusigandime drebėdama, kur ten užsibloškus, vos iškentė. Ir tuoj sakė naminei:

— Sudiev, seserėle! Pas tave kad ir daug ko būtų, bet kad nerami vieta. Pas mane kad ir maža, ale nieks nekliudo.

9. *ŽVIRBLIS

Kitą kartą viens gaspadorius savo šeimynai sakąs:

— Rytoj griausme klojimą.

Ir žvirblis, išgirdęs tuos gaspadoriaus žodžius, labai nusigandęs, nes jo da pliki vaikai tam klojimo stoge buvę. Tuoj jis iekiąs pas poną dievą ir sakąs:

— Pone dieve, gaspadorius žad griauti klojimą, o mano da vaikai pliki. Išdraskys, išmėtys — kur aš dėsiuos!

Ponasdievs sakąs:

— Nebijok, da nesugriaus, nes manės nesiklausė.

Žvirblis parlėkęs linksmus.

Ant ryto [gaspadorius] ein į kūtę anksti — rand patį gerąjį jautį nukritusį*. Kol skūrą nulupo, kol pakavojo, to

besigailinant, praėjo ta ir antra diena. Bet gaspadorius atsiminęs vel sako šeimynai:

— Rytoj tai griausme klojimą.

Ir vel žvirblis išgirdęs lek pas poną dievą, skundžias, kad gaspadorius vel žad griauti klojimą, o jo vaikai ką tiktai stagaruojas. Ponasdievs pasakęs:

— Da ir dabar tavo gaspadorius manės nesiklausė, da negriaus, gali tu savo vaikus auginti.

Žvirblis vel parlėkė linksmus namo.

Gaspadorius rytą atrado negyvą savo sūnų, numirusį. Verk, raudoj. Kol išbudėjo, kol pakavojo, kol pagrabą nuturėjo, — praslinko nedėlė ir daugiaus.

Nu, jau visas bėdas gaspadorius parlaidęs atsiminė ir ant pono dievo ir, žadėdams klojimą griauti, pasakęs:

— Rytoj, jei ponasdievs padės, tai jau reik griauti klojimą.

Žvirblis da lėkęs pas poną dievą pasiskųst. Bet ponasdievs jį subaręs:

— Tu vaikus pasiauginai, gali vestis lauka — ir gaspadorius manės pasiprašė.

10. *ŽVIRBLIS IR KREGŽDĖS

Žvirblis įlindęs į kregždžių lizdą, tupėjęs, o kregždės susitarusios, susirinkusios, tą žvirblį ir užmūrijusios. Žvirblis, tam lizde bebūdams, ko tiktai badu nenustipęs, bet tas lizds išgriuvęs, ir žvirblis gyvs atlikęs.

Nulėkęs pas tetirviną ant sūdo. Tetirvins tą dieną neturėjęs laiko, sakąs:

— Rytoj rytą visi atlėkit.

Ant ryto nulėkę — strielčius tetirviną nušovęs, o žvirblis pasilikęs nė kokios teisybės negavęs.

Todel ir po šiai dienai, kad tiktai į kregždžių lizdą žvirblis įsitūp, tuoj kregždžių būrys susirinkęs jį ir užmūrij su dumblais.

11. *KARVELIS IR STRAZDAS

Kai kitą kartą karvelis nulėkęs pas strazdą maliavotlizdį prasimokyt gražiai lizdą taisyti, strazds padėjęs nuo pradžios kelius šapelius — tuoj karvelis užsilėkęs ant to lizdo ir ėmęs, ratu sukdamasis, sakyti:

— Moku, moku, moku*.

Strazds supykęs, sakąs:

— Kad jau tu moki, tai kam tu manės beprašai mokyti.

Ir nulėkęs sau. O karvelis, kiek pamatė kryžkryžiais šapų pas strazdą nuo pradžios sudėtų, tiek ir dabar temok. Bet burkuodams sukas ir girias:

— Moku, moku, moku!

12. *EŽYS IR MEŠKA

Ežys su meška susiginčiję, kad jiedu už kits kitą graitesni asą, ir ant galo iš to susiderėjo. Tiktai ežys klausė meškos:

— Kur tau yra geriau lenktynėms bėgti: ar tankynais, ar eikštėms?

Meška atsakė:

— Eikštėm.

O ežys sako:

— Man tankynais.

Teip jiedu ant tos rokundos ir susigadijo: meška — eikštėm, ežys — tankynais. Da ežys pasakė:

— Keturias dienas pasilsėkim prieš tas mūsų lenktynes.

Susitarė par keturius užsienius bėgti, parbėgę užsienį, susišūkauti. Meška par visas keturias dienas silsėjos ir gulėjo, ištempus kinkas, bet ežys savo vaikus keturius ant katro užsienio galo pastatė ir liepė, meškai sušukus, atsiliepti, o savo pačią nuvedęs ant pat galo pastatė, kad meškai priešais atbėgtų. Teip jis par tas keturias dienas savo reikalą surėdė, o pagrįžęs pas mešką, pabudino, sakydams:

— Jau laiks, bėkim.

Abu subėgo į mišką. Meška bėg eikštėm, ežys, tankyną pribėgęs, sustojo. Meška, išbėgus vieną užsienį, sušuko:

— Ežy, ūhū!

Ežio vaiks atsiliepė:

— Ūhūhū!..

Nu, ta meška da graičiaus bėgt. Par antrą užsienį išbėgus, vel suriko:

— Ūhū!

Antras ežio vaiks atsiliepė:

— Ūhūhū!

Nu, ta meška da vel greičiaus bėgt. Išbėgus trečią užsienį, sušuko — trečias ežio vaiks atsiliepė. Ketvirtąjį užsienį da greičiaus spaudė, o išbėgus vel šauk:

— Ežy, ū!

Vaiks ežio atsiliepė:

— Ūhū!

O ežienė pati atbėg priešais mešką pupnodama:

— Pu pu pu pu...

Ežys savo derybas išgrajijo, o meška nuo to pratrydo ir dabar tebetriedž.

13. *LEVAS, ARKLYS IR VILKAS

Levs eidams pasitikęs arklį. Klausiąs:

— Kokiu amatu verties?

Arklys atsakęs:

— Gi ariu, akėju, vežu ir visaką, ką tiktai reik, žmogui padedu dirbti.

Levs sakąs:

— Tai tu esi stiprus. Bet katras mudu būtumėm stipresni? Pasimėginkim.

Levs paėmęs akminėlį, ėmęs spausti — ir teką iš to akminėlio skystimai. Arklys sakąs:

— Aš teip negaliu.

Bet buvęs pakaustyts. Prėjęs prė akmino, kirtęs su koja — ir einančios žiežilbos, kibirkštys iš to akmino. Levs sakąs:

— Matai, tai tu esi už mane tvirtesnis, kad tu ugnį iš akmino išskeli.

Nuo arklio atsisveikinęs ir nuėjęs sau. Biškį paėjęs, susitikęs vilką. Levs vilko klausiąs:

— Tai kokiu gi tu amatu verties?

Vilks sakąs:

— Piaunu arklius ir kitus gyvuolius.

Levs sakąs:

— Nu, eik aną arklį papiauk.

Vilks:

— Kur jis yra?

Levs:

— Eikš, eikš, aš parodysiu.

Paėmęs vilką par pusę, pakėlęs — vilks ir nulaidęs galvą. Levs žiūriąs, kas čia pasidarę, žiūriąs — vilks jau nebegyvs. Matai, levs biškį spustelėjo. Daugiaus levs sakąs:

— Matai, melugis! Ką tu arkliui padarysi — arklys ir už mane tvirtesnis, o tave, nieko nedaręs, nuspaudžiau.

14. *LEVAS IR ŽMOGUS

Žmogus kertąs miške medžius. Atėjęs levs, sakąs:

— Padėk dievs, žmogelis, medžius bekertąs.

Žmogus sakąs:

— Tai, mat, bestija, ir jis šnek teip pat, kai žmogus.

Tas žmogus pro nosis sunernėjo, bet levs išgirdęs. Sakąs:

— Nu, dabar, žmogau, kirsk tu man į kaktą su kirviu.

Žmogus tvojęs, kad nevet kirvis sulindęs į kaktą. Tas levs, kraują tekindamas, nubėgęs sau į mišką. Žmogus, namo parėjęs, giriąsis, kad jis levą ir išlojojęs, ir nukirtęs — tei į kaktą davęs, kad tas levs ir nubėgęs, bet ilgai gyvs netversiąs.

Levs po metų tą žmogų patikęs, sakąs:

— Nu, žmogau, eikšę pasižiūrėk man į kaktą, ar rasi tu tą į mano kaktą įkirtimą?

Žmogus priėjęs, žiūriąs — nieko nematyt. Sakąs:

— Nėra.

Nu, sakąs levs:
— O aš tavo to žodžio anė kaip negaliu užmiršti...
Ir tuoj greibęs tą žmogų ir parplėšęs.
Užtai sako: smūgį gali užmiršti, o žodžio negal.

15. *VILKAS IR AVINĖLIS

Vilks, patikęs avinėlį, sakąs:
— Aš tave sudraskysiu.
Avinėlis sakąs:
— Kam gi mane draskysi? Geriau tu pakalnėj atsistok ir labai išsižiok, užsimerk, o aš ant kalno užsilipsiu, kai šoksiu tau stačiai į gerklę, tai nė man neskaudės, nė tau manės negailės.
Vilks avinėlio paklausęs: atsistojęs, išsižiojęs, užsimerkęs. Avins, nuo kalno pasišokdams, kai davęs vilkui į kaktą — vilks tuoj ant šono bic ir nuvirtęs. Avins daugiau kai bėgęs pas avis, o vilks atsibudęs nebežinąs, kas nutiko, kur avinėlis paliko.

16. *ŽMOGUS, VILKAS IR LAPĖ

Žmogus ėjęs subatvakaryj iš dvaro, kūlėjis, nešęsis spragilą, šakelą, grėblį, šluotą. Žiūriąs — ant kelio maiše kaži kas kušt. Priėjęs atrišęs — ir iššokęs vilks. Daugiau tas vilks tą žmogų piausiąs. Žmogus prašąsis — vilks:
— Nieko, nieko, neatliksi.
Šit atbėgus lapė. Matydama žmogaus bėdą, sakanti vilkui:
— Tai kur tave tas žmogus rado?
Vilks sakąs:
— Maiše.
Lapė:
— Tai man parodyk, kaip tu, toks didelis, į tą maišą įlindai?

Tas vilks ir įlipęs į tą maišą. [Lapė] liepiant žmogui užrišt. Tas žmogus ir užrišęs. Daugiau lapė liepiant tą žmogų parodyt:

— Kaip jūs ten dvaro jaujo kūlėt? — o rodant, kad muštų su spragilu par maišą.

Tas žmogus davęs, davęs tam vilkui. Lapė klausiant:

— Kaip jūs ten verčiat?

Tas žmogus apvertęs su šakela ir vel kuliąs. O lapė juokiantys. Ir klausus žmogaus:

— Tai ką dabar man duosi už tą tavės nuo vilko išgelbėjimą?

Žmogus su spragilu apsukęs, davęs lapei į galvą ir parsinešęs abuodu — vilką su lape — užsimušęs.

17. *ŽMOGUS IR VILKŲ RUJA

Žmogus, eidams par mišką, pamatęs labai didelį būrį vilkų atbėgant. Tas žmogus labai nusigandęs, bet da paspėjęs į medį įsilipti. Daugiaus tie vilkai ėmę ant kits kito gulti, o tas viršutinis jau sieks ir pasieks tą žmogų. Tas žmogus matąs, kad jau jį pasieks, — sakąs:

— Duok man, vilkel, savo uodegėlą ašarėlėms nusišluostyt.

Tas vilks jam uodegą ir padavęs. Daugiau tas žmogus turėjęs gerą narokiną, nusitvėręs už uodegos — nu tą vilką duot, nu duot, kol jam uodega nutrūkus. Kai nutrūkus uodega, tas vilks nušokęs žemė ir palindęs po kito apačia.

Tai daugiau kits vilks tą žmogų sieks. Tas žmogus sakąs:

— Kam klius, tam klius, bet tam striukiui beuodegiui tai klius.

Tas vilks, iš apačios išlindęs, bėgti. Daugiau visa vilkų malkinė sugriuvus, ir nubėgę sau. Tai tas žmogus išlipęs ir parėjęs namo.

18. *ŠUVA

Šuva, žiemą speiguose paršalęs, drebėdams žad:

— Kad tiktai ateitų vasarėla, budavosiuos grintelą!

Atėjus vasarai — šventė ir šventė, nėr kada eit balkių pasiieškoti. Kad jau užaug kanapės, įlindęs sako:

— Kits kreivs, kits laibs.

Ir vel paliekt be grintelės.

19. *ŠUNŲ BALIUS

Po Martynų rudenyj, kai atsirand pakluonėse daug padlių, šunys sutarė pasikelti balių. Vieną išsiuntė į Prūsus pipirų nupirkus parnešti. Tas ir būtinai prapuolė. Užtai dabar susibėgę du šunys susiuosto: be nėra katras iš Prūsų su pipirais parbėgąs.

20. *LAPĖ

Lapė, šūdvabuolį radus, kepanti ant akmino prieš saulaitę. Su koja pavarčius, pakapt į dantis — triaukš, triaukš, triaukš. Sakanti:

— A ka tevi bala, pardžiovinau.

21. *JUODVARNIS IR SKRUZDĖLĖ

Skruzdėlė su juodvarniu susiderėję: katras pakelsiąs tokį šviną didumo ligi savės, o katras nepakelsiąs, tai tas to vaikus suėsiąs. Skruzdėlė pakėlus lig savės didumo, o juodvarnis nepakėlęs. Užtai dabar juodvarnis su žiema per vaikus, kol da skruzdėlė į medį nelip.

22. *VORAS

Vors, bebėgdams par pievą, radęs daug trupinėlių duonos, kur žmogus par šienpiūtį valgęs. Šis tuos trupinėlius susirankiojęs, susitaisęs į kepalėlį ir nunešęs pas poną dievą parodyt. Sakąs:

— Žiūrėk, pone dieve, kaip žmonys tavo dovanas mėto.

Ponasdievs ištraukęs tą duoną iš voro nagų, kai metęs jam ant nugaros — ir iššokus vorui kupra. Ponasdievs sakąs:

— Ar tai čia kepals — čia trupiniai duonos!

O skruzdėlė būk nuėjus ponui dievui pasakyt, kad vors meluoj. Tai ponasdievs ją, kai laidęs, parrišęs su šniūreliu ir parveržęs.

23. *UODŲ PONAS IR UODAI

Vieną uodą lig švento Jono užmuši, tai čiels sieks atsiras daugiau. O po švento Jono vieną užmušus, tai sieko neliksią.

Rudenyj uodų pons susišaukęs visus uodus ir klausiąs:

— Ar daug jūsų šįmet pražuvo?

Visi atsakę:

— Trys.

Pons:

— Kokiu smerčiu?

Visi uodai:

— Vieną eržilai susispardę — jis par tarpą lėkė — nuspyrė. Antrą — jaučiai susibadė, jis par tarpą lėkė — nudūrė. Trečią — arklininkai susirito, jis ten apė juos pasisuko — tą į ugnį įvertė, tas ir sudegė.

Pons pasakė:

— Ant kito meto būkit gudresni, no tokių vietų pasikeravokit, kur teip greitai gal gauti galą.

24. *DVI BITĖS

Susilėkusios ant žiedų naminė ir laukinė — dvi bitės. Naminė ir prašanti laukinę:

— Atlėk, sesait, pas mane apsilankyti.

Laukinė nulėkus. Ta išvedžiojus po visą avilį, išsirodžius visus turtus. Daugiaus užprašius laukinė, kad ją naminė ap-

lankytų. Naminė ilgai laiko neturėjus, nulėkus tiktai ant rudenio. Žiūrianti — aukštienlinka atsivertus, visa vabuolėliais apkibus, nebesusišnekama. Ši šnekinanti, laukinė rėkianti:

— Atstrauk, atstrauk!

Naminė ir parlėkus namo.

25. *UOSIS AKLAS

Pavasaryj uosis klausęs aplinkinių medžių:

— Bene jau laiks būtų lapus skleisti?

Visi atsakę:

— Da mes nė mislies neturiam.

Neilgtrukus uosis išgirstąs — visų lapai aplinkui bešniokščią, tai ir jis sujudęs savo lapus skleisti.

Rudenyj vel klausęs kitų:

— Ar jau bus laiks lapus bert žemėn?

Visi atsakę:

— Mes jau seniai nubėrėm.

Ir uosis susipurtęs, tuojaus ir nubarstęs. Paskui klausąsis, kad da kiti su lapais, tebešniokščią. Tai, mat, uosis aklas.

26. *BITĖ, ERELIS IR JUODVARNIS

Bitė su ereliu susiderėjo: bitė sakės toli matysianti, o erelis — toli girdėsiąs. Juodvarnis stvėręs grūdelį, paėmęs ir iškilęs į padanges už debesų ir išmetęs ant žemės. Daugiaus klaus, katras kaip matė, kaip girdėjo. Erelis sakąs:

— Aš to aiškiai negaliu pasakyti — ar į kokį prūdą, ar į šulnį, tiktai girdėjau, kad pliumtelėjo.

Bitė sakanti:

— Nė į prūdą, nė į šulnį, tiktai mergela ėjo iš laidario pieno milžtuve nešina — į tą ir įkrito.

27. *MUSĖ IR BITĖ

Musė su bite ginčijos, katra labiau prė ponų prilygsančios. Ponai valgą prė stalo visokius gardinius — musė ant vieno bliūdo užlėkus, ant kito, kaštavoj, o visi ponai kaip būtų jos nematą: nieko jai nesako „nė štiš!" — nebaido, ir gana. Bitė atsivožijus ir įlėkus. Kaip tiktai pasisukus į tarpą ponų, tuoj visi: „Štiš, štiš! Bitė, bitė!" — šaukią, su rankom mojuoją, katras nuo savės ginąsis. Kol tik išlėkus pro langą, tol jai nedavę atilsio.

Ant to ir buvo teisybė: musė prė ponų geriaus pritiko, neg bitė.

28. *BITĖ

Kitą kartą bitė prašius pono dievo, kad ji žmogui įgilsianti — lai tas numiršťąs. Ponasdievs jai pasakęs:

— Kad į bevardį pirštą įgilsi, tas tai lai miršta, o kad kur kitur, tai tu mirk.

29. *AUDIENCIJA

Kitąkart sparva klausus uodo:

— Kodel tu saulės bijai?

Uods sakąs:

— Kad aš labai riebus asu.

Sparva:

— Tai kiek tau to riebumo?

Uods:

— 100 svarų lašinių ir taukų.

Uods klausęs sparvos:

— O kodel tu lytaus bijai?

Sparva:

— Užtai, kad mano labai brangi kepurė.

30. ŠUVA PAS VILKĄ MOKOS

Kitą kartą šuva nuėjęs pas vilką ir pristojęs par zelnių, norėdams praktiškai išsimokyt arklius piauti. Vilks apsiėmė jį išmokyt. Nuėję prė vieno arklio, jau kūlynuose atsistoję. Vilks ėmęs pūstis. Pūtęsis, pūtęsis ir klausiąs:

— Ar aš jau labai išsipūčiau?

Katins atsakęs:

— Da ne.

Vilks iš naujo pūstis. Ir vel klausiąs šunies:

[— Ar aš jau labai išsipūčiau?]

Šuva:

— Da vis ne.

Daugiau trečią kartą kai pagavęs iš viso spėko pūstis, tai nevet ir jo akys parvirtusios. Da klausiąs:

— Nu, ogi dabar kaip rodos?

Šuva atsakęs:

— Dabar tai išsipūtei.

Vilks:

— Ogi akys ar parvirto?

Katins:

— Par...

Tuokarts vilks puolęs ant to arklio, puolęs, papiovęs ir sudraskęs. Daugiaus abuodu su šunim ėdę, paėdę, kiek tik į jų dūblius parėjo, nuėję į tankią tankynę įlindę ir sugulę.

Vilks bo guliąs, guliąs išsitempęs visą naktį ir dieną. Šuva atsikėlęs pasirąžąs, atsigulęs ir nebeužmiegąs — noriąs ėst. Vilką vadinąs — tas neeinąs, sakąs:

— Kad tu nori, eik ir paėsk.

Šuva nuėjęs paėdęs ir vel atsigulęs, atėjęs šalyj vilko. Šuva išgulėjęs antrą naktį ir dieną ir vel nebetveriąs, ėsti noriąs. Vadinąs vilką,— tas teip pat atsakąs:

— Kad nori, eik ir ėsk.

Dabar nuėjęs mažai beradęs, jau kiti šunys ir žarnas išvalkioję. Atėjęs vilkui pasisakęs ir vadinąs eit kito arklio piaut. Vilks atsakęs:

— Be trijų nakčių ir dienų nejudysiuos. Kad teip tankiai daryčia, tai greitai visus arklius išpiaučia...

Šuva supykęs ir pabėgęs nuo jo sau namo. Parėjęs pasigyręs, kad jau išmokęs arklius piauti. Pasiėmęs katiną, ir einą abuodu arklių piauti. Netoli arklio sustoję kūlyne — šuva pučiąsis ir klausiąs katino:

— Ar jau aš labai išsipūčiau?

Katins:

— Da ne.

Ir vel šuva pūtęsis, pūtęsis, katino klausiąs:

[— Ar aš jau labai išsipūčiau?]

Tas atsakęs:

— Da ne.

Šuva nu iš trečio karto pūstis, kad nevet akys parvirtusios. Klausiąs katino:

— Nu, dabar ar jau labai išsipūčiau?

Katins:

— Jau labai.

— Ogi akys ar parvirto?

Katins:

— Jau.

Daugiaus tas šuva puolęs ant arklio. Arklys su paskutine koja spyręs, taukš į kaktą — šuva bic ant šonų ir guliąs. Katins nusijuokęs ir parbėgęs namo.

Kas, mažai mokęsis, kimbas prė amato, tokiam ši pasaka pritink.

31. SUSITARĘ ŠUNYS VILKUS IŠPIAUT

Kai čia kitą kartą daug vilkų buvo, tai, po pakluones bebėgiodami, daug šunų pagriebę sudraskydavo. Šunys susitarę iš visur juos Medumo miške arba Gegužmiškyj pas Džiugių sodžių

iš visų pusių apstoti ir išpiauti. Iš visur susirinkę ir apsukui apgulę. Vilkai miške pajutę — siuntę vieną pasižiūrėti, kokie tie yra šunys ir ar jų daug. Tas apžiūrėjęs, sugrįžęs visiem pasakęs:

— Yra visokių: juodų, baltų, rudų ir margų. Bet didelė daugybė, aplink visą mišką apgulę gul.

Visi vilkai aprokavę:

— Tai šunys mums nieko nepadarys, del to, kad jie visi nevienodi, tai jų ir mislys, ir sutarims nebus vienoks.

Ta pasakėla labai pritink ir del žmonių,— nes retai kada gers sutarims.

32. GAIDYS

Ėjo gaidys į riešutus. Skynė, skynė, pilnus kišenius prisiskynė, pilną antį, nebeturėjo kur bedėti. Atėjo višta, prašė:

— Gaidel, gaidel, duok man nors vieną riešutėlį!

Gaidys supykęs kai metęs vištai tiesiai į akį — ir išmušęs. Ta višta kar, kar namo pas moteris:

— Moterys, moterys, man gaidys akį išmušo!

Moterys su pagaikščiais, su kačergom nubėgę pas tą gaidį:

— Gaidy, gaidy, kam tu vištai akį išmušai?

Gaidys:

— Kam man lazdyns kelines parplėšė!

Moterys:

— Lazdyne, lazdyne, kam tu gaidžiui kelines parplėšei?

Lazdyns:

— Kam mane ožka pagriaužė!

Moterys:

— Ožka, ožka, kam tu lazdyną pagriaužei?

Ožka:

— Tai kam manės piemuo neganė!

Moterys:

— Piemuo, piemuo, kodel tu ožkos neganei?

Piemuo:

— Ko man matušaitė kepalaičio neįdėjo!

Moterys:
— Matuš, matuš, kodel tu piemeniui kepalaičio neįdėjai?
Matušė:
— Kad mano tešlą kiaula išėdė.
Moterys:
— Kiaula, kiaula, kam tu tešlą išėdei?
Kiaula:
— Tai kad mano vilks paršelį pagavo.
Moterys:
— Vilke, vilke, kam tu paršelį pagavai?
Vilks:
— Mano uodegėlė ne ratu sukama, mano gerklelė ne stebula užkišama.

33. [DANGUS GRIŪVA]

Katė bėgo par kopūstų daržą. Kopūstlapis lūždams užvirto jai ant uodegos galo. Katė ėmė visa galva rėkti:
— Katin patin, dangus griūv!..
Katins:
— Kate pate, kas tau sakė?
Katė:
— Man ant uodegos galo užgriuvo.
Katins:
— Kate pate, bėkim!
Ir gana.

* * *

34. *DVI KIAULĖS

Kiaula iš žirnių pamušta kulšia serganti. Antra atėjus, jos kaimynka, aplankyti. Klausianti:
— Kuo tamsta, kūmait, sergi?
Ši pasisakius:
— Buvau žirniuose, išmušo koją.

Ta prašanti:
— Pasakyk man, kur tie yra žirniai!
Sergančioji:
— Nesakysiu, kūmait, nes aš, kai sugysiu, pati eisiu.

35. [KATINAS IR ŽVIRBLIS]

Katinas žvirblį susigavęs nuo ryto anksti. Žvirblis sakąs:
— Katinėl, laisk mane, laisk!
Katinas:
— Nelaisiu, ne,— suėsiu.
Žvirblis:
— Pasimislyk, katinėl, da nevalnia, tu da tebesi burnos nesiprausęs.
Katinui nusimislijus, žvirblis ir išsprukęs.
Daugiaus katins prisižadėjęs pavalgęs burną tesiprausti. Dabar teip ir daro.

36. [BLOGS GREIT GAL ĮVYKTI]

Žmogus:
— Vilke, tave avys genas!
Vilks:
— Netikiu, dieve...
Žmogus:
— Vilke, tave šiaulys* genas!
Vilks:
— Blogs greit gal įvykti.

37. [ŠPOKAS IR GEGUŽĖ]

Špoks buvęs nutvertas gyvenęs tarp žmonių ir, kaip-ne-kaip iškliuvęs iš klėtkos, nulėkęs į mišką, susitikęs su geguže. Gegužė jo klausus:

— Kad tu buvai pas žmonis, tai ką iš paukščių giesmininkų jie labiáus gir?

Špoks:

— Lakštinguolą.

— Ką da gir?

— Vieversėlį.

— Ką da?

— Strazdą.

— Ką da?

— Kregždę.

— Ką da?

— Daugiaus nieko.

— O apė mane nieko nesako?

— Ne, nieko negirdėjau.

— Kad jau teip, nieks manės negir, tai aš lėksiu nuo žmonių toli į gires, kad anie mano nė balso negirdėtų.

Tai dabar gegužė ir juokias, ir spiaudos kukuodama, ir nulek toli į gires, ir vel atgal grįžt, bet nieko geresnio neištaiso.

38. [LEVAS, VILKAS IR LAPĖ]

Kitą kartą levs, žvėrių karalius, apsirgęs slogoms. Visi žvėriai ir žvėreliai vieną dieną susibėgę jo lankyti, bet lapė nebuvusi. Vilks ant jos pakerštą turėjęs ir apskundęs, kad jos nėsą. Žvėrių karalius prisakęs:

— Kad ant rytojaus pribūtų!

Vilks ant rytojaus lapę suieškojęs ir atgrūdęs pas patį savo karalių. Tas gulėdams ėmęs bart lapę:

— Kodel tu vakar pas mane nepribuvai, kada visi žvėriai ir žvėreliai buvo susirinkę?

Lapė, ne durnė, sako:

— Aš vakar bėgiojau pas daktarus.

Levs:

— Tai ką jie pasakė?

Lapė:

— Liepė su šilta skranda* apsiklojus gulėt — liga ir pareis.

Levs:

— O kur dabar tokią šiltą skrandą gausme?

Lapė:

— Gi šit vilko užvis geriausi kailiniai, tiktai reik juos nunerti.

Tuoj žvėrių karalius paliepė savo tarnams — visi cupu lupu vilkui skrandą ir nunėrė.

39. [LAPĖ IR ŠARKA]

Buvusios sugautos pas vieną poną lapė ir šarka. Abi, netoliesa ilgai būdamos, ėmusios šnekėtis, ar josdvi negalėtų kaip išsigelbėt iš po žmogaus kalinio. Susitarusios nusprogti. Lapė liepus šarkai teip išmėgyti. Šarka nusprogus. Gaspadorius liepęs tą išmesti laukan. Antrądien ir lapė nusprogus, bet gaspadorius liepęs skūrą nunerti ir tiktai tada mėsą išmesti laukan. Ėmę tarnai nuo lūpų ardyti — lapė stojusys į kojas.

Paskui josdvi par plyšelį susišnekusios. Šarka džiaugusys liuosa esanti, o lapė dejavo nevalioj ir atlupinėtom lūpom.

40. LAKŠTINGUOLA

Kitą kartą lakštinguolos buvusios už visų paukščių gražesnės plunksnos ir balsas. Daugiau ta lakštinguola ėmus didžiuotis, šokinėdama sakanti:

— Koks tas dievs, koks ne dievs, aš to dievo nepažįstu.

Daugiau ponasdievs ir pasiuntęs vanagą, sakąs:

— Eik tu jai tas gražiąsias plunksnas nurauk.

Vanagas tuoj ją sučiupęs, nuravėjęs, ir daugiau atidygusios tiktai tokios pilkos, kai žvirblio. Daugiaus sakanti:

— Dievs visogalis, ką nor, tai padaro.

41. VOLUNGĖ

Kad kiti visi paukščiai upes ir upelius kasę, tai volungė tingėjo, neėjo. Nu, tai dabar volungei ir nevalia gerti iš upės,— tiktai nuo medžių lapų rasą ger. Užtai prieš lytų vis rėkauj:

— Duok, dieve, lytaus, duok, dieve, lytaus!

Kiti sako, kad lingė* nėjus kasti upių, tai ji dabar tik nuo prilyto ant akmenio vandenio tegerianti ir prieš lytų klykaujanti.

42. KURMIS

Kad kitą kartą visi žvėriai ir žvėreliai kelius dirbę, kurmis ginčijęsis, neėjęs dirbti, ir da ką kiti dirbę, tai kurmis jų darbą

ardęs ir kilniojęs žemes. Tai užtai dabar kurmiui ir skersai kelio nevalia parbėgti — randi tankiai ant kelio ar ant tako kur nebegyvą nusprogusį.

43. BAJORYSTĖS

Vilks kitą kartą buvęs bajoras ir turėjęs bajorystės popierius. Bet jam po miškus, po lieknus bebraidant, tie popieriai ištežtą, tai jis padavęs šunei, sakąs:

— Tu prė namų geriaus juos galėsi sausus užlaikyti.

Šuva parsinešęs namo, padavęs katei, sakąs:

— Tu visur aukščiaus išlipinėji, tu geriaus kur pakavosi.

Katė užnešus į stogą įkišus. Stoge žiurkės atradusios ir sukapojusios. Tai dabar nuo to laiko katė žiurkes piaun, šuva — katę, vilks — šunį. Vis tai del tų bajorysčių.

44. BARAVYKS PO ĄŽUOLU

Baravyks, po ąžuolu išdygęs, sušukęs:

— Ąžuol, eik sau!

Ąžuols sakąs:

— Palukėk lig trijų dienų.

Pirmą dieną augęs baravyks — jau ąžuols ir pabūgęs. Antrą dieną augęs — jau ąžuols ir nusigandęs. Trečią dieną ir nulinkę kraštai. Ąžuols ir vel gyven, kaip gyvenęs, po senovei.

45. LIŪTAS

Kitą kartą liūtas klausęs pono dievo, sakąs:

— Pone dieve, kad man už visus gyvuosius tavo sutvėrimus davei didesnį spėką, o kam atidavei protą?

Ponasdievs atsakęs:

— Žmogui.

Liūtas sakąs:

— Nu, tai ir aš esu žmogaus rankose.

46. VANAGAS IR ŽVIRBLIS

Kitą kartą kad vanags žvirblį sučiupęs. Žvirblis sakąs:

— Griešni kaulaliai, griešni kaulaliai.

Ir gavęs tąkart da iš vanago nagų išsprukti. Tai tuokart į žabus įlindęs, sakąs:

— Man riečiukai kai jaučiuko, tiktai strioką padarei.

47. ŽVIRBLIS IR VANAGS

Kitą kartą žvirblis po lytaus miežio grūdą į arklio pėdą įsimerkęs ir kaštavojąs. Sakąs:

— Piva piva, biškį prikisla*,— ir ėmęs kraipytis, voliotis.

Kur bus buvęs vanagas cakt viršum ir nusinešęs. Žvirblis sakąs:

— Negirts būdams, nevoliokis.

48. GYVATĖ

Gyvatė kai kam įkertanti, tai ir einanti ant kelio, kad kas ją užmuštų. Kad prė akmino prieinanti, tai iš akmino sau gylį pasiimanti, ir tas akmuo toks minkštas paliektąs, kai košė.

49. GYVUOLIŲ KALBA

Kitą kartą viens žmogus buvęs labai ant gyvuolių mielaširdingas. Kad kiti dienoj uždūšinėj neš ir vež pas bažnyčią ubagams alūžnas dalyti, tai jis, ką beturėdams, nuvežęs į marę, žiuvelėm suvertęs, sakydams, kad ir joms nieks nieko neįduoda, vandenyj tai ne laukuose — joms nėr iš kur gauti.

Viena iš vandenio žiuvis iškišus galvą, jam padėkavojus ir pasakius, kad joms daugiaus niekada nieko nebeduotų — joms užtenką vandeny maisto. Ir jam vel pasakius,— kad mes tau už tokią gerą širdį visos marių gyvybės duodam tą gerą, kad tu visų gyvuolių kalbą suprasi; tiktai niekam to nesakyk, bo kad pasakysi, tai tu pats nieko nebežinosi.

Nu, tai daugiaus tas gaspadorius vieną kartą mokęs jautį arti. Tas jautis niekaip negaliąs išmokti ir negaliąs. Par dieną mušę mušę, pliekę pliekę, tam jaučiukui nevet šonus kruvinai prakoroję. Vakare tą jautį išjungę, palaidę — tas į tvartą įėjęs ir dūsuojąs. Ir ožį tekį parginę iš bandos. Tas ožys ir klausiąs to jaučio:

— Kaip tau šiandien ėjo?

Tas jaučiuks sakąs:

— Labai blogai: mušo, daužė, pliekė par visą dieną.

Ožys sakąs:

— Gi ar žinai ką: tu rytoj susirk, nebeėsk, seiliokis, ir nebejungs tavės į arklą.

Tas gaspadorius visą tą jų kalbą girdėjęs. Rytą nueina jungti — jautis serg: nebeėd, apsiputojęs, ir gana. Gaspadorius tuoj liepiąs:

— Junkit ožį.

Bernai prisijungę prė senio jaučio ožį ir išėję arti. Tą ožį rikdę rikdę par dieną, vakare palaidę į kūtę.

Ir vel nuėjęs tas gaspadorius klausąsys, ką tas dabar ožys pašnekės tam jaučiui. Klausiąs jautis:

— Nu, kaip tau, ožel, šiandien ėjo?

Ožys sakąs:

— Nė šio, nė to: bo ėjo, ėjo. Ale, kad tau, jautel, girdėtis bloga naujyna.

Jautis klausiąs:

— Kažin kas?

— Gi tave jau žad gaspadorius piauti, kad tu sergi,— pasakęs ožys.

Jautis:

— Tai ką aš dabar darysiu, kad teip?

Ožys sakąs:

— Tas niekas. Gi rytoj rytą nebesirk: gromuliuok, maurok, žemes su kojom kask, ir nebepiaus.

Tas gaspadorius, kai tą visą išgirdęs, teip labai ėmęs juoktis, kad ir gaspadinė netės pas jį atbėgus, klausianti:

— Kas čia yra, ko teip tamsta juokies?

Gaspadorius nenoriąs sakyt. Gaspadinė prisispyrus klausinėjant ir klausinėjant. Gaspadorius sakąs:

— Man reiks mirt, kad aš tamstai pasakysiu.

Gaspadinė:

— Mirk, tiktai man pasakyk, ir gana.

Gaspadorius nebeišmanąs ką bedaryt. Visą tą gaidys girdėdams ėmęs dyvytis, sakąs:

— Tai kur durnius, tai durnius tas mūsų gaspadorius! Aš dvidešimt, trisdešimt nuvaldau, o jis tos vienos savo pačios nebegal suvaldyt!..

Višta klausianti:

— Tai ką jis jai gal padaryti?

Gaidys sakąs:

— Gi tegul im kančiuką, tegul duod apsivartydams, kol tik nebeprašys pasakyt, ir gana.

Gaspadorius, išgirdęs, ką gaidys šnekėjo, ir pagavęs duot, pagavęs duot, kol tik gaspadinė daugiaus tos žinios nebeprašius.

Ir tiek.

50. GUŽAS IR VARLĖ

Gužas vieną kartą braidęs, braidęs po balas ir nieko neradęs. Antrą kartą ten pat nulėkęs ir atradęs varlę. Daugiaus tas gužas tos varlės klausiąs:

— Kad aš pirma čion tavės ieškojau, tai kur tu buvai?

Varlė sakanti:

— Bažnyčioj.

Gužas:

— Ką tu ten matei?

Varlė:

— Kunings pamokslą sakė.

Gužas:

— Tai ką jis sakė?

Varlė:

— Liepė didiemsiem mažųjų neužkabinėt.

Gužas:

— Kol aš pats išgirsiu, tol nepaliausiu...

51. LAPĖ IR VILKS

Važiavęs žiuvelninks su dideliu vežimu žiuvelių. Lapė, paskui jo bėgdama, užuodž, kad tam vežime žiuvelės kvep. Ji ten šiaip uosto, teip uosto, bet iš to vežimo tų žiuvelių niekaip negal išgauti ir negal. Daugiaus ji pamislijus, nubėgus pirma ant kelio, kur tas žmogus važiuoj, atsigulus ir pasivertus į negyvą ir gulianti. Tas žmogus privažiavęs žiūriąs — lapė. Priėjęs imąs — šilta, ką tik nusprogus. Daugiau užmetęs ant vežimo ir važiuojąs.

Ta lapė prasitaisius, prasikniurvinus skylalą ligi tų žiuvelių ir metant lauka. Tas žmogus, ant pryšakio atsisėdęs, bo važiuoj, važiuoj, jis nemato, ką ta lapė dirb. Ta lapė, kaip jau daug tų žiuvelių išmetus, ir pati nušokus nuo to vežimo, bėgdama visas susirinkus, susirankiojus nusinešus, į tokį palinkusį gluosnį įsilipus ir ėdanti. Vilks atbėgęs žiūriąs, žiūriąs, kad ta lapė kažin ką ėd ir ėd. Daugiau sakąs:

— Sveika gyva, kūma, ką tu čia valgai?

Lapė atsakius:

— Gyva gyva! Žiuvelas valgau.

Vilks sakąs:

— Taigi duok ir man pakaštavot.

Lapė:

— Neduosiu, ne!

Vilks:

— Duok, duok, kūmait, nors vieną.

Lapė vieną numetus. Vilks suėdęs. Sakąs:

— A, ka gardu — duok, kūmait, da kitą.

Lapė sakanti:

— Neduosiu, ne, gali ir pats jų prisigaudyt.

Vilks:

— Tai aš nežinau, kūmait, kur jų yra.

Lapė:

— Gi ot nueik, ant upės yra eketė, įkišk savo uodegą į tą eketę, tūrėk įkišęs ilgai ilgai, ir apkibs su žiuvelėm, daugiaus ir turėsi sau ir galėsi ėst.

Tas vilks nubėgęs, įkišęs uodegą, patūrėjęs, patūrėjęs, ištraukęs — nieks nėra. Ir vel atbėgęs pas tą lapę, sakąs:

— Tai kad, kūmait, nieko negavau.

Lapė sakanti:

— Tai kad tu neilgai tetūrėjai. Ale reik ilgai ilgai laikyt įkišus, kol uodega sunki paliks, tai tada tai bus visa apsikabinėjus su žiuvelėm.

— Tai kad, kūmait, aš ilgai laikiau. Ale tu man duok da nors kokią vieną žiuvelą — kad aš labai noriu tų, kur tu turi.

Lapė:

— Neduosiu, ne. Eik sau, kaip sakiau, į tą eketę ir tūrėk ilgai ilgai ilgai, kol tavo uodega sunki sunki paliks, kol tik nebegalėsi ištraukti, tai tada bus jau su žiuvelėm apkibusi.

Tas vilks ir vel nubėgęs į tą eketę, įkišęs ir tupiąs. Tupėjęs, tupėjęs, jau judinąs — nebegal ištraukti. Nu jis traukt, nu traukt — nebegal, ir gana.

Lapė matanti, kad jis jau nebegal nuo tos eketės niekur atsitraukti, nubėgus į sodžių pas moteris, sakanti:

— Moterys, moterys! Bėkite ant upės, raste vilką su uodega prišalusia — užmušte.

Tos moterys kepusios ragaišį. Visos su pagaikščiais, su ližėm, su kačergom ir išbėgusios. Ta lapė tuoj po pečium ir išsitraukus kukulėlį ir išbėgus sau. Tos moterys nubėgusios kai pradėjusios tą vilką mušt — tam vilkui uodega nutrūkus, ir nubėgęs.

Lapė tą kukulėlį išgriaužus — minkštimą iškabinus, pritriedus vidurį ir užtaisius. Nubėgus pas piemenis ir sakanti:

— Vaikai, vaikai, duokit jūs man avinėlį, aš jum duosiu ragaišio kukulėlį!

Tie vaikai jai ir atidavę avinėlį. O ji jiems pasakius nubėgdama:

— Jūs tą kukulėlį kai laužte, tai laužkit ant viršininko galvos.

Ta lapė ir nusivedus tą avinėlį, su uodega pasipliekdama:

— Škiud burkš, avinėli, už pritriestą raguolėlį.

Daugiaus nusivedus į mišką ir sakanti:

— Pakumpk kumpk, viso miško medelis, pakumpk kumpk, viso miško medelis...

Ir pakumpęs. Lapė ir pasidirbus rogelas, pasikinkius tą avinėlį ir važiuojanti.

Šit kur buvęs, kur nebuvęs tas vilks ją ir pamatęs. Daugiau ir prašąs:

— Kūmait, kūmait, pavežk man nors vieną kojelą.

Lapė:

— Nevešiu, ne — sulaužysi man rogelas.

Vilks:

— Kūmait, kūmait, pavežk, pavežk.

Lapė:

— Nu, jau vieną dėk, dėk.

Vilks ir įdėjęs vieną koją. Daugiau ir vel prašąs:

— Kūmait, kūmait, pavežk ir kitą kojelą.

Lapė:

— Nevešiu, ne — jegu sulaužysi man rogelas?

Vilks:

— Nesulaužysiu, ne, tiktai pavežk.

Lapė:

— Nu, jau dėk, dėk.

Tas vilks įsidėjęs ir antrą koją. Tas avinėlis bo traukiąs, traukiąs. Vilks ir vel prašąs:

— Kūmait, kūmait, pavežk man ir trečią kojelą.

Lapė ir vel teip sakanti, kad sulaužysi mano rogelas. Tas vilks:

— Nesulaužysiu, ne.

Lapė:

— Nu, jau dėk, dėk.

Vilks — ir ketvirtą kojelą [prašo]. Lapė ir ketvirtą laidus.

Nu, da tam vilkui uodega velkantys žeme — ir vel prašąs lapės:

— Kūmait, kūmait, laisk man uodegėlą įsidėt, man žeme velkas.

Ta lapė:

— Nelaisiu, ne — tu man sulaužysi rogelas.

Vilks:

— Nesulaužysiu, ne, tiktai laisk.

Lapė sakanti:

— Nu, jau dėk, dėk.

Kai tiktai tas vilks įsidėjęs tą savo uodegą — tos rogelės tra tra tra ir sulūžusios. Nu daugiaus ta lapė ant to vilko bartis, nu bartis:

— Ar aš tau nesakiau, kad tu man sulaužysi rogelas! Eik dabar į mišką, padirbk man kitas tokias...

Vilks:

— Tai kad aš, kūmait, nežinau, nemoku kaip.

Lapė:

— Gi teip. Nuėjęs į mišką, sakyk: „Pakumpk kumpk, viso miško medelis, pakumpk kumpk, viso miško medelis“,— ir pakumps, ir padirbsi.

Tas nuėjęs ir, pamiškė atsitūpęs, (driūtai) rėkęs:

— Pakumpk kumpk, viso miško medelis, pakumpk [kumpk, viso miško medelis]...

Rėkavęs, rėkavęs — nieks nepakumpęs. Atėjęs pas lapę, sakąs:

— Tai kad man nieks nepakumpo.

Ta lapė:

— Et, kad tu nemoki, ir gana. Žiūrėk, kad aš nueisiu — ir pakumps.

Lapė nuėjus ėmus (laibai) sakyt:

— Pakumpk kumpk, viso miško medelis, pakumpk kumpk, [viso miško medelis]...

Tuoj pakumpęs, lapė rogelas pasidirbus atsivežanti — vilko nebėsą. Pasikinkius savo avinėlį, važiuojant,— gi tas avinėlis nebeeinąs. Žiūrianti, kad tas jos avinėlis papiauts, suėsts, skūrela žirnių virkščių prikišta, pastatyts, ir gana.

Ta lapė bebėgiodama pamačius, kad žmogus atvežęs arklio padlieną į mišką, palenkęs medį, spąstus pataisęs ir nuėjęs sau. Lapė, bėgiodama apsukui, vis sakanti ir sakanti:

— Man sereda, sereda, man sereda, sereda.

Tas vilks atėjęs sakąs:

— Man, kūmait, ne sereda,— priėjęs ir ėdąs. Tiktai švykš kilpa tam vilkui už gerklės — ir iškėlus. Lapė priėjus ir ėdanti. Vilks pamatęs:

— Kūma, jug tau sereda, sereda.

Lapė atsakius:

— Tas teseredij, katras kojom žemės neprisiek.

52. OŽKELĖ IR VILKS

Buvus ožkela miške pasibudavojus trobelą. Ji, išeidama pasižyravot, liepdavus savo vaikams durelas užsidaryt ir sakydavus:

— Kad aš parėjus imsiu sakyt:

Atdara dara, vaikeliai, durelas:
Man pilni rageliai šieno, šieno,
Pilni speneliai pieno, pieno!—

tai jūs man ir atidarykit.

Daugiaus ji vis teip parėjus prė durių pašaukdavus — tie jos vaikeliai jai ir atidarydavę.

Ir vilks nusiklausęs. Kai ta ožkela išėjus žyravot, ir jis, prė durelių priėjęs, sakąs (driūtai):

Atdara dara, vaikeliai, durelas:
Man pilni rageliai šieno, šieno,
[Pilni speneliai pieno, pieno!]

Tie vaikeliai ir supratę, kad ne jų motinėla. Saką:

— Ne teip mūsų motinėla sako, ne. Mūsų motinėla laibai, gražiai.

Tas vilks nuėjęs į kalvą pas kalvį, pasiplakinęs ležiuvį ir vel atėjęs pas tas durelas, teip pat ėmęs sakyt laibai:

Atdara dara, vaikeliai, durelas:
Man pilni rageliai šieno, šieno,
Pilni speneliai pieno, pieno.

Tie vaikeliai ir nebeparmanę, nebesupratę ir įsilaidę į grintelą. Tas vilks tuos ožkelius ir prarijęs.

Daugiau parėjus ožkela namo ir radus atidarytas durelas, o jos vaikelių — nė vieno. Daugiaus ką ji darysianti! Pamislijus, kad tas vilks bo da ateis vel pas ją. Ji ėmus tokią košę virti: pridėjus smalės, sakų, deguto ir verdanti. O kitam puodely virus vienam piene. Tas vilks atėjęs ir klausiąs:

— Ką čia tu, ožkel, tokį gardų verdi?

Ožkela sakanti:

— Košelą, košelą!

Vilks:

— Ar neduotum ir man pakaštavot?

— Duosiu, duosiu — įkišk pro plyšį ležiuvį.

Vilks ir įkišęs. Ožkela ir užpylus tos gardžiosios. Vilks:

— Oi, kad gardi! Ar neduotum man tokios daugiaus?

Ožkela sakanti:

— Duosiu, duosiu, tiktai eikšen į vidų, atsigulk aukštienlinks, užsimerk, išsižiok — aš tau supilsiu visą į gerklę.

Tas vilks įėjęs, atsigulęs, užsimerkęs, išsižiojęs. Ožkela greitai su visu katilėliu jam į gerklą kai vertus — išplikius gerklą ir akis apipylus. Tas vilks atsikėlęs nieko nebematąs ir išplikusia gerkla niekur nieko nebegaliąs. Nu, ta ožkela jį, su ragais daužydama, bartis:

— Kam tu prarijai mano vaikelius! Iššik juodą, iššik baltą, iššik juodą, iššik baltą!

Tas vilks ir iššikęs.

Tiek.

53. OŽELIS

Kitą kartą gyvenę tėvs, motina ir turėję vieną sūnų. Tie tėvai pasenę, ir ėmus motina tėvui sakyti:

— Tėvai, ženydysme sūnų.

Tėvs:

— Tai ką piausme?

Motina:

— Gi jautį.

Jautis išgirdęs ir išbėgęs į mišką. Vel motina:

— Tėvai, ženydysme sūnų!

Tėvs:

— Tai ką piausme?

Motina:

— Ogi meitėlį.

Meitėlys išgirdęs ir išbėgęs į mišką. Motina:

— Tėvai, ženydysme sūnų!

Tėvs:

— Tai ką piausme?

Motina:

— Ožį.

Ir ožys išbėgęs į mišką. Ir teip toliaus: aviną, žąsiną, gaidį, — ir visi išbėgę į mišką.

Tas ožys miške nuėjęs pas jautį, sakąs:

— Jautelait brolužait, eikim budavoti grintelės: ateis šalta žiemaitė — sušalsme.

Jautis atsakęs:

— Mano stora skūra, plaukai stangūs, šalčio nebijau — neisiu.

Neisi — neisi, ožys nuėjęs pas meitėlį ir prašąs:

— Meitėlait brolužait, eime budavotis grintelės: ateis šalta [žiemaitė — sušalsme].

Meitėlys atsakęs:

— Mano stori lašiniai, aš vieną paltį pasiklosiu, antrą užsiklosiu ir paržiemavosiu.

Daugiau tas oželis nuėjęs pas aviną, sakąs:

— Avinėl brolužėl, eme budavotis grintelės: ateis šalta žiemaitė — sušalsme.

Avins sakąs:

— Mano šilta vilna ir žmonys šildos, ir aš nesušalsiu.

Tas oželis nuėjęs pas žąsiną. Žąsins atsakęs:

— Mano plunksnos rašo, pūkai grašio prašo, aš ir šalčio nebijau.

Ožys nuėjęs pas gaidį. Gaidys atsakęs:

— Vieną sparną pasiklosiu, kitu užsiklosiu ir paržiemavosiu.

Daugiau tas oželis nuėjęs viens pats susinešiojęs balkelių, samanų, švendrių ir pasibudavojęs.

Šit ir užėję šalčiai, žiema, pustymai. Tuoj pirma ir atbėgęs jautis, beldžiąs į duris. Ožys klausiąs:

— Kas čia baldotės?

Jautis sakąs:

— Oželait brolužait, sušaliau, priimk į grintelą!

Ožys atsakęs:

— Nepriimsiu, ne: ko neatėjai man padėt pabudavot!

Jautis:

— Kad tu nepriimsi, aš, su ragais užkabydams, stogą nuversiu, balkius išmėtysiu, ir tu nebeturėsi.

Ožys:

— Jautelait brolužait, nedraskyk grintelės, eikšę į vidų.

Nu, jautį įsilaidęs — šit ir atbėgęs meitėlys, beldžiąs į duris.

Ožys klausiąs:

— Kas čia baldotės?

Meitėlys sakąs:

— Oželait brolužait, laisk į grintelą: sušaliau subuvau, nebegaliu tvert.

Ožys sakąs:

— Nelaisiu, ne: ko neėjai padėt budavot grintelės!

Meitėlys sakąs:

— Kad tu manės nelaisi, aš tau pamatus išknisiu, ir sugrius tavo grintela.

Ožys sakąs:

— Meitėlait brolužait, neknisk, eikšen į grintelą.

Ką tiktai jie trys ten šnekąsys — ir vel išgirdę: beldž į duris. Ožys klausiąs:

— Kas čia baldotės?

Avins sakąs:

— Aš, oželait brolužait. Sušaliau — priimk į grintelą.

Ožys sakąs:

— Gi tu sakeis, kad tavo vilna kitus šildo ir tu nesušalsiąs — ir neatėjai padėt budavot grintelės.

Avins:

— Nu, gerai, nelaisk, nelaisk — aš tavo trobelės kertes nudaužysiu, ir sugrius tavo grintela.

Ožys sakąs:

— Avinėl brolužėl, eikšen į vidų, nedaužyk kertelių.

Įėjęs avins, ir vel išgirdę — beldž barškin į duris. Ožys klausiąs:

— Kas čia beldžiat?

Žąsins sakąs:

— Oželait brolužait, priimk į grintelą, sušaliau.

Ožys sakąs:

— Nepriimsiu, ne: tu sakeis, tavo plunksnos rašo, pūkai grašio prašo, tu nesušalsiąs.

Žąsins sakąs:

— Nelaisk, ne — aš iš tavo grintelės samanas išpešiosiu, tu ir sušalsi.

Ožys sakąs:

— Žąsinėl brolužėl, nepešiok samanų, eikšę į vidų.

Ką tiktai žąsiną įlaidęs — ir vel tuoj išgirdę bebeldžiant. Ožys vel klausiąs:

— Kas čia beldžiat?

Gaidys atsiliepęs:

— Aš, ožel. — Ir jis prašąsys: — Oželait brolužait, priimk į grintelą.

Ožys sakąs:

— Nepriimsiu, ne: tu žadėjai vieną sparną pasikloti, antru užsikloti.

Gaidys sakąs:

— Gerai, gerai, kad neprimsi, aš tau spalius nuo stogo nukasiu, žemes nuo lubų nukrapštysiu, tu ir sušalsi.

Oželis sakąs:

— Gaidelait brolužait, nekask, nekrapštyk, eikšen į grintelą.

Nu, tai dabar jie visi susirinkę ir žiemavoją.

Daugiaus jau į pavasarį tas oželis ėmęs išeit į lauką. Ir pamatęs jį vilks. Norėjęs sučiupti, bet oželis paspėjęs įsprukti į tą savo trobelą. Tas vilks apsakęs ir kitiems vilkams:

— Gavėkim ščyrai gavėnią, bo pavasarį devintinį apturėsme.

Nu, jau čyst pavasaris atėjęs, visi džiaugiąsis, kad sveiki paržiemavoję. Buvus dienela graži, šilta. Oželis nuėjęs biškį toliaus nuo tos savo trobelės ir skabinėjąs pūpėlas, rankiojąs. Tas vilks vel atsivedęs kitus vilkus ant devintinio. Puolęs prė oželio. Oželis bėgt, vilks įkandin, paskui, ir subėgę abudu į tą grintelą. Tie kiti gyvuoliai kai suėmę tą vilką! Jautis su ragais prirėmęs prė sienos tūriąs, avins pasibėgdams su ragais mušąs, meitėlys, bėgiodams po pasuolius, sakąs:

— Kur kūjis, užmušiu!

Žąsins su snapu gnybiąs. Gaidys, ant aukšto užsilipęs, rėkaująs:

— Padakšit, pakarsiu!

Tą vilką jie visi teip primušę, prignaibę ir išmetę lauka.

Tas vilks nusivilkęs pas kitus savo vilkus, kai ėmęs sakytis, kokio bėdo buvęs: kad viens toks didelis pamovęs jį kai ant dviejų iešmų ir tūriąs, kits su dviem tokiais sulinkusiais ragais mušąs, kits toks, su didelėm kelinėm bėgiodams po pasuolius, šauk: „Kur kūjis, užmušiu!", kits toks su raudonom žirklėm tik kerp ir kerp, apsukui vaikščiodams, kits vel, aukštai užsilipęs, toks raudons, tiktai: „Padakšit, pakarsiu!" Tai da gerai, kad tie kiti jam nepadavę.

Tie kiti visi vilkai labai pasijuokę iš jo, ir gana, ir po devintinio.

54. GAIDYS IR KATINĖLIS

Kitą kartą gyvenę miške gaidys ir katinėlis. Tas katinėlis vis išbėgdavęs į mišką medžiot, o gaidys tai vis namie būdavęs. Katinėlis gaidžiui prisakydavęs, kad niekur neitų ir nieko neklausytų.

Vieną kartą ir atėjus lapė pas gaidį, kai to katinėlio nebuvę namie. Tas gaidys ant pečiaus tupėjęs, — ta lapė ir ėmus grūdus barstyt, šaukt:

— Put put put miežių last.

Tas gaidys tuoj nuo pečiaus nušokęs, ėmęs last. Tuoj lapė jį susigavus neštis. Tas gaidys nešams rėkt:

— Katinėl brolužėl! Neš mane lapė par aukštus kalnus, par gilias pakalnes, par žalias gires, par tankius krūmus kūlynus! Katinėl brolužėl!

Tas katinėlis da netoli tebuvęs nuėjęs — tuoj išgirdęs, atbėgęs ir atėmęs. Parnešęs namo ir vel prisakęs, kad — tu būk sau ant pečiaus, tupėk ir nieko neklausyk!

Kitą dieną ir vel lapė yr. Ir vel grūdus barstant, šaukindama:

— Put put miežių last, put put rugių last.

Tas gaidelis neklausąs. Bet ta lapė vis barstant ir šaukinant — ėmęs gaidys ir vel nušokęs nuo pečiaus, ėmęs last. Ta lapė ir vel kapt susigavus jį, nešantys. Tas gaidys ir vel rėkiąs:

— Katinėl brolužėl! Neš mane lapė par aukštus kalnus, par gilias pakalnes, par žalias gires, par tankius krūmus kūlynus! Katinėl brolužėl!

Teip vis rėkęs ir rėkęs. O tas katinėlis jau toli buvęs nuėjęs, negreitai teišgirdęs. Kai išgirdęs, nu bėgt, nu bėgt — arti lapės namų besuginęs. Priilsęs pribuvęs, atėmęs gaidį ir bardamasis namo parsinešęs. Ir teip prisakęs, teip prisakęs, kad niekada nieko nebeklausytų, kad ir kas kaip vilios, tupėtų sau ant pečiaus, ir gana.

Šit ir vel po kokio čėso lapė ir trečią kartą atbėgus ir vel grūdus barstanti, šaukindama:

— Put put miežių last, put put kviečių last.

Tas gaidelis neklausąs ir neklausąs. Bet par ilgą šaukinimą jis tų kviečių ir pasinorėjęs — nušokęs nuo pečiaus ir ėmęs last. Ta lapė ir vel capt jį nusitvėrus sau neštis. Nu tas gaidys šaukt, nu rėkt:

— Katinėl brolužėl! Neš mane lapė par aukštus kalnus, par gilias pakalnes, par žalias gires, par tankius krūmus kūlynus! Katinėl brolužėl!

Rėkęs šaukęs — nieks jo nebeišgelbėjo. Tas katinėlis labai toli buvęs nubėgęs medžiot. Ta lapė jį ir parsinešus namo, pririšus prė girnų ir pristačius kviečių malt.

Tas katinėlis pareinąs namo ir neberadęs savo gaidžio. Daugiau apsitaisęs ubagiškai: su kašėm, su lazdom, pasiėmęs didelį kūjį gelžinį, nuėjęs pas tos lapės namus, išsikasęs duobę, atsisėdęs ir giedąs:

Laputė nabagutė
Su penketu vaikelių,
Gaidelis šeštasis,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Ta lapė neturėjus čėso — kepus pyragus, padavus sukorėlį savo vaikui, sakanti:

— Še, nešk, matai, koks ten ubagėlis, teip gražiai gied.

Tas lapuitis išnešęs, jam padavęs tą sukorėlį — katinėlis jam su kūju taukš į galvą, užmušęs, įmetęs į duobę ir vel giedąs:

Laputė nabagutė
Su ketvertu vaikelių,
Gaidelis penktasis,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Ta lapė, kepdama pyragus, [mąstanti]: „Neturiu čėso", — o tas ubagėlis teip gražiai vis gied, — antram vaikui savo padavus sukorėlį:

— Še, nešk, duok tam ubagėliui.

Antrasis išnešęs, padavęs — ir tam su kūju į galvą, ir tą užmušęs įmetęs į duobę ir vel giedąs:

Laputė nabagutė
Su trejetu vaikelių,
Gaidelis ketvirtasis,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Ta lapė:

— Ai, kad aš neturiu laiko, eičia pas tą ubagėlį. Še sukorėlį, — trečiam savo vaikui, — tas ubagėlis teip gražiai gied — nešk tu jam duok.

Tas vaiks jam išnešė, padavė — ir tam su kūju į galvą taukš, užmušęs, įmetęs į duobę ir savo giesmę giedąs:

Laputė nabagutė
Su dvejetu vaikelių,
Gaidelis trečiasis,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Ta lapė ketvirtam savo vaikui padavus sukorėlį:

— Še, nešk tam ubagėliui — matai, kad jis teip gražiai gied.

Tas išnešęs padavęs — ir tam katinėlis su kūju pupt į galvą, tą užmušęs ir įmetęs į duobę. Ir vel giedąs:

Laputė nabagutė
Su vienu vaikeliu,
Gaidelis antrasis,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Lapė ir tam paskutiniui savo vaikui padavus sukorėlį, sakanti:

— Mat, anie nusižiopsojo, nusiklausė į tą ubagėlį — nešk paduok ir anuos visus įvaryk į grinčią.

Ir tas išnešęs, padavęs sukorėlį — ir tam katinėlis su kūju paukš į galvą, užmušęs ir tą įmetęs į duobę. Ir vel giedąs:

Laputė nabagutė
Be vaikelių viena pati,
Gaidelis vienas,
Prė girnelių pristatyts,
Žalius kviečius bemaląs.

Lapė, pakepus pyragus, pasiėmus kukulėlį, bėgsianti pas tą ubagėlį pasiklausyt, kad jis teip gražiai gied, vaikus įsivarys į vidų — ko jie teip ilgai trunk, gaišt, nein į vidų. Lapė išėjus — jis ir lapei su savo kūju į galvą džiupt ir tą užmušęs, įmetęs į duobę ir užkasęs. Įėjęs į vidų, gaidį atsirišęs nuo girnų ir parsivedęs namo.

55. [VILKŲ GIESMĖ]

Kitą kartą vilkai giedodavę švento Jurgio giesmę. Teip gražiai, teip gražiai! Tie seniai driūtai, tie jaunikliai, vaikai — laibai, tai kad būdavę gražu!

56. [ŽMONA IR VILKSTINĖ VILKŲ]

Vieną kartą ėjus žmona su naujais kailiniais apsivilkus ir pamačius didelą vilkstinę* vilkų atbėgant. Nieko ta žmona nebežinanti, ką daryt. Buvus šaly kelio duobė — įpuolus ir atsitūpus į tą duobę. Tuoj pribėgus ta pati vilkstė* ir apmyžus. Daugiau kai pagausią ant jos visi vilkai myžt. Matai, ką tiktai ta pati vilkstė daro, tai teip ir visa ruja vilkų daro. Jei ta vilkstė puol, grieb, plėš, tai ir visi vilkai plėš. O tą žmoną apmyžo, tai ir visi vilkai apmyžo. Tai daugiau kai tie vilkai nubėgę, tai ta žmona atsikėlus iš tos duobės, tai jos visi kailiniai buvę teip šlapi, nuo vieno daikto numyžti.

57. DU BROLIAI MANDRŪS, O VIENS DURNIUS

Tiedu mandriejie nešdavę spąstus į mišką dėdavę ir eidavę vis po vieną kas rytą jų žiūrėt. Tuoj vieną rytą nuėjęs viens — radęs įkliuvusį zuikį. Tas parsinešęs. Antrą rytą nuėjęs antras — tas radęs įkliuvusį tetirviną, ir tas parsinešęs namo.

Trečią rytą jau reik eiti tam durniui. Tas nuėjęs, radęs įkliuvusį zuikį. Jis išėmęs nukorojęs, nukorojęs ir palaidęs. Parėjęs namo, nieko neparsinešęs. Tiedu broliai klausią:

— Ar nieko neradai įkliuvusio?

Tas durnius sakąs:

— Radau, susiedo ožkelis įkliuvęs. Aš jį ištraukiau, nupliekiau, nupliekiau ir palaidžiau.

Tiedu saką:

— Durniau, tai tas buvo zuikis. Kai kitą kartą tokį rasi, tai nešk namo.

Kitą rytą ir vel varą tą durnių pas spąstus pasižiūrėt. Tas vel nuėjęs, radęs įkliuvusį tetirviną. Tą vel išėmęs nukorojęs, nukorojęs ir vel palaidęs. Parėjęs namo — ir vel klausią:

— Taigi ar tu ir šiandien nieko neradai?

Durnius sakąs:

— Nieko, tiktai susiedo gaidys įkliuvęs. Aš tą ištraukęs nupliekiau, nupliekiau ir palaidžiau.

Tiedu saką:

— Bo jau, mat, durnius, durnius. Durniau, tai tas buvo tetirvins. Kai kitą kartą tokį rasi, durniau, tai jį nešk namo!

Trečią rytą ir vel tą durnių varo. Ir pasakę:

— Ką rasi, tą užmušk ir parnešk, o kad neparneši, tai mes tavi patį primušme.

Tas nuėjęs spąstuose nieko neradęs, tiktai susiedo motina grybas berenkanti, ir gana. Tas durnius ją užmušęs ir parvilkęs namo. Daugiaus tiedu broliai saką:

— Gi matai, bo jau durnius, durnius! Ale kur mes dabar ją kavosme?

Ėmę į kokį rūsį ir įkasę. Susiedai ėmę savo motinos dejuot. Tas durnius sakąs:

— Gi aš užmušau miške ir parnešiau namo, ir pakavojom mes į savo rūsį.

Tiedu broliai, išgirdę, kad jis teip pasisakė susiedam, tuoj naktį vieni du nubėgę, tą motiną iškasę, kitur pakavoję, o į tą rūsį savo ožką nusmaugę įkišę ir užkasę.

Tie susiedai ant ryto tuoj ponam pasakę. Su ponais atėję ir liepią tą durnių eit parodyt, kur jie tą jų motiną pakavoję. Tas nuėjęs ir kasąs tą rūsį. Ir atkasęs ožkos galvą ir klausiąs:

— Vaikai, ar jūsų motina su ragais buvo?

Tie vaikai pasižiūrėję ir tie ponai nusispiovę, saką:

— Matai, bo jau durnius, durnius: ožka pakavota — sako, kad motina.

Daugiaus tiedu broliai saką:

— Mudu su juo gerai negalėsme niekada gyventi. Lai jis einie sau, kur jis nor,— ir išvarę.

Tas durnius nuėjęs kur ten, pasibudavojęs grintelą, apsiženijęs ir gyvenąs. Tiedu broliai ilgai gyvenę ir pasiilgę. Susitarę:

— Eisme mudu abudu savo brolio aplankyt.

Ir nuėję. O ta to durniaus pati mokėjus teip avis plikai nukirpt, kai skuste nuskusti. Tas brolis pajutęs, kad jo broliai atein aplankyt, turėjęs vilką susigavęs. Vilkui pakabinęs žirklas po kaklu ir pririšęs pas duris. Tuoj viens brolis žengęs par slanksnį — tas vilks tuoj tam kapt už kojos, tas atsitraukęs. Žengęs antras — ir tam vilks kapt įkandęs į koją. Tas sakąs:

— Man įkando.

Ir antrasis sakąs:

— Ir man įkando. Tai ko tu man nesakei?

— Gi kad man įkando, kad ir tau įkąstų.

Ėmę šaukt abuodu:

— Brol, tai kam tu tą biaurybę laikai, pas duris pririšęs?

— Mano brolaičiai, užtai aš jį laikau, kad jis man avis labai gražiai nukerp, teip kai skuste nuskut. Kad nevierijat, eikit patys į kūtę pasižiūrėt.

Nueiną — teip, kai skuste nuskustos. Daugiau jiedu tą vilką iš jo derėt, duod jam dvylika rublių (kitąkart buvo sidabro). Jiedu parsivedę namo tą vilką ir šnekąsis:

— Aš vesiuos,— [vienas sako.]

Antras sakąs:

— Ne, aš vesiuos.

— Nu, veskis, veskis, tu pirma, aš paskui.

Tas parsivedęs ir įlaidęs į savo kūtę par naktį. Rytą nueinąs — visos avys išpiautos. Antrasis atėjęs klausiąs:

— Ar jau tavo nukirpo?

Šis sakąs:

— Nu...

— Nu, tai dabar duok man vestis.

— Veskis, veskis.

Tas parsivedęs, įlaidęs į savo kūtę ir palikęs par naktį. Ant ryto nueinąs, žiūriąs — visos išpiautos. Atėjęs pas tą savo brolį, sakąs:

— Mano visas avis išpiovė!

Šis sakąs:

— Ir mano išpiovė.

— Tai ko tu man nesakei?

— Gi kad mano išpiovė, kad ir tavo išpiautų. Nu, tai mudu eisme ant to savo brolio bartis.

Ans pajutęs, kad jau jiedu atein,— turėjęs tokią blogą kuikelą, uždėjęs už ėdžių kūlį, paklojęs po kojų baltą paklodę ir sukišęs į subinę jos tą dvylika rublių, kur nuo jų buvo gavęs už vilką. Tiedu kai suėję pas jį, šis sakąs:

— Eme, brolaičiai, pas mano kumelaitę pasižiūrėti, ką ji man gero daro.

Šiedu ir einą. Žiūrią — bloga kuikpalaikė, kūlys už ėdžių. Bežiūriant tuoj ta ėmus šikti — tarkš tarkš tarkš dvylika rublių ant baltos paklodės ir pabėrus. Šiedu ir šnekąsys:

— Matai, pas jį, kūlį ėsdama, tiek... o kad mudu jai duosme šieno, avižų, tai mudviem daugiau prišiks.

Nu, jiedu ir im derėt tą kuikelą. Šis da, rodos, nenor duot. Šiedu jam duod po šimtą rublių — jis ir atiduod. Šiedu parsivedę šnekąsys:

— Aš vesiuos.

Antras sakąs:

— Aš vesiuos.

— Nu, tegul, veskis, veskis kad ir tu, aš ryto parsivesiu.

Tuoj tas parsivedęs, uždėjęs už ėdžių gražaus šieno, pripylęs lovį avižų, po kojų baltas paklodes paklojęs. Ant ryto nuėjęs žiūriąs — prišikta pribūta — pilna kūtė šūdų.

Antrądien atėjęs antrasis, klausiąs:

— Ar jau tau daug prišiko piningų?

— Jau daug.

— Tai dabar duosi man vestis namo.

— Duosiu.

Tas parsivedęs — vel teip pat užmylėjęs su geru šienu, su avižom, paklodes paklojęs. Ir tas rytą nuėjęs radęs pilną kūtę prišiktą. Nu, tas nuėjęs pas savo brolį, sakąs:

— Man šūdų prišiko pilną kūtę.

Ir tas sakąs:

— Ir man prišiko.

— Tai ko tu man nesakei?

— Kad man prišiko, ir tau kad prišiktų.

— Nu, tai eisme mudu jo mušt.

Ans kai pajutęs — pasiėmęs žirklas, pasakęs pačiai, kad pasakytų, kad jau gul kamaro numiręs. Pats nuėjęs į kamarą ir atsigulęs. Tiedu atėję tuoj ant pačios sušukę:

— Kur tavo pats?

Ji sakant:

— Numirė.

— Tai kodėl mums nedavei žinios?

— Da nekavots tebėra, kamaro gul.

— Nu, gerai, mes eisme jo pauostyt. Jei smirdės, tai bus numiręs, o jei nenumirė, tai ir nesmirdės.

Šiedu nuėję, viens tuoj prikišęs nosį, šniurkš šniurkš uodžiąs. Šis su žirklom tam nosį čirkš ir nukirpęs. Antrasis klausiąs:

— Ar smirdž?

— Smirdž.

Ir antrasis prikišęs uostąs — ir tam nukirpęs. Tas sakąs:

— Man nukirpo.

Ir tas sakąs:

— Ir man nukirpo.

— Tai ko tu man nesakei?

— Kad man nukirpo, tai kad ir tau nukirptų.

Teip ir išėję, nosis užsiėmę.

58. DURNIAUS PASAKA

— Ar reik, aš tau durniaus pasaką pasakysiu?

— Reik.

— Tu sakai: reik, aš sakau: reik. Ar reik, aš tau durniaus pasaką pasakysiu?

— Nereik.

— Tu sakai: nereik, aš sakau: nereik. Ar reik, aš tau durniaus [pasaką] pasakysiu?

(Tylia.)

— Tu tyli, aš tyliu. Ar reik, aš tau durniaus pasaką pasakysiu?

(Juokias.)

— Tu juokies, aš juokiuos. Ar reik, aš tau durniaus pasaką pasakysiu?

— Tylėk, ir gana!..

— Tu sakai: tylėk, ir gana, aš sakau: tylėk, ir gana. Ar reik, aš tau durniaus pasaką pasakysiu?— ir t.t., ir t.t.

59. ŠARKELĖS PASAKA

Atlėkė šarkela ir atsitūpė. Ir atbėgo vilks, pamatė ir žiūr. Ta šarka bo tup, tup. Tas vilks bo žiūr, žiūr. Nu, kas nebus: ta šarka bo tup, tup, tas vilks bo žiūr, žiūr. Nu, ta šarka tupėt, nu tas vilks žiūrėt,— ir t.t., ir t.t.

60. PASAKYK PASAKĄ!

Seku seku pasaką, vilks iššiko ašaką ant raudono akmino — ilgą kai smilgą, aukštą kai šaukštą, ant tos smilgos šarkų bažnytėla. Aš į tą bažnytėlą įėjau — kunigs mišias belaikąs su sme-

tonuota galva. Aš tą smetonę lyžt, jis man par ausį tykš. Aš bėgt, jis mane gintis. Aš paslydau, jis pratrydo. Aš ant vargonų, jis už kankolų. Aš ant lango, jis man už sprando. Aš ant viškų, jis už kiškų. Mano dėdė, tavo dėdė, mano šiko, tavo ėdė. Kvit.

61. SENOVĖS DVARO LAŽININKŲ MALOKAI

Kad aš buvau labai bagotas, tai aš savo gėrybės nė prisikišęs nemačiau. Aš turėjau tris dvarus: viens pono, antras Jono, trečias ne mano. Aš turėjau tris kumelaites: viena buvo labai balta, antra da baltesnė, trečia kai sniegas. Kad aš važiavau par upę, viena nuskendo, antra prigėrė, trečia neišplaukė. Aš turėjau karvę kai sodžių, o jos uodega kai užvars, jos tešmuo kai duknys, speniai kai triūbos. Tos mano karvaitės ėjo su driūtu mergu milžt ir primilžo pieno du čerku. Kai pradėjo tą sviestą sukt, tai primetė du dideliu nampusiu. Pas mano dukrą atjojo piršliai. Jinai nuėjo to sviesto atnešt. Kaip tik ji tą sviestą ėmė su peščiuku pešt, teip tas sviestas ant jos ir užgriuvo ir išėdė mano dukrai akis. Nuo to karto ir šiandien mano Sorkė akla tebėra.

62. SENOVĖS PONAI IŠ KITŲ KRAŠTŲ

Mano tėvas buvo labai bagotas ponas. Jis turėjo du mešku ir vario triūbą suraitytą.

A

63. [PETRAS ŽVEJO SŪNUS]

Kitą kartą buvęs žvejys, gyvenęs prė marės. Ir turėjęs jis du sūnus: Petrą ir Joną. Jie trys žvejodavę ir žvejodavę kožnądien, bet negalėję ir negalėję prasigyvent — biedni ir biedni buvę.

Vieną kartą jiem bežvejojant, ir atplaukęs su laive pas juos senelis. Pasakęs:

— Padėk dieve!

Šie atsakę:

— Dėku, dėku!

Daugiaus ir ėmęs su jais šnekėtis, klausinėt:

— Kaip čia jums vedas? Ar po šmotą prigaudot žiuvių? Ar bagotai gyvenat?

Tas žvejys atsakęs:

— Žvejojam ne žvejojam ir kai kada, rodos, sugaunam ir žiuvies, ale kad negaliu ir negaliu prasigyvent — biednas esu, senelait.

Tas senelis sakąs:

— Parduok man savo vyresnįjį sūnų Petrą. Aš tau užmokėsiu pinigais, duosiu sieką raudonųjų ir pasakysiu, kaip tu paliksi bagots.

Daugiaus tas žvejys mislijęs šiaip, mislijęs teip. „Nu,— mislijąs,— kad ir visi trys ligi šiol žvejojom, bo tiek, tiek." Ir sakąs:

— Nugi parduosiu, ale kur tamsta, senel, mano sūnų padėsi?

Tas senelis atsakęs:

— Nebijok, tėvai! Tavo sūnui bus gerai. Kad jis kad pasinorės, tai aš vel jį pas tave atvešiu apsilankyt.

Nu, ir sulygo. Tas senelis jam užmokėjo sieką raudonųjų ir pasakė, kad tu daugiaus nebežvejok, bet užimk karčemą, tai tu ten bešimkuodams ir paliksi bagots. Daugiaus tas senelis tą Petrą nusivežė sau. O tas žvejys, pinigus paėmęs, daugiaus nebežvejojo, bet užėmė karčemą.

Tas senelis su tuo Petru važiavo, važiavo par mares, par vandenius kokias tris dienas ir privažiavo tokį dvarą, kad tiktai trobos pastatytos, o nė žingsnio ant žemės nėra kur nužengti. Daugiaus tas senelis sakąs tam Petrui:

— Tu lipk lauka, eik į vidų, o aš laivę pririšiu.

Petras tuoj iš laivės į trobą įžengė, žiūriąs, vaikščiojąs — tuščios trobos, žmogaus nė vieno, ant stalo yr gert, valgyt. Bet laukiąs, laukiąs to seniuko įeinant, tas bo nebeįeinąs, nebeįeinąs. Prasidaręs duris, žiūrėsiąs į tą vietą, kur jis paliko jį tą laivę berišant, gi žiūriąs — nebėra. Pasižiūriąs toliau ant marės — gi matąs, kad jau toli toli, jau ką tik bematyt.

Nu, ir pasilikęs šis viens pats. Kurgi dabar dėsis? Vaikščiojąs, vaikščiojąs po tas trobas, bo niekur nieko nėra, ir gan. Jam ten palikę ilgu, nė valgyt tądien nieko nevalgęs. Buvus ir lova pataisyta. Atėjęs vakars, ėmę temt ir sutemė, jis jau ir labai ėmė bijot. Nu, ką jis dabar darys? Gulos į lovą, užsiklojęs ir guliąs. Daugiaus jis tik pasijuntąs, kad dviejaus beguliąs. Apčiupinėjęs — galva su kasom, suprantąs, kad moteriška. Jis tuoj atsikėlęs, įsitaisęs šviesą, žiūriąs — tuščia lova, nieko nėr. Kad jau nieko nėr, tai šis mislijąs: „Musit, aš teip susapnavau",— ir vel atsigulęs. Atsigulęs — ir vel jam yr šaly. Nu, šis ėmęs kalbint — nieko nešnekanti, ir gana.

Nu, jis pargulėjęs tą naktį, rytą išaušus atsikėlęs — yr ant stalo visako valgyt padėta: ir šiltų valgymų garuoj, ir šaltų. Ko tiktai jis norėjęs, to pavalgęs ir vel vaikščiojąs po tas trobas, bene atrasiąs kur kokio gyvo žmogaus. Nėr, ir gana. Atein pietūs — vel jam yr valgyt ir gert, ko tiktai jis nor, ir večerė. Viskas kožną dieną jam taip buvę. Jis ten išgyvenęs čielus metus,

o ant nakties jam vis ta pana ir pana prė šalies. Jis jau papratęs, ten jam gerai.

Nu, ale jau po metų jis pasiilgęs savo tėvo, motinos ir brolio — užėjęs jam nors, kad kaip jis gautų juos pamatyt, aplankyt. Šit tas senelis ir atplaukiąs su tąja laivela ir sakąs:

— Gal, Petrai, nori važiuot savo giminaičių aplankyt, pasižiūrėt, kaip jie ten dabar gyven?

Šis atsakęs, kad labai noriąs. Tas senelis tuoj jį įsisodinęs ir vežąs. Vežđams sakąs:

— Kaip tu čia gyveni, tai tėvui, broliui gali pasisakyt, bet motinai tai nesisakyk.

Nu, daugiau jis parvažiavęs — tėvų neberadęs to vieto begyvenančių. Radęs — jau kur mieste didelą karčemą užėmę ir bagotai begyveną. Nu, jis ten daugiau vaišinąsys pas juos, jie klausinėją šio, to, kaip jis ten gyvenąs. Jis tėvui ir broliui pasisakęs, kad teip ir teip, ant nakties jam vis toki moteriška prė šalies gulianti. Šiedu nusijuokę, ir gana, saką:

— Tai tau gerai, kad ir par dieną tu viens gyveni, bele ant nakties tau moteriška yra.

Daugiau užėmus jį ta motina klausinėt:

— Kodel tu su manim, vaikel, mažai tešneki? Kodel tu man nepasisakai, kaip tu ten gyveni?

Vis ta motina jį teip prisispyrus verkdama klausinėjant. Daugiaus ėmęs jai tas Petras ir pasisakęs. Daugiaus ta motina sakanti:

— Aje tu pasaule, vaikel, gi tau grieks! Aš tuoj nueisiu pas kuningą, tai jis žino, jis pasakys, kaip, ką tau reik su tąja moteriška padaryt.

Ta motina nuėjus pas kuningą, viską pasakius. Tai tas kunings jai teip pasakęs, kad dabar jam, nuvažiuojant ten, reikia pasiimti grabnyčių žvakę, ten nusivežus dieną uždegti [ir pavožti], o naktį, kai jis pajus beguliant, ir atidengti. Daugiaus ta motina, kai parėjus namo iš to kuningo, ir padavus jam tą grabnyčių žvakę ir liepus teip padaryt, kaip tas kunings sakė.

Jis su savo namiškiais atsisveikinęs ir išplaukęs su tuo seneliu. Daugiaus tas senelis jį privežęs prė to dvaro, įlaidęs į

vidų ir vel pats nuvažiavęs sau. Daugiaus jis tą savo grabnyčių žvakę dieną užsidegęs, pasivožęs po puodu ir laukiąs nakties. Naktį atsigulęs į lovą ir juntąs, kad jau gul jam šaly. Jis tuoj puodą nuvožęs — žiūriąs, kad toki graži pana šaly begulianti su geltonom kasom. Daugiaus ji kaip šokus iš lovos lauka, ėmus verkt, bartis ant jo:

— Kaip tu iškentėjai nežiūrėjęs tuos metus, teip tu būtum galėjęs ir kitus iškentęs, tai būčia aš išbaigus savo tą prakeikimą pakūtavot, ir būtų buvę tau ir man gerai. O dabar prapuldei mane ir tu prapulsi. Jug tu nežinai, kad pas mane kas dieną 12 adyno atplauk smaks su 12 galvų, tai dabar kaip tu mani matai, tai teip jis tave pamatys, o lig šiol kaip tu manės nematei, tai teip jis tavės nematė. Tai šiandien jis tave ir mane pamatęs praris.

Daugiaus verkią abuodu, ir gana. Ir šiam dabar gailu, kam jis tai savo motinai pasisakęs, kad ne motina su kuningu būtų jį teip pamokę, tai jam būtų ir buvę vis gerai. Daugiaus ta pana, ant jo supykus, pasakius:

— Tai geriaus tu viens prapulk, ne kad abuodu, — ir įstūmus jį į vandenį.

O šis mokėjęs gerai plaukt ir plaukęs, plaukęs ant vandenio pasilsėt. Nu jis plaukt, nu jis plaukt. Plaukiąs, plaukiąs, pasilsiąs ir vel plaukiąs. Plaukęs, plaukęs kokias dvi tris dienas ir priplaukęs salą. O jau beplaukdams buvęs pavargęs ir išalkęs. Išlipęs ant tos salos, žvalgąsys ir ieškąs, bene rasiąs kur kokio paukščio kiaušio išgert. Šit ir susitinkąs su tuo savo seneliu. Senelis jo klausiąs:

— Tai kaip tu čia ant tos salos atsiradai?

Šis apsisakęs viską: kaip, kas jį pamokė ir kaip jis padaręs ir kaip dabar jis ant tos salos čia atsiradęs. Tas senelis sakąs:

— Matai, ar aš tau nesakiau, kad tu savo motinai nesisakyk, kaip tu ten gyvenąs,— o tai tau manės seno neklausyt.— Nu, daugiau tas senelis sakąs: — Ką dabar bepadarysi, kaip jau buvo, teip. Tai dabar še, aš tau duosiu šitą kamuolėlį,— ir padavęs kamuolėlį,— tai kai tu jį išvyniosi, tai tu galėsi pasiverst, į ką tiktai tu norėsi, į ką pamislysi.

Daugiau jis tuoj tą kamuolį iš jo paėmęs, pamislijęs ir pasivertęs į visų greičiausį paukštį ir vel nulėkęs pas tą paną. Toji pana jį pamačius ir klausianti:

— Tai kaip tu čia dabar vel atsiradai?

Jis jai pasisakęs, kaip jam buvę, kur jis nuplaukęs, kaip jam tas senelis davęs tokį ir tokį kamuolėlį, kaip jis galiąs dabar į viską pasiverst, į ką tiktai pamislijąs. Ta pana sakanti:

— Nu, tai gerai, tai šiandien ant 12, kai tas smaks čia atplauks, tai tu pasiversk į lakštinguolą,— o ten buvus liepa netoli nuo tų trobų,— ir, įlėkęs į tą liepą, giedok, o kad jis išeis tavės pasižiūrėt, tai tu nulėk į šalį.

O Petras jai sakąs:

— Tu paklausk jo, kur yra jo smertis.

Nu, tai daugiau jau 12-ta adyna — ir ėmęs maišytis drumžtis vanduo, ir išlindęs iš vandenio baisiausis su 12 galvų smaks. Daugiaus įėjęs į vidų, šnekąsys su tąja pana, o šis pasivertęs į lakštinguolą, giedąs to liepo teip gražiai, teip gražiai. Sakąs tas smaks:

— A, ka čia gražiai tas paukštelis gied!

Ir išėjęs pasižiūrėt. Šis tuoj nulėkęs tolyn, ir gana. Daugiau įėjęs [smaks] į vidų, ta pana jo ir klausianti:

— Ką aš pamislijau: kurgi tamstos smertis?

Tas smaks rodąs:

— Gi va to sklainyčio.

Pasakęs, po 12 ir vel į vandenį pasinėręs. Tas Petras vei į žmogų pasivertęs, ir vel gyveną jiedu tą dieną, par naktį ligi kitos 12-kos. Ta pana parėdžius tą sklainyčią ir laukianti to smako, o šis pasivertęs į lakštinguolą, vel įlėkęs į tą liepą ir vel giedąs. 12-ka — tas smaks ir vel iš marės pas tą paną. Įėjęs į vidų, klausiąs:

— Nu, tai kam gi tu tą sklainyčią teip parėdei?

Šiji sakanti:

— Gi, mat, kad jau myliu tamstą, tai užtai ir tamstos smertį myliu.

Tas smaks nusijuokęs ir sakąs:

— Tai ko čia bus mano smertis, mano smertis to liepo, kur tas paukštelis teip gražiai gied.

Po 12-tas smaks į marę, šiedu ir vel kai žmonys gyveną. Ant rytojaus ta pana tą liepą parėdžius. Vel tas smaks išlindęs klausiąs:

— Tai kam tu tą liepą teip parėdei?

Ji vel jam atsakius:

— Gi kad myliu tamstą, tai užtai ir tamstos smertį rėdau.

Smaks sakąs:

— Tai kad ne čia mano smertis. Mano smertis Prancijo, ten ir ten pas tą kalną ganos ant laukų 12 jaučių, pas juos yra pastatytų 12 ušėčkų vandenio, tai kas tą 12 jaučių suėstų ir tą 12 ušėčkų vandenio išgertų, tai tas jau su manim galėtų eit ristis. Man su juo besiritant, išlėktų antis. Tai kas tą antį sugavęs parplėštų, tai rastų jos vidury kiaušį, tai su tuo kiaušiu mane galėtų užmušti.

Daugiau tas smaks, jai pasakęs, po 12 vel į vandenį. Tas Petras iš tos lakštinguolos pasivertęs vel į žmogų. Tuoj ta pana jam pasakius visą tą žinią, kaip tas smaks jai buvo sakęs. Petras tuoj pasivertęs į visų greičiausį paukštį ir nulėkęs į Pranciją pas tą kalną. Radęs tą 12 jaučių ir 12 ušėčkų vandenio. Tuoj ėmęs tuos jaučius visus papiovęs, visus išskriodęs, viską atmetęs į šalį su visom skūrom, visų širdis išsikepęs suvalgęs, to vandenio iš visos 12 ušėčkų atsigėręs ir juntąs, kad jau jis asąs teip tvirts, kad nieks ant svieto su juo negal eit ristis. Tuoj vel pasivertęs į tą visų greičiausį paukštį ir parlėkęs pas tą paną.

— Nu, jau, — sakąs, — tai dabar galiu su tuo smaku eit ristis.

Šit atėjus 12 adyna — susidrumždęs tas vanduo, ir išlendąs tas smaks. Ir pamatęs šį. Sušukęs ant jo:

— Gi ko tu čia į mano karalystę įėjai? Kas tave čia pazvalijo?

Puolęs tuoj, šis tūrėtis — nu jiedu ristis, nu ristis. Daugiau besiritant spurst antis ir išlėkus iš to smako. Šis tuoj pasivertęs į vanagą, kapt tą antį, nusilaidęs žemė, parplėšęs, parplėšęs — iškritęs kiaušis. Tas smaks nuo jo bėgt, plaukt par tą

marę. Šis pasivertęs į katiną, pasiginęs davęs jam su tuo kiaušiu ir užmušęs. Kai tik užmušęs, tuoj ir tų marių nebelikę, pasilikus sausa žemė.

Daugiaus jiedu susiženiję. Tai dabar to vieto Amerika. Ir aš ant tos jų veselės buvau, gėriau ir valgiau, par barzdą varvėjo, burno nė lašo neturėjau. Petras paliko ant Amerikos karalium, ten atsirado vaisks, ėmė iš pūčkų šaudyt ir mane, į pūčką įdėję, kai šovė, tai kai lėkiau — ir atlėkiau čia, į Trumpaičius, tos pasakos pasakyt.

64. [MIRTOS]

Gyvenęs tėvs su dukteria. Ta duktė ir prašanti savo tėvo:

— Tetuši, kai nuvažiuosi į miestą, tai man parvežk mirtų nupirkęs.

O miests nuo jų buvęs par aštuonias mylias tolumo. Tas tėvs su savo reikalais ir išvažiavęs į tą miestą. Privažiavęs mišką ir paklydęs kelį. Po tą mišką bevažinėjant, priėjus naktis, ir pamatęs jis toli toli šviesėlą. Privažiavęs — dvars. Įeinąs į tuos rūmus, žiūriąs — šviesa žib, o daugiaus nieko nėra, tuščios trobos, ir gana. Išeinąs lauka — ir jo arkliai nukinkyti, pašerti, ir avižų lovy, ir dobilų už ėdžių uždėta. Daugiaus įeinąs į vidų — ant stalo valgyt padėta: kopūstų ir mėsos, visako. Atsigulęs į lovą, parnakvojęs. Rytą atsikėlęs — vandenio padėta burnai nusipraust, ir arbatos, ir valgyt. Pavalgęs išeinąs lauka — jo arkliai pakinkyti, šis sėdęs ir išvažiavęs. Nė padėkavot nepadėkavojęs, kad nebuvę kam. Nuvažiavęs į miestą su savo reikalais — užmiršęs ir mirtų nupirkt tai savo dukteriai. Parvažiuodams namo, pamislijęs ir važiuosiąs į tą šmotą, kur tas dvars buvo, pasižiūrėt. Tebesąs. Išvažiuojąs vel į tą dvarą, įeinąs į vidų ir randąs tokį žmogų už stalo besėdentį, ale su ragais. Šis tuoj atsisukęs, norėjęs išbėgt. Tas raguotis jį ėmęs šaukti:

— Žmogau, palauk! Kad tu su manim nepasišnekėsi, tai tu iš mano dvaro nebeišvažiuosi.

Šis išeinąs lauka — jau jo arkliai ir vel nukinkyti ir pašerti. Ir sugrįžęs vel pas tą žmogystę. Tas raguotasis sakąs:

— Jeigu tu užmiršai savo dukteriai ir mirtų nupirkti, tai aš jai duosiu, ale tu man ją pažadėk. Ji nepražus, jai čia bus gerai.

Šis mislijęs šiaip, mislijęs teip. Kai žiūriąs į tą raguotąjį — kad jis ne velns. Ir pažadėjęs jam tą savo dukterį. Tai daugiau tas ir liepęs ant to ir ant [to] čėso atvežti po kokių dviejų nedėlių. Daugiaus vel jį pamylėjęs, davęs mirtų ir išlaidęs namo. Šis išeinąs — arkliai pakinkyti, įsėdęs ir išvažiavęs. Parvažiavęs namo — tuoj jo duktė išbėgus priešais ir klausianti tiktai:

— Ar parvežei man mirtų?

Tėvs tuoj jai padavęs, ši džiaugiantys, kad teip gražios, teip gražios asančios.

Nu, tas tėvs po dviejų nedėlių ir sakąs tai savo dukteriai:

— Taisykis, dabar važiuosme abudu.

Tai dukteriai bele tik abudu, ji tiktai ir nor, kad ją tėvs vežtų. Ir išvažiavę. Nuvažiuoją į tą dvarą. Tas pats raguotasis sėdž už stalo. Jis tuoj pamatęs tą jo dukterį, palikęs linksmus ir prašęs, kad ji pabučiuotų. Bet ši niekaip jo nebučiavus ir nebučiavus. Tėvs išvažiavęs namo, ją palikins.

Ir išgyvenus ji pas tą raguotąjį kokius trejus metus. Viskas gražiai einą, ir laukai apdirbti — suarti, nuakėti, apsėti ir nupiauti, — viskas namie apruošta, bet daugiaus nieko ir nieko nematyt, kaip tiktai tas jos raguotasis. O jis vis jos prašąs ir prašąs, kad jį pabučiuotų, o ši jo nebučiavus ir nebučiavus par visą tą čėsą.

Daugiaus ji jo ir ėmus prašytis, kad ją laistų pas tėvą apsilankyt. Jis pirma nenorėjęs laist, bet kad ji vis jo prašos ir prašos, tai jis jai ir pasakęs:

— Kad jau teip nori, tai važiuok. Ale ilgiaus neužtruk, kai tik tris dienas, bo kad ilgiaus užtruksi, tai tu ir aš pražuvę būsme.

Daugiaus ji apsitaisius išein lauka — prė gonkų privažiuota karieta, su ketvertu arklių gražių pakinkyta. Ji tuoj sėdus ir išvažiavus.

Parvažiuojant namo — jau jos tėvs apsiženijęs kitą pačią, jau ta pamotė, ją pamačius, nebekantana palikus. Šiai jau ir neberods būtų begrįžt pas tą savo raguotąjį, bet kad ir čia vietos nebėra. Pasimislijus, pasimislijus: „Gi kas buvo, kad ir jis raguots, ale jis mane labai myl", — ir važiuojant atgal. Jau ir trečia diena baigias, privažiuojant prė to dvaro jau temstant.

O tas jos raguotasis laukęs, laukęs, nebesulaukdams ir einąs girdytis. Ši parvažiavus pamačius, kad jau jis taisos į vandenį lįsti, greitai iššokus iš karietos, pripuolus ir pabučiavus. Tuoj sulig jos pabučiavimu nuo jo tie ragai su visa skūra kai kailiniai ir nusinėrę, o jis palikęs toks gražus ponaitis. Daugiaus palikęs pilns tas dvars žmonių, darbininkų. Jiedu susiženiję. Ir aš ant tos jų veselės buvau, valgiau ir gėriau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau, išalkęs į Trumpaičius parėjau.

65. [KVAILIO TURGUS]

Buvęs viens brolis mandrus, kits durnius. Tas mandrusis užsiėmęs su kupčyste, ir jam gerai ėję. O tas durnius namie ir namie sėdėjęs. Tas mandrusis prisipirkęs daugybę tokių gražių jaučių. Ir tas durnius jo prašąs, kad jam duotų nors kokį vieną jautį — ir šis imsiąs kupčiavotis*. Tas brolis sakąs:

— Tai iš kur tu man atiduosi 30 rublių?

Durnius sakąs:

— Gi kai mėsą aš išpardavosiu — ir atiduosiu.

Daugiaus jiedu ir susigadiję, tas jam atidavęs tą jautį. Šis pasipiovęs ir, šiaip teip, bele kaip išsičvertavojęs, nusivežęs ant turgaus. Gi kas ten ant turgaus pirks iš jo tą mėsą, nuveltą, nubiauriotą. Visi ein pro šalį — yra ir geresnios.

Kur bėgiojęs, kur nebėgiojęs šunelis. Pribėgęs prė šio, į tą mėsą jo žiūrėdams, ir tupiąs prieš jį. Jis tuoj sakąs:

— Tai, mat, tas šunelis der iš manės mėsą, nor pirkti.

Atpiovęs šmotą, tam pametęs. Šunelis suėdęs ir vel smaksąs*. Jis ir vel atpiovęs kitą šmotą, jam pametęs. Tas šunelis nuo jo ir nebėgąs toly.

Kad jau kiti nieks neperk, tai šis ir vežąsys tą savo mėsą namo. Važiuojant namo, kryžius, toki koplyčiukė šaly kelio, su tokiais barškaliukais, su skambaliukais, nuo vėjo barškanti, čypsianti. Tas durnius, važiuodamas pro šalį, mislijęs, kad tai tas kryžius iš jo tą mėsą der, ir pastatęs čielą čvertį. O daugiau kitą mėsą parsivežęs namo. Tas jo mandrusis brolis ir klausiąs:

— Tai ar pardavei tu kiek mėsos?

Šis sakąs:

— Pardaviau.

— Tai kur piningai?

— Palauk, da neatėmiau. Aš nueisiu, atsiimsiu ir atiduosiu tau.

— Nu, žiūrėk, kad atiduotum! — pasakęs brolis.

Šis tuoj tą mėsą susinešęs į trobą ir nuėjęs pas tą kryžių. Mėsos neberadęs — jau, mat, buvę kas atėmę ar šunys nusinešę. Šis tuoj ant to kryžiaus:

— Atiduok mano piningus!

To kryžiaus barškaliukai bo čyku, čyku, čyku. Jis supykęs pagrūdęs tą kryžių — tas buvęs nupuvęs ir pavirtęs. Šis žiūriąs priėjęs į tą koplyčiukę ir radęs įstatytą kokį gorčių piningų. Parsinešęs, tuoj tam broliui savo užmokėjęs, ir jam pačiam da daugybė likę.

Daugiaus jis iš to šuniuko prašąs. Tas šuniuks — ką jis žino, bo žiūr, žiūr, kad šis šūkauj. Daugiau šis nusivedęs į daržinę tą šunelį, užsidaręs ir pagavęs lupt. Lupdams vis prašąs:

— Atiduok man piningus!

Lupęs, lupęs, tas šunelis nebesitvėręs, puolęs lįst pro pamatą. Buvus nedidela skylala. Kai lindęs, su tom savo kojom kabaru kabarais besispardydams, ir nukrapštęs žemes. Ir pasimatęs čiels katils piningų auksinių, sidabrinių. Nu, tai jam ir šuniuks užsimokėjo už mėsą. Šis tuoj tą išsikasęs, atsinešęs į vidų ir da bagočiau gyvenęs už savo brolį, mandrųjį kupčių.

66. [RĖŽIS IŠ NUGAROS]

Kitą kartą buvęs viens toks bagots gaspadorius. Kad jis nusisamdydavęs šeimynykštį, vis ant metų galo ieškodavęs šiokių tokių praškudų, kad jis jį supykytų, kad jis jį išgintų, algos nemokėjęs. Ir atitikęs vieną tokį berną, kad tas su juo susiderėjęs, kad katras katrą supykysme, tai tas tam rėžį rėšme iš nugaros.

Daugiaus jiedu ir gyveną tuos metus. Nuo pradžios metų, nuo pavasario, da tas gaspadorius davęs ir valgyt, ir aptaisą — drabužį bele kaip. Juo toliaus, juo blogiaus. Ant rudenio, kai ėmę kult, ėmęs suvisu nebeduot. Gaspadorius vis jo klausinėjąs:

— Ar nepyksti?

Berns atsakąs:

— Ne, nepykstu.

Tas berns iškūlęs prasivėtąs kokį sieką, nunešąs į kruogą pas žydą ir gaunąs tai dienai pavalgyt. Ir jis klausiąs gaspadoriaus:

— Gaspador, ar nepyksti?

Gaspadorius atsakąs:

— Ne, ir nepykstu.

Vieną kartą gaspadorius liepiąs tą berną:

— Eik art!

Berns sakąs:

— Tai kur aš eisiu?

Gaspadorius rodąs į savo kalalą:

— Ot, kur ta kalala bėgs, tai ir tu ten eik ir ark.

Tas berns susijungęs jaučius ir varąsys paskui, kur ta tiktai kalala bėganti. Ta kalala išbėgus į laukus, bėgant šen, bėgant ten, o šis paskui su tais jaučiais ir varinėjąsys. Daugiaus ta kalala pasipainiojus jam po kojų, jis kai kirtęs jai su botagu — ta tuoj namo, šis su visais jaučiais paskui. Ta kalala — buvę užkelti vartai — pro vartykšlį įlindus į kiemą*. Tas berns tuos jaučius su kirviu sukapojęs ir sukišęs pro tą patį vartykšlį į kiemą.

Tas berns nuėjęs pas gaspadorių, prašąs darbo. Gaspadorius sakąs:

— Tai ar tau aš nesakiau, kur eit?

Berns atsakęs:

— Tai kaip liepei, teip aš padariau. Kur ta tavo kalala bėgo, ten aš ariau. Ji bėgo namo — ir aš mislijau, kad ir man laiks eit namo. Ji įlindo pro vartykšlį — ir aš jaučius sukišau pro tą patį vartykšlį.

Gaspadorius žiūr — sukapoti jo jaučiai. Berns klaus:

— Gaspador, gal pyksti?

Gaspadorius atsakęs:

— Ne, nepykstu.

Gaspadorius taisos kokį benkietą kelt. Liepęs tam savo bernui eit į kūtę vieną avį papiaut. Berns klausiąs:

— Tai kokią aš piausiu?

Gaspadorius sakąs:

— Gi koki į tave pasižiūrės, tai tokią ir piauk.

Jis nuėjęs į kūtę — visos į jį pasižiūrėjusios, jis visas ir išpiovęs. Gaspadorius, paskui atėjęs, žiūriąs, kad visos jo avys išpiautos. Ir klausiąs to savo berno:

— Tai ką tu čia padirbai? Tai kam tu jas visas išpiovei?

Berns sakąs:

— Tai kad teip mane liepei, sakei: koki į tave pasižiūrės, tai tokią ir piauk. — Ir klausiąs: — Gaspador, gal pyksti?

Gaspadorius atsakęs:

— Ne, nepykstu.

Gaspadoriui buvus veselė jo kokių ten giminaičių. Jis, su gaspadine išvažiuodams, tam bernui savo pasakęs:

— Pasišildyk vandenio, nuplauk mano vaikus ir atvežk į veselę.

Tas berns užsivirinęs vandenį, tuos vaikus nuplikęs, nuvirinęs, išnešęs lauka, sušaldęs, daugiau nuvežęs į tą veselę, visus sunešęs į trobą, į kertę ir sustatęs. Tas gaspadorius priėjęs žiūriąs, žiūriąs — gi kad tie jo vaikai nebegyvi. Ir klausiąs jo:

— Tai ką tu jiems padarei?

Berns atsakęs:

— Gi kaip liepei, teip aš ir padariau: sušildęs vandenį, nuprausiau. Tai ar aš kalts, kad tavo vaikai tokie opūs. O gal, gaspador, pyksti?

Gaspadorius atsakęs:

— Ne, nepykstu.

Tas gaspadorius su savo pačia susitarę:

— Kad jis vis mums tokias šunybes dirb, tai mes jį imkim šiaip teip ir nužudykim.

Daugiau jie visi trys einą kur ten. Ir užėjus, jiems beeinant, naktis šaly kokios didelės upės. Ir sugulę visi trys: tą berną paguldę ant krašto tos upės, gaspadinė — viduryj, o pats gaspadorius — antram krašte. Ir pasakęs gaspadorius savo pačiai:

— Kai pajusme mudu jį bešnarpščiant užmigusį, tai aš tau pakumštysiu į pašones, tai tu jį grūsk, kad jis tuoj į dugną atsidurs tos upės. O kitoniškai tai mes jo nenusikratysme.

Daugiaus, kai jie ten sugulę, tas berns ir numanąs, kad jiedu yra teip susimokę ant jo galvos. Jis vis nemiegtąs ir nemiegtąs. Ir ėmę tie jo gaspadoriai pirma knarkt. Šis tuoj į jų tarpą ir atsigulęs. Tas gaspadorius atsibudęs vidurnaktį ir ėmęs su alkūne į pašones bakštyt, sakydams:

— Grūsk, grūsk!

Šis tuoj pagrūdęs, ir gana.

Tas gaspadorius atsikėlęs rytą ir žiūriąs, kad berns yra, o jo pačios nebėra. Ir supratęs, kaip čia yra buvę. Berns klausiąs vel to savo [gaspadoriaus]:

— Gaspador, ar pyksti?

Gaspadorius atsakęs:

— Ne, nepykstu!

Tas gaspadorius ėmęs vieną kartą susimislijęs, išsikraustęs viską viską iš trobų ir vidurnaktį, jam bemiegant, ir uždegęs. O buvus ten pat trobo toki didela pinigų skrynė, kad ten galėję kažin kokie popieriai stovėt par ugnį — niekur nė viens negalią sugruzdėt. Šis pasijuntąs atsibudęs, kad jau iš visų pusių besąs ugnė, liepsnom apsiausts — tuoj šokęs į tą skrynę, įlipęs ir užsivožęs.

Nu, jau sudegę tie visi namai. Susibėgę iš aplinkui susiedai ir tas pats gaspadorius, rausydami tuos pelenus, šnekąsys:

— Nu, jau bus sudegęs ir tas berns.

Tas, iš tos skrynės lipdams, sakąs:

— Nesudegęs, ne!

Tas gaspadorius nebetvėręs, ėmęs ant jo lojotis, keikti, bartis. Šis klausiąs:

— Gaspador, ar jau pyksti?

Gaspadorius atsakęs:

— Kurgi čia nepyksi: sukapojai jaučius, išpiovei visas avis, vaikus nuplikei, nuvirinai, pačią prigirdei, dabar namus sudeginai — pykstu!

Tas berns tuoj greibęs ir išrėžęs jam rėžį iš nugaros.

67. [MANO NUOTYKIAI]

Kitą kartą prė ponų, kai da tebeėjome į lažą, būdavai, paduos gromatą vidurnaktį, ir nešk, netsisakysi. Aš slūžijau čia Trumpaičiuos tada pas Vištartą par zėną, o Rimšelių dvare tada buvo akonumu Strigauckas. Jis man davė gromatą:

— Nešk į Žadeikius, į Žagarės revizorystę.

Jau saulaitė buvo nebeaukštai, ant medžių viršūnės, prė vakaro. Nu, žmogus neatsisakysi, einu, ir gana. O koks ten ėjims: par miškus, par lieknus, par pelkes, be kelio, be niekur nieko. Jau teip buvo prė rudenio. Sutemė, užėjo tamsi naktis. Nu aš po tuos miškus klaidžiot. Nusibridau, nušlapau po tuos lieknus, po pelkes, sušaliau subuvau, pamečiau kelią, pasiklydau, nebežinau, nė kur beeiti, nė ko. Daugiau išėjau į laukus, priėjau sodžių. Įėjęs pas vieną gaspadorių, pasiprašiau į nakvynę — priėmė. Jau jie bevalgą večerę — varškėčių, į smetonę pasidažydami. Prašo ir mane, sako:

— Prašau, svečias, prė večerės.

Aš sakau:

— Dėku, aš nenoriu.

O noriu, tiktai man rods, kad da labiaus mane prašytų. Jie manės daugiaus ir nebeprašo. Visi pavalgę ėmė taisytis

gult. Tuos varškėčius ir padažą padėjo ant lantynos, o man pataisė patalą ant suolo. Jie visi sumigo, ėmė šnarpšt, knarkt, o aš vis neužmiegu ir neužmiegu, vis man rūp ir rūp tie varškėčiai su tuo pamirkalu*. Daugiau aš atsikėliau, tylom [priėjau] prė tos lantynos, pasiėmęs vieną varškėtį, siekiau dažytis į tą pamirkalą. Tas brabrast ant manės ir užvirto. Aš tuoj gulaus į savo patalą. Išgirdus gaspadinė ėmė baidyti:

— Škač, škač! — mat, mislijo, kad katė.

Ir gaspadorius išbudo. Atsikėlęs įsipūtė šakalį, su šviesa visur apžiūrėjo — niekur katės nerado. Ėmė sakyt:

— Kas čia biesas būtų, katės niekur nėra.

Pašvietė ant manės ir pamatė, kad mano visa krūtinė pienina nuo pasidrėbusio padažo.

— Nu, — sako, — bračiuks, tai tu ta katė, tai tu vagis!

Aš šokau prašytis. Sako:

— Nieko nemačys, eme, eme į klojimą, aš tau ryto parodysiu.

Nuvedė mane į klojimą, įstūmė ir uždarė, užrakino, ir gana. Aš, tame klojime būdams, verkiu, ir gana. Daugiau ir išgirdau — par klojimą kaszin kas čebatuots skreb skreb skreb prė manės artyn ein. Aš teip nusigandau, ėmiau graibytis apė save ir sugreibiau kertė lantą. Kai duosiu tam — tas tik suriko: viau! Graibaus paskui — kas gi čia toks būtų buvęs? Gi besąs veršį užmušęs. Nu, dabar tai jau bėda, misliju, tai kad papuolęs, tai papuolęs vaiks. Ką gi dabar aš darysiu, kai ryto rytą atėjęs gaspadorius ras veršį užmuštą? Ėmiau aš po pamatu kastis. Išlupau akminą ir išsitaisiau tokią skylą, kaip tiktai galiu aš išlįst. Išlindau. Nu, kad ir išlindau, bet kur eisi žmogus: tamsi, naktis. Išeinu į ūlyčią, žiūriu — tokio mažutė grintelė spykso šviesela. Aš ir įėjau į tą. Įėjęs žiūriu — žmonela mažą vaikelį ant poduškos pasiguldžius ir žiūr. Daugiaus ta žmonela man tuoj davė skliubelą ragaišio, su sviestu užtepus, įlaidė į uzbonėlį alaus, liepė sėstis, gert ir valgyt. Daugiaus ji man ir ėmė sakyt:

— Mano pats išėjo kūmų ieškot, rytodien bus krikštynos, nėra kam nueiti pas bobaitę. Ar tu, vaikel, negalėtum ten ant

ano galo į tą ir į tą trobelą, — ji man pasakė, — nueit jos pavadint?

Aš tuoj atsakiau:

— Kodel ne?

Ir nuėjau. Gi ta senė, ką ji eis — sako:

— Kad nori, tai važiuots atvažiuok, tai aš važiuosiu.

Daugiau parėjęs pasakiau. Ta žmonela teip dejuoj. Nu, ką čia dabar reikėtų daryt? Aš jai sakau:

— Ko čia tamsta teip dejuoji — ar neturiat tamstos ratelių?

Ta man žmona atsakė:

— Yra tokie, vaikų vežiojami.

— Nu, gerai, — aš sakau, — su tais nuvažiuosiu, ją ir parvešiu.

Ji man pasakė kur. Aš, tuos ratelius pasiėmęs, nuvažiavau ir iškėliau iš migio kai mešką, nenoriančią keltis. Kol ji ten apsipūkštė, kol ji ten apsitaisė, man nevet atbodo belaukiant. Nu, jau išėjo, įsisėdo, ir vežu kai kokią Erodienę. Ten buvo toki upė. Vežiau par tiltą — nė just nejutau, kaip prė pakraščio aš prisukau — ji ir įbildėjo į vandenį su visais tais rateliais. Nu, ką dabar aš bedarysiu? Parėjęs namo, tai žmonelai pasakiau, kad nein, ir gana — nu, ką čia dabar bereik su jąja daryt?! Ji man sako:

— Eik tu čia pas tą mano vaikelį pastovėk, pagink muses nuo burnelės — eisiu aš pati.

Ir išėjo. Ji išėjo, o ant to vaikelio burnelės krent musės, — mat, su cukrum tas tušks jam taisoms, užtai musės ant saldumo ir puol. Aš, geruoju tų musių negalėdams atginti, pasiėmiau pliauskigalį*, mušau tas muses ir uždaviau tam vaikeliui par galvelą — ir užmušau. Nu, ką aš bedarysiu?! Nebėr ko man jos belaukti, aš ir iš čia išbėgau. Išeinu į pakluones — randu pirtį; įeinu į vidų — šilta, iškūrenta. Nu, aš ten sėdžiu kertė ant plautų tamso. Šit ir įein mergela, šauk:

— Jonai, Jonai!

Aš tyliu. Ji padėjo ant plautų lašiniuočių bliūdą, butelį šnapškės ir išėjo. Aš tuos lašiniuočius davai skust, davai

skust, tos arielkos gerai išgėriau. Skubinuos, misliju — jau kad ji čia tą Joną šaukė, tai kad jis manės neužeitų, neatrastų. Mažai tų lašiniuočių beliko, ir šnapškės gerai nugėriau — išėjau ir užsilipau ant pirties. Šit tuoj ir ateinąs tas Jons, neilgtrukus ir ta sesė atėjo. Ir klaus to Jono:

— Jonai, ar radai tu ką čia ant plautų bliūde?

Jons atsakė:

— Mažai ką: du ar tris lašiniuočius ir pusę butelio šnapškės.

Ta mergela suriko:

— Aje! Tai kas juos čia galėjo teip suryti! Gi aš pilną bliūdą ir pilną butelį buvau atnešus.

Tas Jons sako:

— Tai kad šetons! Tai, mat, yra buvęs kas nors čia svetims. Nu, ale jis toli negal dabar būt, jis yr ant pirties.

Ir lip. Aš matau, kad jau mane čia sugreibs, — aš tuoj, par skliautus — [ten] buvo toks langs, — ir išbildėjau lauka. Naktį kur aš dėsiuos? Nubėgau ant šiaudų ir užsilipau. Šit ir jiedu ateina iš pirties į tą kaugę gultis. Nusivilko drabužius, nusitaisė ir atsigulo. Ir ėmė ta mergela sakyt tam Jonui:

— Bo negerai, Jonel, negerai, kad mudu teip gyvenam neženoti!

Tas Jons sako:

— Gi kas buvo, Onait, aš tave bo ženysiuos kada, ženysiuos, man už tave nebėra ant svieto nė gražesnios, nė geresnios.

Ona vel sako:

— Jonel, Jonel, mudviem gerai, bet kažin ką tas mums aukščiausis pasakys už tokius darbus?!

Aš ir nebeiškenčiau neatsiliepęs:

— Nieko nesakysiu — žinokitės!

Tie nusigandę, atsikėlę bėgt. Aš, nulipęs nuo tos kaugės, einu į tą jų migį žiūrėt. Ir randu — pamesti sijons, kelinės, šalbierka. Šalbierka, šitai tąja, da ir dabar tebedėviu, kelinės suplyšo, o sijoną savo seselai parnešęs atidaviau.

68. [UŽKURYS]

Man kartą tropijos eiti į Papilę. Priėjo naktis. Įėjęs į tokią trobelą, pasiprašiau į nakvynę. Ten begyvenančios motina su dukteria. Ir klaus manės:

— Ar tu jau ženots? — ta motina. Aš juokdamasis sakau:

— Ko aš būsiu ženots toks jauns.

Tuoj josdvi mane teip priėmė, teip užėmė, tuoj abi supuolusios mano drabužius nuvalkstė, padžiaustė. Tuoj verd man kiaušių, kilbasų, alaus tuo būriu da savo neturėjo — išbėgo į sodžių, uzboną parnešė alaus, myl mane abiedvi apstojusios. Ir ėmė manės klausti, ar aš negaliąs eit užkurioms ant tos duktės. Aš atsakiau:

— Kodel ne? Ta man mergička nieko, patink.

Daugiaus aš ir gyvenu pas jas. Nu, jos ėmė alų daryt, o mane liepė važiuot į mišką medžių pakirtus parvežt. Aš prisikirtęs važiuoju tokiu paupiu ir pamačiau — ant vandenio antys beplaukiančios. Aš pasinorėjau — nors vieną kokią antį ar negalėčia su kirviu nukirsti? Kai mečiau — tas man kirvis ir nuskendo, o tos antys lėkė sau ir nulėkė. Daugiau ką aš bedarysiu: nusivilkęs savo visus drabužius, pliks ir brendu. Įsibridau ligi kaklui, graibiau, graibiau — negal sugreibti, ir gana. Daugiau, mat, už krūmų kažin koks buvęs žmogus, tas mano patykojęs tuos drabužius pagreibęs ir nubėgo. Aš pasilikau čystai pliks. Nu, dabar ką aš bedarysiu? Sudrožiau kumelaitei — lai einie ji sau namo, o aš šiaip teip užkūlyniais, užkrūmiais ir parėjau namo. Parėjęs namo, užsilipau ant aukšto, įsilindau į plunksnų bačką ir tupiu, klausaus tiktai, ką jos šnek. Jos šnekas:

— Kumelėla parėjo, mažum ir žents šiada tada susikuops.

Verd jos prieseny valgyt lašiniuočius ir sako:

— Tas man, tas tau, o tas didesnis bus žentui.

Aš ir nebeiškenčiau nepasižiūrėjęs. Prisiridinau su tąja bačka prė krašto ir žiūriu, ar didelis tas man lašiniuotis. Kaigi bildėsiu žemė nuo tos grintelės! Nevet nusigando, kai pamatė mane išlendantį visą plunksnom apsivėlusį.

Nu, ką gi daugiaus, aš joms apsisakiau visus tuos savo prypuolius. Jos kartu su manim nusigailino, mane aptaisė su naujais drabužiais, ir vel aš pas jas gyvenu.

Daugiaus ta man seniukė padavė ragaišio šmotą, su sviestu aptepus, ir liepė eiti alaus įsilaisti į kamarą. Aš tą ragaišį pasidėjau ant slanksnio kamaros ir laidžiu tą alų, cvikį ranko nusitvėręs. Priėjo šuva, tą mano ragaišį pasigreibęs nusinešė. Aš bėgt, gintis — norėjau atimti iš to šunies tą savo ragaišį. Man besigainiojant, ir užmiršau, kad tas alus bėg lauka. Atgrįžtu — randu tą visą bačką išbėgusią. Ką aš darysiu — radau miltų maišiuką, su tais miltais ėmiau ir išbarsčiau visą tą kamarą. Susivėliau, nusidulkinau visas. Ateinu į vidų — im tos moteriškos manės klausinėti, kodel teip aš asąs nusimiltinęs.

— Gi, — aš sakaus, — alaus ten nubėgo biškis, man belaidžiant, daugiau su pelenais aš ten ir išbarsčiau.

Ta motina sako:

— Žentel, kad ten pelenų nebuvo, ten miltai tame maišiuke.

Aš sakau:

— Nieko nežinau.

Daugiaus ta seniukė nuėjo pasižiūrėti — atrand visus tuos savo miltus išbarstytus. Daugiaus man ir pasakė:

— Tai jau žentel, gali eit sau, man tavės nebereik.

Man nė šioki, nė toki širdis buvo išeinant, ale ką padaryt. Aš ir parėjau čion, į Trumpaičius, pas savo tėvus.

69. [BERNAS IR GILTINĖ]

Slūžijęs ir slūžijęs viens vyriškis, o nieko neužsislūžijęs. Teip pas vieną gaspadorių jis išbuvęs dvejus metus, ir nieks nėr: nė jis geriąs, nė teip kur ant niekų laidžiąs, bo nėr, nėr. Tas gaspadorius jį grąžąs ant trečių metų. Šis sakąs:

— Aš jau žadu nebeslūžyt. Kad ir dirbu dirbu, slūžiju slūžiju mets nuo meto, kaip tiek, teip tiek. — Nu, ale pasimislijęs sakąs: — Dagi vienus metus pas tave būsiu, ale man duosi šitą akminą, kur va jūsų priesenyj kertėj yra.

To gaspadoriaus prieseny buvęs jau teip toks didelis akmuo šiam tam pasidėt. Tas gaspadorius prižadėjęs jam tą akminą atiduot.

Nu, daugiau jis ir asąs, slūžijąs tuos trečius metus. Ant to savo akmino tai kojas apsiaunąs, tai teip kur buvęs buvęs apglostąs, apsidžiaugiąs. Ir matąs jis pats ir visi, kad tas akmuo vis einąs ir einąs mažyn, dyląs ir dyląs. Jau ant metų galo tiktai belikęs kai žąskiaušis didumo. Daugiau par Mikulas* gaspadorius atidavęs jam paviržį*. Jis tą akminą už ančio užsikišęs, paviržį į maišelį susidėjęs, ir bačkelą savo turėjęs — ir tą tuščią į šniūrą įsirišęs ir išėjęs.

Nu, daugiaus jis ėjęs, ėjęs par laukus, priėjęs mišką. Eidams par tą mišką, pasitikęs tokią driūtą bobą. Ir sušnekę jiedu, kur katras einą. Ta boba sakanti:

— Aš neturiu čėso. Aš asu giltinė, man reik eiti ligonių pažiūrėt. Reik man paskirt, katruos laikyt, katruos maryt.

Šis sakąs:

— Tai kas buvo, kad tamsta asi giltinė, bet visgi galiam susėst ir valandėlą pasišnekėt.

Ta boba atsakius:

— Galiam, galiam.

Susėdę ir šnekąsys. Šis klausiąs jos:

— Tai kad tamsta esi giltinė, visus piauni — senus ir jaunus, vargšus ir bagočius, — tai tamstai pas tuos biednuosius bepigu įeiti: jų blogos trobos, durys atviros, ale kaip tamsta įeini pas tuos bagočius: jų trobos geros, durys užrakinamos?

Ta boba jam atsakius:

— Man įeit niekas tiek pas biedną, tiek pas bagotą: aš pro rakto ir da pro mažesnę skylalą galiu įlįsti.

Tas žmogus sakąs:

— Nu, kaipgi tas gal būti? Tamsta toki driūta.

Giltinė sakanti:

— Aš galiu pasiverst ir į driūtą, ir į laibą, kaip tik aš noriu, kaip tik man reik.

Tas vyriškis, atkišęs spunką tai savo bačkelai, sakąs:

— Nu, kad tamsta teip gali, tai įlįsk į tą mano bačkelą, tai aš vierysiu.

Tuoj ta boba šmaukš į tą jo bačkelą ir įlindus. Šis tuoj spunką šmakš ir užkišęs. Nesugreibiąs, kuo tą kietai užkalti. Graibąsys, graibąsys — atsiminęs, kad jis turiąs tą akminą už ančio, tuoj su tuo išsiėmęs ir užkalęs. Ir nešąsys. Ta jam bačkela nedaug ką sunkesnė pasilikus.

Daugiaus einąs, einąs par tą mišką — niekaip neišeinąs. Užėjus naktis. Jis pamatęs netoli nuo kelio trobas, ir šviesa pro langus žib. Įeinąs — radęs tiktai vieną moterišką begyvenančią. Prašąsys į nakvynę — ta nenorianti priimti. Nu, šis sakąs:

— Dabar nakties laiks, kur aš benueisiu.

Pasidėjęs savo daiktus, einąs į užpečkį ir pasitaisęs patalą ir atsigulęs.

Tuoj nuo vakaro, da jis nebuvęs nė užmigęs, ir įeinąs žmogus, sakąs:

— Tegul bus pagarbints...

Ta atsakius:

— Ant amžių amžinųjų.

Tas sakąs:

— Penki tūkstančiai mirė, penki tūkstančiai gimė.

Ta atsakius:

— Kas mirė, tiem amžiną atilsį! — Daugiaus apsitaisius gražiais drabužiais, pasiėmus daug piningų į kišenius ir sakanti: — Katrie gimė, kad jie augtų sveiki ir būtų bagoti — teip tokie, koki aš dabar asu.

Šis jau numigęs — apė vidurnaktį įeinąs vel žmogus ir teip pat sakąs:

— Tegul bus pagarbints... Penki tūkstančiai gimė, penki tūkstančiai mirė.

Šiji tuoj atsikėlus iš lovas, sakanti:

— Kas mirė, tiems amžiną atilsį. — Ale jau buvus senesnė, nekaip pirma, apsitaisius prasniau ir mažai piningų tepasiėmus, sakanti: — O kas gimė, kad tokie vidutiniai būtų, kaip ir aš — nė biedni, nė bagoti.

Tas vel išėjęs sau. Šit prieš dieną įeinąs trečias, ir tas teip pat sakąs:

— Tegul bus pagarbints...

Ši atsikėlus iš lovos:

— Ant amžių amžinųjų...

Tas sakąs:

— Vel penki tūkstančiai mirė* ir penki tūkstančiai gimė.

Ta boba buvus jau sena, pražilus, sulinkus ir nudriskus, — sakanti:

— Koki aš dabar asu, kad tokie tie visi būtų ubagai.

Šis tuoj iš užpečkio strykt, kapt jai už čiupros, pritraukęs prė žemės, mušt su kūloku ėmęs par galvą, par antausius, sakąs:

— Tai tu ir mane esi teip nulėmus gyvent, o tu nežinai, koks tokiem vargs eit, dirbt dienas naktis ir nieko neturėt.

Ta mušama rėkianti:

— Nustok, nustok, kai mano sesuva pareis, tai tau tuoj galą padarys!

Ir atsiliepus anoji to bačkelė jo:

— Gi, sesait, ir aš šičia.

Tas žmogus sakąs:

— Jei judvi neatmainyste mano talento ant geresnio, tai aš judvi abi sukišiu į tą savo bačkelą.

Josdvi ėmusios jo prašytis:

— Laisk, mudviem nieko nebedaryk, o mes padarysme, kad tau bus gerai ant svieto gyventi.

Nu, šis ir palaidęs tą ir aną iš bačkelės. Tai toji giltinė jam pasakius:

— Daugiaus tu nebeslūžyk, bet kai išgirsi kokį tvirtą bagotą sergantį, tai tu ir eik pas tą, apsiimk jį pagydyt. Tai kai tu ten mane rasi — aš išeisiu lauka, tai tu tą pagydysi ir daug piningų gausi. O iš katro neeisiu, tai to neapsiimk.

Daugiaus jis iš jų išėjęs. Ir išsigirdęs, kad koks ten bagočius sergąs. Jis tuoj nuėjęs žiūriąs — ji yra. Kaip tik šis į vidų — tuoj ta lauka. Jis tuoj pasisakęs, kad jis galiąs jį pagydyt. Tuoj žad jam daugybę piningų. Šis tuoj tą ligonį apglaudęs, apglostęs — tas ir ėmęs geryn eiti ir sugijęs. Šiam užmok piningų, kiek tiktai reik. Pas kitą tokį ligonį nuėjęs, vel taip

pat pagydęs ir nuo to gavęs gerai. Paskui ėmę žmonys, ponai jį vežiote vežiot, ir teip jis palikęs bagots ir slaunus ant viso svieto daktars. Nusipirkęs dvarus ir ponu palikęs.

70. [PROTAS IR PINIGAI]

Viename mieste buvęs toks biednas žmogus. Jis vis, vaikščiodams po miestą, dejuoją ir dejuoją:

— Prots yra, kad pinigų nėra!

Teip jį bedejuojant išgirdęs viens bagots kupčius ir klausiąs jo:

— Tai kiek tau pinigų reik?

Šis atsakęs:

— Trijų šimtų rublių.

Tas kupčius jam ir davęs. Šis tuos pinigus paėmęs, tuoj nusipirkęs už visus pinigus kūlių.*

O buvęs ant marės toks kalnelis, nedidela salala. Jis vis matydavęs, kad iš marės tokie du žvėreliai išlend, išsineš tokius kai kiaušio didumo diementus ir bovijas ant to kalnelio. Šis tuos visus šiaudus, kūlius nuvežęs ant to kalnelio, apkrovęs ir sudeginęs. Ir žiūriąs, kad tiedu žvėriukai teip pat išlend ir išsineš tuos diementus, bovijas, bet kai lend į marę, ir vel nešas įsikandę. Jis mato, kad da plonai pelenų ant to kalnelio. Jis ir vel, vaikščiodams po tą miestą, dejuoj:

— Prots yra, kad pinigų nėr!

Tas vel kupčius, išgirdęs jį teip pat bedejuojantį, klausiąs:

— Taigi jug aš tau daviau, o tau bo tiek, tiek?

Šis atsakęs, kad — da mažai. Duok vel tris šimtus rublių, tai ir aš tuos, ir anuos atiduosiu, o kad neduosi, tai nieko ir negausi.

Tas kupčius mislijąs: „Bus kas nebus, kad jau daviau tiek, tai dagi reik vel duot",— duod jam vel tris šimtus rublių. Tas ir vel supirkęs šiaudų, nuvežęs ant to kalnelio, sudeginęs. Ir vel žiūriąs, ką tie žvėreliai darys. Kaip tiktai jau išsineš dabar tuos akminėlius, im bovytis, mėtyt, išmet — ir prapuol jiems tuose pelanuose. Jie vel į marę, kitus išsineš. Teip jie kokį tris-

dešimt išnešioję tų diementų ant to kalnelio. Šis tuoj visus susiieškojęs, susirinkęs ir ėmęs molio plytas dirbt. Prisidirbęs plytų daugybę ir į trisdešimt plytų į vidų įdėjęs savo diementus. Pasisamdęs akrotą, tas plytas su tais diementais sudėjęs apačio ir prisikrovęs daugiau pilną akrotą tų plytų ir su kitais dviem kupčiais susitaisęs ir nuvažiavęs į kitą karalystę. Tiedu kupčiai, matydami, kad jis nė kokio kito tavoro savo akrote netur, kaip tiktai tas žalias* plytas, ėmę sakyt:

— Kad tu mums su tom savo plytom tiktai gėdą darai, ir gana. Čia dabar pas tą karalių mums reik eit su dovanom — gi tu ką neši: ar tas savo plytas?

Tiedu ir ėmę mest lauka jo tas plytas. Nu jis jų prašytis, kad jam nors kokį trisdešimt plytų ant galo paliktų į marę nesumetę. Nu, jau ką gi, palikę jam ant prašymo tą trisdešimt. Tiedu ein su savo tavorais, su dovanom pas tą karalių, ir šis vieną plytą pasiėmęs nešąs. Suėję visi pas karalių, atidavę katras savo dovanas. Karalius ir klausiąs šio:

— Kas gi ta tavo plyta yra?

Šis, paėmęs kūjelį, parmuš tą plytą, išim diemento šmotą kai vištkiaušį didumo. Karalius klaus jo:

— Ar daug tu turi tokių plytų?

Šis atsakęs:

— Mano buvo pilns akrots priladyts, ale šitie du kupčiai man visas išmetė į marę, dabar beturiu tiktai trisdešimt.

Tas karalius kai užpykęs ant tų kupčių — tuoj suraštavojęs*, jų tavorus iš akrotų iškrovęs ir, kitoniškų tavorų priladijęs, jam atidavė. Šis ir parvažiavęs į savo kraštą su trim akrotais gėrybių. Tuos du atidavęs tam, katras jam pažyčiojęs du kartu po tris šimtus rublių, o jam pačiam viens palikęs. Ir iš to jis palikęs bagots kupčius.

71. [MOTERIŠKĖS NORAI]

Viena moteriška, ubagais eidama, vis mislydavus, kad kaip aš ištekėčia nors už kokio saldoto. Teip ji vieną kartą, nakvynė ant pečiaus gulėdama, ir mislijanti. Jai bemislijant, ir at-

ėjęs toks, kokio tiktai ji norėjus. Tuoj jiedu susiženiję, ši ir einanti kartu su juo. Dabar ji jau matanti, kad tiem šeržentam geriaus, ne kad prastiems saldotams. Ji ir prašanti pono dievo, kad ir jos vyrs paliktų šeržentu. Jis tuoj ir palikęs. Ši džiaugiantys, kad ponasdievs jos noro išklauso. Daugiaus ji matanti, kad kapralnui geriaus už šeržentą. Ji prašant pono dievo, kad jos vyrs kapralnu paliktų. Tas ir palikęs. Paskui matanti, kad feldfėbeliui geriaus — palikęs feldfėbeliu. Daugiau rotos kamandieriu, pulkovninku — palikęs pulkovninku. Ji mato, kad jenirolui geriaus ir už pulkovninką, ši prašant pono dievo, kad paliktų jenirolu,— ir palikęs. Nu, jau kai palikęs jenirolu, matanti, kad tam geriau, kur prė pat karaliaus, ir ši prašanti pono dievo, kad tokiu paliktų,— palikęs ir tokiu. Nu, ji matanti, kad pačiam karaliui už visus geriau, ši prašanti pono dievo, kad jos vyrs karalium paliktų,— palikęs karalium. Daugiaus ši mislijanti, kad už karalių didesnis pats ponasdievs. Ir norianti, kad jos vyrs ponu dievu paliktų. Ji kniost ir atsibudo. Kaip ant pečiaus gulėjus, teip ir tebegulianti.

Tiek.

72. [ELENĖLA IR VELNIAS PIRTYJE]

Kitą kartą buvus Elenėla siratėla prė pamotės. Ta pamotė teip jos nekentus, teip nekentus: vis ją bardavus, lojodavus, stumdydavus, mušdavus.

Ta Elenėla vieną kartą vėlai arklius išvedus subatos vakare ir pasivėlinus į pirtį nueiti. Nuėjus jau radus tą savo močeką su tom savo dukterim nusipėrusias, besitaisančias, besivelkančias drabužiais. Elenėla nusivilkus, pasidžiovus savo drabužius — ta pamotė sugreibus pakavojus, užrėmus duris, ir išėjusios namo.

Daugiaus ta Elenėla pėrusys, pėrusys, žiūriant — drabužių nebėr. Einant lauka — durys užremtos. Nu, ji ten plaunantys, prausiantys, jau geros išvakaros — ir atėjęs pas ją velns į pirtį ir sakąs:

— Eme, Elen, šokt.

Elenėla atsakius:

— Tai kaip aš eisiu, kad aš asu plika. Atnešk man marškinius.

Tas velns tuoj jai ir atnešęs. Nu, ji tais marškiniais apsivilkus. Ir vel tas velns ją vadinąs:

— Eme, Elen, šokt.

Elenėla atsakius:

— Atnešk man sijoną.

Atnešęs ir sijoną. Sijonu apsivilkus — ir vel vadinąs šokt. Elenėla sakanti:

— Atnešk man staniką.

Atnešęs.

— Atnešk jupką, kvartuką.

Daugiaus — visus šventininkus drabužius: šilkinius, gelumbinius,— vis po vieną prašanti ir prašanti. O tas velns vis atnešęs ir vel vadinąs šokt. Kai jau sunešęs visus drabužius, Elenėla sakanti:

— Tai kad aš basa — atnešk man čeverykus.

Tas velns atnešęs tokius vaksavotus, lekeravotus. Ir vel vadinąs šokt. Elenėla sakanti:

— Pastatyk man čia dvarą ant to kalnelio — kur čia pirty su tokiais drabužiais šoksme.— Pas pirtį buvęs toks gražus kalnelis.— Kad būtų tokie namai treji ant kiti kitų: vieni po sidabru, antri po auksu, o treti, viršutiniai, po diementu.

Daugiaus ką tiktai tas velns tokį gražiausį dvarą pastatęs,— tuoj gaidys kakaryko. Tas velns nubėgdams pasakęs:

— Tu gyvenk tame dvare, ale kitam niekam neduok, bo tuoj prapuls.

Daugiaus ta Elenėla tame dvare pasirėdžius, šilkiniuota ir gyvenanti.

Daugiaus rytą išaušus išeinanti ta pamotė juokdamos, kad ji Elenėlą pirty be drabužių užrėmus paliko,— žiūrianti, kad ant to kalnelio toks gražus dvars po vienais auksais, sidabrais, diementais, tik švieč, ir gana. Ji nusigandus, mislijanti, kad kaži kokie ponai tame gyveną. Nu, no tolo, no tolo vaikščiojant apsukui, žiūriant, ar nepamatys kokį žmogų ten begyvenantį. Žiūriant — pačiuose viršutiniuose gražiuosiuose namuose Ele-

nėla sėdž po langu. Daugiaus Elenėla, ją pamačius, išėjus lauka. Ta pamotė ir klausinėjant jos:

— Kaip tu čia tokius namus gavai? Kas tau juos pastatė?

Ta Elenėla jai pasisakius, kaip ji drabužių neberadus, kaip duris užremtas radus, kad nebegalėjus išeit lauka, kaip velns, atėjęs į pirtį, ją vadinęs šokt. Daugiaus — kaip ji to velnio paprašius drabužių atnešt. Jis jai atnešęs — ji to dvaro paprašius, ir tą dvarą jai pastatęs.

Daugiaus ta pamotė parėjus namo ir pasakius savo dukteriai Marei, kad ir ji į pirtį eitų ir kad teip ir teip drabužių velnio prašytų, kai ateis, kad vadins šokt. Daugiaus kad dvaro prašytų. Nu, ir teip išsikūrenusios pirtį ir vėlai vakare nuėjusios. Daugiaus ta motina tą savo Marę ir palikus, teip pat drabužius sukavojus ir užrėmus, išėjus namo.

Ta Marė pėrusys, pėrusys, jau jai ir atbodę, kol atėjusios išvakaros, belaukiant. Nu, jau geros išvakaros — šit baldu baldu baldais, ir įeinąs toks raguots ir vadinąs:

— Eme, Mare, šokt!

Marė sakanti:

— Atnešk man visus drabužius, kaip aš galiu gražiai apsitaisyt, tai aš eisiu su tavim šokt.

Tas velns tuoj jai atnešęs tuos drabužius, stiklų pirtį pribarstęs ir vedąs šokt. Nu šokt, nu šokt. Šokęs, šokęs ir tą Marę į tuos stiklus sugrūdęs. Nieko nebelikę.

Ir gana — tiek.

73. ŠVENTO JONO KRIKŠTYTOJAUS SŪNUS JONS

Kitą kartą gyvenę miške vieni patys tokie seneliai, ir davęs jiems ponasdievs sūnų. Daugiaus tas seniuks ir einąs kur prė žmonių kūmų ieškot. Eidams par mišką, ir sutikęs tokį vel seną žmogų einantį. Tas svetimasis seniuks klausiąs:

— Kurgi tu, žmogel, toks rūpestings teip eini?

Šis atsakęs:

— Gi bo einu, einu,— einu kur prė žmonių. Mes vieni patys gyvenam, mano seniukei ponasdievs davė sūnų, taigi ir ei-

nu, ar negausiu kur kūmų, kas tą mano vaikelį prė krikšto kad nuvežtų.

Tas sutiktasis sakąs:

— Nebeeik, senel, niekur, aš asu švents Jons krikštytojis, aš tau pabūsiu kūmu ir apkrikštysiu tą tavo vaiką.

Daugiaus jiedu parėję namo. Tas švents Jons apkrikštijęs jo tą sūnų vardu Jonu ir išeidams tėvui padavęs dvi kapeikas. Sakąs:

— Tu tas niekur neišlaisk, kol užaugs mano sūnus, tai tada jam paduosi, tai ta bus jo dalis,— ir išėjęs.

Daugiaus tas vaikelis augąs toks gražus, trąšus. Jau buvęs kokios 15 metų — tėvs su motina buvę išėję kur ten prė darbų į lauką, o šis namie pasilikęs. Jis, namie būdams, nulipęs iš vaško tokį arkliuką. Daugiaus pamatęs savo tėvus pareinant iš lauko namo — šis tą savo arkliuką pavožęs po duonkubiliu, pats ir stoviąs. Įeiną į vidų tėvs su motina — atrandą tą savo Jonelį toki smūtną, nusiminusį. Tėvs klausiąs:

— Tai kodel tu, Jonel, toks smūtnas, teip nieko nešneki?

Tas Jonelis ir pasisakęs, kad teip ir teip, tokį arkliuką iš vaško nusilipęs. Daugiaus tėvs ir motina jo prašą, kad parodytų jiems tą savo arkliuką. Šis atvožęs tą duonkubilį — gi tas arkliuks tuoj strykt žemė, nušokęs ir bėgiojąs žvengdams po aslą. Daugiaus tas Jonelis tuoj tą savo arkliuką su apinasriu apsimovęs, tėvs jam padavęs tas jo dvi kapeikas, jis tėvam sudiev pasakęs ir išjojęs. Nujojęs į miestą, nusipirkęs sau drabužius, arkliui kamanas, balną ir viską, ko tiktai jam reikę. Ir vis jam tos dvi kapeikos kišenyj. Kiek tiktai jam reikią, tiek jis im iš kišenio piningų ir mok.

Nu, jau pats pasirėdęs, palikęs toks gražus ponaitis, tas jo arkliuks gražus, gražiai parėdyts, ir jojąs. Jojąs par mišką — ir radęs tokią gražią plunksną. Šis nusėdęs imąs tą plunksną. Tas arklalis sakąs:

— Neimk, Jonai, tos plunksnos, bo tau bus bėda.

Jis nieko nerokavęs, paėmęs, ir gana. Vel pajojęs — radęs patkavą labai gražią. Vel nusėdęs imąs tą patkavą. Tas arklalis sakąs:

— Neimk, Jonai, tos patkavos, bo bus bėda.

Ir tą Jons paėmęs. Vel pajojęs toliau — radęs skarą teip gražią, teip gražią, ir tą nusėdęs imąs. Tas arklalis jam sakąs:

— Jonai, Jonai, neimk tos skaros, bo bus bėda.

Jons neklausęs, paėmęs, ir gana.

Daugiaus Jons nujojęs į karaliaus dvarą ir pristojęs par kučierių. Jis ir tą savo arklalį ten turiąs. Jis tą plunksną rastąją už kepurės užsikišęs, kad ir tamsiausia naktis — nė jam šviesos reikią, nė niekur nieko. Kad jis arklius šeriąs, liuobiąsis — ta jam plunksna šviečianti teip, kai diena. Kad karalius jam žvakių ir duodąs, jis tas atiduodąs biedniemsiem.

Daugiaus tie kiti kučieriai ėmė jam užvydėt, ant jo pykt, kad jis viens už visus juos mandresnis. Ir apskaržiję karaliui, kad Jons turiąs tokią plunksną, kad jam teip šviečianti naktį, kaip ir diena. Daugiaus tas karalius jį pas save pasivadinęs ir klausiąs:

— Jonai, ar tu turi tokią plunksną, kaip kiti ant tavės sako, kad tau teip ji šviečianti, kaip ir diena?

Jons atsakęs:

— Turiu.

Daugiaus tas karalius prašąs:

— Atiduok man, bo man tai nė gražumo negražu, kad mano kučierius tur tokią plunksną, o aš neturiu.

Jons jam ir atidavęs tą plunksną. Nu, kad jau tą plunksną atidavė, atidavė. Dabar Jons pasiėmė patkavą. Ta patkava jam da šviesesnė: jis ją kur pasidedąs, jam visur matyti apė arklius apeiti, kur tik reik.

Ir vel tie kučieriai ėmę ant jo pykt, ėmę vel karaliui sakyt, kad Jons dabar tur tokią patkavą, kad jam da šviesiau, nekai no plunksnos. Tas karalius, jį pasivadinęs, vel klausiąs:

— Jonai, sako kiti ant tavės, kad tu dabar turiąs tokią patkavą, kad da asanti šviesesnė ir už plunksną?

Jons atsakęs:

— Turiu.

Karalius sakąs:

— Tai man negražu, kad aš tokios patkavos neturiu, o tu turi. Tai tu man tą patkavą atnešk.

Nu, ką daryt, gailu jam būtų, ale kad karalius liep, reik nešt. Nunešęs, atidavęs.

Daugiau Jons pasiėmęs tą skarą šilkinę. Tą kai išsitiesęs, tai ta da labiau nušvietus ir už plunksną, ir už patkavą. Šviesu visur, [šviesi] visa jo troba, visa stainė,— ne tik jam vienam šviesu, bet visiem nuo tos jo skaros. Jam žvakių nereik, jis visas atiduod biedniemsiem. Tie visi jį garbavoj. O tiem kitiem kučieriam teip ant jo pikt, kad jis už juos bo mandresnis, mandresnis. Jis visiem gers, jis tur tokią šviesą. Ir vel nuėję kiti tie jo draugai pas karalių, apskaržiję jį. Saką, kad jis dabar da šviesiau pasitaisė, kad nevet mums visa stainė šviesi paliko, kad jis išsitiesė tokią skarą, tai šviesiau už dieną.

Tas karalius ir vel jį šaukiąs pas save ir klausiąs:

— Jonai! Kiti sako, kad tu dabar da šviesesnę už tas plunksną ir patkavą turiąs skarą?

Jons atsakęs:

— Turiu.

Nu, tai sakąs:

— Kad tu turi, tai man negražu, geriaus tu man ją atiduok.

Nu, ką bedarys, jis nunešęs ir atidavęs. Nu, jau dabar jis nebetur nieko, ir jis teip pat su žvakėm apė arklius liuobias, kaip ir kiti. Bet tie kiti ant jo pykst ir pykst, kam jį teip visi biedniejie gir, garbavoj, kad jis jiem pirma atiduodavęs žvakes. Daugiaus tie kiti kučieriai ėmę karaliui sakyt:

— Kad jis turėjo tokią plunksną, tai jis gal ir tą paukštį tamstai sugaut.

Tas karalius jį pasišaukęs ir sakąs jam:

— Kad tu turėjai tokią plunksną, tai žiūrėk, kad tu man ir tą paukštį sugautum. O kad nesugausi, tai aš tau galvą nukirsiu.

Nu, ką dabar bedarys?! Ein jis pas tą savo arklalį, verk, jo kaklą apsikabinęs, kad jau jam bėda. Tas arklalis sakąs:

— Ar aš tau, Jonai, nesakiau, kad neimk tos plunksnos, bo bus bėda! Nu, ale iš tos bėdos išeisi. Nueik dabar į miestą, nusipirk du puodus vienodus, vieną prisidėk medaus, o antrą — smalos, tai daugiau mudu ir josme to paukščio ieškoti.

Jons nuėjęs į miestą, nusipirkęs tuos du puodus, prisipylęs vieną medaus, antrą — smalos, sėdęs ant to savo arklalio ir išjojęs. Nujojęs į tokį mišką. Tas arklalis liepęs jį ant vieno kelmo padėt tą smalės puodą, o ant antro — tą medaus puodą ir liepęs už to kelmo pačiam atsigult ir tykot. Prė to smalės puodo atlėksią du paukščiai. Viens ir antras ne tie būsią, ale kur atlėksiąs trečias prė to medaus puodo tai tą greibt ir nutvert, tai tas ir būsiąs. O tas arklalis jo ir nubėgęs į šalį.

Daugiau šis guliąs, guliąs už to kelmo, laukiąs, laukiąs. Šit no vakaro ir atlėkęs, atsistojęs prė smalės puodo, pakaštavojęs ir nulėkęs. Apė pusnaktį atlėkęs antras — tas vel prė smalės puodo atsistojęs, pakaštavojęs — ir tas nulėkęs. Nu, jis teip tyliąs, teip tyliąs, kad jie nė viens nepajustų jo. Negreitai, prieš dieną atlėkęs ir tas trečias prė to medaus puodo, ale teip šviesus, teip šviesus, kad visas tas mišks nušvitęs. Ir ėmęs iš to puodo medų last. Šis tykojęs, tykojęs — tik pakapt jam už kojos ir nutvėręs. Kaip tiktai nutvėręs, tuoj ir arkliuks jo tas atbėgęs, jis sėdęs ir parjojęs. Parnešęs tą paukštį, karaliui atidavęs,— nu, jau ir gerai.

Daugiau ir vel tie kučieriai ėmę sakyt tam karaliui:

— Kad jis sugavo tą paukštį, parnešė, tai jis gal ir tą arklį sugavęs parvest, katro ta patkava.

Karalius jį pasivadinęs ir liepęs:

— Kad tu tą paukštį sugavęs parnešei, tai tu gali ir tą arklį, katro ta patkava, sugaut. Ir žiūrėk, kad man teip padarytum. Bo kad nesugausi, neparvesi, tai aš tau galvą nukirsiu.

Nu, ką daryt?! Ein vel Jons prė to savo arklalio, apsikabinęs kaklą ir verkiąs. Tas arklalis sakąs:

— A mat, Jonai, ar aš tau nesakiau, kad tu neimk tos patkavos, bo bus bėda. Nu, ką padaryt, mažum iš tos bėdos išeisi. Tu dabar nueik į miestą, nusipirk 12 skūrų ir 12 pundelių šaučiško pikio, tai tu mane su tom skūrom nuvyniosi ir su tuo pikiu nupikiuosi. Ir man ant nugaros įtaisyk tvirtą gelžies kobinį.

Daugiau Jons nuėjęs į miestą, nusipirkęs tas skūras ir pikį. Parsinešęs nuvyniojęs, nupikiavęs, įtaisęs ant nugaros tą kobinį ir išjojęs. Nu, tai daugiau tas jo arkliuks nunešęs jį į tokias

lankas ir liepęs sėst žemė ir atsitraukt biškį į šalį. Ir pasakęs jam:

— Atbėgs tuoj viens arklys, aš su tuo spardysiuos, spardysiuos, ir tas nubėgs. Daugiaus atbėgs antras arklys — ir su tuo aš spardysiuos, spardysiuos, ir tas nubėgs. Tai da tiedu nebus tie. Paskui atbėgs trečiasis, tai kai su tuo imsiu spardytis, imsiu spardytis, paskui šėliotis, kabinėtis, piestu sustodami, tai jo kamanos ir užsikabys už mano to kobinio. Tai tu tuoj eik prė manės, sėsk ant nugaros ir jok namo — ir bus tas.

Daugiaus tas arklys jo nubėgęs į tas lankas, o šis pasilikęs. Šit tuoj vakare ir atbėgęs viens arklys ir ėmęs su tuo jo arklaliu spardytis. Spardęsys, spardęsys — tas jam praspyręs tris skūras, tas nubėgęs. Šit vel apė vidurnaktį antras atbėgęs. Nu vel spardytis, nu spardytis, tas jau praspyręs keturias skūras — ir tas nubėgęs. Jau prieš dieną atbėgęs ir trečias. Nu su tuo vel spardytis, nu spardytis, tas jau praspyręs penkias skūras, ir ėmę šėliotis, piestu sustodami, daužytis, kabinėtis. Ir užsikabinusios tos jo kamanos už šio kobinio. Šis tuoj prė savo arklio, sėdęs ant nugaros, parjojęs namo ir parvedęs tą arklį.

Nu, jau gerai karaliui, ir jam nieko nebesako, jau jį geriaus myl už visus kitus kučierius. Daugiaus tie kučieriai da labiaus ant jo pykstą. Ir vel nuėję pas karalių, ėmę sakyt:

— Kad jis toks mandrus,— parnešė paukštį sugavęs, parvedė tą arklį nutvėręs,— tai jis gal ir tą paną tamstai parvest, katra su tąja skara dėvėjo.

Nū! tas tam karaliui da labiaus patiko. O tas karalius buvęs neženots. Tuoj šį vel pasišaukęs ir su piktumu prisakęs:

— Kad tu man tą paną kanečnai parvestum, katros ta buvo skara! O kad neparvesi, tai aš tau galvą nukirsiu ir patį į šmotelius sukaposiu.

Daugiau tas Jons einąs verkdams prė to savo arklalio. Apsikabinęs kaklą ir klausiąs: kaipgi daba čia jam reiksią daryt? Tas vel jam arklalis sakąs:

— Ar matai, Jonai, ar aš tau nesakiau, kad bus blogai?! Bėda: kam gi tu ėmei tą skarą! Nu, ale ir iš tos bėdos išsisuksi. Sėsk vel ant manės.

Nujojęs į pamarį. Tas jo arklalis liepęs jį palukėti, o pats į marę įsibridęs giliai, išsiplukdęs, nusiplovęs — teip gražus, teip gražus palikęs. Ir pasakęs jam:

— Jonai! Tu žiūrėk, kai aš čia po tas lankas laigysiu, tai išeis trys panos iš marės. Visos norės manės paglostyt. Tai vienos ir antros aš neprisilaisiu, o trečioji kai mane ims glostyt, tai aš ją nuviliosiu tolyn nuo marės, o tu užeik iš tos pusės nuo marės ir imk ją į glėbį, tuoj sėsk man ant nugaros ir nešk namo.

Daugiaus tas jo arklalis tuoj įsibridęs į marę, išsiplukdęs, išsimazgojęs ir šokinėjąs, laigąs, išbridęs iš marės. Tuoj išėjus viena pana no vakaro iš marės, ta norianti prieiti to arklalio paglostyti — jis tik pasispardąs ir nulekiąs tolyn. Ta nuėjus. Apė pusnaktį išėjus antra, ta vel norėjus labai prieiti — ir nu tos nubėgęs, ir ji nuėjus sau. Jau prieš aušrą išėjus trečioji. Ta einanti artyn, o tas arklalis vis tolyn, vis tolyn ir itin nuviliojęs nuo marės. Daugiaus Jons tuoj nuo marės užėjęs ir prisitaisęs greibęs ją į glėbį ir kritęs ant nugaros savo tam arkliukui ir parlėkęs namo. Tai visas tas dvars nušvitęs nuo jos šviesumo, nuo jos gražumo.

Nu, jau dabar tas karalius jo ir kantans. Bet ta pana vis toki nesmagi nesmagi, smūtna. Ir sakanti:

— Kad jūs mane čion sugavot, tai parvežkit ir mano karietą su visais šešiais arkliais ir su mano kučierium.

Tas karalius ir vėl Joną pasišaukęs, prisakęs:

— Kad tu man tą paną parnešei, tai eik ir parvežk jos karietą su visais šešiais arkliais ir su jos kučierium.

Tas Jonas vel nuėjęs pas tą savo arklalį, apsikabinęs jo kaklą ir verkiąs: ką jis padarysiąs, kaip jis tą karietą iš marės su šešiais arkliais ir su kučierium išvešiąs? Tas arklalis sakąs:

— Ar matai, Jonai, ar aš tau nesakiau, kad neimk tų — plunksnos, patkavos ir skaros,— matai, kokių dabar bėdų turi. Nu, ale niekàs, išeis viskas tau ant gero. Dabar sėsk tu ant manės ir jok ten pat į pamarį.

Kai nujojęs, tas arklalis sakąs:

— Dabar sėsk žemė ir lauk čion, kol aš išsivesiu tą karietą su tais arkliais ir su kučierium.

Šis pasilikęs ant krašto, o tas jo arklalis šokęs į vandenį ir prapuolęs. Šit apė priešpiečius jis pirma, o šeši arkliai ir kučierius su tąja karieta ir išvažiuoją. Tuoj Jons ant to savo arklalio sėdęs, jojąs pirma, o ta karieta su šešiais arkliais ir su kučierium paskui — ūžę ir parūžę tiesiai į karaliaus dvarą.

Nu, jau dabar tai panai nebėr ko besakyt. Tas karalius šnekąs jai, kad jau jiems reikią ženytis.

— Ne,— ta pana sakanti,— aš čia noriu nuo savės vieną pabriką pastatyti smalos verdamą, o tu eik savo visus pabrikus apžiūrėti.

Nu, jau tas karalius, kad ir skubinai, tuos savo visus pabrikus kol apžiūrėjęs, apvažiavęs po visą karalystę,— ir ta pana savo smalos pabriką pastačius. Kaip jau pargrįžęs apžiūrėjęs, ši nuėjus į tą savo smalos pabriką ir pasakius darbininkam:

— Kai ateis čia už visus driūtesnis žmogus, tai jūs jį imkit, dėkit į katilą ir suvirykit į smalą.

O tas karalius ir buvęs teip labai driūts nusipenėjęs, kad viso karalystė tokio driūto žmogaus niekur nebuvę. Daugiaus ta pana sakanti:

— Kad jau visus savo pabrikus apžiūrėjai, tai eik ir į mano pasižiūrėt.

Kaip tik nuėjęs jis į tą jos pabriką toks driūčiausis — visi darbininkai, jį pamatę, greibę, dėję į katilą ir saką:

— Kad tokį išvirsme, tai da bent ir smalės bus nebe biškis.

Dėję ir suvirinę. Daugiaus ta pana sakanti:

— Jonai, kad tu mane čion parvežei, tai, jei tu mane imi, aš už tavės einu, ir čia mudu negyvensme susiženiję, bet kelsmės į mano vandenio karalystę.

Nu, tai daugiau jiedu susiženiję ir išvažiavę, susėdę į tą karietą. Tas paukštis, tas arklys ir tas jo arklalis — paskui. Ir nuvažiavę į tokius gražiausius, šviesiausius dvarus, kur nė saulės, nė mėnesio nereikėję. Ten gyveno ir gal da tebegyven tas Jons, švento Jono krikštytojaus sūnus, su tąja šviesiąja pana.

74. [IŠVADUOTA KARALAITĖ]

Kitą kartą gyvenęs tėvelis su sūnum labai gražiai, labai dievabaimingai. Ir tas tėvelis numirdams pasakęs tam savo sūnui — numirdams sakąs:

— Vaikel, kai aš numirsiu, tai žiūrėk, kas manės labiaus už visus gailėsis, labiau verks, tai tu tą sau priimk už tėvą. Tu jį mylėk ir jo klausyk — teip judu gyvenkit, kai mudu gyvenom.

Pasakęs tuos žodžius, daugiaus tas tėvelis ir numiręs. Nu, jau ten jį nuplovę, aptaisę, ką tiktai paguldę ant lantų — šit ir įeinąs toks senelis ubagėlis ir ėmęs verkt, garbstyt, sakąs:

— Mano aprūpintojėlis, mano geradėjaitis, mano tėvelis numirė!

Verkiąs ir verkiąs, į jį žiūrėdams, aplinkui vaikščiodams. Kad ir daugiau žmonių suėję, jis vis, prė to nabašninko pristojęs, garbstąs ir verkiąs par visas budes, kol tiktai išlydėję į kapus. Nulydžiant visu keliu ir į duobę įdedant, vis tas ubagėlis verkiąs ir verkiąs. Daugiaus kaip jau pakavoję, visi palydovai išsiskirstę, išvaikščioję, ir tas senelis da vis kalbąs, ant kapo atsiklaupęs, poterėlius. Kaip jau pakalbėjęs, atsistojęs eit ir jis į šalį, tai tas sūnus prė jo priėjęs ir klausiąs:

— Ar tamstai, senelait, buvo pažįstams mano tėvelis?

Senelis atsakęs:

— Tota, vaikelait! Gi kada tik aš pas jį užeidavau, jis mane vis aprūpindavai, apdovanodavai, apkamšydavai ir išlaisdavai.

Tas sūnus sakąs:

— Taigi ar tamsta, senelait, negalėtumei pas mane vis būti ir man už tėvą pabūti?

Tas senelis sakąs:

— Kodel ne, galiu pabūti.

Jiedu namo parėję pas tą sūnų ir gyveną. Kaip tiktai tas senelis jam sakąs, teip tas sūnus jo vis klausąs ir klausąs, ką tik tas senelis sakąs ir ką tik jis liepiąs, vis jis pildąs ir pildąs.

Daugiaus tas senelis ėmęs sakyti tam sūnui, kad reikią parduoti šitą gyvenimą, o reikią eiti į svietą didesnio pasiieškoti. Tas sūnus ir klausąs. Pardavę jiedu. Tuos piningus tas seniuks

pas save pasiėmęs, ir išėję į svietą. Ėję, ėję žeme kokias tris dienas. Tas sūnus išalkęs labai valgyt ir prašąs to savo seniuko, kad jam duotų kokias tris kapeikas duonai nusipirkti. Tas seniuks atsakęs:

— Ko tu čia, vaikel, su tuo valgymu! Sukalbėk poterėlius — ir nebenorėsi.

Tas sūnus sukalbėjęs poterius ir vėl kenčiąs. Daugiau priėję marę, susėdę į laivę ir vel važiuoją kokias tris dienas. Tas sūnus vel ėmęs dejuot tam seniukui, kad labai jau noriąs valgyt. Tas senelis ir vel teip pat jį nutajijęs:

— Ko tu čia, vaikel, su tuo valgymu teip įsimislijai, geriaus sukalbėk poterėlius — ir nebenorėsi valgyt. Nebetoli jau šit miestą privažiuosme, ten pavalgysi.

Daugiau privažiavę kitą kraštą marės, jau į kitą karalystę, o ten netoli nuo krašto buvęs miests, kur karalius gyven, ir toki bažnyčia prakeikta, jau toki velnių užponiavota. Ten buvus toki pana gyva, to karaliaus duktė, tiktai velnių apsėsta. Į tą bažnyčią reikdavę kas naktį po žmogų įlaisti, ir ten ji jį suėsdavai. Daugiaus tas senelis tą savo sūnų ir palaidęs iš laivės, liepęs eiti į tą miestą pas karalių, o ant vakaro prašytis karaliaus, kad jį laistų pas tą seniuką ateiti.

Daugiaus tas sūnus nuėjęs į tą miestą pas karalių. Jį teip priėmę, mylią par dieną, o ant vakaro jam saką, kad reik eiti į tą bažnyčią. Jis ir ėmęs prašytis, kad jį laistų eit pas savo tėvelį į pamarį pasišnekėt, sudiev pasakyt. Tas karalius nenoriąs laist — bijąs, kad nepabėgtų. Bet šis prašąsys ir prašąsys. Nu, tas karalius, jį su vaisku apstatęs, laidęs nueiti. Nu, jau šis nuėjęs ir sakąsys tam savo seniukui: gal jau paskutinį kartą jiedu besimatą, jau jį ant nakties vedą į tą bažnyčią, iš katros da nė viens nėsąs gyvs išlikęs. Tas senelis jam sakąs:

— Tu, mano vaiks, nepražūsi. Tiktai tuoj įėjęs sukalbėk poterius prieš altorių atsiklaupęs. Rasi ten lovą, pastatytą vyrų pusėj,— palįsk po tąja ir gulėk. Kad ir kaip kas tave gandys, tu nenusigąsk, nebijok.

Daugiaus jiedu atsisveikinę,— tas senelis pasilikęs laivė besėdžiąs, o šį vaisks apstojęs nusivedę į tą bažnyčią ir įlaidę, uždarę ir užrakinę. Šis tuoj įėjęs, nuėjęs prė didžiojo altoriaus,

sukalbėjęs poterius, daugiau atėjęs po tąja lova, kur tas seniuks jam liepė, palindęs ir atsigulęs. Daugiaus šit jau apė devintą adyną iš po bažnyčios iš sklepo baldu baldais didžiausia krūva velnių įsinešę į vidurį bažnyčios grabą, atvožę ir palaidę tą paną. Ta tuoj ėmus su nosim uosti: šniurkš šniurkš, pėdom nulėkus prė altoriaus, paskui prė tos lovos atbėgus ir čypiant, rėkiant, tie velniai apstoję gandiną, kad tik jis imtų bijot, kad išlįstų lauka. Šis bo nelendąs, nelendąs, guliąs, ir gana. Daugiaus ta pana ėmus iš tos lovos po vieną šiaudelį imt ir dėt ant žemės. Jau visus šiaudus iškrausčius buvus ir lantas, tiktai paskutinę imanti — tuoj gaidys „kakaryko!" nusigiedojęs. Tuoj velniai vel ją atgal į grabą įsimetę, užvožę ir į tą sklepą po bažnyčia baršku barškais nubarškėję. Šis tuoj išlindęs iš po tos lovos, nuėjęs prė altoriaus ir kalbąs atsiklaupęs poterius.

Nu, jau rytą tas karalius sakąs tiem savo slūgoms:

— Eikit sumeskit į krūvą tuos kaulus, kur kitų sumetat.

Nueiną, atidarą tą bažnyčią — atrandą šį beklūpantį prieš altorių. Pasiėmę parvedę vel pas karalių. Tas džiaugiąsys, kad da nė viens lig šiolei nebuvęs gyvs palikęs,— vel jį mylią, teip mylią par dieną lig vakaro. Vakare ir vel ruošiąsys vest šį į tą bažnyčią ant nakties. Šis ir vel jų prašąsys, kad jį ir dabar laistų tam savo tėveliui sudiev pasakyti, bo jau gal daugiaus jiedu nebesuseisią. Ir vel su vaisku jį ten pas tą senelį nulydėję. Šis ir vel tam seneliui sakąsys:

— Tetušėl, gal jau paskutinį kartą mudu matomės, gal jau daugiaus nebesuseisme.

Tas senelis sakąs:

— Suseisme, par dievo valią nepražūsi. Dabar vel šį vakarą kai tave įlais, tai vel, nuėjęs prė altoriaus, sukalbėk poterius ir nueik į moterų pusę, kur ten yra toki didela krūva kaulų, tai tam vidury tuos kaulus nuo viršaus atsikraustyk lig žemės, o daugiaus vel visus ant savės susidėk, ir bus gerai.

Nu, tai daugiaus jiedu atsisveikinę, ir tas pasilikęs, o šį nuvedę į tą bažnyčią vel uždarę, užrakinę ir palikę ant nakties. Jis vel teip pat nuėjęs prė didžiojo altoriaus, sukalbėjęs poterius ir užsilipęs ant tų kaulų krūvos, atsikraustęs kiaurai lig žemės, įlindęs ir vel ant savės apsidėjęs. Ir vel teip pat apė

devintą adyną iš to sklepo išsibaldę išsinešę tą grabą, vidury bažnyčios atsivožę, palaidę. Ji vel su nosim uostant, šniurkšiant, nubėgus pėdom prė altoriaus, daugiaus atgal prė tų kaulų krūvos ir užuodž, kad ten yra. Nu tie velniai trypią, rėkaują, jį gandiną, jis bo kvyčiąs, kvyčiąs tarp tų kaulų. Daugiaus ji ir ėmus tuos kaulus po vieną, po vieną kraustinėt. Jau buvus čyst benuimanti, tik paskutinį reikę atimti,— ir vel gaidys „kakaryko!" surikęs. Ir vel tuoj tie velniai ją susigreibę į tą grabą, tuoj po bažnyčia į sklepą subildėję. Šis ir vel nuėjęs pas altorių, atsiklaupęs poterius kalbąs.

Nu, jau rytą tas karalius šnekąsys su tais savo slūgoms:

— Nu, jau eikit šiandien į bažnyčią, žiūrėkit, tai jau raste suėstą, sumėtykit bent tuos kaulus į krūvą.

Gi atidarą duris — ir atrandą jį beklūpantį prė altoriaus, poterius bekalbantį. Parsivedę pas karalių — tas vel myliąs par dieną ligi vakaro. Vakare ir vel į bažnyčią taisąsys vesti. Tas ir vel pas tą senelį prašos, kad laistų jį atsisveikyt su tuo savo tėveliu. Teip pat su vaisku apstots nuėjęs ir vel tam seneliui sakąs:

— Sudiev, tetušėl! Gal jau daugiaus nebematysmės.

Tas seniuks atsakęs:

— Tota, vaikel, par dievo valią niekur nežūsi. Tiktai kaip vakar, užvakar, teip ir šįvakar, tuoj įėjęs, pas altorių atsiklaupęs, sukalbėk poterėlius ir sugrįžęs atsistok pas duris. Daugiau kai tiktai tie nelabieji įneš tą grabą, atvoš, ji atsikėlus nubėgs tavo pėdom pas altorių, tai tu tuoj pulk ir gulkis į tą jos grabą. Tai daugiau kai ji, tavės neberadus, atbėgs prė grabo, kad ir ji tavės kaip prašys, bet tu nekelkis, nelaisk. Tu gulėk, ir gana, kad ir gaidžiai giedos, tu gulėk, kol tiktai ims aušti. Tai daugiau tu atsikėlęs ją imk už rankos — nebijok, ji tau tada nieko nebedarys — veskis prė altoriaus, klaupkitės abudu ir kalbėkit poterius.

Daugiaus jis tam seneliui sudiev pasakęs ir nuėjęs su tais savo sargais į tą bažnyčią. Jį vel ten uždarę, užrakinę ir nuėję sau. Daugiaus kaip tiktai jam tas senelis sakė, jis teip ir daraš. Nuėjęs prė altoriaus sukalbėjęs poterius, atėjęs atgal

prė durių ir stoviąs. Kaip tiktai jau atėjęs tas laiks, išvakaros, ir vel iš to sklepo išsibaldę nelabiejie su tuo grabu, į vidurį bažnyčios pasidėję, atvožę. Ji vel tuoj iššokus, pėdas uostydama prė altoriaus, apuosčius, apuosčius, atgal pas duris — atrand, kad ten stovėjęs. Vel pėdom prė grabo ir atrandanti jį savo grabe begulianti. Nu, tuoj ėmus jį varyt, prašyt lauka, šis bo guliąs, guliąs. Kad ir kaip ji jį ir gandinanti, ir verkianti prašydama, šis nė kuštėt nekuštąs. Ėmę ir gaidžiai giedot, visi tie velniai nulakstę katras sau. Ši pristojus prašanti ir prašanti, bet jis nekeliąsys ir nekeliąsys, kol tiktai pamatęs, diena kad jau šviesi paliko. Tai tuoj kėlęsys, ėmęs jai už rankos ir vedęsys prė altoriaus. Abu suklaupę ir kalbą poterius.

Jau čystai išaušus, tas karalius ir vel liepiąs eiti į bažnyčią tuos savo tarnus, kad eitų pasižiūrėt, kaip yra su juo. Jis sakąs:

— Šiandien tai jau bus nebegyvs, eikit tuos jo kaulus sumeskit į krūvą.

Tie nuėję atidaro duris — žiūr, kad nebe jis viens, bet abuodu su visa tąja pana suklaupę poterius kalb pas altorių. Tuoj jie kuo greičiausiai nubėgę pas karalių, pasakę, kad teip ir teip. Tas karalius tuoj pats atėjęs pasižiūrėt. Nu, jau kaip teip radęs, tai ir sakąs jam:

— Kad tu par tris naktis atlikai gyvs ir mano dukterį išratavojai, tai dabar aš tavi priimu už savo sūnų ir atiduodu tau pusę karalystės.

Nu, tai daugiau jiedu su tąja pana neženijsys, bet teip ir nusigyvenę, kai brolis su seseria. Ir tas senelis iš laivės pas jį atėjo. Tas senelis vis jį mokė, o šis klausė, kaip tiktai savo tikro tėvo, kol gyvs buvo.

Tiek.

75. [ATRASTA BĖDA]

Buvęs vieno bagoto pono sūnus. Jis girdėdavęs žmonis šnekančius, kad bėda, tai bėda. Jis vis savo tėvo klausinėdavęs:

— Tetuš, kas ta yra bėda? Kad aš vis girdžiu, mūsų žmonys sako: bėda ir bėda.

Tėvs jam sakąs:

— Žmonių bėdos visokios. Kad kas trūkst duonos — bėda, kas netur kuo apsitaisyt — bėda, kad kas ką turėjo, kits nuo jo pavogė — bėda ir t.t.

Tas sūnus sakąs:

— Nu, ale kad man nė kokios bėdos nėra.

Tėvs sakąs:

— Tai kad tu niekur neini, nė kokio vargo nematai, tai iš kurgi tau bus ta bėda.

Sūnus sakąs:

— Tai mane tamsta laisk į svietą, aš noriu sau bėdos pasiieškot.

Tas tėvs jį ir laidžiąs. Davęs jam arklį ir įdėjęs septynius šimtus rublių ir pasakęs:

— Jok ir atrasi.

Jis ir išjojęs. Jojęs, jojęs — vis jam gerai, piningų tur. Kur jis prijoj kruogą, apsistojęs pavalgąs, atsigeriąs ir vel jojąs. Įjojęs į tokius miškus — pasiklydęs, klaidžiojęs, klaidžiojęs, užėjus naktis, ir gerai pavargęs, bet šiltai apsitaisęs — vis jam nieko, ir jis par bėdą nieko nerokuojąs. Kai išaušus diena, vel toliaus jojąs. Išjojęs į kraštą miško, radęs prūdą ir pamatęs ten besiskalbiančią tokią bobą. Jis prė jos prijojęs, pasakęs:

— Padėk diev!

Ta atsakius:

— Dėku!— ir klausianti:— Tai kurgi tamsta, ponait, po tokius miškus jodinėjai — ar bėdos ieškodams?

Šis atsakęs:

— Bėdos.

— Taigi ar neradai?— klausianti.

Jis sakąs:

— Ne.

Daugiaus ta boba jam sakanti:

— Kad tamsta tokiuose miškuose bėdos neradai, tai brisk į tą prūdą ligi kakliu* ir atrasi.

Šis nusivilkęs drabužius ir brendąs. Nuo krašto vis nebuvę giliai vandenio, jis toli nubridęs, kol buvę ligi kakliu. Ta boba prisivedus arklį prė kelmo, užsisėdus, jo drabužius paėmus ir nujojus į mišką. Jis ir palikęs pliks kai tilviks.

Nu, ką jis dabar darys? Pamatęs netoli didelius laukus. Į tuos išeinąs, žiūriąs — dvaro laukai. Toks vieškelis einąs, ant to vieškelio tilts. Šis po tuo tiltu palindęs ir tupiąs. Šit vidurdienį atginę kiaulas to dvaro. Tos kiaulės kai sušilusios ir sulindusios po tuo tiltu į purvyną ir sugulusios, voliojančiosios. Ir šis tarp tų kiaulių guliąs, voliojąsys, teip pat nusipurvinęs, nusitepęs, kaip ir tos kiaulės. Daugiaus vakare piemenys geną tas kiaulas namo — ir šis ropa ropa su tom kiaulėm parbėgęs į dvarą. Par dvarą bėgant, ir pamačiusios moterys šį, ir pastebėjusios, sakančios:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, koks čia šviežios veislės kuiliuks su mūsų kiaulėm parbėga.

Jis kad ir girdžiąs, bet bėgąs, skubinąsys, kad nuo kiaulių nepasiliktų, tiesiai į kūtę. Nu, jau kūtė su tom kiaulėm sugulęs, apšilęs, pasilsėjęs ir mislijąs, kaip čia jis tiktai galėtų į vidų, prė žmonių prisitaisyti. Jis tuoj, kai tiktai sutemę, juntąs, kad nieks niekur po dvarą nebebrazdą, par lubas išlipęs iš tos kūtės ir einąs prė rūmo. Kopėčiom užsilipęs ant stogo, ten buvęs radęs kur virves, su tom ir įsilaidęs į vidų. Nu, jis ten šiaip teip gavęs palįst po lova ir guliąs. O antrame kambaryj toji pati poni su kokiu ponaičiu tik šnekantys, bučiuojantys, džiaugiantys, kad jos pono nėra namie. Šis viską kiaurai girdžiąs. Daugiau teip ūmai kaszin kas sueiną, sueiną daugybė į vidų. Ta poni su tuo ponaičiu nusigandę, sušnekę, kad ji už valandos pro langą šį išleisiant' lauka. O dabar tas ponaitis palindęs po tąja pačia lova, ir gulią abudu. Jiedu abudu girdžią, kad pats pons su svečiais, į vidų suėję, šnekąsys, ėmę tuoj mylėtis, gert. Dabar tas dumblinasis sakąs:

— Ir aš atsiliepsiu, kad mudu čia gyvenam.

Antrasis sakąs:

— Tylėk, bo jegu bus blogai?!

Purvinasis sakąs:

— Atiduok man savo visus drabužius, tai aš nieko nesakysiu.

Tas viską nusivilkęs, ėmęs ir atidavęs. Šis apsivilkęs ir vel tyliąs. Šit ta poni įėjus ir sakanti:

— Greitai, kokanku, lįsk lauku, aš jau langą atidariau.

Šis tuoj, tą plikį palikins po lova, iššokęs pro langą ir nubėgęs. Nuėjęs prė vandenio, nusiprausęs, nusimazgojęs visus purvus, vel apsitaisęs drabužiais ir vel toks pat gražus ponaitis. Daugiaus šis ir ateinąs pas tuos ponus ir sakąs:

— Tamstos, ponai, čion geriat, uliavojat, o nežinot, kad čia pas tamstas yra velns.

Nu, tie ponai sužiurę ir saką:

— Tu meluoji.

Šis:

— Ne! Aš jum galiu parodyt.

Tie ponai jau buvę gerai įgėrę, o bagoti, tai saką:

— Mes da savo amžiuj nė viens velnio nėsam matę. Jei tu mums jį parodysi, tai mes tau katras duosme po šimtą rublių.

Tų ponų buvę koks dvylika, ir sudėję jam dvylika šimtų rublių. Jis tuoj liepęs užviryt katilą vandenio. Daugiau jis ir ėmęs su tuo karštu vandeniu [laistyti], po kertes pirma palaistęs, paskui po tuo paloviu šliukšterėjęs — tas jau surikęs:

— Ū-ū!

Daugiau kai liejęs gerą liauką — tas kai pūtęs lauka. Tie ponai, pečius traukydami, dyviįęsys: koks ilgs, koks pliks kai tilviks.

76. [MEISTRO LAIMĖ]

Buvęs kitą kartą toks labai didelis meistras. Jis visaką dirbdavęs: roges, ratus, šėpas, skrynes, viedrus, kubilus. Jį visi žmonys žinoję ir ponai, o jis buvęs čyst toks biednas. Daugiaus jį viens pons mieste susitikęs ir klausiąs jo:

— Kodel tu toks asi biednas?

Jis atsakęs:

— Mano yra penki vaikai, visi maži — pati, apė vaikus besiruošdama, praverč, man vienam tiek tesirand, kol uždirbu.

Daugiau tas jam pons ir davęs šimtą rublių. Jis tuoj vieną rublį apsimainė, nupirkęs vaikam po baranką, tuos devyniasdešimt devynius rublius į kepalušą įsidėjęs ir einąs namo. Eidams paupiu, atsigulęs gert — tas jam kepalušas nusmukęs nuo galvos. Ir užpuolęs jį ten begulintį erelis. Šis tą erelį ėmęs gintis — tas erelis jo tą kepalušą su visais piningais pagreibęs ir nusinešęs. Jis parein namo be kepalušo ir be piningų. Apdalijęs vaikam po baranką — tie šokinėją, džiaugiąsys, motinai giriąsys. Tėvs sakąs:

— Ne tiek mums būtų ko džiaugtis, kad aš būčia visus piningus parsinešęs, kiek aš gavau, ale kad man erelis su kepalušu nunešė devyniasdešimt devynius rublius.

Nu, ką, jiedu su pačia nusigailino, o tiem vaikam nė po kam, jie sau šokinėj su tom savo barankom, ir gana.

Nu, daugiau jis vel ein, dirb kaip dirbęs, toks pat biednas, koks buvęs. Antrus metus tas pats pons jį vel tame mieste sutikęs, klausiąs:

— Tai ar tu da toks pat biednas tebėsi, kaip ir perniai?

Tas jam apsisakęs, kad jam erelis su visu kepalušu nunešęs. Nu, tai tas jam pons dabar davęs tris šimtus rublių. Šis padėkavojęs ir nė vaikam nieko nebepirkęs, tiktai į kišenį susidėjęs, susispaudęs ir parbėgęs namo. Namie buvus toki didelė puodynė sėlenų* pripilta. Pačios nebuvę namie. Jis į tas sėlenas ant dugno sudėjęs ir išėjęs prė darbo. Pati parėjus namo, o pas ją žydė atsinešus vištą „nekošer"* ir sakanti:

— Ar tamsta neturi kokios didelės puodynės? Man reik kiaušiam* susidėt, aš tamstai tą vištą atiduočia.

Ta žmona jai ir padavus su visom tom sėlenom. Daugiaus ji tą vištą išvirus ir laukianti paties pareinant, kad ji turės jam gerą večerę pataisius. Tas tiktai vyrs vakare pareinąs — ši tuoj ėmus girtis, kad teip ir teip, ji gavus tokią riebią vištą už tą sukiužusią puodynę. Tas vyrs nevet nusigandęs. Jis sakąs:

— Tai kad tu blogai padarei! Gi to puodynė ant dugno aš buvau įdėjęs tris šimtus rublių.

Nu, ką, jiedu nusigailino, kur tą žydę besuieškos, iš kur ji buvo, iš kur ne, ir tiek. Ir vel jis toks biednas, koks buvęs.

Atvažiuoj trečius metus į tą miestą tas pats pons ir vel jį randąs tokį pat, koks pirma buvęs. Klausiąs:

— Tai kaip dabar tau išėjo, kad tu toks ir toks, niekaip nepasigauni?

Tas vel žmogus jam apsisakęs, kaip buvę, ir tiek. Daugiau tas pons ėmęs ir nupirkęs jam didelį šmotą švino ir padavęs. Sakąs:

— Kad tu negalėjai su piningais prasibagotėt, tai pamėgyk su švinu.

Tas žmogus, kad ir nelabai kantans būtų, ale pamislijęs: kad jau jam tas pons daug gero pern ir užpern daręs, ir dabar paėmęs ir padėkavojęs parsinešęs namo. Pametęs kur ten trobos kertė — lai drybsok.

Šit vidurnaktį atbėgęs prė lango jo susieds. Jis buvęs žiuvininks*. Prašąs jo:

— Ar neturi tu, susied, kartais švino? Būtų gers laiks žvejot — švino neturiu prė tinklo.

Šis atsiliepęs:

— Turiu, turiu, — ir padavęs. Tas jo susieds sakąs:

— Su pirmu vilkiu kiek ištrauksiu žiuvies, tai visas tau atiduosiu.

Daugiau kai traukę tą pirmą vilkį, tiktai teištraukę vieną labai didelą žiuvį ir tą jam atidavę. Nu, jau jis su pačia ir visais vaikais džiaugiąsys, kad ir teip gerai. Daugiaus ta pati, skriosdama tą žiuvį, radus tokį gražų akminėlį ir padavus vaikam bovytis. Tie vaikai boviįęsys, boviįęsys, ant nakties tas akminėlis palikęs teip šviesus, kad jiem nė lempos nereikę degtis. Nu, jau ir tas jiem labai gerai.

Jie ėmę ten ir kitiems sakinėtis. Ir išgirdę žydai. Atėjus viena žydė, atsinešus vištą, siūlijanti tai pačiai:

— Atiduok tu man tą akminėlį — aš tau duosiu tą vištą.

Ji neduodant — siūlijant ožką. Ši bo neduodant, ne. Nu, ta žydė duodant ir karvę. Ši bo neduodant, neduodant.

Daugiaus atėjęs žyds, — jau buvęs parėjęs ir tas pats meistras namo, — ir tas ėmęs derėt už piningus tą akminėlį. Tas duodąs iš karto penkiasdešimt rublių, tas vyrs neduodąs. Tas žyds — šimtą rublių. Neduodąs nė už šimtą. Atėjęs iš miesto pats tas bagotasis kupčius, tas jam užmokėjęs dvidešimt šimtų rublių. Jis ir atidavęs. Nu, tai daugiaus šis nusipirkęs dvarą už tuos piningus ir nusikėlęs ten gyventi. Daugiaus tas pons atvažiavęs į ketvirtus metus ir neberadęs ten, kur pirma rasdavęs jį bedirbantį. Ėmęs klausinėt nuo kitų. Tie jam pasakę, kad jis ten ir ten dvarą nusipirkęs. Tas pons ėmęs ant jo pykti. Mat, sakąs, jis man vis melavo: sakės, kad erelis nunešęs jam piningus, kad su puodyne žydė išnešus. Nuvažiavęs į tą dvarą pas jį. Jis vel jam apsisakęs, kaip jis su tuo švinu prasibagotėjęs, ale bet tas pons vis da nevierijęs. Daugiau išėję jie visi į to buvusio meistro mišką medžiot ir pamatę medy tokį didelį lizdą erelio. Tas pons liepęs lipt savo slūgai pasižiūrėt, kas tam lizde. Tas įlipęs nieko neradęs, tiktai kepalušą. Išmetęs lauka, ir ėmę tie piningai birėt. Suskaito, kad visi piningai, tiktai aštuonių rublių nėsą, kur tas pons jam buvęs davęs. Ėmę ieškot po žolas ir tuos atradę. Nu, jau tas pons matąs, kad teisybė. Parvažiavęs į miestą, apsistoję pas žydą, prašą:

— Ar neturi kokių miltų arkliam pasišerti?

Ta žydė sakanti:

— Aš daugiaus neturiu, kai tiktai šit va to puodynė sėlenų.

Kučierius arkliam tas sėlenas išpylęs, ir išbirėję vel tie trys šimtai rublių. Nu, tai jau tas pons čystai pavierijęs, kad tai tas meistras teisybę sakė ir kad jis tiktai nuo švino tepalikęs bagots.

77. [TRYS NEPAPRASTI DAKTARAI]

Kitą kartą susivažiavę trys daktarai ant nakvynės į vieną kruogą. Jie tę ėmę šnekėtis, sakinėtis, kaip katras gydąs, kokius katras kūno šmotus geriau pagydąs. Tuoj viens sakąs:

— Aš galiu sau šįvakar vieną akį išsiimti, ryto atsikėlęs įsidėsiu ir teip pat matysiu, kaip ir dabar*.

Antras sakąs:

— Aš galiu šįvakar ranką sau išsipiauti, ryto įsidėsiu ir teip pat galėsiu imt ir ką norėsiu daryt, kaip ir dabar.

O trečias sakąs:

— Aš galiu šįvakar sau širdį išimti, o ryto įsidėsiu ir būsiu toks pat, kaip ir dabar.

Nu, tai jie teip sušnekę ir padarę tuoj: viens išsiėmęs akį, antras — ranką, trečiasis — širdį ir visaką padavę tam kruogeliui pakavot. Tas kruogelys įdėjęs į šėpą, o šėpa buvus apgriuvus. Katins naktį įlindęs, tą akį čystai suėdęs, o ranką ir širdį apgriaužęs. Tas kruogelys rytą žiūriąs, kad to šėpo jau nebegerai padaryta. Tuoj jis tam pačiam katinui akį išlupęs ir padėjęs į tą vietą. Savo meitėlį papiovęs, tai širdį išėmęs padėjęs į tą vietą. Ir buvęs kur ten vagis pakarts — pas tą nuėjęs, ranką išpiovęs ir parnešęs padėjęs į tą vietą.

Daugiaus tie daktarai atsikėlę, tuoj liepę paduot tuos savo daiktus, vis tuoj susidėję, ir visiem teip pat, kaip buvus: tas mato, antrasis im, čiupinėj, o trečias su širdžia vel teip pat, kaip ir vakar. Visiem gerai*. Atsisveikinę ir išvažiavę katras sau.

Po metų vel jie susivažiavę į tą patį kruogą ir ėmę klausinėtis:

— Kaip tau ein? Kaip tau? Ir kaip tau?

Tuoj viens sakąs:

— Kaszin del ko man su akia jug nebe teip, kaip pirmiaus buvo: matau dieną, o ir naktį matau su tąja akia, kur žiurkės bėginėj.

Antrasis sakąs:

— Su tąja ranka man teipogi kitoniškai: aš nenoriu nieko — tik pasijuntu, kad į svetimą kišenį įkišęs.

Trečiasis sakąs:

— O su mano širdžia teip pat navatniai išrodo: kad ir aš geriausiai, gardžiausiai pavalgau, pamatau žmogšūdį — ir noriu.

Teip jie užėmę tą kruogelį štropyt:

— Kodel teip? Ką tu asi padaręs?

Tas kruogelys nusigandęs ir pasisakęs*, kad teip ir teip padaręs. Tuoj tie daktarai greibę — tam kruogeliui viens išlupęs akį, kits ranką išpiovęs, o trečias širdį išėmęs. Ta iš savės išėmę, jam sudėję, o jie sau to kruogelio susidėję. Tai užtai dabar tie kruogeliai yra visi akyli, vagys ir šūdėdžiai.

78. [NUKIRSTAS PIRŠTAS]

Gyvenę teip žmonys vienkiemėj pamišky. Tėvai* išvažiavę buvę kur į svečius, o viena jų duktė buvus pasilikus namie. Daugiaus naktį ir atjoję piršliai, ėmę šnekėtis, kad jau viens jaunasis, o antras piršlys asąs. Nu, ale jau ta duktė sakanti:

— Aš eičia, man jau tas jaunasis patink, tiktai aš negaliu be savo tetušių žinios pasižadėti.

Mylianti ji juos, klausinėjanti, iš kur svečiai, ar iš tolo. Jie saką:

— Nelabai iš tolo, tiktai iš čia nematyt. Jei turi šilkų kamuolį, tai duok mums, mes nuo tamstų namų ligi savo ištempsme siūlą, tai tamsta ryto pas mums galėsi ateiti.

Ji turėjus tą šilkų kamuolį — jiems išjojant padavus, jie pririšę galą kur ten prė kokio baslio, daugiaus jodami ir nuvedę, nutempę tą siūlą ligi savo namų.

Daugiaus ši rytą ir einanti vis tuo siūlu. Ėjus, ėjus par tokius krūmus, par tokius lieknus, par mišką ir priėjus namus. Daugiaus įeinant į tuos namus, radus tokią senę duoną bekepančią. Tos senės paklausus, ar čia gyven toks ir toks ponaitis. Ta senė jai parodžius:

— Eik ten į tuos kambarius toliaus.

Ji įeinanti į pirmą — tuoj radus staliuką po langu, lova padėta, stulps, į tą stulpą įkirsts kirvis ir dalgis padėts ir gelda kraujų. Įeinant į antrą kambarį — vel teip pat radus staliuką, lovą, stulpą, kirvį, dalgį ir pusbačkę kraujų. Įėjus į trečią kambarį — ir tame teip pat radus staliuką, lovą, stulpą,

kirvį, dalgį, bačką kraujų. Įėjus į sklepą — radus prikapota pirštų, rankų, kojų, galvų ir liemenų žmonių. Daugiaus ji teip nusigandus, teip nusigandus, kad nevet ėmus visa drebėt kai apušės laps. O jau buvę pradėjęs vakars temt. Ji iš to sklepo atbula atsitraukus ir bijant atgal eiti tos senės, bijant, kad tų razbaininkų nesusitiktų.

Daugiaus prilėkęs prė lango toks balandėlis ir sakąs:

— Sesait, lįsk po lova, ant smerčio tu čion atėjai, ant smerčio! Jie tuoj, už adynos, pareis čia.

Daugiaus ji ir palindus po lova to trečiojo ir gulianti. Sutemus ir pareiną čieli trys ir parsivedą tokią gražią paną, pasidedą ant stulpo ir ėmę jai tuoj pirštus rankų kapot, daugiaus rankas ir galvą nukirtę. O buvęs tai panai ant piršto aukso žieds — tas ir palėkęs pas ją po lova. Viens sakęs — reikią ieškot. Kiti saką:

— Ryto atrasme, — ir nebeieškoję.

O ji tą pirštą paėmus, žiedą nusimovus ir užsimovus ant savo piršto.

Daugiaus, kaip jau jie visi užmigę, tas vel balandėlis prilėkęs, atidaręs langą ir sakąs velei:

— Sesait, lįsk lauka,— jie jau dabar visi užmigo,— ir bėk tuo pačiu siūlu.

Daugiaus ji išlindus ir tuo pačiu siūlu bėganti, skubinantys. Parbėgus jau radus ir tėvus iš svečių parvažiavusius. Ji tuoj ir susirgus.

Tie tėvai teip pat buvę pas save svečius užsiprašę. Ši jau gulianti ant lovos, serganti. Šit ir atjojąs viens iš tų razbainikų, tas jau pats jaunasis*. Ir tie svečiai tuo būriu buvę atvažiavę. Daugiau tas tuoj klausiąs, kur jau ji asanti. Motina pasakius, kad serganti, seklyčio gulianti. Tas tuoj nuėjęs ir ėmęs jos klausinėt:

— Kodel neatėjai? Kuo susirgai?

Ji ir ėmus jam sakyt, o ir svečiai ant to būrio suėję į seklyčią. Ji sakanti:

— Aš tertum teip sapnavau. Kai mano tėvai buvo išvažiavę į svečius ant benkieto, tertum tamsta su kitu tokiu buvot atjoję pas mane į piršlius. Tertum tamstos iš manės šilkų ka-

muolio prašėt. Tertum aš tamstom padaviau. Tertum tamstos pririšot prė mūsų baslio, tertum nutempėt lig savo namų. Tertum aš ant ryto ėjau, ėjau, tertum par tokius krūmus, lieknus, miškus. Tertum priėjau vidury miško tokias gražias trobas. Tertum įėjau į vidų, radau tokią senę duoną bekepančią. Tertum aš jos paklausiau, ar čia tamstos gyvenims. Tertum ji man parodė eit į tokius kambarius. Tertum į pirmą įėjau — radau po langu staliuką, lovą, stulpą, į tą stulpą įkirsts kirvis ir dalgis padėts, kraujų gelda. Tertum įėjau į kitą — teip pat radau staliuką, lovą, stulpą, kirvį, dalgį ir pusbačkę kraujų. Tertum įėjau į trečią kambarį — tertum radau da stalą, da lovą, stulpą, kirvį, dalgį ir bačką kraujų. Tertum įėjau į tokį sklepą — radau prikapotų pirštų, rankų, kojų ir liemenų daugybę primesta. Tertum aš teip labai nusigandau ir ėmiau drebėti kai apušės laps. Tertum aš atgrįžau į tą trečiąjį kambarį. Tertum bijojau tos senės lauka beišeiti. Tertum buvo ėmę temt, bijojau, kad tų razbaininkų nesutikčia. Tertum prilėkė prė lango toks balandėlis. Tertum jis man sako: „Sesait, lįsk po lova, ant smerčio tu čion atėjai, jau jie už adynos pareis." Tertum aš ten palindau, guliu. Tertum jie tuoj trys parėjo, tertum parsivedė paną tokią gražią, tertum, prisidėję jos rankas, ėmę jai pirštus nuo rankų kapot, rankas ir galvą jai nukirto. Tertum ant piršto tos panos buvo aukso žieds. Tertum kai kirto — tas piršts su tuo žiedu pas mane po lova palėkė. Tertum aš tą pirštą paėmiau, tertum aš tą žiedą numoviau. Tertum viens sakė: „Reik to piršto žiūrėt po lova." Tertum kiti atsakė: „Paspėsme ryto, atrasme." Tertum kai visi sumigo, atlėkė vel tas balandėlis. Tertum atidarė langą, tertum jis man sakė: „Sesait, lįsk lauka, jau jie visi užmigo, bėk namo tuo pačiu siūlu, katruo atėjai." Tertum aš ir parbėgau. Tertum parbėgus susirgau, atsigulau. Tertum mano tetušiai parvažiavę ir svečius parsivedę kartu. Tertum ir tas razbaininks, čia atėjęs, manės klausinėjo.— Ji ir parodžius tą žiedą. Jis tuoj išsitraukęs peilį ir ją norėjęs nudurt. Bet tie svečiai ten pat buvę ir jį tuoj suėmę.

Kitą kartą galėdavę motinos savo vaikus prakeikti. Vienos motinos ištekėjus už vyro duktė nelaidžiama. Daugiaus ta motina ir pasakius:

— Kad tu be mano valios išėjai už vyro, tai tu neturėsi džiaugsmo iš savo patamkų.

Nu, tai daugiau ir gimus jos tai dukteriai ožkela. Ta ožkela vis buvus ir buvus už pečiaus. Kai kada motina kokį darbą pradėdavus, o neturėdavus čėso pabaigt ar ant nakties koks darbs pasilikdavęs — ir rasdavus padirbtą, pabaigtą. Nu, o nieks nė mato, nė žino, kas ten padirb, kas pabaig.

Daugiaus ta motina vieną kartą ėmus duoną maišyt, ir atėję į veselę prašyt. Tas tėvs einąs. Ta motina sakanti, kad nėra laiko: duoną maišau, reiks da užminkyt, iškept, tai jei tada galėsiu eit į veselę. Tas tėvs sakąs:

— Kaip kitais kartais tu rasdavai savo darbą pradėtą pabaigtą, teip ir dabar pabaigs.

Daugiau tie tėvai ir išėję į veselę. Pusbernis žabus kapojęs ir pasimislijęs žiūrėt, kas čia teip tą duoną užminkys, iškeps. Daugiau kur jis ten, ar ant aukšto, užsilipęs ir žiūrėsiąs par viršutinį langą. Žiūriąs, žiūriąs — tuoj ta ožkela iš užpečkio išėjus, tuoj tą savo ožkos skūrelą nusivilkus — teip graži, teip graži panela palikus su geltonais plaukais. Tuoj tą duoną užminkius. Tas pusbernis norėjęs ją tiktai artyn priėjęs pamatyt. Ji tuoj vel su tąja skūrela apsivilkus — ir vel ožkela.

Daugiau tas pusbernis nubėgęs pas kuningą ir pasakęs, kad teip ir teip jis matęs. Tas kunings jam sakęs:

— Tu pasidirbk tokį kobinėlį ir, atsistojęs už durių, kad ji tavės nepamatytų, kai ji kūrens pečių, tu tą jos skūrelą ir pamesk sudegyt.

Daugiau jis teip ir padaręs: kai tiktai ji ėmus ruoštis apė pečių, medžių prisinešus, pasiraidžius, pasikūrus, jis tuoj patykojęs, turėjęs jau gatavai tokį kobinį pasitaisęs — ir prisitraukęs [skūrelę], pašvykš ir pametęs po pečium.

Daugiaus ji jam dėkavojanti, kad jis ją išratavojęs, džiaugiantys. Kad nebūtų nieks atsiradęs, kas teip padaro, tai ji būtų kol gyva vis ožkela buvus. Tai daugiau kai tie tėvai* parvažiavę iš tos veselės, ir suženydinę juosdu.

Tiek.

80. [ŠOKIS SU VELNIAIS]

Gyvenę kokiam ten dvare labai bagoti ponai. Jie turėję vieną dukterį ir labai labai ją valio auginę, labai ją buvę išmokę ant visokių mandrybių. Ji viską ant svieto žinojus, tiktai poterių tai nė parsižegnot nemokėjus. Daugiaus ji 17 metų būdama ir numirus. Budėję namie, budėję kelias jau ten dienas. Daugiaus jų pačių buvus ir bažnyčia, ir kunings buvęs. Ir nulydėję ją į tą bažnyčią, ant nakties padėję, o jau ant ryto tai jau ją kavos.

Daugiaus ir pamatęs zakrastijons šviesą ir pasakęs algamistrai. Daugiau abuodu nuėję kuningui pasakę. Nu, jie visi trys nuėję atsirakinę tą bažnyčią — žiūrią, kad velniai, ją apstoję, bešoką. Viens pagriebęs apsuk, palaidž — tuoj kits grieb. Tas kunings, kai pasižiūrėjęs, sakąs:

— Aš viens jos dabar nebegaliu paratavot, aš nieko gero jai nebegaliu padaryt. Reik dabar čia kad suvažiuotų 12 kuningų.

Nu, tuoj jie tas duris uždarę ir tuoj dvaro tiem ponam davę žinią. Tie ponai tuoj padavę į kitas bažnyčias kitiems kuningams žinias, kad tuoj suvažiuotų. Kitą kartą buvę daugiaus kuningų — po penkius, po šešius katro bažnyčio, tuoj jie ir susivažiavę. Daugiaus jie visi apsitaisę su kapom, su arnotais, kaip tik į bažnyčią einama. Visi pasiėmę švęsto vandenio, įeiną, atsidarę duris — da tie velniai su tąja panela tebešoką. Daugiaus kai tiktai tie visi kuningai ėmę krapyt, maldas kalbėdami, giedodami, — tuoj tie velniai kairiąja puse ir išėję lauka smirdėdami. O jau ta tų ponų duktė ten pat ir pakritus. Daugiaus tie kuningai saką:

— Jos kūnui tai mes nieko nebegaliam padaryt, ji reik kur į balą nuvežus užkast, da jie kokį mėnesį su juo čiūdysis. O dūšią jos tai mes galiam par maldas išratavot.

Nu, tai daugiau nuvežę ir užkasę į balą. O tie ponai teip verkę, teip verkę, kad jie tur ir savo bažnyčią, ir savo kapus, kur jau jų tėvų tėvai pakavoti, o tą savo dukterį reik dabar į balą užkasti.

81. [PIRTIS DIEVUI]

Toki mergela valgius pupas, ir nukritus jai netyčia viena pupela po stalu žemė. Daugiaus ta pupela užaugus lig stalo, par stalą — lig lubų, par lubas — lig stogo, par stogą — lig dangaus. Daugiaus ta mergela tąja pupela lipus, lipus ir įlipus į dangų. Kai įlipus į dangų, radus poną dievą — tokį senelį — besėdžiantį. Ir klausianti jo:

— Pone dieve, ko tamsta nori nuo manės?

Tas ponasdievs jai atsakęs:

— Aš noriu, kad pirtį karštai karštai iškūrentum.

Daugiaus ta mergela išlipus žemėn, iškūrenus pirtį nė šiltai, nė šaltai. Daugiau įlipus klausianti:

— Tai kaip aš tamstą, pone dieve, iškelsiu žemėn?

Ponasdievs sakąs:

— Gi paimk mane už vienos kojos, už vienos rankos, mesk ir išmesi.

Daugiaus ta mergela paėmus gražiai poną dievą ir išnešus. Daugiaus klausianti:

— Tai kaip aš tamstai, pone dieve, dabar drabužius nuvilksiu?

Ponasdievs sakąs:

— Gi nudraskyk, nudraskyk ir nuvilksi.

Ta mergela ėmus gražiai nuvilkus, nutaisius. Daugiaus klausianti:

— Tai kaip aš tamstą, pone dieve, su kuo nupersiu?

Ponasdievs sakąs:

— Gi yra už pirties toks ražas, įsinešk, su tuo ir nupersi.

Ta mergela įsinešus šilkų vantelą ir nupėrus. Daugiaus klausianti:

— Su kuo, pone dieve, aš tamstą nuplausiu?

Ponasdievs sakąs:

— Yra už pirties tokių srutų, įsinešk ir nuplausi.

Ta mergela įsinešus čysto čysto bėgančio vandenėlio ir nuplovus. Daugiaus ji klausianti:

— Tai kaip aš tamstą, pone dieve, dabar aptaisysiu?

Ponasdievs sakąs:

— Gi apdėstyk lopais, apdėstyk ir aptaisysi.

Ji aptaisius gražiausiai, kaip ir pirma buvęs. Nu, daugiaus ji klausianti:

— Kaip aš tamstą, pone dieve, dabar į dangų įkelsiu?

Ponasdievs sakąs:

— Gi paimk už vienos kojos, už vienos rankos, mesk ir įmesi.

Ta mergela paėmus gražiai, vel tąja pupela ir įnešus. Daugiaus ta mergela klausianti:

— Ar primsi mane, pone dieve, į dangų?

Ponasdievs sakąs:

— Nekeik, nebliužnyk, eik į bažnyčią, melskis, gražiai gyvenk, ir primsiu.

Daugiaus ta mergela, kai išlipus žemė, gražiai gyvenus, nekeikus, nebliužnijus, meldusys, ėjus į bažnyčią, daugiaus, kai mirus, ir nuėjus į dangų.

Kita mergela teip pat audus staklėse ir ausdama valgius, valgius pupas ir numetus tyčiai vieną pupą žemėn. Ir jos ta pupa išaugus lig staklių, par staklas — lig lubų, par lubas — lig stogo, par stogą — lig dangaus. [Ir ji įlipus tąja pupa į dangų.] Ir ji radus ten poną dievą besėdžiantį. Ir ji klausianti:

— Ko tu dabar, pone dieve, nori nuo manės?

Ir jai ponasdievs sakąs:

— Iškūrenk karštai pirtį.

Ta mergela išlipus žemė ir iškūrenus karštai karštai pirtį. Daugiaus įlipus klausianti:

— Tai kaip aš tave, pone dieve, dabar iškelsiu žemė?

Ponasdievs sakąs:

— Gi paimk už vienos kojos, už vienos rankos, mesk ir išmesi.

Ta mergela teip paėmus — už vienos kojos, už vienos rankos,— metus ir išmetus. Daugiaus klausianti:

— Kaip aš dabar tave nutaisysiu?

Kaip tik ponasdievs jai sakęs: „Nudraskyk", — ji teip ir nudraskius. Daugiaus klausus:

— Kaip aš tave nupersiu?

Ponasdievs sakęs: „Su ražu", — ji su tuo ražu ir nupėrus. Klausus:

— Su kuo aš tave numazgosiu?

Ponasdievs sakęs: „Su srutom", — ji su srutom ir numazgojus. Klausus:

— Kaip aptaisysiu?

Ponasdievs sakąs:

— Apmėtyk su lopais, apmėtyk.

Ji teip ir apmėčius. Klausus:

— Kaip aš dabar tave į dangų įkelsiu?

Ponasdievs liepęs imt už vienos kojos, už vienos rankos, mest — ir įmesi. Ji teip paėmus ir įmetus. Daugiaus įlipus klausianti:

— Ar priimsi mane, pone dieve, į dangų?

Ponasdievs jai pasakęs, kad nepriimsiu. Daugiaus ta mergela išlipus iš dangaus, keikus, bliužnijus, neėjus į bažnyčią, nesimeldus — kai numirus, ir nuėjus į peklą.

82. [ŠUNS IR VILKO DRAUGYSTĖ]

Buvęs toks šuva pasenęs. Gaspadinė nebedavus jam nė lakt, visi jį mušinėję, spardę, jis tiktai valkiojęsys sudžiuvęs, parkoręs, pasišiaušęs, — biaurus buvęs ir pasižiūrėt. Jis jau nė ausim nebegirdėjęs, kad ir piudydavę, siundydavę ką, ar kiaulas iš apluoko, iš kluono,— jis negirdėdavęs. Kaip jau jis toks niekam nebeverts, tai jis mažai ir namie bestovėda-

vęs. Valkiodavęsys šen ten, pats savęs nebesikęsdams, [laukdamas,] kol sprogtuvės prieis.

Vieną kartą nusivilkęs į pamiškę ir pasitikęs vilką. Vilks jo klausiąs:

— Šiura! Tai kodėl tu toks sudžiuvęs? Kur tu dabar eini?

Šis atsakęs:

— Gi kad nieks manės namie nebekenč, spardo, daužo, lakt nebeduod, tai nuo ko aš begaliu būt gers, gražus*. Ir nebežinau, kur man reik būti, kur stovėti.

Daugiau tas vilks jam ir sakąs:

— O ar tu žinai, Šiura, aš tau dabar galiu padaryti gerą. Jau kiti rugius ėmė piaut, tai ir tavo gaspadorius su gaspadine ryto jau išeis savo piaut. Tai gaspadinė išsineš savo mažą vaiką, pasidės ant dirvos. Ir tu ten pat būk, gulėk netoli. Tai aš, iš tarp rugių išlindęs, pagreibsiu tą vaiką, tai tada tu imk, paskui mane bėgdams, lok, graibstyk man už kulnių, tik neįkask, tai daugiaus aš panešiu panešęs ir pamesiu. Tai daugiau tu apė tą vaiką lunginkis, gerinkis. Tuoj įkandiniai pribėgs ir gaspadorius su gaspadine, tai tuoj tave ims jie glostyt ir mylėt.

Daugiaus ant ryto teip ir buvę: gaspadorius su gaspadine išėję rugių piaut, išsinešę mažą vaiką, pasidėję ten pat kur į balalą, ir tas šuva išsivilkęs paskui, ten pat netoli atsigulęs pas vaiką. Jie jau piauną, toli nuėję su pradalge*. Šit vilks iš tarprugės išlindęs, pakapt tą vaiką ir nešąs. Tas šuva lot, paskui bėgdams, greibiąs už kulnių, kiek begalėdams. Tie gaspadoriai pamatę:

— Tulia, tulia!— tą vilką.— Uci, uci, uci, Sabaliuk! Šunelis, tūrėk, tūrėk! — bėgą paskui ir rėkią,. siundą, kiek begalėdami.

Daugiau tas vilks nešęs, nešęs ir pametęs. Tas šuva apė tą vaiką nebesumanąs, kaip besilungyt, besidžiaugt. Atbėgę ir gaspadoriai. Ta gaspadinė vaiką paėmus, šunį glostant, gaspadorius gomiau tą šunį ant rankų nešt. Džiaugiąsys abuodu: „Kad ne tas mūsų Sabalėlis, tai ir būtų vilks tą mūsų vaikelį į mišką nusinešęs, suėdęs." Tuoj atėję prė valgymų, duodą tam šunei su taukais aptepę duoną, riebių baršš-

čių įpylę į torielkėlą. O tam šunei tuoj akys nušvitusios. Kai parėję namo, nebesumaną, kaip to šunies ir bemylėt. Jau po tris kartus par dieną duodą lakt, duonos, kada tiktai gaspadorius ar gaspadinė pasisuką prė stalčiaus, vis po riekigalį pametą. Kad tas šuva teip atsigavęs, atkutęs.

Ir vel kada ten tas šuva nubėgęs į pamiškę ir susitinkąs tą vilką. Vilks klausiąs jo:

— Nu, ką, Šiura, dabar ar jau tau ein gerai?

— O, — tas šuva atsakęs, — dabar tas kas kits, geriau nebereik, kaip dabar yra!

Nu, tas vilks sakąs:

— Jug aš tau sakiau tada, kad tu man greibk už kulnių, ale neįkąsk, — tai aš tave dabar papiausiu.

Šuva sakąs:

— Nepiauk, bo mūsų kieme bus veselė, gaspadinės sesuva ištek, tai ir tu ryto ateik, tai mudu ten gerai pasigausme.

Tas vilks ir paklausęs, nebepiovęs. Ant rytojaus vakaro ir atėjęs vilks. Prė patamsio ir suėję į seklyčią ir, sulindę į pastalį, kremtą kaulus. Tas vilks kai kremtąs, tai nevet imą veselninkai dyvytis iš tokio tratinimo:

— Kas čia? Kas čia? Reik žiūrėt. — Ir vel saką: — Bo šunys, šunys.

Tie veselninkai kai pasigėrę, nulieją ir arielkos. Tas vilks, niekada jos nekaštavojęs, užlaižęs — ir pasigėręs, ir apsisukus nabagui galva. Tie veselninkai po aslą šok, dainiuoj. Ir tas vilks sakąs tam šunei:

— Šiura, aš jau dainiuosiu.

Šuva sakąs:

— Tylėk, jau pirma, kaulus kremtant, dyvijos, ko tiktai nepasižiūrėjo, gi kai pasižiūrėję ras, tai tave užmuš.

Tam būriui vilks nutilęs. Vel da ten jiedu užėdę, arielkos daugiau nulaistę — tas vilks užlaižęs, čia po aslą visi dainiuoj, ūž. Tas vilks:

— Šiura, ir aš dainiuosiu.

Šuva:

— Tylėk — atras veselninkai!

Tam vilkui po ta pastala teip gerai, teip linksma, čia visi veselninkai linksminas — jis nebesitveriąs po tuo pastaliu, nieko nė Šiurai nebesakęs, tiktai: „Aū-ū-ū!"— surikęs. Visi veselninkai sujudę subruzdę, šaukią rėkią:

— Vilks! Vilks!

Pagreibę vėzdus, kurielius, su šviesa pasižiūrią į pastalį — kad svečias didžiausis išsitempęs po visu stalu beguliąs. Kai pagavę duot, kai pagavę duot, tai ko tik neužmušę. Tas vilks langą išgrūdęs ir išlindęs lauka. Ir ilgai sirgęs kur po tankynus.

Daugiaus jau atsigeivelėjęs ir einąs pas tą šunį supykęs jo piaut. Tas šuva gulėjęs kūtė, o tos kūtės buvę kiauri pamatai. Vilks priėjęs prė vienos skylės ir uodžiąs*. Sakąs:

— Šiura! Ar asi čia?— ir jau lendąs pro tą skylą.

Tas šuva atsakęs:

— Pas Šiurą dvi džiura.

Jis pro kitą skylą šmukš lauka ir išlindęs.

Tiek.

83. [STIPRUOLIS JONAS]

Kitą kartą buvęs Simons. Ale jis buvęs labai tvirts, nieks jam nieko nepadarydavęs. Jis vis ganęs ir ganęs avis. Ale tos ganyklos buvusios blogos, tokios plikos, tai jis tas savo avis gindavęs į karaliaus lankas. O tos karaliaus lankos buvusios teip gražios, teip gražios, kad vieni dobilai, marluka, susivėlus žolė, ir teip buvusios ginamos, kad ten nieks negalėdavęs įeit, paukštis nusilaist. O Simons nugydavęs savo avelas ir ganydavęs.

Daugiaus karalius ir pamatęs jį ten beganant. Tuoj siuntęs savo tarnus, kad parvarytų tas avis į jo dvarą ir tą patį piemenį parvestų. Jie atėję varą avis ir šį vedą. Gi jis, katras tiktai prė jo preinąs, tą, už kuodo nutvėręs, pablinkt ir numetąs par pusvarstį* nuo savės. Visus nutalžęs, nublaižęs ir vel tas savo avis ganąs. Karalius nusiuntęs ir kitus — ir tuos teip pat nugainiojęs, numėtęs.

Einąs pats karalius pasižiūrėt, kas gi jis toks ten būtų. Nu, nuėjęs — gi kas, bo piemuo, piemuo. Sakąs:

— Kas tau pazvalijo čia ganyt? Varykis lauka!

Tas Simons sakąs:

— Jei tamsta paversi tą aglą, tai aš varysiuos lauka.

Ten buvus užaugus toki didela aglė*. Karalius priėjęs, stūmęs su abiem rankom — gi ką jis padarys, nė pakuštyt negaliąs. Daugiau sakąs Simonui:

— Nu, tu ją paversk, tai aš tau duosiu savo dukterį ir pusę karalystės.

Šis priėjęs, tuoj su vienu pirštu pastūmęs — ir pavirtus. Daugiau tas karalius jam ir atidavęs tą savo dukterį ir pusę karalystės. Jis ir gyvenąs.

Ir gimęs jiem sūnus Mikols. Tas užaugęs ligi septynių metų ir prašąs tėvo:

— Tetuš, man nukalk gelžinę lazdą trijų birkavų sunkumo, aš eisiu į svietą palendravot.

Tas tėvs nukalęs jam tokią lazdą, įdėjęs piningų, kiek tik jam reikę, jis ir išėjęs.

Gimęs jam kits sūnus Petras, ir tas teip pat paaugęs ligi septynių metų — prašąs tėvo:

— Tetuš, nukalk man lazdą šešių birkavų gelžies, aš eisiu į svietą lendravot.

Tėvs ir tam nukalęs tokią lazdą, įdėjęs piningų, ir tas išėjęs.

Gimęs jiem trečias sūnus Jons, tas vel užaugęs ligi septynių metų — vel prašąs tėvo:

— Nukalk man, tetuš, lazdą devynių birkavų gelžies, aš eisiu par devynias karalystes savo brolių ieškot.

Tas tėvs klausiąs:

— Taigi ar tu žinai, kad tavo broliai išėję?

Jons atsakęs:

— Žinau.

Nukalęs ir jam tėvs devynių birkavų gelžies lazdą, įdėjęs piningų ir jį išlaidęs į svietą. Daugiau tas Jons einąs, einąs ir nuėjęs į trečią karalystę. Ir randąs šaly kelio ganyklas, to-

se ganyklose avis beganąs toks jau dobras piemuo. Ėmęs jis su tuo piemeniu šnekėtis:

— Kokie čia kraštai? Iš kur tu? Koks?

Tas piemuo im jam sakytis, kad iš ten ir iš ten, toks ir toks, ėjau lendravot į svietą, beeidams pritrūkau spasabo, piningų ir pristojau čia par piemenį avių ganyt. Jons sakąs:

— Tai tu asi mano brolis Mikols!

Tas atsakąs:

— Ja, tas pats.

Tuoj jiedu susisveikinę, susibučiavę. Jons sakąs:

— Tai dabar eme kartu antro savo brolio ieškot, Petro.

Ir einą jiedu abuodu, su tom savo lazdoms pasiremdami: viens devynių, [antras] šešių birkavų.

Daugiau jiedu ėję, ėję, vel išėję kitas tris karalystes ir radę laukuose vel piemenį kiaulas beganantį. Pas tą apsistoję, ėmę klausinėt:

— Koks čia krašts? Kas tu toks asi?

Tas vel im jiems sakytis, kad iš ten ir iš ten, toks ir toks, ėjęs į svietą lendravot, pritrūkęs piningų ir pristojęs čia pas tą poną kiaulių ganyti. Jons sakąs:

— Tai tu asi mūsų brolis, mūsų brolis Petras. Eme dabar visi trys kartu.

Nu, jie ten susisveikinę visi, susibučiavę ir einą, pasiremdami su tom savo lazdom: viens devynių birkavų, antras — šešių, trečias — trijų birkavų. Ėję, ėję vel da tris karalystes ir radę tokį gražų, didelį dvarą. Įėję į tą dvarą — ten visako yra: arklių ir galvijų, gert ir valgyt, bet žmogaus nė vieno. Jie tuoj pasiskyrę katras sau po arklį stainė ir suėję į vidų. Nu, daugiau jie ten atsigėrę, pavalgę, vaikščioję, vaikščioję par dieną, ir užėjus naktis. Nu, tas Jons sakąs:

— Mes čia teip spakainiai negaliam gulėt. Tu, broli Mikol, eik šią naktį ant to tilto, — upė ėjus didela pro tą dvarą, — atsistojęs ir saugok.

Mikols išėjęs ant to tilto, apsižvalgęs — gi nieks niekur nebrazd, mislijąs: „Gi ko aš čia stovėsiu, miego noriu", — lindęs po tuo tiltu, galvą susisukęs su ploščium, gulęs ir miegąs. Jons su Petru pasilikę tame rūme kartoms grajyt. Pet-

ras, begrajydams kartas, ėmęs snaust ir užmigęs ant stalo, Jons tuoj pasiėmęs savo lazdą, einąs ant tilto, gi žiūriąs — nėra Mikolo, miegt, knark po tiltu. Valandą pasižvalgęs ir išgirdęs, kad par vandenį liauka tiktai taškos, atūž, atmauroj smaks su trim galvom. Jons tuoj ant tilto sušukęs:

— Kas čia einat? Aš be vainos nelaisiu!

Smaks atsakęs:

— Simono sūnus Jons da negimęs, o man su Mikolu bepigu vajavotis.

Tuoj puolęs ant šio. Jons kai davęs su tąja savo lazdela — ant karto visas tris galvas ir numušęs. Daugiaus ištraukęs ležiuvius, nupiovęs, nunešęs į stainę ir prikalęs prė ėdžių ties Mikolo arkliu.

Rytą pareinąs Mikols iš patiltės išmiegojęs. Klausiąs Jons:

— Ar nieko nematei, nieks nebuvo?

Mikols atsakęs:

— Kas čia bus, nieks!

Vel par dieną jie ten sau gyvenę, ant nakties Jons sakąs:

— Dabar tu, Petrai, eik ant to tilto pasaugok, kad kas mūsų čia naktį neužpultų.

Petras klausiąs Mikolo:

— Kaip tu saugojai?

— Gi gulaus po tiltu — kas da čia eis pas mums.

Jons su Mikolu, viduj pasilikę, vel ėmę kartoms grajyt. Begrajijant ir Mikols ėmęs snaust, ir tas užmigęs. Jons vel pagreibęs savo lazdą, nubėgąs ant tilto. Petras po tiltu miegt sau spakainiai. Jons tuoj išgirdęs, kad par vandenį atūž liauka, atitaška. Šit priplaukęs ir išlip smaks su šešiom galvom. Jons, ant tilto stovėdams, sušukęs:

— Kas čia einat? Aš be vainos nelaisiu!

Smaks atsakęs:

— Simono sūnus Jons da negimęs, man su Petru bepigu vajavotis.

Puolęs tuoj ant šio. Jons tuoj davęs su savo lazdela — vienąkart tris galvas, kitąkart tris, ir nebėr. Tuoj ležiuvius ištraukęs, nupiaustęs, atnešęs ir prikalęs prė ėdžių ties Petro arkliu.

Rytą išmiegojęs, atsikėlęs, iš patiltės ateinąs ir Petras. Klausiąs jo Jons:

— Ar nieks nebuvo, nieko nematei?

Petras sakąs:

— Gi kas ten bus, nieko nemačiau!

Ant trečios nakties eis pats Jons. Jiemdviem padavęs kartas ir sakęs, kad — jūs man neužmikit, grajykit kartom, — ir, pastatęs čysto vandenio sklainyčią ant stalo, sakąs:

— Žiūrėkit į tą sklainyčią. Jei čia bus vanduo čysts, tai nieko, bet kad tik pamatyste kraują, tai tuoj bėkit ant tilto man ant padėjimo — tai žinokit, kad jau man blogai ein.

Daugiaus Jons išėjęs ant tilto. Šiedu kiek grajiję, kiek negrajiję ir sumigę. Jons tik girdžiąs — par vandenį kad jau neišpasakytai atūž, atpliaušk, liaukos ein į visas šalis. Tuoj atplaukęs su devyniom galvom smaks ir išlipęs lauka. Jons, ant tilto stovėdams, sakąs:

— Kas čia einat? Aš be vainos nelaisiu!

Smaks sakąs:

— Simono sūnus Jons da negimęs, o aš Mikolo ir Petro tai nebijau.

Tas smaks greibęs vandenį tuoj užšaldęs ir ėmęs su Jonu muštis. Jons tuoj davęs su savo lazdela — tris galvas nuėmęs, antrąkart davęs — kitos trys nulėkusios. Da trys tam smakui galvos asančios — nu jiedu muštis, nu muštis. Kai davęs tas smaks Jonui — tuoj jį ligi kelių sumušęs į žemę. Jons nusimovęs čebatą, metęs į tą trobą, kur broliai, netropijęs — stogo kertę numušęs. Jons pasigavęs, vel numušęs vieną galvą. Tas smaks davęs Jonui — jau ligi pusei sumušęs Joną į žemę. Jons nusimovęs antrą čebatą, metęs — patropijęs į sieną, įgriuvus, ir šiedu pabudę. Žiūrią, kad jau sklainyčia pilna kraujų. Jons pasigavęs numušęs antrą galvą. Jau tiedu broliai atbėgę — atradę tą smaką jau su viena galva. Ėmę visi trys, bet ta galva buvus už visas smarkesnė — led-ne-led visi trys numušė. Jons ir tam ležiuvius ištraukęs, nupiaustęs ir prikalęs ties savo arklio ėdžiom. Išaušus, jiems ten besivajavojant. Daugiaus pasiėmę jie tuos savo arklius ir išjoję. Jons bejodams atsiminęs, kad jis savo aukso žiedą užmiršęs ant

langa tos trobos, kur jie ten buvę. O tas jo žieds toks buvęs, kai paparties žieds: kad jis jį ant piršto turėdavęs, tai jis visą ką žinodavęs. Jis sakąs tiem savo broliam, kad man reik grįžt tą savo žiedą pasiimt. Tie broliai saką:

— Tai kas čia iš to žiedo — prijosi miestą ir kitą tokį nusipirksi.

Jons nestupijąs, padavęs jiem savo arklį patūrėt, o pats sugrįžęs prė to lango, iš lauko pusės stiklo kvortą* išspaudęs, tą savo žiedą ir pasiėmęs. Žiūriąs, kad kitam kambary pro langą šviesa žib. Priėjęs prė to lango ir matąs, kad toki senė — tų smakų motina, ragana — su trim savo dukterim ir šnekas. Viena duktė sakanti:

— Kai dabar jie jos, tai aš už jų akių užbėgsiu ir pasiversiu į gražią lanką. Jų arkliai norės ėst. Kai jie prijos ir pasilais savo arklius pasiganyt, tai aš juos ir prarysiu.

Antroji sakanti:

— Jei tu jų neprarysi, tai aš užbėgsiu už jų akių ir pasiversiu į gražią obelą. Jie norės valgyt, tai kai jie sustoję norės nusiskint obelių valgyt, tai aš juos prarysiu.

Trečioji sakanti:

— Jei tu jų neprarytum, tai aš užbėgsiu už jų akių ir pasiversiu į gražią lovą. Jie labai norės miego, tai jie į tą lovą atsiguls, aš juos ir prarysiu.

Motina sakanti:

— Jei jūs jiems nieko nepadaryste, tai aš pasiversiu į tokią kiaulą, kad vienu ragu dangų rėšiu, o antru žemę, tai aš juos pasiginus prarysiu.

Daugiaus Jons atėjęs pas tuos savo brolius — užsėdę ant arklių ir joją. Prijoję šaly kelio tokį druskos špiklierių. Jons liepęs Mikolui pasiimt tris birkavus druskos, Petrui šešius, o jis pats pasiėmęs devynius. Pasiėmę ir joją. Joję, joję ir prijoję teip gražią lanką, kad vieni dobilai. Tie jų arkliai kriste krentą iš alkio. Tie broliai norią laist arklius pasiganyt — Jons ne. Jis tuoj savo lazda par visas kertes tos lankos, apsukui jodams, apdaužęs, apdaužęs — ir nebelikę tos lankos. Tie broliai pykstą, tas Jons jojąs toliaus, ir gana. Daugiaus jie ir patys jau norią valgyt. Ir prijoję tokią gražią obelą, kad tie obe-

liai jos iš tolo jiems kvepėte kvepią. Tie broliai norią eit tų obelių skintis — Jons neleidžiąs. Jis prijojęs, su savo lazdela apdaužęs, apdaužęs, apsukui jodams, ir tos nebelikę. Tie jau broliai ant jo ir barąsys, kad jie teip norią valgyt, o jis jiems neduodąs. Toliaus pajoję, randą lovą teip gražią, teip gražią: pūkų poduškos, šilkiniai užvalkčiai*, šilkinės paklodės, kaldros, — o jie teip pavargę, norią miego — niekur netveriąsys, taisąsys gulti į tą lovą, ir gana. Jons nelaidžiąs jų, apdaužęs su savo lazda par visas keturias kertes — ir ta lova prapuolus. Tie broliai da labiau pykstą, barąsys. Nu, jau čia tam gals! Ir pamatę: iš užpakalio toki baisiausia kiaula — vienu ragu dangų rėž, antru žemę, atsigen, atsigen, jau čyst prė šių pribėg. Liepęs tuoj Jons Mikolui mest tuos tris birkavus savo druskos. Jis numetęs. Tuoj ta kiaula prarijus, nubėgus atgal į upę, atsigėrus ir vel juos atsigen. Kaip tik prisigen jau čystai, Jons tuoj liepiąs Petrui mest savo druską, tuos šešis birkavus. Jis numetęs — vel ta kiaula prarijus, atgal gert. Atsigėrus vel juos genantys. Prisigen, nebetoli — Jons numetęs tuos devynius birkavus druskos. Ta vel prarijus, nubėgus atsigėrus ir vel genantys. Šie visi trys skubinąsys, lakią, kiek begalėdami, bet ta kiaula pasiginus Mikolą su Petru ir prarijus. Prarijus vel sugrįžus atsigert. Atsigėrus vel Joną gintis. O jau nebetoli buvus toki didela kalva. Jau čyst prisigenanti. Jons ir įsprukęs į tą kalvą. To kalvė buvę 12 zelnių. Jons uždaręs duris ir liepęs tiems visiems zelniams dėt replas į ugnį, ir davai dumt su dumplėm, nu dumt. Jau visi užkaitinę raudonai replas. Šit ir pripuolus ta kiaula, šaukianti:

— Darykit duris, laiskit į vidų, reik man tą Joną praryti! O kad nelaiste, tai aš jums visus su tąja kalva prarysiu.

Jons pasakęs kalviui, kad sakytų:

— Įkišk pro langą ležiuvį, tai mes tau jį ant ležiuvio ir uždėsme.

Kalvis jai teip pasakęs. Daugiaus ji ir įkišus ležiuvį. Tuoj daugiaus visi tie zelniai kapt, kapt su tom karštom replėm ir įtraukę pro langą į kalvą.

Jons tuoj liepęs tokią kumelą nukalt, kad kol linų sauja sudegsianti, kad jis visą svietą apjotų. Daugiaus pasidėję ant priekalo, davai kalt, davai kalt ir nukalę tokią kumelą. Tuoj Jons sėdęs, linų saują užsidegęs, nė pusę svieto neapjojęs — ir sudegus ta linų sauja. Sugrįžęs vel liepiąs kalt par naują. Tie kalviai kalę, kalę, nukalę par naują. Jons vel užsidegęs linų saują, sėdęs ir da neapjojęs čyst — da trečia dalis likus. Nu, šis vel sugrįžęs pas tuos kalvius, vel liepęs par naują kalti. Nu šie vel kalt, nu kalt. Nukalę, parkalę. Sėdęs, užsidegęs saują linų — da nesudegus nė sauja, jau jis visą svietą ir parjojęs. Nu, tai jau gera. Sugrįžęs, užmokėjęs tiem kalviam ir išjojęs.

Išjojęs, jojęs, jojęs ir prijojęs tokį dvarą. Pas tą dvarą buvus marė, ant marės krašto toki didžiausia duobė — koks desintins, — pilna anglių prikūrenta. Prė tos duobės driūts toks senis pons. Tas senis jam sakąs:

— Jonai, kad tu čia atjojai, tai tau reik mano akrotu nuplaukt už marės. Tai tu ten rasi miestą. Tame mieste yra karalius, o to karaliaus yra labai graži duktė. Tai tu man tą paną parveši. O jei neklausysi, tai tau reiks par tą ugnies duobę joti, tai tu tiek pat sudegsi.

Jons pasimislijęs, kad geriaus aš plauksiu prė tos panos. Tas senis jam davęs visokių gražių gražiausių kaspinų, visokių parėdnių ir pasakęs:

— Kai tu nuplauksi prė to karaliaus palociaus, tai tu iškelk ant viršaus akroto tuos visus parėdnius. Kad išeis koki slūžmelninkė, tai tu tuoj pakavok, kad ir jos mažesnioji sesuva išeitų — vel sukavok, kol tiktai ji pati išeis. O kad ji pati išeis, tai tu ją įsiviliok į akrotą. Daugiaus tu ją užšnekyk ir palaisk akrotą ant marių ir važiuok atgal.

Nu, tai daugiaus tas Jons paėmęs tuos parėdnius su visais kaspinais ir nuvažiavęs į tą miestą. Iškėlęs ant akroto visus savo kaspinus, parėdnius pas tą karaliaus palocių. Tuoj ta pana pamačius ir siuntus savo tarnaitę. Ta prieinanti prė to akroto — jis ir sukavojęs visus tuos parėdnius. Ji nuėjus į šalį — Jons ir vel iškėlęs. Ta pana siuntus savo jaunesnę se-

serį — jis vel pakavojęs. Ta nuėjus — jis ir vel iškėlęs. Tai panai kad teip gražūs, teip gražūs tie kaspinai — eisiant gi ji pati. Ji pati einanti — ir nebekavojęs. Daugiaus jis ją vadinąs į akrotą, sakąs:

— Prašom, panel, pasiskirsi, kokie tiktai tamstai patiks.

Ji tik įėjus — jis ją užšnekinęs, o akrotą palaidęs. Ta pana sakanti:

— Gana, jau reik eiti namo.

Jons sakąs:

— Jau, panel, toli asam ant marės.

Jis jai pasakęs, kad toks ir toks driūts senis pons ją liepęs parvežti. Kad jis jo nebūtų klausęs, tai jis jį būtų sudeginęs. Ta pana sakanti:

— Tai tas senis, driūts pons, yra velns. Jis ir dabar tave norės sudegyti. Jis sakys: „Tu gulėjai su mano pana." O tu sakyk: „Tu vežei su mano kumela žabus." Daugiau jis tave lieps šokt par tą ugnies duobę. Ale tu nebijok, šok, ir gana. Kai tu šoksi, tai aš su savo šnypštuku pamojuosiu, tu ir paršoksi, o kai atgal šoksi, tai aš su šnypštuku atgal plykstelėsiu — tu atgal paršoksi. Tai tu daugiau tą senį liepk šokt. Kai jis šoks — paršoks, o kai atgal šoks, tai aš jam ant ten pamojuosiu — jis ir įkris ir sudegs.

Nu, daugiau jis ir parsivežęs tą paną. Tas senis tuoj ant šio ėmęs sakyt:

— Tu gulėjai su mano pana.

Jons sakąs:

— Tu vežei su mano kumela žabus.

— Tu gulėjai su mano pana.

— Tu vežei su mano kumela žabus.

Tas senis:

— Kad tu negulėjai, tai šok par tą duobę.

Jons šokęs — ta pana švykš su savo šnypštukėliu, jis ir paršokęs. Šokęs atgal — ta pana plyks atgal — Jons ir šio pusė. Jons liepęs tą senį šokt — tas nenoriąs. Jons:

— Kad tu vežei su mano kumela žabus, tai šok.

Tas senis šokęs ir paršokęs. Kai tik atgal šokęs, ta pana pamojavus su tuo savo šnypštukėliu — jis įkritęs į ugnį ir sudegęs.

Daugiaus Jons su tąja pana susiženiję. Jiems ir palikęs tas dvaras su visais kraštais.

84. [DVYLIKA SŪNŲ KAIP VIENAS]

Kitą kartą buvusios trys karalaitės. Jos bėdos nežinojusios. Išėjusios vieną kartą pasivaikščiot į mišką ir pasiklydusios. Vaikščiojusios, vaikščiojusios ir priėjusios tokią didelę upę. Ir nieko nebežinančios, kur jos dabar asančios. Daugiau sustojusios ant krašto tos upės ir verkiančios, sakydamos:

— Tai kad nežinojom bėdos, tai dabar atradom.

Tąja upe važiavęs akrots kito karaliaus, ir tie akrotninkai, buvę to karaliaus slūgos, matę tas panas ten ant krašto stoviančias. Jie parvažiavę namo ir pasakę tam savo karaliui, kad jie matę ten ir ten miške vienas pačias tokias ir tokias gražias panas ant krašto upės stoviančias ir verkiančias.

O tas karalius buvęs neženots. Jis liepęs tuoj tiems slūgoms grįžt, važiuot ir parvežt. Jie tuoj nuvažiavę, teberadę, susisodinę ir vežą.

Jos vežamos tame savo kambary ir šnekančiosios. Viena sakanti:

— Kad mane tas karalaitis imtų, tai kad par dvylika metų jis savo karalystė nė vieno lino nesėtų, tai aš su vienu linu visą jo karalystę ir visą jo vaiską par dvylika metų apdengčia.

Antra sakanti:

— Kad mane tas karalaitis imtų, tai kad jis par dvylika metų nė kokių javų po visą karalystę nesėtų, tai aš su vienu grūdu par tą dvylika metų visą jo vaiską ir visą jo karalystę išmityčia.

Trečioji, ta jau mažoji, sakanti:

— O kad mane tas karalaitis imtų, tai aš jam pagimdyčia dvylika sūnų, tokių, kad jie visi būtų viens, o viens ir ant

asabos, ir ant minos, ir ant lipšnumo, kad nieks jų negalėtų išskirti.

Daugiaus jie ir parvažiavę, parsivežę jas namo. Jos jau suėjo į kokį kambarį to karalaičio palociaus, o tas karalaitis tų savo slūgų ir klausiąs:

— Ar negirdėjot ko? Ar jos vežamos nešnekėjo ko?

Jie tam karalaičiui viską apsakę — kad teip pirmoji sakė: „Kad tas karalaitis mane imtų, tai kad jis savo karalystė par dvylika metų niekur linų nesėtų, tai aš su vienu linu par dvylika metų visą jo vaiską ir visą jo karalystę apdengčia." Tas karalaitis sakąs:

— Būtų geri daiktai. Ale tai kodel linų negal sėti? Sėsme kaip sėję linus ir apsidengsme.— Vel klausiąs:— Ką gi antroji sakė?

Jie saką:

— Antroji sakė: „Kad mane tas karalaitis imtų, tai kad jis javų niekur savo karalystė nesėtų par dvylika metų, tai aš su vienu grūdu jo visą vaiską ir visą karalystę išmityčia."

Tas karalaitis sakąs:

— Čia da geriaus. Ale kodel par dvylika metų nesėsme javų? Kaip lig šiol sėjom, teip ir vel galiam sėti, ir bus duonos. — Da vel klausiąs: — Tai ką trečioji šnekėjo?

— Trečioji,— saką,— tai teip sakė: „Kad mane tas karalaitis paimtų, tai aš jam pagimdyčia dvylika sūnų tokių, kad jie būtų viens, o viens — neišskiriami nė ant asabų: vieno veido, vienodos minos, vienodi lipšnumo, vienodi ant kalbos."

Tam karaliui ta užvis labiaus ir patiko. Sakąs:

— Ot, čia tai užvis geriaus.

Tą jis ir paėmęs. O tos dvi teip pat ten jo rūmuose gyvenusios.

Daugiaus pagyvenę jie ten kokius metus, o tas karalius nebuvęs namie — jai ir gimęs sūnus. Tos dvi seserys jos, ten apė ją būdamos, ir nužudžiusios tą vaikelį, o karaliui nurašiusios gromatą, kad gimė sūnus ir suėdė ji pati. Tas karalius parvažiavęs namo ir nieko jai nesakąs. Ir ji nieko jam nesakanti. Abuodu kaip būtų nieko nežiną, tylią, ir gana. Ir kits sūnus kai gimęs, teip pat karaliaus namie nebuvę. Teip pat tos

seserys jam nurašiusios gromatą, kad gimė sūnus, ale motina suėdė. Tas vel karalius parvažiavęs nieko jai nesakąs, ir ji jam nieko nesakanti. Ir teip jos vis dariusios ligi vienuolikos sūnų. Prie dvyliktojo jau ji jų nebeprisilaidus, ji užsidarius viena pati kambary ir pagimdžius. Daugiaus jos dvi supykusios ir nurašiusios tam karaliui gromatą, kad jau gimė ir dvylikts, ale kad nė šis, nė tas: nė žmogus, nė šuniuks, nė kačiuks. Jau ir tas karalius supykęs ant jos, parašęs joms tokią gromatą, kad aš jums ją atiduodu ant jūsų sūdo — kaip, ką jūs noriat, tą jai darykit. Daugiaus jos jai išspaudusios abi akis ir įdėjusios į bosą abuodu su tuo vaikeliu ir palaidusios ant marės.

Daugiaus jiedu ten ir plūduriuoją. O tas vaikelis teip augąs, teip augąs, kad nebe dienom, ne adynom, ale minutėm. Teip ot akių gale jis užaugęs didumo par visą bosą. Sakąs jis savo motinėlai:

— Matuš, aš jau spirsiu dugną lauka.

Motina sakanti:

— Da, vaikel, nespirk, gal da vidury marės tebėsam.

Vel pabuvęs, sakąs:

— Mat, kad jau ir bosas niekur nebejud, jau mes asam kur nors prė krašto,— spirsiu.

Motina sakanti:

— Spirk, spirk.

Jis tuoj pasispyręs, ir išlėkęs dugnas lauka. Daugiau jiedu išlendą iš to boso, ką gi, jau ta motina nemato, nemato. Šis žvalgąsys, kad graži vieta, sausa žemė — sala, visur apsukui vanduo — marės. Ir sakąs tas vaikelis motinai:

— Matuš, bagaslovyk mane, budavosiuos namelius.

Motina sakanti:

— Dieve padėk, vaikel, bagasloviju!

Jis tuoj ėmęs ir pasibudavojęs tokius nedidelius namelius, kaip tik jau jiemdviem užtenkamai gyventi.

Šit važiuojąs to karaliaus pro šalį akrots. Apsistojęs ties jais, ir šnekąsys tie akrotninkai, kad kada čia mes važinėjam, o tokių namelių čia nebuvo. Įėję į vidų, radę juos, pasišnekėję ir išvažiavę namo. Šis tuoj pasivertęs į musę, įsivėlęs vie-

nam karaliaus slūgai į kalnierių, ir tie, kai parvažiavę namo, įėję pas karalių ir ėmę sakyt, kad mes matėm šiandien ant marės tokius dyvus: ant vienos tokios nedidelės salalės, kur mes vis važinėjam pro šalį, tokie dabar gražūs nameliai užstatyti, ir gyven tuose nameliuose toks jauns gražus ponaitis, teip lipšnus, teip meilus, su akla motinėla. Daugiaus tos seserys raganos sakančios:

— Tai kas čia par dyvus, kad matėte mažus namelius. Ale kad to vieto būtų da gražesnis palocius, kaip mūsų karaliaus, tai da būtų dyvai.

Šis, išgirdęs jas ten teip šnekant, parlėkęs namo ir sakąs tai savo motinėlai:

— Matuš, bagaslovyk mane, aš dirbsiu štuką.

Motina sakanti:

— Dieve padėk, vaikel! Aš tave bagasloviju.

Jis tuoj ėmęs budavojęs, budavojęs — ant kokių penkių tažų par naktį ir pabudavojęs.

Važiuoją ant ryto tie karaliaus slūgos pro šalį, žiūrią, kad toks palocius — dar gražesnis už jų karaliaus — ant tos vietos pastatyts, kur vakar buvo tie nameliai. Jie ten įėję, pasidyviję ir važiuoją namo. Šis ir vel, į musę pasivertęs, į kalnierių įsikabinęs — kartu. Parvažiavę ir saką tam savo karaliui, kad kur vakar tie buvo nameliai, tai jau šiandien toks didelis palocius, kaip ir tamstos. Tos raganos, jo motinos seserys, sakančios:

— Tai kas čia par dyvus, kad toks palocius! Mūsų karalius da gražesnį galėtų pastatyt. Ale kad pas juos būtų toki kiaula, kad su snukiu artų, su kojums akėtų, iš papų kviečiai birėtų ir ant uodegos galo būtų toki kvietka, kad vieni žiedai birėtų, o kiti vel žydėtų, tai būtų dyvai.

Šis vel viską girdėjęs, parlėkęs pas savo motinėlą ir sakąs:

— Matuš, bagaslovyk mane — dirbsiu štuką.

Motina sakanti:

— Dieve padėk, vaikel! Aš tave bagasloviju.

Jis nuėjęs ant marės krašto ir pamatęs iš marės išbrendant kiaulas. Greibęs — tuoj vieną susigavęs, ir ta toki buvus: su

snukiu arianti, su kojoms akėjanti, iš papų kviečiai byrą, ant uodegos galo kvietka — tie žiedeliai jau byrą, kiti žydžią.

Atvažiuoj tie karaliaus slūgos — rand ir tą kiaulą, kad ji su snukiu ar, su kojoms akėj, iš papų kviečiai byr, ant uodegos galo kvietka. Dyviįęsis, dyviįęsis ir važiuoją namo. Šis ir vel jiems, į musę pasivertęs, į apikaklą įsikabinęs, paskui parvažiavęs ir klausos, ką ten šnekės. Tie slūgos karaliaus, suėję į vidų, sakinėją apie tą kiaulą, kad teip ir teip, su snukiu arianti, su kojom akėjanti, iš papų kviečiai byrą, ant uodegos galo kvietka, vieni žiedeliai nubyrą — kiti vel žydžią.

Tos raganos sakančios:

— Kas tai yra ta kiaula! Kiaula jug vis su snukiu knis, o ką su snukiu išknis, tai su kojom eidama ir užbarsto, tai ir užekėj. O kad iš jos papų kviečiai byr, tai kad ją jis prišėrė kviečiais, tai ką darys nebirėję. Kad ant uodegos galo kvietka, tai kad jis pririšo jai žydenčių žolaičių, tai nė kokie čia dyvai nėra. Ale ot kad pas juos būtų toks ąžuols su dvylika šakų ir prė katros šakos būtų po dvylika varpų, ir kad jie zvanytuos visokiais balsais, kokiais tik ant svieto girdėtis, tai tada tai būtų dyvai.

Jis vel parlėkęs namo, sakąs savo motinėlai:

— Matuš, bagaslovyk mane, aš dirbsiu štuką.

Motina sakanti:

— Dieve padėk, vaikel! Aš tave bagasloviju.

Jis tuoj nuėjęs į mišką, išrovęs ąžuoliuką, pasisodinęs, ir išaugęs par naktį toks ąžuols: su dvylika šakų, ant katros šakos po dvylika varpų, tai kad jie zvaniją visokiais balsais, kokie tik ant svieto yra.

Važiuoj pro šalį tie karaliaus slūgos, žiūr ir matą tą ąžuolą — dyvijąsys, kad toks ir yra: su dvylika šakų, ant katros šakos po dvylika varpų, tai kad jis zvanijąs visokiais balsais, kokie tik ant svieto. Jie važiuoją namo, ir šis, į musę pasivertęs, į apikaklą įsikabinęs, jiems paskui — klausytis, ką ten dabar šnekės. Tie parvažiavę ėmę sakyt, kad toks ir toks ąžuols ten jau yra su dvylika šakų ir ant katros šakos po dvylika varpų, tai kad jie zvanij gražiausiai visokiais balsais, kokie tik ant svieto yra. Tos raganos sakančios:

— Tai kas čia par dyvus, kad toks ąžuols su dvylika šakų ir ant katros šakos po dvylika varpų! Gi ir mūsų karalius, kad norėtų, tokį ąžuolą pasisodytų, visokių — didelių, mažų — varpų prikabinėtų, ir zvanytų visokiais balsais. Ale kad kas teip padarytų, kad neregiai matytų ir gyvi — negyvais, o negyvi gyvais paliktų, tai būtų dyvai.

Šis vel parlėkęs pas savo motinėlą, prašąs:

— Matušel, pabagaslovyk mane — dirbsiu štuką.

Ta motina jam sakanti:

— Dieve padėk, vaikel! Aš tave bagasloviju.

Daugiaus jis nuėjęs ant tokio kalnelio, radęs visokių visokių žolaičių bežydenčių. Kitos teip tamsiai, teip tamsiai žydž, o kitos šviesios, šviesios. Pasiskynęs abiejų, tuoj motinai pabraukęs su tamsiomsiom, klausiąs, ar nieko nemačijo. Motina sakanti, kad nieko. Vel pabraukęs su šviesiomsiom, klausiąs:

— Gi dabar?

— Dabar, sakanti,— tai jau visaką matau.

Daugiau vel nuėjęs ant to paties kalnelio, ėmęs ieškot tokių žolaičių, kur kvepiančios ir smirdenčios*. Ėmęs uostyti tas smirdžiančiąsias — tuoj ir ėmus širdis jam blogt, tuoj būt numiręs — greibęs už kvepiančiųjų ir vel tuoj atsigavęs*. Pasiskynęs abiejų — ir smirdenčiųjų, ir kvepiančiųjų — ir laukęs, kada jie atvažiuos. Atvažiavę pas jį ir matą, kad jo motinėla vis buvo akla, o dabar jau mato. Daugiaus jis jiems tų smirdenčiųjų žolių pakišęs po nosų — visi ir numirę. Vel pakišęs kvepiančiųjų — vel visi atsigavę. Jie važiuoją namo, ir jis, į musę pasivertęs, į kalnierių įsivėlęs, paskui juos parlėkęs klausytis, ką dabar tos raganos sakys. Tie tuoj suėję į vidų pas karalių, saką, kad jie teip ten matę, ten ta motinėla, kur vis lig šiol buvus akla, dabar asanti sveika — matanti.

— Ir mums jis pakišo po nosų tokių smirdenčių žolių — visi palikom negyvi, o paskui pakišo kvepiančių — ir vel visi atsigavom.

Tos raganos sakančios:

— Tai kas čia par dyvus, ar nėra ant svieto visokių daktarų?! Ir mūsų karalius, kad norėtų, iš savo karalystės visus daktarus kad sušauktų, ir jie teip galėtų padaryt su savo liekarst-

vom. Ale kad kas teip padarytų, kad vienos motinos būtų dvylika sūnų ir kad jie visi būtų vienodi — viens, o viens ir ant asabos, ir ant minos, ir ant lipšnumo,— tai tada tai būtų dyvai.

Jis vel, ten pasiklausęs, parlėkęs ir tuoj pasisakęs savo motinėlai, kad teip girdėjęs kur. Ir jis klausiąs, ar galėję būt kada ant svieto, kad būtų vienos motinos dvylika sūnų, ir visi vienodi — ant veidų* ir ant minos ir ant lipšnumo. Motina sakanti:

— Gi tai mano sūnų, o tavo brolių tai tokie ir tiek buvo, bet juos tuoj užgimusius tos mano seserys raganos iššudė.

Šis tuoj sakąs:

— Tai, matušėl, pablagaslovyk mane, aš eisiu savo brolių susišaukt.

Motina sakanti:

— Eik, eik, vaikel, dieve tau padėk! Aš tave bagasloviju.

Jis tuoj pasidirbęs stalą, pasidirbęs dvylika krėslų, išsikepęs dvylika pyragėlių, paėmęs dvylika sklainyčių, dvylika šaukštų, dvylika peilių, dvylika videlčių, nusinešė viską į mišką, po agla pasistatęs stalą, apstatęs krėslais, padėjęs visaką ant stalo, pats įsilipęs į aglą ir šaukiąs:

— Broliai! Broliai! Broliai, prašom pas mane ant pietų!

Jam bešaukiant, ir susirinkę visi vienuolika apė stalą, tiktai viens krėslas da buvęs dyks. Daugiaus jie ir dejuoją, kad da mūsų brolio vieno trūkst. O tas da iš aglės nebuvęs išlipęs. Kaip tiktai jis išlipęs, atsisėdęs ant savo krėslo, tai visi teip susimaišę, kad jie viens kito nebeišskirią, nė to nebepažįstą, katras juos čia sušaukė. Nu, tai jie čia pavalgę pietus. Tas paėmęs stalą ir krėslą savo, o tie visi po krėslą, tai tik ant to tegalėję jį išskirti, o daugiaus vienodi ant asabų, ant didumo, ant minos, ant lipšnumo. Ir tie tik saką:

— Brol, vesk tu mums, kur tu žinai.

Daugiaus jis, tą stalą pasiėmęs, einąs pirma, o šie visi paskui jo ir parėję į tuos namus pas tą motinėlą. Nė ta jų motina nebeišskirianti, katras čia su jąja vis buvęs.

Ir atvažiuoją vel tie slūgos to karaliaus ir atrandą jų dvylika, kad visi teip viens, o viens, visa dvylika. Visi gražūs, visi linksmūs, visi lipšnūs, malonūs, kad nebegalią jie jais atsigė-

rėti. Pasižiūrėję, apsilankę ir vel važiuoją namo. Šis ir vel, į musę pasivertęs, į apikaklą įsikabinęs, paskui juos, ir parvažiavę namo. Ir saką slūgos tam karaliui:

— Tai kad radom dyvus, tai radom! Radom dabar tos motinos dvylika sūnų, ka teip viens, o viens: visi vienodi ant veidų, ant minos ir ant lipšnumo, visi linksmūs, meilūs, ir gana.

Ir da tos raganos sakančios:

— Tai kas čia par dyvus, kad tie dvylika sūnų visi visaip vienodi?! Vienos motinos, vieno tėvo, tai užtai ir vienodi. Ale kad jau ten teip yra, tai kad būtų nuo ten ligi mūsų karaliaus kels ir par marę tilts, auksu sidabru ištaisyts, diementais šalys išgražytos, ir kad mūsų karalių su visa pamilija, su visais dvariškiais ten paprašytų ant pietų.

Jis ten viską parsiklausęs ir parlėkęs namo. Ir sakąs:

— Matuš, bagaslovyk mane, dirbsiu štuką.

Ta motinėla sakanti:

— Ponediev padėk tau, vaikel! Aš tave bagasloviju.

Jis tuoj greibęs dirbt, dirbęs, dirbęs ir padirbęs — teip gražus, teip šviesus, po auksu sidabru, šalys diementais išrėdytos, ištaisytos, visas žib, šviesus, kad ir naktį šviesos nereikią. Daugiaus ir nusiuntęs gromatą: prašąs, kad karalius su visa savo pamilija, su visais dvariškiais pas jį pribūtų ant pietų. Karalius tuoj liepęs sukinkyt arklius į karietas kokias šešias, ir nuvažiavę visi. Tuoj tie visi išėję jo pasitikt, visi jį pasveikinę, visi gražūs, malonūs, linksmūs, lipšnūs, neišskiriami. Visi mylią, džiaugiąsys, kad jų tėvelis pas juos atvažiavęs apsilankyt. Tas karalius vel džiaugiąsys, kad jis visus sūnus atradęs ir savo pačią. Daugiau tas sūnus priėjęs prė tėvo, sakąs:

— Ar žinai, tetušėl, aš dabar visiem noriu parodyt štuką — ar laisi man?

Karalius atsakęs:

— Rodyk, rodyk.

Jis tuoj pasiėmęs tų žolių, priėjęs prė tų raganų, savo tetulių, vienai davęs pauostyt tų smirdenčiųjų žolių, antrai — tuoj jos ir nusistibiriavusios*, vėlei pakišęs tų kvepiančiųjų žolių — ir vel gyvos. Daugiau vienai ir antrai pabraukęs par akis su

tom tamsiomsiom žolėm — tai tuoj akys išvarvėjusios. Ir sakąs:

— Matote, kaip gal iš gyvo į negyvą padaryt ir iš negyvų gyvus ir iš matančio į nematantį.

Daugiaus po pietų visi — tas karalius, karalienė ir tie visi dvylika sūnų — parvažiavę į karalio palocių. Gal da ir dabar jie ten tebegyven.

85. [SULAUŽYTAS PAPROTYS]

Kitą kartą viens bagots gaspadorius pėtnyčio mėšlą nevežda vęs. Teip jau jų dubo nuo tėvų buvęs toks palikimas. O to gaspadoriaus sūnus buvęs da ką tiktai į kuningus įsišventinęs, ir jis tuokart namie viešėjęs. Tą nedėlę vežę, vežę mėšlą ligi pėtnyčios, o pėtnyčio ir nebevežą. Tas kunings matąs, kad kiti visi susiedai vež, kad graži diena, mėšlo da šmots yra. Klausiąs tėvo:

— Kodel, tetuš, šiandien mėšlo nebevežat? Kiti susiedai vež, mėšlo šmots, ir diena graži.

Tėvs sakąs:

— Kad mes, vaikel, negaliam.

Kunings klausiąs:

— Del ko?

Tėvs sakąs:

— Mat, jau teip man toks palikims: nė mano tėvs vežė, nė tėvo tėvs vežęs. Mes kad tik vežam pėtnyčios dieną mėšlą, tai mums koks noriant pripotkas tuoj stojas: ar gyvulys nukrent, ar teip koks kits pasidaro blogs.

Kunings sakąs:

— Ant mano vardo, tetuš, kinkykit arklius ir vežkit.

Tėvs nenoriąs, sakąs:

— Kad kas nors blogs atsitiks, tai ar tu už tai man atlygysi?!

Kunings sakąs:

— Nu jau, tetuš, nebijok, nieks nebus, aš už tai užpelniju*.

Tas tėvs bardamasys, pykdams kinkąs arklius ir veš jau mėšlą. Ką tiktai pirmąjį vežimą išvarę — šit tuoj jautis nuo bandos pats gerasis parbėgęs, kasąs žemes, draskąs, baubiąs piktu balsu, kritęs ir nebegyvs. Tėvs sakąs:

— Ar matai, vaike, ką padarei, kokią iškadą...

Kunings tuoj įėjęs į vidų, apsivilkęs kamžą, užsidėjęs stulą ant pečių, pasiėmęs švęsto vandenio, krapylą ir ėmęs iš knygos maldas skaityt. Skaitąs, skaitąs ir krapijąs. Iš kokių trijų kartų skaitęs, krapijęs — ir ėmęs jau tas jautis dūsuot, kojas raityt. Daugiaus skaitęs, skaitęs, kai tik užliejęs gerai to švęsto vandenio — kai kilęs tas jautis bėgt. Tai nubėgdams pasakęs:

— Aš jau tris pamilijas gavau sau už pėtnyčios šventimą, o prė ketvirtos ir atsirado toks neprietelius, kad nebegalėjau gaut.

86. [ŽINOVĖ]

„Kada boba išmokst burt? — Kai išalkst." (Pryžodis)

Kitą kartą gyvenus viena toki sena bobela pirty. Nė jai nieks ten darbo atnešąs, nė ko. Ji gatavai nebeturiant nė ko valgyt. Nu, ką ši darys? Ėmus naktį nuėjus į ganyklas, kur jaučiai ariamiejie buvę palaisti. Vieno kur geresnio gaspadoriaus jaučius paėmus ir nuvarius itin kur toli į mišką ir pas kokias ten eikštes palikus. Daugiaus rytą to gaspadoriaus artojai ieška šen, ieška ten tų jaučių — niekur neberandą, ir gana. Ši ir ėmus sakinėtis ten kitiems, ką sutikdama — sodžiaus žmonis:

— Aš tai galėčia iš knygų apskaityti, kur dabar tie jaučiai yra.

Daugiau ir išsigirdę par žmonis, kad ji teip šnek, ir tie gaspadoriai, katrų jaučiai prapuolę. Nueiną abuodu — gaspadorius su gaspadine. Gaspadinė pasiėmus puskepalį duonos, mėsos šmotą, gaspadorius kokį pusrublį piningais ir duodą jai, tiktai

pasakyk, žmonele, kad tu žinai. Ji pasiėmus nuo lantynos iš palubės kokią susmilkusią seną knygą, žiūrianti ir sakanti:

— Tame ir tame miške, to ir to tankynė, pas tas ir tas eikštes vagys pavogę vedės ir ten pasilaidė — ten jų ieškokit, gal jau ir į tas eikštes bus išėję.

Gaspadorius su šeimynykščiais nuein ir rand. Tai senukei jau ir gerai, ir tur ko valgyt. Po kokios nedėlės kito gaspadoriaus vel kur nuvedus į dvaro daržines arklius, pririšus, tie neberasdami ir patys pas ją nuėję klaust. Ji tiems vel teip: pasiėmus tą savo knygą, nuskaičius, kad ten ir ten, dvaro daržinėse asą. Ir tie atradę jai gerai užmokėję.

Nu, jau apė tą bobą visi aplinkiniai žino, kad ji toki žinovė.

Daugiaus to dvaro ponams labai brangus žieds aukso su diemento akia prapuolęs. O jau ir tas pons buvęs girdėjęs apė tą bobelą, kad ji teip kitiems pasakius. Pasiuntęs savo kučierių, kad važiuotų jos parvežti. Tas atvažiavęs — ši da nenorianti važiuot, bo kad ji nieko nežino. Tas kučierius sakąs:

— Kad nevažiuosi, tai nuo pono rykščių gausi.

Nu, ką gi ji bedarys, sėd ir važiuoj. Nuvažiavus sakanti:

— Aš tuoj negaliu pasakyt, man reik pas tamstą, pon, tris dienas pabūt.

Pons sakąs:

— Būk, būk, tik pasakyk.

Ši jau sakanti:

— Pasakysiu.

O ji tik mislij, kaip pavilkti čėsą, kad tiktai ji rykščių negautų. O tą žiedą buvę nukavoję trys: liokajus, gaspadinė ir kukorka. Liokajus nučiupęs padavęs gaspadinei, o gaspadinė — kukorkai. Jiems jau ir rūpią: ar pasakys ponui ta boba? Vieną dieną išbuvus ta boba, jai ten duod gerai gert ir valgyt. Pirmą dieną išbuvus, vakare po večerės ir sakanti:

— Tai jau viena! (= viena diena).

O ta gaspadinė, ten ruošdamos, ir išgirdus, kad ji sako: viena. Tai ji ir mislijanti, kad ji pasakė: viena ta vagilka. Ir ji pasakius tuoj kukorkai ir tam liokajui, kad teip ir teip, ta boba jau mums išduos ponui. Aš besiruošdama priėjau prė durų — ji ir pasakė: viena.

Antrą dieną išbuvus ten — vel vakare jau kukorka, po kuknę apsiruošus, eisianti tyčiai klausytis: argi įspės ją ten asančią. Ta bobela, teip pat večerę pavalgius, eidama gult, sakanti:

— Tai jau dvi (=dvi dienos).

Ta kukorka ko greičiausiai pas tą gaspadinę. Josdvi susišnekusios ir liokajui pasakusios, kad jau blogai mums eis. Tas liokajus da vel nevierijąs.

— Nu,— sakąs,— pala, aš gi ryto vakarą nueisiu, taigi išgirsiu, ar ji įspės ant manės, kaip ir ant judviejų.

Trečią dieną išbuvus, vakare liokajus, ponam večerę išdavęs, einąs prė jos durių klausytis, ką ji šį vakarą ant jo pasakys. Ta bobela večerę pavalgius, atsikėlus nuo stalo ir sakanti:

— Trys (=trys dienos).

Tas liokajus pas tas dvi moteriškas nubėgęs, sakąs:

— Eis mums blogai, pasakė ir ant manės: trys.— Ir šnekąsis, ir dūmojąsys:— Jau tai ryto mes ponui kliūsme. O ką?!— Šnekąsis:— Mes šį vakarą galiam apsirūpyt. Eikime tuoj pas ją, kol da ji neužmigus, tai gal mes jos ir parsiprašysme, kad ji mūsų neišduotų.

Tuoj visi nuėję, pabrazdinę prė durių, ta juos įsilaidus. Šie tuoj jai į pakarą, rankas bučiuodami, prašytis. Ji klausianti da:

— Kas yra?

Jie tik žadą piningų jai duoti, kiek tik katras turėdami, jau katras no savės po šimtą rublių žadą, tik ratavok mums nuo pono plėgų — mums pons ryto prikoros.

Ta bobela klausianti:

— Kas? Kur?

Jie tuoj parodą tą žiedą. Tai bobelai ir akys atšvitusios. Daugiau ji sakanti:

— Ar yra jūsų kalakutų koks viens znaimesnis?

Gaspadinė sakanti:

— Yra viens margs.

Bobela sakanti:

— Tai tą sugaukit ir atneškit čia.

Tuoj liokajus su gaspadine į kūtę to kalakuto atnešt. Kukorkai liepus žirnių minklės suminkyt. Kalakutą atnešę — tuoj

tą žiedą į minklą aplipę ir įgrūdę į gerklą. Vel tą kalakutą liepus nunešt į kūtę. Ir jiems liepus būt spakainiais, nebebijot — bus gerai.

Rytą pons ateinąs — ketvirto dieno — ir klausiąs:

— Nu, boba, ar jau žinai?

Ši sakanti:

— Tota, pon! Ką veiksiu aš nežinojus. Tamsta, kai prauseis burną, pasidėjai ant stalo, su popieriais susimaišė, išsišlavėl lauka ant mėšlyno, kalakuts rado ir prarijo.

Pons sakąs:

— Tai ar tu pažinsi tą kalakutą?

Boba:

— Ką veiksiu aš nepažinus, pažinsiu.

Pons sakąs:

— Nu, tai gerai. Kad parodysi teisybę, tai aš tau duosiu šimtą rublių, o jei pameluosi, tai gausi šimtą rykščių.

Daugiaus tuoj tas pons liepęs atvaryt visus kalakutus ir sakąs:

— Parodyk, parodyk.

Tuoj ši tą, kur vakar vakare pritaisė, liepus papiaut ir išskriost. Žiūrią teip visi, nosis sukišę, ir tas pons, ir ta boba, kad koki mergela skriodžianti. Ja, išskriodž skilvį — ir atrand šviesų gražų. Nu, jau tam ponui — bel atrado žiedą, to šimto rublių ir gailu duot. Sugavęs į saują musę ir klausiąs tos bobelės:

— Pasakyk, boba, ką aš dabar saujo turiu, tai aš tau da pridėsiu penkiasdešimt rublių, o jei nepasakysi, tai duosiu penkiasdešimt rykščių į subinę.

Ši sakanti (ant savės):

— Ot, musele, ir papuolei į pono rankas.

Tas pons išties pirštus — musė ir nulėkė. Nu, jau pons užmok tuos piningus, šimtą penkiasdešimt rublių, liepęs pakinkyt kučieriui arklius ir veš jau ją į savo vietą. Ir da pons, norėdams ją pakvarčiavot, liepęs įdėt po pasoste kiaušinių ir, ją jau išlaisdams, gerai pamylėjęs, nugirdęs. Ji jau įlipus į ratus ir atsisėdus. Tas pons jos klausiąs:

M. Slančiauskas su savo dukterimis ir Trumpaičių kaimo jaunimu (apie 1902 m.).

Nuotraukos spausdintos iš kopijų, esančių LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fototekoje.

M. Slančiausko talkininkė duktė Kristina Slančiauskaitė-Strazdienė su savo dukterim Barbora prie tėvo pirkelės Trumpaičių kaime (1933 m.).

— Pasakyk, boba, ant ko tu dabar sėdi? Jei pasakysi, tai duosiu dvidešimt penkius rublius, o jei nepasakysi, tai dvidešimt penkius į subinę.

Ta bobela, jau gerai įgėrus būdama, juokdamos sakanti:

— Gi sėdžiu kai višta ant kiaušių.

Ji atsikėlus žiūrianti: ja, kiaušių puods po pasoste. Ir reik ponui dar pridėt tuos dvidešimt penkius rublius.

Parvažiavus namo jau itin bagota. Nuo tų — liokajaus, gaspadinės, ir kukorkos — trys šimtai rublių, nuo pono — arti dviejų šimtų, ot jau ji ir gerai gal gyventi. Daugiaus ji ėmus ir uždegus tą savo pirtį. Kad kas da paskui pas ją ateidavę pasiklaust kokio daikto prapuolusio, tai ji sakydavus:

— Nieko, nabagėliai, nebežinau. Kai tik sudegė ta mano pirtela, tai tenai sudegė ir mano visos knygos.

Tiek!

87. NYKŠTELIS

Gyvenę tokie seni žmonys, o jie neturėję vaikų. Ta seniukė sakanti:

— Kad man būtų nors toks vaikelis, kai nykštelis.

Jiems naktį beguliant, ir ėmęs tarp jųdviejų lovo šnekėt, sakąs:

— Matuš, aš valgyt noriu!

Graibantys ta seniukė ir sugreibus tokį mažutį vaikelį, kai nykštelį. Daugiau ji supykus, kad toks mažutytis, ir užmetus į užpečkį*. Tas Nykštelis, užpečky būdams, tyliąs, nieko nebesakąs, nė valgyt beprašąs, nė nieko.

Vieną kartą tas seniuks išėjęs į lauką ekėti, o ta seniukė duoną kepanti ir neturinti čėso jam valgyt nunešti. Daugiaus ir dejuojanti:

— Ai, ai, ai, kad neturiu kas valgyt nuneštų mano seniukui, o aš teip neturiu čėso!

Tas Nykštelis strekt iš užpečkio ir iššokęs, sakąs:

— Kad tamsta, matuš, neturi čėso, duok man, aš nunešiu tetušiui valgyt.

Ta motina sakanti:

— Tu toks ir nuneši...

Nykštelis sakąs:

— Nunešiu, nunešiu, tiktai duok šen.

Ta seniukė pataisius, sudėjus į sunkas ir padavus. Jis ėmęs tuoj ir nunešęs. Daugiau tas tėvs pasidėjęs valgąs. O tas Nykštelis įlindęs į arklio ausį ir ekėjąs, rėkaująs, niūkiąs tą arklį.

Važiuojąs toks pons pro šalį. Atsistojęs pasakęs:

— Skalsa!

Tas žmogus sakąs:

— Prašom.

Daugiau tas pons klausiąs to žmogaus:

— Tai kas čia tavo ekėj, kad nieko nematyt?

Tas žmogus sakąs:

— Čia mano sūnus ekėj.

Daugiau tas pons to žmogaus prašąs:

— Parduok man tą savo sūnų!

Tas žmogus sakąs:

— Pripilk man piningų auksinių tą kepalušą.

Tas pons da nenorėjęs, bet paskui ir apsiėmęs. Tas žmogus nusiėmęs nuo galvos [kepalušą] ir pripylęs. Tas seniuks ir atidavęs jam tą savo Nykštelį. Tas pons pasiėmęs tą Nykštelį, įsidėjęs į tabakerką, įsikišęs į kišenį ir nuvažiavęs. Parsivežęs namo ir išlaidęs bandos ganyt.

Daugiaus jis ganąs bandą ir teip gerai išganąs: kaip išgenąs, teip ir pargenąs visus*.

Vieną kartą teip labai liję, teip liję — tas Nykštelis ir palindęs nuo lytaus po baravyku. Karvė priėjus ėdus tą baravyką ir suėdus tą Nykštelį. Parėjus visa banda namo, ir išėjus merga karvių milžt. Priėjus prė tos karvės milžt. Tas Nykštelis ir sakąs:

— Merga k... karves melž, merga k... karves melž...

Daugiaus ta merga įėjus pas ponią, sakanti:

— Kad aš negaliu tos margosios karvės milžt — kažin kas lojojas, ir gana.

Daugiaus ta pati poni išėjus melžanti. Jis ir ant tos ponios teip pat sakąs:

— Poni k... karves melž, poni k... karves melž...

Ta poni įėjus, ponui pasakius. Pons išėjęs pasiklausyt — vėl ta poni pritūpus milžt, ir vel tas Nykštelis teip sakąs:

— Poni k... karves melž, poni k... karves melž...

Tas ponas pasiklausęs, tuoj ir liepęs tą karvę papiauti. Papiovę ir verdą katile tą mėsą. Priėjus poni maišanti. Tas vel Nykštelis sakąs:

— Poni k... mėsą maišo, poni k... mėsą maišo...

Ta poni vel ponui pasakius. Pons liepęs tuoj tą mėsą verst lauka. Išvertę, ir atėję ant to būrio du ubagai. Ir atidavę tiems ubagams tą mėsą. Tiedu ubagai einą, džiaugdamies mėsos gavę. Ir ėmęs vieno ubago kašė tas Nykštelis giedot:

— Ubagėlis nabagėlis mane neš, ubagėlis nabagėlis mane neš!

Tas ubags supykęs ir išmetęs lauka tą mėsą. O to antrojo ubago kašė nieks nieko nesakąs. Tas ėjęs ir nuėjęs.

Daugiau ir atbėgęs vilks tos mėsos ėst ir suėdęs. Tas Nykštelis iškišęs pro subinę galvą to vilko, šaukiąs, rėkiąs:

— Tulia, vilką tūrėkit, tulia!

Tas vilks bėgt, nu bėgt. Par laukus, par miškus bėgąs, o tas Nykštelis šaukiąs ir šaukiąs. Tas vilks nebežinąs kur bėgt — nubėgęs į tą sodžių, kur to Nykštelio tie seniukai tėvai gyvenę. Kai nubėgęs į tą sodžių, įginęs ir į savo kiemą berėkdams. Tas vilks, niekur nebesiliaudams, įpuolęs į priesenį. Tas Nykštelis šokęs ir užsklendęs duris. Daugiau tiktai šaukiąs tuos savo tėvus, kad — eikit vilką užmuškit! Tie seniukai pasigreibę vėzdus, kirvius ir užmušę tą vilką. Daugiau tas Nykštelis nusivilkęs tą savo skūrelą kai riešuto kevalą — teip gražus palikęs vaikiuks. Ir daugiaus paskui buvęs gaspadorius, ir ta motina jį mylėjus. Paskui jie bagotai gyvenę ir nusigyvenę.

Tiek.

88. RADVILS KUNINGAIKŠTIS

Kitą kartą, sako, Radvils kuningaikštis vis samdydavęs zėną* sau pypkai uždegti. Kad ir, sako, brangiai algą mokėdavęs, ale vis neišbūdavęs ir neišbūdavęs metų. Uždegs, sako, būdavai, pypką — tuoj, sako, kuningaikštis tam zėnui par vieną ausį „Kireleizon", par kitą ausį — „Kristeleizon", ir gana. Teip ir tas, ir kits, vieną ir kitąkart gavę, ir palaidž bėgštą, šiaip teip naktį ir išbėgdavę. O kad jau išbėgo, išbėgo — Radvils kuningaikštis tuoj kitą nusamdydavai. Žinoms, jis tuoj nuo pradžios gerai pamyl, didelą algą prižad, ir gaun. Jau visi žinojo, ant ko jis samdo ir ką jis daro nusisamdęs, bet da nė viens nebuvo išmėginęs, kaip toliau bus. Jis ir gert, ir valgyt gerai visada duodavęs, bet už tą vien mušimą pasakydavęs kožnas: „Geriaus man to tavo pieno ir sviesto neregėt, nė kad tavo smūgius kentėt", — ir išbėgdavę.

Viens žalnierius buvęs atsislūžijęs vaiske ir mislijąs: „Daug metų jau visokių vargų iškentėjau, mačiau ir šiltos, ir šaltos, eisiu gi aš pamėgyt pas tą Radvilą kuningaikštį, argi aš negalėsiu ištūrėti čielų metų? Kaip jau bus, teip", — ir nuėjęs. Kai nuėjęs, tuoj jiedu susiderėję ant metų. Algą tiktai tokią — tas slūžovs sakąs:

— Aš tamstai šįmet pypką degsiu, o tamsta man kitąmet.

Ir kuningaikštis apsiėmęs. Nu, ten jam davė valgyt gert, ir kuningaikštis pavalgęs — tuoj pasiėmęs pypką tas slūžovs, priėjęs uždegęs. Tuoj jam kuningaikštis par vieną ausį „Kireleizon", par kitą ausį „Kristeleizon", kad davęs, tai tas slūžovs pakrypęs nevet. Nu, ką daryt, slūžovs tą seniai žinojo, kad be blogo gero nematysi. Ir kitąkart uždegęs — teip pat, vis ir vis teip toliau ir lig pusė metų. Jau nuo pusė metų Radvils kuningaikštis ir atlaidęs: ėmęs [mušti] mažyn, mažyn. O ant pabaigos metų tik pridedąs ranką: „Kireleizon, Kristeleizon", — ir gana.

Nu, jau tas slūžovs ir pabaigęs tuos metus. Ant antrų metų šis atsisėdęs ant krėslo ir šaukiąs:

— Radvilai, eik pypkos uždegt!

Tas priėjęs uždegęs — šis tuoj jam teip pat par vieną ausį: „Kireleizon", par kitą: „Kristeleizon!" — tas nevet pavirtęs. Nu, nieko, tas Radvils jam teip pat nieko nesakąs ir nedaręs — kad teip jiedu susiderėję. Daugiau tas slūžovs sakąs:

— Man nėr kuo užsiimti tame dvare, Radvilai, eik pabalnok porį arklių.

Kuningaikštis nuėjęs į stainę, pabalnojęs du arklius ir atvedęs. Slūžovs:

— Radvilai, apsitaisyk, ir sėskim, jokim.

Ir išjoję. Nu, jiedu joję, joję, užėjus naktis, prijoję didelį mišką — girdžią, kaszin kas čykš čykš čykš. Prijoję arty, žiūrią, kad medžio viršūnė pakaruoklis kybo. Tas slūžovs sakąs:

— Radvilai, lipk į tą medį — išimsi tą pakaruoklį.

Tam kuningaikščiui baugu būtų, nu, ale kur dėsis, kad liep, ir reik lipti. Įlipęs blinkt išmetęs lauka. Daugiaus tas slūžovs sakąs, kai išlipęs kuningaikštis žemė:

— Radvilai, prisirišk prė balno tą pakaruoklį, ir jokim toliaus, jis bus mums ant kelio reikalings.

Ir vel abuodu susėdę ir joją. Joję, joję ir pamatę šviesą tame miške. Prijoję, žiūrią — tokios trobos gražios vidury miško. Slūžovs liepiąs eit į vidų:

— Radvilai, eik nakvynės paprašyk!

Kuningaikštis įėjęs, žiūriąs — susėdę už stalo 12 razbaininkų. Ir sakąs:

— Mano pons čia pas tamstas nor nakvynę gaut.

Tie razbaininkai visi akis pastatę, sužiurę: jau kad toks tarns, tai koks gi jau bėra tas tavo pons? Jau jie priimą su šilta vilna. Arklius lauke pririšę ir suėję patys į vidų. Tie razbaininkai žiūrią, kad tas pons nudriskęs. Daugiaus tas kuningaikštis klausiąs to savo slūžovo:

— Tai ką dabar, pon, tamstai reiks vakarienės ištaisyt?

Slūžovs sakąs:

— Radvilai, kurk čia vidury aslos ugnį!

Kuningaikštis tuoj ėmęs medžius buldu buldais nuo pečiaus iš užpečkio, kur berasdams, ir sukūręs. Vel priėjęs klausiąs:

— Tai ko, pon, dabar tamstai reikės iškepti?

Slūžovs:

— Gi ar nežinai, — tą paukštį, kur atnešei!

Kuningaikštis išėjęs ir įvelkąs už čiupros dži dži dži į vidų. Tuoj dėjęs ant ugnies, kepąs, vartąs, o tas tik čirškąs, kad prismirdusios visos trobos. O tie razbaininkai tik žiūrią ir žiūrią, kas čia daros ir kas toliaus da bus. Tas slūžovs sakąs:

— Baikas bus iš to paukščio — susmirdęs, nebegalėsiu valgyt. Radvilai, mesk lauka!

Kuningaikštis vel, už čiupros paėmęs, dži dži dži išvilkęs ir išmetęs. Įėjęs vel klausiąs:

— Pon, tai ką dabar kepsme?

— Gi ar nematai — už stalo čiela 12, čiupk tuoj vieną, kur riebesnį.

Tie visa 12 — lauka. Kuningaikštis kapt paskutinį mažąjį ir nusitvėręs. Razbaininkai, pabėgę biškį, susiskaitą, kad jau jų vieno nebėra, ir saką:

— Tai mes jiem ir paduosim savo brolį! Ar mes 12 prieš juos du negaliam šokti?! — ir bėgą atgal.

Ką tiktai prieiną prė lango pasižiūrėt — o šiedu tam mažojui razbaininkui ėmę ir nupiovę ležiuvį ir palaidę priešais juos. Tas, pro duris išpuolęs:

— Ler ler ler ler.

Tie nusigandę bėgt, šis gintis lerlėdams paskui, ir nulerlėję visa 12 par mišką. Šiedu pasilikę radę jų visokių valgymų, gėrimų, pavalgę, atsigėrę ir parnakvoję. Ant ryto atsikėlę, radę stainė arklių 12, karietas. Pasikinkę keturius arklius cūginius ir išvažiavę.

Važiuoją par tokius didelius dvaro laukus, ir sakąs tas slūžovs:

— Radvilai, čia reik arklius pasiganyt. Važiuok į tas avižas, nukinkyk ir ganyk.

Kuningaikštis įvažiavęs, nukinkęs ir palaidęs į avižas ir ganąs. O tame dvare buvus poni našlė. Ji pamačius, kad avižose yra kaszi kas, siuntus savo slūgą, kad eitų pavaryt, kas ten yra. Tas nueinąs — žiūriąs, kad toks gražus pons gano arklius, ir sakąs:

— Kas čia tamstai pazvalijo mūsų ponios avižose arklius ganyt?

Kuningaikštis sakąs:

— Gi ot mano pons, kur karieto gul.

Tas jau einąs drebėdams prė tos karietos, mislijąs — kad jau toks gražus kučierius, tai koks gi tas jo pons bėra. Gi prieinąs prė karietos — žiūriąs, kad tas pons čystai nieks, nudriskusiu ploščium, ir gana. Paklausęs to pono:

— Kas pazvalijo?

Šis atsakęs:

— Aš su tavim neturiu rokundos, tegul atein pati poni.

Atėjus poni, pasišnekėjus, tik nieko nesakanti, o ir jai dideli dyvai, kad tas kučierius toks gražus, o tas pons toks nuplyšęs. Slūžovs sakąs:

— Radvilai, kinkyk arklius!

Kuningaikštis tuoj pakinkęs, susėdę visi trys: kuningaikštis ant buko, slūžovs su ponia į karietą — ir parvažiavę į dvarą. Arklius nukinkę, suvedę į stainę, o juosdu ta poni į vidų įsivedus, teip mylianti, teip mylianti par dieną. Ant vakaro ir taisantys su visais savo tarnais išvažiuoti iš to dvaro. Tas slūžovs klausiąs:

— Tai kodel?

Ta poni pasisakius, kad kai tiktai jos pons numiręs, tai nuo to laiko ir nebegalią tame dvare nė viens bebūti: visus gandiną, gainioją lauka. Nu, jau tas slūžovs sakąs:

— Kad jau tamstų nelaiko, tai važiuokit, o mudu čia būsme par naktį.

Ta poni su džiaugsmu juos jau paliekanti, bele tik jau jie žad būti.

Kaip tiktai visi išvažiavę, tuoj slūžovs liepiąs:

— Radvilai, užrakyk trobas.

Kuningaikštis užrakinęs ir atnešęs jam raktus padavęs. Slūžovs:

— Radvilai, uždek žvakę.

Kuningaikštis uždegęs, pastatęs. Slūžovs pasiėmęs knygą, skaitąs. Da nuo vakaro nieks niekur nieko nedaraąs. Apė dvylika ir ėmę brazdėt — teip brazdą, teip brazdą. Lubose to pa-

kajaus, kur jiedu buvę, buvęs langs garui išeiti. Tuoj pro tą langą ir įkritus viena kinka, įkritus kita, daugiaus viena ranka ir kita, paskui įkritęs ir pats liemuo. Daugiau ir nieko. Tas slūžovs bo skaitąs knygą, skaitąs, ligi išaušiant.

Išaušus parvažiavus poni su visais savo dvariškiais ir šnekantys parvažiuodama:

— Tegul, ar da rasme juos gyvus, ar ne?

Slūžovs žiūr pro langą ir, pamatęs ponią su dvariškiais parvažiuojant, tuoj davęs raktus ir paliepęs:

— Radvilai, eik atrakinėk trobas.

Kuningaikštis atrakinėjęs. Įein poni į tą trobą — rand savo pono visas čvertis sumėtytas ir klausos, ką tas slūžovs pasakys. Slūžovs sakąs:

— Kad tas tavo pons buvo pikts, biaurus ant žmonių, nemielaširdings, tai užtai jį velniai numirusį teip draskė. Ir jau jam užteko, daugiau nieks jam nieko nebedarys, ir gal vežti jį kur į kapus pakavoti.

Išvežę pakavoję, ir gana. Daugiaus ta poni ėmus to slūžovo klausti, ar jis negalėtų ant jos eiti užkuriais. Tam slūžovui bele teip — ko gi jam daugiau bereikės? Ir susiženiję jiedu. Su tuo savo Radvilu kuningaikščiu atsisveikinę, viens kitam pasidėkavoję už vierną slūžbą, jau abudu ponais pasilikę ir parsiskyrę.

Ir aš tada ant tos jų veselės buvau, viską mačiau ir žinau — ir jums dabar pasakiau.

89. BENIUKS

Gyvenę kitąkart tėvs, motina ir septyni sūnūs. Nu, jiems visiems namie nėra ko dirbti, ir išėję visi tie sūnūs, septyni broliai, į svietą darbo ieškot. Beeidami įėję į tokius didelius miškus, pasiklydę, užėjęs vakars ir sutemę. Kai sutemę, ir pamatę šviesą. Nu, jie ant tos šviesos ir einą. Priėję tokį gražų dvarą. Daugiau suėję į vidų ir radę tiktai tokią seną bobą raganą. Prašąsys į nakvynę. Priimanti, tiktai sakanti:

— Mano yra septynios dukterys, tai jums reiks šią naktį su joms pargulėt.

Nu, jau šie apsiimą, kad tiktai priim į nakvynę. Nu, tai daugiau juos visus susodinus už stalo, myl iš tokio uzbono. Iš to uzbono ko tiktai reik, pil — valgyt ir gert. Kad reik į bliūdus — į bliūdus pil valgyt. Kad reik gert — pil į sklainyčias, į čerkas, tai alus, vyns. Ko tik kada reik, vis iš to vieno paties uzbono yra. Jie ten dyvijąsys, kad tas uzbons toks gers. Ta ragana sakanti:

— Tai aš iš to uzbono visą svietą galiu 12 metų girdyt ir valgydyt — jame vis bus ir bus.

Po večerės suėjusios į tą trobą visos septynios tos raganos dukterys. Ant stalo buvus padėta toki muzika. Ta motina ją suskambinus, kai ta ėmus visokiais gražiausiais balsais grajytis, kad teip gražu, teip gražu. Tuoj visi tie septyni broliai ėmę šokt su tom raganos dukterim. Nu, jau jie šokę, šokę, kol tiktai jau jiems atbodo. Daugiau apsistoję šokt ir gėriąsys, kad ta muzika teip gražiai, teip ilgai be jokio apsistojimo grajijant ir grajijant. Ta ragana sakanti:

— Ta mano muzika tai toki yra, kad pradėti grajyt, tai viena pradžia kad nesustabdysi, tai 12 metų grajysis ir grajysis.

Nu, jau po večerės pašokę, kiek tik jiems gana, ir nuėję gult katras viens su tom tos raganos dukterim. Pargulėję, po pusryčio ir išėję. Tos raganos dvars buvęs uždaryts su tokiais dideliais gelžiniais vartais, prė tų vartų buvę pririšti du didžiausi šunys britvonai ir par marę pataisyts tilts. Daugiaus ta ragana juos visus pro tuos šunis, pro vartus išlaidus, išlydėjus, ir jie tuo tiltu ėję ir nuėję į karaliaus dvarą. Kai nuėję į tą karaliaus dvarą, prašą darbo. Daugiaus tas karalius liepęs šešiem vyresniemsiem eit į laukus griovių kast, o septintąjį, patį mažąjį — Beniuką, prė stainės liepęs eiti kučieriam padėt arklių šert.

Tas Beniuks už visus savo brolius buvęs vikresnis. Jau tie broliai ir tuoj palikę ant to savo brolio Beniaus nebelabai kantani, kad jiem vis reik eit į lauką griovių kast, o jis sau po stainę ruošias. Paskui Beniuką karalius ir par kučierių padė-

jęs. Tam Beniukui kučieriu bėsant, kumela buvus labai didela, graži, pati geroji to karaliaus, ir turėjus ta kumela kumelį, ale teip negražų, tokį su kupra, sukrypusį. Tas karalius pasižiūrėjęs ir sakąs:

— Kad jau jis toks negražus, tai reik jį nužudyt.

Tas Beniuks užmigęs ir susapnavęs tokį sapnį, kad lai jis prašo nuo karaliaus, kad jam atiduotų tą kumelį, tai jis užsiaugysiąs ir būsiąs jam ant spacieriaus pajodinėt. Beniuks nubudęs, atsikėlęs nuėjęs pas karalių, paprašęs, kad to kumelio nebežudytų, ale jam atiduotų. Tas karalius sakąs:

— Žinokis, augykis.

Daugiau jis ir auginąsys. Tas kumelys jo teip greit augąs — par mėnesį jau čiels arklys užaugęs. Daugiau jis par dieną po stainę ruošiąsys, ruošiąsys, ant vakaro užsėdęs tą savo kumelį ir jojąs ant spacieriaus į mišką. Po mišką bejodinėdams, ir pamatęs šviesą. Ir jojąs jis ant tos šviesos. Prijojęs — žiūriąs, kad toki graži, šviesi plunksna. Beniuks ir sėdąs žemėn tos plunksnos imti — tas jo kumelys ir prakalbęs:

— Beniukai, — sakąs, — tu neimk tos plunksnos, bo paskui turėsi bėdą!

Kada matei, kad jis klausytų, — paėmęs. Parjojęs, parsivežęs namo į stainę, užkišęs paluby, ir šviečią jam par naktį. Jam nebereikią nė šviesos degliotis, ir gerai.

Antrą vakarą išjojęs ant spacieriaus į mišką — vel pamatęs da didesnę šviesą. Prijojęs žiūriąs — arklio patkava. Vel šis nusėdęs imąs. Tas jo kumelys jam sakąs:

— Beniukai, neimk geriaus tos patkavos, bo paskui turėsi bėdą!

Šis ir vel neklausąs — paėmęs ir parsinešęs namo, tą pasidėjęs į savo skrynelą.

Trečią vakarą išjojęs — ir vel pamatęs da didesnę šviesą. Prijojęs radęs čiupryną panos teip gražią, teip šviesią. Ir tą nusėdęs imąs. Tas jo kumelys teip pat sakąs:

— Neimk, Beniukai, bo paskui bus tau bėda!

Nė klausyt nesiklausąs — paėmęs ir tą parsinešęs, pasidėjęs į skrynelą.

Daugiau tie jo broliai vis kaskart ant jo labiaus pykstą ir pykstą. Čia jam lengvesnis gyvenims prė stainės, čia jis nuo karaliaus tokį kumelį gavo, kad ir ant spacieriaus raits joj, ir da jis tokią plunksną iš kažin kur ištrauk, kad jam nė naktį šviesos nebereik. Nuėję prė karaliaus tie jo broliai ir saką:

— Tai ne Beniui stainė toki plunksna šviest, bet tamstos palociuj.

Karalius tuoj Beniuką pašaukęs ir klausiąs:

— Ar tu turi tokią ir tokią šviesią plunksną, kad tau naktį po stainę nė šviesos nereikią?

Jis atsakęs:

— Turiu.

Nu, karalius jam ir sakąs:

— Tu ir be tos plunksnos po stainę gali apseiti — atnešk man ją.

Jis ir nunešęs pas karalių. Daugiau jis stainė pasidėjęs ant ėdžių tą patkavą. Ta jam da labiau šviečianti. Ir vel tie jo broliai pamatę nuėję pas karalių, saką:

— Gi Benius tur patkavą da šviesesnę ir už tą plunksną, tai geriaus ir ta patkava tegul tamstos palociuj šviečia, ne kad ten stainė.

Karalius vel jį pasišaukęs, paklausęs:

— Ar turi tu tokią ir tokią patkavą?

Beniuks pasisakęs:

— Turiu.

Ir tą liepęs karalius jam atnešti. Jis ir nunešęs. Kai nunešęs pas karalių patkavą, tai pasidėjęs ant lantynos tą čiupryną — ta da labiaus šviečianti ir už tą patkavą. Ir vel broliai pamatę nuėję pas karalių, pasakę, kad Benius tur dabar tokią čiupryną, kad da šviesesnė ir už tą patkavą. Karalius jį pasišaukęs, paklausęs ir liepęs ir čiupryną jam atnešti. Nunešęs ir čiupryną. Nu ką, kad jau jam nebėr, nebėr, jis vel užsideg žvakę, pasišviečo — jam niekas. Bet tie broliai bo pykst, pykst ant jo. Daugiau nuėję vel pas karalių, saką:

— Kad Benius tokią plunksną gavo, tai jis gal ir tą paukštį sugavęs tamstai parnešt.

Karalius jį pasišaukęs ir liepiąs:

— Kad tu tokią plunksną gavai, tai žiūrėk, kad man kanečnai ir tą paukštį sugautum ir parneštum man. O kad neparneši, tai aš tau galvą nukirsiu.

Daugiau jis nuėjęs pas tą savo kumelį, verkiąs, apsikabinęs jo kaklą, ir gana: ką jis dabar darysiąs? Tas kumelys jo sakąs:

— Ar aš tau nesakiau, kad nerušiok tos plunksnos, bo bus blogai. Nu, ale ką daryt. Eik dabar pas karalių ir prašyk jo, kad duotų tau pusę pūro avižų ir pundelį kumponijos.

Daugiau nuėjęs jis pas karalių, paprašęs pusę pūro avižų ir pundelio kumponijos. Kas tas yr karaliui — ir davęs. Jis tuos pasiėmęs, sėdęs ant to savo kumeliuko ir išjojęs. Nujojęs į mišką, ir tas arklalis jam parodąs aukštą aukštą, labai aukštą pušį — kokį penkiasdešimt sieksnių aukštumo, be jokios šakelės, ir pačio viršūnė tos pušies tas paukštis stoviąs. Daugiau tas kumelys, tokiame tankynėly pasilikęs, tas avižas beėdąs, o jį liepęs su tąja kumponija visą nusitepti ir tylom prišliaužti prė to paukščio ir sugavus tuoj laistis žemėn ir sėst ant kumelio nugaros ir jot namo. Daugiaus jis teip ir padaręs. Kumelį savo pašėręs palikęs, o pats nusitepęs su tąja kumponija ir prišliaužęs sugavęs tą paukštį. Iššliaužęs lauka — tuoj pas tą savo kumelį, sėdęs ant nugaros ir parjojęs. Nunešęs tą paukštį pas karalių. Ir gerai, tas karalius jam ir nieko nebesakąs. Tie broliai jo vel tam karaliui saką:

— Tai kad Benius tą paukštį sugavęs parnešė, tai jis gal ir tą paną suieškot, katros ta čiupryna yra.

Karalius, jį pasišaukęs, vel liepiąs:

— Tai kad tu tą paukštį parnešei sugavęs, tai tu gali ir tą paną suieškojęs parnešt. O jei tu jos neparneši, tai aš tau galvą nukirsiu.

Ir vel jis pas tą savo kumelį nuėjęs, apsikabinęs kaklą ir verkiąs. Tas jo kumeliuks sakąs:

— Ar matai tu, Beniukai, kad aš tau sakiau neimti tos čiuprynos. Nu, ką padaryt, kad jau paėmei — paėmei, mėginsme ir tos panos ieškot. Nueik dabar pas karalių ir prašyk pūro avižų, kad padirbtų šėpą, gražią, lekeravotą, ir ją pridėtų visokių valgymų ir gėrimų, staliuką, krėslą ir lopšelį.

Tuoj Beniuks nuėjęs pas karalių, paprašęs, kad teip ir teip viskas būtų padirbta: šėpa su valgymais ir gėrimais, staliuks, krėslas ir lopšelis. Karalius tuoj viską paliepęs savo meistram, ir padirbę. Daugiau jis viską pasiėmęs, ant to savo kumeliuko susidėjęs ir išjojęs į tą mišką. Jojęs, jojęs, nujojęs pas marę. Daugiau tas kumelys pasilikęs tankiam tankynėly, o jam liepęs ant marės krašto pasistatyt tą šėpą su valgymais ir gėrimais ir raktelį įkišt į jutryną, padėt staliuką prieš šėpą ir krėslą, tą lopšelį ten pat pakabyt, o pats, už šėpos atsitūpęs, [turįs] žiūrėt, ką ji darys atėjus.

Tuoj, kai tik jis, viską susistatęs, laukiąs, šit iš vandenio toki graži, šviesi panela išlindus ir atėjus prė tos šėpos. Atsirakinus, pasiėmus valgymų, gėrimų, viską susidėjus ant stalo, atsisėdus ant krėslo, kaštavojus tų valgymų, gėrimų. Daugiau atsigulus į tą lopšelį, pasisupus, atsikėlus, nuėjus vel į marę ir įlindus. Beniuks tuoj nubėgęs pas tą savo kumeliuką, pasakęs, kad teip ir teip: buvo iš marės atėjus ta panela toki graži, kaštavojo, iš šėpos pasiėmus, valgymų ir gėrimų, ant stalalio pasidėjus, ant krėslo sėdėjo, lopšely gulėjo, supos ir vel nuėjus į marę pasinėrė — kažin, ar beišlįs ji kada, ar ne. Kumeliuks atsakęs:

— Kad jau ji vieną kartą buvo, tai ateis ir kitą kartą. Tai dabar nuėjęs vel už šėpos glūdok ir lauk, bo ji neilgtrukus vel išeis iš marės. Dabar kai tik, iš šėpos pasiėmus, valgys, gers, bo ji dabar bus drąsesnė, kai tik, pasėdėjus krėslaly, atsiguls į lopšelį, ims suptis lyliuotis, tai tu tuoj pulk ir, su visu lopšeliu paėmęs, neškis šen, sėsk tuoj man ant nugaros ir greit jok namo.

Ką tiktai šis antrą kartą nuėjęs, už tos šėpos nugaros užsiglaudęs — šit ji vel iš marės išlindus ir vel atėjus prė tos šėpos, atsirakinus, atsidarius, pasidėjus vel ant stalo valgymų ir gėrimų, atsisėdus ant krėslo, valgius, gėrus ir vel atsigulus į tą lopšį ir vel supantys lyliuojantys. Šis tuoj puolęs, suėmęs su visu lopšiu ir tuoj pas tą savo kumeliuką. Tuoj sėdąs ant nugaros ir tuoj namo. Kai tik parnešęs namo, tas karalius buvęs neženots,— teip jam labai patikus, teip patikus, kad jam tuoj būtų rods ją apsiženyt. Bet ta panela vis toki smūtna, nieko su tuo karalium nešnekanti.

Nu, tiem jo broliam da vis labiau pikt. Jie mislijo, kad jis tokių daiktų niekaip negalės ištaisyt, jau jie mislijo, kad jį karalius tuoj nužudys, kad jis nė to paukščio nesugaus ir neparneš, o dabar šit jau ir tą paną parnešė. Nu, jie vel tam karaliui sako:

— Kad jis tą paną parnešė, tai jis gal ir tą arklį sugavęs tamstai parvesti ir visą pasogą tos panos parvaryt.

Tas karalius ir vel šauk jį pas save. Beniuks nuėjo, ir sako jam karalius:

— Kad tu tą paukštį suieškojai, sugavai, parnešei, tą paną parnešei, tai eik tą arklį, katro ta patkava, ir jos visą pasogą parvaryk. O jei tu jų neparvarysi, tai aš tau galvą nukirsiu.

Beniuks vel nuėjęs pas tą savo kumeliuką, apsikabinęs jo kaklą, verkiąs: ką dabar jis darysiąs, kad tas karalius jam tokį prisakymą davęs. Vel jam tas kumelys sakąs:

— Ar mat, Beniukai, ar aš tau nesakiau, kad tu neimk tos patkavos — kokių dabar bėdų neturėsi! Dabar tai da sunkiaus bus man ir tau. Nu, ale ką padaryt. Eik dabar pas karalių, prašyk del manės trijų pūrų avižų, trijų birkavų šniūrų ir dviejų bačkų deguto. Tai daugiau imk viską, sėsk ant manės ir jok.

Nuėjęs jis pas karalių, paprašęs, karalius jam ir davęs viską. Sėdęs ant savo kumeliuko ir išjojęs. Nujojęs vel į tą pamarį, tas jo kumelys suėdęs tas avižas, daugiau liepęs su tais šniūrais save nuvyniot nuo daikto visą ir su tuo degutu nuliet, nutept. Ir pasakęs:

— Aš dabar laisiuos į marę, o tu čion vaikščiok tuo pamariu ir žiūrėk vis į vandenį. Jei balta puta bus ant vandenio, tai galėsi džiaugtis, tai bus mums gerai. O jei juoda puta, tai blogai, tai tada ir tu pats krisk į vandenį ir prisigirdyk.

Daugiau tas kumeliuks laidęsys į vandenį ir prapuolęs. O Beniuks tiktai vaikščiojąs pamariu ir žiūriąs, koki puta viršum vandenio. Pamatęs tiktai, kad jau balta balta dedas, dedas,— tuoj jam palikę linksmu. Šit ir ėmę eit visokie gyvuoliai: avys, ožkos, karvės, kiaulės, žąsys, arkliai, ant galo ir tas šviesusis su jo kumeliuku išplaukę, išbridę, pilni marės pakraščiai pristoję. Daugiau Beniuks sėdęs ant to savo kumelio pirma jot,

tas šviesusis arklys paskui, ir visi visi gyvuoliai paskui jų parsekę.

O tie visi gyvuoliai buvę melžami. Matąs tas karalius, kad čia bus daugybė pieno,— tuoj liepęs meistram padirbti tokį ušėčką, kad būtų visaip kaip mylia: ir ilgumo, ir platumo, ir gilumo — tam pienui pilt. O tie Beniuko broliai, kad čia nieko nebegalėjo padaryti, tai jie atsiminė, kad jie tą nakvynę kai nakvojo pirmąją pas tą raganą, [matė uzboną ir muziką,] nuėję tam karaliui pasakė, kad ten toks uzbons asąs, kad par 12 metų gal užtekti gert ir valgyt visas sviets iš to vieno, ir da toki muzika asanti, kad [jei] ją vienąkart paskambini, tai 12 metų vienu pradėjimu visokiais balsais, kiek tik yr ant svieto, skambės ir skambės.

— Tai tamsta liepk Beniui parnešt — jis ir parneš tamstai.

Tas karalius pamislijęs, kad čia geri daiktai man vaiskui mityt, ir muzikantų nebreiks laikyt — tuoj jį pasišaukęs pas save ir liepiąs:

— Kad tu man tą uzboną parneštum ir tą muziką, kur toki ir toki yra. O jei neparneši, tai aš tau galvą nukirsiu.

Daugiau vel Beniuks nuėjęs pas tą savo kumelį, vel verkiąs, apsikabinęs jo kaklą. Tas kumeliuks jam sakąs:

— Kaip kitas bėdas parlaidei, teip ir tą parlaisi. Nueik pas karalių ir paprašyk jo dviejų pundelių šilkų, dviejų sūrių po 15 svarų ir vieno pundelio taukų. Su tais šilkais abi šali to tilto, kur par marę ein, parėdyk, tuos du sūrius tiem šunim pamesk, kur pas vartus pririšti, o su tais taukais tuos vartus ištepk. Įėjęs pasiimsi tuos — tą uzboną ir tą muziką — ir parsineši.

Daugiau Beniuks nuėjęs, karaliaus paprašęs tų dviejų pundelių šilkų, dviejų sūrių po 15 svarų ir pundelio taukų. Karalius jam viską davęs, Beniuks ir išėjęs. Daugiau jis, eidams par tą tiltą, su tais šilkais abi šalis parėdęs nuo daikto. Priėjęs prė vartų — tuoj tuos du sūrius pametęs, tuos vartus su tais taukais ištepęs ir įėjęs. Žiūriąs — ta senė ragana gul ant vidurio dvaro, miegt išsitempus. Jis palangvaite į vidų įėjęs, tuoj pasiėmęs tą uzboną ir tą muziką ir išsinešęs. Daugiaus, eidams pro

vartus, ir suskambinęs tą muziką. Ta kai pradėjus visokiais balsais grajytis — tuoj ta ragana sakanti:

— Šunys, šunys, sugaukite tą vagį!

Šunys atsakė:

— Mes tau 15 amžių kai slūžijam — da tu mūsų nė karto nepašėrei, o jis mums pašėrė.

Daugiau ta ragana sakanti:

— Vartai, vartai, uždarykite, neišlaiskite jo!

Vartai atsakę:

— Mes tau 15 amžių kai slūžijam, o tu mūsų nė karto nepatepei, o jis mus patepė!

Nu, ta ragana šaukianti tiltą:

— Tilte, tilte, neparlaisk jo!

Tilts atsakęs:

— Jau 15 amžių, kai aš tau tarnauju, o tu niekada manės neparėdei, o jis mane šilkais parėdė.

Jis ėjęs ir parėjęs. O ta ragana supykus, šokus triskarts į aukštą, surikus: „Bam bam bam!"— ir parsprogus.

Nu, daugiau jis, kai parnešęs tuos daiktus, jau radęs pilną tą ušėčką pieno primilžtą, ir tas piens visas verdąs po tą ušėčką, kunkuliuojąs. Nu, daugiau tie jo broliai susimisliję ir, nuėję pas karalių, saką:

— Kad mūsų brolis Beniuks viską suieškojo ir tamstai pristatė, tai jis žad da tokią štuką tamstai parodyt: jis par tą ušėčką pieno žad parplaukt. Tiktai tamsta jį liepk, o jis ir parplauks, bo jis labai mok plaukt.

Daugiau tas karalius ir liepęs jį parplaukt, o kad neparplauksi, tai,— sakąs,— aš tau galvą nukirsiu.

Nu, ką dabar jis darys — einąs vel pas tą savo kumeliuką ir vel verkiąs, jo kaklą apsikabinęs.

— Nu, jau,— sakąs,— tame piene tai jau reiks man suvirti.

Tas jo kumelys sakąs:

— Kad jau iš kitų visų bėdų išlikai, tai ir iš tos išliksi. Tiktai nueik pas karalių ir prašyk, kad padirbdintų tokias trepkas, lig pat viršaus ušėčko, ir sakyk: „Aš norėčia, kad mano kumelys mano smertį matytų." Tai daugiaus aš užlip-

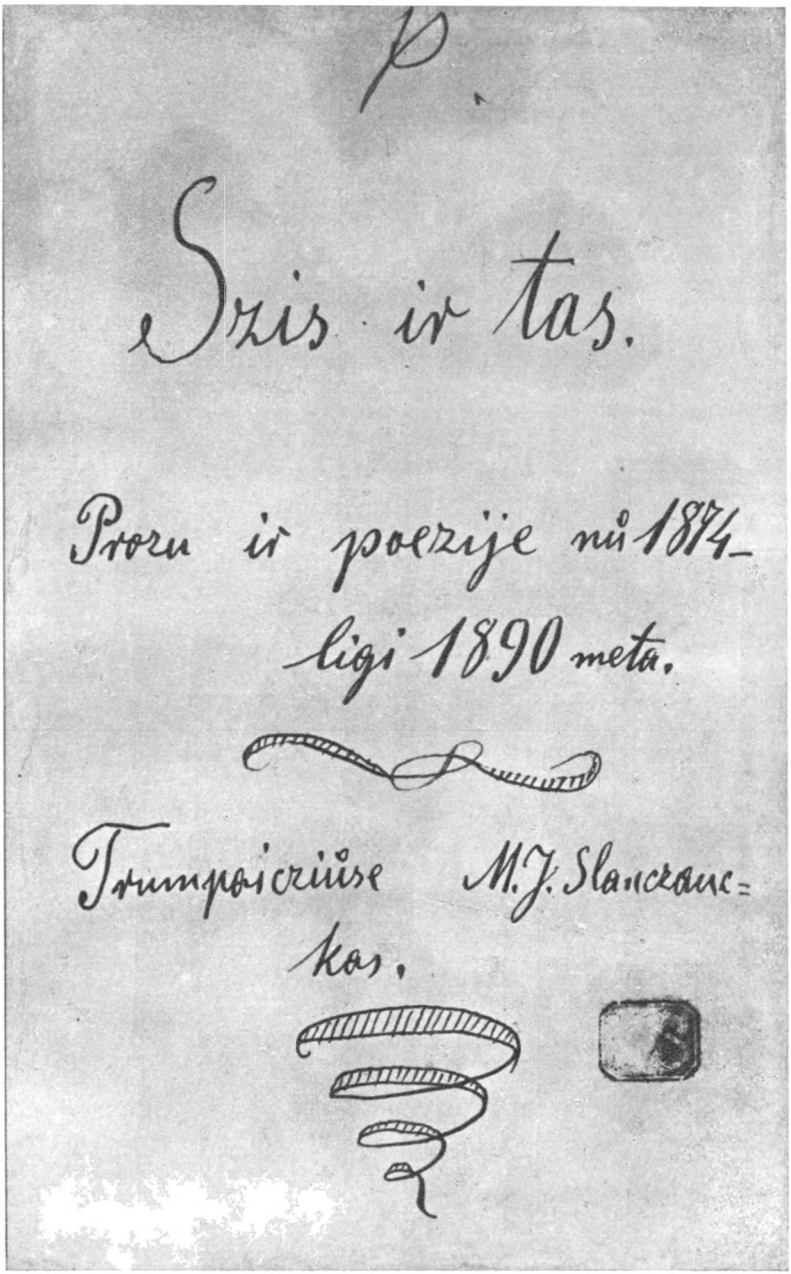

Svarbiausio M. Slančiausko tautosakos ir individualios kūrybos rinkinio „Šis ir tas" titulinis puslapis.

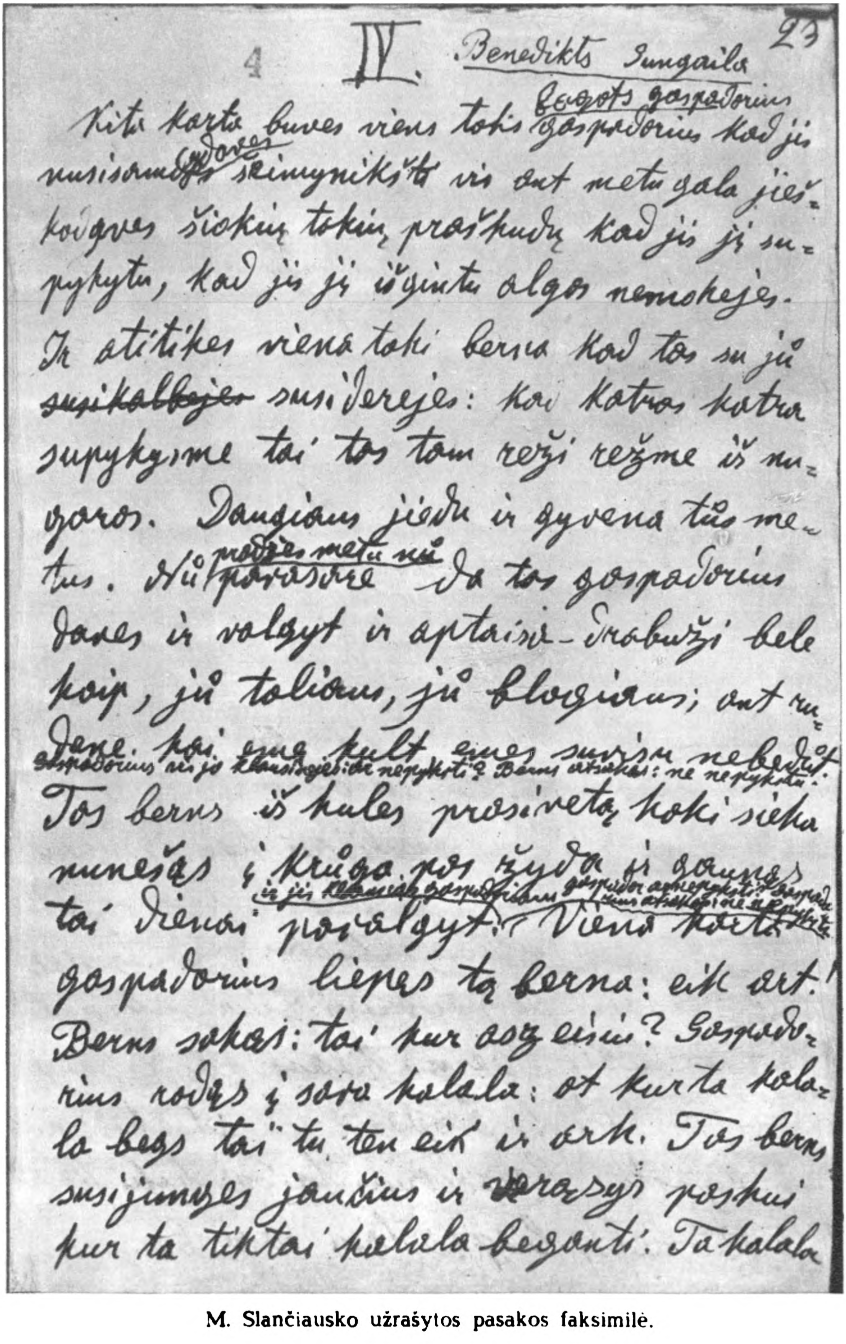
4 IV. Benedikts Sungaila 23

Kita karta buves viens toks gazgots gaspadorius gaspadorius kad jis
nusisamdęs udaves skimynikštis vis ant metu gala jieš-
kodaves šiokių tokių prašpudų kad jis jį su-
pykytu, kad jis jį išgintu algos nemokėjęs.
Ir atitikes viena toki berna kad tas su jū
~~susikalbejes~~ susiderejes: kad katras katras
supykyme tai tas tam rezi režme iš nu-
garos. Daugiaus jiedu ir gyvena tūs me-
tus. Nū ponšes metu nū porasore da tas gaspadorius
daves ir valgyt ir aptaisa-drabužį bele
koip, jū toliaus, jū blogiaus; ant ru-
~~dene kai ema kult eines suvisu nebedut.~~ gaspadorius vis jo klausinėjęs: ar nepykti? Berns atsakai: ne nepykstu.
Tas berns iš kules prasivetą koki sieka
nunešąs į ~~krūgą pas žydą jį gaunes~~ ~~ir jis klausiak gaspadoriaus~~ gaspadorius ar nepykti? ir Gaspadorius atsakai: ne ir nepykstu
tai dienai pavalgyt. Viena ~~karta~~
gaspadorius liepes tą berna: eik art.
Berns sakas: tai kur asz eisiu? Gaspado-
rius rodąs į sora kalala: at kurta kala-
la bęgs tai tu ten eik ir ark. Tas berns
susijungęs jaučius ir užarąsys paskui
kur ta tiktai kalala begonti. Ta kalala

M. Slančiausko užrašytos pasakos faksimilė.

siu tom trepkom. Kai tiktai aš papūsiu su nosim į tą pieną, tai tuoj jis užšals, ir tu langviau ir graičiau parplauksi.

Tuoj Beniuks nuėjęs pas karalių ir sakąs:

— Šviesiausis karaliau, aš norėčia, kad mano kumelys mano smertį matytų, tai prašau, kad padirbdintumei tokias trepkas lig viršaus to ušėčko.

Tas karalius tuoj savo meistram paliepęs — tie tuoj ir padirbę. Beniuks lipąs plaukt, ir jo kumeliuks lipąs paskui. Kaip tiktai Beniuks šokęs į tą pieną, o tas jo kumeliuks ir pučiąs su nosim, kad jam plaukt teip ko geriausiai: tas piens nė šilts, nė šalts, ir teip langvu plaukt ir greit,— tuoj jis ir atsidūręs į antrą kraštą. Tai kai parplaukęs, kad palikęs teip gražus, teip gražus.

Tas karalius mataąs, kad jis toks gražus palikęs,— plauksiąs ir jis pats. Kai tik šokęs plaukt — gi tuoj ir suviręs. Daugiaus ta pana ir pasiėmus Beniuką par karalių, ir susiženiję jiedu. Ir jis visus tuos savo brolius ant pakūtos paskui tą karalių į pieną suginęs pasiplukdyt.

Tiek.

90. [GYVATĖ KARALAITĖ]

Buvę tėvui trys sūnūs: du mandrūs, o tas trečias toks apdurnys. Tėvs numirdams tiem dviem visą savo gyvenimą*: žemę, trobas ir piningus, kas tiktai kur buvo, tai jiem dviem, par pusę parskyręs, paliko, o tam trečiojui apdurniui palikęs tiktai pečių. Daugiau tas apdurnys ant to pečiaus ir guliąs. Tiedu broliai jį nebelaiką ant to pečiaus, geną žemė. Šis tūriąsis:

— Man tėvelis numirdams paliko, aš ir būsiu čia, nors ant to pečiaus. Judu turiat visą gyvenimą, ar matot!

Daugiaus tiedu broliai susitarę ir sugriovę tą jo pečių. Tas ant tos vietos guliąs, ir gana. Daugiaus jiedu iškasę to vieto šulnį. Jis ir iš to šulnio jiems nelaidžiąs vandenio semti, gainiojąs į šalį. Nu, tai jiedu susitarę ir užmokėję jam tris šimtus rublių, kad tiktai jis jiems atiduotų. Nu, jis gavęs nuo jų tuos tris šimtus rublių ir išėjęs sau.

Daugiaus einąs, einąs ir patikęs vieną žmogų, besivedantį šunį seną nušaut. Šis sakąs:

— Nešauk to šunies, geriaus man jį parduok.

Tas žmogus klausiąs:

— Tai kiek man už jį duosi?

Šis sakąs:

— Šimtą rublių.

Tas žmogus:

— Nu, duok.

Jis užmokėjęs tam šimtą rublių ir einąs vel. Tas šuva paskui jį ir sekąs. Toliaus vel paėjęs patikęs kitą žmogų, katę, užrišęs ant kaklo šniūrą, besivedant pakart. Klausiąs:

— Tai už ką tą katę vedi kart?

— Gi,— sakąs,— paseno, nebeein medžiot — žiurkių gaudyt, gul ant pečiaus, vaginėj nuo gaspadinės, užtai ir vedu pakart.

Daugiau šis sakąs:

— Tai parduok man.

Tas žmogus klausiąs:

— Tai kiek tu man už ją duosi?

Šis vel:

— Šimtą rublių.

Tas vel jam atiduodąs. Jis už tą katę užmokėjęs šimtą rublių, ir ta katė su juo kartu einanti.

Da toliau paėjęs į tokią kelmynę, žiūriąs — vienas žmogus piaunąs didelį vėzdą. Šis priėjęs klausiąs:

— Tai ką tu dirbsi su tu vėzdu?

Žmogus sakąs:

— Gi antai ant kelmo gul didžiausia gyvatė — aš ją užmušiu.

Šis vel sakąs:

— Nemušk, parduok man.

Tas žmogus klausiąs:

— Tai kiek tu man už ją duosi?

Šis sakąs:

— Šimtą rublių.

Žmogus:

— Nu, duok.

Užmokėjęs ir tam tą šimtą rublių, ir ta gyvatė nuo jo nebeliektantys. Ta gyvatė jį parsivedus į tokį laužą ir sakanti:

— Štai čia yra 12 stalų ir 12 lovų. Tai tu kur ant tų stalų rasi 12 bliūdų su valgymais, iš visų pakaštavok ir į visą 12 lovų atsiguldams pagulėk, o kad tave kas kaip narvos, draskys, gandys, tu tylėk ir tylėk, nė žodžio nesakyk tiktai tris naktis, tai tada bus tau ir man gerai.

Nu, jau tą dieną parlaidę, ir atėjus naktis. Žiūriąs — ant 12 stalų 12 bliūdų. Jis iš visos 12 po kelius šaukštus pats pakaštavojęs ir del tų savo gyvuolių — šunies ir katės — žemėn nuliejęs, jie visi sotani palikę. Daugiau jis ir ėmęs par visas tas lovas gulinėdams eiti: to paguliąs biškį, kito. Par visas baigęs eit — ant paskutinės kai užpulsią jo nebelaist ten toki daugybė visokių velnių. Nu, jis atsigulęs, jie ten jį guliantį visaip narvoję, narvoję ligi gaidžių. Ir tie jo šuva su kate nuo jo gynė, bet tie bo šėliojas, šėliojas, draskos. Po gaidžių nebelikę nė vieno, visi išlakstę katras sau. Jis to lovo pasilikęs, užmigęs ir parmiegojęs lig išaušiant.

Rytą atsikėlęs — šit ir įeinant ta jo gyvatė. Bet nebe visa buvus gyvatė: jau galva buvus žmogaus. Toki graži panela arti pusės, tiktai nuo pusės ir uodega da gyvatės. Ir vel jo prašanti:

— Meldžiamasis, kaip šiąnakt iškentėjai, teip kitas dvi nakti iškentėk, tai mudviem abiem čia bus gerai. Bo aš asu prakeikta nuo tėvo ir motinos karalaitė, tai kad tu iškentėsi tas visas tris naktis, tai tu mane išgelbėsi ir visą mano karalystę.

Jis ten par dieną vaikštinėjąs, išėjęs lauka — žiūriąs, kad jau toks palocius ligi langų išsikėlęs vieto to laužo. Ir atėjęs vakars. Įein į vidų — teip pat 12 bliūdų garuoj ant tos 12 stalų. Jis ir vel teip pat iš visų pakaštavojęs, davęs ir šunei, ir katei savo. Visi pavalgę, jis ir ėmęs gulinėt par visą tą 12 lovų. Jau šiąnakt nuo pusės ėmę jį jau užkabinėt, nebelaist. Bet tas jo šuva su kate vis jį gynęs ir gynęs, kol tiktai jis į visas parėjęs atsiguldams. Kai tik ėmę gaidžiai giedot, vel nelikę nė vieno. Jis ir vel sau spakainiai guliąs lig dienos.

Rytą įeinant ta pana — jau ligi kelių žmogysta, tiktai kojos gyvatės. Vel jo prašanti:

— Ka ant ateinančios nakties da tie nelabiejie labiaus narvos ir gandins, tiktai nebijok ir tylėk, bo jie tau nieko nepadarys, tik tu nesakyk nė žodelio.

Išeinąs lauka — jau tas palocius visas išsikėlęs, tiktai pamatai da žemėse.

Nu, jau ir ta diena praėjus, atėjęs trečias vakars, trečia naktis užstojus. Ir vel jis iš tų bliūdų pakaštavojęs ir tiem savo žvėreliam davęs. Ėmęs jau į tas lovas gult — ir tuoj ėmę tie nelabiejie jį pult, draskyt, nebelaist. Ir tas šuva su kate puolą ant jų, šį ratavoją, bet tie labiau puolą ir puolą. Bet jis jau šiaip teip parėjęs par visas lovas ir atsigulęs į paskutinę. Daugiau tie nelabiejie ėmę šaukt:

— Neškit kirvį, kirsme jam galvą žemėn!

Šis ir nusigandęs ir nė just nesijutęs, kai sušukęs:

— Ajai!

Ir tiek. Tuoj gaidys pragydęs, nelabiejie išlakstę sau, tuoj įeinant ir ta gyvatė toki pat, koki pirma buvus, ir sakanti:

— Tai mat, ir nebeišbaigei kentęs nenusigandęs ir nė žodžio nepratareš. Nu, tai,— sakanti,— kai daba vel tris naktis reiks kentėt, ale dabar da bus sunkiau. Daba reiks ant visos 12 stalų po 12 žvakių par visas tris naktis degliot. Tu degliosi, o jie pūstys ir pūstys. Tai jei jie neužpūs nė karto visų, tai tu mane ir save išratavosi, bet jei užpūs, tai tiek.

Išeinąs dieną lauka — gi nė to palociaus nebėsą, nieko.

Ir atėjęs vakars, einąs jis jau tų žvakių degliot. Tuoj įsibraukęs sierčiką, degęs, degęs ant visų stalų po 12, po 12. Vis no pradžios da nieko, prieinąs prė paskutinio stalo — ir ėmę pūstyt. Pūstą, pūstą, bet pirmą naktį vis nė šio, nė to buvę. Nuo gaidžių teip pat visi išlakstę katras sau.

Ant ryto ta gyvatė įeinanti vel su panos galva. Ir vel jo prašanti, maldaujanti, kad tas tris naktis pasistengtų išdegliot tas žvakes. Išeinąs lauka — jau ir vel tas palocius lig langų išsikėlęs lauka.

Atėjus antra naktis — jis vel ėmęs tas žvakes degliot. Tie nelabiejie ėmę labiaus pult, kad ir tas jo šuva su kate juos giną, bet tie puolą ir puolą, ale jis spėjęs išdegliot.

Ant ryto ta pana jau daugiau kaip pusė žmogystė ir prašanti, kad kaip tą trečią naktį pasistengtų išdegliot, tai ir bus gana. Tas palocius teip pat išsikėlęs, tiktai pamatai bebuvę žemėse.

Trečią naktį ėmęs degliot — tuoj tie nelabiejie ir ėmę pūstyt, gesyt, kad teip puolą, teip puolą, kad ir tas jo šuva su kate gainioją, bet nieko nemačiją: prieš pat gaidžius ėmę jam po kojų pasipainiot, jis ėmęs suklupt bepuldinėdams. Čia jis uždegąs, čia jie užgesiną. Ant galo pagalės prieš pat gaidžius nė tas šuva su kate nebespėją atgainiot: pavirtęs čystai, kai kojas supainioję, ir užgesinę visas žvakes.

Nu, ir tiek. Atein ta pana vel visa gyvatė ir sakanti:

— Nu, ką padaryt, kad jau negalėjai, negalėjai ištūrėt, tai dabar abuodu turėsme vargą ant trejų metų.— Ir padavus ji jam tokį aukso žiedą, sakanti:— Kad tu ko norėsi ar būsi trūkęs, pamaustysi tą aukso žiedą nuo vieno piršto ant kito, nuo vienos rankos ant kitos, tai ko tiktai tau reiks, ko tiktai tu norėsi, tai tau ir bus.

Ir liepus jį eit į trečią karalystę. Nu, tai daugiau jis ir išėjęs*. Vaikščiojęs, vaikščiojęs šen ir ten su tais savo žvėreliais. Kada jam ko reikią — ar valgyt, ar gert,— pats pavalgąs, tuos savo šunį su kate pašeriąs ir vel einąs. Nuėjęs į trečią karalystę ir vel sugrįžęs. Ale jis sugrįžęs dar par tris dienas anksčiau. Ta gyvatė ėmus šaukt nuo tolo, kad neitų da pas ją, da nuo trejų metų trijų dienų trūkstą. Liepus da ji eit į miestą, ir ten tas tris dienas parkentęs. Nu, tai daugiau kai jis nuėjęs į tą miestą, ir ten tie nelabiejie jį užpuldinėdami varinėją eit namo, tiktai žmonys juos nugainiodavę ir tas jo šuva su kate. Ir šiaip teip, draskoms, narvojams, išbuvęs tas tris dienas. Po trijų dienų pareinąs į tą kelmynę — gi nieko nebeznaimu. Kur buvus kelmynė, dabar čiela karalystė: miestai, sodžiai, dvarai, po laukus žmonys kušt, dirb. Pareinąs prė to laužo vietos — gi gražiausis dvars, toks palocius. Išeinant priešais jam ta gyvatė — gi gražiausia pana. Tuoj jam padėkavojus, apkabinus pabučiavus, kad jis ją ir visą jos karalystę išgelbėjęs iš prapulties. Daugiaus jiedu ir susiženiję. Tai gal ir dabar ten tebegyven.

91. [TREJŲ METŲ UŽDARBIS]

Kitą kartą viens vaikelis slūžijęs pas poną trejus metus. Tuoj vienus metus atslūžijęs, ir jis tiktai algos gavęs vieną rublį sidabrinį. Jis už tiek ir buvęs pristojęs. Metų gale tą rublį pasiėmęs, nuėjęs prė vandenio ir sakąs:

— Jei ščyrai šiuos metus dirbau, tai tegul plaukie, o jei neščyrai, tai tegul skęstie.

Metęs į vandenį tą rublį — tas ir nuskendęs.

Ant antrų metų sugrįžęs teip pat už vieną rublį sidabrinį. Ir tuos metus da labiaus storojęsys ščyriau dirbt. Ir vel par Mikūlas tą rublį nusinešęs prė to paties vandenio, sakąs:

— Jei ščyrai dirbau, tegul plaukie, o jei neščyrai, tai tegul skęstie.

Ir tą rublį įmetęs į vandenį, ir tas nuskendęs.

Ant trečių metų sugrįžęs teip pat už tokį pat rublį ir storojęsis dar ščyriau tuos metus dirbti. Ir vel jis par Mikūlas tą rublį atsiėmęs, nusinešęs prė to paties vandenio ir, tą mesdams, teip pat sakąs:

— Jei ščyrai dirbau, tai tegul plaukie, o jei neščyrai, tai lai skęstie,— ir vel įmetęs. Ir iškilę visi trys tie rubliai.

Daugiaus jis visus tris tuos rublius pasiėmęs, nuėjęs ant jomarko. Ir radęs vaikus kačiuką besinešiojančius, besimūčijančius. Teip jam to kačiuko pagailę. Jis ir prašąs tų vaikų, sakąs:

— Parduokit jūs man tą kačiuką!

Tie vaikai:

— Tai kiek tu mum duosi?

Šis:

— Rublį.

Jie neduodą be trijų rublių. Jis bel tur, užmok jiems visus tris tuos savo rublius ir parsinešęs namo pas tą patį poną. O tas jo pons buvęs labai didelis kupčius. Tas jo kačiuks paskui jį vis sekiojąs, o šis ką tiktai pats valgąs, tą ir tam savo kačiukui duodąs. Tas jo kačiuks užaugęs į tokį didelį katiną, teip nusipenėjęs, kad gana.

Daugiau tas jo pons važiuojąs vandeniais į svietą su toms savo kupčystėms ir šio klausiąs:

— Tu ar neturi ko nors vežt ant pardavimo?

Jis sakąs:

— Ką gi, jei bent tą katiną.

Tas kupčius sakąs:

— Duok kad ir katiną.

Nu, jis padavęs, tas pons ir išvažiavęs. Daugiaus jis nuvažiavęs už marių į tokį kraštą, kur daugybė žiurkių buvę. Nuvažiavęs į tokį dvarą, ant nakvynės pasiprašęs. Nu, jau priimą, bet jie, tie dvariškiai, teip misliją: „Įlaisme mes jį į tą kambarį, tai jį ten žiurkės sues, o mums jo tos visos gėrybės paliks."

Daugiau, kai tiktai jis ėjęs gult, ir įsivedęs tą savo katiną į vidų su savim. Rytą jau šnekąsys tie dvariškiai:

— Jau mes to kupčiaus rasme ir kaulus nugriaužtus.

Įeiną žiūrėt, gi randą — jis sau gul lovo spakainiai, o tas katins jo apsikrovęs žiurkėm krūvų krūvom.

Daugiaus tas kupčius kai atsikėlęs, tai tie ponai ėmę derėt iš jo tą katiną. Šis nenoriąs parduot. Tie jam siūlą piningų, kiek tik nebereik, duodą čielą bačką raudonųjų. Nu, jau jis ir atidavęs. Daugiau susidėjęs viską, ir tą bačką raudonųjų, į savo akrotą ir plaukiąs namo.

Ką tiktai jis nuvažiuoj nuo krašto į marę, tie žmonys pasimisliję paklaust jo: kai jis tas žiurkes sues, tai ką jis daugiaus ės. Ir klausią, pasiginę su laive. Tas kupčius atsakęs:

— Tuos pačius (žiurkes).

O jie pamisliję, kad tai tuos pačius žmonis. Daugiau, pargrįžę namo, nebežiną, kaip tą žvėrį nuo savės nusikratyt. Ėmę, užsidegę šakalių saujas, švaistyt, švyturiuot po visas trobas, tą katiną gainiot, tai kol jie išginę iš to savo dvaro jį, tai ir tą dvarą sudeginę.

O tas kupčius važiuodams pamislijęs, kad jis tam vaikui neduosiąs tų visų piningų, kad jis už nieką katiną tiek daug gausiąs. Kai tiktai teip pamislijąs, tai tuoj pakylanti toki audra, kad jo tą visą akrotą verčianti. Vel prižadąs atiduot — ir vel vėtra apsistojanti. Kaip tik apsistojanti, jis ir vel teip mislijąs — ir vel vėtra imant draskytis, jo akrotą verčianti. Ir antrą kartą prisižadėjęs atiduot jam. Jau čyst prė krašto privažiuodams, pamislijęs nebeduot — kai pakilus didžiausia audra, tai

tik tik neapvertus. Tai tas kupčius atsiklaupęs prisižadėjęs atiduot. Tai ir išlikęs nenuskendęs. Ir kai tik parvažiavęs, tuoj ir atidavęs jam visą tą bačką raudonųjų. Tai daugiau ir tas vaikelis, kai užaugęs, palikęs tokiu pat bagotu kupčium, kaip ir tas pons.

B

92. [PAMIRŠTAS KARALIAUS KARDAS]

Kitą kartą viens students buvęs biednas. Jau jis buvęs visus mokslus pabaigęs, tiktai da niekaip negalėjęs ir negalėjęs apsimislyt, kaip čia kuo reikėtų duoną sau užsipelnyt.

Vieną kartą išėjęs į mišką ant pasivaikščiojimo ir išgirdęs nelabai toli nuo jo kaščin ką besivajavojant — trankiai besibarant. Jis par tankynes ir priėjęs arčiaus. Žiūriąs — levs, sakals ir skruzdėlė apė beržą sustoję ir ginčijas. Viens sakąs:

— Mano beržas.

Antras:

— Mano beržas.

Trečias:

— Mano beržas.

Jiem ten besiginčijant, ir pamatęs sakals šį bestoviantį ir besiklausantį. Tuoj šaukią ir šį eit artyn. Kaip tiktai jis priėjęs, tuoj visi trys ėmę jo prašyti, kad padalintų jiems tą beržą. Šis tuoj jiems teip ir padalinęs: levui kelms ir šaknys, skruzdėlei — liemuo, sakalui — viršūnė ir šakos. Kai jis teip jiems padalinęs, tai jiems visiems patikę, ir jie visi buvę kantani. Nu, tai jie jam katras nuo savės davę po tokią laimę. Levs sakąs:

— Tu kada norėsi, galėsi į levą pasiversti.

Sakals sakąs:

— Kada norėsi, tai į sakalą galėsi pasiversti.

Skruzdėlė sakanti:

— Ir kada norėsi, į skruzdėlą galėsi pasiversti.

Ir teip jie vieni kitiem gerą pasidarę, pasidėkavoję, sudiev pasisakę ir parsiskyrę.

Tas students biškį nuo jų pasitraukęs ir mislijąs: „Tegul, reik pamėgyt, argi aš galėsiu į levą pasiversti." Tuoj vertęsys — ir levs. Daugiau mėginęs į sakalą — gal. Ir į skruzdėlę gal. Nu, tai dabar kad jau jis teip gal, tai pasimislijęs ir pristojęs į vaiską.

Ir tuoj tas karalius išėjęs ant vainos. Jau kokį pusę metų buvę ėję vandeniais ir žeme, ir jau ant rytojaus tuoj reik susitikti su tais savo priešininkais muštis. Tas karalius atsiminęs*, kad jam špogos nėsą — namie pasidėjęs ant stalo, užmiršęs. Nu, tai jis dabar klausinėt par visą vaiską — jenerolų, apicierių ir visų prastųjų saldotų,— ar neatsirastų kas, kas galėtų jam par šią naktį pristatyt tą špogą. Nieks niekur neatsirandąs, neapsimąs. Tas karalius žadąs duot savo dukterį ir pusę karalystės. O šis tada buvęs dar kur atsilikęs, da jis, mat, nebuvęs apicierium, tiktai junkariu. Jis kaip tik tai dasižinojęs, tai jis tuoj ir pasisakęs karaliui, kad jis pristatysiąs. Jis tiktai išėjęs iš pulko žmogum — tuoj pasivertęs į sakalą, nu lėkt, nu lėkt. Prilėkęs tokius miškus, kur vieni sakalai, ereliai buvę, tai tie svetimus paukščius vis gaudą. Tai jis par tą mišką pasivertęs į levą — ir vel bėgt. Išbėgęs par miškus į laukus — ir vel į sakalą [pasivertęs]. Tuoj ir atsidūręs prė karaliaus dvaro. Par vartas parlėkęs ir nusilaidęs prė palociaus. Palociaus durys uždarytos, pats vidurnaktis, da karalaitė nebuvus atsigulus, šviesa žib. Daugiau šis tuoj pasivertęs į skruzdėlą ir par raktų skylaites įlindęs par visas duris ir įėjęs pas pat karalaitę, tai tik žmogum pasivertęs. Ta karalaitė sužiurus ir ėmus klaust:

— Tai ko čia įėjai?

Tuoj jis ėmęs sakyt jai, ko jis čia parėjęs. Ta karalaitė ėmus dyvytis:

— Kaipgi galėjai teip greitai pareiti ir kaip čia pas mane įėjai?

Jis jai pasisakęs, kad galiąs pasiversti į levą, sakalą ir į skruzdėlą. Daugiau ji prašanti:

— Bo parodyk ir man, kaip tu čia pasiverti.

Šis tuoj pasivertęs į levą — ji jam ėmus ir iškirpus nuo nugaros plaukų kuškelį. Daugiau jis pasivertęs į sakalą — ta karalaitė nusikirpus vieną plunksnelą iš tarp jo plunksnų. Ir

pasivertęs į skruzdėlą — karalaitė nukirpus jam vieną ragelį. Daugiau ji viską susivyniojus į popierį ir susidėjus į aukso tokią skrynelytę. Jam užmovus savo aukso žiedą ant piršto, padavus tą špogą ir išlaidus. Daugiau jis pasivertęs į sakalą — nu lėkt, nu lėkt! Par tuos miškus, į levą vel pasivertęs, parbėgęs, daugiau vel sakalu — ir tuoj atgal pribuvęs da gerai prieš dieną. Jis jau pasivertęs į žmogų. Šit jam viens apicierius priešais ir ateinąs, prašąs jo:

— Atduok man tą špogą!

Šis neduodąs.

— Duok!

Šis ne.

Tuoj tas apicierius jam čvinkt galvą ir nukirtęs, jį patį pakišęs po laužu, o pats tą špogą nunešęs prė karaliaus ir pasisakęs, kad jis atnešęs. Nu, tam karaliui kas atnešė, tas, bel atnešė.

Daugiau ant ryto ėmę vajavotis. Vajavojos, vajavojos, ir užvajavoję jie tą savo neprietelių. Kol jie ten užvajavoję, kol parėję namo, jau išėję daugiau kai kokie dveji metai. Jau tas po tuo laužu ir čyst sumuko, sumagėjo.

Tas karalius, kai parėjo namo, tuoj ėmė ruošt veselę. Bet ta karalaitė kai žiūrianti į tą savo būsiantį vyrą — bo ne toks, ne toks, kai tada jį matė. Ji vis tęsiantis su šliūbu, lūkuriuojanti, be nepamatysianti tokio, kaip tada matė. Apsižiūrėjus par visus jaunus apicierius ir junkarius — bo niekur nematyt tokio, nematyt. Nu, jau ir taisą veselę. Susivažiavę svečiai, muzikantai grajij.

Daugiaus, kai kitą kartą vaikščiojo ponasdievs su savo mokytiniais. Ir priėję prė to laužo. Tuoj ponasdievs šventam Petrui sakąs:

— Atversk tuos žabus į šalį.

Švents Petras nuvertęs. Vel ponasdievs sakąs:

— Trauk šen tą lavoną.

Švents Petras pakuštinęs — gi nieks, skiriąs katras sau sąnariai. Daugiau ponasdievs sakąs:

— Uždėk galvą.

Švents Petras uždėjęs. Tuoj ponasdievs papūtęs dvasią — ir gyvs. Šis atsikėlęs ir rąžąsys*, sakąs:

— Tai kad išmiegojau, tai išmiegojau.

Ponasdievs sakąs:

— Tu nemiegojai, ale buvai nukirsts. Jau ta karalaitė, kur tau buvo žadėta, su tuo tavo razbaininku dirb veselę — tu skubykis.

Daugiau ponasdievs jam davęs tokią muzikėlą ir liepęs prisitaisyt prė muzikantų. Ir nuėjęs sau. Tuoj daugiau šis pasivertęs į sakalą,— lėkt. Lėkęs, lėkęs ir vel prilėkęs tą mišką, kur nebegal. Pasivertęs į levą — parbėgęs, vel į sakalą. Atlėkęs pas tą karaliaus dvarą, nusilaidęs, pasivertęs į skruzdėlą, ir nieks nepamatę, kaip jis įėjęs par visas vartas į patį palocių. Daugiau jis ten pasivertęs į žmogų ir įėjęs į kuknę. Tiem kukoriam pasirodęs, kad jis turiąs muzikėlą*, pagrajijęs — kad teip gražiai einą, teip gražiai. Tuoj tie kukoriai pasakę muzikantam, kad toks ir toks muzikants pas juos asąs. Tie muzikantai tuoj ėmę prašyt, kad jis pas juos įeitų. Šis įėjęs, kai ėmęs grajyt, kai ėmęs grajyt, tai ta jo muzikėla jų visas muzikas užrėkianti. Tuoj visi svečiai sužiurę, ir ta karalaitė priėjus žiūrėti. Žiūrianti, kad ant asabos itin toks, kaip kur tada tą špogą išnešė. Žiūrianti, kad ant jo piršto tas jos žiedas užmauts. Daugiaus ta pana anė kaip nebeeinanti ant šliūbo su tuo, ir gana. Sakanti savo tėvui, kad ne tas tamstai tada tą špogą atnešė, bet ot ans muzikants, kur dabar ėmė grajyt, ot ant jo piršto ir mano žieds yra. Tuoj tas karalius sušauk juosdu į vieną kambarį ir klaus:

— Tai katras judu man atnešėt tada tą špogą?

Tuoj tas apicierius sakąs:

— Aš!

Daugiaus ta pana sakanti:

— Nu, kaip tu tada pas mane čia įėjai?

Šis mikt mikt ir nebeturiąs ko besakyti. Daugiaus ta pana sakanti:

— Ans mokėjo pasiversti į levą, į sakalą ir į skruzdėlą, nu, tai pasiversk dabar tu.

Šis šiaip vartąsys, teip vartąsys po aslą — niekaip nė į ką negaliąs pasiverst ir negaliąs. Daugiaus ta karalaitė sakanti šiam, tam muzikantui:

— Nu, pasiversk dabar tamsta.

Tuoj šis pasivertęs į levą — iškirpts plaukų kuškelis ant jo nugaros. Ta pana tuoj išsiėmus iš popierio, pridėjus — ir priaugęs. Pasivertęs į sakalą — tos plunksnelės nėra, kur tada ta karalaitė jam nukirpo. Ji tuoj tą pridėjus — ir ta priaugus. Jis vel pasivertęs į skruzdėlą — be vieno ragelio. Karalaitė ir tą pridėjus — ir tas priaugęs.

Daugiaus tas karalius ant to apicieriaus supykęs ir liepęs jį ant arklių ištampyt. O tą karalaitę su šiuo suvinčiavoję. Tai daugiau kas ten buvo par meilą, par trenksmą, par linksmybę. Valgę, gėrę, uliavoję. Šaudę iš pūčkų, iš armatų. Ir aš ten buvau, ir aš ten valgiau, ir aš ten gėriau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau.

Tiek!

93. [KARALAITĖ SU ANIUOLU IR VELNIU ANT AKIŲ]

Kitą kartą viens pons buvęs labai bagots. Jis turėjęs sūnų, vardu Joną, ir penkias kaminyčias. Numirus jam pati, jis iš to širdies skausmo ėmęs gert, ėmęs gert ir pragėręs visas tas savo kaminyčias. Daugiaus jiedu su tuo savo Jonu nebeturią nė ko valgyt. Ką dabar bedarys? Nuėję prė marės — radę tuščią laivelą, tinklus. Susėdę į tą laivelą ir gaudą žiuvelas.

Daugiaus atėjus pas juos toki pana ir ėmus šaukti:

— Jonai, Jonai! Turėjai penkias kaminyčias, o dabar žiuvelas gaudai. Geriau eik tu pas mane būti, o aš tau užmokėsiu.

Daugiau tas Jons ir nuėjęs pas ją. Ji tuoj ėmus pripylus laivelą aukso ir pastūmus į vandenį. Ta laivela ir nuplaukus pas Jono tėvą. Tas tėvs su tais piningais atsipirkęs visas penkias tas savo kaminyčias.

Tai panai ant akių ligi smakro buvo čydras uždengts. Ji, guldamos į lovą, prašanti:

— Jonai, Jonai, nežiūrėk tu man į akis! Bo kad pasižiūrėsi, tai tu ir aš pražūsme.

Daugiaus tas Jons kad guldavęsys pas ją, bet nežiūrėdavęs.

Daugiau tas jo tėvs ženijąsys kitą pačią. Ant tos veselės ir Jons su tąja savo pana atvažiavę. Daugiaus par tą visą veselę kiti jo ir klausinėją:

— Kaip tau ein? Ar gerai? Koki tavo pati?

Jons sakąs:

— Gerai vis, tiktai tiek, kad ji man nelaidž pasižiūrėt jai į akis.

Kiti sako:

— Tota, ką ji tau padarys, kad ir tu jai pasižiūrėsi?!

Daugiaus jie po tos veselės parvažiavę namo. Kai tiktai atsigulę į lovą, ji užmigus — tuoj tas Jons prasidengęs jos tą čydrą. Žiūriąs, kad ant vienos akies aniuols, o ant antros velns. Tuoj ši pajutus ir sušukus piktu balsu:

— Nuneškit tą vagį, razbaininką už jūrių marių į devintą karalystę, įmeskit į duobę, kad jis ten badu numirtų!

Daugiaus tuoj jį velniai sugreibę ir nunešę už jūrių marių į devintą karalystę ir įmetę į tokią gilią duobę. Nu, daugiau šis to duobė ir kenčiąs. Išalkęs, ištroškęs — jau ir badas, nebetoli mirti.

Daugiau vieną kartą ir išgirdęs po žemių: šnek, baras, ginčijas. Šis turėjęs savo kišeny peilį, su tuo ėmęs gręžt, ėmęs gręžt ir prasigręžęs skylą. Daugiau jis ten įlindęs, žiūriąs — levs, erelis ir žyla apstoję papiautą stirną ir ginčijąsys: viens noriąs sau, antras sau, trečias sau, ir niekaip viens kitam neužsilaidž. Tuoj daugiau, kaip tik šį pamatę, ir ėmę visi šaukt:

— Jonai, Jonai, pardalyk mums tą stirną!

Jis priėjęs, tuoj nupiovęs visas keturias kojas, jiems davęs po vieną ir pats vieną. Visi nugriaužę. Jons ir visą stirną išdalijęs į keturias dalis — vel visi keturi pasidaliję, suvalgę. Nu, tai daugiau ir ėmęs tas levs sakyt:

— Ką gi mes tam Jonui duosme už tokį gerą padarymą?

O ką? Levs sakąs:

— Kad tau kada reikės, tai tu tik pamislyk: „Kad aš būčia triskarts už levą tvirtesnis",— ir būsi.

Erelis sakąs:

— Kai tau kada reikės, tai tu tik pamislyk: „Kad aš būčia triskart už erelį graitesnis",— ir būsi.

Žyla sakanti:

— Kai tau kada reikės, tai tu pamislyk: „Kad aš būčia triskarts už žylą mažesnis",— ir būsi.

Daugiaus jie visi atsisveikinę, vieni kitiem pasidėkavoję ir atsiskyrę. Daugiaus tuoj Jons ir pamislijęs: „Kad aš būčia už levą tris kartus tvirtesnis",— ir palikęs tvirtesnis. Nu eit, nu eit. Daugiaus ir priėjęs mares. Tuoj pamislijęs: „Kad aš būčia už erelį tris kartus graitesnis",— ir palikęs. Nu jis lėkt, nu lėkt. Lėkęs, lėkęs, čyst jau priilsęs, ko tiktai nekrentąs į vandenį. Daugiau pamislijęs: „Kad aš būčia triskarts už žylą mažesnis",— ir vel lėkt. Lėkęs, lėkęs, vel pamislijęs: „Kad aš būčia triskarts už erelį graitesnis",— ir vel lakiąs. Lėkęs, lėkęs ir parlėkęs par tas visas jūres mares. Nu, tai daugiau, kai parlėkęs, radęs ten tokius kalnus, pievas. Tuoj ten nusilaidęs ir pamislijęs: „Kad aš būčia triskarts už levą tvirtesnis",— ir einąs. Daugiaus ėjęs, ėjęs, beeidams ir radęs tokį daržą užtvertą, [o ten] toki trobela. Tame darže teip žolė numinta, teip numinta, ir ten toks piemenėlis avelas beganąs. Jis klausiąs:

— Kodel negeni tu savo avelių į aną didžiąją žolą?

Tas piemenėlis sakąs:

— Kad ten kalne yra toks didelis smaks — jis mano avelas prarytų ir mane patį.

Daugiaus jis įėjęs į tą trobelą, radęs tokius senelius — jis ir tų klausiąs:

— Kodel tų savo avelių negenat į tą didžiąją žolą?

Ir tie seneliai teip pat pasakę, kad — ten aname kalne yra toks didelis smaks, jis mūsų avelas prarytų ir mums pačius.

Daugiaus jis tiktai pamislijęs: „Kad aš būčia triskarts už levą tvirtesnis",— ir liepiąs:

— Ginkit tas savo avelas į tą didžiąją žolą.

Tuoj tiktai jie išlaidę tas savo avelas,— šit iš kalno ir išlindęs toks baisiausis smaks su devyniom galvom. Jis tuoj kampęs ir nuspaudęs su pirštais tas visas devynias galvas. Mėsą išdraskęs, prikrovęs šešias ašis mėsos. Vidurius bedraskant, ir

iškritęs kiaušis. Nu jis to kiaušio ieškot, nu ieškot — nerandąs ir nerandąs. Daugiau pamislijęs: „Kad aš būčia triskarts už žylą mažesnis." Tuoj palikęs mažesnis, ėmęs po žolas landyt, ėmęs landyt ir atradęs. Daugiaus jis tą kiaušį pasiėmęs sau.

Tie seniukai tas savo avelas ganą po visas tas pievas. O jis nuėjęs pas tą savo paną. Daugiau pasivertęs į žylalą ir giedąs, čypaująs po sodną po jos langu. Daugiaus ta pana pamačius ir sakanti:

— Aje, koks čia gražus paukštelis!— Ir sakanti:— Jonai, Jonai! Kad tu būtum čia, gal mudu jį ir sugautumėm.

Daugiaus ji atsidarius langą, ir įlėkęs į vidų. Tuoj ta pana jį ir susigavus. Daugiaus jis ir pasivertęs į žmogų. Nu, tai daugiaus ta pana ir sakanti:

— Jonai, Jonai! Kad tu nebūtum pasižiūrėjęs man į akis, tai jau būtų nuaugęs man tas čydras, o dabar, mat, vel man lig žemės.

Jons jos klausiąs:

— Tai kas čia teip yra?

Ta pana jam sakanti:

— Gi ot anam kambary gul smaks su 18 galvų, dabar serg.

Daugiaus tas Jons jai sakąs:

— Eik tamsta paklausk, kur jo sveikata.

Ši įėjus ir ėmus jam tas galvas ieškot, ieškodama ir klausianti:

— Ai ai ai, kurgi tamstos sveikata?

Tas smaks jai parodęs: ot pas pečių, aname raže. Ši tuoj tą ražą ėmus aprėdžius, aptaisius kai lėlytę ir pastačius jo kojūgaly. Tas smaks klausiąs:

— Tai ką tu čia dabar padirbai?

Ši sakanti:

— Gi tamstos sveikatėlą rėdau.

Tas smaks nusijuokęs sakąs:

— Gi, mat, moteriškų ilgs plauks, trumps razums. Mano sveikata: devinto karalystė gyven mano brolis, tai kad aną kas užmuštų, tai ir aš nebeturėčia sveikatos.

Tai, mat, kai tas Jons aną smaką užmušo, tai nuo to laiko ir tas susirgo.

Daugiau Jons įėjęs pas tą smaką, tas išsižiojęs visom žiomenim, noriąs šį praryt. Daugiau Jons tą kiaušį suspaudęs ranko, kai davęs į tą smaką — tas tuoj ir nusprogęs. Daugiaus tuoj ta marė visa palikus sausa žemė. Ten miestai, bažnyčios, kuningai giedą, žmonys, vaiskai. Ten, mat, buvus užkeikta karalystė, o kai tiktai tą smaką užmušo, tai tuoj viskas atsimainė. Daugiaus tuoj tas Jons su tąja pana susiženijo ir nusigyveno.

Kvit.

94. [BIČIŲ PIEMUO]

Kitą kartą viens kuningaikštis norėjęs melugius išvaikyti. Jis palaidęs tokį garsą į svietą, kad — kas man mokės pameluot, tai aš tą tris dienas mylėsiu ir tam duosiu aukso geldą, o katras man nemokės pameluot, tai aš tą pakarsiu.

Nu, daugiaus visi melugiai, norėdami gaut tą aukso geldą, mėginą nueit pameluot. Bet katras nuėjo, melavo melavęs ir ant galo paliko pakarts. Kelius teip pakorė, daugiaus kiti jau apė tai dasižinoję ir nebeėję.

Viens toks buvęs jau labai nusigėręs, kad nebeturiąs daugiau nė ko valgyt. Pamislijęs: „Eisiu pas tą kuningaikštį meluot, kad jau pakars, pakars. Nors jau tas tris dienas gerai pauliavosiu."

Daugiaus jis nuėjęs ir pasisakęs tam kuningaikščiui, kad atėjęs meluot. Tas kuningaikštis klausiąs:

— Tai ar tu moki gerai meluot?

Šis sakąs:

— Moku.

Kuningaikštis sakąs:

— Gerai, kad atėjai, tai dabar eik į mano tą ir tą trobą, ten gerk, valgyk, uliavok tris dienas, po trijų dienų ateisi pas mane ir pameluosi. Jei man mokėsi gerai pameluot tai aš tau duosiu aukso geldą, bet jei nemokėsi, tai aš tave pakarsiu.

Daugiau šis nuėjęs į tą trobą — yr visako gert, valgyt. Daugiau jis atsigėręs gerai, kiek valgęs, kiek nevalgęs, gulęs ir užmigęs. Vel pamiegojęs, atbudęs, atsikėlęs priėjęs prė stalo, užtraukęs ir vel gulęs ir užmigęs.

Teip kelius kartus jis ten užtraukęs atsikeldams ir nė juste nejutęs, kaip jam tos visos trys dienos praėję. Šit po trijų dienų tas kuningaikštis jį ir šaukiąs meluot. Ir ten buvę susirinkę jau daugel ponų. Daugiau šis nuėjęs. Tas kuningaikštis klausiąs:

— Nu, tai ką tu man dabar pameluosi?

Šis sakąs:

— Gi ko tiktai tamstai reiks, tai tą ir pameluosiu.

Kuningaikštis klausiąs:

— Tai iš kur tu asi?

Šis sakąs:

— Gi iš dangaus.

Kuningaikštis sakąs:

— Teisybė, gal būt, tu asi iš dangaus. Nu, tai kaip tu ten danguj gyvenai?

Tas melugis sakąs:

— Gi pas poną dievą bites ganiau.

Kuningaikštis sakąs:

— Tai jau teisybė. Tai kaip tu nuo tų bičių atlikai?

Melugis sakąs:

— Nebūčia atlikęs, bet, matai, aš jas ganiau, ganiau — vieną ir praganiau. Daugiau kai nebeparginiau namo, tai ponasdievs sušaukė visus dangaus gyventojus, ir kėlėm ablavą, ėjom ieškot. Nu, tai daugiau mes tą bitę ir atradom kalnuose vilkų papiautą, sudraskytą, tiktai šeštą dalį beradom. Nu, tai užkinkėm dvylika arklių, kol mes ją namo parvežėm. Nu, tai daugiau ponasdievs padarė 12 pūrų alaus, tai kad mes ten gėrėm, tai kad mes ten valgėm, kol tos bitės mėsą suvalgėm! Oi, kas ten buvo par pokylį, par balių, tai baikos čia pas tamstą, pon, nieks, ir gana.

Kuningaikštis sakąs:

— Čia teisybė, pas poną dievą gal būt. Tai kaip daugiau tu iš ten atlikai?

Šis sakąs:

— Gi po to baliaus ponasdievs sako: „Kad jau tu man tokią iškadą padirbai, tai ir eik sau." Aš ir išėjau. Daugiaus einu, einu par dangų ir išgirdau — vieno trobelė teip trankiai šnek, baras. Daugiau aš ir eisiu į tą pasižiūrėt. Įeinu, žiūriu — švents Petras su šventu Povilu kartom begrajiją, susipykę. Daugiau, man ten kertelė pas juos bestoviant, švents Petras greibė šventam Povilui kepurę nuo galvos nutraukė, kai metė man po kojų. Aš tą kepurę paėmęs ir pasikišau po skvernu* ir išėjau. Daugiau einu prė tos skylės, kur iš dangaus lipama lauka — gi negal. Daugiau ką aš darysiu? Einu ubagais par tuos dangaus gyventojus ir tiktai prašau pelų, kad jie man duotų šniūrui nusivyt. Ir susirinkau kokį 12 maišų pelų. Daugiau iš tų pelų nusivijau šniūrą ilgą ilgą. Įsikaliau kuolą prė krašto tos skylės ir prisirišau šniūro galą. Daugiau ir ėmiau laistis tuo šniūru. Laidžiuos, laidžiuos — ir pritrūkau. Nu, misliju, tai ką aš dabar darysiu? Pamislijau pamislijęs, užlipau į viršų, iš ten nusipioviau to šniūro ir, atgal žemė nulipęs, prisimezgiau ir nulipau ant žemės. Daugiau išsigirdau par žmonis, kad tamsta, pon, reikalaująs, kad kas pameluotų, tai aš atėjau pas tamstą ir dabar pamelavau.

Tas kuningaikštis sakąs:

— Tai kad tu čia dabar nemelavai, čia vis tu sakei teisybę, teip galėjo būt.

Nu, ir nieko — liep vest ant kartuvių, ir jau kars. Tik jau reik rišt šniūrą ant gerklės — tas kuningaikštis atsiminė tą kepurę, kur švents Petras šventam Povilui numetė, o jis sakės paėmęs. Daugiau sakąs:

— Palaukit, da nekarkit. Aš tavės da vieno daikto klausiu.

Šis, jau matydams, kad niekaip nebėra galiama nuo jo išsisukti, sakąs:

— Tai ko da tu nuo manės vel nori?!

Kuningaikštis sakąs:

— Gi kur tu tą kepurę padėjai, kur švents Petras šventam Povilui numetė, o tu sakeis pasiėmęs?

Šis supykęs atsakęs:

— Gi kai ėjau par laukus, radau tavo tėvą kiaulas beganantį — be kepurės, plika kakta, ta jo kakta musių nuėsta — ir atidaviau jam.

Tam kuningaikščiui gėda ir piktums užėjęs. Nė just nepasijutęs, kai pasakęs:

— Tu meluoji! Visi ponai žino, kad mano tėvui nebuvo plika kakta.

Tuoj visi ponai, katrie tiktai ten buvo, suplojo rankas ir sušuko:

— Laist, laist! Jau kuningaikštis pasakė tą žodį „tu meluoji".

Matai, tam kuningaikščiui užtai nebuvo ko sakyt, kad jo tėvs ten danguj kiaulas gano, bo ten visi lygūs. Tiktai jis, tą savo teisybę prirodyt norėdams, kad jam nebuvo plika kakta — visi ponai žiną, išsitarė: „Tu meluoji." Daugiaus tuoj šį nuo kartuvių palaidė ir atidavė tą aukso geldą. Ir eik sau.

95. [AMERIKOS KARALAITIS]

Kitą kartą buvus lapė netekėjus, vilks ir meška neženoti. Jie vis kur suseidami šėliodavęsys, kaip jau neženoti.

Vieną kartą ta lapė bėganti par laukus ir susitikus maktingą tokį didelį katiną bebėgantį. Ta lapė jo klausianti:

— Tai kas gi tamsta toks esi?

Šis atsakęs:

— Aš asu iš Amerikos karalaitis.

Klausiant lapė:

— Taigi ar ženots?

Katins sakąs:

— Neženots.

Lapė:

— Tai ar negalėtum tamsta eit ant manės užkurioms?

Katins sakąs:

— Tai ar turi tamsta kur kokią gerą vietą?

Lapė sakanti:

— Turiu kalne palocių.

— Nu, tai gerai! — šis ir einąs.

Parėję abu namo — šiam aprodžius, padavus mėsos, kiek da ten turėjus, liepus būt jį, o aš, sakanti, bėgsiu daugiaus paieškot.

Daugiaus ta lapė bėganti par mišką ir susitikus vilką. Tas kaip buvo papratęs pirma su jąja pasišėliot, teip ir dabar. Ta lapė sakanti:

— Ne, aš jau dabar su štukom nebeužsiimu.

Vilks:

— Tai kodel?

Lapė:

— Mat, aš jau ištekėjau.

Vilks:

— Tai už ko?

Lapė:

— Gi už Amerikos karalaičio.

Vilks:

— Tai ar neparodytum man?

Lapė:

— Kodel ne, ryto rytą atnešk man aviną, tai ir parodysiu.

Tas vilks nubėgo pas bandą avino tykot. O lapė vel savo keliu.

Daugiaus ta lapė bebėgdama susitikus mešką. Ta meška kaip jau buvo papratus pirma šėliotis, teip ir dabar. Ta lapė ir jai pasakius:

— Ne, aš jau dabar su štukom nebeužsiimu.

Meška:

— Tai kodel?

Lapė:

— Aš jau, mat, ištekėjus.

Meška:

— Tai už ko?

Lapė:

— Už Amerikos karalaičio.

Meška:

— Tai ar neparodytum ir man jo?

Lapė:

— Kodel ne. Atvesk ryto rytą man jautį, tai ir parodysiu.

Ta meška nubėgo pas bandą jaučio ieškot, o ta lapė — kur į palaukę kokio žąsiuko tykot. Nu, daugiaus ta lapė pasigreibus žąsiuką, parsinešus. Šiedu pavalgę, par naktį pargulėję.

Šit tuoj ant ryto vilks aviną atnešęs da gyvą ir meška jautį atvedus. Tuoj ta lapė liepus jiems papiauti. Šiedu papiovę. Daugiau lapė jiems liepus kur patiem pasikavot biškį, o kai išeisiąs tas jos karalaitis mėsos apžiūrėt, tai jie jį ir pamatysią. Tas vilks atsigulęs už laužo, išsitempęs, kaip tiktai su akim galėtų matyti. O ta meška įsilipus į medį. Daugiaus ta lapė įėjus į vidų ir sakanti:

— Nu, tai dabar prašom tamsta eik mėsos pasižiūrėt, kiek aš pristorojau.

Tas katins išėjęs, apuostęs aviną, apuostęs jautį ir ėmęs žlegyt*. Ir jis turėjęs tokią madą ėsdams nernėt: „Niau niau niau." O tam vilkui su tąja meška rodąsys, kad jis sakąs: „Mažai, mažai, mažai." Jiedu ir dyvijąsys: „Kas gi tu toks čia esi par žvėrį: toks mažas, o mėsos jautis ir avins, o da tau mažai."

Tas katins beėsdams įvydęs, kad iš už laužo kaszin kas pūkuots išsikišęs. Jis pamislijęs, kad tai ten koki žiurkė. O tai ten buvus to vilko uodega. Katins puolęs prė tos. Tas vilks pamislijęs: „Kai da jam tos mėsos mažai, tai puol prė manės suėst." Tas vilks nusigandęs, atsikėlęs — bėgt. Tas katins, pamatęs tokį didelį žvėrį pakilusį, vel nusigandęs — šokęs į medį. O tame medy ta meška tupėjus. Ta meška pamislijus: „Kaip tiktai da jam mėsos mažai, o jis to vilko nesugavo, tai jis puol manės piaut." Ta vel nusigandus, kai kritus iš to medžio — bėgt! Ir nubėgę jiedu sau. O tas katins su tąja savo lape, kol suėdę tą jautį su avinu, ilgai niekur neeidami, sau namie pargyvenę.

96. APĖ MOTERIŠKŲ KANTRYBĘ

Kitą kartą buvęs prė bažnyčios moteriškų klioštorius, o to klioštoriaus pardėtinė labai bagota: turėjus 6000 rublių. O ta bažnyčia buvus apgriuvus, o ta parapija biedna. Tas kunings, kur prė tos bažnyčios buvo, niekaip negalėjęs apmis-

lyt, kaip tą bažnyčią reikėtų suprovyt. Daugiaus ta pardėtinė minyškų atėjus pas tą kuningą ir klausianti, kodel tiktai vyriški kuningai tegalią žmonis spaviedoti: argi negalėtų ir moteriškos to padaryti — juk jau minyškos tiek pat, kaip ir kuningai. Tas kunings tuoj pamislijęs, kad čia ji teip šnek, tai iš jos bus galiama tuos piningus išviliot, kur ji tur. Tai daugiaus jis jai teip atsakęs:

— Kodel ne, tiktai reik pasistorot, o už piningus tai viską gal padaryt.

Ta minyška jo klausianti:

— Tai kaszin ar daug kaštuotų?

Kunings sakąs:

— Kokie trys šimtai rublių.

Tai minyškai iš šešių tūkstančių tai kas tie trys šimtai. Sakanti:

— Tik, kuningėl, pasistorok, aš tiek duosiu.

Tuoj ta minyška jam tuos piningus atnešus, o jis, jai bežiūriant, parašęs gromatą pas vyskupą, prašydams, kad tokiai ir tokiai laistų spaviedot. Tas kunings parašęs jai parskaitęs. Buvę teip gražiai, teip graudžiai parašyta, kad jai nevet saldu buvę klausytis. Daugiaus tas kunings išlaidęs, ir po kokios nedėlės nuo vyskupo parėjus gromata, teip parašyta, kad gal išsistoroti ir moteriška spaviedoti, ale tiktai reik prė popiežiaus gromatą nurašyti ir vel tris šimtus rublių įdėti.

Daugiaus ta minyška, parsiklausius tos vyskupo gromatos, mislijanti: „Tris šimtus jau daviau, duosiu ir kitus tris, bele tiktai gausiu valią spaviedoti." Tuoj ši atnešus vel kitus tris šimtus rublių. Tas kunings parašęs prė popiežiaus da graudesnę gromatą, kad tai minyškai nevet saldu klausytis, kai tas kunings skaitąs. Daugiaus tas kunings išlaidęs prė popiežiaus, ir už kokio mėnesio — greit — ir nuo popiežiaus parėjus. Tas kunings vel pasišaukęs tą minyšką, skaitąs, kad valnia spaviedoti, tiktai kantrybę, kantrybę tai labai didelą reik turėti ir kanečnai pirmiausiai tą kuningą reik išspaviedoti.

Daugiaus tuoj ta minyška į bažnyčią, į spaviednyčią, tas kunings prė langelio ir spaviedojąsis, sakąs:

— Aš vieną grieką turiu užslėptą ir vis slėpiau, bet dabar, prė tamstos pirmą kartą eidams, nebegaliu jo slėpt.

Ši teip, ausis pastačius, klausantis. Kunings sakąs:

— Jug aš nėsu kuningu, aš tiktai slūžijau pas kuningą par kučierių, bet visi sakė, kad aš ant asabos į kuningą padabnas asąs. Aš, važiuodams par mišką, tą kuningą ir užmušau, daugiau su jo drabužiais apsivilkau ir nuo to laiko dabar asu kuningu.

Kai tiktai tas kunings jai teip pasisakęs, tai jai ten pat ant to kuningo palikę teip pikt, teip pikt, kad ji savo kaily nebesitverianti. Davus kokį ten jam išrišimą ir parėjus namo. Daugiaus namie ir ėmus sakyt ten tom savo drauginin-kėm:

— Tai mano mieliausios seserys, ką aš gavau žinot apė tą savo kuningą: kaip jis mums privedžioj, kaip jis graudin, o jis pats ne kunings, bet razbaininks. Jis, mat, kuningo kučierium buvęs, tą kuningą užmušęs ir dabar mūsų kuningu.

Tuoj visos po visą tą klioštorių šnekančios, tratančios. Daugiaus ir atėjus koki žmona iš parapijos — tuoj jai ėmusios visos sakyti sakinėti, ką jos ant kuningo žinančios. Tuoj daugiaus ta žmona nuėjus į kleboniją ir pasakius tam kuningui, kad teip ir teip ant tamstos visos minyškos šnek. Tas kunings tuoj ją pašaukęs pas save ir sakąs:

— Ar tu negirdėjai, kaip to gromato nuo popiežiaus buvo parašyta: kad kantrybę, kantrybę didelą reik turėti. Jug aš kuningu buvau, kuningu ir būsiu, o tau už tokį kalbos ant manės palaidimą tai Sibiers.

Ta minyška nusigandus, puolanti ant kelių prieš tą kuningą:

— Tiktai, kuningėl, ratavok!

Kunings sakąs:

— Ratavot, tai ratavot gal, bet jau dabar tai piningų reik.

Ta minyška atnešus visus jam savo piningus ir atidavus:

— Dėk, kuningėl, kur tik reik, kur tik žinai, bele aš tiktai būčia liuosa nuo bėdos.

Tas kunings paėmęs nuo jos visus piningus, pabudavojęs naują bažnyčią, ir ta minyška nuo to laiko nebenorėjus daugiaus nė vieno spaviedot.

Matai, tas kunings nė vienos gromatos nelaidė: nė prė vyskupo, nė prė popiežiaus, — kaip jis parašęs, teip jis pats ir atrašė.

97. [KALVIS IR BURTININKAS]

Kitą kartą viens toks jauns vyriškis išsimokęs kalvystės. Da jis, neturėdams iš ko varstotą pasistatyt, išėjęs į svietą daugiaus ko prasižiūrėt.

Vel kits viens toks buvęs, jis turėjęs juodąsias knygas, čerauninks. Jis iš tų savo knygų apskaitydavęs, kur tik kas yra. Jis apskaitęs, kad ten tokiame kalne asą tokie palociai. Viršum to kalno atkasus, atrast gal kaminą, o par tą kaminą įsilaidus, tokiame ir tokiame kambary, po tokiu ir tokiu numaru, įėjus gal rasti ant stalo padėtus žiedą ir raktą.

Ir susiėję jiedu. Tas čerauninks jį ir samdąs, kad eitų padėt jam to kalno atkast. Šis ir einąs. Nu, ėmę kast, ėmę kast ir atkasę tą kaminą. Nu, tai daugiau par tą kaminą nė viens nenoriąs lįst. Ginčijąsis:

— Lįsk tu.

— Ne, lįsk tu.

Tas čerauninks jam įrokavęs, kad — eisi par tokius ir tokius kambarius, ten rasi visako: auksų, diementų pridėta, ale nieko neimk, tiktai įeik į tą kambarį, kur toks ir toks numars užrašyts, ir įėjęs paimk nuo stalo tuos žiedą ir raktelį ir grįžk atgal.

Tas kalvis pamislijęs: „Nugi jau lįsiu, kaip bus, teip." Įlindęs tuoj į tokius gražiausius kambarius — ten visokių gėrybių: auksų, diementų. Jis ir pasilokamijęs ir paėmęs po šmotą tų auksų ir diementų, — ir pasiklydęs, nebeatrandąs to kambario su tuo numaru. O tas čerauninks sėdžiąs ant to kamino ir skaitąs iš tų savo knygų, kaip jam ten ein, — jis vis-

ką žinąs. Daugiaus jis ten bevaikščiodams ir įvydęs ant vieno kambario tą numarą. Ir įėjęs į tą kambarį ir radęs ant stalo tą žiedą ir tą raktą. Pasiėmęs, tą žiedą užsimovęs ant piršto, o tą raktą įsidėjęs į kišenį, — daugiaus ir nebežinąs, kur išeiti. Tas jau čerauninks apskaito, kad jau jis atrado ir paėmė, ir vel tup ant to kamino, lauk.

Daugiau, kaip jis ten tą žiedą ir patrynęs su pirštais — šit ir ateinanti toki graži pana ir klausianti jo:

— Ko tamstai, pon, reik?

Šis sakąs:

— Valgyt noriu.

Ta pana pasakius:

— Reik liokajaus klaust, — ir nuėjus sau.

Šis ir vel nieko nebežinąs. Vel ten besidybsturiuodams*, ėmęs tą savo raktą su pirštais patryniojęs. Tuoj šit ir įbėgąs liokajus:

— Ko tamstai, pon, reik?

Šis sakąs tam:

— Kad čia man būt šviesa ir valgyt.

Tuoj tas liokajus jam įtaisęs šviesą, valgyt visako stalą apdėjęs ir gert. Šis tuoj pavalgęs, atsigėręs — vel nieko nebežinąs. Bet jam, ten bėsant, palikę ilgu, mislijąs: „Kur ta pana paliko? Eisiu ieškot." Ėjęs tos panos ieškot — ir vel pasiklydęs, nebeatrandąs nė to kambario, kur jis pasidėjęs tą savo auksą su diementu. Ir vel iš netyčių patrynęs tą savo raktą. Šit ir vel [įbėgąs] jam tas liokajus, klausiąs:

— Ko tamsta, pon, nori?

Šis sakąs:

— Aš pasiklydau, nebežinau, kur mano auksas, kur mano diements.

Tas liokajus tuoj ten pat jį įvedęs, ir viskas. Jau šis ėmęs suprast, kad tai tame rakte tas jam liokajus yra. Pamislijęs eit lauka — ir vel patrynęs tą savo raktą. Šit ir vel liokajus pribėgęs, klausiąs:

— Ko tamstai, pon, reik?

Šis sakąs:

— Aš noriu iš čion išeiti lauka.

Tuoj tas liokajus atidaręs duris ir išvedęs lauka.

O ten pat pas tą kalną buvus karaliaus stolyčia. Šis tuoj į tą miestą. Susipažinęs su to karaliaus sūnais, tuoj ėmę kartoms grajyt. Tie karalaičiai pasidėję po biškelį aukso, o šis kai vištkiaušį. Tie karalaičiai ėmę sakyt savo tėvui, kad mūsų mieste yra toks ir toks, teip labai turtings, tur teip daugybę aukso. Nu, ir tas karalius jį ėmęs pažint.

Daugiau jis ėmęs to karaliaus prašyt, kad jam laistų savo stolyčio namus pasistatyt. Tas karalius prasidžiaugęs nevet, kad jam nor čia apsigyvent su tokia daugybe aukso,— tik jau statykis, laidžiu. Šis sakąs:

— Ale kad mano namai užims ir kokią ūlyčią, ir kitus kokius namus nustums į šalį.

Tas karalius sakąs:

— Dar man geriau, kad mano stolyčio bus ko didžiausi, ko gražiausi namai.

Jau ir tas čerauninks iš tų savo knygų apskaitęs, kad jo tame kalne nebėsą, žinąs, kad jau jis tame mieste gyven.

Daugiau šis tuoj patrynęs tą savo žiedą, tą savo raktą — tuoj iš nakties ir išsikėlęs netoli karaliaus stolyčios toks gražiausis palocius, kitą ūlyčią užėmęs, kitus namus nustūmęs. Yr ten jam ir ta pana, ir tas liokajus. Šis tuoj su tąja pana apsiženijęs, ir gyveną.

Nu, tai daugiau šis su tuo karalium teip sau gražiai sutinką, gyveną.

Vieną kartą tas karalius josiąs ant paliavonės ir šį vadinąs. Šis tai savo pačiai ir padavęs tą žiedą ir tą raktą, liepęs teip labai pakavot, kad niekur nepražūtų. Pats su karalium ir išjojęs. Ši padėjus gerai, kur ten ant lantynos. O tas čerauninks iš tų savo knygų viską apskaitęs ir žinąs, kur jis yra, kur dabar padėti tie žieds su raktu. Pasivertęs į ubagą ir nuėjęs į tą palocių ir sakąs:

— Aje, kokie čia gražūs namai, koki čia graži poni!

Žinoms, kaip moteriškai tas pagyrims ir patikęs. Ši ir vedanti jį ir į kitus kambarius toliaus parodyt. Tas tik nuėjęs ligi to kambario, kur buvo padėti tas žieds su raktu, tuoj

greibęs nuo lantynos ir išbėgęs lauka. Ir jis tuoj padirbęs, kad to vieto nieko nelikę, ir gana, — čysta vieta.

Tas parjojęs su karalium — gi nieko. Nu, ir sakąs karaliui:

— Aš eisiu ieškot.

Karalius sakąs:

— Kur tu berasi.

Šis sakąs:

— Saulaitė vis ant dangaus švieč, ji žino, aš jos nuėjęs paklausiu, ji man ir pasakys.

Karalius sakąs:

— Žinokis, eik, dieve tau padėk.

Šis ir išėjęs. Daugiaus einąs, einąs ir sutikęs žvaizdę. Ta žvaizdė klausianti:

— Kur tu eini, žmogau?

Šis sakąs:

— Gi einu pas saulę pasiklaust. Aš turėjau pačią, liokajų, žiedą, raktą ir palocių — man viens čerauninks viską pagavo. Šviesi saula ar man nepasakys, kur jis padėjo?

Ta žvaizdė sakanti:

— Kaip tu preisi prie saulės: ji tavi par septynias mylias sudegins. Nu, tai še, aš tau duosiu vandenio, kai tu prieisi arty par septynias mylias ir ims tavi degyt, tai tu palaistyk su tuo vandeniu, ir tas vanduo ims degti, tai tu ir prieisi arty, kaip gali su saula pasišnekėti.

Šis paėmęs nuo tos žvaizdės tą vandenį ir jai padėkavojęs ir nuėjęs sau. Daugiau prieinąs par septynias mylias, ir ėmus saula degyt. Jis tuoj su tuo vandeniu palaistęs, tas vanduo ėmęs degt — jo ir nebedeginanti, jis ir priėjęs itin arti prė saulės. Saula ir klausianti jo:

— Žmogau, žmogau, kur tu dabar eini ir ko tu ieškai?

Šis atsakęs:

— Šviesioji saulaite, tu visą svietą apšvieti! Man viens čerauninks pavogė pačią, liokajų, raktą, žiedą ir palocių — ar tu nežinai, kur jie dabar yra?

Atsakius saula:

— Nieko, žmogel, nežinau, tau reik klaustis mėnesio.

Nu, tai daugiau jis saulaitei pasidėkavojęs ir ėjęs pas mėnesį. Einąs, einąs ir patikęs debesėlį. Tas jo klausiąs:

— Kur tu, žmogel, eini?

Šis pasisakęs, kad pas mėnesį. Tas debesėlis sakąs:

— Tu neprieisi, bo sutiksi da tokį juodą, tamsų ir sunkų debesį — jis tave sulaužys. Ale aš tave noriu gelbėti: še tau lazdą, tai kai tu nueisi lig Sinojaus kalno ir pamatysi tą debesį, tai tu to prieškalnė ir įsmeik tą lazdą, tai tas debesys ir parsiskirs pusiau, tai daugiau tu ir prieisi prė mėnesio.

Daugiau šis tą lazdą pajėmęs, jam padėkavojęs ir nuėjęs. Prieinąs tą Sinojaus kalną ir pamatęs — juods, tamsus debesys atšniokšč, atkriok. Šis tuoj to prieškalnė tą lazdą ir įsmeigęs — tas debesys ir parsiskyręs pusiau. Ir nuėjęs pas mėnesį. Tas mėnuo klausiąs:

— Žmogau, žmogau, kur tu dabar eini ir ko tu ieškai?

Šis sakąs:

— Šviesus mėnesėli, tu dieną ir naktį švieti — ar nematei, kur man pavogė viens čerauninks pačią, liokajų, žiedą, raktą ir palocių, ar nematei, ar nežinai, kur jie dabar yra?

Mėnuo atsakęs:

— Aš nieko nežinau. Tau reik klaustis vandenio — jis, po visą žemę tekėdams, jei kur būtų apėjęs. Tai tu nueik pas vandenį ir įsibrisk lig pusės, kur verpetai sukas, ten klausk ir klausykis, ką jis tau atsakys.

Daugiau šis tam mėnesėliui pasidėkavojęs ir nuėjęs pas vandenį. Įsibridęs ligi pusei, kur verpetai* sukas, ir klausiąs:

— Vandenėli, tu, tekėdams po visą žemę, ar neapėjai kur — nuo manės pavogė viens čerauninks pačią, liokajų, žiedą, raktą ir palocių?

Daugiau pasilankęs klausąsys, ir atsakęs vanduo:

— Aš nieko nežinau, bet aš tau galiu pasakyt, kas žino. Tu nueik ten į aną mišką, kur čia matytis, tai tu ten rasi labai didelį ąžuolą. Tai ten yr vėjo stolyčia tame ąžuole. Dabar jis apsistojo ant trijų dienų savo ploščiaus susilopyt, tai tu jo paklausi, ir jis tau pasakys.

Šis pasidėkavojęs vandeniui ir nuėjęs į tą mišką po tuo ąžuolu. Tuoj ir ėmęs vėjas klaust:

— Tai kas čia toks galėjo į mano stolyčią ateiti?

Šis ėmęs sakytis ir klaust, kad viens čerauninks jam pavogęs pačią, liokajų, žiedą, raktą ir palocių — ar nežinai tamsta, kur jie dabar yra?

Vėjas atsakęs:

— Žinau, — žiurkių karalystė. Ale tu ten neįeisi, tave žiurkės suės. Tai še, aš tau duodu savo ploščių ir šitą žvėrelį — katiną. Tai tu dabar kai eisi, su tuo mano ploščium apsisiautęs, tai vis sukis po kaire. Ar upės, ar marės — vis tau bus sausas kels, tiktai tą katiną vis tūrėk po ploščium. O kai prieisi tą žiurkių karalystę, tai kai apipuls tave žiurkių vaisks, tai tu tuoj ir palaisk tą savo katiną, kol nueisi ligi pat karaliaus žiurkių.

Daugiau šis tuo ploščium apsisiautęs, tą katiną pasiėmęs ir išėjęs. Einąs, einąs, vis sukąsys po kairei ir po kairei — kur tik einąs, vis jam sausas ir sausas kels. Ir priėjęs tą žiurkių karalystę. Tuoj ir apipuolusios didžiausia daugybė žiurkių. Šis tuoj tą savo katiną šmakš iš po ploščiaus ir palaidęs. Kai pradėsiąs tas žiurkes piaut, kai pradėsiąs piaut — tik metąs ir metąs į krūvas, paskui nėbe į krūvas nebemetąs: kur papiaunąs, ten ir paliekąs. Daugiaus tos žiurkės nebesitveriančios, nebežinančios, ką daryt. Nubėgusios pas tą savo karalių ir sakančios:

— Ką čia mes dabar bedarysme? Įėjo į mūsų karalystę toks žmogus su tokiu žvėriu, kad tas žvėrys mums visas teip piaun, teip piaun — mes niekaip nebegaliam atsitūrėt, jis ein stačiai pas tamstą.

Tas karalius sakąs:

— Jūs jam nieko ir nebedarykit, tik prašykit, kad jis tą savo žvėrį suvaldytų. Laiskit, lai ein pas mane, aš paklausiu, ko jis nuo mūsų nor.

Tos žiurkės tiktai prašančios:

— Atsiimk tą nuo mūsų savo žvėrį, o mes tau nieko nebedarysme.

Šis tą savo katiną pasiėmęs po ploščium, o tos žiurkės niekur nė viena jam nieko nebedarančios. Šis tuoj nuėjęs prė to jų karaliaus ir klausiąs:

— Kur čia tavo karalystė yra mano pati, liokajus, žieds, rakts ir palocius?

Tas sakąs:

— Aš nežinau.

Šis tuoj:

— Ar tik tu nežinai?.. — Ir parodęs iš po ploščiaus tą savo katiną. Tuoj tas karalius sakąs:

— Tūrėk, tūrėk tamsta tą savo žvėrį po ploščium, aš prisakysiu savo vaiskui — tuoj suieškos.

Tuoj tik pasakęs tom savo žiurkėm — visos išbėgusios į visas puses ir atradusios. Nu, tai daugiau šis sakąs tam žiurkių karaliui:

— Nieko man daugiau nereik iš ten, tiktai lai tavo tos žiurkės išlando po didelas ir mažas skylalas ir tegul suieško man žiedą ir raktą ir tegul parnešie.

Tas karalius liepęs, kad suieškotų. Tos žiurkės nubėgusios, visur išlandžiusios — niekur neradusios. Tiktai toki didela viena skrynė, tai ten negalėjusios įlįsti, tai ir nežinančios, — jei ten būtų. Šis sakąs:

— Ar jūs neturiat dantų — ko jūs neskubinat ieškot? — ir vel parodęs iš po ploščiaus tą savo katiną tam karaliui. Tas tik rėkiąs:

— Gana, gana, neberodyk! Bėkit, griaužkit, išimkit, parneškit, atiduokit!

Tos žiurkės nubėgusios, tuoj pragriaužusios ir radusios viduj tos medinės gelžies skrynę. Parbėgusios ir sakančios:

— Medį pragriaužėm, viduj radom gelžies,— nebegal.

O tada žiurkėm buvę tokie dantys, kad ir gelžį galėjusios pragriaužt,— visi tokie buvę ilgi, kaip dabar tiedu pryšakiniai. Šis tuoj vel tą savo katiną iš po ploščiaus — tas karalius rėkdams:

— Bėkit, griaužkit, parneškit, atiduokit!

Šios ir vel nubėgusios, nu tą gelžį griaužt, nu griaužt. Pragriaužusios — to gelžyj radusios plieno skrynelą. Ir vel parbėgusios sakančios:

— Gelžį pragriaužėm, ale kad plieno nebegaliam įveikt.

Šis tuoj vel tą savo katiną pasiėmęs:

— Tuoj laisiu — kad man būtų ko graičiausiai!

Tas karalius vel šaukiąs rėkiąs:

— Bėkit, griaužkit, kad ir be vieno dančio paliktumėt, kad tiktai jis greičiau išsinešdintų iš mūsų karalystės tą savo žvėrį!

Tos vel nubėgusios; nubėgusios nu griaužt, nu griaužt, kad visom nevet dantys ištrupėję, ir pragriaužusios. Tuoj pasiėmusios tą žiedą ir raktą ir parnešusios. Šis pasiėmęs — tuoj žiedą ant piršto, raktą į kišenį ir išėjęs. Tos žiurkės visos paskui bėgančios, žiūrėdamos, kad jis to savo žvėrio nepalaistų jų karalystė, nevet bebėgdamos ir iš savo karalystės išbėgusios.

Daugiau šis sugrįžęs po tuo ąžuolu. Ėmęs dėkavot vėjui už tokį gerą padarymą. Tas vėjas jo klausiąs:

— Ogi tas mano katinėlis ar sunkus tau buvo?

Šis sakąs:

— Nueinant nesunkus, bet pareinant jau sunkus.

Vėjas sakąs:

— Matai, kol tau buvo reikalings, tai ir nesunkus, o dabar, kad jau tau daug gero padarė, tai sakai, kad sunkus. Tai dabar tu man ploščių atiduok, o tą katiną vis turėk su savim, bo žiurkės paskui tave seks. Kad tiktai tu to katino su savim neturėsi, tai jos ant tavės įpykusios ir papiaus tave.

Tai nuo to laiko žiurkės ir katės visam sviete atsiradę. Daugiau atsisveikinęs su vėju ir parėjęs pas karalių. Tuoj ten tą savo raktą ir žiedą patrynęs — ir atsiradęs vel kaip buvęs to vieto tas jo palocius, pati ir liokajus.

Tas čerauninks dabar pasivertęs į kumedninką ir atėjęs sakąs:

— Suvežkit devynius birkavus kūlių, sukrovę į vieną krūvą, uždekit, o aš su vienu spiauduliu spiausiu ir užgesysiu.

Suvežę tuos šiaudus, sukrovę, o šis tą žiedą viršum padėjęs. Uždegą — degą. Tas kai spiovęs — tuoj tie visi kūliai ant jo griuvę, ir sudegęs tas čerauninks su visom tom savo juodomsiom knygom.

Tai daugiau tas kalvis, visas bėdas savo parlaidęs, pakėlė didelį balių. Ir aš ten buvau, ir aš ten valgiau gėriau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau, ant pelenų* maišo sėdėjau, visas sudulkėjau.

98. MIKOLO RAČIAUS [PASAKA]

Kitą kartą buvęs sodžiuj toks žmogus, jis vis ratus dirbdavęs ir turėjęs sūnų, vardu Mikolą. Jiedu nuvažiavę į mišką nusikirtę parsivežt ąžuolo del ratlankių. Daugiau apsižiūrėję tokį driūtą, kad koks 12 gal išeiti ratlankių, drūtumo ir dailus par kokį pusantro sieksnio. Jau ir taisąsys kirst. Šit ir ėmė kaži kas nematoms tame ąžuole šnekėt:

— Mikolai, tu nusivilk savo visus drabužius pliks, paklok ant žemės, tai aš ir nušoksiu.

Tuoj šis nusivilkęs ir paklojęs. Strykt gyvatė didžiausia ir nušokus ant tų jo drabužių. Daugiau ji nusivilkus tokius nuo savės marškinėlius, jam padavus ir liepus apsivilkt. Ir pasakius:

— Į pirtį niekada neeik ir prašyk pono dievo, kad mudu daugiaus nebesusieitumėm.

Ta gyvatė ir nubėgus sau. Šiedu tuoj tą ąžuolą nusikirtę, dėję tai savo kumelai — ta toki bloga buvus, nepatraukianti. Mikols paėmęs ir kai kokį šiaudą ir parsinešęs.

Daugiaus tas Mikols su savo tėvu ir šnekąsis:

— Dabar aš, tokį spėką turėdams, nebenoriu su tais ratais bedarbuotis — aš eisiu į svietą, ar nerasiu kur geresnio uždarbio.

Tėvui sudiev pasakęs ir išėjęs.

Einąs, einąs — žiūriąs, kad melnyčia teip greit sukas, teip sukas, o vėjo nė kokio nėra. Prieinąs — melninks ant dirvonėlio pas melnyčią atsigulęs ir, vieną nosies skylalą užsiėmęs, puč, o melnyčio trys gangiai girnų teip mal, teip mal. Šis priėjęs klausiąs:

— Tai kaip čia teip gali pasukt?

Melninks sakąs:

— Tai viena skylala pučiu — teip sukas, o kad papūsčia abiem, tai šešiais gangiais galėtų malt arba ir sparnai melnyčios lūžtų.

Mikols sakąs:

— Tai ir tu tvirts, bet kaszin katras mudu asam tvirtesnis?

Melninks:

— Nu, derėkimės.

Mikols klausiąs:

— Tai iš kiek?

Melninks sakąs:

— Iš šimto rublių.

Mikols mislijąs: „Aš neturiu nė vieno grašio — viską tėvui palikau. Tai kad jis mane ir nuris, tai jis iš manės nieko ir negaus. O kad aš jį nurisiu, tai jis man ir pats atiduos." Daugiau ir ėmę ristis, ėmę ristis — vis Mikols visus tris kartus ir nuritęs. Tas melninks jam nė vieno blogo žodžio nesakęs ir atidavęs visą šimtą rublių. Mikols sakąs:

— Aš noriu gert.

Tas melninks nuvedęs į tokį šaltenėlį, kur ten iš kalno tekėjęs. Mikols žiūriąs, kad tas vanduo teip čysts, teip čysts, bet iš supuvusio šunies žandų tek. Klausiąs to melninko:

— Kodel čia teip yra?

Melninks sakąs:

— Tai kaip tas vanduo čysts, tai taip tavo gyvenims čysts, kad ir pradžia sunki buvo.

Mikols atsigėręs. Daugiau jiedu atsisveikinę ir parsiskyrę. Mikols nuėjęs į tokį miestą, kur karaliaus stolyčia buvus, ten radęs visus žmonis teip smūtnus, teip smūtnus. Jis įėjęs į tokią trobelą krašte miesto, radęs ten senelį ir senelą ir klausiąs jų, kodel čia tame mieste teip visi žmonys smūtni. Tie seniukai jam pasakę, kad mūsų karaliaus yra trys dukterys ir visos ten ir ten pas tą ežerą smakam pažadėtos. Šis tuoj nuėjęs, gorčių arielkos nusipirkęs, kai kitą kartą pigi buvo, parsinešęs, su tais seniukais ėmęs gert — gi tie seniukai nė kiek negėrę ir pasigėrę ir sumigę. O šis visą gorčių išgėręs ir nieko nejuntąs, ar gėręs, ar negėręs.

Naktį apė dvyliktą adyną ir nueinąs jis ant to pylimo. Žiūriąs — pana stov. Ta karalaitė, jį pamačius, sakanti:

— Neeik, jaunikaiti, artyn, bo jau ir aš asu pražuvusi.

Mikols sakąs:

— Nebijok, karalaite, aš tave išgelbėsiu.

Atsistojęs jis ant pylimo, o tą karalaitę liepęs atsitraukt į užpakalį.

Šit smaks išlipąs ant pylimo su trim galvom. Šį pamatęs, sakąs:

— Kas tu toks esi ir ko tu čia stovi?

Mikols atsakęs:

— Gi tavės laukiu.

Tas smaks tuoj puolęs ant jo. Šis greibęs su viena ranka, su antros dviem pirštais ėmęs ir nugnaibęs jo visas tris galvas. Tą smaką įmetęs atgal į vandenį, o tas galvas nunešęs po tokiu dideliu akminu, kur koks tūkstantis žmonių būtų tegalėję pakuštyt, jis pakėlęs ir padėjęs. Ta karalaitė jo teip prašant, teip prašant, kad eitų su jąja pas jos tėvą, bet jis nuėjęs sau, ir gana.

Karaliaus tarnai rytą atradę tą karalaitę gyvą ir sveiką, parsivežę namo. Jiji tėvui viską pasisakius, kas, kaip ją išgelbėjo. Tas karalius ant jos barąsys, ko ji jo neprašius eit pas save. Ji sakanti:

— Aš jo labai prašiau, ale bet kad jis neklausė, ir gana.

O tas Mikols tą naktį parėjęs pas tuos savo seniukus — kaip palikęs, teip ir teberadęs miegtančius. Atsikėlę visi rytą — vel sau par dieną gyveną, rokuojąsys. Ant vakaro tas Mikols ir vel parsinešęs gorčių arielkos, teip pat visi trys gėrę, gėrę — tie seniukai pasigėrę, o jis viens visą tą gorčių išbaigęs ir vel vidurnaktį pas tą pylimą nuėjęs ir radęs antrą karalaitę ten bestoviančią. Ir ta, šį pamačius, sakanti:

— Jaunikaiti, neeik, tegul aš pražūsiu — ant [to] ir asu pastatyta.

Mikols sakąs:

— Nebijok, karalaite, aš ir tave išgelbėsiu.

Jis jai liepęs pasitraukt į užpakalį, o pats atsistojęs ant pylimo.

Šit tuoj smaks ir išlipąs su šešiom galvom. Tuoj ant šio sušukęs:

— Ko tu čia stovi? Tu mano brolį nužudei, o aš tave!

Mikols atsakęs:

— Ne, kaip aš tavo brolį nužudžiau, teip ir tave nužudysiu.

Greibęs tuoj su viena ranka ir su antrosios dviem pirštais, kai su žirklom nuspaudęs, nuspaudęs visas šešias galvas, patį įmetęs į vandenį, o tas galvas vel po tuo akmenu pakišęs, ir gana.

Nu daugiaus ta pana jo prašyt, nu prašyt pas save — šis teip pat neėjęs, ir gana.

Daugiaus tarnai rytą atvažiavę vel pasižiūrėt — ir tą atradę teip pat gyvą, parsivežę namo. Ir ta kai pasisakius tėvui, kad jau tas pats ir ją išgelbėjęs nuo smako, tas karalius ir tą baręs, kad — tu nemokėjai jo priprašyt pas save.

Mikols parėjęs į savo namus — tuos seniukus kaip palikęs, teip ir teberadęs bemiegant, ir gulęs miegot. Rytą vel visi atsikėlę — nieks nieko nežino, kas čia dedas. Par dieną šį tą parsišnekėję, ant vakaro Mikols ir vel arielkos gorčių parsinešęs, tuos seniukus nugirdęs, užmigdęs ir pats visą išgėręs. Vidurnaktį vel nuėjęs pas tą ežerą ir radęs jau ir trečiąją karalaitę pastatytą ant to pylimo. Teip pat liepęs ir tai pasitraukt į užpakalį, o jis pats atsistojęs ant to pylimo.

Tuoj šit išlipąs smaks su devyniom galvom ir sakąs:

— Nu, Mikol, tu mano jau du brolius nužudei, bet jau dabar aš tave užveiksiu.

Mikols atsakęs:

— Kaip aš tavo anuos du brolius nužudžiau, tai teip ir tave nužudysiu.

Tuoj vel teip pat greibęs ir tą su viena ranka, o su antrosios dviem pirštais ir nuspaudęs šešias galvas. Tas smaks su trim galvom palikęs ir ėmęs jo prašytis, kad palaistų da gyvą nors su tom trim galvom. Mikols sakąs:

— Ne, tu sujudyk savo visą vaiską, kad man čia išneštų ant krašto ežero 15 ašių aukso plytų.

Tuoj tas smaks prisakęs savo vaiskui — tie išnešę, prikrovę 15 ašių — šis ir tas tris [galvas] nubaigęs spaust. Patį įmetęs į vandenį, o tas galvas vel sukišęs po tuo akminu.

Nu tai daugiaus ta karalaitė jį prašyt, kad eitų pas jos tėvą, nu prašyt. Bet šis neinąs ir neinąs. Tiktai sakąs:

— Duok man tamsta savo žiedą ir pusę šilkinės skaros ir prisakyk karaliui, kad jo vaisks tas mano aukso plytas saugotų, kad neprażūtų.

Daugiaus jis su pirštu ant to akmino ir parašęs: „Mikols Račius". Ir parėjęs pas tuos savo seniukus ir gyvenąs, ir klausąsys, kas čia bus toliau.

Tą karalaitę rytą gyvą atradę, tarnai namo parsivežę. Tas karalius sakąs:

— Tai ko tu jo nepriprašei, kad pas mane pareitų?

Ji sakanti:

— Prašiau, prašiau, ale kad neklausė ir neklausė. Tiktai mačiau, kad kažin ką ant ano akmino parašė, kur ten toks didelis yra.

Tas karalius tuoj ko graičiausiai sėdo į karietą ir nuvažiavo pasižiūrėt, kas ten yra parašyta. Atrand: „Mikols Račius". Nu jis daugiau ieškot po visą savo karalystę tokio vardo ir tokios pavardės — nėr ir nėr. Jei Mikols vardu, tai pavardė kitoniška, jei Račius pavarde, tai ne Mikols.

Daugiaus viens iš jo vaisko apicierių, viską gavęs žinot, ko karalius ieško, ir parsidirbęs savo vardą ir pavardę visuose raštuose, kad šis asąs tai Mikols Račius. Nu, tai tas karalius juo ir pavierijęs. Sakąs:

— Kad jau tu tas asi, tai imk, katrą nori, mano dukterį ir gausi mano pusę karalystės.

Daugiau tas imąs, bet ta duktė sakanti, kad ne tas, ne toks ans buvo. Nu, tėvs nieko nežiūriąs, liepiąs: „Eik!"— ir gana.

Nu, jau ir veselė prasidėjus. Daugiau ir Mikols jau eisiąs ant tos veselės. Nuėjęs į kuknę ir prašąsys kukorių, kad jam laistų nors vandenio prinešti. Tie kukoriai jį ir priėmę. Šis tos panos žiedą ant rankų užsimovęs, o tą jos pusę skaros po kaklu pasirišęs ir ruošiąsys.

Šit tai karalaitei prireikę vandenio, ir, įėjus į kuknę, prašanti. Šis padavęs jai. Ji ir įvydus savo pusę skaros po jo kaklu ir, ėmus žiūrėt, pamačius, kad ant jo rankų tas jos žieds. Ši tuoj karaliui pasakius. Tas karalius jį ir pavadinęs pas save. Paklausęs:

— Tai tu mano dukteris išgelbėjai nuo smerčio?

Šis atsakęs:

— Aš.

Daugiau tas karalius aną pasišaukęs ir ėmęs klausinėt:

— Kur tu tų smakų galvas padėjai? Su kuo tu ant to akmino parašei?

Šis mikt mikt, jau ir mikčiojąs, nebežinąs nė ką besakyt. Sakąs:

— Tas galvas atgal į vandenį sumečiau, ant to akmino,— sakąs,— su kaltu iškalinėjau.

O tas Mikols tuoj priėjęs, atkėlęs tą akminą ir parodęs tas visas galvas, kur sudėjęs, ir ant to akmino ėmęs su pirštu rašęs ir parašęs teip ir teip. Daugiaus tas karalius tuoj liepęs tą apicierių ant arklių ištampyt, o tą savo dukterį su Mikolu Račium suvinčiavoję.

Daugiaus prė to Mikolo pačios ėmęs velns prijunkęs. O pasiverčiąs, kad toks ir toks, kaip ir jis, kad ta pati jų nebeišskirianti. Tas Mikols, jį radęs, primušąs, primušąs, išmetąs lauka. Kaip tik šio nėsą namie, teip tas velns ir vel apė šio pačią sukąsys. O tas velns vis asąs jo pačiai lipšnesnis, geresnis ir vis labiau tinkąs. Ir ėmęs jai sakyt:

— Tu vadyk jį į pirtį.

Daugiaus ši ir ėmus jam sakyt:

— Tu dabar man gražus, kad į pirtį neini, bet kad, į pirtį nuėjęs, nusipertum, nusimazgotum, tai už viską būtum gražesnis, tai aš tave da labiaus mylėčia.

Šis ir paklausęs tos pačios savo įrokavimo ir nuėjęs. Nusivilkęs visus savo drabužius ir tuos marškinėlius padavęs priepirty sargui patūrėt. Tas velns tuoj tokius pat marškinėlius pasitaisęs ir prikalbėjęs sargą ir apmainęs. Mikols nusipėręs, išėjęs iš pirties ir, apsivilkęs tais marškinėliais ir kitais drabužiais apsitaisęs, parėjęs namo. Tuoj greibęs jį tas velns, primušęs, primušęs ir išmetęs lauka.

Nu, ką dabar jis darys? Nieko nebežinąs... Nuėjęs į pamiškę, šit ir pamatęs — ta gyvatė atšliauž, atšliauž prė šio greitai ir sakanti:

— Ar matai, Mikol, ar aš tau nesakiau, kad į pirtį neeik ir prašyk dievo, kad mudu nebesuseitumėm!

Nu, ką gi, šis tyliąs, nieko nebesakąs. Ta gyvatė jam padavus kepurę:

— Še,— sakanti,— kad tu tą ant galvos savo turėsi užsidėjęs, tai tau ir velns nieko nebepadarys,— ir nušliaužus sau.

Daugiaus Mikols, užsidėjęs tąją kepurę, parėjęs namo, kai ėmęs tą velnią pucyt, kai ėmęs pucyt,— išmušęs, išmušęs ir išmetęs lauka. Daugiaus nuėjęs pas karalių ir pasakęs, ką jo ta duktė jam padirbus. Tas karalius tuoj supykęs ir liepęs, kad tuoj ji būtų nužudyta. O Mikolui pasakęs:

— Kad ta toki negera, tai tu pasiskirk iš tų dviejų mano dukterų.

Tas Mikols pasiėmęs vidutinę. Tai da ir aš ant tos antrosios veselės buvau, gėriau ir valgiau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau.

99. [APGAUTAS KARALIUS]

Kitą kartą buvęs toks karalius. Jis buvęs padaręs tokį manipestą. Jis vis vakarais eidavęs į miestą pasiklausyt, kas kur kaip kalb. Jei ką išgirsdavęs gerai, gražiai kalbant, tai tą apdovanodavęs. Bet jei kur ką išgirsdavęs negražiai, tai tą pakorodavęs ir į turmą įkišdavęs.

Teip vieną vakarą jis išėjęs į miestą, o to miesto pakrašty buvusios tokio grintelė trys seserys kriaučenkos. Karalius nuėjęs, po jų langu atsistojęs ir klausąsys. Tuoj vyresnioji sakanti:

— Kad mane imtų mūsų karaliaus liokajus, tai aš, už jo būdama, pavalgyčia visokių pyragų.

Antroji sakanti:

— Kad mani imtų mūsų karaliaus kukorius, tai aš pavalgyčia, už jo būdama, ne tiktai pyragų, bet ir visokių valgymų.

O ta trečioji, pati mažoji, sakanti:

— Kad mane pats karalius paimtų, tai aš už jo ne tiktai visokių pyragų ir valgymų pavalgyč, bet visokių gėrimų atsigerčia ir visokiais gražiausiais drabužiais dėvėčia.

Tas karalius, tą visą nuo jų išsiklausęs, parėjęs namo, o ant ryto nusiuntęs savo tarnus pasakyt, kad pas jį ateitų.

Nuėjusios visos trys pas karalių. Tas karalius jų ir klausiąs:

— Gi ką jūs vakar vakare šnekėjot?

Šios visos trys nusigandusios. Sakančios:

— Gi ką, šviesiausis karaliau, rodos, kad mes vakar vakare nieko blogo nešnekėjom.

Tas karalius sakąs:

— Nu, ale bet šį tą bo šnekėjot, šnekėjot.

Daugiau ta vyresnioji sakanti:

— Šviesiausis karaliau, aš sakiau: kad mane tamstos liokajus imtų, tai aš už jo pavalgyčia visokių pyragų.

Antroji sakanti:

— O aš sakiau: kad mane šviesiausiojo karaliaus kukorius imtų, tai aš visokių pyragų pavalgyčia ir visokių valgymų.

Trečioji sakanti:

— O aš sakiau: kad mane šviesiausis karalius pairtų, tai aš ne tiktai pavalgyč visokių pyragų, valgymų — visokių trunkų atsigerčia ir visokiais gražiausiais drabužiais dėvėčia.

Nu, daugiaus tas karalius pašaukęs liokajų ir kukorių ir liepęs imti tuoj vienam pirmąją, antram antrąją, o pats pasiėmęs tą mažesniąją. Apsiženiję ir gyveną.

Daugiaus tam karaliui atsitikę išeit ant vainos ant trejų metų. Daugiau tos dvi vyresniosios seserys ir šnekančiosios:

— Matai, mudvi asam senesnės už ją, o ji ant mūsų poni. Nu, ale bet mudvi ar negausme prisistatyt prė jos, kaip jai štuką iškirst.

Daugiaus tai karalienei po metų atsitikę — gimęs sūnus. Žinoms, tokiame čėse ką pirmiausiai prisišauks — seseris. O ten tas karaliaus palocius buvęs pastatyts ant krašto didelės upės. Tuoj, ką tiktai gimęs, šiosdvi pro langą ir išmetusios į upę, o į tą vietą suvysčiusios šuniuką. Tą vaikelį atradęs grodninks*— ne teip greitai, ką tik gyvą,— įsinešęs į vidų ir tik tik atgaivinęs ir auginąs. O tos seserys nurašiusios tam karaliui, kad gimęs šuniuks. Tas karalius joms atrašęs atgal, kad kas gimė, tas lai augie, kol aš parvažiuosiu. Nu, daugiau tas karalius parvažiuojąs ir matąs, kad šuniuks. Ir liepiąs:

— Kad šuniuks, tai laiskit lauka, lai bėgie pas šunis.

Karalius ir vel išvažiavęs ant vainos. Vel į antrus metus gi-

męs sūnus. Tos jos seserys ir tą teip pat išmetusios pro langą, o jau tas grodninks ir supratęs, kas čia par štukas dedas, tai jau jis ir tyčia pasaugojęs. Tą tuoj paėmęs ir auginąs abuodu. Dabar tos seserys suvysčiusios į škarmalus kačiuką ir tam karaliui nurašiusios, kad kačiuks gimė. Tas karalius teip pat atrašęs: kas gimė, tas lai būk, kol aš namo parvažiuosiu. Nu, parvažiavęs matąs, kad kačiuks, ir sakąs:

— Kad kačiuks, tai laiskit lauka, tegul bėgie prė kačių.

Tas karalius, nieko nežinodams, kas čia dedas, kiek ten namie pabuvęs ir vel iškeliavęs ant vainos.

Į trečius metus gimus duktė tai karalienei. Tos seserys ir tą tuoj pro langą — daržininks ir tą tuoj pasiėmęs į vidų, auginąs visus tris. O tos seserys dabar nurašiusios karaliui, kad gimęs medis. Jau dabar tas karalius buvęs ir vainą pabaigęs, parėjęs čyst su visu vaisku namo. O dabar tos seserys jam rodančios tą medį. Nu, tai dabar tas karalius ant jos ir supykęs. Susivadinęs ant rodos visus savo senatorius ir ponus: kaip čia ką tai karalienei reik dabar padaryt? Visi nusprendę, nurokavę, kad kur krašte miesto, šaly kelio, reik tokį stiklo stulpą nuliet, kad jis būtų šilts, kūrenams, ir tą karalienę įdėt, jai ten valgyt duot. Nu, tai daugiau teip ir padarę. O tas karalius ant to stulpo aukso literais parašęs, kad kas tiktai eis pro šalį to stulpo, kad spiautų ant jos, išjuoktų, iščydytų.

O tas grodninks nusipirkęs dvarą netoli nuo to karaliaus stolyčios. Jau tie vaikeliai paaugę, o jis ir numiręs. Daugiaus tie vaikeliai ir vadinąsys daržininko vaikais*. Tiedu broliai tai šen, tai ten ant paliavonės iš namų išeiną, ta jų sesela vis namie asanti.

Vieną kartą pas ją atėjus toki minyška ir su tąja dukterėla išvaikščiojusios po visas trobas, po pakajus, po sodnus šen ten. Daugiaus jai ta minyška ir sakanti:

— Visur čia pas jus gražu, visur gerai, tiktai trūksta trijų daiktų: paukščio kalbančio, medžio giedančio ir grajijančio ir geltonojo vandenio. Kad tie čia būtų, tai jau būtų viskas.

Nu, tai daugiau ji tos minyškos ir klausianti:

— Tai kur juos tokius galiama rasti?

Ta minyška jai pasakius:

— Reik joti par 12 mėnesių. Prajojus tą 12 mėnesių, rasi ant kelio senelį, tai tas ir pasakys, kur galiama juos rasti.

Daugiaus ji tai minyškai užmokėjus, apdovanojus ir išlaidus. Parėję tiedu jos broliukai — ši tuoj jiems ir ėmus sakytis, kad pas mane buvo toki ir toki minyška, mudvi visur išvaikščiojom, ji man sakė, kad pas mums visur gerai, visur gražu, tiktai da trūkstą mums trijų daiktų.

Šiedu klausią:

— Taigi ar paklausei ko?

Ši meluojant, sakantys:

— Ne.

Šie ėmę bartis:

— Ko nepaklausei!

Jau ji prisipažįstant, kad paklausus, ir pasakius ko: paukščio kalbančio, medžio giedančio ir grajijančio ir geltonojo vandenio. Šiedu vel klausią:

— Taigi ar paklausei, kur juos gal rasti?

Ji vel sakanti, kad ne. Šiedu ir vel ant jos bartis. Ji sakanti:

— Paklausiau — pasakė.

Jiedu saką:

— Taigi ar tu jai užmokėjai?

Ši vel sakantys, kad ne. Jiedu ant jos bartis. Ji sakanti:

— Užmokėjau.

— Nu, tai gerai,— jiedu pasakę. Ir klausią:— Nu, tai dabar pasakyk: kaip, kur mes galėsme juos atrasti?

Ji sakanti:

— Reik joti par 12 mėnesių. Prajojus tą 12 mėnesių, ant kelio yra senelis, tas tai ir pasakys, kur gal rasti.

Nu, tai daugiau vyresnysis ir išjojęs. Jojęs, jojęs, prajojęs tą 12 mėnesių — ja, žiūriąs, ir yra ant kelio tas senelis. Prijojęs, nusėdęs nuo arklio ir klausiąs:

— Pasakyk man, senel, kur čia aš galiu rasti paukštį kalbantį, medį giedantį ir grajijantį ir geltonąjį vandenį.

Tas senelis jam padavęs siūlų kamuolėlį ir sakąs:

— Mesk tu tą kamuolėlį, o siūlo gals pasiliks pas tave. Tai tu tuo siūlu ir eik, o kai prieisi tokį didelį kalną, ir lipk ant to

kalno. Kai tu lipsi ant to kalno, tai tave ten visaip kaip gandins, bet tu neatsižiūrėk į užpakalį.

Daugiau jis tą kamuolėlį metęs ir tuo siūlu ėjęs, ėjęs ir priėjęs tą kalną ir lipąs ant to kalno. Kai ėmęs lipt, kai ėmę ten visokie paukščiai, visokie žvėriai visokiais balsais kriokt, rėkt,— šis žvilgt ir atsižiūrėjęs. Atsižiūrėjęs — tuoj pavirtęs į akmino anglių stulpą ir nuriedėjęs nuo to kalno žemė.

Daugiau tas brolis su sesela namie laukią, laukią — nebesulaukią. Josiąs antrasis brolis jo ieškot ir tų trijų daiktų. Ir jis išjojęs. Jojęs, jojęs par tą 12 mėnesių, prajojęs 12 mėnesių ir jis radęs tą senelį besėdentį ant to kelio. Prijojęs, nusėdęs nuo arklio ir klausiąs to senelio:

— Ar nematei, senel, čia tokio ir tokio žmogaus, pas tamstą ar nebuvo?

Senelis atsakęs:

— Buvo, jis čia nuėjo, bet nebesugrįžo.

— Nu, tai kad teip, tai, senel, pasakyk ir man, kaip aš galiu jį atrasti ir tuos tris daiktus: paukštį kalbantį, medį giedantį ir grajijantį ir geltonąjį vandenį.

Tas senelis ir jam padavęs kamuolėlį ir liepęs mesti ir — su tuo siūlu eidams, atrasi tokį kalną, ir, kai tu lipsi ant to kalno, ten tave gandys visokie žvėriai ir paukščiai, tiktai tu atgal nežiūrėk ir nežiūrėk, eik ir eik ant kalno, kol tiktai atrasi tą kalbantį paukštį, [medį giedantį ir grajijantį ir geltonąjį vandenį].

Šis tą kamuolėlį metęs ir einąs tuo siūlu. Ir priėjęs tą kalną ir lipąs ant to kalno. Jam lipant, kai ėmę vel tie žvėriai ir paukščiai da labiau kriokt, rėkt. Šis nežiūriąs ir nežiūriąs į užpakalį. Daugiaus tiktai perkūnija trinkt jo užpakaly — šis ir atsižiūrėjęs. Daugiaus ir jis pavirtęs į akmino anglies stulpą ir nuriedėjęs žemė.

Nu, dabar ta sesela, jų abiejų nebesulaukdama, nusipirkus vyriškus drabužius, sėdus ant arklio, ir ji išjojus. Teip pat ir ji jojus, jojus par 12 mėnesių, prajojus tą 12 mėnesių, ir ji atradus tą senelį ant kelio besėdžiantį. Nusėdus no arklio, priėjus ir klausianti:

— Senel, ar tamsta nematei čia tokių ir tokių dviejų žmonių?

Senelis atsakęs:

— Mačiau, čia jiedu nuėjo ieškodami paukščio kalbančio, medžio giedamo ir grajijamo ir geltono vandenio.

Ši sakanti:

— Tai ir aš dabar einu ieškot savo brolių ir tų trijų daiktų.

Tas senelis ir jai padavęs kamuolėlį ir liepęs mest ir tuo siūlu eit ant to kalno.

— O kai imsi lipt ant to kalno, tai kad ir kaip kas tave gandytų, kad ir kokie ten perkūnai trankytų, nežiūrėk ir nežiūrėk į užpakalį.

Ši paėmus tą siūlų kamuolėlį, metus ir nuėjus tuo siūlu ant to kalno. Lipant, lipant — kai pradėsią ir jai visokie žvėriai, visokie paukščiai visokiais balsais kriokt, rėkt ir perkūns trenkt! Ši nežiūriant ir nežiūriant, einant ir einant. Užlipus ant pat viršaus to kalno, žiūriant — ir yra tas paukštis su tokiu ilgu kaklu. Ši priėjus klausianti:

— Kur čia yra mano broliai?

Tas paukštis nesakąs. Ši sakanti:

— Kad tiktai tu man nesakysi, tai aš tave tuoj imsiu ir nusmaugsiu.

Tas paukštis tuoj jai ir pasakęs, kad ot ten, ano pakalnė, yra toks šaltenėlis, tai iš ano reik vandenį nešt pilt ant tų akmino anglies stulpų, tai jie ir atsigaus į tavo brolius.

Ši daugiaus prieinant prė to šaltenėlio — gi nėr su kuo pasisemti. Įsigerianti į burną, daugiaus su rieškučiom pasisemdama nešanti ir pilianti. Pylus, pylus — jau ėmę rastis daugiau žmonių, bet da ne jos broliai. Ir tie padedą jai nešt ir pilt. Jau atsigavęs ir jos vyresnysis brolis. Vel visi nešą ir nešą, pilią ir pilią, jau atsiradę ir da daugiau žmonių. Atsigavęs ir antrasis brolis.

Daugiaus jie visi trys ir einą pas tą paukštį klaust:

— Kur tas yra medis giedamas ir grajijams ir kur tas geltonasis vanduo?— klausią. Tas paukštis ir nesakąs. Ta sesela sakanti:

— Kad tu nesakysi, tai aš tave tuoj smaugsiu.

Tas paukštis tuoj pasakęs ir parodęs, kad ot ano pakalnė yra tas medis, ale jūs jo tiktai šakelą nusilaužę, į kišenį įsikišę,

parsineškit namo, savo sodne įsismeigste, ir tuoj išaugs tas pat medis. O ten toliau tas geltonasis vanduo, tai ot šviečia kai saula ant oro. Tai tu nueik ir tūrėk butelį pakišus, tai lašas jo ir įvarvės, tai ir bus tavo čiels butelys, ir, parnešus namo, savo sodne atkiši butelį, ir bus jis tavo sodne teip šviesus, kaip ir čia.

Daugiaus jie nuėję pas tą medį — nusilaužus ta sesuva šakelą. Nuėję pas tą vandenį — pakišus butelį, lašas įvarvėjęs, ir pilnas butelys. Atėję pas tą paukštį, įsitupdę į klėtką ir atėję pas tą senelį, jam padėkavoję ir sėdę ant arklių ir parjoję namo. Namie tą paukštį su klėtka lange pakabinę, tą medžio šakelą įsmeigę — tuoj po trijų dienų čiels medis, tą vandenį palaidę iš butelio — tas vel, ant oro aukštai išsikėlęs, geltonuojąs, šviečiąs.

Daugiaus vel tiedu broliai išėję ant paliavonės. Miške ir pasitikę karalių. Šiedu nusigandę ir ėmę bėgt. Tas karalius tuoj paliepęs savo tarnams juos suginti ir sugrąžinti. Ir klausiąs jų karalius:

— Tai ko judu bėgote?

Jiedu saką:

— Šviesiausis karaliau, mes da su tamsta niekada nėsam matęsys ir mes tamstos šviesybės nėsam verti susitikti.

Karalius jiems sakąs:

— Tai kad nėsam matęsys, tai dabar matomės. O kodel jūs nėsat verti, tokie gražūs, dalikatnūs vaikai būdami? Aš norėčia, kad jūs mane pas save užsiprašytumėte ant pietų — aš pas jus ateičia.

Jiedu atsakę:

— Mes negaliame, mums reik savo seselės, namo parėjus, pasiklaust.

Nu, tas karalius sakąs:

— Tai kai pareisite namo, tai pasišnekėkit su savo seseria, tai ryto mes vel tame miške suseisme, ir man pasakyste.

Šiedu parėję namo, pasisakę savo seseriai, kaip jie su karalium susitikę, kaip jie bėgę nuo jo, kaip juos karalius sugrąžinęs, kaip šnekinęs. Bet kad jis pas juos noriąs apsilankyt, ir užmiršę seseriai pasakyt.

Ant ryto vel jiedu išeiną į tą mišką ir sutinką vel karalių. Ir klausiąs jų:

— Ar pasišnekėjot su savo seseria, ar aš galėsiu pas jums ateit ant pietų?

Šiedu saką:

— Kad mes užmiršom.

Karalius sakąs:

— Nu, tai kad šiandien užmiršot, tai ryto neužmirškit pasišnekėt.

Nu, jau šiedu prižadėję neužmiršt, ir tas sau, tie sau nuėję. Parėję vakare namo — vel sakąsys tai savo seseriai, kad ir šiandien karalių susitikę, bet kad jis pas juos noriąs ant pietų būt, teip pat užmiršę pasakyt.

Trečią dieną išėję ant paliavonės ir vel susitink karalių. Tas vel jų klaus:

— Ar pasišnekėjot su seseria?

Šie sakąsys, kad ir vel užmiršę. Nu, tai tas karalius sakąs:

— Še, aš jums duosiu tris aukso kulipkėlas — užsikiškit už ančio, tai kai guldamies vakare atsijuoste savo švarkus, tai kai iškris, ir atminste jai pasakyt.

Tuoj vyresnysis paėmęs dvi, mažasis — vieną, užsikišę už ančių ir parsiskyrę.

Parėję namo — vel, šį tą besišnekėdami, buvę užmiršę, bet kai ėję gult, atsijuosę švarkus — ir iškritusios tos kulipkėlės, tai ir atsiminę. Daugiaus įėję pas tą savo seserį ir klausią:

— Pas mums karalius nor ateiti ant pietų — ar mes galėsme jį priimti?

Ta jų sesela sakanti:

— Kodel ne — kad tiktai jis pas mums nor ateiti, tai mes ir galiam jį priimti.

Daugiau tas jų paukštis jiems ėmęs sakyt, kad jūs savo kukoriui pasakykit, kad jis pataisytų karaliui prė kitų patrovų ir žalių agurkų, bo jis tuos labai liūbij. Bet tiem agurkam kad visus grūdus iš vidurių išimtų ir į tų vietą karolių prikištų, tai tokius karaliui duoste į stalą.

Šiedu išėję į mišką ir, pasitikę karalių, užprašę pas save. Karalius atėjęs pas juos, visur išvaikščiojęs po sodną. Tam ka-

raliui labai patikę ir tas giedąs ir grajijąs medis, ir tas geltonasis vanduo, kas visą sodną apšviečiąs. Atėję į trobas, ėmę pietus valgyt, ir tarp kitų valgymų padėję tuos žalius agurkus. Tas karalius sakąs:

— Tai, mat, tamstų ir žinojims, kad aš juos liūbiju.

Paėmęs tuoj vieną parpiovęs — karolių pilns, piaunąs antrą — teip pat, ir, trečią parpiovęs, jau klausiąs:

— Argi galėjo užaugti tokie agurkai, kad vieto grūdų būtų karoliai užaugę?

Tas paukštis, klėtko būdams, ir atsakęs:

— Šviesiausis karaliau, kad jau pats supranti, kad vietoj grūdų agurkų negal užaugti karoliai, tai ir žmogaus moteriška negal pagimdyti šunies, katės ir medžio.

Tas karalius jau ir atsiminęs, kad tai čia ant jo teip sako. Daugiau tas paukštis sakąs:

— Ar tamsta žinai, šviesiausis karaliau, pas ką čion dabar asi ir su kuo čia dabar šnekies? Čia tie tai yra tamstos tikri vaikai. O tą savo žmoną įdėjai į tokį vargą ant visų apjuokimo ir iščydijimo ir teip ilgai tebelaikai.

Tas karalius da ten tebėsąs, o jau tarnus pasiuntę su telegramu, kad karalienę palaistų. Tuoj karalienę palaidę, aprėdę su karališkais drabužiais, ir atvažiavus pas tuos savo vaikus, ir visi su karalium parvažiavę į savo palocių. O tas švogerkas tuoj karalius liepęs, į laukus išvedus, ant arklių ištampyt.

Nu, tai daugiau karalius pakėlė didelį balių. Ir aš ten gėriau valgiau, uliavojau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau. Paskui ėmė iš pūčkų šaudyt, ir mane, į pūčką įdėję, kai šovė, tai aš šičia ir atlėkiau.

100. [NEPAPRASTI KAILINIAI]

Kitą kartą buvęs toks sens karalius. Jis turėjęs vieną dukterį. Nu, tai jis ėmęs užsiauginęs utėlą savo galvo ir nupenėjęs. Ta utėlė buvus labai didela, nu, tai jis tą utėlą užmušęs ir iš tos skūros pasiūdinęs kailinius tai savo dukteriai, įdėjęs į skrynę ir užrakinęs. Ir išlaidęs po visą svietą žiniąs, kad kas tiktai

įspės, iš kokių kailių kailiniai mano dukteriai pasiūti, tai aš tam atiduosiu savo dukterį už pačią ir visą karalystę, o kas neįspės, tai tam iš nugaros du rėžiu išrėšiu ir miežienių pelų prisūdysiu.

Daugiau iš visų karalysčių karalaičiai, kuningaikščių vaikai, ponai ir visokie bagočiai ir biedni, kas tik neženoti, visi važiavo važiuoti, jojo raiti. Spėjo, bet nė viens neįspėjo. O tas karalius visiems pagal savo apsirašymą rėžė po du rėžiu iš nugarų ir miežieniais pelais kožnam prisūdė.

Nelabai toli nuo to karaliaus stolyčios gyvenę trys broliai. Du buvę gudrūs, trečias durnius. Daugiaus ir tiedu gudriejie buvo nujoję spėt, ir jiedu neatspėję*. Parjoję namo su išrėžtom nugarom. Tas durnius sakąs:

— Kad jau jūs nė viens neįspėjot, tai eisiu aš ir įspėsiu.

Tiedu jo broliai iš jo juokiąsys:

— Kaip jau durnius, teip jo ir kalba durna. Tokie, a girdi, karalių, kuningaikščių vaikai ir kitų ponų — nė viens neatspėjo — jis, durnius, įspės.

Nu, ale tas durnius, nieko ant jų juoko neatbodams, ir išėjęs. Daugiau jis einąs, einąs keliu ir patikęs miegą. Tas miegs jam sakąs:

— Tu imk mane į savo akis, bo aš tau ten būsiu reikalings.

Jis paėmęs ir vel einąs. Daugiaus jam paėjus, šit žiurkela par kelią bebėganti. Ta vel jam sakanti:

— Tu imk mane į savo rankovę, bo aš ten tau būsiu reikalinga.

Jis ir ją paėmęs. Vel einąs, einąs ir radęs — šūdvabuolis keliu rapu rapu beeinąs. Ir tas šūdvabuolis jam sakąs:

— Imk tu mani į savo kišenį, bo ir aš tau būsiu ten reikalings.

Pasiėmęs jis ir tą šūdvabuolį, įsidėjęs į kišenį ir nuėjęs.

Daugiaus, kai jis nuėjęs į to karaliaus dvarą, tuoj jį ta karalaitė pamačius sakanti:

— Tai kad jis ir atspėtų, aš už jo ir neeičia: plaukais apsilaidęs, drabužiai nuplyšę, tai kas iš jo bus.

Daugiaus tuoj ta žiurkela sakanti:

— Laisk tu mane dabar, aš bėgsiu pasižiūrėt, kas ten, kokie tie kailiniai yra.

Jis palaidęs — tuoj ta žiurkela nubėgus ir pro rakto skylalą par jutryną į tą skrynę įlindus. Apžiūrėjus atbėgus, jam ir pasakius:

— Sakyk: „Bene utėlės kailio tie kailiniai?"

Šit tas karalius išėjęs ir klausiąs jo:

— Nu, įspėk, kokių kailių kailiniai yra mano duktės pasiūti?

Šis ir sakąs:

— Bene utėlės?

Tam karaliui ir nebėr ko besakyt — įspėjo. Nu, ale ta karalaitė už jo neeinanti, sakanti:

— Aš geriau eisiu už savo liokajaus, nekad už tokio apsilaidėlio, šlamšto. Geriaus jį įmeskit į levų duobę, tai jo ir nebebus.

Šį tuoj tarnai greibę ir įmetę į tą levų duobę. Tuoj miegs iš jo akių strykt į levų akis, daugiaus visi levai užmigę ir miegtą, o šis po jų tarpą ir vaikščiojąs.

Daugiaus ta pana, karalaitė, ir einanti už to savo liokajaus. Tas šūdvabuolis sakąs:

— Laisk tu dabar mane, aš eisiu tau gero padaryt.

Daugiaus ta karalaitė kai tik sugulus su tuo liokajum, tas šūdvabuolis tą liokajų suvėlęs, sutepęs, subiaurojęs, kad visas teip biaurus pasižiūrėt, ir smirdžiąs, kad nuo tolo žadą užim*. Daugiaus tai karalaitei tas liokajus teip pasitryšinęs*.

— Geriau būčia už ano išėjus, kur liepiau į levų duobę įmesti, nekad už to biaurybės. — Sakanti savo tarnam: — Eikit žiūrėkit, gal da ans gyvs tebėr levų duobė.

Tuoj visi nubėgę, žiūrią — gyvs, visi levai mieg. Pasakę jai — tuoj liepus jį išimti, o įmesti tą savo liokajų. Kaip tik tą išėmę, o tą įmetę, tuoj tie levai alkani buvę, tą liokajų greibę ir sudraskę. O šį kai aptaisę karališkai — teip gražus palikęs, tai karalaitei patikęs. Tuoj jiedu susivinčiavoję, veselę didelą pakėlę. Ir aš ten, ant tos veselės, buvau, ir gėriau, ir valgiau, tiktai burno neturėjau ir iš ten čion atėjau, į Trumpaičius.

101. DU RIEŠUTU

Skalbės trys seserys paupy, ir važiavo karalaitis pro šalį. Tuoj viena sakanti:

— Kad mane tas karalaitis imtų, tai aš su drobės galu visą jo vaiską apdengčia.

Antra sakanti:

— Kad mane tas karalaitis imtų, tai aš su duonos rieke jo vaiską papenėčia.

O trečioji sakanti:

— Kad mane imtų tas karalaitis, tai aš jam tokį sūnų pagimdyčia: saula kakto, mėnuo pakaušy, visas žvaizdėts.

O karalaitis girdėjęs jų visų trijų kalbą. Daugiau jis ir paėmęs tą trečiąją, mažesniąją.

Po veselės jiedu kiek ten pagyvenę — karalius ir išėjęs ant vainos. Po kokių metų ir gimęs tas sūnus, teip gražus, teip gražus: saula kakto, mėnuo pakaušy ir visas žvaizdėts, kad nuo jo visos trobos švieč. Daugiaus tuoj ta karalienė surašius gromatą, kad gimė tas jo sūnus teip gražus, teip gražus: saula kakto, mėnuo pakaušy, visas žvaizdėts, — ir padavus savo slūgai nunešt pas karalių. Ir teip prisakius, teip prisakius, kad niekur ant kelio neeitų ant nakvynės.

Daugiaus jis ėjęs, ėjęs, ir priėjus naktis. Jis beeidams ir pamatęs švieselą. Prieinąs — trobela. Įėjęs į vidų ir apsinakvojęs. O trobelė gyvenusios tokios laumės raganos. Jam beguliant, jos apžiūrėjusios jo kišenius ir atradusios tą gromatą. Daugiau jos atplėšusios, parskaičiusios ir pametusios po pečium — sudeginusios. Ir vel parašiusios tokią gromatą, kad gimė sūnus: šuva kakto, kala pakaušy, visas skauduliuots*. Ir įkišusios jam į kišenį. Jis, nieko nežinodams, rytą atsikėlęs ir išėjęs. Daugiaus jis nunešęs pas karalių. Karalius parskaitęs tą gromatą ir radęs teip biaurų. Daugiau tas karalius parašęs atgal namo tokią gromatą, kad jis tuoj būtų nužudyts.

Tas slūga kai parėjęs su tąja gromata nuo karaliaus, parskaičius karalienė, nusigandus ir mislijanti: „Kas gi čia galėjo pasidaryti tam karaliui, kad jis savo sūnų tokį gražiausį liep nužudyt?" Ir karalienei, ir visiems slūgom buvę gailu,

kad toks gražiausis vaikelis, o liep nužudyt. Ir tarias visi: nu, kaip dabar jį čia nužudys? Susitarė. Susitarę ir tuoj įmetę jį į arklių kūtę, kad jį eržilai suspardytų. Išėję klausąsys. Ir girdžią, už sienos būdami, kad arkliai šnekąsys:

— Mes jo nespardykim, ale sudėkim po plaukelį, supūskim po kvapelį, šildykim — užaugs karalaitis, svieto valdytojis.

Nu, kad jau jo eržilai nespardė, tai jį įmetę į galvijų kūtę, kad jaučiai subadytų. Vel klausąsys už sienos ir girdžią, kad tie galvijai šnekąsys:

— Mes jo nebadykim, ale sudėkim po plaukelį, supūskim po kvapelį, šildykim — užaugs karalaitis, svieto valdytojis.

Daugiaus jį metę į avių kūtę, kad jį avys sutryptų, bet girdžią, ką avys šnekąsys:

— Mes jo netrypkim, ale sudėkim po vilnelę, supūskim po kvapelį, šildykim — užaugs karalaitis, svieto valdytojis.

Daugiaus jį metę į kiaulių kūtę, kad kiaulės jį suėstų — vel girdžią, būdami už sienos, kad kiaulės sakančios:

— Mes jam nieko nedarykim, ale sudėkim po šerelį, supūskim po kvapelį, šildykim — užaugs karalaitis, svieto valdytojis.

Daugiaus jį metę į žąsų kūtę, kad jį žąsinai sugnaibytų, — ir vel girdžią, kad žąsys šnekančiosios:

— Mes jo negnaibykim, ale sudėkim po pūkelį, supūskim po kvapelį, šildykim — užaugs karalaitis, svieto valdytojis.

Nu, tai daugiaus, kaip jau jam gyvuoliai nė viens nieko nedarę, tai padirbę jam tokį stiklo grabelį, į tą įdėję ir palaidę ant vandenio į upę.

Daugiaus jis plūduriuojąs ir jau toli nuplaukęs nuo namų. Einanti tuo paupiu toki ubagėla — žiūrianti, kad prė krašto priplaukęs ir sustojęs toks gražus grabelis. Ji išėmus lauka, atvož antvožą — rand tokį gražų vaikelį. Daugiaus išsiėmus jį ir auginanti. Besinešiojant, besivedžiojant jau jis užaugęs geroks, kai piemenuks, ale jis buvęs labai mandrus.

Daugiaus tas karalius parėjęs nuo tos vainos ir pakėlęs didelį benkietą. Susivažiavę ten daugybė svečių — didikų,

ponų. Svečiam tiem begeriant, beuliavojant, tas karalius uždavęs tokią rokundą: pastatęs bačką riešutų ir sakąs:

— Kas išlyguos* tą bačką riešutų, tai tas bus mano sūnus.

Nieks iš tų ponų neatsirandą ir neapsiimą.

O tas vaikelis tą savo ubagėlą ir vadinąs:

— Bo eikim, eikim pas karalių ant to benkieto ir mudu.

Ta ubagėla sakanti:

— Kam ten mudviejų reik, kas ten mudu priims! Ten tik ponai, didikai susivažiavo, gi mudu kas? Ubagai!

Tas vaikelis sakąs:

— Bus ir mudviem vietos. Eme, eme, priims, bus gerai.

Ir nuėję. Daugiaus jiedu nuėję ir suėję į kuknę. Kai tas karalius ėmęs sakyt: „Kas tą bačką riešutų išlyguos, tai tas bus mano sūnus", — tuoj tas vaikelis nuo tos ubagėlės tik tik tik į vidurį aslos išbėgęs, sakąs:

— Aš išlyguosiu.

Tuoj visi ponai ir tarnai akis pastatę, ėmę sakyt:

— Mes, tokie mokyti, mandrūs, nė viens neapsiman — tu, toks ubaguitis, driskis, išlyguosi...

Ir išgirdęs pats karalius. Tuoj klausiąs:

— Kas, kas?

Visi parodą, kad tas, šit, va, ubaguitis.

Tuoj karalius sakąs:

— Gerai, gerai, tegul jis — lyguok.

Tiktai jis išsikalbėjęs, kad kepurės nesiimsiąs žemė ir kad nieks jo netrikytų*. Daugiau jis atsistojęs prė bačkos ir ėmęs lyguot:

— Du riešutu! Trys skalbės, du riešutu. Karalaitis važiavo, du riešutu. Viena sakė, du riešutu: „Kad mane tas karalaitis imtų, du riešutu, aš su drobės galu, du riešutu, visą jo vaiską apdengčia", — du riešutu. Antra sakė, du riešutu: „Kad mane tas karalaitis imtų, du riešutu, tai aš su duonos rieke, du riešutu, visą jo vaiską, du riešutu, papenėčia", — du riešutu. Trečia sakė, du riešutu: „Kad mane imtų, du riešutu, tas karalaitis, du riešutu, aš jam tokį sūnų, du riešutu, pagimdyčia, du riešutu: saula kakto, du riešutu, mėnuo pakaušy, du riešutu, visas žvaizdėts", — du riešutu. Karalaitis gir-

dėjo, du riešutu, jų visų kalbą, du riešutu. Jis ir paėmė, du riešutu, tą trečiąją, du riešutu, mažesniąją, du riešutu. Po veselės, du riešutu, kiek ten pagyveno, du riešutu,— tas karalius, du riešutu, išėjo ant vainos, du riešutu. Po kokių metų, du riešutu, gimė tas sūnus, du riešutu, teip gražus, du riešutu, teip gražus, du riešutu: saula kakto, du riešutu, mėnuo pakausy, du riešutu, visas žvaizdėts, du riešutu, nuo jo šviesumo, du riešutu, visos trobos švietė, du riešutu. Tuoj ta karalienė, du riešutu, surašė gromatą, du riešutu, kad gimė toks sūnus, du riešutu, teip gražus, teip gražus, du riešutu: saula kakto, du riešutu, mėnuo pakausy, du riešutu, visas žvaizdėts, du riešutu. Padavė savo slūgai, du riešutu, nunešt pas karalių, du riešutu, ir teip prisakė, du riešutu, teip prisakė, du riešutu, kad niekur ant kelio, du riešutu, neit ant nakvynės, du riešutu. Jis ėjo, ėjo, du riešutu, priėjo naktis, du riešutu. Beeidams pamatė švieselą, du riešutu. Priėjo trobelą, du riešutu, įėjo į vidų, du riešutu, apsinakvojo, du riešutu. To trobelė, du riešutu, gyveno laumės raganos, du riešutu. Jam beguliant, du riešutu, jos apžiūrėjo, du riešutu, jo kišenius, du riešutu. Atrado gromatą, du riešutu. Jos atplėšė, du riešutu, parskaitė, du riešutu, pametė po pečium, du riešutu, sudegino, du riešutu. Ir vel parašė, du riešutu, tokią gromatą, du riešutu, kad gimė sūnus, du riešutu: šuva kakto, du riešutu, kala pakausy, du riešutu, visas skauduliuots, du riešutu*. Įkišo jam į kišenį, du riešutu, jis nieko nežinojo, du riešutu. Rytą atsikėlęs, du riešutu, išėjo, du riešutu, nunešė pas karalių, du riešutu. Karalius parskaitė, du riešutu, rado teip biaurų, du riešutu. Karalius parašė, du riešutu, atgal namo, du riešutu, tokią gromatą, du riešutu, kad jis būtų, du riešutu, tuoj nužudyts, du riešutu. Tas slūga kai parėjo, du riešutu, su tąja gromata, du riešutu, nuo karaliaus, du riešutu, karalienė parskaičius, du riešutu, nusigando, du riešutu, ir mislijo, du riešutu, kas gi čia galėjo pasidaryt, du riešutu, tam karaliui, du riešutu, kad jis savo sūnų, du riešutu, tokį gražų, du riešutu, liep nužudyt, du riešutu. Ir karalienei, du riešutu, ir visiems slūgoms, du riešutu, buvo gailu, du riešutu, kad tokį gražų vaikelį, du riešutu, liep nužudyt, du riešutu. Tarės visi, du riešutu, kaip dabar jį

čia nužudyt, du riešutu. Susitarė. Susitarę, du riešutu, tuoj įmetė į arklių kūtę, du riešutu, kad jį eržilai suspardytų, du riešutu. Išėję klausos, du riešutu, — girdž, už sienos būdami, du riešutu, kad arkliai šnekas, du riešutu: „Mes jo nespardykim, du riešutu, sudėkim po plaukelį, du riešutu, supūskim po kvapelį, du riešutu, šildykim, du riešutu, — užaugs karalaitis, du riešutu, svieto valdytojis", — du riešutu. Kad jo eržilai nespardė, du riešutu, tai jį įmetė, du riešutu, į galvijų kūtę, du riešutu, kad jaučiai subadytų, du riešutu. Vel klausos, du riešutu, girdž — šnekas, du riešutu: „Mes jo nebadykim, du riešutu, ale sudėkim po plaukelį, du riešutu, supūskim po kvapelį, du riešutu, šildykim, du riešutu, — užaugs karalaitis, du riešutu, svieto valdytojis", — du riešutu. Įmetė jį į avių kūtę, du riešutu, kad avys sutryptų, du riešutu. Avys šnekas, du riešutu: „Mes jo netrypkim, du riešutu, sudėkim po vilnelę, du riešutu, supūskim po kvapelį, du riešutu, šildykim, du riešutu, — užaugs karalaitis, du riešutu, svieto valdytojis", — du riešutu. Daugiaus metė į kiaulių kūtę, du riešutu, kad jį kiaulės suėstų, du riešutu. Kiaulės sako, du riešutu: „Mes jam nieko nedarykim, du riešutu, sudėkim po šerelį, du riešutu, supūskim po kvapelį, du riešutu, šildykim, du riešutu, — užaugs karalaitis, du riešutu, svieto valdytojis", — du riešutu. Daugiaus metė jį, du riešutu, į žąsų kūtę, du riešutu, kad jį žąsys sugnaibytų, du riešutu. Žąsys sako, du riešutu: „Mes jo negnaibykim, du riešutu, sudėkim po pūkelį, du riešutu, supūskim po kvapelį, du riešutu, šildykim, du riešutu, — užaugs karalaitis, du riešutu, svieto valdytojis", — du riešutu. Nu, tai daugiau, du riešutu, kaip jam gyvuoliai nieko nedarė, du riešutu, padirbo, du riešutu, stiklo grabelį, du riešutu, į tą įguldė, du riešutu, ir palaidė į vandenį, du riešutu, ant upės, du riešutu. Jis plūduriavo, plūduriavo, du riešutu, jau toli nuplaukė nuo namų, du riešutu. Ėjo ubagėla, du riešutu, tuo paupiu, du riešutu, žiūr, du riešutu, ir pamatė tą stiklo grabelį, du riešutu, prė krašto priplaukusį, du riešutu. Išėmė lauka, du riešutu, atvožė antvožą, du riešutu,— rado tokį gražų vaikelį, du riešutu. Išsiėmus jį ir augino, du riešutu, nešiojos, nešiojos, du riešutu, paskui vedžiojos, du riešutu. Jau jis užaugo geroks,

du riešutu, kai piemenėlis, du riešutu. Jis buvo labai mandrus, du riešutu. Daugiaus tas karalius parėjo nuo tos vainos, du riešutu, ir pakėlė didelį benkietą, du riešutu. Susivažiavo ten daugybė svečių, du riešutu, didikų, ponų, du riešutu. Svečiams begeriant, beuliavojant, du riešutu, karalius uždavė, du riešutu, tokį rokundą, du riešutu: pastatė bačką riešutų, du riešutu, ir sako, du riešutu: „Kas išlyguos tą bačką riešutų, du riešutu, tas bus mano sūnus", — du riešutu. Nieks iš tų ponų neatsirado, du riešutu, ir neapsiėmė, du riešutu. Tas vaikelis, du riešutu, tą savo ubagėlą, du riešutu, vadino, du riešutu, pas karalių, du riešutu, ant to benkieto, du riešutu: „Eikim ir eikim", — du riešutu. Ta ubagėla, du riešutu, sako, du riešutu: „Kam ten mudviejų reik, du riešutu, kas ten mudu priims, du riešutu: ten tik ponai, didikai susivažiavo, du riešutu. Gi mudu, du riešutu, kas? Ubagai!" — du riešutu. Vaikelis sako, du riešutu: „Bus ir mudviem vietos, du riešutu, eme, eme — priims, du riešutu, bus gerai", — du riešutu. Ir atėjo, du riešutu, suėjo į kuknę, du riešutu. Kai karalius ėmė sakyt, du riešutu: „Kas tą bačką riešutų išlyguos, du riešutu, tai tas bus mano sūnus", — du riešutu, — sulig tais žodžiais ir paskutinį porį padėjęs. Kepurę nusiėmęs — tuoj visos trobos viso palociaus nušvitusios: saula kakto, mėnuo pakaušy, visas žvaizdėts. Tuoj tas karalius priėjęs pabučiavęs, ir gana. Ir tą ubagėlą tas karalius nebelaidęs ubagais eiti, davęs duoną, kol ji gyva buvus.

Tiek.

102. ALKSNIO MARTYNS

Kitą kartą gyvenę tokie bagoti žmonys, ale vaikų neturėję. Daugiaus jiedu ir dejuoją:

— Kad būtų koks toks vaikpalaikis, o dabar neturėsme nė kam savo turtų palikti.

Daugiau tas vyriškis sakąs savo pačiai:

— Kad jau mums nedavė dievs vaikų, nedavė, tai aš eisiu nors iš alksnio nusitašysiu kokį.

Pati sakanti:

— Eik, eik, žinokis.

Daugiau šis nuėjęs, nusitašęs ir iššaukęs jam vardą Martyns. Gi kad ir nusitašė, bo baikos, baikos, bo medžgalys, medžgalys. Daugiau jis užmetęs už pečiaus tą savo Martyną, ir gana. Tas jo nutašytasis Martyns už pečiaus išgulėjęs trejus metus.

Ta pati kepanti duoną — ir apipuolusios ją kiaulės. Ji sakanti:

— Kad būtų koks toks man vaikelis — nors kiaulas dabar nugainiotų.

Daugiaus tas Martyns, iš už pečiaus lįsdams, sakąs:

— Kodel ne, matuš, aš nugainiosiu.

Išpuolęs nugainiojęs, ir gana.

Daugiaus jis išgyvenęs pas juos kokius ketverius metus. Buvęs teip tvirts, teip tvirts — kur tik ką reikdavę, vis jis pakeldavęs, padirbdavęs. Daugiaus ir sakąs tam savo tėvui:

— Tetuš, man čia pas tamstas ilgu gyventi su tokia syla. Man tamsta nukalk gelžies lazdelą, aš eisiu į svietą pasižiūrėt.

Tas tėvs nupirkęs šešius birkavus gelžies ir nukalęs jam lazdą. Tas Martyns ją paėmęs, pasukinęs, pasukinęs ant pirštų, metęs į aukštą ir pakišęs pirštą — ta lazda kai kritus ant to jo piršto, ir sulinkus. Daugiaus sakąs savo tėvui:

— Da, tetuš, maža man ta lazdela. Da reik kitus šešius birkavus pridėti prė tos, tai bus pačiumier.

Tas tėvs ir vel nupirkęs kitus šešius birkavus, ir sukalę į vieną. Ir vel Martyns paėmęs, išsinešęs pasukinęs, pasukinęs ant pirštų, metęs į aukštą, pakišęs pirštą — biškį linktelėjus. Nu, ale ką daryt, bus gera — atitiesinęs, ir gana. Daugiaus tėvui motinai sudiev pasakęs ir išėjęs.

Daugiau jis einąs, einąs par laukus ir radęs tokį žmogų: akminą apsižergęs su kojom ir spaudž, o iš to akmino skystimai tek. Martyns priėjęs klausiąs:

— Kas tu toks asi?

Tas pasisakęs:

— Rižu Ražu.

O šis atsakęs:

— Aš asu Alksnio Martyns. Tai mudu abudu tvirti, eikim kartu.

Ir einą. Daugiaus jiedu įėję į mišką — radę vel tokį žmogų: tas ąžuolą išsirovęs, už viršūnės nusitvėręs šaknis, į aukštą pastatęs ir tūriąs. Šiedu priėję klausią:

— Kas tu toks asi?

Tas atsakęs:

— Stariku Zmatru. — Ir jis jų paklausęs: — Kas judu tokie?

Šiedu pasisakę:

— Alksnio Martyns ir Rižu Ražu.

Alksnio Martyns sakąs:

— Tai dabar mes būsme trys tokie tvirti — eme visi kartu.

Ir einą. Nu, jie einą, einą ir pamatę vel tokį žmogų: ant vieno ūso melnyčią pasistatęs, puč su viena nosies skylala, o ta melnyčia teip greit sukas, teip sukas. Jie priėję klausią:

— Kaip* tu čia dirbi?

Tas sakąs:

— Tai, su viena nosies skylala pučiu — teip sukas ir šešiais gangiais girnų mal, o kad su abiem pūsčia, tai sparnai melnyčios lūžtų.

Jie klausia:

— Taip kaip vadinies?

Jis atsakęs:

— Galijots. — Jis jų klausiąs: — Kas jūs tokie?

Šie jam pasisakę:

— Viens Alksnio Martyns, antras — Rižu Ražu, trečias — Stariku Zmatru ir tu Galijots — eme kartu, būsme keturi.

Ir einą. Einą, einą ir priėję tokį dvarą. Tas dvars buvęs velnių apsėsts, ir nė vieno žmogaus jame nebuvę, tiktai apsukui bandas ganę. Buvę ten visokių paukščių: žąsų, ančių, kalakutų. Daugiaus jie suėję į tą dvarą ir apsigyvenę.

Tuoj pirmą rytą tas Alksnio Martyns sakąs:

— Mes eisme pasivaikščiot, o tu, Rižu Ražu, išvirk pusrytį.

Jie išėję. O tas nuėjęs susigaudęs ten paukščių — ančių, kalakutų, — pasipiovęs, nusipešęs, išsitaisęs ir verdąs. Ką tik išviręs — šit ir įeinąs toks: pats sprindys, barzda sieksnys. Prašąs šio:

— Duok ir man tos savo sriubos pakaštavot.

Šis jam biškį davęs — tuoj jis greibęs, visą išriję, jį patį primušęs, primušęs, po trobos kerčia pakišęs ir išbėgęs. Daugiau kol šis iš po tos kertės išsispardęs, atėjęs į vidų, atsigulęs ir sergąs.

Daugiau pareiną tie, rand šį beguliant. Klausią jo:

— Kodel pusryčio neišvirei?

Šis sakąs:

— Susirgau ir nebegalėjau išvirti, — nesakąsis, kas jam buvo.

Nu, jie patys tų paukščių susigaudę, išsivirę, pavalgę tai dienai, ir gana.

Ant rytojaus išeidams Alksnio Martyns palikęs Stariku Zmatru. Ir tas teip pat paukščių susigaudęs, išsitaisęs ir išviręs. Šit pas jį ateinąs: pats sprindys, barzda sieksnys. Ir jo prašąs:

— Duok man pakaštavot tos savo sriubos.

Ir šis davęs. Ir vel teip pat bekaštavodams visą išriję. Jį patį primušęs, primušęs, po kertės pakišęs ir išbėgęs sau. Šis vel kol iš po tos kertės išsispardęs, atėjęs į vidų, atsigulęs ir sergąs.

Jie parėję klausią:

— Kodel sergi?

Ir tas nesakąs, kas jam buvo, bet tiktai teip pat sergąs, ir gana. Jie vel teip pat patys tų paukščių susigaudę, plunksnas apdraskę, po strioku išskriodę ir išsivirę pavalgę.

Trečią rytą išeidami palikę pusryčio išvirt tą Galijotą. Tas Galijots savo melnyčią ant ūso pasistatęs, prasimalęs miltų, paukščių susigaudęs, nusipešęs, išsitaisęs, išviręs. Ir pas šį [ateinąs]: pats sprindys, barzda sieksnys. Prašąs pakaštavot tos putros. Šis tiktai davęs pakaštavot — tuoj jis visą išriję, jį patį primušęs, jo tą melnyčią sudaužęs, po kerčia pakišęs ir išbėgęs. Ir šis kol iš po tos kertės išsispardęs, kol

atėjęs į vidų, — ko tiktai neparėję tie pasivaikščioję, — atsigulęs, lovo sergąs.

Šit ir pareiną jie. Atrand jo tą melnyčią sudaužytą, patį besergantį. Tiedu jau žino, kas čia buvo. Tiktai tas Alksnio Martyns klausiąs:

— Kas čia tą melnyčią sudaužė? Kuo tu sergi?

Šis jau šiaip teip mikčiojąs, meluojąs: kad jis par daug vėjo palaidęs — papūtęs, užtai melnyčia sudužus ir jis pats užtai susirgęs. Nu, kad jau teip — teip. Ir vel šie patys valgyt pasitaisę, tų paukščių pasigaudę, ir vel tai dienai tiek.

Ketvirtą rytą ein tie trys ant pasivaikščiojimo. Pasiliektąs namie pats Alksnio Martyns pusryčio virt. Ir jis nuėjęs paukščių pasigaudęs, papiovęs, nupešęs, išskriodęs, išviręs ir laukiąs pareinant. Šit ir pas jį tas: pats sprindys, barzda sieksnys. Ir prašąs:

— Duok ir man tos savo sriubos pakaštavot.

Alksnio Martyns tuoj jį greibęs ir su savo lazdela duot, nu duot. Davęs, davęs, kolik jam gana, nusivedęs prė ąžuolo, už barzdos ir pririšęs.

Pareiną tie ir randą gatavą išvirtą. Tuoj susėdę pavalgę, ir sakąs jiems Alksnio Martyns:

— Jūs man nesakėtės, kuo sergą, — eme, dabar aš jūsų ligą pririšau ot prė ąžuolo.

Gi nueiną — tiktai viena barzda prė to ąžuolo pririšta, o tas Pats sprindys nubėgęs. Daugiaus jie tąja kraujo šleda sekę, sekę ir prisekę ligi tokio didelio akmino. Po tuo akminu palindęs, ir nebėr. Daugiaus tas Alksnio Martyns liepiąs kelt tą akminą tuoj Rižu Ražu. Tas nė kuštyt nepakuštinęs. Nu, Stariku Zmatru — ir tas negaliąs. Liepiąs Galijotą — ir tas teip pat. Daugiaus pats ėmęs, atvertęs, radęs urvą ir lendąs, su savo lazdela pasiremdams. Lindęs, lindęs — radęs tokias gražias trobas, įeinąs į vidų — radęs tris panas. Tos panos, kai jį pamačiusios, sakančios:

— Kur eini? Mūsų tėvs serg, jis tave kai pamatys, tai atsikėlęs sudraskys.

O tas tėvs tokiame lopšy, vidury tos trobos pakabytame,

guliąs. Dvi bačkos pastatytos: viena galvūgaly, antra kojūgaly. Alksnio Martyns klausiąs:

— Kas čia tose bačkose?

Mažesnioji sakanti:

— Galvūgaly — sylės bačka, o kojūgaly — nesylės.

Tuoj šis iš tos sylės bačkos atsigėręs ir parkėlęs sylės bačką į kojūgalį, o nesylės — į galvūgalį. Daugiau jis davęs su tąja savo lazdela par tas virves — ir nutrūkusios. Tuoj kilęs tas senis iš to lopšio, puolęs į galvūgalį prė tos bačkos, atsigėręs ir greibiąs šį. Šis tuoj čiupęs ir sumaišęs su žemėm.

O jau buvęs aniem pirma pasakęs, kad jūs ten man įlaiskit tokį doklą, kad ką aš iš ten įdėsiu, kad jūs galėtumėt iškelti. Jie ir įlaidę. Jis įsodinęs tuoj vieną paną — jie ištraukę. Antrąkart įlaidę, antrą įsodinęs — antrą ištraukę. Trečiąkart įlaidę, jis įsodinęs trečiąją — tą ištraukę. Daugiaus jie susitarę jam nebelaist, bet vel pasimisliję:

— Jis tiek pat šiaip teip išlips. Geriaus įlaiskim, paskui iškėlę palaisme — jis kai kris iš viršaus, užsimuš, mes tą akminą užridysme, ir gana.

Daugiaus jie ir įlaidę tą doklą, o šis ir numanęs jų mislį. Jis prikrovęs pilną akminų, daugiaus jie iškėlę arti viršaus ir palaidę. Daugiaus tuoj jie bruzdu bruzdu tą akminą ir užvertę.

Nu, dabar šiam ir nebėr ko daryt. Daugiaus jis ir ėmęs su tąja savo lazdela kastis, nu kastis. Kasęsys, kasęsys ir išsikasęs į kitą karalystę. Daugiaus jis ir pamatęs toli toli tokį didelį lizdą ant keturių ąžuolų. Ir nueinąs jis pas tą lizdą, žiūriąs — paukščio lizds. Dūręs iš apačios į tą lizdą — tuoj ir ėmę tie paukščio vaikai rėkti:

— Nustok, Alksnio Martynai, negandyk. Geriaus eik, antai jaučius gano, atnešk mums, užmesk ant lizdo — mūsų tėvs jau seniai išlėkė, o da neparneš.

Tuoj šis nuėjęs, pamovęs ant savo lazdelės 15 jaučių, atnešęs ir užmetęs ant lizdo. Sulasę. Jis klausiąs:

— Ar jau gana?

Tie paukštuičiai atsakę:

— Tik pakaštavojom.

Šis vel nuėjęs, kitą 15 pamovęs ant savo lazdelės, vel atnešęs, užmetęs — jie vel suriję. Šis klausiąs:

— Gi dabar ar jau palasėt?

— Jau alkį parginėm, galiam kentėt, kol tėvs parneš. — Daugiaus tie paukštuičiai saką: — Alksnio Martynai, lipk šen ant lizdo, bo mūsų tėvs kai parlėks, tai tave prarys.

Šis užlipęs, mažasis vaiks po sparnu jį ir paėmęs. Daugiaus ir išgirdę: teip ūž, teip ūž. Tie vaikai šnekąsys:

— Jau mūsų tėvs ėmė judytis, lėkt iš vietos.

Alksnio Martyns klausiąs:

— Ar toli jis dabar yra?

Vaikai saką:

— Už trijų šimtų mylių.

Paskui da labiaus ėmę ūžt. Vaikai saką:

— Tai dabar už dviejų šimtų mylių.

Paskui teip ėmę ūžt, kad nevet ąžuolai linkstą, jau čyst rodąsys, kad čia pat. Alksnio Martyns klausiąs:

— Ar jau čia pat?

Vaikai saką:

— Tai dabar jau už šimto mylių.

O kaip jau čyst arti prė lizdo prilėkęs, tai žemė dreb. Ir nusilaidęs ant lizdo. Tuoj klausiąs:

— Kas čia smirdž?

Tie vaikai saką:

— Kas čia smirdės! Kaip pats iš svieto parlėkei, visokių vėjų prigėręs, užtai ir smirdž.

Tėvs sakąs:

— Ką jūs man šnekat: aš žinau, kad yra, ale parodykit, kur yra!

Tie vaikai saką:

— Yra, yra. Alksnio Martyns yra. Jis tuoj atėjęs mums tris kartus dūrė į lizdą, nugandino. Nu, mes jo prašėm, kad jis mums atneštų last, tai jis mums atnešė vienąkart 15 jaučių ir antrąkart 15, tai mums ir palasino.

Senis klaus:

— Nu, kur jis yra?

Tas mažasis pasikėlęs ir parodęs iš po sparno. Daugiaus tas senis ir klausiąs:

— Tai ko tu dabar norėsi už tai, ka tu mano vaikus papenėjai?

Alksnio Martyns atsakęs:

— Noriu, kad mane nuneštum į tą ir tą karalystę, į tą ir į tą dvarą.

— O, — tas sakąs paukštis, — ten tai, tame dvare, gyven mano giminaitis, brolio sūnus. Nu, gerai, tai aš tave nunešiu. Tai dabar eik tu susikirsk 12 kapų baslių ir 12 ašių žabų ir ant mano nugaros užsitverk tokį daržą. Ir pasiimk trisdešimt jaučių, susikapok juos į čvertis, tai kada aš atsisuksiu ant tavės, tai tu tuoj ir mesk man į gerklą.

Daugiaus šis tuoj ėmęs susikirtęs tuos baslius ir žabus, užsitvėręs tą daržą ir nusidūręs tą trisdešimt jaučių, susikapojęs į čvertis ir susidėjęs į tą daržą. Nu, tai daugiau tas paukštis sakąs:

— Dabar sėsk man ant nugaros, ir lėksme.

Nu, šis užsėdęs, ir lakią par mares. Tas paukštis vis atmetąs galvą — šis vis po čvertį į gerklą ir metąs. Lėkęs, lėkęs — jau ir ėmęs matytis antras krašts tos marės. Daugiau tas paukštis pasikėlęs į aukštą ir ūmai nusilaidęs žemyn — šis pasilikęs padangė, nusigandęs — tas paukštis ir vel pakišęs nugarą. Vel palėkęs, palėkęs ir vel pasikėlęs į aukštą ir ūmai žemyn nusilaidęs — šis ir vel pasilikęs padangė ir arčiau vandenio buvęs benukrentąs, da labiau nusigandęs — tas paukštis vel pakišęs nugarą, jis teip pat užkritęs. Daugiaus jau čyst arti krašto prilėkęs — ir vel pasikėlęs da aukščiaus ir ūmai nusilaidęs, jau šis buvęs čyst į vandenį beįkrentąs — ir vel tas paukštis pakišęs nugarą. O jis buvęs labiausiai nusigandęs, mislijęs, kad jau į vandenį įkrisiąs. Daugiau tas paukštis išnešęs ant krašto ir palaidęs. Sakąs:

— Tai tu mano vaikus tris kartus nugandinai, kad dūrei su savo lazda į lizdą,, tai užtai ir aš tave dabar triskarts nugandinau. O dabar tai eik į savo vietą ir gyvenk.

Daugiau jis parėjęs į tą dvarą ir radęs tuos savo tris draugus apsiženijusius su tom panom. Daugiau jis juos ėmęs vi-

sus tris užmušęs, o pats tą mažesniąją apsiženijęs. Ir gyven. Ir aš ten buvau, valgiau ir gėriau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau. Ten buvo toks kepalušas po durių pakabyts, tai kaip iš to kepalušo taukai varvėjo, tirpo, tai teip kad jūsų ausys tirptų.

103. JONO KARALAIČIO PASAKA

Kitą kartą buvęs karaliaus sūnus Jons. Tas karalaitis susimislijęs ir sakąs savo tėvui:

— Jau aš dvidešimt metų turiu, o dėdės nepažįstu. Aš josiu dabar į svietą dėdės paieškot.

Tėvs jo nenoriąs laist. Šis ėmęs ir išjojęs slapčia, tėvui nežinant. Jojęs, jojęs ir šen, ir ten ir prijojęs tokias lankas — šiens išpiauts, kupečiai. Prėjus naktis — kur jis bejos. Prė vieno kupečio prilaidęs arklį, prė antro pats atsigulęs. Vidurnakty ir ėmę šaukt jį kaži kas iš miego:

— Jonai, kelkis, bo bus blogai!

Jis pabudęs, pakėlęs galvą, apsižvalgęs ir vel pridėjęs. Ką tiktai noriąs užmigti — ir vel ėmę šaukt:

— Jonai, kelkis, nebegulėk, bo bus blogai!

Jis vel ir atsikėlęs apsižvalgęs — bo nieko nematyt, nieko. Ir vel atsigulęs ir taisąsys migt. Ir vel tuoj ėmę šaukt:

— Jonai, nebegulėk, eik iš čia, bo bus blogai!

Nu, jis jau aiškiai girdėjo, kad trečią kartą jį šaukė, — atsikėlęs ir nuėjęs į šalį. Ką tiktai nuėjęs — šit tuoj ir ėmęs tas kupetys to šieno, kur jis gulėjęs, teip su didela liepsna degt, o to liepsno toki pana šaukianti:

— Jonai, ratavok, Jonai!

Šis klausiąs:

— Tai kaip aš tave galiu ratavot?

Ji sakanti:

— Gi ištiesk man savo šoblą, tai aš tąja šobla prė tavės ir preisiu.

Daugiau šis tuoj ištiesęs prė jos savo šoblą. Ji tuoj tąja šobla — ir užsikabinus [ant kaklo] toki didžiausia gyvatė, kai balkis.

Daugiau ką šis bedarys — jojąs namo pas savo tėvą. Parjojęs į stainę, kučieriai pamatę — tuoj tėvui pasakę. Tėvs kučieriam liepęs jam pasakyt, kad jis į jo akis nesirodytų, — kad jis jo neklausęs, išjojęs jo nelaidžiams, tai tegul jis ir jojie sau, o man jo nereik.

Ką gi darys — Jons ir išjojęs sau. Daugiaus jodinėjęs, jodinėjęs septynerius metus, o ta gyvatė jam ant kaklo ir ant kaklo.

Kur jodinėjęs, kur nejodinėjęs, ir vel užjojęs tas lankas. Ir vel jis ten ant nakvynės teip pat prė kupečių [liko] — prė vieno arklį prilaidęs, prė kito pats atsigulęs. Iš nakties atsikėlęs — nebėra nė tos gyvatės jam ant kaklo, nebėra nė arklio jo prė to kupečio. Daugiaus jis ten žvalgąsys, mislijąs, kur čia dabar jam reiks eiti. Šit kita pana jį vadinanti:

— Jonai, Jonai, eikš šen!

Jons sakąs:

— Nebeeisiu: jau ana mane teip apgavo.

Šiji sakanti:

— Jonai, aš tavės neapgausiu, ale aš tau užmokėsiu: duosiu dovanas, ka tu mano seselą par septynerius metus ant savo kaklo išnešiojai.

Daugiau šis ir einąs. Ta pana pirma, Jons paskui. Ėję, ėję par tokius krūmus, į mišką, ant tokio kalnelio namai — į tuos namus. Ji jam ir sakanti:

— Mano yra trys broliai, jau septyni metai ir jie kai namie bebuvo. Tai ir jie tau užmokės. Ale tu nenusigąsk, kai jie parjos. Kai pirmasis parjos, tai tu prašyk jo žiedo. Kad ir jis ant tavės puls, ale tu nebijok, jis tau nieko nedarys.

Jį ji pakavojus kamaro. Daugiau ir išgirdę — parūž, parūž. Ir, įėjęs į vidų, tuoj klausiąs:

— Kas čia smirdž?

Ta pana sakanti:

— Kas čia smirdės! Tu pats, visų vėjų prigėręs, iš svieto parjojai, užtai ir smirdž.

Tas brolis sakąs:

— Bo yra, yra čia kas pas tave.

Ta pana sakanti:

— Yra, yra tas, kas mūsų seserį par septynius metus ant savo sprando išnešiojo.

Tas brolis sakąs:

— Tai ko jis nor nuo manės už tai?

Ta pana jį išlaidus. Jonas atsakęs:

— Žiedo.

Tas kai puolęs:

— Aš tave nušausiu, ne tau žiedą duosiu!

Ta pana sakanti:

— Brolait, nešauk, ne! Pamislyk, kokį vargą jis par septynerius metus turėjo, jo tėvs į namus nebepriėmė.

Tas brolis atsilaidęs kai šaltis ir atidavęs jam tą žiedą. Išlėkęs sau.

Ir vel išgirdę da labiau parūžiant. Ji jam pasakius:

— To tai prašyk balno kilpos. Jis da labiau šoks, ale tu ir to nenusigąsk.

Ir vel į kamarą jį išsiuntus. Tas teip pat, įėjęs į vidų, klausiąs:

— Kas čia smirdž?

Ta pana atsakius:

— Pats, brolait, visokių vėjų parlėkei prigėręs, užtai ir smirdž.

— Ne, aš užuodžiu, kad yra čia kas pas tave.

Ji atsakius:

— Yra tas, kas mūsų seserį par septynius metus ant savo kaklo išnešiojo.

Tas brolis klausiąs:

— Tai kur jis yra? Ko jis nori?

Ji iš tos kamaros liepus išeiti. Jons atsakęs:

— Balno kilpos.

Tas kai puolęs rėkdams:

— Aš tave tuoj sudraskysiu, ne tą kilpą duosiu!

Ta pana sakanti:

— Ne teip, brol, sakyk, ale pats pamislyk, kokį jis vargą par septynius metus turėjo, jo tėvs į namus nepriėmė.

Ir tas brolis atsilaidęs ir atidavęs jam tą kilpą. Ir tas vel išlėkęs sau.

Daugiaus ta pana sakanti:

— Tai dabar parlėks da smarkesnis. Ir to tu nebijok, kad ir kaip jis ant tavės puls. O tu jo prašyk arklio.

Jiemdviem besišnekant, išgirdę da smarkiaus parūžiant. Ir dabar ji teip pat jį išsiuntus į kamarą. Ir parlėkęs tuoj įėjęs į vidų ir tas sakąs:

— Kas čia smirdž?

Sesuva sakanti:

— Kas čia smirdės. Kaip tiktai, po svietą lakstydams, visokių vėjų asi prigėręs, ir smirdž.

Tas sakąs:

— Ką gi tu man šneki! Aš užuodžiu, kad smirdž.

Sesuva sakanti:

— Kad užuodi, tai yra tas, kas mūsų seserį par septynerius metus ant savo sprando išnešiojo.

Tas brolis sakąs:

— Tai kur jis yra? Ko jis nor?

Sesuva sakanti:

— Eik šen iš kamaros.

Jons išėjęs pasisakęs, kad arklio jam reikią. Tas surikęs ir da labiau puolęs ant jo:

— Aš tave su dantim suėsiu, ne aš tau tą arklį atiduosiu!

Vel ta sesuva ėmus iš lengvo prirokuot:

— Kad jis tokį didžiausį vargą turėjo, par septynerius metus mūsų seselą ant savo sprando išnešiojo, jį tėvs iš namų išvarė, o tu jam gailies to savo arklio atiduoti.

Ir tas atsilaidęs ir, atidavęs tą arklį, išlėkęs sau.

Kaip išlėkęs paskutinis brolis, ta pana sakanti:

— Ir aš tau, Jonai, nuo savės duosiu dovanas.

Ir padavė jam marškinėlius, teip dimnai išsiūtus išsiuvinėtus, ir liepus apsivilkt, niekada nenusivilkt ir į pirtį niekada neeiti. Daugiau liepus jam eiti ant oro ir klausti: „Kas dabar už mane yra tvirtesnis?" — ir klausytis, ką jam ors atsakys.

Jis apsivilkęs tais marškinėliais, išėjęs ant oro ir klausiąs:

— Kas dabar už mane yra tvirtesnis?

Ors atsakęs:

— Nieks kits, tiktai ponasdievs.

Įėjęs į vidų, jai pasisakęs. Tai ji jam sakanti:

— Dabar sėsk ant to arklio, kur mano brolis tau davė, išsikelsi ant oro ir jok tiesiai namo pas savo tėvą ir pasirodyk jam, ką tu par tuos septynerius metus nupelnei. — Ir pasakius, kad niekur neapsistotų ant kelio.

Jons su jąja atsisveikinęs, sėdęs ant to arklio, išsikėlęs ant oro. Einąs oru teip, kai vėsuls. Jojęs, jojęs ir pamatęs vieną miestą teip juodą — visą po žėlava. Nu, jis ir pamisliję: „Kas gi čia būtų, man reik žinoti", — ir nusilaidęs į kraštą to miesto prė tokios trobelės. Radęs ten tokį seniuką su senela begyvenančius. Jų paklausęs:

— Kas čia yra, kodel čia toki žėlava?

Tie jam pasakę, kad ot tame ežere yra toks smaks su 12 galvų, tai dabar toks liosas krito, kad mūsų karaliaus karalaitę šiąnakt tam smakui atiduos ant prarijimo.

Daugiau jis palaukęs vakaro, prietemo ir nujojęs pas tą ežerą. Ir radęs jau tą karalaitę. Ta karalaitė, jį pamačius, sakanti:

— Jonai, Jonai, nejok čia — mudu abudu pražūsme.

Jons atsakęs:

— Niekàs, nė viens nežūsme.

Jis savo arklį pastatęs, ir susėdę jiedu pas tą ežerą. Daugiaus ta karalaitė jam sakanti:

— Duok, Jonai, aš tau galvą paieškosiu.

Jons sakąs:

— Ale jegu aš užmigsiu?

Ta karalaitė sakanti:

— Aš pabudysiu.

Jons sakąs:

— Kad tiktai ims vanduo drumštis, tai tu tuoj mane kelk.

Daugiau ji jam ieškanti, ieškanti, ieškanti galvą — Jons ir užmigęs. Šit ir ėmęs vanduo drumštis. Ji jį budinanti, budinanti — nebegaliant išbudint. Jau ir tas smaks ėmęs iš vandenio kilt, tai ši ėmus verkti. Kai ašara ant jo burnos užkritus, tai Jons tuoj išbudęs, šokęs prieš tą smaką. Tas smaks sakąs:

— Kas tu toks esi? Aš judu abuodu prarysiu.

Jons atsakęs:

— Tu greičiaus užsirysi, ne kad prarysi.

Tuoj greibęs tam smakui už uodegos ir išlupęs iš ežero atbulą. Liepęs tai karalaitei arklį savo vest namo, o Jons tiktai tą smaką velkąs. Tas smaks velkams graibąsys į ąžuolus, į pušis, raunąs. o Jons tik velkąs, ir gana. Parvilkęs namo, tuoj liepęs 12 stulpų vienam sklepe tvirtai sukasti ir prirakinęs visą 12 galvų su lanciūgais prė tų stulpų. O Jons su tąja karalaite ir apsiženijęs.

Daugiaus ta karalaitė ir kiti vaikai tą smaką ir mėtą su skiedrom, su medžgaliais. O tas smaks iš tų skiedrų ir medžgalių pasidirbęs partapijonus ir teip gražiai grajijąs, teip gražiai. Ta karalaitė vis ateidama ir klausantys. Paskui sakanti:

— Aš tiek daug turiu visokių partapijonų, o nė vieni teip gražiai neskamb.

Tas smaks ir sakąs jai:

— Ar netur tamstos vyrs kokio žiedo? Jei tur, tai tamsta tą žiedą nuo jo išviliok ir man atnešk, tai aš tamstai dykai tuoj partapijonus atiduosiu.

Ji atsakius:

— Tur.

Smaks sakąs:

— Nu, tai gerai, tiktai man jį atnešk, o aš atiduosiu.

Daugiaus ši parėjus namo ir sakanti tam savo Jonui:

— Ar žinai, Jonai, tamsta tą žiedą gali pamest kur besinešiodams, geriaus duok man, aš į skrynelą įdėsiu, tai jis niekur nepražūs.

Jons ir paklausęs jos, ir atidavęs. Ši tuoj rytą nunešus tam smakui. Tas užsimovęs, pasitempęs — gi nė judėt nejudą tie lanciūgai. Daugiau tas smaks jos klausiąs:

— Ar netur tamstos vyrs kokios kilpos, ar nenešiojas vis?

Ši sakanti:

— Tur, vis jis nešiojas.

Tas smaks sakąs:

— Tai tamsta tą kilpą nuo jo išviliok, man atnešk, tai aš tamstai atiduosiu tuos partapijonus.

Ji vel, parėjus namo, ėmus sakyt Jonui:

— Matai tamsta, kaip aš žiedą gražiai pakavojus skrynelė laikau, tai duok man ir tą kilpą, aš čia pakavosiu.

Parodžius jam tą žiedą. Jons padavęs ir kilpą. Ant ryto ji ir nuneš tą kilpą tam smakui. Tas smaks paėmęs tą kilpą, vel tampąsis, ir vel mažai tie lanciūgai tejud. Daugiaus tas smaks jai sakąs:

— Ar ein kada tamstos vyrs į pirtį?

Ši sakanti:

— Nein.

Smaks vel klausiąs:

— Ar nedėv kokių marškinėlių ant pliko kūno?

Ši atsakius:

— Dėv.

Daugiaus tas smaks sakąs:

— Tai tiktai tamsta storokis jį į pirtį nuvilioti ir tuos marškiniukus apmainyti, tai man atneši, ir aš tamstai tuos partapijonus atiduosiu.

Ši tuoj naktį apčiupinėjus jo tuos marškiniukus, apžiūrėjus ir pasiuvus tokius pat. Daugiaus ir ėmus į pirtį viliot*. Jis nenorėjęs eiti. Ši sakanti:

— Kad tamsta į pirtį nueitum, nusiplautum, nusipertum, nusimazgotum, tai aš tamstą da labiau mylėčia.

Jons ir paklausęs. Nuėję į pirtį, jis nusivilkęs visus drabužius ir tuos marškinėlius pasidėjęs. Ji tuoj, jam nematant, ir apmainius. Daugiau Jons apsivilkęs su tais jos marškinėliais ir pasijutęs bėsąs silpnas. O ji tuos jo marškinėlius nunešus smakui. Smaks kaip tik paėmęs juos į savo rankas — tuoj paukš paukš visus lanciūgus nutraukęs. Apsivilkęs tais marškinėliais ir palikęs toks gražus ponaitis.

Jau jiedu ir gyveną. O tas Jons išėjęs į bažnyčią. Ir šiedu nuvažiuoją su karieta. Važiuodami namo, ir paginę ant kelio Joną. Ta pati sakanti:

— Reik jį tuoj čia ant kelio sukapot.

Pats sakąs:

— Negražu — visas sviets matys.

Daugiaus greibę įsitraukę į ratus, parsivežę namo. Namie tuoj pati liepus jį nukirst, jo kūną sukapot į šmotelius, į ska-

rą surišus, pririšt prė to jo arklio uodegos ir palaist — lai tas jo arklys bėgie, kur nor, tegul išnešioj po laukus, tegul išbarsto jo kūno šmotelius, tegul sulesie varnos.

Kaip tiktai Joną nukirtę, sukapoję, surišę į skarą, pririšę prė arklio uodegos, tas arklys tuoj kilęs į aukštą ir nunešęs atgal pas tą paną. Ji tuoj paėmus nuo tuo arklio, suskaičius visus šmotelius — visi. Daugiaus apipylus su gydomuoju vandeniu — tuoj sugijo, paskui su gyvuoju — Jons ir atsigavęs. Daugiau sakąs:

— Tai kad miegojau, tai miegojau.

Ta pana sakanti:

— Tu nemiegojai, ale buvai nukirsts ir sukapots. Ar aš tau nesakiau, kad tu niekur nestotumei, bet tiesiai pas tėvą jotumei.— Nu, tai daugiau sakanti:— Še, dabar aš tau duosiu tokį šnypštuką, tai tu tą vis su savim turėk ir į ką tiktai norėsi, į tą galėsi pasiversti.— Ir vel sakanti:— Jok tiesiai pas savo tėvą, tai nors tiek turėsi ką pasirodyt.

Nu, šis jai padėkavojęs ir vel išjojęs ant to savo arklio. Tas arklys pasikėlęs vel į orą ir vel lakiąs. Nujojęs ties tuo miestu — jis ir nebegalėjęs prajot, kad jam reikią ir reikią da pas tą smaką pasivajavot, kad jam pikt asą, ir gana. Ir vel sustojęs, [atjojęs] į tą miestą.

Daugiau jis pasivertęs į teip gražų arklį ir atsistojęs jų stainė. Daugiaus tas smaks ir apėjęs jį. Atėjęs tai savo pačiai ir sakąs:

— Tai kad žinotum tamsta, koks gražus arklys mūsų stainė, tai aš da niekur tokio nebuvau matęs.

Ta pati sakanti:

— Nugi, eme pasižiūrėt, kas tas ten par tokį arklį.

Nueiną — tuoj ta pati sakanti:

— Nepažįsti? Gi matai, kad tai čia Jons.

Atėję į vidų, ir šnekanti tam savo vyrui:

— Eikim tuoj nukirskim, į šmotelius sukapokim ir sudegykim. Tegul jo pelenus vėjai išnešioj.

Slūžijanti mergaitė išgirdus, atėjus pas jį ir verkianti, sakanti:

— Nukirs tamstą, sukapos ir šmotelius sudegins.

Jons atsakęs:

— Būk tu pas mane. Kai mane kirs, tai pirms lašas užšoks ant tavo kvartuko. Tai tu jį nunešk į sodną ir prė krašto į žemes įkask.

Daugiaus atėję nukirto, o ta mergaitė ten pat kai stovėjo, lašas užšoko ant jos kvartuko — ji ir nuėjo sau. O jie tą mėsą sukapojo ir sudegino,— tegul ir pelenus vėjai išnešioj.

O ta mergaitė nunešus tą savo kvartuką su tuo lašu ir pakasus po žemių. Ant ryto iš to lašo kad išaugus obelė, kad niekur apsukui tokios obelės nėsą.

Ant ryto tas smaks ir atrand tą obelą, po sodną bevaikščiodams. Atėjęs ir sakąs tai savo pačiai:

— Kad mūsų sodne radau tokią gražią obelą, kad teip graži, teip graži, kad niekur apsukui aš tokios gražios nėsu matęs.

Ta pati sakanti:

— Nu, nu, eme pasižiūrėt, kas gi ten par tą tokią obelą.

Nueiną, ji sakanti:

— Tai ar tu nematai, kad tai čia Jons.

Atėjus į vidų, sakanti tam savo vyrui:

— Reik tuoj tą obelą nukirst, sudegyt ir pelenus ant vėjo palaist.

Vel ta mergaitė išgirdus ir, pas tą obelą atėjus, verkianti, sakanti:

— Ir dabar tamstą poni liep nukirsti ir sudeginti.

Jons jai atsakęs:

— Kad kirs, kirs, tiktai ateik čia. Kai pirmoji skiedrautė lėks, tai tu paėmus nunešk ir įmesk į ežerą.

Daugiaus atėję ir kertą. Kai tik pirmoji skiedrautė lėkus, tuoj ši paėmus, nunešus į tą ežerą ir įmetus. Jie tą obelą nukirtę, sudeginę, pelenus palaidę ant vėjo, ir tiek.

Daugiaus nueinąs tas smaks į tą ežerą savo pačiai ančių pašaudyt. Žiūriąs, kad tame ežere, ten pat prė krašto, gulbė pašauta voliojas ir voliojas. Šis ir brendąs. O ta gulbė vis pasivoliojanti tolyn, o jam jau į čebatus semti taisos. Jis išbridęs lauka, nusimovęs čebatus, o ta gulbė ir vel prė krašto prisivoliojus. Jis brendąs su kelinėm, atsiraitęs, ta gulbė vel toliau — išbridęs ir kelines pasidėjęs. Ta gulbė vel prė krašto. Jam rods

ją gyvą sugaut ir savo pačiai parnešt. Brendąs be kelinių — ji tolyn — marškiniai šlampą. Jam gailu tų marškinių, kad nesušlaptų. Išbridęs, nusivilkęs ir pasidėjęs ant krašto. Brendąs prė tos gulbės — ji pakilus tuoj prė tų marškinių, apsivilkus. Tas smaks tuoj su 12 galvų. Jons tuoj už uodegos, atbulą vel namo partratinęs ir į tą sklepą įvilkęs ir vel prirakinęs teip pat, kaip ir pirma buvo. O tai buvusiai savo pačiai pastatęs dvi bačkas: vieną pilną anglių, o antrą — tuščią. Jai reikėjo tas anglis krimst ir į tą tuščiąją verkt. O Jons apsiženijęs tą mergaitę, katra jo gailėjos.

Tai ir aš ten buvau. Da rodos, kad tokius stiklo čebatus buvau gavęs, bet jie buvo iš ledo, tai jie man ir ištirpo,— kad jum ausys teip nutirptų.

104. GILTINĖ — PODĖ

Kitą kartą gyvenę tokie seniukai biedni biedni. Ir jiem ponasdievs davęs sūnų. Daugiaus tas seniuks einąs pas tą, einąs pas kitą, prašinėjąs, kad kas jam tą vaiką į krikštą nuvežtų — biednas, kas tau eis. Negaunąs ir negaunąs kūmų. Ieškojęs ieškojęs, prašinėjęs prašinėjęs po savo sodžių,— kad jau jo nieks nebepasigail, eisiąs kur kitur, ar negausiąs, ar nesutiksiąs, kas jo pasigailėtų.

Einąs keliu ir pasitikęs tokį senelį. Tas buvęs ponasdievs. Tas senelis jo klausiąs:

— Kurgi tu, žmogel, teip rūpestings skubinies?

Tas žmogus atsakęs:

— Gi einu, senel, kūmų ieškot. Ponasdievs davė mudviem su savo seniuke sūnų, asam biedni — nieks nein į kūmus, ir gana.

Tas senelis sakąs:

— Tai argi tu jau teip labai biednas ir asi?

Šis sakąs:

— Biednas, senelait! Nieko neturiu, nė ragaišio iš ko išsikept, nė mėsos, nė alaus, tiktai viena ožkela.

Daugiaus tas senelis klausiąs:

— Ogi kūmą moterišką ar turi?

Žmogus atsakęs:

— Neturiu.

Vel tas senelis sakąs:

— Aš tau būsiu kūms, o ten, už to kalno, tuo pačiu keliu eik — sutiksi senelą, tai tą paprašyk į kūmas, ir ji eis, tai mudu tavo vaiką ir nuvešme. O kad tu neturi ragaišio, tai pakrapštinėk plyšius savo aruodėlio, ir bus tau. Kad neturi mėsos, tai savo ožkai atlupk skūrą nuo kulšies, išpiauk raumenį, sukapok teip smulkiai, kai aguonų grūdai, suberk į didelį kubilą, apsūdyk, tai bus ir mėsos. Kad alaus neturi, tai šį vakarą susistorok bačkų, kiek tik tu galėsi gauti iš viso sodžiaus, vandenio iš savo šulnelio visas pilnas pripilk, tai bus tau ir alaus užtekšenai. O mudu su tąją seniuke ryto ant pietų pas tave pribūsme. Visus savo susiedus paprašyk ant mūsų sulauktuvių.

Daugiau tas žmogelis tam seneliui sudiev pasakęs ir nuėjo par tą kalną, tos seniukės ieškodams. Tuoj į antrą pusę to kalno parėjęs ir sutikęs tą seniukę. Ir ėmęs jos prašyt, kad jam vaiką prė krikšto nuvežtų. Tai nė didelio prašymo nereikėję — tuoj ir apsiėmus. O ta seniukė buvus giltinė.

Daugiau parėjęs namo, tuoj į tą savo tuščią aruodėlį įsilindęs, pakrapštinėjęs plyšelius — iškrapštęs po kelius grūdus kviečių. Ožkai savo atlupęs skūrą nuo kulšies, išpiovęs raumenio šmočiuką, sukapojęs smulkiausiai, kai aguonos grūdus, subėręs į didelį kubilą, užbarstęs druskos. Bačkų po sodžių prisiskolinęs* daugybę, visas pripylęs vandenio iš savo šulnelio.

Atsikėlęs rytą, išeinąs — visos čerškiančios, putojančios, dugnus vėžiančios lauka. Žiūriąs — mėsos pilns kubils, didžiausios paltys. Tas jo aruods pilns kviečių — tuoj jis semiąs, maląs. Jau viens nebespėjąs ruoštis — pasivadinęs kokią įnamę, savo susiedę, ant padėjimo — ragaišių minkyt, mėsos virt. Jau jiem ant pietų ragaišiai iškepti, mėsos privirta.

Šit ir atvažiuoją tie seniukai, abuodu susėdę į vienus gerus ratus, su poriu gražių arklių, su kučierium. Tuoj tas senelis klausiąs jo:

— Ogi susiedus ar paprašei?

Šis sakąs:

— Da ne.

— Nu, tai eik paprašyk.

Tas žmogus sakąs:

— Gi kad neklausys.

Senelis sakąs:

— Eik, eik, klausys.

Daugiau tas žmogus parbėgęs sodžių, visus pavadinęs — tuoj visi susirinkę, gerią valgą, dyvydamies, iš kur tiktai toks ubags galėjo teip turėt tokio gero alaus, ragaišių ir mėsos. Daugiaus tie seniukai tą vaikelį paėmę, nuvežę į bažnyčią, pakrikštiję, parvežę, atidavę vaiką, pasakę tiem vaiko tėvam, kad mes jūsų neužmiršime, ir išvažiavę sau. Daugiaus tie susiedai kad gėrę tas krikštynas — čielą nedėlę*. Tik šnekąsys gerdami:

— Iš kur jūs teip galėjot gaut tų meilių?

Kada-ne-kada išsiskirstę.

Daugiaus tiem seniam gyvent teip vedąsys, teip vedąsys. Tas jų sūnus augąs sveiks, gražus. Ėmę mokyt ant knygų — mokslas vel gerai einąs. Norėję į kuningus išlaist, bet kai jau jis buvęs mokslus pabaigęs, atėjus ta jų kūma, pasakius, kad jį laistų į daktarus. Išlaidę į daktarus. Kaip jau jis išėjęs visas akademijas, jau jam reik pradėt žmonis gydyt, vel atėjus ta seniukė ir pasakius jam:

— Kad tu gydysi žmonis, tai žiūrėk: prė katro ligonio lovos aš stovėsiu kojūgaly, tai tu tą gydyk ir sugydysi, o prė katro stovėsiu galvūgaly, tai to nesugydysi — tas mirs.

Daugiau kai jis ėmęs gydyt, kožną vieną už čėso pasakęs, katrą sugydysiąs, tą gydąs ir sugydąs, o ant katro pasakęs, kad tas mirs,— ir mirštąs. Tai jis teip palikęs slaunus ant viso svieto.

Daugiaus vieno karaliaus ir susirgus duktė. Tas karalius suieškojęs jį ir parsivežęs. Šis įėjęs pas tą ligonę — žiūriąs, kad ta jo podė* stovianti galvūgaly. Jis ir sakąs tam karaliui, kad ne-bėsą galiama išgydyt. Tas karalius nebežinąs, ką jam bežadėt,— ta viena duktė jam tebuvus. Sakąs:

— Kaip išmanai, teip gydyk. Sugydęs, kad norėsi, ją pačią imk ir pusę karalystės gauni, o kad ne, tai piningų imk, kiek tik tau reikės.

Šis tuoj pasimislijęs, pasimislijęs, sakąs:

— Padirbkit greitai greitai lovą ant šriūbų, ant plunksnų, kad ko greičiausiai galėtų ją kaip noriant apsukyt.

Prė karaliaus ar nėra visokių meistrų, sliesorių,— tuoj akių gale ir gatava. Tuoj tą ligonę į tą lovą įguldę — šis kaip tiktai noriąs, ir sukinąs į visas puses, apsukui. Kaip tik ta jo podė einanti į galvūgalį, tai šis tuoj jai šmakšt kojūgalį ir atsukąs, vel ši taisantys, taisantys prė galvūgalio — jis tuoj brūkšt kojūgalį. Daugiau ir pagydęs. Nu, tai tas jam karalius sakąs:

— Ko dabar norėsi?

Šis atsakęs:

— Geriaus man duok piningų.

Tas karalius jam davęs kiek tik reikiant. Jis tuoj tokį gelžinį grabą nusikaldinęs, su visokiais šriūbais užšriūbijamą, kad nieks jo negalėtų nė sudraskyt, nė atidaryt. Ir laukiąs. Jis jau numanė, kad [podė] pas jį ateis, žinos, kad jau jis ją supykinęs.

Šit ir atėjus ir sakanti:

— Kad tu manės neklausei teip, kaip aš tau sakiau, tai aš dabar tave patį piausiu.

Nu, šis sakąs:

— Ką padaryt, podyt, kad jau piausi, piausi. Tiktai da aš noriu dasižinot: tas mano grabs, kur šit jau pasidirbau, ar jis bus man miera, ar ne? Kad tamsta, podyt, pasimieruotum, tai aš pats pamatyčia.

Tuoj ši į tą grabą ir atsigulus. Jis tuoj taukš uždaužęs, užšriūbijęs, kad niekur nieks jo ir nebegal atidaryt. Daugiau nuvežęs į kokį tenai kalną ir įkasęs į žemes.

Daugiau nieks nuo to laiko niekur nebemirštą, ir gana. Mažai kas ir besergą. Ar tris šimtus metų, [ar] ką, teip ir pralaidęs. Daugybė svieto atsiradę. Vis gimstą, augą ir senstą, o nieks niekur nebemirštą. Parsenę, parkaršę, pražilę, išbalę stov visi, ir gana. Ėmę rūgot ir ant pono dievo, saką:

— Užmiršo mums ponasdievs.

Daugiaus jis pasimislijęs, eisiąs pasižiūrėt — gal jau jos ten nė kaulų nebėra. Nuėjęs ant to kalno, atkasęs tą grabą,

atšriūbijęs, atidaręs — tuoj ši strykt iš to grabo. Nupuvusios visos mėsos, tiktai vieni kaulai. Sakanti:

— Ar tai teip tu, mano sūnus!

Greibus tuoj jį ir papiovus. Daugiaus įpykus ta giltinė, kai pagavus visus piaut, pagavus piaut, nebelankiant nė kokio: sens, jauns, didis, mažas — visus nuo daikto, ir gana. Tai nuo to čėso ir tebėra giltinės ir dabar vieni kaulai, be mėsų.

105. PENKIŲ JONŲ [PASAKA]

Kitą kartą buvo karalius Jons, karaliaus sūnus Jons, to karaliaus liokajus Jons, liokajaus sūnus Jons ir aš Jons — tai mes buvom penki Jonai. Tas karalius, beskaitydams raštus, gazietas, apskaitęs, kad jo sūnus neapsiženysiąs be to liokajaus sūnaus Jono. Teip jis supykęs ant jo ir įdėjęs į turmą. O savo sūnų išlaidęs ženytis. O tam karalaičiui buvę kelionės ligi tos jo panos treji metai ir trys dienos. Jau treji metai išėję, tiktai tos trys dienos bėsančios. Nunešus karalaitė tam Jonui į turmą valgyt ir klausianti:

— Tai argi be tavės, Jonai, negalės mano brolis apsiženyt?

Šis atsakęs:

— Šviesiausioji karalaite, negalės.

O ta karalaitė, kur tas karaliaus sūnus Jons išvažiavo ženytis, buvus labai graži, vardu Ona, ir teip buvus išlaidus į svietą tokią žinią: „Kas parodys tokius daiktus, kokius aš turiu, tai aš už to tiktai eisiu."

Daugiaus šiji karalaitė klausianti to liokajaus sūnaus Jono:

— Tai kad jau trys dienos bėra mano broliui kelionės, tai ar da tu paspėtum nueiti?

Jons atsakęs:

— Paspėčia.

Daugiaus ta karalaitė ir tas Jons ėmę tą mūrą šiaip teip trupyt, krapštyt ir pralaužę tokią skylą, kaip tas Jons gal išlįst. Išlindęs tas Jons ir išėjęs į tą pusę, ant kur vėjas puč, ir einąs. Einąs, einąs — žiūriąs, kad ant tokio kalno trys vyrai tampos. Šis priėjęs klausiąs:

— Tai ko jūs čia tampotės, ko jūs vajavojatės?

Tie atsakę:

— Gi va muškieta, divons ir kepalušėlis — su tais trim daiktais negaliam ir negaliam pasidalyt.

Jons klausiąs:

— Tai ką tie jūsų daiktai znočij?

Jie atsakę:

— Ta muškieta į ką pacieliavojai, tai ir tropysi, kad ir toliausiai kas būtų, ant to divono atsisėdęs, tai akies mirksnyj visą svietą parlėksi, o su tuo kepalušėliu kad užsidedi, tai nieks nemato.

Daugiaus tas Jons sakąs:

— Duokit šę, aš jums parskirsiu.

Tuoj jis paėmęs tą muškietą, užprovijęs, iššovęs ir sakąs:

— Bėkit katras ieškot tos kulipkos, tai katras pirmiaus atraste, tai to ir bus tie daiktai.

Tie visi ucu ucais, už kits kito nubėgę tos kulipkos ieškot, o šis tą kepalušėlį užsidėjęs, ant to divono atsisėdęs,— tą muškietą jiems palikęs,— tuoj ir atsidūręs į tą miestą da pirmiaus to karalaičio. Jis ten kol apvaikščiojęs po tą miestą, kol apsižiūrėjęs — šit atvažiuoj ir tas jo karalaitis, apsirinkęs gaspadą kokiam traktieriuj. Šis tuoj prė to karalaičio ir pristojęs par liokajų.

Tuoj davęs tas karalaitis žinią tai karalaitei, kad toks ir toks karalaitis pas ją atvažiavo ženytis. Anoji tuoj davus šiam žinią, kad ateik šį vakarą. Tas liokajus Jons klausiąs to karalaičio Jono:

— Šviesiausis karalaiti, ar tamsta viens eisi, ar mudu abuodu?

Tas karalaitis sakąs:

— Aš viens.

Tas karalaitis išėjęs, ir šis, tą savo kepalušėlį užsidėjęs, kartu. Nuėję pas tą karalaitę, šnekėjęsys, šnekėjęsys, ir išlaisdama pasakius:

— Ateik ryto rytą ir atnešk man tokią suknę, kokią aš turėsiu.

Tas karalaitis išėjęs, o tas liokajus Jons pasilikęs. Daugiaus

tuoj ta karalaitė nuėjus prė savo tų siuvėjų ir liepus pamieruot tokią suknę ir išsiuvinėt, išvedžiot, iškrunkliuot, kokios ligi šiol da jai nėsą buvę, ir padavus tokią matariją, kur iš kokios trečios ar ketvirtos karalystės parvežta. Jai pamieravusios tos siuvėjos, ji ir išėjus.

Daugiau tas Jons ir tykinėjąs, su tuo savo kepalušėliu užsidėjęs, apė tas siuvėjas. Tuoj jos susikirpusios, siuvančios navatnių navatniausiai ir pasiuvusios jau gatavai. Jons tuoj kapt pasiėmęs — jos ir nebematančios. Nu, ką, nebėra — nebėra, jom yr matarijos tos pačios — jos vel greibė su skuba kitą kirpt, siūt. Šis su tąja pas savo karalaitį. Pareinąs į gaspadą — gi tas jo karalaitis besirūpinąs, bedejuojąs, kad jam nė to liokajaus asą — iš kur jis tokią suknę galėsiąs gauti, kad nė pats nežino kokios. Jons tuoj parėjęs ir parnešęs gatavą.

— Šit, va,— sakąs,— tą kai nuneši, tai ir bus toki, koki tiktai jos yra.— Ir pasakęs:— Kad ji klaus, iš kur tu tokią turi, tai tamsta jai atsakyk: „Man velns davė."

Rytą tuoj tas karalaitis ir nusineš tą suknę pas tą karalaitę. Ji jau su savąja apsivilkus bespacieravojant po aslą. Ir šis tuoj jai savąją padėjęs. Ji apsivelk — ir ta teip pat miera. Ir klausianti:

— Tai iš kurgi, Jonai, tamsta ir galėjai gauti?

Jons atsakęs:

— Man velns davė.

Ji ir nieko nebesakanti.

Antrą vakarą ji ir vel kviečianti Joną karalaitį pas save. Tas liokajus Jons klausiąs:

— Šviesiausis karalaiti, ar viens eisi, ar abudu?

Karalaitis atsakęs:

— Viens.

Tas jo liokajus Jons, tą savo kepalušėlį užsidėjęs, vel einąs kartu. Daugiaus suėję jiedu pas tą karalaitę, šnekėjęsys, šnekėjęsys, ir pasakius išlaisdama:

— Kad ryto rytą ateidams tokį paukštį atsineštum, kokį aš turėsiu.

Tas karalaitis išėjęs, o tas Jons liokajus vel pasilikęs žiūriąs. Ėmus tuoj ta pati karalaitė susiminkius tokios menklės ir

lipanti karvelį. Ir Jons lipąs tokį pat. Ji nulipius, nulipius, papūtus — tas jos karvelis ir lakstąs po tas trobas. Jons žino: kad jis savąjį ir pūstys — jo nelakstys. Teip jis patykojęs, kur tas karalaitės karvelis atsitūpė, tuoj aną paėmęs, o savąjį patupdęs į tą vietą. Ta karalaitė sakanti:

— Tota, tai kodel tu nebelakstai?!

Paėmus vel tą paprovijus, papūtus — ir vel tas lakstąs.

Jons su tuo karveliu vel pas savo karalaitį parėjęs, teip pat radęs rūpestingą, kad nežinąs, nė koks tas paukštis, nė ko. Tas jo liokajus Jons sakąs:

— Nesirūpink, šviesiausis karalaiti, šit va yra ir paukštis. Tiktai kai ryto nuneši, kad klaus, iš kur gavai, vel jai pasakyk, kad velns man davė.

Daugiaus tas karalaitis ant ryto ir nuneš. Ji palaidž savąjį — laksto, o šis savąjį palaidž — nebeišskiriami. Ji ir klausianti:

— Tai iš kurgi tu, Jonai, gavai?

Jis atsakęs:

— Man velns davė.

Ji ir vel nieko nebesakanti.

Daugiaus ant vakaro kviečianti da jį pas save. Tas liokajus Jons teip pat klausiąs:

— Ar viens eisi, ar abu?

Karalaitis atsakęs:

— Aš viens.

Jons, savo kepalušėlį užsidėjęs, nuėjęs kartu su juo. Ta karalaitė pasišnekėjus vel su Jonu, liepus ant ryto tokį pat kvietką atsinešt, kokį ji turėsianti.

Tas karalaitis vel išėjęs ir nieko nežinąs, iš kokių čia dabar žolaičių tą kvietką reikią susitaisyt. Liokajus Jons tik žiūriąs, ką čia dabar ji darys. Tuoj liepus pakinkyt ketvertą arklių į karietą. Pakinkę — sėdus, Jons ant užpakalio atsistojęs, ir nuvažiavę į paežerį. Tuoj paežery išsėdus iš karietos, priėjus prė vandenio — vanduo ir parsiskyręs, pasidaręs sausas kels. Einant ji tuo keliu, ir Jons paskui. Ir nuėję į tokį gražų dvarą. Ir išėjęs toks senis apžėlęs, o ta jo barzda, plaukai teip šviesūs, teip šviesūs, kad žib, ir gana. Tas senis pamatęs ją ir sakąs:

— O, mano Ona atėjo! Kurgi tu dabar, su kokiais reikalais pas mane atėjai?

Ona sakanti:

— Gi, tetušėl, aš išteku dabar už Jono karalaičio.

Tas tėvs sakąs:

— Taigi ar jis turėjo tokius daiktus, kokius tu turėjai?

Ona sakanti:

— Kaszin kaip, iš kur jis gavo, bet vis atnešė tokius ir tokius, kaip ir mano, kokius tik aš galėjau padaryt. Tai dabar atėjau į tamstos daržą pasiskint žiedelių tokių, kokių ant žemės nėra galiama rasti.

Tėvs sakąs:

— Gi kaszin ar tiktai nėra ko ir dabar svetimo su tavim?

Abuodu žvalgąsys apsukui ir šnekąsys: nieko nematyt. Daugiau tas tėvs prašąs:

— Ona, atkirpk tu man tuos plaukus nuo akių, aš ar nepamatysiu ko.

Ji nukirpus, vel visur apsukui apsižvalgęs — nematąs, ir gana. Daugiau sakąs:

— Kad ir nematau, ale man rodos, bo yra kas čia svetims, yra.

Nu, nieko. Einą jiedu į daržėlį pasižiūrėt. Tas daržėlis gražių gražiausių žolaičių priaugęs: su sidabro, aukso ir diemento žiedeliais ir lapeliais. Tas tėvs sakąs:

— Nu, Onait, pasiskink visokių žiedelių kvietkelį iš mano daržėlio ir su mano barzdos plauku surišk, tai laigi jis suieško kur kitur tokį ant žemės.

Daugiaus kur kokius ta Ona žiedelius, lapelius skinanti, tokius ir šis. Prisiskynę abuodu jau po gerą kvietką žiedų, daugiaus tas tėvs atkišęs savo barzdą ir sakąs:

— Nu, Ona, eik išsiskirk tu sau tą plauką.

Ji priėjus skiriantys, kol tą vieną plauką atsirinko, šis jau čielą kuškį gatavai turiąs tarp pirštų. Daugiau ji tiktai timpt* tą vieną plaukelį — Jons čielą žiupsnį dryks su jąja kartu ir išplėšęs. Tas senis surikęs:

— Ajai, skaudu! Kam tu teip daug peši?

Ona sakanti:

— Nedaug, tiktai vieną plaukelį.

Daugiau nuėję į sodną. Tas sodnas teip pat gražus, kaip ir darželis: vieni sidabriniai obeliai ir sidabro lapai, kiti — auksiniai, treti — diemento. Papurtęs tas senis tų obelių. Renk Ona, renk ir Jons.

Daugiaus nuėję į tą trobą, kur vidury sodno, žolenyčią. Ten pastatyti trys buteliai. Klausianti Ona:

— Tagi, tetuš, kas čia tuose buteliuose?

Tėvs atsakęs:

— Tai čia tie čiepai mano sodno: vienam butely sidabro, antram — aukso, o trečiam — diemento. Tai iš tų butelių ką aš čiepiju — kokį medelį ar žolą,— tai tas tuoj už trijų dienų ir prigyj.

Daugiau Jons, eidams lauka, tuos visus tris butelius ir pasiėmęs sau. Nu, tai daugiau ir vel nuėję prė to ežero krašto, ir sakąs tas senis tai Onai:

— Kad ir aš nematau, ale bo yra, yra kas nors čia su tavim svetims. Tai dabar kai tu eisi atgal, tai skubinai laisk vandenį paskui save.

Daugiau einanti, ir vanduo tuoj paskui, o Jons tiktai einąs, kad jai ant kulnių nemintų, ir parėję. Tuoj sėdus į karietą, Jons ant galo, ir vel parvažiavę. Ta Ona į vidų, o Jons pas tą savo karalaitį. Teigi radęs bedejuojantį, besirūpinantį. Surišęs tą kvietką su vienu plauku ir padavęs jam:

— Nu, — sakąs,— šviesiausis karalaiti, nesirūpyk, šitai ir tas kvietkas. Rytą kai nuneši, tai bus toks, kaip ir jos.

Jons rytą nusinešąs tą kvietką. Tuoj ji pirma savo padėjus, ir šis savo. Suded abuodu — ir nebeišskiriami. Nu, jau jai nebėra ko bedaryti — ein už jo. Pakel veselę.

Bet par tą veselę ir įsteb tą Joną liokajų, kad jis labiaus už kitus liokajus apė tą savo karalaitį rūpinas. Teip ji prisitaisius ir iškirpus jam barzdos kuškį, — jau ji būtų jį nužudžius. Jons pasijutęs — susitaręs su kitais, ir visi teip išsikirpę, ji ir nebeišskiriant, bo tų liokajų buvę 12.

Daugiaus duod ji pabaigo veselės tiem liokajam valgyt ir paded vieną sidabrinę torielką su sidabro šaukštu, peiliu ir videlciu. Ji mislij: tas katras bus iš jų didesnis, tai tas sės prė tos

torielkos. Jons sumokęs, kad mes visi grūskimės prė tos. Kai jie ėmę grūstis — sulaužę, sudaužę tą torielką ir tuos visus peilius su kitais daiktais. Jai ir nebėra ko daryt.

Daugiau po veselės ir išvažiavo Jons karalaitis su savo Ona. O Jons liokajus pasilikęs. Daugiau susitaisęs jis savo daiktus, sėdęs ant to divono, švilpt ir namie. Tuoj ten pas tą tėvą Joną karalių nuėjęs, pasivertęs par daržininką ir sučiepijęs visą sodną su tais čiepais, kur jis iš to senio nučiupo. Tuoj visas sodnas palikęs sidabro, aukso ir diemento lapais ir obeliais. Visus darželius sučiepijęs, kad visi krūmai ir žib, žėr, kad ten vaikščiojant, naktį saulės nereik.

Daugiaus ir parvažiavę. Nu, tai daugiaus ta Ona karalienė sakanti Jonui:

— Tai, mat, ir tavo tokie sodnai ir darželis, kaip ir mano tėvui.

Tai daugiaus tas karalius tėvs Jons ir jo sūnus tą Joną par daržininką laikę ir mylėję par visą savo amžių. Ir aš ten buvau, ir man ten gerai ėjo. Tiktai kai nė kokio amato nemokėjau, tai reikėjo ateiti čia, į Jankūnų dvarą, par šėriką*.

Tiek.

C

„Kitąkart ėjęs ponasdievs pasakas sakydams, o velns — mįslas mindams."

106. [RAGANOS LAIDOTUVĖS]

Kitą kartą buvusios teip aptariamos motina ir duktė, kad jos asančios raganos. Ta duktė ir įsimylėjus vieną tokį jauną vyriškį iš susiedų, o tas labai gražiai mokėjęs giedoti. O tas vyriškis jos nenorėjęs imti del to, kad jos teip jau nutariamos nuo žmonių. Daugiau, kaip jau jis neeinąs ant jos užkuriom, tai ta duktė iš tos priežasties ir numirus. Nu, tai kaip jau ji numirus, tai tas tėvs ir motina užgultinai prašą ir prašą, kad jis eitų ir eitų jos apgiedot. Saką:

— Kad jau tau nebuvo padabonės, nebuvo, eik nors jos apgiedot.

Šis neinąs, ir gana. Jie jam duodą rublį už vieną naktį — šis bo neinąs ir neinąs.

Nu, daugiaus šis einąs vakare į klojimą pelų atsinešti. Šit, jam peludė pelus besisemiant, ir įeinąs toks seniuks su skrebeliais ir kailinėliais apsivilkęs. Šiam ir sakąs:

— Tai kad tau rublį duod, tai ko neini?

Šis atsakęs:

— Tai kad ji toki ragana, tai ko aš eisiu — bijau.

Seniuks sakąs:

— Nebijok, eik, ir gana. Eme, aš tau padėsiu. Par naktį giedok, bet rytą tai nė pro vartus nelaisk.

Daugiau jiedu ir nuėję, atsisėdę ir giedą. Kad jiedu giedą, tai teip gražiai einą, kai tas seniuks jam pritariąs. Giedoję, giedoję, nuo vakaro žmonių da buvę, paskui visi žmonys išėję išsivaikščioję, ir namiškiai sugulę, kad šiedu vieni du tepasilikę.

Jau pačios išvakaros, niekur nieks nebebrazd — ir ėmus ši mėtyt: vieną ranką numetus, kitą ir ėmus sėstis. Sėsdamos sušukus:

— Ponaičiai, neškit ugnį!

Tas seniuks tuoj šį pavertęs į pliauską ir pakišęs į palubį, į pabalkį, o pats išbėgęs lauka. Daugiaus tie ponaičiai tiktai nešą žarijas ir verčią šiai į gerklę, o ši tik prunkščiant ir prunkščiant į tą kertę, kur jiedu sėdėję. Teip priėjus karščio visa grinčia, kad jam po pabalkiu nevet sermėga sugruzdėjus. Dirbęsis, dirbęsis ligi pat gaidžių. Daugiau tiktai gaidys „kakaryko!" — tuoj ši nuo lantų brinks žemė ir nuvirtus, ir tie ponaičiai visi išlakstę sau, pražuvę. Šit ir tas seniuks įeinąs, šį išsitraukęs iš palubės ir vel atvertęs į žmogų, ir vel susėdę giedą. Bet [seniuks] sakęs:

— Tu jai nieko nedaryk, nekelk ant tų lantų, kad ir jie tavės kaži kaip prašytų.

Daugiaus rytą atsikėlę tėvs, motina, įeiną į tą trobą — atrandą šį begiedantį, o ta jų duktė nuvirtus. Pakraipę galvas — kaip čia galėję būti? — ir prašą, kad jis padėtų užkelt

ant lantų. Bet šis niekaip ir niekaip nepadedąs ir nepadedąs. Daugiau saką tas tėvs ir motina:

— Nu, kad jau tau nebuvo padabonės ant jos, tai nors dabar padėk mums užkelti ant lantų.

Šis — ne ir ne. Jie patys užkėlę, paguldę, kaip buvus.

Rytą susirinkę žmonių daugiaus. Jau taisąsys į kapus laist — nu, tie seniai vel šio prašyt, kad padėtų nulydėt, nugiedot į kapus. Šis — anė kaip. Žadą jam piningų du, tris ir penkius rublius — bo šis ne ir ne. Daugiaus išlaidę pro vartus, o šis einąs į kluoną. Tai, pro vartus laidžiant, ir prašnekus:

— Tavo ščėstis, mano neščėstis. Tu nebebūtum pargrįžęs. namo — būtum su manim kartu į duobę atsidūręs.

107. LINO MŪKA

Kitą kartą dvi mergelės turėjusios myliamus vaikesus, — tiedu ir numirę. Daugiaus vieną vakarą josdvi einančios į nibrą* pro tuos kapus, kur jiedu pakavoti buvę. Eidamos sakančios:

— Brolaičiai, eme ir tamstos į nibrą — ko čia beguliat?

Tuoj šiom ir yra, ir einą atsikėlę, ir nuėję kartu. Muzikants grajij negrajij, o šie tas mergelas vedą ir vedą šokt. Teip pribaigę bešokdami, teip pribaigę, kad jos ką tiktai gyvos.

Daugiaus toki seniukė, sėdėdama šaly pečiaus, matanti, kad jau joms einą blogai, sakanti:

— Palaukit tamstos, nebešokit, aš tamstoms lino mūką pasakysiu.

Daugiaus kai ėmus sakyt, kai ėmus sakyt. Kaip dirvonus gaspadorius išar, kaip su ekėčioms prikapoj, daugiaus kaip linus pasėj, daugiaus ekėj, ekėj, kad linus minte sumin. Nu, tai daugiaus kaip im bliukinėt, bliukinėj, bliukinėj, tai teip sumuš žemę, kaip kalte sukal. Daugiaus, kad šaltos rasos yra, tai naktims linai teaug. Kai pluokštą im berti, tai gaspadorius telk čielas talkas rovėjų, karšėjų ir merkėjų. Tie žmonys visaip tą liną mūčij. Tuoj suein mergės ir bobos dainiuodamos,

lasavodamos ir bardamos ir raun žiupsniais ir pluokštais į saujas. Tas saujas suriš su tų pačių linų ryšiais, sumeta saujas į krūvelas arba kiti sustatinėj į gubelas. Vež vežimais prė karšėjų, verč į krūvas, tie im po saują, kert į dalgį, visas galvas šukuoj par gelažinius karštuvus, nušukavę galvenas, met į šalį. Kiti renk saujas į kūlius, suriš kietai su šiaudo ryšiais, vež į linmarkas, kraun kūlius ant kits kitų, prided kupinas, ded slogus ir akminus viršum, kol nuskandin į dugną, ir tol vandeny laiko, kol maž nesupūva. Linų galvenas sukraun į žardą, suramsto iš visų pusių, aptver, kad gyvuoliai neprieitų, su tvorom ir tol laiko, kol sudžiūst. Paskui parsivežę džiaun į jaują ir vel džiovin, nu, tai kul su spragilais ar su bliukiais klojimuose. Iškūlę ir nupaisij, arba nubukin, sustūmę į krūvas, vėto ir vėto, paskui vėdin, siauč par rėčius ir par sietrėčius, kol paliekta [sėmenos] čystos, kai viens vars. Nu, tai daugiau, pasilikę sėklai sėmenų, kitas visas vež į Rygą, parduod vokiečiams ar žydams, kur suspaudo čystai, kol alyvos išsisunk. O kad jau minkštai išmirkę linai, gaspadorius su visa savo šeimyna ein į linmarkas ir greib lauka, vež ant ražienų, kloj ant dargnų ir saulės, palaikęs kokią nedėlę, verč antrą pusę. Teipgi kiek palaukęs neš namo mėgus, arba prabą, džiaun į jaują, išdžiovinęs mėgin minti. Jei neminkšti, da laiko ant dargnų ir saulės, kol ligi mieros išdirgsta. Tai daugiaus ein su grėbliais gaspadorius ir visa šeimyna, suim glėbius, sustato į gubelas ar eilalas. O kad jau sausi, vež namo, kraun į pastoges, paskui džiaun į jaują ir džiovin. Susitelk talką ir min, ir brauk par mintuvus. Išmynę, išbraukę suspiaudo, suglosto. Susukinę saujų saujas, susivožij, kiek katras par gaigystes sumynė, kiek par dienas. Daugiau plūk su plūktuvėm, suvožij į pundelius ir į birkavus, tai vel, sau pasilikę ant verpimo, parduod žydams arba vež į Rygą vokiečiam, kur jie kaip verp, audž, mes nebematom. Mes sau namie paliktuosius šukuojam par šepečius medinius, tai atskiriam pakulas, šukuojam par gelžinius, tai atimam pašukas, o da kartais, norėdamos tolkas suverpti, šukuojam par šerinius šepečius. Viską suverpiam ir išaudžiam į storus ir į plonus — visaip tą liną išmūčiję, save apsidengiam.

Tą lino pasaką sakant, vis jiedu tas mergelas vadinę:

— Gana, eme namo.

O tos mergelės teip bijančios, teip bijančios. O ta seniukė sakanti:

— Pala, pala, tuoj pabaigsiu.

Bebaigiant gaidys ir užgiedojęs. Tuoj gaidys „kakaryko!" Tiedu ten pat ir padribo. Juos nebevežę į kapus kavot, bet miške kur po kerpliais pakišę.

108. [SESUO NUKIRSTOMIS RANKOMIS]

Gyvenę kitą kartą brolis su seseria, ir labai jiedu sutikę, viens kitą mylėjęsys. Tas brolis ėmęs ir apsiženijęs. Jis buvęs labai bagots kupčius. Jis vis važiuodavęs į svietą su tom savo kupčystėm. Ta brolienė tos savo vyro sesers labai nekentus, vis norėdavus savo vyrui ją įsukt, įskaržyt. Bet jis tos savo pačios nevierydavęs, vis mislydavęs: „Gi kaip jau brolienė: bo jau nekenč mano saselės, ir gana."

Daugiaus ta brolienė pasimislijus. Buvęs toks gražus jautis jų ir labai myliams to kupčiaus. Tas vyrs kai išvažiavęs su toms savo kupčystėms į svietą, ta brolienė ėmus ir nusmaugus tą jautį. Daugiaus, kai parvažiavęs jos vyrs, ir sakanti:

— Matai, tu tą savo seserį myli, o mat, ką ji tau padirbo: tavo patį myliamąjį jautį nusmaugė, ir gana.

Tas brolis pamislijęs: „Gi bo jau brolienė, brolienė: kaip jau nekenč mano seselės, teip ir ieško visų praškudų ir kaltin ją, ir skaržij man."

Vel po kokio čėso, kai tas jos vyrs išvažiavęs į svietą, ji ėmus arklį gražų nusmaugus, o tas arklys da jam buvęs myliamesnis ir už tą jautį. Daugiau kai parvažiavęs, sakanti:

— Matai, vis tau ta tavo sesela gera, tu manės neklausai — anądien jautį tavo patį gerąjį nusmaugė, dabar, žiūrėk, vel arklį tavo patį myliamąjį ji nužudė, o tau ji vis bo gera, gera.

Ir vel tas brolis teip pamislijęs: „Bo jau brolienė, brolienė: kai ji nekenč tos mano seselės, taigi ir nor mudu suvest į nezgadą, ir gana." Teip pat nutylėjęs ir nieko nesakęs.

Jau ir metai suėję po jų ženatvės — tas kupčius ir vel išvažiavęs į svietą. Tai jo pačiai gimęs sūnus. O ji, labiausiai nekęsdama tos savo vyro sesers, ėmus ir nusmaugus tą savo vaiką. Dabar, kai parvažiavęs tas jos vyrs, sakanti:

— Matai, tu vis manim nevieriji, kad ta tavo sesela daug tau blogo daro: nusmaugė jautį tavo patį gerąjį, katrą tu mylėjai, arklį tavo patį myliamąjį nusmaugė, o šit dabar sūnų tavo tokį gražų, tokį malonų mano vaikelį, prisitaisė prisitaisius ir nužudė. O tau ji vis gera, tu jai nieko nė darai, nė sakai.

Tas vyrs mislijęs, mislijęs: jautį ir arklį tai galėjo ir mano pati iš nepkantos mano sesers nužudyti, bet sūnaus tai motina nežudys.

Supyko, supykęs ėmęs ir nukirtęs jai abi rankas, bo jam labai gailėję jos gatavai užmušti, ir išvaręs lauka iš savo namų.

Nu, daugiau ką ji darys, einanti par svietą — blogai. Niekur nieko negalianti daryt: nė darbo dirbt, nė pavalgyt — blogai, ir gana. Daugiau ji ir nuėjus prė karaliaus dvaro. Prė to dvaro sodnas, o tas sodnas teip užtaisyts, kad niekaip negal į jį įlįsti pro štakietus — matyt teip gražūs obeliai, kad malonu žiūrėt, o ji teip noriant valgyt. Daugiaus ji vaikščiojus, vaikščiojus apsukui ir radus vieną tokią spragelą, kur gavus įsismaukti, ir ėmus su dantim kramtyt tuos obelėlius prisiekdama. Dabar jai ten ir gerai, kokias tris dienas ir gyvenanti krūmeliuose.

Šit ir užėjęs daržininks nukramtytus obelius. Tuoj pasakęs pačiam karaliui, kad yra kaži kas mūsų sodne, kad teip nukramtytų obelių šmotą radau. Tas karalius tuoj sujudinęs visus savo dvariškius, ir ėję visi ieškot. Ir atradę krūmeliuose kur betupiančią pasislėpusią. Tuoj suėmę, nuvedę pas karalių. O ji buvus teip graži, teip graži. Tas karalius kai ją pamatęs, jam labai patikus. Jis ėmęs ją ir apsiženijęs.

Daugiau ir gyveną jiedu kokius metus. Ir prigimęs jai sūnus. Nu, tam karaliui gerai, kad ir be rankų, jam yra slūgų, kas apė ją sukas.

Tas karalius vieną kartą pakėlęs benkietą, susiprašęs ir kitus karalius ir daugybę visokių ponų. Tie visi jo svečiai ir apjuokę šį, kad jo toki pati be rankų. Daugiau jam teip neger palikę. Jis ją aptaisęs, įdėjęs kokius tris šimtus rublių ir tą vaikelį jai ant kupros pririšęs ir palaidęs eit sau. Daugiau ji ir einanti. Ėjus, ėjus ir labai ištroškus gerti. Priėjus upelį — teip ji labai norianti, ir gulusis gerti. Bet, jai gūlantys, tas jos vaikelis ėmęs slysti, kristi į vandenį. Ji iš to gailesčio, iš to išgąsčio, kad neįkristų, siekus sutūrėt, sugreibt, kad būtų su savo rankom, ir nė juste ji nejutus, kaip jai rankos atsiradusios, išdygusios vėlei.

Nu, dėkudiev, bele teip, ji ir einanti dabar linksmi. Nuėjus teip netoli nuo kokio pono dvaro ir radus tokius senus žmonelius begyvenant. Ji tuoj su jais susišnekus, padavus jiem augyt tą savo vaikelį, davus piningų kokį šimtą rublių, o pati nuėjus į miestą, nusipirkus vyriškus drabužius ir nuėjus į tą dvarą ir pristojus prė kučierių, prė stainės už padėtojų. Daugiau ji tam savo vaikeliui visako pripirkus atnešanti. Ta senela su seneliu ir jie patys gerai mintą, ir tą jos vaikelį gražiai auginą.

Po kokių metų pas tą poną buvęs didelis benkiets, suvažiavę daugybė ponų. Ir tas pats karalius ir jos brolis atvažiavę ant to benkieto. Nu, tie svečiai baliavoję, baliavoję ir ėmę pasakas sakytis. Sakęsys, sakęsys ir pritrūkę, nė viens nebemoką ko besakyti. Ėmę klausinėti tų tarnų savo, jie bene moką kas pasakų pasakyti. Ir pasakę kas ten tiem ponam, kad tas jaunasis kučierius, kur stainė asąs, daug labai gražių pasakų mokąs. Tie ponai tuoj jį liepę atvadyti. Tas atėjęs ir ėmęs sakyti:

— Gyvenę kitą kartą brolis su seseria labai gražiai, labai jiedu sutikę, labai jiedu viens kitą mylėjęsys. Daugiau tas brolis pasimislijęs ir apsiženijęs. O ta brolienė tos savo vyro sesers labai nekentus. O tas brolis buvęs kupčius. Kai tas

brolis išvažiavęs į svietą su kupčystom, jam parvažiavus, tuoj ta brolienė tą jo seserį skaržydavai, — jis vis nevierijo, mislydavai: „Kai ji nekenč tos mano seselės, užtai ji man ją ir skaržij." Daugiaus vel kai išvažiavęs tas brolis į svietą, ta brolienė nusmaugus jo labai myliamą jautį ir vel skaržijanti, kai parvažiavęs... — Viską apsakius, kol tiktai brolienė sūnų nusmaugus, kol tiktai brolis ant savo sesers supykęs, rankas nukirtęs ir išvaręs į svietą. Tai tas jos brolis jai pritaręs sakant, kad čia tai vis teisybė. Daugiau kai ėmus sakyt, kaip ji įėjus į karaliaus sodną, kaip ji kramčius obelėlius, kaip ją suieškoję ir pas karalių nuvedę, kaip ją karalius apsiženijęs, kaip jai sūnus gimęs, kaip pas karalių buvęs benkiets, kai tą karalių svečiai apjuokę, kad jo pati be rankų, ir kaip tas karalius jai tris šimtus rublių įdėjęs ir kaip tą jos sūnelį jai ant kupros pririšęs, palaidęs eit sau. Tai vis tas karalius, jai sakant, vis pritaręs, sakąs:

— Čia teisybė.

Daugiaus kai ėmus sakyt, kaip ji ėjus, kaip labai gert ištroškus, kaip ji prė upelio gulusys, kaip jai tas vaikelis ėmęs slysti nuo kupros, kaip ji iš baimės, iš gailesčio siekus, kaip būt su rankom, kad neįkristų, ir kaip jai rankos išdygusios, — tai visi tylom klausęsis, nė viens nebepritaręs jai. Daugiaus [pasakojo,] kaip ji, padėkavojus ponui dievui, nuėjus pas to pono dvarą ir radus to pono laukugalė trobelę, ten radus tokius seniukus begyvenant ir kaip ji tiems seniukams pridavus savo sūnų auginti — davus šimtą rublių. Kaip ji pati nuėjus į miestą, nusipirkus vyriškus drabužius ir nuėjus į tą dvarą ir pristojus prė kučierių už padėtojį prė stainės ir kad po metų pas tą poną buvęs benkiets. Ant to benkieto buvę pavadinti tas karalius ir tas jos brolis. Kaip svečiai pasakas sakęsys ir kaip jie pritrūkę ėmę klausinėt savo tarnų, kas čia mok pasakų pasakyt. Tie tarnai pasakę, kad stainė jaunasis kučieriuks mok labai gražių pasakų, ir kaip jį ten pavadino ir jis jiems tą pasaką pasakęs. Ir tuoj tas brolis ir tas karalius ją pripažino. Tas brolis tuoj tą savo pačią liepęs užmušt, nužudyt, o tas karalius atsiėmęs ją sau už pačią.

Ir tiek!

109. [GERIAUSIOJI ŽMONA]

Gyvenę tėvai ir turėję tris dukteris, o visos trys buvusios piktos. Dvi piktos, o trečioji da piktesnė. Išvartoję tas dvi vyresniąsias, ir jos teip labai su savo vyrais nesugyvenusios: riejusiosios, mušusiosios. Tai tas tėvs buvęs pasižadėjęs niekaip tos trečiosios, mažosios, nebelaist už vyro.

Daugiaus ir atjojęs viens ir ėmęs to tėvo prašyt, kad laistų už jo. Tas tėvs anė kaip: nelaisiąs ir nelaisiąs. Tas jo prašyt, nu prašyt:

— Bo laisk, laisk: mudu sutiksme, mudu gyvensme teip gražiai, kai aniuolai.

Tas tėvs paklausęs ir laidęs.

Po veselės taisąsys jiedu važiuot ant sugrąžtų. O tas žents taboką uostęs*. Maląsys taboką, ant tų sugrąžtų važiuodams, vidury aslos atsisėdęs. Ir priėjus višta. Šis tai vištai:

— Štiš, aš tau daugiau nesakysiu.

Kada matei, kad ta višta klausytų. Šis tuoj su tabokmaliu, kurieliu pokš tai vištai — ir gatava. Ir duodąs tai savo pačiai:

— Še, pešk, virk.

Ši jau stebiantys, kas čia yra. Vel šis maląs. Priėjęs paršas — šis vel:

— Ikš, aš tau antrą kartą nesakysiu.

Kada matei, kad tas paršas nuo to klausytų. Šis ir vel tam paršui su tuo tabokmaliu taukš — ir tas gatavs.

Nu, jau susimalęs taboką, liepęs jai pačiai apsitaisyti, o jis apsitaisęs, pasikinkęs arklį, nuo šimto rublių vertą, įsidėjęs tą patį kurielių, į važį susėdę ir važiuoją. Tas arklys kad šokęs iš karto lėkt, nu lėkt ir nusivaldęs. O jau jie buvę privažiavę į tų tėvų laukus. Šis tuoj tam arkliui:

— Nu, aš tau daugiaus nesakysiu.

Kada matei, kad tas arklys, tiek pasakius, klausytų. Šis tuoj iššokęs, kai davęs tam arkliui su tuo savo kurieliu į galvą — tas ir išvirtęs iš ienų lauka. Daugiau šis tuoj pakinktus pasiėmęs nuo arklio, susimetęs į važį ir sakąs:

— Eik vežk! — o pats atsisėdęs į važį.

Ši vežanti, bijodama, kad jai nepasakytų to žodžio „nu". Tuoj nuvežus į laidarį, palikini važį, suėję į vidų. Tie tėvai saką:

— Tai reik eiti arklį nukinkyti.

Ta pati sakanti, tajijanti:

— Jau mes nusikinkėm, tamstos nebesirūpinkite, mūsų arklys vieto.

Ir ant tų sugrąžtų susivažiavę visi trys tie žentai. Jiems ten begeriant, besimyliant, iškūrenę pirtį, ir visos tos trys dukterys ir motina nuėję į pirtį. Tas tėvs su žentais pasilikę besėdžią už stalo ir besirokuoją. Tėvs sakąs:

— Tiedu mano ženteliai tai nė šio, nė to gavo pačias, bet kaip šis tą mano mažąją tai gavai nedorą: kaszin, kaip judviem vesis gyvent.

Tas žents atsakęs:

— Tetuš, aš galiu sakyt, kad manoji bus už jų dviejų abi geresnė. Kad aš dabar pasakyčia čia namo tuoj pareiti, tai ji plika parbėgtų.

Tėvs:

— Nu, negal būt.

Žents:

— Iš tiesų.

Tėvs tuoj padėjęs ant stalo tris šimtus rublių: nu, katro plika parbėgs iš pirties ant paliepimo žento, tai tam tie trys šimtai rublių bus.

Tuoj vyresnysis žents nusiuntęs ką ten į pirtį, kad jo pati ko greičiausiai parbėgtų koč plika iš pirties.

— Tota, — ši sakanti, — dagi kaszin ko užsimes. Gi kai nusipersiu, apsitaisysiu ir pareisiu.

Nu, tam tiek. Antrasis žents siunčiąs savajai žinią, kad pareitų. Ir ta teip pat:

— Kaip nusipersiu, apsitaisysiu ir pareisiu.

Daugiau tas jaunasis žents tuoj davęs tai savo jaunajai pačiai, kad tuoj ko greičiaus pribūtų plika. Ši tuoj vantą ant pilvo užsidėjus ir gakt prė stalo atsistojus. Nu, tuoj tas tėvs tuos tris šimtus rublių tam savo žentui ir atidavęs. Ir pasakęs:

— Tai nemislijau, kad ta mano duktė toki gera būtų.

O žents sakęs:

— Ar aš nesakiau, tetuš, kad mudu gyvensme kai aniuolai?

110. [LAPĖ IR GENYS]

Genys vaikus išsiperėjęs ir auginęs. Bet kai paaugę dideli, šis nebespėjęs jų lasyt — teip jį labai įveikę. Lakstąs šen, lakstąs ten — tie vaikai drevė rėkią ir rėkią.

Ir apėjus juos lapė. Girdžianti, kad rėk, bet prieiti negalianti. Šit ir parlėkęs genys, parnešęs last, iškišęs galvą ir žiūriąs. Ta lapė ir ėmus kalbyt, kaip einą su mažais vaikais. Genys sakąs:

— Kol maži vaikai buvo, bepigu buvo, bet dabar, kaip jau užaugo dideli, tai sunku: nebespėju prirydyt. Ir nešu kur ką sugreibęs, o jie bo rėk, rėk.

Ta lapė sakanti:

— Tai kad jau tavo vaikai nebemaži, ar jau apkrikštyti?

Genys sakąs:

— Da ne!

— Nu, tai užtai jie ir tokie ėdrūs. Duok šen, aš apkrikštysiu, tai tuoj tau ir bus lengviaus. Jie tiek daug tavės ir ėsti nebeprašys.

Genys da paklausęs:

— Taigi ar tu moki krikštyt?

Lapė atsakius:

— O kaipgi, aš moku.

Tas genys įsilindęs į drevę, ėmęs mest lauka tuos savo vaikus, o ta lapė tuoj tą praryjanti ir vel žiūrianti, kada kitą išmes. Tas genys, visus išmetęs, žiūriąs, iškišęs pats galvą iš drevės, kad jau lapė visus jo vaikus prarijus. Nu tas genys ant tos lapės pult, nu pult, bet ką jis lapei padarys. Šit jis pamatęs šunį seną besivelkantį paralkusį. Nu, jis klupęs prašyt to šunies, kad jam tą lapę sugautų, papiautų. Tas šuva sakąs:

— Jau trys dienos, kai mane gaspadorius iš namų išvarė, — pasenau, ir da tebėsu neėdęs — kaip aš tą lapę tau suginsiu.

Tas genys sakąs šunei:

— Nu, tiktai tu gulkis į žolas. Čion piaun bagoto gaspadoriaus šieno piovėjai, tai kai mergela neš pusrytį, tai aš ją nuviliosiu tolyn, o tu tai ir paėsi, kai ji pasidės valgymus, mane besigindama.

Šit ne po ilgo ir atein mergela su pusryčiu. Tas genys tuoj ant žemės po jos kojų voliotis, plasnoti, paplasta lėkti. Ta mergela norėjo, valgymus nešdama, jį sugauti. Nu, da negal. Pasidėjus valgymus, — gintis. Tas genys — voliotis, plasnoti. Ta mergela tik tik nesučiumpanti. Tas genys iš tarp rankų išsprunk ir išsprunk. Tas genys jau toli toli nuviliojęs tą mergelą. Jau tas šuva pilnai priėdęs ir atsitraukęs, tiktai laižąsys. Tas genys atlėkęs pas šunį, klausiąs:

— Ar jau galėsi lapę gintis?

Šuva sakąs:

— Kur tiktai ji yra?

Tas genys suieškojęs lapę ir parodęs. Tas šuva tuoj tą lapę gaudyt. Ta lapė šen bėgant, ten bėgant — tas šuva paskui ir paskui. Lapė nebesumananti, kur smukti.

Važiavęs žmogus su puodais. Ta lapė po jo vežimu palindus. Tas šuva paskui. Tas žmogus norėjęs tai lapei suduoti, bet patropijęs šunei su vėzdu ir užmušęs. Nu, tam geniui ir paskutinio draugo nebėra. Tas genys supykęs ant to puodininko, daugiau, landydams po tuos jo puodus, barškinąs, kaląs. Tas žmogus sakąs:

— Tas neprietelius sudaužys, sugriaus visus puodus mano.

Norėjęs tą genį užmušti. Mušąs vis tam geniui, o tas genys tiktai iš vieno puodo į kitą landąs ir landąs. Tas žmogus davęs ir davęs, kol tiktai visus puodus sudaužęs. Tas genys ėmęs ant arklio kaktos užlėkęs kalti. Tas žmogus įpykęs puolęs ir davęs tam geniui. Tas genys nulėkęs, o jis savo arklį ir užmušęs. Daugiau tas žmogus nusilupęs tą savo arklį, parsinešęs skūrą namo, pametęs vidury aslos ir sakąs savo pačiai:

— Tai kad apdirbo, tai apdirbo tas prakeiktas genys — padirbo mane gatavai be puodų ir be arklio.

O buvus skyla lango šype, toki, kaip tik genys gal įlįsti. Tas genys šmakš ir įlindęs pro tą šypą. Tų žmonių buvęs vaiks

lopšy — jis užkritęs ant to vaiko kaktos ir ėmęs kalt. Tas žmogus nebežinąs ką daryti, pagreibęs bezmėną, davęs ir užmušęs tą savo vaiką. Tas žmogus nebesitveriąs ir savam kaily. Ką dabar daryt? Tuoj jiedu greibę ir užkišę tą skylą. Ir ėmę gaudyt, nu gaudyt, nu gaudyt. Ir nutvėrę. Tas žmogus teip ant jo įpykęs — tuoj greibęs pakaušį praplėšęs, pradrėskęs, su druska apsisūdęs ir prarijęs gyvą. Tas genys tuoj iškišdams galvą pro jo subinę ir kapojąs jam į kinką. Tas žmogus nebesitverdams prašąs pačios:

— Širdyt, imk kirvį, nukirsk tam neprieteliui galvą!

Ta bobela paėmus kirvį, kai kirtus ir prakirtus tam savo vyrui subinė vagą. O tas genys vel sveiks palikęs ir, išdaužęs langą, išlėkęs sau.

Tai nuo to laiko geniui pasilikęs raudons pakaušis, o žmogui subinė — vaga.

111. [ELENĖLA IR JONELIS]

Kitą kartą ėjus Elenėla su Joneliu, ir priėjus naktis. Radę šaly kelio trobelą, įėję, pasiprašę į nakvynę ir parnakvoję. Rytą, kai praususis burną, Elenėla ir užmiršus žiedelį. Einą keliu, tas Jonelis ir ėmęs norėt gerti. Priėję arklio pėdelą — tas Jonelis sakąs:

— Elenėl, Elenėl, aš gersiu iš tos pėdelės!

Elenėla sakanti:

— Jonel, Jonel, negerk, kad nepavirstum į arklalį!

Vel paėję — radę jaučio pėdelą. Jonelis sakąs:

— Elenėl, Elenėl, aš gersiu iš tos pėdelės!

Elenėla sakanti:

— Jonel, Jonel, negerk, kad į jautelį nepavirstum!

Da paėję — radę avies pėdelą. Sakąs Jonelis:

— Elenėl, Elenėl, aš gersiu iš tos pėdelės!

Elenėla sakanti:

— Jonel, Jonel, negerk, kad į avinėlį nepavirstum!

Daugiau ta Elenėla atsiminus, kad ji užmiršus savo žiedelį, burną prausdamos nakvynė. Pasiuntus tą Jonelį, kad bėgtų to jos žiedelio atnešti, ir sakanti:

— Ten tai tu atsigersi.

Tas Jonelis nubėgęs, žiedelį paėmęs ir atsigert užmiršęs. Bėgdams prigulęs prė avies pėdelės ir atsigėręs — ir pavirtęs į avinėlį. Tiktai pamačius Elenėla, kad atbėg avinėlis, o tas jos žiedelis jam ant rago užmautas. Ta Elenėla paėmus nuo jo ragelio tą savo žiedą ir einanti, o tas avinėlis paskui sekąs.

Važiavęs pons ir patikęs tą Elenėlą su tuo avinėliu besivedančią. Tas pons tą Elenėlą liepęs sėstis į savo karietą. Elenėla sakanti:

— Ale, pon, aš norėčia, kad ir tas avinėlis nepasiliktų.

Nu, tas pons sakąs:

— Gerai, gerai, nepasiliks.

Tas pons parsivežęs namo tą Elenėlą, ir tas avinėlis namo paskui parsekęs. Ta Elenėla buvus labai graži. Tas pons ėmęs ir apsiženijęs ją. Kai tas pons ją apsiženijęs, tuoj tai viskas kitoniškai apsivertę: gražiausi kvietkai po dvarą ėmę žydėti, šulniuose vanduo į vyną pavirtęs, tas avinėlis palikęs aukso rageliais, sidabro nagelėm, o šilkų vilnelėm.

To pono vieną kartą nebuvo namie. O to pono laukugalė gyvenusios raganos. Jų buvus pirtis, ir pagal tą pirtį tekėjus didela upė. Tos raganos išsikūrenusios pirtį ir paprašiusios Elenėlą, kad ateitų — jos ją nupersiančios. Ta Elenėla jų paklausius ir nuėjus. Tos raganos ją nupėrusios ir liepusios sėstis prė to langelio, kur ta upė pagal jį tekėjus, kad prasivėdytų. Ji atsisėdus vėdinantys ir žiūrianti pro tą langelį. Tos raganos kai stūmusios į tą upę pro langelį — Elenėla ir pavirtus į lydeką.

Daugiaus ta ragana savo dukterį aptaisius tos Elenėlės drabužiais. Maunanti čeverykais — ne pačiumier. Nutašius, nutašius kojas tai savo dukteriai ir nulaidus į tą dvarą, į Elenėlės vietą. Tuoj tie visi gražiejie kvietkai nuvytę, tie vyno šulniai išdžiuvę, tas avinėlis palikęs toks nublogęs, kad ledva tiktai bepaeinąs. Tas pons parvažiuojąs ir dyvijąsys, kodel teip viskas atsimainęs kitaip.

Ta raganiukė ėmus ponui sakyt, kad reikią tą avinėlį piauti,

ir gana — nors šeimyna kaulus nugriaušianti. Tas pons mislijąs: „Kas čia par tokią atmainą, kad pirma ji teip tą avinėlį mylėjo, o dabar teip po strioku nor piauti." Tas avinėlis prašąsis:

— Laiskit mane žalios žolalės paėsti, čysto vandenėlio atsigerti — bus kraujelio daugiaus.

Daugiaus tas avinėlis nubėgęs prė tos upės ir šaukiąs:

Elen, Elen, sese mano!
Žada ponas mane piauti.
Tarnai peilius sugalando,
Mergos geldas išmazgojo.

Elenėla, upė būdama, atsiliepus:

Jonai, Jonai, broli mano!
Pasakyki ponui savo:
Tegul dirbie šilkų tinklą,
Tegul gaudai Elenėlą!

Tą dieną ir išgirdęs viens jo tarns, bet tas buvęs už kitus mažesnis, ir pasakęs ponui. Tas pons mislijęs, mislijęs ir sakąs:

— Nu, tegul būk lig rytojaus.

Ant ryto ta poni vel sakanti:

— Matai, vakar teip paliko, nu, tai šiandien tai reik tą avina papiauti. Matote, kad jis suvisu kasdien blogyn ein.

Nu, tas avinėlis ir vel prašąsys, kad jį laistų bėgt žalios žolalės paėsti, čysto vandenėlio atsigerti — bus kraujelio daugiau. Vel tas avinėlis nubėgęs ir vel tais pačiais žodžiais šaukiąs prė tos upės:

Elen, Elen, sese mano!
Žada ponas mane piauti.
Tarnai peilius sugalando,
Mergos geldas išmazgojo.

Ta Elenėla, upė būdama, vel atsiliepus:

Jonai, Jonai, broli mano!
Pasakyki ponui savo:
Tegul dirbie šilkų tinklą,
Tegul gaudai Elenėlą!

Antrą dieną išgirdęs antras to pono tarnas ir pasakęs ponui. Tas pons ir vel pasimislijęs, atidėjęs ant trečios dienos. Trečiądien ta poni sakanti:

— Šiądien tą aviną tai reik papiauti, bo jis, ilgiaus bebūdams, nusprogs, ir gana.

Tas avinėlis da prašąsys tų piovėjų, kad jį laistų žalios žolalės paėsti, čysto vandenėlio atsigerti, kad kraujelio būtų daugiaus. Tas avinėlis, nubėgęs prė tos upės, da graudžiau šaukiąs:

Elen, Elen, sese mano!
Žada ponas mane piauti.
Tarnai peilius sugalando,
Mergos geldas išmazgojo.

Elenėla vel atsiliepus:

Jonai, Jonai, broli mano!
Pasakyki ponui savo:
Tegul dirbie šilkų tinklą,
Tegul gaudai Elenėlą!

Trečiądien išgirdęs pats didysis to pono tarns ir pasakęs ponui. Tas pons tuoj savo tarnams liepęs nudirbt šilkų tinklą ir eit žvejot. Tuoj ir sugavę. Daugiaus parsivedę ir pakavoję nuo tos raganos į kitą trobą. Tuoj viskas atsimainę po senovei: visi kvietkai ėmę teip pat žydėt, šulniai vyno pilni, avinėlis aukso rageliais, sidabro nagelėm, šilko vilnelėm.

Daugiaus tas pons liepęs arklį nusmaluot, nudegutuot ir atvest, prė gonkų pastatyt. Kai atvedę, tuoj liepęs jai eiti pasižiūrėti, kokį tai gražų arklį prė gonkų atvedę. Ji tuoj išėjus žiūrianti — toks negražus. Davus jam su ranka — ir prilipus. Sakąs pons:

— Mušk su antra — atšoks.

Ši mušus su antra — ir antra prilipus. Pons sakąs:

— Spirk su koja — atšoks.

Spyrus su koja — ir koja prilipus. Sakąs:

— Spirk su antra — atšoks.

Ši spyrus — ir ta prilipus. Da pons sakąs:

— Mušk su pilvu — atšoks.

Ji mušus ir su pilvu — ir tas prilipęs. Daugiaus tas pons sakąs:

— Nu, tai dabar, arklal, bėk par laukus, par miškus, par karklynus, par šeberkštynus, išdraskyk jos žarnas ir kaulus išmėtyk. O pats parbėgdams išsiplukdyk, išsimazgok pieno upė, midaus ežere.

Tai daugiau kai bėgo tas arklys par laukus, par miškus, par karklynus, par šeberkštynus, išdraskė jos žarnas ir kaulus išmėtė. O pats parbėgdams išsiplukdė, išsimazgojo pieno upė, midaus ežere. Parbėgo čysts, gražus. Ir vel gražu visur, kaip pirma buvus.

112. [NAŠLAITĖ MEŠKOS LAUŽE]

Kitą kartą numirus motina, o tėvs paėmęs močeką. O ta buvus ragana. To tėvo buvus duktė, ir tos pamotės buvus duktė. Ta pamotė teip nekenčianti tos podukros, teip nekenčianti ir liepus tą tėvą, kad išvežtų tą savo dukterį kur nors į mišką. Tas tėvs tos savo pačios — močekos raganos — ir paklausęs, ir išvežęs į mišką. Ir įlaidęs į meškos laužą ir pririšęs pliauską prė beržo šakų. Sakąs:

— Aš čia beržus pliauskom kirsiu, tu nebijok, būk čia.

Tą pliauską kai vėjas judinąs, ji į tą beržą ir mušantys taukš taukš — ši ir mislijanti, kad tas tėvs čion medžius kert.

Šit ir parėjus meška. Ją radus nusigandusią bestoviančią. Sakanti:

— Kotre, Kotre, sukurk ugnį!

Ši tuoj ėmus ruoštis, kurt ugnį. Padavus [meška] mėsos, liepus išvirt valgyt. Ši tuoj susikūrus ugnelą, tą mėsą kapojanti, piaustanti, ruošiantys. O žiurkela, vis apė ją bėgiodama:

— Sesyt, ir man duok.

Ji vis ir tai žiurkelai numetanti. Daugiaus kai ji išvirus, pavalgiusios su tąja meška. Daugiaus ta meška ir liepianti ją:

— Kotre, eik iškūrenk pirtį ir prinešk akminų!

Ių, ši daugiaus iškūrenus tą pirtį, prinešus akminų.

Daugiaus ta meška nuėjus į pirtį ir šią nusivedus. Nusipėrus ta meška.

— Nu, tai,— sakanti,— dabar mudvi pasibovykim.

Padavus jai raktelius ir liepianti skambyt patamsiais, o ta meška užsilipus ant krosnies ir mėtanti į šią su akminais. Bet iš jos tuos raktelius ta žiurkela tuoj atėmus, o ją liepus kur į kertę pasitraukti, stovėti. Ta žiurkela bėgiojanti, vis skambindama tuos raktelius, pasieniais, o ta meška metanti su akminu ir klausianti:

— Kotre, ar aš tau tropijau?

Ta žiurkela, bėgiodama šen ten, vis atsiliepianti:

— Netropijai, ne!

Vel ta meška metanti ir klausianti. Ta žiurkela vis tiek ir tiek: „netropijai" ir „netropijai". Daugiaus ta meška išmėčius visus akminus, sakanti.

— Gana, eme namo.

Ta žiurkela atidavus jai raktelius, ir parėjusios. Tai daugiaus ta meška ją aprėdžius su šilkais, su auksais ir pakinkius šešius arklius į karietą su kučierium ir parvežus namo.

O namie, prieš jai parvažiuojant, kalala vis lojanti ir lojanti:

— Vau vau vau, parvažiuoj tėvo dukra su šešiais arkliais, su karieta, šilkais aprėdyta, auksais apsagstyta, vau vau vau!

Ta motina, ant tos kalės supykus, išbėgus, su kačerga gainiojanti po kiemą ir pamačius — į kiemą įvažiuoj karieta su šešiais arkliais. Bėgus į vidų susigėdus. Ir įein į grinčią gražiausia panela.

Daugiaus ta motina ant to tėvo barantys, riejantys, kad ir jos tą dukterį ten nuvežtų. Tas tėvs ėmęs ir nuvežęs ir įlaidęs į tos meškos laužą.

Ta meška parėjus ir sakanti:

— Kotre, kurk ugnį!

Ši sukūrus. Padavus mėsos:

— Išvirk valgyt!

Ši kapojanti, piaustanti. Šit ir ta žiurkela:

— Sesyt, duok ir man tos mėsos.

Ji paėmus šluotražį, tą žiurkelą apgainiojus. Nu, daugiaus, kai išvirus, pavalgiusios. Ta meška sakanti:

— Kotre, eik iškūrenk pirtį ir akminų prinešk.

Ši nuėjus, iškūrenus pirtį, akminų prinešus. Daugiaus nuėjusios su tąja meška, nusipėrusios. Daugiau ta meška sakanti:

— Mudvi pasibovykim,— ir jai padavus tuos raktelius, liepianti skambyt, o ji pati, vel užsilipus ant tos kriosnies, šaukianti:— Kotre, Kotre!

Ši atsiliepus, skambindama raktelius. Kai davus ta meška su pirmu akminu — ir užmušus. Daugiau šaukinanti, šaukinanti, Kotre pa Kotre, ar gyva? — nieks niekur nebekuštą. Daugiau ta meška pakinkius į sugriuvusius šūdračius blogą kuiną, ją įmetus ir išvežus namo.

Daugiaus ta kalala, prieš jai parvežant, ant pamato tupėdama, lojanti:

— Vau vau vau, parvež močios dukrą šūdračiuose, su blogu kuinu, vau vau vau!

Ta motina išgirdus, supykus ant tos kalalės, išbėgus su kačerga gainiojanti po kiemą — ir pamačius įsivelkant į kiemą blogą kuiną, šūdračiuose įdrėbtą nebegyvą [savo dukterį].

Ir gana.

113. [ANTELA IR JOS VAIKELIAI]

Buvo toks tėvelis ir toki dukterėla, ir buvo teip labai biedni, kad neturėjo nė kuo apsitaisyt ir nė ko pavalgyt. Nu, daugiau ta dukterėla išėjus į šulnelį vandenio pasisemt ir radus labai didelą žiuvį. Ji, tą žiuvį radus, mislijanti: „Tai turėsiu ko išsivirt". Ta žiuvis ir ėmus prašytis:

— Tu mane palaisk, o kad tau tiktai kada ko prireiks, tai tu tiktai pamislyk ant manės, tai tuoj tau ir bus tas, ko reiks.

Ji ir palaidus tą žiuvį.

Daugiau tai ji teip einanti vieną kartą į bažnyčią ir pamislijus: „Kai aš andai tą žiuvį sugavau, tai ji man sakė, kad ko prireiks, tau ir bus. O man kad dabar būtų gražūs drabužiai, tai aš neeičia teip nudriskus." Tuoj jai ir asą tokie gražūs šilki-

niai drabužiai. Ji apsitaisius nuėjus į bažnyčią. Daugiaus parėjus iš bažnyčios ir pasidžiausčius ant garadų.

Važiuojąs toks karalaitis pro tuos namelius ir pamatęs išdžiaustytus tuos drabužius. Sakąs:

— Tokie čia blogi nameliai, o tokie čia gražūs drabužiai išdžiaustyti.

Liepęs tam savo kučieriui eit į vidų pasižiūrėt. Tas įėjęs pasižiūrėjęs ir išėjęs sakąs:

— Čia drabužiai gražūs, bet kad tamsta pamatytum, koki viduj panela, tai da gražesnė.

Tas karalaitis sakęs:

— Liepk ją išeiti lauka.

Tas kučierius įėjęs vel sakąs:

— Tamstą prašė karalaitis išeiti.

Ji neklausanti. Daugiaus tas pats karalaitis įėjęs. Kai įėjęs, jam teip ji patikus — jis ją ir išsivedęs, pasisodinęs į savo karietą, parsivežęs namo ir apsiženijęs.

Daugiaus tam karaliui reikėję eiti ant vainos. Ji palikus namie pati viena. Daugiaus raganos vis einančios pro jos langus ir nešančios teip gražius kvietkus. Ji siunčiant savo tarnus, kad jai nupirktų tų kvietkų. Išsiuntus vieną — tos raganos sakančios:

— Lai išeinie pati poni, tai mes jai duosme.

Nu, ir išėjus su visais savo tarnais. Tos raganos sakančios:

— Lai visi slūgos einie atgal į vidų, mes su ponia pareisme namo, duosme jai kvietkų, pasišnekėsme ir atlydėsme atgal.

Daugiaus ta poni ir nuėjus su tom raganom. Tos raganos ją parsivedusios namo, drabužius nuvilkusios, ją pačią sudeginusios ir tuos pelenus subėrusios į marę. O savo dukterį su tais drabužiais aprėdžiusios, su visais kvietkais ir nulydėjusios.

Kaip ta raganyčia į tą karaliaus dvarą atėjus, tai visi tarnai smūtni palikę. Tas karalius kai parėjęs nuo vainos, ir tas teip nebebuvęs linksmus. Jis, jau, mat, supratęs, kad nebe toki ta jo poni.

O aną kai tos raganos sudeginusios ir pelenus subėrusios į marę, tai iš tų pelenų atsiradus antela ir pasidėjus keturius kiaušinėlius ir išperėjus du vaikelius, o du paperais palikę. Tai

ta antela aprėdžius, apvilkus baltais marškinėliais ir siuntus tuos savo vaikelius, sakanti:

— Eikit jūs pas savo tetytę. Jūs nulėkit į karaliaus sodną, o kad jum norės karalius sugauti, tai jūs nepasiduokit.

Daugiaus jiedu nulėkę ir nusilaidę į to karaliaus sodną ir bėgioją. Tas karalius juos pamatęs ir norėjęs sugauti, bet jiedu nepasidavę. Parlėkę motinai pasisakę. Tai ji jiems antrą dieną padavus du kiaušinėliu ir vel liepus lėkti į tą patį sodną ir jau pasiduoti tam savo tėveliui karaliui.

Tas karalius tuos vaikelius sugavęs, įsivedęs į vidų, pamylėjęs pavalgydinęs ir suguldęs to pačio trobo, kur ta ragana buvus. O tiedu vaikeliai tuos kiaušinius pasidėję po galvų ir užmigę.

Ta ragana naktį ir einanti tų vaikelių piauti. Tuoj tie kiaušiniai, po jų galvų būdami, ir saką:

— Atein, atein, papiaus, papiaus...

Ta ragana pamislijus: „Tai, mat, jiedu da nemiegt — ims rėkti, ir karalius išbus, pajus."

Antrą naktį guldamies tie vaikeliai tuos kiaušinius pasidėję ant lantynos. Vel kai jiedu sumigo, ta ragana einanti piauti — ir vel tie kiaušinėliai saką:

— Atein, atein, papiaus, papiaus...

Ta ragana ir vel atsitraukus, bijodama, kad nepajustų karalius.

Trečią naktį guldamies, pasidėję į pečiurką. Ir vel ta ragana einanti piauti. Tie kiaušinėliai sudžiuvę — mažiau besaką:

— Atein, atein, papiaus...

Biškį pabuvus, einant vel — jau tie kiaušinėliai da mažiau besaką... Trečiąkart einant — jau ką tik begirdėt, čyst sudžiuvę:

— Atein, atein, papiaus, papiaus...

Ketvirtąkart einanti — gi nieko nebegirdėt. Ėmus ir papiovus.

Daugiau tas karalius rytą radęs nebegyvus. Nu, ką gi, aprėdę ir nulydėję į bažnyčią. Kai tiktai nulaidę, tuoj pro langą antela įlėkus ant tų vaikelių, verkianti verkianti. Tas kara-

lius norėjęs ją sugauti, bet ta antela tuoj pro langą spurst lauka ir išlėkusi. Bet ir vel po valandos įlėkus ir vel, ant tų vaikelių nusilaidus, verkianti ir verkianti. Tas karalius pritykojęs ir užsiautęs su savo ploščium. Daugiau žiūriąs — kad ta jo, kur pirma buvo, pati. Daugiau tuoj tą raganą liepęs sudegyt, ir gana.

114. [KELIONĖ Į PRAGARĄ]

Buvus pamotė ragana, o jos podukra Elenėla ir jos pačios duktė Marė. Ta pamotė tos Elenėlės teip nekentus, teip nekentus — vis žodžio gale sakydavus:

— Eik tu į peklą slūžyt.

Daugiaus ta Elenėla matanti, kad jos ta ragana nekenčianti, — eisianti kad ir į peklą slūžyt. Ir išėjus. Einanti, einanti, beeidama ir radus arklalį, teip kirminais apkibusį, teip apkibusį. Tas arklalis jos prašąs:

— Elenėl, Elenėl, nukrapštyk tu nuo manės tuos kirminus.

Ji tuoj nukrapščius ir nuėjus. Beeidama patikus karvę, tokią pritvinkusią. Ta karvė, ant ragų milžtuvę užsikabinusi, vel prašanti:

— Elenėl, Elenėl, pamilžk tu mane.

Ji vel tą karvę pamilžusi ir nuėjus. Toliau paėjus, radus pečių besikūrenantį. Tas pečius ją vel šaukiąs:

— Elenėl, Elenėl, pakurstyk tu mane.

Ji ir prė to pečiaus priėjusi ir pakursčiusi. Daugiau ir nuėjus į peklą. Kai nuėjus į peklą, ir pristojus ant metų. Tuoj jai velns liepęs eiti karvės milžti ir padavęs kūjį. Sakąs:

— Kai tu milši karvę, tai tos katės, kur prašys nuo tavės pieno, tai tu joms su tuo kūju vis mušk par kaktą.

Ji kai nuėjus tos karvės milžt, tuoj ją dūšelės ir apspitusios ir prašančios:

— Elenėl, duok ir mums to pieno.

Tuoj Elenėla ir davus joms.

Daugiaus ji tuos metus kai atslūžijus, tai tas velns jai išvedęs du porius arklių ir liepęs ją skirtis. Tos dūšelės ją liepiančios kur blogesnius imti. Tas velnias liepiąs geresnius. Bet ta Elenėla tų dūšelių paklausius ir ėmus tuos, kur jos jai

rodijo. Daugiau tas velns išvežęs dvi karietas ir vel liepęs ją skirtis. Tos dūšelės ją liepiančios imti kur blogesnę. Velns rodijąs geresnę. Bet Elenėla tą ėmus, kur jai dūšelės rodijo. Nu, daugiaus tas velns parodęs dvi skrynes: vieną gražesnę, kitą blogesnę. Tos dūšelės rodijančios imt blogesniąją. Velns — geresniąją. Elenėla ir ėmus tą blogesniąją.

Daugiaus Elenėla viską susitaisius ir važiuojanti. Tuoj bevažiuodama pasitikus tą arklalį su teip gražiu balnu. Ir liepiąs:

— Elenėl, nusiimk nuo manės tą balną.

Ji nusiėmus ir vežantys. Pavažiavus vel pasitikus tą karvę — užsimovus milžtuvę sviesto ir sakanti:

— Elenėl, atsiimk tą sviestą nuo manės.

Ji pasiėmus ir įsidėjus sau į karietą. Daugiau pavažiavus radus tą pečių. Tas sakąs:

— Elenėl, išsiimk tuos pyragus sau iš manės.

Elenėla išsiėmus visus ir parvažiavus namo.

Parvažiavus visa graži, pasirėdžius: karieta žibanti po vienu auksu, arkliai gražūs, skrynė pilna vienų aukso piningų. Ta pamotė, kai pamačius Elenėlą teip bagotą parvažiavusią, tuoj ėmus tą savo dukterį varyt:

— Mare, eik ir tu į peklą slūžyt.

Ir ta Marė išėjus. Daugiaus Marė einanti, einanti, beeidama ir radus tą arklalį, kirminais apkibusį. Tas arklalis prašąs jos:

— Marait, Marait, nukrapštyk tu nuo manės tuos kirminus.

Ji sakanti:

— Aš neturiu čėso, man reik eit į peklą slūžyt.

Ir nuėjus. Paėjus toliau, radus tą karvę, ant ragų milžtuvę užsikabinusią. Ta prašanti:

— Marait, Marait, pamilžk mane.

Vel ta Marė atsakius:

— Neturiu čėso, man reik eiti į peklą slūžyti.

Vel beeidama radus tą pečių besikūrenantį. Tas pečius jos prašąs:

— Marait, Marait, pakurstyk tu mane.

Ji ir pečiui teip atsakius:

— Neturiu čėso, man reik eit į peklą slūžyti.

Daugiaus ji ir nuėjus į peklą. Tas velns ir jai padavęs milžtuvę, liepęs eit karvės milžt. Ir padavęs kūjį, liepęs tas kates su tuo kūju mušt, kur prašysiančios pieno. Daugiaus ji nuėjus tos karvės milžt — tos dūšelės prašančios:

— Marait, duok ir mums to pieno.

Ji tuoj joms su kūju par galvas ir duodanti.

Daugiaus kai ji atslūžijo tuos metus, tas velns jai ir mokės tą algą. Daugiaus išvedęs du poriu arklių: vieni buvę gražūs, antri blogi. Tos dūšelės ir jai rodijančios imti tuos bloguosius, — kad ir joms nedavė pieno, mušo. Matai, tie geriejie pavirst į blogus. Bet ji jų neklausanti, imanti geruosius. Daugiau velns dvi karietas išvežęs — vel tos dūšelės rodijančios imti tą, kur negražesnė, bet ši imanti gražiąją. Velns dvi skrynes pastatęs: vieną gražią, antrą negražią. Tos dūšelės liepusios imti negražiąją, bet ji pasiėmus gražiąją.

Daugiaus viską susitaisius ir važiuojanti džiaugdamos. Bevažiuodama pasitikus tą arklalį su teip gražiu balnu — ši tuoj puolus nusiimti. Tas arklalis ir spiriąs, ir kandąs — niekaip nesilaidęs, ir gana. Daugiau bevažiuodama pasitikus tą karvę su pilna milžtuve sviesto. Ši vel prė to sviesto puolus. Ta karvė jai durianti, spirianti — ir ta nesilaidus. Privažiavus ir tą pečių — pyragai kvepią tiktai. Ši prė tų pyragų puolus imti lauka. Tas pečius tuoj ugnį tik laidžiąs ant jos, puolanti liepsna iš to pečiaus.

Daugiaus ji ir parvažiavus namo. Bėganti ta jos motina priešais, pamačius savo dukterį parvažiuojant. Puolus prė skrynės. Tiktai atvožus — tuoj liepsna kad šokus iš tos skrynės. Tai ir ta Marė su visa savo motina ten paliko — sudegė.

115. [NUMIRĖLIŲ IMTYNĖS]

Aš kitą kartą kai buvau lavininku prė dvaro. Vieną kartą, su akonumo paliepimais žmonis varinėdams į dvarą, sugaišau, ir užėjo tamsi naktis, man į dvarą negrįžtant. Aš buvau raits. Joju, joju ir bejodams pamečiau kelią. Tamsu, lynoj,

nieko nebežinau, kur čia dabar aš benujosiu. Bejodams aš ir pamačiau švieselą. Prijoju — rodos, viena pati trobela. Nusėdau nuo arklio, arklį prisirišau prė tvoros, o pats įėjau į vidų. Įėjęs žiūriu — nabašninks viens pats beguliąs. Žvakė žib galvūgaly, o žmogaus nė vieno. Aš įėjau, tuoj atsiklaupiau, poterius ir kalbu. O man buvo lygiai toks nedidelis šunelis, ir tas kartu su manim į vidų bėga. Tas mano šunelis, apė tą nabašninką bešniukštinėdams, ir ėmė urzti. Aš misliju: kas čia yr, ko jis čia urdž? Žiūriu, žiūriu, kad tas nabašninks tą mano šunelį su pirštu bekibiniąs. Aš nusigandau, ėmiau bijot. Tuoj parsižegnojęs puoliau lauka prė savo arklio. Ko greičiausiai sėdau ant nugaros. Tas nabašninks, buldu buldais nuo lantų atsikėlęs, paskui mane gintis. Mano šuniuks, jam už kulnių graibydams, tik urrr, urrr... Aš kiek tik begalėdams savo arkliui tik duodu par šonus, su kulniais mušu, spardaus į papilvą, kad tik greičiaus tas mano arklys lėktų. Aš lakiu kiek begalėdams, arklys mano ein priguldams, o tas nabašninks vis tik mane graibo ir graibo. Tiktai ką tas mano šuniuks jam vis už kulnių, tai jis vel su tuo šunim sugaišt, bet ir teip, mane prisigindams, man visą ploščių sudraskė.

Daugiau aš bejodams ir pamačiau kitą švieselą. Nu, daugiau aš ant tos tiesiai ir joju. Prijoju — vel toki pat trobela. Tuoj nuo arklio nusėdau, puolu į vidų, žiūriu — gi vel toks pat nabašninks ant lantų beguliąs. Ans pasiliko su tuo mano šuneliu besidarbuodams, besigindams. Aš čia įpuolęs nebežinau, ką daryt. Žmogaus teipgi nėr nė vieno. Aš tuoj parsižegnojau, atsiklaupęs poterius ir kalbu. Tas nabašninks begulėdams man prašneko:

— Atrišk,— sako,— man kojas.

Aš tuoj pripuolęs mazgą palaidžiau, atmezgiau. Jis tuoj sėdos ir stojos stačias ir man pasakė:

— Kai ans įpuls čia į mano grinčią, tai kai mudu susirisme, tai kad matysi, jei ans mane užveik, tai tu man padėk.

Tuoj šit ir įpuolė ans, tuoj jiedu ir susiėmė į glėbius. Nu jiedu ristis, nu jiedu ristis! Ritos, ritos, bet šis aną ir užveikė. Kai užveikė — sulamdė, sumyniojo, sutrypė ir išmetė lauka pro duris. Ir pasakė:

— Daugiau jis čia nebegrįš. Jis buvo tavo ir mano neprietelius.

Daugiau tas nabašninks vel atsigulo ant lantų, mane liepė vel jam surišt kojas. Aš jam surišau ir vel atsiklaupiau poterių sukalbėti. Man bekalbant poterius, tuoj akys atsivėrė. Žiūriu — pilna žmonių grinčia, gied, ant suolų susėdę apė tą nabašninką, ir gana.

O gal ir pas aną nabašninką teip pat buvo pilna troba žmonių? Gi gal kaip čia pilna, gal ir ten teip pat buvo pilna.

116. [GYVATĖ PATI]

Kitą kartą buvęs strielčius. Jis vaikščiojęs, vaikščiojęs po mišką ir užėjęs tokius gražius namus miške. Įeinąs, žiūriąs — kieme toks gražus jautis prė tvoros pririšts. Daugiaus įeinąs į vidų — randąs pasirėdžiusią vienuose šilkuose ponią. Ta poni liepus jį eiti į tokį gražų kambarėlį. Jis ten įėjęs ir žiūriąs pro langą. Ir pamatęs — atein, atein daugybė panų, teip gražiai pasirėdžiusių. Ir tos panos tur katra viena savo rankose rykštę ir vis praeidamos tam jaučiui kert su savo rykšte. Bet tas jautis tiktai vis įsiręž, kai jam sukert. O ta poni vis kožnai vienai pasako, [ką padaryti] ant rytojaus:

— Tu tą ir tą gyvuolį nukirsk, tau tas ir tas žmogus nukirst.

Jau visas atlaidė. Šis žiūriąs pro tą langą — dar viena visų paskiaus atein, bet ta už visas gražesnė. Ji, eidama pro tą jautį, su savo žaba kai sukirtus — tas jautis tuoj kritęs ant žemės ir gatavs. Tuoj kai ta įėjus pas tą ponią, jai sakanti poni:

— Tau tas strielčius to mūsų miško ryto nukirsti.

Daugiaus teip šį suėmus baimė, teip suėmus, kad šis nebeišmanąs nė penkių — ar eit, ar stovėt. Daugiaus ta poni, kai visas atlaidus, ir šį iš to kambario išlaidus. Sakanti:

— Ar tu girdėjai, kaip aš ant tavės sakiau, ką tau ta gražioji pana ryto padarys?

Šis nusigandęs sakąs:

— Girdėjau!

Daugiau ta poni sakanti:

— Ar tavo motinos tebėra visi šliūbiniai drabužiai?

Šis sakąs:

— Tebėra.

— Tai ryto rytą, kai eisi rugių piaut, surišk dvylika kūlalių rykščių ir, pasiėmęs visus motinos šliūbinius drabužius, išsinešk kartu į lauką ir pasidėk ten pat. Daugiaus, kai trečią pėdą rugių kirsi, ir pamatysi gyvatę. Tai tu tuoj su savo motinos šliūbiniu šnypštuku griebk ir suspausk jai buožį ir pagauk lupt su tom rykštėm: lai ji raitykis kaip nor apė tavo rankas ir apė tave patį — neįkirs. O tu ją korok ir korok, kol ji pasivers į tokią paną, kaip dabar ją matei. Daugiaus ji tavės prašysis: „Laisk, aš tave pabučiuosiu." Tu nelaiskis, bo ji tave nukirs. Kai pasivers į tokią paną, tai tu tuos jos drabužius plėšk žemė ir vilk su savo motinos tais šliūbiniais marškiniais, o tuos jos gražiuosius drabužius tuoj sudegyk.

Ji jau viską teip pasakius ir išlaisdama vel sakanti:

— Ale tu neužmiršk, kaip aš tau sakiau, teip padaryti.

Šis sakąs:

— Gerai, gerai, neužmiršiu, ne.

Daugiaus ant ryto jis susiieškojęs visus motinos šliūbinius drabužius ir tą šnypštuką, kaip tiktai ta poni sakė. Susirišęs dvylika kūlalių rykščių ir išėjęs rugių piaut su šeimyna. Ir viską nusinešęs ten pat į dirvą. Daugiaus tuoj iškirtęs du pėdu, trečią kertąs — ir pamatęs po pėdu gyvatę. Tuoj jis su tuo motinos šliūbiniu šnypštuku ją greibęs už buožies ir suspaudęs. Greibęs rykštes — nu kapot, nu pliekt. Sutrūkęs tas, kits ir bent keli kūlaliai. Nu ši raitytis, nu raitytis ant rankų ir ant jo paties, — bo jis duodąs ir duodąs. Baigiąs jau ir rykštes daužyt, bo ji nevirstant į paną, nevirstant. Su dvyliktuoju kūliuku kai ėmęs kapot — ir pasivertus į tokią pat gražią panelą — vienuose šilkuose pasirėdžius. Kai pasivertus į paną, prašantys šio:

— Laisk tu mane, aš tave pabučiuosiu.

Nu, šis — kada matei! Tuoj jos tuos gražiuosius drabužius nudrėskęs, tais motinos šliūbiniais aprėdęs marškiniais, pas-

kui kitais visais drabužiais. Tuoj jos gražiuosius drabužius mislijęs degint, bet ir vel jam pagailę. Jis parnešęs namo ir klėty pakėlęs grindą ir pakišęs, o ją pačią pristatęs po savim rugių rišt. Jis piaunąs, o ji rišanti.

Daugiaus po rugpiūčio tuoj susiženiję ir ilgai gražiai gyvenę. Bet ji vis atsimindama dūsaudavus, kad jai čia nėsą teip gerai, kaip tenai. Vieną kartą ji ėmus labai šį bučiuoti:

— Ai, ai, ai,— sakanti,— kad kas man atiduotų tuos mano gražiuosius drabužius, tai aš nebežinau, ką tam gerą padaryčia.

Šis sakąs:

— Tai argi tamstai teip jų labai reik?

Ji sakanti:

— Ai, kaip reik, labai reik.

Jis atkėlęs klėties grindą ir paėmęs, padavęs jai. Ji tuoj apsitaisius:

— Sudiev! — šiam [pasakius], — pakš ir pabučiavus. Ji tuoj pavirtus į gyvatę, o jis ir numiręs.

117. [TRYS BROLIAI]

Buvę du broliai mandrūs, o trečias durnius. Jiem tėvs numirdams nepasakęs nieko apė dalies pasidalinimą. Nu, tai tie mandriejie saką:

— Imkim, broliai, katras po glėbį šieno, ir paskui katrą kiek gyvuolių seks, tai tam tie ir bus.

Nu gerai, ir tas durnius ant to sutikęs. Daugiau šiedu mandriejie pasiėmę kur tik geresnio šieno glėbius, o tas durnius susiglemžęs kuškį kokių ten supuvusių šiaudų. Galvijus palaidę — gi tie visi paskui tą šieną ir einą ėsdami, o prė to durniaus šiaudų tiktai priėjęs toks veršgalys, utėlių papiauts.

Daugiau kai parsiskyrę tą bandą, tiedu mandriejie savuosius gyvuolius šėrę ko geriausiai: su šienu, su miltais. O tas durnius vel teip pat [duodąs] kokių apačių, kur po šienu pakloti šiaudai supuvę. Kad jis matąs juos miltus nešant, tai jis pelenų kokias rieškučias nunešęs įblandžiąs savojui. Gi ži-

noms, ar ilgai, su tokiu pašaru mitinams, bus gyvs gyvuolys? Neilg trukus ir nusprogęs. Nu, nusprogo — nusprogo. Jis nusilupęs tą skūrelą, susidžiovinęs, daugiau užsidėjęs ant kupros ir išėjęs į svietą. Daugiaus ėjęs, ėjęs, jam beeinant, ir užėjus naktis. Šis įeinąs į vieną kiemą ir prašąsys nakvynės. Gaspadinė viena pati nepriimanti, sakanti:

— Parvažiuos gaspadorius — nėra vietos, eik kitur.

Daugiau šis ir išėjęs pro duris ir mislijąs: „Tamsi naktis, kur čia dabar aš beeisiu, kur čia kitur aš begausiu..." Daugiau ėmęs kopėčiom ir užlipęs ant aukšto ir atsigulęs. Ant aukšto lubose buvęs langs dūmams išeiti, o tas langs nebuvęs uždaryts. Šis prė to lango ir pasitaisęs patalą.

Daugiaus, jam ten beguliant, gaspadinė prisitaisius lašiniuočių, išvirus kilbasų, visako prisistorojus. Šit ir ateinąs toks jauns, gražus vaikiuks. Tuoj ta gaspadinė jį mylianti. Pasisodinus už stalo, apdėjus stalą visu kuo: balčiausiais pyragais, arielka, mėsos [padėjus]: žąsį, kilbasus ir lašiniuočius. Jiedu ten gerią, valgą, myliąsys. Šis tik žiūrįs pro tą langą, galvą pasidėjęs, ir gana.

Daugiau pačiame tame jų įsimylėjime šit į kiemą tararara gaspadorius ir įvažiavęs. Šiedu nebesumaną iš to strioko, kur pulti. Tas jaukytinis užpuolęs į užpečkį, o ta gaspadinė tiktai greibianti nuo stalo valgymus: žąsį, kilbasus ir lašiniuočius su bliūdu padėjus po lovos, pyrago bulką ant lantynos, arielkos plėčką ant šėpos — šviesą užpūtus, o pati įvirtus į lovą ir gulianti. Tuoj gaspadorius įėjęs į vidų, sakąs:

— Pūskit šviesą!

Gaspadinė, lovo gulėdama, ėmus bartis:

— Ar tu negali įsipūsti: kaszin kur naktims jodais, aš teip visa naktis be miego sergu.

Tas gaspadorius įsipūtęs šviesą, nusivilkęs drabužius, atsisėdęs ant suolo ir prašąs valgyt. Ta gaspadinė gulėdama:

— Da čia jam valgyt reik! Gi ot ten pat už stalo ant suolo kertė yra puskepalis duonos.

Gaspadorius sakąs:

— Taigi viralo šiandien nė rytą nesrėbiau — ar nėra ko?

— Gi ot ant pryžedos yra pusė puodo barščių.

Tas gaspadorius pasiėmęs tuos barščius, su tąja duona ir srebiąs.

Tas durnius, ant to aukšto gulėdams, pro tą viršutinį langą viską matęs — nebenuguliąs, pas tą gaspadorių neįėjęs. Palangvaite atsikėlęs, nulipęs nuo aukšto, įėjęs į vidų ir prašąsys:

— Gaspadorait, ar nepriimtum manės į nakvynę?

Gaspadorius sakąs:

— Kodel ne, yra vietos. Nusitaisyk, eik šen prė večerės.

Šis tuoj nusivilkęs viršutinius drabužius ir priėjęs prė tos jos večerės. Valgą jiedu šį tą šnekėdamies, o ta jam skūrela ant nugaros pririšta. Šis valgydams tą savo skūrelą ir subrazdinęs: Sakąs:

— Cit, kam čia tuoj niekus reik šnekėt. Aš kiek svieto parėjau, kiek mačiau, o niekam nieko nesakau.

Gaspadorius klausiąs:

— Tai kas čia ką sako?

Šis:

— Gi ta mano skūrela ant nugaros nenukenč.

Gaspadorius:

— Tai ką ji sako?

— Gi sako, kad po lovos bliūde asą mėsos: žąsis, kilbasai ir lašiniuočiai.

Tas gaspadorius einąs žiūrėt — yra. Pasidėję ant stalo ir valgą. Šis vel tą savo skūrelą braz braz braz ir sakąs:

— Cit, kam čia reik daug šnekėt. [Aš kiek svieto parėjau, kiek mačiau, o niekam nieko nesakau.]

Gaspadorius klausiąs:

— Tai ką ji dabar sako?

— Gi sako, kad ant šėpos asanti plėčka su arielka, o ant lantynos — bulka pyrago.

Gaspadorius einąs, žiūriąs — ir randąs. Vel jiedu gerią ir valgą. Ir vel ta skūrela braz braz braz. Šis:

— Cit, [kam čia reik daug šnekėt. Aš kiek svieto parėjau, kiek mačiau, o niekam nieko nesakau.]

Gaspadorius klausiąs:

— Tai ką ji čia dabar sako?

Šis sakąs:

— Liep atvirint karštai vandenio.

Tas gaspadorius jam sakąs:

— Tamsta, svetel, prašom gert, valgyt.

O jis pats tuoj susikūręs ugnį, vandenio katilą atvirinęs ir, vel prė stalo priėjęs valgyt, klausąsys, ką ta jo skūrela lieps dirbt su tuo karštu vandeniu. Šis ir vel brazdu brazdu subrazdinęs skūrelą. Tas gaspadorius klausiąs:

— Ką gi dabar sakė?

Šis:

— Gi liep su tuo karštu vandeniu šlakstyt iš užpečkio piktąsias dvasias.

Tas gaspadorius tuoj vantą pasiėmęs ir ėmęs liet par viršų pečiaus į užpečkį. Vieną, kitą kartą užliejęs. Tas, už pečiaus gulėdams, ėmęs rėkti:

— Ui, ui!

Šis sakąs:

— Liek, liek daugiaus!

Ans iš užpečkio tai kad mukęs lauka ir išpūtęs sau.

Daugiaus tam gaspadoriui tokie dyvai pasidarę: iš kur, kaip ta jo skūrela tiek daug gal žinoti? Ir ėmęs jo prašyti:

— Parduok tu man ją.

Šis sakąs:

— Tai kad aš daugiau nieko nebegalėsiu žinoti.

— Kas buvo, kad tu negalėsi žinoti, ale aš tau piningų, kiek tiktai tu prašysi, aš tau užmokėsiu.

Šis pamislijęs ir paprašęs:

— Pripilk man tą skūrelą pilną auksinių ir sidabrinių piningų, tai atiduosiu.

O tas gaspadorius buvęs labai bagots. Pripylęs jam tą skūrelą pilną. Šis piningus sau susipylęs ir parėjęs pas tuos savo brolius. Tie žiūrią, kad jis teip daug tų piningų turiąs. Jiedu klausią:

— O tai iš kur tu gavai?

Šis atsakęs:

— Kad žinotumėte, brolaičiai, kad aname mieste gyvuolių skūros labai brangios! Mano to nusprogusio veršelio buvo, o matote, kiek aš už ją gavau.

Šiedu susitarę:

— Jau kad tas mūsų durnius už tą savo sprogeną tiek piningų galėjo gauti, tai kiekgi mes begausme už tokių savo gyvuolių skūras?

Ėmę išpiovę jie savo visus gyvuolius ir nuvežę skūras ten, į tą miestą. Tuoj palicija pamačius, kad jie tiek daug skūrų tur, suėmus ir į turmą nuvarius:

— Tai jūsų gyvuoliai užsikrėtę buvo kokiom ligom, kad tiek skūrų vienu kartu nulupot! Jūs užkrėste ligas ir kitiem gyvuoliam ir žmonim.

Jiedu kol atliko, kiek privargo. Nu, jau grįždami namo, tariąsys:

— Kai pareisme namo, tai mudu tą savo durnių užmušme, kad jis mums teip apgavo.

Parein jiedu namo — atrand motiną numirusią. Užmiršo ir tą, kad žadėjo savo brolį užmušt. Dabar jie ant jo supykę:

— Tai tu žinokis, motiną pakavok.

Šis tą savo motinėlą įsidėjęs į ratelius ir vežąsys. [Ir] kiaušių tarbelo kokį dvidešimt. Nusivežęs į turgų, tą savo motiną suramstęs su medžiukais rateliuose sėdom, tuos kiaušius į jos tarpkojį padėjęs, o pats apsukui nuo tolo ir vaikščiojąs. Šit ir prieinąs toks driūts, raudonikis, pasirėdęs pons. Ir klausiąs:

— Boba, po kam parduodi tuos kiaušius?

Ši bo sėdž, sėdž suramstyta. Tas ir vel klausiąs. Ji bo nieko nesako, nieko. Tas pons jai kumšt su savo ranka:

— Boba, ar girdi, ko nieko nesakai?..

Ta pastumta keverkš iš tų ratelių ir išvirtus. Šis tuoj prė to pono:

— Motiną mano užmušo! Motiną!

Tas pons nusigandęs:

— Cit, tylėk! Še tau piningų, kiek tu nori, tik tu nieko nebesakyk.

Šis sakąs:

— Pripilk man piningų tuos ratelius, tai aš nieko nebesakysiu.

Tas pons jam pripylęs tuos ratelius pilnus piningų. Šis motiną nuvežęs į kapelius, pakavojęs. Su pilnais rateliais ir parvažiuojąs namo piningų. Tie broliai pamatę tuoj klausią:

— Tai iš kur tu gavai tiek daug piningų?

Jis atsakęs:

— Gi į aną miestą nusivežiau savo matušėlą, tuoj iš manės atpirko ir užmokėjo tiek daug piningų.

Daugiau šiedu susitarę:

— Tai kad jis, durnius, tiek daug gavo už tą senę, ogi mudviejų tokios jaunos pačios, tai kiek mudu begausme!

Jiedu užmušę ir nuvežę į tą miestą. Tuoj ant rinkos, palicija žinią [gavus], kad užmušti žmonys. Tuoj juosdu suėmę, ir tiek. Jau ir keli metai išėję, kol jiedu atsipakūtavoję. Nu, jiedu, turme sėdėdami, šnekąsys:

— Jau tai dabar kai namo pareisme, tai tam savo durniui nebedovanosme.

Po kelių metų, kai atlikę, ir eina keršydami namo. Tuoj parėję šį į maišą įkišę ir nusinešę prė upės prigirdyt. Nueiną — užšalus upė, o kirvio nenusinešę. Ir siuntinėjąsis:

— Tu eik namo kirvio atnešt, tu eik namo kirvio atnešt...

Daugiau pametę tą maišą ir parėję abuodu namo to kirvio atsinešti. Šis, tame maiše būdams, girdžiąs, kad kupčius arklį niūk, važiuodams pro jo šalį. Šis sakąs:

— Nemoku skaityt, nemoku rašyt, o žad mane karalium dėt.

Tas kupčius išgirdęs tuoj prė šio:

— Aš moku skaityt, aš moku rašyt, mane lai ded karalium.

Nu, šis sakąs:

— Laisk mane lauka, o tu ir galėsi būt sau karalium.

Šis iš maišo, tas kupčius į maišą. Tuoj jis užrišęs ir nuvažiavęs sau užuolankom namo. Tiedu atsinešę kirvį, prasikirtę eketę ir nešą kišt su tuo maišu. <...>

Tuoj įkišę į vandenį ir palikę. Pareiną namo — tas jų durnius apsidžiaustęs visas savo tvoras su šilkinėm gražiausiom skarom. Šiedu rodąsys viens kitam:

— Žiūrėk, žiūrėk, gi jau mūsų durnius ir namie. Eme paklaust, kaip, iš kur jis tų tiek gražių matarijų ir skarų gavo.

Jis jiem atsakęs:

— Tai, mano brolaičiai, kad jūs mane į pakraštį teįkišot upės, tai tiktai tiek teradau, o kad būtumėt į vidurį, tai daugiaus būčia gavęs.

Nu, ką čia dabar jiedu darys? Susitarę:

— Eme mudu į vidurį tos upės, prasikirtę eketę, sulįsme, tai mes už jį daugiaus rasme.

Nuėję, prasikirtę eketę — tuoj viens į maišą noriąs pirma lįst, antras noriąs. Nu, daugiau abuodu sulindę besiginčydami, besivajavodami ir įsiridinę į tą eketę ir prigėrę. O tas durnius sau bagots ir gyvenąs.

118. [IR VELNIAS NEPAGYVENA]

Kitą kartą buvus pati teip nedora, teip nedora, o jos vyrs gers. Ji jį visaip kaip lojodavus, bardavus, ir mušdavus, ir pešdavus, o jis retai kada kokį žodelį priešais jai pasitūrėdavęs. Tas žmogus, jau labai nuo jos įveikts, suserg ir miršt. Šit prė jo smerčio ir pribuvę aniuols ir velns. Tas aniuols velniui sakąs, kad tu jo negausi. Bet tas velns sakąs:

— Kaip tai? Ar aš negirdėjau, kad jis prieš pačią tūrėjos, murmėjo ir barės.

Aniuols sakąs:

— Ar tu nežinai, koki jo pati nedora? Kaip jis būtų galėjęs su jąja gyvent, teip nepasitūrėjęs, nepasibaręs?

Velns:

— Kodel ne, aš su jąja būč gyvenęs kai aniuols!

Aniuols sakąs:

— Nu, gerai, tai tu su jąja apsiženyk ir vienus metus tiktai išgyvenk nesusibaręs, tai tu jo dūšią ir gausi.

Tas velns su aniuolu teip ir susiderėję. Kai tą nabašninką pakavoję, tas velns tuoj pasivertęs į tokį gražų jauną vaikiu-

ką ir nuėjęs pas jos susiedą ir prašąs, kad jį tai našlai, savo susiedei, pripirštų. Tas susieds sakąs:

— Tai ale kad ji pikta, tu toks jauns vaikiuks prapulsi, su jąja begyvendams.

— Nu, niekàs, aš teip padarysiu, kaip ji mane lieps, kaip ji man prisakys.

Daugiaus tas susieds jį nusivedęs — tuoj sutiktuvės, šis ein, ji im, ir gyven lig šliūbo. Daugiaus šis nežinąs, ką čia dabar reik dirbti — ein šen, ein ten. Ji pamačius, tuoj ir ėmus ant jo rėkt, bartis:

— Koks tu ne gaspadorius, ar tu nematai, kad kieme nebėra kuo pečiaus pakūrent, nė medžių, nė žabų,— nėr kuo valgyt išsivirt.

Tas tuoj ko greičiausiai puolęs į mišką, prirovęs stačių aglių, prinešęs ir primetęs visą kiemą, kad nė pro duris nebėra kur beišeiti. Šiji išeinanti pro duris, žiūrianti — kas čia tiktai pasidarę. Daugiaus kai imsiant šį lojot:

— Koks tu ne gaspadorius, kad tu teip sumetei tuos savo žabus — ans, nabašninks, tai, būdavo, gražiai sudės į pastoges, o tu dabar teip padirbai, kai velns.

Šis nusijuokęs. Ta pati, kai pamačius jį juokiantis, — kai puolus ant jo su vėzdu mušt ir sakanti:

— Mano nabašninks tai buvo žmogus gers kai aniuols.— Šis susiraukęs.— O tu iš kurios peklos atėjai!

Šis vel negaliąs tvert juokais. Ta boba nusibarus nusiriejus, įėjus į grinčią. Šis tuo tarpu nupuolęs pas tą savo piršlį, sakąs:

— Susiedėl, blogai, musėt, aš nebeištversiu, reiks bėgt.

Tas piršlys:

— Kodel?

Velns sakąs:

— Kad nebegal tvert: baras, kad medžių nėsą. Aš prinešiau — baras, kad nėsą kur apsisukt kieme, reikią į pastoges sudėt. Matau, kad nebepareis pastogėse. Ji ant manės sako, kad aš kai velns. Man juokai. Ji tuoj puol mušt manės. Tą savo nabašninką gir — aš negaliu tvert. Bėgsiu, susied!

Piršlys sakąs:

— Kentėk, turėk kantrybę. Žiūrėk — nabašninks dešimt metų su jąja išgyveno ir da būt gyvens, kad smertis nebūtų atėjęs. Tuos medžius sukaposi, sulaužysi, visas pastoges kai pridėsi — prataisysi ir jai vietą, kur išeiti, apsisukti.

Šis paklausęs to savo piršlio susiedo, sugrįžęs ir kapojąs, tratinąs tuos savo žabus. Jau viską greitai apruošęs, taisąsys pasilsėt. Tuoj ta pati:

— Še,— padavus rėtį,— eik vandenio prinešk, man reik pyragus minkyt. Žirksok kai velns.

Šiam vel juokai. Išbėgęs į šulnį, semiąs, nešąs — nieks nėr, ir gana. Ta boba tiktai jį lojojanti, graibstantys mušt ir sakanti:

— Ans tai buvo žmogus, bepigu buvo su juo gyvent.

Šiam vel su tuo rėčiu nėr ko daryt — bėgąs vel pas tą savo piršlį, sakąs:

— Susied, nebetversiu.

Piršlys:

— Kodel?

Šis pasisakęs, kad su rėčiu liep vandenio prinešt, o netūrias vanduo. Piršlys sakąs:

— Gi prilipyk molio rėčio dugną, ir tūrėsis vanduo.

Šis tuoj parėjęs, prilipęs molio rėčio dugną ir prinešęs vandenio. Daugiaus vel ėmus bartis, kad tu nieko nedirbi. Šis klausįąs:

— Tai ką dabar reik dirbti?

Šiji sakanti:

— Ogi šniūrus vyk.

— Tai iš ko?

Ji sakanti:

— Ogi iš bezdalų.

Nu, daugiau, kai ši atsigulus naktį, jis kabinius pasidirbęs ir laukiąs, kada čia ji bezdės. Kaip tik ji puš, teip šis su tais savo kabiniais kabar kabar kabar... Kaip nieks nekliūv, teip nieks. Darbojęsis, darbojęsis par visą naktį — nėr nieko, ir gana. Jis ir vel bėgąs pas tą savo piršlį ir sakąs:

— Nu, jau, susied, baikos! Ji dabar man uždavė tokį darbą, katro ir pats mano pons nebegal padaryti.

Piršlys sakąs:

— Ką gi čia dabar būtų daryt... Da šiandien kentėk. Ant ateinančios nakties tiktai tu nueik į dvaro jaują, ten daugel darbininkų par naktį gul, ten tai tu jai privysi šniūrų, kiek tik reik.

Tas velns da paklausęs to savo piršlio. Tą dieną parsistumdęs šen ten, šiaip teip, beriejams tos bobos, ant nakties klupęs į dvaro jaują prė darbininkų. Nu ten su tais savo kabiniais dirbtis, nu dirbtis: kaip tiktai kas puš, teip šis tuoj puoląs sukt — kabar kabar kabar. Kaip nieks nėr, teip nieks nėr. Dirbęs, dirbęs par visą naktį. Nuo vakaro tai nespėjęs nė lakstyt, jau prieš keliant rečiaus, bet per visą naktį nė pančio nenuvijęs. Daugiau rytą nebeėjęs nė pas tą savo bobą, nuėjęs tiesiai pas tą savo piršlį ir sakąs:

— Sudiev! Dėku, tu man daug gero darei, gal da ir daugiau būtum padaręs, kad būtum galėjęs, bet aš tai jau nieko nepelniau iš to didelio savo vargo. Nu, tai dabar aš tau noriu gerą padaryti. Aš iš čion dabar išeisiu, ir su kitais savo draugais susitaisę užponiavosme vieną dvarą. Tai tu kai išsigirsi, atėjęs ir susiderėk už brangius piningus su tuo ponu mums išvaryti, tai tau ir užmokės. O tu po visas trobas su savo lazda po kertes, po patamsius pabarškyk, tai mes ir išbėgsme. Tai daugiau į kitą dvarą nubėgsme, užponiavosme, tai iš ten pats pons atvažiuos, tavės ieškodams, tai tu da brangiau gausi. Bet į trečią dvarą kai mes nulėksme, užponiavosme, tai tu nebeeik, bo jau tu ir teip šmotą piningų būsi gavęs. — Atsisveikinęs ir išlėkęs sau.

Daugiaus šit po kokio čėso ir ėmę žmonys šnekėt, kad ten ir ten tokio bagoto pono dvarą velniai užponiavoję — nieks nebegaliąs gyvent. Tarškiną barškiną, jodąsys par naktis, ir gana. Šis išsigirdęs ir nuėjęs pas tą poną ir pasisakęs jam, kad jis galiąs tą jo dvarą apčystyt — tuos velnius išvaryt. Tas pons jam žadąs:

— Kiek tiktai tu prašysi, tiek aš tau duosiu piningų, tiktai išvaryk, bo aš pats nebeturiu kur gyvent.

Tas žmogus sakąs:

— Ar duosi man tris tūkstančius rublių?

Tas pons — toks didelis, koks kuningaikštis — sakąs:

— Duosiu, tiktai kad jų čion nebebūtų.

Šis sakąs:

— Nebebus, ne.

Tuoj nuėjęs į visas trobas, po visas kertes, po patamsius kai ėmęs barškyt su lazda, tai kai ėmę lėkt iš to dvaro visi lauka kai juodvarniai, kai gaidžiai, bėgt kai katinai, kai zuikiai — ūžę ir išūžę visi lauka. Nu, tai daugiau jam tas pons užmokėjęs tuos tris tūkstančius rublių ir da apdovanojęs ir važiuotą parvežęs namo.

Šit tie velniai apsėdę kitą dvarą, vel tokio pat, da bagotesnio pono. Tas pons išsigirdęs, kas ano pono dvarą apčystijęs, jau susiklausinėjęs ir atvažiavęs šio paieškot. Tas jam žadąs antra tiek piningų duot, kad tiktai išvarytų tuos velnius, kad jie teip jodąsis, beldžią po visas trobas, kad nė viens negaliąs ne tiktai par naktį, bet ir dieną [būti]. Kad negalią matyt, kas [jodosi]: kas kai maišas užkrentąs, privoliojąs, ir gana: mėtą iš patamsių su bulbėm, su burokais. Šis sakąs:

— Niekàs, niekàs, aš juos visus išvarysiu.

Tuoj daugiau parvažiavę į tą dvarą. Jis vel, po visas trobas vaikščiodams, su lazda po kertes, po patamsius ištarškinęs išbarškinęs — teip pat išlėkę išbėgę visi, ir vel palikęs čysčiausis tas dvars. Tas pons jam užmokėjęs šešius tūkstančius rublių, apdovanojęs ir parvežęs namo. Nu, jau šis palikęs pardaug bagots, jam jau yr visako.

Tie velniai iš ten išbėgę ir apsėdę trečią dvarą kur ten labai toli. Anie ponai ir vel išsigirdę šį. Susiklausinėję ir atvažiavę jo parsivežt. Šis jau nebenoriąs bevažiuot, jam jau piningų užtekšenai ir prisakyta nuo ano velnio, kad į trečią dvarą nebeeiti. O tas trečiasis pons — kuningaikštis — da buvęs bagotesnis ir už anuos du. Tai tas pons sakąs:

— Aš tau duosiu piningų, kiek tik tu nori: tūkstančius milijonus rublių,— tik važiuok.

Šis mislijąs mislijąs: „Kaip čia dabar reik padaryti? Teip pat nuvažiavęs barškysiu — jie nebeklausys." Pasimislijęs: paėmęs kuningą, algamistrą, zakrastijoną, klapčiuką ir tą pačią našlą, kur jis buvo besiženijąs, ir nuvažiavęs. Tuoj kaip

tiktai jis nuvažiavęs, tuoj jam tas velns priešais ir išbėgęs, sakąs:

— Tai ko tu čia beatsivilkai? Ar tau da neužtenk piningų, kur iš anų dviejų ponų gavai?! Mes čia dabar tau smertį padarysme!

Šis sakąs:

— Tiktai tu cit, tylėk! Žiūrėk, kas čia paskui manės ein!

Velns sakąs:

— Tai kas čia? Kunings! Ar aš jo bijau?

Šis vel:

— Ne, ne, tu cit! Žiūrėk, kas vel!

Velns:

— Tai kas? Algamistra! Tai ko aš jo bijosiu!

— Ne, ne, ot vel žiūrėk.

Velns:

— Tai kas ten? Gi zakrastijons!

Šis:

— Cit, cit, bet kas da ten?

Velns:

— Tai kas ten? Vaiks!

Šis:

— Ne, ne! Ale ot ten, ant galo, kas?

Velns:

— Ant galo — tai kas? Gi boba, ir gana!

Šis:

— Ne boba, ale tavo pati tave atsigen, nor su tavim šliūbą imti. Mes tave šiandien su jąja ženydysme.

Tas velns ir nusišvelpęs. Tai kad ūžę lauka iš to dvaro visi velniai, kai jis pasisakęs, kas čia dedas. Tai jam tas pons vežimais piningų atvežęs. O tų velnių nieks niekur nebegirdėję dvarų apsėdant.

119. [BROLIAI SU ŽVĖRIMIS]

Kitą kartą buvo tėvai labai bagoti, turto galo nežinojo. Jiem buvę du sūnūs: Pranciškus ir Antans. Tiedu sūnūs saką savo tėvams:

— Ką mes čia dirbsme pas jums, nė kokių mandrybių nežinosme.

Ir išėję jiedu į mišką. Ir tuoj pasitikę vilką. Tą jiedu norėję nušaut. Tas jiems ėmęs sakyt:

— Nešaukit manės, aš jum duosiu po vaiką savo ant padėjimo.

Nu, to jiedu ir nebešovę, ėję toliaus ir pasitikę mešką. Tą jiedu norėję šaut — ir ta teip pat atsiprašius, žadėjus duot abiem po vaiką. Ir visokių žvėrių tame miške buvę: levų ir tokių, kur baisiausi, ant lanciūgų laikomi, — ir visi jiems pažadėję po savo vaiką duot. Ir lapės, ir zuikiai. Daugiaus jiedu einą namo, ir tie visi žvėriai paskui juos ir seką.

Nu, daugiaus jiedu žadą eit į svietą — tie tėvai nenorią jų laist. Šiedu — eisią ir eisią. Nu, tai tėvai saką:

— Kad jau teip noriat eit, tai jokit raiti. Mes tokie bagoti, jūsų pėsčių nenoriam laist.

Nu, tai tie saką:

— Duokit arklius mums pasiskirt.

Daugiau jie visus arklius apžiūrėję ir tiktai vieną teatradę, kad jie užded savo ranką, kad nugara neįlinkst. Kad viens toks tėra, tai jiedu saką:

— Geriaus neimti, bo tiek pat, kad ir viens raits josme, o antras pėsčias eisme.

Tai daugiau jiedu ir išėję. Nu, jiedu daugiau ėję, ėję ir priėję du keliu. Ir prė tų kelių buvę vieno pusė beržas, antro pusė agla. Tai daugiaus jiedu ir pakasę po vyno butelėlį: Pranciškus po agla, o Antans po beržu. Ir jiedu susikalbėję:

— Tai dabar mudu skirsmės ir, kur vaikščioję, ka ateisme katras į tą vietą ir apžiūrėsme tuos butelius — jei bus čysti, tai žinosmės, kad gyvi asą, bet jei bus katro susidrumždęs, tai jau tas ir nebebūsme gyvi.

Teip jiedu viens kitam sudiev pasisakę ir parsiskyrę. Tai daugiaus jiedu ir nuėję viens vienu keliu, kits kitu. Daugiaus tas Pranciškus ir nuėjęs į tokį miestą. Tame mieste buvęs karalius. Tas karalius buvęs liepęs visam miestui visas paplavas į vieną didelį kubilą pilt kokius metus. Metų gale atėjęs karalius prė to kubilo pasižiūrėt. Žiūriąs — [kaszin kas] tame

kubile ir sudrumzdė visas paplavas. Daugiaus tas karalius ir atsitraukęs į šalį ir žiūriąs. Ir iškilęs toks didelis smaks devyngalvis. Ir ėmęs tam karaliui sakyt:

— Kad tu mane užauginai, tai duok man kožną dieną po žmogų!

Tas karalius mislijąs: „Mano nedidela karalystė, tai tu visus mano žmonis išrysi." Neprižadėjęs. Tai daugiau tas smaks sakąs:

— Tu turi vieną dukterį, tai tą atiduok — man ir užteks.

Nu, tai tas smaks ir išėjęs į marę. Ir priėjo ta diena, kada jau reik tą karalaitę vežt į pamarį pas tą smaką. Nu, tai daugiau visi žmonys tame mieste buvę smūtni.

Teip ant tos dienos ir ateinąs Pranciškus. Daugiaus einąs par miestą su tais savo žvėriais. Ir pamatęs jį koks traktierninks ir nusidyvijęs: kas jis čia toks par žmogų, kad paskui jį visi tokie žvėriai ein. Ir pasiuntęs savo tarną, kad jį pavadintų į tą traktierių. Jis užbėgęs [už akių] ir vadinąs pas savo poną. Pranciškus klausiąs:

— Taigi, o mano žvėriam ar bus vietos?

Tas sakąs, kad bus. Ir įėjęs. Pasakąs tiem savo žvėriams, kad sugultų — ir sugulo. Daugiaus tas Pranciškus klausiąs:

— Kodel čia teip tas visas miests smūtnas?

Tas traktierninks jam atsakęs:

— Kad šiandien karalius savo dukterį, karalaitę, išveš į pamarį atiduot smakui.

Tai daugiaus tas Pranciškus ir išėjęs į pamarį ir liepęs tiems savo žvėriams sugult, o pats ir vaikščiojąs po pamarį. Daugiaus ir pamatęs atvežant tą karalaitę, ir atlydėję daugybė žmonių, tai daugiaus ją ir palikę, sugrįžę visi namo. Tai daugiaus tas Pranciškus ir priėjęs prė tos karalaitės ir liepęs pasitraukt atgal par kokį 12 sieksnių. Tai daugiau tiktai susidrumždęs vanduo, ir išeinąs toks baisiausis smaks. Ir sakąs išėjęs:

— Čėsas yr, žmogaus nėr.

Pranciškus atsakęs:

— Ir nebus.

Smaks sakąs:

— Bus.

Pranciškus:

— Nebus.

Smaks:

— Ar tu žinai, kad nebus?

Pranciškus:

— Kad nėr, tai ir nebus.

Tas smaks tuoj puolęs prė jo. Jis tuoj savo žvėrius pašaukęs — tie tuoj puolę ir sudraskę tą smaką. Tuoj tas Pranciškus išsitraukęs šoblą ir nukapojęs to smako visas devynias galvas. Ležiuvius nupiaustęs ir susikišęs į kašę, o tas galvas pakavojęs pa akminu. Ta karalaitė priėjus, jam padėkavojus ir prašanti jo, kad eitų pas ją į namus. Bet jai atsakęs, kad dabar negalįs. Nu, tai klausianti:

— Kada gi mane aplankysi?

Jis atsakęs:

— Po trejų metų.

Tai daugiau jis ir nuėjęs sau į pamiškę. Daugiau siuntęs karalius kučierių pasižiūrėt, ar da tebėra gyva jo duktė. Tas kučierius atvažiavęs atradęs tą karalaitę gyvą, o smaką sudraskytą ir galvas nukapotas. Daugiau klausiąs:

— Kas tave išratavojo?

Ji pasakius, kad toks ir toks jauns vaikiuks. Tai daugiaus tas kučierius jai liepęs sakyti, kad aš. Ji neprižadanti. Jis ją stūmęs į marę ligi kelių. Ji bo tylianti, tylianti, neprižadanti. Daugiaus įstūmęs ligi pusei — bo ji neprižadanti, ne. Grūdąs ir ligi kaklo. Pabūgus, kad nepaskandytų, ir prižadėjus sakyti, kad jis. Nu, tai sakąs:

— Parodyk, kur tos galvos sukavotos.

Ji parodžius po akminu. Daugiaus jis tas galvas susidėjęs į briką ir tą karalaitę, parsivežęs namo. Ir sakąs tam karaliui, kad jis ją išratavojęs ir jis tam smakui galvas nukapojęs, parsivežęs namo.

Nu, tai daugiau tas karalius noriąs, kad ji su tuo kučierium ženytuos, ir tas kučierius da labiaus. Bet ta karalaitė velkanti ir velkanti ligi tų trejų metų. Išėję jau ir tie treji metai, o jo bo nėra, nėra. Ji žiūrianti ir žiūrianti pro langą, bet nebesulaukianti, ir gana. Kaip jau tie treji metai pasibaigę,

tai tas kučierius prė to karaliaus prašąs, kad jau jam tą karalaitę atiduotų, apženydytų. Ir pats karalius sakąs, kad jau reik veselę taisyti. Jau viskas ant veselės gatavai sutaisyta. Visas miests linksminas, džiaugias.

Ir Pranciškus ant pat to laiko pribuvo į tą miestą. Tas traktierninks ir pamatęs jį vel einantį par ūlyčią su tais savo žvėriais. Tuoj liepęs tam savo tarnui jį pašaukt į vidų. Jis įėjęs, susisveikinę, ir klausiąs:

— Kodel čia dabar pas tamstas teip visi linksmūs?

Traktierninks pasakęs:

— Kad karalaitę aniemet karaliaus kučierius išgelbėjo nuo smako, tai dabar karalius už jo laidž tą savo dukterį. Ryto bus veselė. Užtai visi asam linksmūs.

Daugiau tas Pranciškus su tuo traktierninku pasišnekėjęs ir išėjęs. Nuėjęs į karaliaus dvarą. Ta karalaitė pamačius jį su tais žvėriais savo par dvarą beeinantį ir prašanti tėvo, kad jį įvadytų į vidų. Tas karalius jį pavadinęs. Pranciškus klausiąs:

— Ar bus mano žvėriam vietos?

Karalius sakąs:

— Bus.

Ir įėjęs į vidų jis su visais savo žvėriais. Ir pastatęs vilką prė durių, kad kas nereikalings neįeitų, o kiti visi žvėriai sugulę.

Daugiaus jie ten su tuo karalium įsišnekę, kad jau ryto bus veselė karalaitės: kučierius jo ją išgelbėjęs nuo smako, nukapojęs galvas smakui. Daugiau Pranciškus ir prašąs karaliaus, kad jam parodytų tas galvas. Karalius ir parodęs. Pranciškus dyvijąsis, vartąs ir iššiodinęs sakąs:

— Tai kodel be ležiuvio?

Tas karalius teipgi dyvijąsis:

— Kažin?!

Pranciškus sakąs:

— Negal būt, kad būtų buvę be ležiuvio. Man rodos, kad pritiktų, kad įdėtumėm.

Tas karalius sakąs:

— Tai kur juos gausi?

Daugiaus tas Pranciškus im iš kašės ir ded, įdėstė visom. Daugiaus ta karalaitė ėmė sakyti tėvui, kad — jis mane išratavojo.

Nu, tai daugiaus tas karalius tą kučierių ir išvaręs. Tas kučierius sakąs:

— Kad ir jūs mane išvarysite, bet mano motina jum nedovanos.

O to kučieriaus motina buvus didela čerauninkė. Nu, tai daugiau ta karalaitė su Pranciškum ir susiženiję.

Nu, tai daugiau po veselės jie ten bovijąsys, kartoms grajiją. Jau vidurnaktis — ta karalaitė nuėjus gultis ir Pranciškų vadinanti, bet jis vis da nenoriąs eiti. Nu, tai daugiau jis ką tiktai atsigulęs ir pamatęs bažnyčią degančią, ir boba kursto. Nubėgęs ir pradėjęs kapot tą bobą su šobla. Ta boba sakanti:

— Nemušk manės, bet, paėmęs meduogalį, mesk par savo kairią petį, ir užges.

O ta boba buvo tai to kučieriaus motina. Daugiaus tas Pranciškus, norėdams užgesyt, paėmęs meduogalį ir metęs par kairiąjį petį. Tuoj jis pats ir jo žvėriai visi pavirtę į akminus.

Tai dabar grįšime prė Antano.

Nu, tai dabar Antans kur buvęs buvęs ir pasimislijęs nueiti po agla pasižiūrėti vyno buteliuko. Atkasęs pasižiūrėjęs ir radęs susidrumždusį. Tai jau ir matąs, kad jau jis yra nebegyvs. Nu, tai dabar Antans ir ein ieškoti savo brolio. Einąs, einąs tuo keliu, priėjęs miestą ir einąs su tais savo žvėriais. Ir pamatęs jį tas traktierninks. Vel išsiuntęs savo tarną, kad jį įvadytų į vidų. Daugiau šis kaip įėjęs, tas traktierninks ir klausiąs jo:

— Kur teip ilgai buvai pražuvęs?

Nu, tai Antans ir supratęs, kad čia jo brolis yra buvęs. Daugiaus einąs pro tą karaliaus dvarą — ir išbėgus karalaitė, vadinanti jį į vidų ir klausinėjanti:

— Kur teip ilgai buvai pražuvęs? — Mat, Antans su Pranciškum buvę ant asabos neišskiriami.

Antans supratęs, kad tai ir čia jo brolis buvęs. Daugiaus jie ten pasiboviję, ir ta karalaitė vadinanti jį gultis. Nu, dau-

giaus tas Antans kad ir nuėjęs, bet išsitraukęs iš makštų šobla ir pasidėjęs tarpe. Nu, tai ta karalaitė mislijanti: „Musėt, čia ne Pranciškus."

Nu, tai dabar ką tiktai atsigulę, Antans ir pamatęs bažnyčią bedegančią ir tą bobą bekurstančią. Šis tuoj atsikėlęs, nubėgęs ir ėmęs tą bobą su šobla savo mušt, kapot. Ta rėkianti:

— Tiktai imk meduogalį ir mesk par savo kairį petį, ir užges bažnyčia.

Daugiau tie žvėriai prė tų akminų priėję ir ėmę kaukt. Tai daugiaus tas Antans ir supratęs, kad tai čion yra čerauninkės darbai. Nu, tai daugiau vel ėmęs ją mušt. Sakąs:

— Tu mano brolį pačeravojai, tai tu nori ir man teip padaryt! Ne! Bet dabar pasakyk: su kuo jį reik atgaivyt? — Mušąs vis ir liepiąs pasakyt, su kuo reik jį atgaivyt. Ji sakant su šiuo, sakant su tuo. Nu, daugiau sakanti:

— Yra toks šulnys, atneškite vandenio, aplaistykite ir atgaivyste.

Nu, daugiau jis pasiuntęs vilką, sakąs:

— Nulaužk obelės šakelą žalią ir įkišk į tą vandenį. Jei lapeliai išskleis ir pražys žiedai, tai to vandenio pasėmęs atnešk.

Daugiau tas vilks nusilaužęs tą obelės šakelą, įkišęs — ta ir sudžiūvus, kol įkišęs. Daugiau atėjęs vilks, pasakęs. Kai imsiąs vel tas Antans tą bobą lupt, kai imsiąs lupt! Tai ji vel pasakius kitą šulnelį. Antans lapę pasiuntęs vel obelės šakelą nusilaužus įkišt. Dabar par pusę jau išskleidę, o par pusę koki buvus, toki palikus. Lapė pasakius teip. Antans ir vel tą čerauninkę ėmęs skaptuot, nu skaptuot. Nu, tai dabar ir pasakius visą teisybę, kad trečias šulnelis yra toks. Tai dabar Antans vel pasiuntęs zuikį, lai jis obelės šakelą nusilaužęs nusineš ir lai pamirko. Zuikis nusinešęs įmerkęs, tai tuoj visa šakela išskleidus ir pražydus. Tai zuikis iš to vandenio pasėmęs ir atnešęs. Antans su tuo vandeniu visus akmenis aplaistęs, tai tuoj visi ir atsivertę, kuo katras buvę. Tai daugiau kai visi atsigavę, tai tuoj tą čerauninkę ir sukapoję į šmotus. Ta čerauninkė pasakius:

— Kad jūs mane sukaposte, tai yra mano sesela da mandresnė.

Nu, tai daugiau ir parėję namo. Tas Pranciškus naktį atsigulęs pas savo karalaitę, o Antans — kitur kur. Tuoj ir pamatę jie namus ant marės bedegant, ir toki boba mojuojant ir mojuojant. Jiedu atsikėlę ir nubėgę su visais savo žvėriais ir ėmę mušt vel tą bobą. Ji jiems liepianti šį daryt, tą daryt — jie neklausą, ir gana. Tik duodą ir duodą. Ji duodanti savo plaukus apsivyniot ant rankų — ir tų neėmę ir užmušę. Tuoj tie namai užgesę, ir marė palikus sausa vieta — čiela karalystė, miestas ir tame mieste vel karalaitė. Tai tą Antans paėmęs sau už pačią, ir gana.

120. [NESUVALDOMA PATI]

Kitą kartą buvęs viens jauns medinčius, ir jis jau žadėjęs vesti pačią. Bet apė tą, ant katros jis mislijęs, tai žmonys labai šnekėję, kad ji asanti pardaug pikta. Daugiau jis pasimislijęs kokį kartą išmėginti jos piktumą. Nueinąs vieną kartą — atrandąs besiūliančią šnypštukus. Ji siūlianti, o šis vis sudraskąs. Bet ji nepykstanti, vis juokiantys su šiuo kartu, ir gana. Teip šis mislijąs ir kitiems sakąs:

— Tai kad žmonys meluoj, tai meluoj ant jos. Koki gi būtų galėjus ištvert nesupykus, kad kas kitai būtų teip padaręs, kaip aš dabar jai padariau?

Daugiaus, nieko žmonių kalbos nebeklausęs, ėmęs ir paėmęs ją sau už pačią.

Daugiaus tuoj po veselės nė mažiausio daiktelio nebelaidžianti pro šalį: už menkiausį atsitikimėlį gatava šokt į ugnį ar į vandenį. Dabar šis klausiąs:

— Tai kur tada tavo buvo tas piktums, kai aš tavo tuos šnypštukėlius draskiau?

Atsakius:

— Tada tai teip buvo: kol tu buvai, juokiaus ir aš tau lygiai, bet kai tu išėjai, tai aš stalo kertę su dantim nugriaužiau iš piktumo. Kad netiki, tai eik pasižiūrėk ir pats pamatysi.

Teisybė — šis nuėjęs atradęs didelę kertę to stalo nugriaužtą.

Bet tiktai ji ne jam vienam buvus teip nedora, ale kur kas jai pasisukę, pasipainioję, visiems savo piktumo nebetaupius. Tas strielčius kitą kokį kartą išėjęs į mišką, ir šuneliai jo — Sargelis su Margeliu — paskui jį išsekę. Tam tarpe Sargeliuks pražuvęs. Jam bevaikščiojant po tą mišką, atsitropiję užeiti netikėtą atsitikimą: atradęs laimę su laume besimušančias, besipešančias, besivajavojančias ir niekaip niekaip viena kitos neužveikiančias. Tuoj laimė šį pamačius ir ėmus maldauti:

— Žmogau,— sakanti,— tu mudvi parskirk! Matai, kad mudviem niekados galo nebus. Aš tau duosiu tokią laimę, kad tu viską ant svieto žinosi. Tiktai tu tos savo žinios niekada niekam nepasakyk, o kad pasakytum, tai tuoj numirsi!

Jis klausiąs:

— Tai kaip aš judvi parskirsiu?

Laimė sakanti:

— Kaip pats išmanai, teip, tiktai parskirk.

Jis pasipiovęs gerą palką, tuoj vienai metieną užmetęs, antrai — daugiau šiesdvi tuoj viena sau, antra sau į mišką ir nubėgusios.

Daugiau ir jis einąs toliau. Beeinant atbėgęs vel jo šunelis [Sargelis]. Margeliuks jo klausiąs:

— Kur tu buvai?

Sargelis sakąs:

— Gi išalkau, po mišką bebėgiodams, ir bėgau namo, ar negausiu ko lakti.

Margeliuks sakąs:

— Tai ar negavai?

Sargeliuks atsakęs:

— Kad ir gavau, ale bet kad gaspadoriaus namie nėra, tai visiems blogai! Jug tu pats žinai, koki mūsų gaspadinė. Man dabar į vaikų mežamą šukę įpylė pamazgų — argi gal kas tokį lakalą lakti? Širdis priešinas, pykst, ir gana.

Dabar tas medininks išsiklausęs — suprantąs, ką tiedu jo šuneliai šnekėjos. Parėjęs namo, ėmęs sakyt savo pačiai:

— Kodel tu tą Sargeliuką teip blogai palakinai? Atbėgęs į mišką, skundžias Margeliui, kad į vaikų mežamą šukę paplavas supylus ir padavus lakti — jis negalėjęs, ko tik nesusivėmęs.

Pati tuoj puolus prie šio:

— Širdyt, balandyt, ką tu žinai? Iš kur tu teip žinai? Pasakyk ir man! Aš tau kaszin ką duosiu...

Jis sakąs:

— Tai kad pats Sargelis Margeliui teip sakės.

Vel pati:

— Tai kad ir sakės, ale kaip tu, nabagėl, tą gali žinoti, pasakyk man.

Šis vel:

— Nabagėl, kad aš niekaip niekam tos žinios negaliu pasakyti.

Pati:

— Tota, kodel? Man gali.

Pats:

— Nabagėl, negaliu. Užtai, kad aš ir tau pasakysiu, tai man tuoj numirti reikėtų.

Pati:

— Kas buvo, nabagėl: kad tu numirsi, aš tave gražiai aprėdysiu ir į žemelas pakavosiu, ir bus gerai, ir gana, bele aš žinosiu.

Pats:

— Gerai, gerai, nabagėl. Eik tu atsinešk tuos mano įkapinius drabužius ir mane aprėdysi, o aš dar gulsiuos ant lovos, kai tu ateisi — ir pasakysiu.

Pati išėjus įkapinių pasiieškot. Šis atsigulęs ant lovos. Abu šunys sutūpę pas lovą smūtni, nuliūdę, dejuoją.

Gaidys vištas vedins lipąs par slankstį iš priesenio į grinčią ir, šunis pamatęs, ėmęs kadėdams juoktis:

— Kukukukuku! Tai ko jūs tokie šiandien nuliūdę, smūtni čia po tą grinčią stumdotės?

Šunys saką:

— Kai ko gi da tu toks linksmus? Ar tu nežinai, kad mūsų gerasis gaspadorius šiandien žad numirti ir gaspadinei jis sa-

vo visą žinią žad palikti, tai tu pamatysi tada, kaip tau ir mums bus!

Gaidys atsakęs:

— Tai kam ta mūsų gaspadoriui žinia, kad jis su tąja nemok kaip reikiant gyventi!

Šunys klausią:

— Tai kaip jam reik gyventi?

Gaidys sakąs:

— Aš dvidešimt nuvaldau ir trisdešimt suvaldyčia, o jis tos vienos nenor ir negal suvaldyt.

Šunys klausią:

— Tai kaip jis ją gal norėt ir kaip gal galėt?

Gaidys sakąs:

— Ar ne tvirtesnis jis pats už savo pačią, ar ne ilgos jos kasos, ar nėra vėzdo?! Tegul jis užsivynioj jos kasas ant vienos rankos, lai im vėzdą į antrą, tegul jai išper kailį, pasivalkiodams po grinčią, kol prisižadės būti geresnė dabar ir ant visados, tai bus jam ir mums visiems visados gerai...

Gaspadorius, ant lovos gulėdams, visą tą kalbą išklausęs ir apsimisliįęs: „Kad čia viskas yra teisybė, ką tie mano gyvuolėliai šnekėjos."

Šit gaspadinė su glėbiu įkapinių į grinčią, pasidėjus ant stalo ir linksmiai savo vyrą šnekinanti. O gaspadorius jau ir vėzdą kertė tvirtą mato pastatytą. Nebeklausąsys nė tos pačios kalbos, tiktai kapt jai už čiupros, dulkt prė žemės, prisivilkęs prė vėzdo, nu duot, nu duot tol, kol tiktai ji prisižadėjus niekada jo nebeprašyt tos žinios ir ant viso amžiaus geresnė būti.

Nu, tai paskui ir palikus daug geresnė. Kad ir užeidavęs senovės piktums, o tos žinios nuo savo vyro tai ir niekada nebereikalavus pasakyt.

121. [KVAILIŲ NIEKUR NETRŪKSTA]

Gyvenę kitą kartą ten kur vienkiemy tėvs, motina, sūnus ir duktė. Ir atjojo vieną kartą pas tą dukterį piršliai. Piršlį su jaunuoju pasodinę už stalo. Tėvs su jais šnekas, motina jiems

ieško užkandų, duktė išbėgo su uzbonu į kamarą alaus įlaidus įnešt, o sūnus jų arklius apšėrė. Įeinąs sūnus į vidų — svečiai bekandą, o alaus da nėra. Sakąs motinai:

— Eik, matuš, pas tą Onę — ko ji ten gaišt, kodel neatneš alaus.

Motina nuėjus žiūrianti, kad ta jos duktė — veršelis buvęs atnešts to kamaro — jį apsikabinus ir beverkianti. Motina jos klausianti:

— Tai ko tu čia gaišti? Ko tu neneši alaus svečiams?

Atsakius duktė:

— Gi, motušait, ateinu — tas veršelis bliaun, tai mat, manės gailias, kad aš neišeičia.

Ir tai motinai suskaudėję širdį, ir ji prė to veršelio pritūpus verkianti.

Tas sūnus, negalėdams sulaukti, siunčiąs tėvą:

— Tetuš, eik tamsta pasižiūrėt, kas ten yra, kodel jos mums alaus neatneš.

Nueinąs tėvs — žiūriąs, kad jodvi abiedvi veršį apsikabinusios ir teip nusiverkusios, teip nusiverkusios. Tas veršelis bo bliaun, bliaun. Tėvs klausiąs:

— Tai ko judvi čia verkiate, kodel alaus svečiams nenešate?

Ta motina sakanti:

— Eik, tėvelait, gi žiūrėk, kaip tas veršelis bliaun. Matai, kad jis gailias mūsų Onaitės, kad pas ją tie piršliai atjojo, kad ji neišeitų.

Ir tėvui širdis sugrudus, ir tas prikritęs verkiąs.

Sūnus, nebežinodams, kas čia jau dedas, nuėjęs ir jis. Įėjęs į kamarą ir, visus vieno krūvo radęs beverkiančius, paklausęs:

— Del ko jūs, tą veršelį apsikabinę, teip čia verkiate?

Jam tėvs viską parsakęs, kad tas gyvuolėlis bliaun — gailias, kad Onaitė neištekėtų.

— Et, — sakąs, — durniai! Veršis nežindęs bliaun, nor ėsti, o jie sako, kad gailias.

Prisilaidęs alaus uzboną. Išeidams uždaręs ir užrakinęs kamarą. Ir atsinešęs pamylėjęs tuos piršlius ir pasakęs:

— Mano sveteliai, jokit į svietą sau pasiieškoti gudresnių žmonių, o mano sesuva ir tėvai yra durni.

Daugiaus tie piršliai išjoję, jis juos išlaidęs ir pats išėjęs. Sakąs:

— Eisiu į svietą pasižiūrėt. Jei da daugiau rasiu sviete tokių durnių, kaip maniejie, tai parėjęs da gyvensiu su jais, o jei ne, tai lai jie nusibaigie to kamaro.

Daugiaus einąs, einąs ir pamatęs — keturi vyrai budavoj trobą. Užsitraukę balkį ant viršaus ir sukirtę kirvius — du į vieną galą, du į antrą — temp ir temp. Šis priėjęs, sakąs:

— Padėk dievs, vyručiai! Tai ką čia teip gero tamstos dirbat?

Šie atsakę:

— Dėku, dėku! Gi užtraukėm balkį, o striugs, norėtumėm ištempti, bet negal ir negal.

Jis juos pamokęs, kad striugą balkį tai kitoniškai negal, tiktai reik pridurt, ir bus gerai.

Tuos palikęs, einąs toliau. Įeinąs į trobą — žiūriąs, kad pilna asla vištelių, tie visi rėkią čiepsią, o gaspadinė, vištą nusitvėrus, raunanti nuo papilvės plunksnas. Šis klausiąs:

— Tai kodel tamsta tą vištą teip draskai?

Gaspadinė sakanti:

— Eik tamsta, gi matai, kiek čia vištelių, o antra diena da jie tebėra nieko žįst negavę. Tai aš pešioju tai vištai papilvą — noriu atrasti, kur tie speniai.

Jis pasakęs, kad vištai spenių niekur nerasi, ale višteliam reik iš miežių kruopų pataisyt, išmirkyt, tai jie palas ir neberėks.

Nu, daugiau, iš ten išėjęs, einąs toliau. Beeidams pamatęs, kad keturi vyrai jaučiui užnėrę virvę ant kaklo ir tempią ant stogo. Šis priėjęs klausiąs:

— Tai ką jūs čia dirbat?

Jie atsakę:

— Gi matai, apdengėm klojimą nekultais rugiais, dabar apžėlė, taigi traukiam tą jautį, lai jis nuėd tas želmenas.

Šis sakąs:

— Tai jūs matote, kad teip tą jautį nusmaugste. Geriaus

viens paimkit dalgį, nupiovę numeskit žemė, ir suės gyvuoliai.

Ir vel jis nuėjęs sau. Daugiau einąs, einąs par tokį sodžių — žiūriąs, kad vienam kieme gaspadinė ir kokios dvi mergelės su rėčiais išbėgančios iš trobos į kiemą, apsisukančios ir vel bėgančios į vidų. O buvus saulėta diena. Šis priėjęs ir klausiąs:

— Tai ką gi jūs čia teip dirbat?

Gaspadinė atsakius:

— Gi kol buvo senosios trobos, buvo šviesios, o dabar pasistatėm naujas — ir niekaip šviesos negaliam ir negaliam įsigaminti.

Jis sakąs:

— Užtai senosios buvo šviesios, kad buvo langai. Ir toms prakirskit langus — ir tos paliks šviesios.

Daugiaus jis ir ėjęs namo. Matąs, kad yra ant svieto ir daugiaus durnių, ne tiktai vieni jo pamilijantai. Ir palaidęs savuosius iš kamaros lauka.

122. [IŠMINTINGASIS KAZELIS]

Kitą kartą teip gyvenę tėvai ir turėję sūnų 12 metų, vardu Kazelį. Tėvs su motina vis kas rytą atsikėlę pasisakydavę savo sapnius. O tas Kazelis nieko nesakydavęs, o tie tėvai ant jo pykdavę. Daugiau vieną vakarą tėvs su motina susitarę ir Kazelį prigraudoję, kad kas iš mūsų trijų šįnakt kokį tiktai sapnį susapnuosme, tai ryto viską ir pasisakysme.

Nu, daugiau rytą sukilę ir sakąsys: tėvs savo, motina savo, o Kazelis nieko nesakąs, ir gana. Daugiau tėvs su motina supykę ir apskaržiję karaliui, o karalius jį įsodinęs į turmą.

To karaliaus sūnus buvęs išvažiavęs ženytis — toli toli, labai toli, į devintą karalystę. Nu, tai daugiau tas Kazelis, sėdėdams ant to turmo lango, ir dainiuojąs vis:

Mūsų karalaitis nebegrįš:
Ta ragana nužudys.
Laiskit mane į valią:
Aš jį gelbėti galiu.

Jį bedainiuojant ir išgirdus seselė to karalaičio. Ji pasakius tėvui. Karalius ir palaidęs tuojaus jį iš turmo ir klausiąs:

— Tai ar tu gali jį išgelbėti?

Kazelis atsakęs, kad galiu. Karalius sakąs:

— Nu, tai ko tiktai tau reik ant kelio? Bo jau metai tuoj sueis, kaip jis išvažiavo, tuoj bus vieto.

Kazelis sakąs:

— Šviesiausis karaliau, iš visos karalystės surink visus tokius vaikus, kur po 12 metų tur, ir iš visų jų išskirk, kad būtų ir ant asabų čystai tokie, kaip aš.

Daugiaus karalius tuoj po greitąja ir sušaukęs visus tokius iš visos karalystės, ir išskyrę 12 tokių vaikelių, kad viens, o viens ant veidų. Daugiau tas Kazelis liepęs, kad tuoj drabužiai būtų visiems vienodi. Ar nėra tokiame mieste karaliaus kriaučių? Tuoj visus sušaukė, greitai visiems viską teip pasiuvo, visus aptaisė nuo galvos ligi kojų vienodai, teip, kad nė patys tėvai* nebeišskir savo vaikų*. Karalius sakąs:

— Tai kokius čia aš dabar jums arklius kinkysiu?

Kazelis sakąs:

— Nereik nė kokių, mes ir pėsti nueisme.

Daugiaus jie visi ir išėję. Beeinant priėjus naktis miške. Jie susikūrę ugnį ir šildąsys. Besišildydami ir išgirdę, kad kažin kas nelabai toli nuo jų teip baras, lasavoj, vajavojas. Daugiau Kazelis sakąs tiem savo draugam:

— Jūs čia pabūkit, o aš eisiu ten pasižiūrėt.

Nueinąs jis, žiūriąs — du nelabukai besitampą, besivajavoją su savo tėvo palikimu. Jų tėvs nusikapanojęs, o jiem palikę kepurė, ploščius ir parasotninks. Kazelis priėjęs ir klausiąs:

— Tai ko judu čia tampotės? Ko čia vajavojatės?

Tie nelabuičiai saką:

— Kad mudu negaliam parsidalyti su tais tėvo palikimais.

Kazelis klausiąs:

— Tai ką ta jūsų kepurė znočij?

Nelabukai saką:

— Kad ją ant galvos užsidedi, tai viską žinai, kas tiktai ant svieto dedas.

Kaziuks vel klausiąs:

— Ogi tas ploščius?

Šiedu saką:

— Tuo ploščium kai apsisiauti, tai nieks nemato.

Kaziuks da klausiąs:

— Nu, ogi tas parasotninks?

Velniukai saką:

— Kad tą parasotninką išplati, tai kad kas būtų jau metus keliu ėjęs, o už jo koto nusitversi, tai pirma ano nueisi.

Daugiau Kazelis sakąs tiem nelabuičiam:

— Jūs eikit iš upelio man vandenio gert atneškit, tai aš jums pardalysiu tuos daiktus.

Šiedu už kits kito pasispardydami nubėgę kaip ožkiukai. Kol jiedu to vandens atnešę, Kazelis tuoj kepurę sau ant galvos, ploščium užsisiautęs, parasotninką į rankas — kol jiedu su vandeniu atbėgę, Kazelis sakąs:

— Man šiandien tie daiktai labiau reikalingi, nekad jum.

Šiedu girdž, kad šnek, bet nemato kur.

Daugiau Kazelis tuoj atėjęs pas tuos savo draugus, liepęs tuoj visiems kibtis po vieną ranką į tą parasotninko kotą. Tuoj visi susikabinę ir tuoj pirma to karalaičio į tą miestą ir nulėkę. Tas karalaitis atvažiuojąs — šie jam priešais visa 12 ir ateiną. Tas karalaitis žiūriąs ir mislijąs:

— Nu, tai kaip čia galėjo būti, kad su mūsų karalystės drabužiais tie vaikai aprėdyti?

Kazelis jam pasisakęs, kad jie čia atėję. Daugiaus tas karalaitis tame mieste pasisamdęs gaspadą ir jau ant ryto eis pas tą karalaitę ant sutiktuvių. Žinoms, karalaitei tai padavę žinią, kad toks ir toks svečias pas tamstą ryto pribus.

Nu, tai daugiau tas Kazelis niekam nieko nesakęs, tąja kepure užsidėjęs, tuo ploščium užsisiautęs ir nuėjęs į tos karalaitės dvarą. Daugiaus ta karalaitė su tom savo tarnaitėm įsinešusios vištą į savo pakajų, tai vištai karpančios plunksnas ir visokioms skiautelėms visokių drabužių visus plunksnų galus nuraišiojusios. O tas Kazelis iš tų skiautelių visų ant pusės ir nuėmęs. Jo ten nieks nemato, ir gana. Daugiau kai parėdžiu-

sios tą vištą, tai nė šioks, nė toks paukštis pasidarius. Ir sakant: ta karalaitė:

— Kad jis ryto pas mane ateis, o kad tokio paukščio neturės, tai čia jis savo galvą padės teip, kaip anie septyni kad padėjo.— Jau, mat, ji septyniem karalaičiam buvus nukapojus galvas. O ji buvus labai graži ir ragana.

Daugiau tas Kazelis su tom visom savo skiautelėm — pas tuos savo draugus. Tuoj jie susigavę gaidžiuką kur tiktai smarkesnį, tą jie teip pat su tom skiautelėm nuraišioję, kaip ir aną vištą. Kazelis parodęs karalaičiui tą gaidžiuką ir pasakęs, ką ta karalaitė šnekėjo.

Tas karalaitis rytą einąs pas tą paną su visais savo vaikeliais. Tuoj ta pana ji priėmus ir palaidus tą savo vištą ir sakanti:

— Ogi tamsta ar turi tokių paukščių?

Karalaitis atsakęs:

— Turiu.

Ir jis pasilaidęs tą savo gaidžiuką. Nebeišskiriams — teip pat parėdyts, tokiom pat skiautelėm. Tas gaidžiuks tuoj puolęs ant tos vištos, aprovęs. Daugiaus tai panai ir nebėr ko bedaryti. Tą dieną parsišnekėję, ant rytojaus susikalbėję vel susieiti.

Parėję namo. Vakare tas Kazelis ir vel savo tąja kepure užsidėjęs, ploščium apsisiautęs ir nuėjęs į tos karalaitės palocių. Ta karalaitė šnekantys su tom savo tarnaitėm, ten pakajavomsiom:

— Dabar liepsme mes savo šaučiam pasiūt vieną čeveryką teip labai navatną. Nu, tai kad jis tokio antro neturės, tai tada aš jį teip nudėsiu, kaip anuos septynius.

Tuoj ta pana nuėjus pas tuos savo šaučius ir teip prisakius, kad ko navatniausį, ko gražiausį čeveryką ant rytojaus pasiūtų. Daugiau tas Kazelis ir stoviąs pas tuos šaučius. Nu, tai daugiau tie šaučiai tą čeveryką pasiuvę — teip nutaisę, nulekeravoję, kad jau nieks niekur kito tokio nepadirbtų, ir padėję ant pečšalės nudžiovint. Tiktai tas čeveryks apdžiuvęs — tuoj Kazelis jį pakapt po savo ploščium ir pro duris lauka, ir gana. Tie šaučiai žiūrią, kad nebėr to jų čeveryko. Dyvijąsis, dejuoją: kurgi tas čeveryks galėjęs palikti? Nu, daugiau su skuba siūti kitą

tokį. Lig dienai ir antras gatavs. Tuoj rytą tas Kazelis tam savo karalaičiui parodęs tą čeveryką ir pasakęs, kaip ta karalaitė šnekėjo.

Karalaitis rytą apsirėdęs ir nuėjęs vel su tais savo vaikeliais vedins pas tą karalaitę. Ta karalaitė tuoj jį priėmus, pasisveikinus, atsisėdus ir apsimovus su tuo čeveryku. Ir klausianti:

— Nu, ogi tamsta ar turi tokį čeveryką?

Šis ir paduodąs. Ta karalaitė apsimovus — viens, o viens. Ir nebėr vel ko jai daryti. Ir tą dieną parlaidę, išsiskyrę.

Tas karalaitis parėjęs namo su visais tais vaikeliais, atsigulęs, o Kazelis ir vel į tos karalaitės palocių. Jis, apsitaisęs su tąja kepure ir su ploščium, stoviąs. Ta karalaitė sakanti:

— Aš šį vakarą eisiu į ežerą. Mano tėvui aukso barzda, tai aš vieną plauką iš jo barzdos išsipešiu, nu, tai matysiu, iš kurgi jis galės gauti kitą tokį. O kad jis neturės, tai aš jam teip, kaip aniem septyniem, galvas nukaposiu.

Daugiau ji ir nuėjus prė ežero, pašaukus tą savo tėvą, tas išsikėlęs kai Eriods iš vandenio ir duodąs atkišęs jai savo barzdą. Ji renkantys, kol atsiskyrus tą vieną plaukelį, o Kazelis čielą žiupsnį nusitvėręs. Tiktai ji tįst tą savo plaukelį. Šis kartu visą kuškį dryks ir išpešęs. Tėvs surikęs:

— Ai ai! Musėt, tu ne vieną išpešei, kad man teip skaudu!

Ši rodanti:

— Matai, kad vieną.

Tas tėvs vel į vandenį pasinėręs. Karalaitė į savo palocių, Kazelis — į savo. Kazelis rytą savo karalaičiui parodęs tuos plaukus ir pasakęs, kaip šnekėjo karalaitė.

Nuėjęs karalaitis jau trečią rytą. Ta pana priėmus teip pat, kap ir anuos du rytu, ir padėjus ant sidabrinės torielkos tą aukso plauką. Tas karalaitis vėl padėjęs čielą kuškį tokių plaukų — jos tas plauks susimaišęs, kad nė ji nebeišskirianti.

Nu, tai tiek dabar. Jau ta karalaitė ein dabar už jo. Bet sakanti, kad iš tavo tų vaikų viens yra čerauninks. Tuoj ji išskyrus Kazelį ir liepus pusę galvos nuskusti. Tuoj Kazelis su savo draugais susitaręs, ir visi po pusę galvos nusiskutę — ir vel tokie visi.

Daugiaus tas karalaitis su tąja karalaite parvažiavę namo ir jau čia dabar pakėlę veselę. Tai dabar Kazelis užsidėjęs tą kepurę ir apsisiautęs su tuo ploščiu ir vaikščiojąs, žiūrėdams, ką dabar ta ragana dirbs. Ji pritaisius su tručyzna arbatos ir nešanti tam karalaičiui ant stalo. Tas Kazelis jai pasipainiojęs po kojų — ji tuoj pavirtus, sudaužus tuos sūdynus ir išliejus. Tuoj ėmus rėkt:

— Kad to vaiko nebūt mūsų dvare, kad jam tuoj būt galva nukirsta!

Tas Kazelis viską parsakęs tam savo karalaičiui, kad ji jam smertį norėjo padaryti. Tuoj tas karalaitis liepęs ją ant arklių ištampyt.

123. [OŽIO NELAISVĖJE]

Vienąkart gyvenus motina ir trys dukterys. Daugiau vienąkart vakare ir ėmęs ožys bliaut pas jų duris. Motina sakanti savo vyresniajai dukteriai:

— Eik tu jį išvaryk lauka iš kiemo ir vartus užkelk — mat, jau paliko kano nors nesuvaryts į kūtę.

Ta duktė išėjus varyt. Tuoj tas ožys ją pasigreibęs ir nusinešęs į peklą. Biškį buvęs sustojęs bliaut — ir vel pradėjęs. Motina sakanti:

— Mat, anoji, ožį bevarydama, ir pati pražuvo, jau gal kur pas susiedus nuėjo.

Siunčiant antrąją:

— Eik tu išvaryk, kad anoji neišvarė.

Išėjus antroji — ir antrąją pasikampęs ir nusinešęs. Ir vel atbėgęs prė tų durių ir vel bliaunąs. Motina barantys ant anų dviejų vyresniųjų, kad kur jos pražuvo, kur ne. Siunčiant ir trečią, mažąją. Mažoji galvą šukavusis, o ta buvus už anas abi gražesnė. Ta tiktai išėjus — ir tą tuoj su visu šepečiu tas ožys sukampęs sau, ir gana. Nė tas ožys nebebliaunąs, nebe tos dukterys beįeinančios. Ta motina nebežino, ir tiek, kur jos paliko, kur ne.

Tas ožys kai parsinešęs namo [mažąją], ir apsiženijęs, o anų dviejų jai nerodąs. Daugiau jis ją išvedžiojęs po visus kambarius, tiktai į vieną nevedęs ir išlėkdams pasakęs, kad visur gali vaikščiot, tiktai į aną neeik, kur aš tavės nebuvau įvedęs.

Kada matei, kad ji iškęstų neėjus. Atsidarius įeinanti — žiūrianti, kad jos seserys bėsančios. Ji daugiau joms valgyt atnešus. O tas ožys joms nedavęs nė valgyt. Bet tas kambarys pirma buvęs teip šviesus, teip šviesus, o kai ji įėjus, tai palikęs teip tamsus, kai anglis. Nu, tai daugiau ji su tuo savo šepečiu šluostyt, trint lubas ir visas sienas. Kai ištrynus, ir vel toks pat šviesus palikęs.

Daugiaus vieną kartą jiedu valgą teip visokių valgymų, ji ir sakanti:

— Ai ai ai, gi mano matušėla gal nieko netur valgyt!

Tas ožys sakąs:

— Gi pritaisyk skrynę, aš ir nunešiu,— ir išlėkęs.

Daugiaus ji pritaisius visako: valgymų, drabužių, piningų ir vyresniąją savo seserį apačio įguldžius ir apkrovus. Tas ožys parlėkęs klausiąs:

— Ar jau pritaisei?

Ši sakanti:

— Jau. Tiktai tamsta nešdams nežiūrėk į ją, bo tiktai pasižiūrėsi, tai aš tuoj ir numirsiu.

Nu, tas ožys prisižadėjęs nežiūrėti ir išnešęs. Daugiaus nešąs, nešąs — teip sunki, teip sunki ta skrynė. Pasidėjęs, norėjęs žiūrėt, ale vel pabijojęs, kad pati nenumirtų, ir nebežiūrėjęs. Atnešęs į priesenį ir sakąs:

— Motin, še, tai tau už vyresniąją dukterį!

Ta motina išėjus kraustanti ir ant dugno atradus savo dukterį. Viską susikavojus, ožys atgrįžęs ir išsinešęs tą skrynę.

Daugiaus ir vel jiedu kada valgą, ši sakanti:

— Gal jau mano matušėla seniai subaigė valgyt, kur anąkart nunešei.

Tas ožys sakąs:

— Gi vel pritaisyk skrynę, aš ir vel nunešiu.

Daugiaus, kai jis išlėkęs, ši vel teip pat da daugiau visako

pritaisius: valgymų, drabužių ir piningų ir antrąją savo seserį įguldžius. Daugiaus kai parlėkęs, ji sakanti:

— Dabar vel nešk, ale nežiūrėk, nežiūrėk į vidų, bo kad tiktai tu pasižiūrėsi, tai aš tuoj tuoj ir numirsiu.

Nu, jis prisižadėjęs nežiūrėt. Nešąs, nešąs — teip sunku, teip sunku. Pasidėjęs ir mislijęs žiūrėt, nu, ale vel pamislijęs ant tos savo pačios, kad nenumirtų, ir vel palikęs. Nunešęs pas motiną, į priesenį įmetęs, sakąs:

— Še, motin, už antrąją dukterį,— o pats išlėkęs.

Ta motina išėjus kraustanti, kraustanti ir atradus antrąją savo dukterį. Tas ožys sugrįžęs ir vel sau išsinešęs tą skrynę.

Ir vel daugiau po kokio laiko ji ėmus dejuot valgydama:

— Gal mano matušėla jau seniai pabaigė valgyt, ką anądien nunešei.

Jis ir vel sakąs:

— Pritaisyk skrynę, aš ir vel jai nunešiu.

Nu, tai daugiaus ši prašanti:

— Kai aš skrynę pritaisysiu, tai daugiau aš ir susirgsiu, gulėsiu. Tamsta man nieko nesakyk, kad aš nenumirčia. Tai daugiau tą skrynę kai neši, tai nežiūrėk, nežiūrėk, bo kad tiktai pasižiūrėsi, tai aš tuoj ir numirsiu.

Kai tiktai išlėkęs, tuoj ši nulipius iš menklės tokią, kaip ji, paguldžius į lovą ir užklojus. Zoslaną prė šalies prisistačius, skrynę prisidėjus visako, da daugiau valgymų, piningų ir drabužių. Drabužius susidėjus ant krašto tos skrynės, daugiaus pati atsigulus ir su drabužiais apsikrovus.

Daugiaus tas ožys susikuopęs, pagreibęs tą skrynę, nešąs, nešąs — kam jam teip sunki, teip sunki, da sunkesnė už anuos du kartus. Pasidėjęs ir vožęs pasižiūrėt, kas gi čia yra. Ši matanti, kad jau žiūrės, daugiaus iš po drabužių ką tik girdžiamu balsu pasakius:

— Nežiūrėk!

Tas ožys pamislijęs, kad tai čia iš namų tas balsas, tai sakąs: „Mat, ir pajuto, kad aš prasivožiau." Daugiau pasikampęs ir vel nunešęs, į motinos priesenį pametęs ir pasakęs:

— Še, motin, atnešiau už trečiąją dukterį.

Ta motina išėjus, atvožus, žiūrianti — yr visako ir trečioji duktė jai namie.

Tas ožys, namo parlėkęs, einąs gultis prė tos savo pačios: šiaip riečiąsis, teip riečiąsis — bo negerai, negerai Paėmęs už rankos — ta nutrūkus. Ir sakąs:

— Matai, ji sakė, kad nežiūrėt, aš biškį prasivožęs pasižiūrėjau — ji ir numirė.

Tuoj tą ranką ir prarijęs. Imąs už antros rankos — ir antra nulūžus, ir tą prarijęs. Koja teip pat nulūžus, ir kita — vis prarijęs ir prarijęs. Ir parmanęs, kad iš menklės nulipyta — kampęs ir visą prarijęs. Daugiaus vel nubėgęs prė tų durių, bliaunąs, bliaunąs. Šios paėmusios visos kačergas, pagaikščius, šluotas, išėjusios ir nuginusios, numušusios tolyn. Daugiaus ir nebeatgrįžęs.

124. [PONAS BE BAIMĖS]

Kitą kartą viens pons neturėjęs baimės. Jis vieną kartą važiuojąs naktį pro kapus, pamatęs, kad ant tų kapų šviesa. Kučierių palikęs ant kelio bestoviantį su arkliais, o pats nuėjęs ant tų kapelių. Žiūriąs — duobė iškasta, dugne duobės tuščias grabs, o ant krašto duobės žvakela žib. Tas pons tuoj į tą duobę ir į grabą atsigulęs ir guliąs. Šit parbėgęs nabašninks ir norėjęs jau krist į savo grabą, bet pamatęs, kad jau gul kits. Nu jis prašytis, kad laistų, nu prašytis. Tas pons bo nelaidžiąs, nelaidžiąs, sakąs:

— Tai ko lakstai, ko neguli, kad tavo grabs.

Nelaidęs ir nelaidęs, kol tiktai ėmę gaidžiai giedot. Kai tik gaidžiai ėmę giedot, tuoj tas nabašninks ant krašto tos duobės ir nusprogęs. Daugiau tas pons tuoj iš duobės lauka, paėmęs tą nabašninką, pasisodinęs šaly, apsikabinęs ir važiuojąs. Tas kučierius teip drebąs, teip drebąs — bijąs, negaliąs liautis.

Daugiau jie važiavę, važiavę par tą naktį ir par dieną, ir jau vakars užeinąs. Privažiavę kruogą. Iš to kruogo visi žmonys ant nakties kraustąsys lauka. Tas pons tų žmonių prašąsis į nakvynę. Tie žmonys saką:

— Mes patys skubinamės lauka — kaipgi tamsta čia tversi!

Tas pons sakąs:

— Nu, jau aš tversiu, tiktai laiskit mane čion nakvoti.

Nu, jau tie žmonys saką:

— Žinokis, nakvok sau sveiks.

Tuoj tas pons tą savo nabašninką įsinešęs ir pasistatęs į kertę. O tas kučierius arklius pasišėręs ir drebąs, pasilindęs po loviu arklių. Tas pons užsidegęs žvakę, ant stalo pasistatęs, knygas įsinešęs ir skaitąs. Šit jau geros išvakaros, apė vienuoliktą adyną, ir išgirdę — atgied, atlydž nabašninką tiesiai į tą kruogą. Kaip tik įlydėję kupriukai* tą savo nabašninką, tuoj tas iš grabo stojęs į kojas ir — prė to, kur kertė stov, to pono nabašninks. Ir susiėmę. Nu jiedu ristis, nu ristis. O tie kiti visi ir išlakstę katras sau. Kaip tiktai tas kupris noriąs užveikti šio nabašninką, tai tas pons tuoj savojui ir padedąs, užvelkąs viršum. Dirbęsys, dirbęsys, kol gaidžiai pragydę. Kaip tiktai gaidžiai pragydę, tuoj ten pat abuodu ir nusprogę. Tas pons tuoj liepęs kučieriui arklius kinkyt. Daugiaus tas pons susidėjęs abu tuos nabašninkus į ratus, apsikabinęs ir važiuojąs.

Vel važiavę ligi kitos nakties ir privažiavę labai didelį mišką. Tame miške pamatę netoli kelio ugnį besikūrenant. Tas pons palikęs kučierių su tais nabašninkais ant kelio, o pats nuėjęs prė tos ugnies pasišildyt. Žiūriąs — toki būda ten pat, o apė tą ugnį 12 razbaininkų apsėdę. Ir tas pons priėjęs šildąsys. Nu, ale sakąs:

— Kas gi čia bus, kad ant tos ugnies nieks nekep?

Nuėjęs, iš ratų atsinešęs pas ugnį tuos savo nabašninkus, vieną ir užmetęs ant ugnies. Tas nabašninks čirškąs, kepąs — šis vartąs, piaustąs nuo kinkų raumenis ir sakąs:

— Kad da vis kieta mėsa, negal valgyt.

Pabuvęs vel sakąs:

— Ale to vieno bus mažai,— užmetęs ir antrą.

Tie razbaininkai tik žiūrią, kas čia būsią, ir pagavę bėgt. Ir nubėgę sau. Daugiau ir tas pons nuvažiavęs su savo kučieriu namo.

O ta jo poni teip labai nekentus, kad jis, važinėdams po svietą, su tais nabašninkais darbavęsys. Klausianti poni savo tarnaitės, ka čia reikią daryt su tuo ponu. Ta jai pasakius:

— Įpilk į patalą mielių ir įlaisk kokius tris keturius šūdvabuolius — jis ir pabūgs.

Daugiau ta poni teip ir padarius. Kai ėmę tam ponui kibždėt apė subinę, tai kai tas pons pabūgęs, tai niekur daugiau iš namų nebeėjęs.

125. [ŽVĖRYS VILKDUOBĖJE]

Kitą kartą bėgęs zuikis ir susitikęs su lape. Ta lapė norianti prisitaisyt jam arčiau — vis šiaip teip, šio to klausinėjanti:

— Kur tu dabar buvai? Kur tu dabar bėgi?

Zuikis atsakęs:

— Buvau namie pas pačiukę ir vaikelius. Skubinuos į bažnyčią ant spaviednės — seniai bebuvau.

Ta lapė tą zuikį vis šaukinanti ir šaukinanti, bo palauk, palauk. Tas zuikis vis tolyn, o ta lapė vis paskui ir paskui.

Šit par jų tarpą skersai kelio pasitropijęs vilks bėgt. Tas vilks tos lapės klausiąs:

— Tai kurgi, kūma, teip skubinies?

Ši sakanti:

— Gi ot, ar nematai, kur zuikis bėg į bažnyčią ant spaviednės, tai ir aš paskui jį bėgu, bo ir aš seniai bebuvau.

Tas vilks:

— Gi ir aš, kūmait, seniai bėsu buvęs ant spaviednės, — ir šis bėgąs paskui. Bet kol ta lapė su vilku atsirokavus, tai tas kiškis ir itin pasitraukęs nuo lapės.

Teip jiem paskui kits kitą bešveičiant, meška vilkui užbėgus kelią. Ta vel vilko klausianti:

— Kūmai, kūmai, palauk! Kurgi teip skubinies?

Vilks vel bėgdamas šnekąs:

— Matai tamsta, zuikis su lape bėg į bažnyčią ant spaviednės, o ir aš seniai bėsu buvęs, taigi teip ir skubinuos.

Ta meška sakanti:

— Nu, palauk, kūmai, ir aš bėgsiu, ir aš seniai bėsu buvusi.

Nu jie bėgt paskui kits kitą, nu bėgt. Tas zuikis žinojęs, kur yra vilkduobė. Daugiau, bėgdams pakraščiu, šaukiąs:

— Ė! Sukitės po dešine! Ė!

Tuoj visi po dešine pasisukę ir sukritę sugarmėję į tą vilkduobę.

Nu, ką šie dabar darys. Šokinėję, šokinėję — negal iššokt, ir gana. Jau kelias dienas jie ten sugyvenę, jau visi išalkę ir ėst. Bet kad nėr ko. Ta meška klausiantys šiųdviejų, kaip čia kur ką sugreibti. Ta lapė priėjus jai tylom į ausį ir sakanti:

— Gi vilką papiaukim, tai mudvi ir ilgai jo ėsti užteksme.

Ta meška tuoj vilkui už sprando, prė žemės, ir gatavs. Jodvi ir ėd. Daugiaus ta lapė, kol buvę mėsos, tai mėsą ėdusios abi su meška, o vilko žarnas ji į žemes po savo patalu susikasus. Nu, jau josdvi tą mėsą pabaigusios ir vėl im norėt ėst. Ta lapė, savo guoly žemes prasirausus, tas žarnas traukiant ir ėdanti. Meška jos klausianti:

— Tai ką tu čia ėdi?

Ši atsakius:

— Gi sau pilvą prasiplėšiau, dabar traukiu žarnas ir ėdu.

Ta meška sakanti:

— Tai duok ir man.

Lapė atsakius:

— Gi savo pilvą prasiplėšk ir ėsk.

Meška sakanti:

— Tai kad bus skaudu.

Lapė sakanti:

— Geriau skaudumą, nekad badą kentėt.

Ta meška ir paklausius lapės, ir prasiplėšus sau pilvą, ėmus žarnas traukti lauka ir nusibaigus. Nu, tai dabar tai lapei mėsos ant ilgo čėso, kol tą mešką suėdė.

Buvęs ant tos duobės krašto toks medžio stuobris. Į tą stuobrį strazdas lizdą susinešęs ir vaikus išperėjęs. Ta lapė ėmus strazdui sakyti:

— Kad tu manės neratavosi, tai aš tavo vaikus suėsiu.

Tas strazdelis klausiąs jos:

— Tai ko tu nori nuo manės?

Lapė sakanti:

— Ot šitą kertę man prineškit ir primeskit molių ir akminų, kad aš galėčia išlipti.

Daugiaus tie strazdai abuodu nešą, metą į tą kertę, kokius pakeldami, molalius ir akminėlius ir primetę tiek, kaip lapė galėjus išlipti. Ta lapė, išlipus lauka, vel ant to strazdo sakanti:

— Pastorok tu man ėst, tai aš tavo vaikų neėsiu.

Tas strazdelis sakąs:

— Nu, bėk paskui mane ir gausi.

Nulėkęs, kur mergela, karves pamilžus, nešės milžtuvę pieno. Šis tai kritęs po kojų, plasnojąs plasnojąs. Ji pasidėjus milžtuvę, norėjus sugauti. Šis toliau palėkęs ir vel, ant žemės pakritęs, voliojąsis. Kai tą mergelą atokiai pavedęs, ta lapė priėjus prė to pieno ir gerai prilakus. Nu, jau dabar sotana. Bet lapė sakanti strazdui:

— Jei tu man padarysi kokius juokus, tai aš tavo vaikų neėsiu.

Tas strazdelis ir vel klausąs. Nulėkęs į sodžių į klojimą. Tėvs metąs grūdus, o sūnus šlavinėjąs apsukui. Ir ėmęs tas strazds po klojimą šen ten plasnot. Tas sūnus — gainiotis, saikstydams užmušti. Tas strazds iš tos vietos į kitą — ir nutūpęs ant tėvo galvos. Tas sūnus kai mušęs savo tėvui par galvą, o tas strazds ir išlėkęs lauka. Nu, ta lapė vis pro plyšį žiūrėjus ir gerai pasijuokus.

Nu, ale bet da tai lapei negana. Sakanti:

— Man iš tavo padarytų juokų ėmė pilvą skaudėt. Tu mane vesk pas daktarus, o jei nevesi, tai aš tavo vaikus suėsiu.

Tas strazdelis, jos nebeatsikratydams, sakąs:

— Eme, eme!

Jis pirma, ši paskui — į dvarą. Strazds į šunų būdą, lapė — paskui. Tuoj šunys urururu greibę ir supuciję. Tai jau gavęs ir strazdelis atilsį nuo lapės pas savo pačią ir vaikelius parlėkti.

D

126. [PONAIČIO PATARIMAS]

Kitą kartą pons susišaukęs savo žmonis, kad mokestį suneštų. Kiti apsimokėję, o vienas toks jauns gaspadorius ir pritrūkęs keturių rublių. Tas pons jam davęs keturias dienas ant pasistorojimo tų piningų. Ir pasakęs:

— Kad nepasistorosi par tas dienas, tai aš tave prilupsiu, prikorosiu.

Daugiau tas žmogelis parėjęs mislijąs ir šiaip, ir teip: iš kur jis dabar paims tuos piningus, kad nieko netur ko parduoti. Turėjęs da linų kokias dvi saujas pasilikęs ant apivarų* naginėm, iš tų nuvijęs vadelas, daugiau vel nieko nebesusigraibąs. Lubose buvęs langs dūmam išeiti, tas langs buvęs užkišts su pakulėm. Tos pakulės buvusios susmilkusios, juodos. Jis tas pakulas pasiėmęs ir ėmęs vyt apinasrėlius, pantelius. Kiek jis ten jau prisivijęs ir vešiąsys ant turgaus. Pasikinkęs savo kumelėlą ir važiuojąs. Netoli to miesčiuko, kur jau jis važiuoj, buvęs toks miškiuks. Jis, par tą miškelį bevažiuodams, pasiginęs tokį ponaitį. Tas ponaitis pėsčias, šis važiuots važiuojąs, ir įsišnekę. Ponaitis klausiąs:

— Ar ant turgaus važiuoji?

Šis:

— Ant turgaus.

Ponaitis:

— Ką čia gero veži?

Tam žmogui jau gėda buvę ir sakytis, ale kai tas ponaitis prisispyręs klausinėjęs, tai jis pasisakęs, kad tokius niekus, ir pasirodęs. Daugiau tas ponaitis sakąs:

— Tai bus gerai, atpirks „turgus brolis", ale ir mane dabar pavėžyk.

Tas žmogelis sakąs:

— Tai kad, ponait, mano tokie blogi ratai, kaip ir kur čia tamsta atsisėsi, o ir mano kumela, matai tamsta pats, kad ir mane vieną kai tiktai patrauk.

Tas ponaitis sakąs:

— Niekàs, matysi, kad ir mudu abu paveš.

Tas žmogus — ką gi — ir priimąs, sakąs:

— Sėskis, sėskis, kaip jau važiuosme, teip.

Tas ponaitis kai įsisėdęs, tai ta jo kumela da lengviaus bėganti, nekai pirma, kol jis viens sėdėjęs. Daugiau tas ponaitis jam sakąs:

— Kai nuvažiuosi ant turgaus, tiktai tu neišsišok, pigiai neatlaisk to savo tavoro, kad gautum tiek piningų, kiek tau reik.

Nuvažiavę prė miesto — tas ponaitis išsėdęs lauka iš jo ratų ir nuėjęs sau. Šis tik nuvažiavęs ant rinkos, iškėlęs tą savo tavorą — tuoj apspitę pirkėjai, varžytynėm, pagaudžiui po pantelį, po apinasrėlį tampydamies pasidalinę, tik šio klausią:

— Be ko striukai neduosi?

Šis matąs, kad jau teip tas jo tavors visiems reikalings, pamislijęs, kad „Kada lieps plyšt, tada plėšk",— paprašęs tuoj už pančiuką po griviną*, už apinasrėlį po tris grivinas*. Visi nė žodžio nesaką, tuoj moką piningus, ir išpirkę visus. O tų jo vadelių nieks nė klauste nepaklausęs, kam jas atvežei. Da ir laukęs, ir žiūrėjęs, bene ateisiąs koks reikalings. Niekur nieks nebeklausiąs, ir gana.

Jau ir turgus ėmęs skirstytis, ir jis važiuojąs namo. Ką tik išvažiuojąs iš miesto — šit ir vel pagenąs tą patį ponaitį. Kai tik privažiavęs, tuoj pats jam taisąs vietą kur atsisėst. Tas ponaitis įsėdęs klausinėjąs:

— Kaip ėjo, ar gerą turgų turėjai?

Šis sakąs:

— Labai gerai viską pardaviau po brangiąja, po tiek ir po tiek gavau už pantelį, po tiek už apinasrėlį, o šitai tų vadelių tai nieks nė klauste neklausė.

Da tas pats žmogus nebuvęs nė susisumavojęs tų piningų, o jau tas ponaitis tuoj jam ir pasakęs:

— O, tai tu gerai gavai! Tai tu dabar turi piningų keturius rublius ir tris grivinas. O tų vadelių kad nepardavei, tai niekàs — užteks tau.

Ja, tas pats žmogus susirokuojąs — tiek yra. Daugiaus jie-

du važiuoją par tą patį miškelį ir baigią važiuot į antrą kraštą — tas ponaitis šiam rodąs, rodąs su pirštu į mišką ir klausiąs to žmogaus:

— Žiūrėk, žiūrėk, ar tu matai? Oi, ot bagočius piningus į žemes kavoj.

Tas žmogus žvalgąsys žvalgąsys, žiūriąs žiūriąs — bo nematąs, nematąs. Vel tas ponaitis, biškį pavažiavęs, rodąs ir rodąs:

— Argi tu nematai? — klausiąs.

Pamatęs jau ir šis, kad jau vieną maišą supylęs, kitą atnešęs pil. Supylęs ir tą, parėjęs namo vel jau trečio atnešti. Tas ponaitis klausiąs jo:

— Be neturi tu kokio tuščio maišo?

Tas žmogus sakąs:

— Yra šit biškis šiaudų, kur buvau kumelkai įsidėjęs pašaro kuškį ant rinkos po snukiu pamest.

Ponaitis sakąs:

— Iškratyk tuos šiaudus lauka, o aš eisiu tau tų piningų prisėmęs atnešiu.

Tas žmogus tuos šapus iškratęs ir padavęs tą tuščią maišą. Tas ponaitis su tuo maišu nuėjęs, prisėmęs tų piningų, atnešęs ir įdėjęs į ratus:

— Še, — sakąs, — turėsi ir ponui savo ko grūst į gerklą, ir pats sau. — Daugiau sakąs: — Ką aš tau piningų atnešiau, tai tu dabar tas savo vadelas nunešk ant tos duobės krašto ir pamesk.

Tas žmogus nunešęs vadelas ir sugrįžęs atgal. Daugiau tas ponaitis sakąs:

— Ale mes dabar nebevažiuokim ant tenai, bo kels ein pro to bagočiaus kiemą, tai kad jam neužeitų mislis ant mūsų, kad mes jo piningų pasisėmėm; mes dabar važiuokim biškiuką atgal — da čėso yra lig vakaro, da parvažiuosi namo.

Atsisukę ir važiuoją atgal. Važiavę kiek tenai, pavažiavę, daugiaus tas ponaitis ir sakąs:

— Dabar jau galiam vel važiuoti ant namų.

Ir vel atsisukę važiuoją. Atvažiavę jau vel ties tuo šmotu, kur pirma stovėję, jau dabar tas žmogus ištempęs akis žiūriąs

į tą pusę, kur pirma matė tuos piningus kavojant — gi dabar žiūriąs, kad jau tas bagočius kybo pasikoręs ten pat po sausa medžio šaka. Ir sušukęs:

— Ajė, cfiu! Gi ar velns jį ten pakorė?

Tuoj tas ponaitis kumšt jam į pašonę:

— Gi ar velns jam tas vadelas nunešė, ar ne tu?

Ir nuėjęs sau nusišvelpęs. O tas žmogus parvažiavęs namo, užsimokėjęs tam ponui ir sau turėjęs, kol gyvs buvęs.

Bet pono dievo tai jiedu nė viens, nė kits to kelionė — nė nuvažiuodami, nė parvažiuodami — neminavoję. Ir [už] tuos pantelius su apinasrėliais tai vis nuo to ponaičio [gavo], o gal ir tie visi pirkėjai buvo to ponaičio draugai, t. y. velniukai.

127. IŠ BIEDNO VAIKO KARALIUM PALIKĘS

Gyvenę tokie biedni žmoneliai, ir turėję jiedu vieną sūnų. Daugiaus tas tėvs ir numiręs. Pasilikus ta viena pati motina. O tas vaiks tiktai trynęsys ir trynęsys ant pryžedos apė pečiaus kaktą, apė židinį. Jau buvęs kokios 12 metų, o jis bo ant pryžedos, ant pryžedos; nė jo nieks samdęs, nė jo motina pasisiųsdavus.

Vieną kartą motina, ruošdamos apė pečių, sakanti:

— Eik tu nors vandenio man kokį viedrelį atneši, aš teip neturiu čėso.

Tas vaiks ir nuėjęs to vandenio atnešti. Tuo tarpu nuo pečiaus kaktos medžiai rarara ir nugriuvę ant aslos, o viens medis į tą vietą ant pryžedos nukritęs ir įsismeigęs. Daugiau kai tas vaiks atėjęs su vandeniu, motina ir sakanti:

— Amat, vaikel, [gerai], kad da tu ėjai vandenio atnešti — o tai tas medis ir būtų tau stačiai į galvą įsmegęs.

Tas vaiks atsakęs:

— Kad aš čia būčia sėdėjęs, tai nė tie medžiai* nebūtų nugriuvę.

Nu, ale kad jau motina jį iš tos vietos iškuštino, tai jis ant tos pryžedos ir nebesėdęsys.

Jų buvus kiaula su aštuoniais paršais. Šis ant skiedrelės siūlus užsitempęs — tai ta jo muzika, ašutų prisirišęs prė palankto medelio — tai jo smičius, keturius paršiukus pasiėmęs, su tais vedins nuėjęs ant tokio aukšto kalno. Ant tos savo skiedrelės grajijąs, o tie jo paršiukai aplink jį teip šoką, teip šoką, kai po muštru išmokyti.

O nuo to kalno netoli buvęs miests, ir tame mieste karalius gyvenęs. To karaliaus buvus duktė. Ji, kokiam trečiam ar ketvirtam pionte savo pilyj būdama, par spektyvą bežiūrėdama, ir pamačius, kad ten teip navatniai ant to kalno tas vaiks su tąja skiedrela čirpin, o tie keturi paršai kad teip šok, teip šok. Nu, ji prašantys, kad ją su savo pakajavąja laistų ant spacieriaus pasivažinėt. Nu, jau tėvs ir laidęs. Jodvi nuvažiavusios pas tą kalną — gi teip status, kad su arkliais anė kaip nėsą galiama užvažiuot. Nu, tai josdvi savo kučierių su arkliais palikusios pakalnė, o pačios pėsčios užlipusios ant to kalno. Nu, ką, kad ir užlipo, atrand tas pačias kumedijas, ir gana. Ta karalaitė ir der iš jo vieną paršą:

— Kiek tik, — sako, — tau reik piningų, aš tau užmokėsiu.

— Ne, — šis sakęs,— aš už piningus tai jų neparduosiu, kad ir kiek man duosi. Tiktai man parodyk, šviesiausioji karalaite, savo baltą kūną — kojas ligi blauzdų.

Ta karalaitė mislijanti: tai kas čia, — atkėlus savo kleitas ir parodžius. Šis apžiūrėjęs ir atidavęs vieną paršiuką. Jodvi nulipusios nuo to kalno, tą paršiuką nusinešusios ir važiuojančios. Ta karalaitė ir sakanti tai savo pakajavajai:

— Tai kad tas vaiks, ant skiedros užsitampęs siūlus, grajij ir tie paršai teip gražiai šok, o kad aš paprašysiu gerą muzikantą, kas gražiai pagrajys, tai kaipgi tas paršas bešoks!

Nu, jau parvažiavusios namo, palaidusios tą paršą į aslą — susitraukęs, gi nieks nėr, valkiojas po pakajus, ir gana. Pasiprašiusios muzikantą ir palaidusios tą paršą į aslą. Kai tiktai tas muzikants sugrajijęs, tas paršas tuoj ant kanapkos, langs atvirs — pro langą lauka iš trečio ar iš ketvirto pionto, krito ir ištiškėjo. Nu, ir tiek.

Antrąją dieną ir vel ta karalaitė, pasiėmus spektyvą, žiūr ant to kalno, ar da tebėra tie čiūdai, kur vakar buvo. Mato —

tebėr. Nu, ir vel prašo tėvo, kad ją laistų su pakajavąja pasivažinėt. Karalius ir vel laidžiąs. Jom kas rūp — arkliai gatavai pakinkyti, prė gonkų stov, tiktai eik, sėsk ir važiuok. Jodvi sėdusios ir vel pas tą kalną nuvažiavusios. Arklius palikinos, užlip vel pas jį. Der vel karalaitė vieną paršą iš jo, žad jam piningų kaži kiek. Bet tas vaiks sakąs:

— Man piningų nereik, aš nė už kokius piningus neparduosiu. Tiktai man, šviesiausioji karalaite, parodyk savo baltą kūną — kojas ligi kelių.

Ta karalaitė — tai kas? — atkėlus savo kleitas ligi kelių ir parodžius. Jis apžiūrėjęs ir atidavęs jai tą paršą. Jos vel kur ten susirišusios, nusinešusios žemėn nuo to kalno, sėdusios į savo karietą ir važiuojančios. Važiuodama ta karalaitė savo tai pakajavajai ir rokuojanti:

— Kad aš dabar parsivešiu tą paršą, tai pasiprašysiu bent kelius muzikantus, tai pamatysi, kai tada jis gražiai šoks.

Nu, jau parvažiavusios, įsinešusios vel į palocių ir palaidusios. Gi kas ten tas do paršas — kai eželis susitraukęs. Pavadino tuos muzikantus kokius penkius ar šešius, tie kai sugrajijo — tas paršas vel ant kanapkos, pro langą lauka šoko, krito ir ištiškėjo. Ir vel tiek.

Trečiąją dieną vel ta karalaitė žiūrianti par spektyvą pro langą, ar da jis tebėra ant to kalno su tom savo kumedijom. Tebėr. Ir vel prašantys tėvo, kad jasdvi laistų pasivažinėt. Karalius ir vel laidžiąs. Arklius sukinkė, josdvi sėdo ir vel nuvažiavo. Ir vel jodvi užlipo pas jį. Teip pat jis ant tos skiedrelės grajij, o tie paršai, kad ir du, bet šok tiek pat. Ir vel ji der vieną paršą, žadanti piningų begales. Jis teip pat sakąs:

— Aš to paršo tamstai nė už kokius piningus neduosiu. Ale, šviesiausioji karalaite, man parodyk savo baltą kūną ligi pusės, tai aš tamstai ir atiduosiu.

Ta karalaitė mislijanti: „Tai kas tu čia par tokį vaiką, ką tu išmanai." Atkėlus kleitas ligi pusei. Tas vaiks apžiūrėjęs ir atidavęs. Jos ir vel tą paršą nešinos nuėjusios prė to savo kučieriaus, susėdusios ir vel važiuojančios. Karalaitė vel šnekanti tai savo pakajavajai:

— Dabar kad parsivešiu, tai pasiprašysiu muzikantų čielą kapeliją, tai kad užgrajys, tai kad šoks tas paršas, tai jau tada pamatysme dyvus.

Gi kai parvažiavo — ir tiek pat. Įsinešusios palaidė — paršas toks pat sušiuręs. Pasivadino muzikantus, tie kai užgrajijo! Tas paršas šoko vel ant kanapkos, vel pro langą žemėn ir ištiškėjo, ir nebėr.

Tas vaiks su tuo savo vienu paršu parėjęs namo ir vel pas tą savo motiną teip pat apė pečių trynės kaip trynęsys ligi dvidešimt metų.

Nu, jau tas karalius pasenęs, ėmę ieškot tai karalaitei vyro. Tas karalius išdavęs tokį manipestą: kas atspės tos karalaitės apgamą, tai tą karalius ims par žentą ir tas bus karalium, kad jis koks — ar didelės, ar iš mažos kilmės — būtų. Nu, jau ėmę eit visokie didžiūnai: karalaičiai, kuningaikščių vaikai, grapų — nieks neįspėj, ir gana. Nu, jau ir teip kur bagočių ponų ir mužikų vaikai, bo tiek, tiek — nė viens neatspėj. Ta motina ėmus ir šį krapštyt:

— Eik, — sakanti, — ir tu nors pasivaikščiot, prasivėdyt, svieto žmonių pasižiūrėt.

Šis sakąs:

— Kad aš nueisiu, tai aš ir nebepareisiu, aš įspėsiu.

Ta motina sakanti:

— Ką tu atspėsi, kad tu težinai tiktai apė pečių trintis ir mane pykyti, ale tik eik iš mano akių.

Jis turėjęs da ar dvi grivinas piningų, iš kur ten buvęs gavęs, ir išėjęs. Nueinąs — gi jau pats paskutinis. Tiktai da jo pirma einąs toks kunings, nes ir kuningai kitą kartą vesdavos. Tas kunings buvęs driūts, raudonikis, tik apžėlęs su barzda. Ir šis tuoj paskui jo eis. Tas kunings jo klausiąs:

— Tai kažin mudu katras ar atspėsme, ar ne? Kad jau kiti tiek daug buvo — ir neatspėjo.

Šis tuoj sakąs:

— Aš atspėsiu, aš žinau.

Nu, tas kunings jo klausinėt, ir šiaip, ir teip ėmęs jį privedžiot. Žinoms, kaip jau kunings — visaip žino, visaip mok. Šis ir pasisakęs, kad žinąs, kad jai asąs aukso plauks. Nu, jau

dabar ir tas kunings žino. Tuoj tą kuningą įšaukę į vidų. Ten jau daug tų ponų buvę. Jie klausią:

— Koks yra apgams tos karalaitės?

Tas kunings sakąs:

— Jai yra aukso plauks.

Jie klausią, kur tas yra plauks, — tas ir nebežinąs. Da mato — viens yra už durių, šauk ir tą patį. Klaus to:

— Koks karalaitei apgams?

Jis pasako, kad jai yra aukso plauks to ir to vieto, čia ir čia. Nu, jau šio būtų didesnė teisybė, ale kad jis toks suvisu nublogęs, apsilaidęs, drabužiai prasni. O tas kunings bo jau pons, pons. Visų ponų širdys ant to ir linksta. Visi mato, kad ir ta karalaitė mažko į tą kuningą labiau žiūr. Nu, tie ponai sutarę, kad juos visus tris reik laist ant nakties į vieną guliamą pakajų ir į vieną lovą gultis, tai ant katro rytą bus ta karalaitė atsisukus, tai su tuo ir suvinčiavos. Šis prašąsys:

— Tiktai mane laiskit ant kokio pusė adynos į miestą pasivaikščiot.

Ir išlaidę. Jis išėjęs į miestą, nusipirkęs už tas dvi grivini svarą razinkų ir sugrįžęs. Nu, jau večerė gatava, visokių gardžių gardžiausių valgymų stals apdėts. Šis nedrįstąs, o jau prė ponų nėra nė mados, kad svečio prašytų valgyt: kad yra padėta, tai ir valgyk. Šis jau čyst mažai — kokį kąsnį — ten kandęs, kaštavojęs, ir gana. O tas kunings, bo jau pons, pons, su ponais papratęs, kad šluojąs atsiversdams.

Nu, jau ant nakties ir suguldę juos visus tris į vieną lovą. Ta karalaitė vidury, šiedu už kraštų. Jau ta karalaitė tuoj ir nusisukus ant to kuningo. Bet jau apė vidurnaktį šis girdžiąs, kad jau to kuningo pilve baldos u-u-u. Šis ir ėmęs dejuot, kad aš lauka noriu. Tas kunings sakąs:

— Aš jau seniai noriu. Ale ką dabar darysme?

[Šis sakąs]:

— Aš eisiu čia pat į kertelą.

Ir nuėjęs. Kiek jis ten patupėjęs ir vel atėjęs atsigulęs. Nebesiliaunąs — einąs ir tas kunings. Šis sakąs:

— Ale tamsta eik į kitą kertę, kad nesusimaišytumėm.

Tas kunings nuėjęs ir ėmęs tratyt. Nusitratinęs atėjęs ir vel atsigulęs. Kad prismirdus pilna troba, tai ta karalaitė nebesitverianti. Daugiau šis sakąs:

— Tai ką mes čia padirbom! Kad ateis rytą ponai, tai ką mums pasakys! Aš eisiu savo suėsti.

Nuėjęs jis į kertę, tuos savo razinkus iš kišenio imąs ir triuškinąs. Tas kunings sakąs:

— Ai, ir man reik eit savo suėst.

Nuėjęs jis į savo kertę, ir jis ėmęs ėst. Ir ėdąs, ir vemiąs. Apsivėlęs, apsidrabstęs visą barzdą, ūsus ir krūtinę.

Atėję ir vel atsigulę pas tą karalaitę. Ką tu, jau ta karalaitė nebesumananti, kaip nuo to barzdylos besikeravoti. Jau po šio pažasčia pasilindus, galvą užsiklojus, gulianti. O tas apsivėlęs viens pats blinksąs, ir gana.

Nu, jau rytą tie ponai žiūrią par stiklo duris, kad su šiuo itin kietai susiglaudę, o nuo to toli. Daugiau kai šį aptaisę su karališkais drabužiais — kad toks gražus ponaitis palikęs. O tą kuningą apsivėlusį jau ir šis pats su keliu davęs į pasturgalį ir išstūmę pro duris.

Daugiaus ten pakėlę didelę veselę. Ant tos veselės tai ir aš buvau. Gėriau ir valgiau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau.

Tai teip ir paliko iš biedno vargšo karalium. Jei da gyvi tebėra, gal da ir tebekaraliauj.

128. PAKART TAI DA MAŽAI

Kitą kartą viens maskoliuks* kareivis buvęs labai apseinąs, apsižiūriąs apė save: jis viską apsižiūrėdavęs, apsičystydavęs, nusišveisdavęs, ir muštra jam gerai vesdavusis.

Jam vieną kartą prisėjęs očers gromatą nešti. Jis su tąja gromata nešins einąs tokiu paupiu ir radęs ant krašto tos upės žmogų beverkiantį. Jis prėjęs klausiąs jo:

— Ko tu čia dabar verki?

Tas atsakęs:

— Kad mano piningai įkrito į vandenį.

Šis žiūriąs, kad tie jo piningai — čerasliuks — matyt ten pat prė krašto. Sakąs:

— Ko čia da reik verkti? Gi ot, matyt, pasiimk, ir gana.

Tas sakąs:

— Kad aš negaliu.

Tas maskoliuks paėmęs iš vandenio ir atidavęs jam. Daugiau tas jo rastasis žmogus sakąs:

— Dėku, kad tu man gerą padarei, mano piningus, išgreibęs iš vandenio, atidavei. Tai ir aš tau padarysiu gerą. Tu dabar tuos savo drabužius nusivilkęs duok man, aš jais apsitaisysiu ir už tave trejus metus tavo vieto vaiske slūžysiu. Tu dabar gali eiti, kur tiktai tu nori, kur tik tau reik, kur tiktai tu pamisliji,— nieks tavės neieškos ir nieks tavės neužsikabys. Po trejų metų ateik vel čia į tą pačią vietą, mane atrasi, ir aš tau atiduosiu tavo drabužius.

O tai tas rastasis paupy žmogus tai buvęs velns.

Daugiau tas saldotėlis nusivilkęs tuos maskoliškuosius visus savo drabužius ir atidavęs jam, o pats palikęs apatiniais, kokius beturėjęs, ir nuėjęs sau. Parėjęs namo, pas giminaičius apsilankydams. O kai kitą kartą labai ilgai slūžydavai maskoliuose — po 25 metus, ir retai kas bepareidavai atsislūžiję, o kai ant aplankio tai suvisu iš maskolių tada nelaisdavę. Jis kai parėjęs namo, tai jo tie namiškiai, pažįstami ir giminaičiai džiaugęsis, pamatę kai saulaitę patekėjusią. Vieni mylią, vaišiną, kiti vel prašą pas save apsilankyt. Nueinąs — tie vel mylią, kiti prašąsys pas save. Jam tie treji metai teip vaišėm ir išėję.

O tas jo vietininks velniuks, tą gromatą nunešęs, kai parėjęs į savo pulką, teip apsilervinęs, kad nieks iš jo nebuvę: apsilaidęs, apskretęs, guzdikai apžaliavę, muškieta ir kiti gelžgaliai surūdiję. Kai išeidavę ant muštros, teip pat nieks iš jo nebuvę. Kad vyresnysis sukamandavoj visiem suktis po dešinei, jis viens sukas po kairei, kad liep kelt pirma kairę koją, tai šis kel dešinę, — o jis visus klaidin, gadin jų visą parėdką, ir gana. Tai kad jį mušdavę: da nuo pradžios vis kasdien po kokį šimtą rykščių, paskui palkom, vėzdais, o jam bo tiek, tiek. Jį mušę ir mušę visus tuos trejus metus.

Nu, jau treji metai suėję — tas saldotėlis atsiminęs, kad jau reik eiti į savo vietą. Atėjęs į tą paupį — jau radęs ir šį belaukiant atiduoti drabužius. Kai susėję jiedu, sakąs velniuks:

— Aš kai matydavau maskolius į eilas sustatytus, gražu man buvo pasižiūrėt, bet kai pačiam reikė eilė stovėt, tai negardu buvo.

Parsivilkę jiedu drabužiais ir nuėję tas sau, tas sau.

Tas saldočiuks kai parėjęs į pulką, visi dyvijęsys:

— Kas tiktai tau buvo pasidarę tuos trejus metus, kad tu dabar vel toks pat palikai, koks pirma buvęs?

O tie kiti saldotėliai jam dėkavoję, kad jie visi par tuos trejus metus nė viens negavęs plėgų. (Tie mušėjai užtekę darbo su tuo jo vietininku.)

O tas velns, kai parsiskyrę jiedu, eidams užėjęs piemenis, bandą beganančius. Tie piemenys šunį kart bevedą. Koks jis ten buvęs — tinginys, sens, neklaužada, kiaušvagys. Velns, eidams pro šalį, sakąs:

— Pakart tai da mažai — nebegyvs, ir gana, ale jūs jį atiduokit į maskolius, tai tada tai jam bus...

129. [BAIMĖS IEŠKOTOJAS]

Buvęs vaiks 8 metų, teip nebaugus, teip nebaugus, kad jis nė žinote nežinojęs, kas tai yra baimė. Jo tėvs vieną kartą parėjęs iš miško vakare ir sakąs:

— Tai kad nusigandau, tai nusigandau! Kažin kas toks baisus man pasirodė — mane suėmė baimė, tai man nevet plaukai ant galvos pasistatė.

Tas vaiks nusiklausęs, ką tas jo tėvs šnek, ir sakąs:

— Tetuš, kas tai yra baimė? Pasakyk man, ir aš noriu ją pamatyti, kad ir man ant galvos plaukai pasistatytų!

Tėvs juokdamasis sakąs:

— Kad teip nori baimę pamatyti, eik į mišką, ten, kur aš medžius kirtau, ir rasi baimę, ir pasistatys tau plaukai.

Tas vaiks apsivilkęs, apsitaisęs, užsidėjęs kepurę ir išėjęs tuo keliu, kur matęs tėvą iš miško pareinant. Einąs, einąs, nuėjęs į mišką ir kelio pritrūkęs — kaip nieko nėra, teip nėra. Einąs be kelio. Beeidams naktį, nuo tolo pamatęs žybsant švieselą ir mislijąs: „Eisiu ant tos šviesos, be nerasiu ten baimės.". Prieinąs trobelą, einąs į vidų — šaučius besiuvąs. Tas šaučius jo klausiąs:

— Toks mažas vaiks, naktį eini par mišką — ar tavės neėmė baimė?

Tas vaiks jam atsakęs:

— Aš ir ėjau, baimės ieškodams, ale kad niekur nėra, ir gana.

Daugiau tas šaučius išėjęs lauka, ant tako pastatęs šiaudų kūlį, pargrįžęs jam padavęs butelį ir sakąs:

— Eik ot ten į kruogą, parnešk man gazos* — ir rasi baimę.

Tas vaiks nuėjęs, kūlį radęs ant kelio pastatytą, tą pavertęs, nuėjęs pas žydą, gazos nupirkęs ir parnešęs. Klausiąs jo šaučius:

— Taigi ar neradai baimės?

Vaiks sakąs:

— Neradau.

— Tai ir nieko neradai ant kelio?

Vaiks:

— Radau šiaudų kūlį, paverčiau, ir gana.

Šaučius pamislijęs: „Nu, kad jau teip, tai aš gi tau parodysiu kitonišką baimę." Sakąs:

— Aš nueisiu ten į kruogą, pasikavosiu, o tu, čia biškį pabuvęs, ateik manės paieškot, tai tu ir rasi baimę.

Šaučius išėjęs, o tas vaiks pasilikęs. Šaučius su tuo kūliu save apsirišęs ir laukiąs ant kelio šio ateinant. O tas vaiks, viduj bebūdams, besibovydams pasiėmęs į rankas to šaučiaus kūjelį, bebėgdams to šaučiaus į kruogą ieškot, kaip ranko turėjęs, teip ir išsinešęs. Kaip tiktai tas vaiks artyn einąs, tas šaučius, kūliu apsirišęs, jam priešais gandydams:

— Bu bu bu bubis!

Tas vaiks su kūjeliu į galvą:

— Ar tu bubis? — Apdaužęs, apdaužęs. Tas šaučius rėkdams namo.

Tas vaiks nuėjęs į karčemą, paklausinėjęs, paieškojęs, neradęs ir sugrįžęs vel pas tą šaučių. Šaučius jau lovo beguliąs sumušta galva. Tas vaiks tuoj įėjęs klausiąs:

— Tai kam mane apgavai? Aš nuėjau į kruogą — neradau nė tamstos, nė baimės.

Šaučius supykęs gulėdams:

— Tai ar da tau didesnės baimės reik, kokią tu jau radai, kur su kūjeliu mušei?

Vaiks sakąs:

— Tai kad aš ten mušau kaszin kokį ubagą, ten ne baimė. Man reik tokios baimės, kaip kad mano tetušis rado, kad plaukai ant galvos pasistatė.

Šaučius da labiau supykęs, pasakęs:

— Kad tu tokios baimės ieškai, tai eik sau lauka ir iš mano trobelės.

Tas vaiks ir išėjęs. Išėjęs, einąs, einąs ir nuėjęs į tokį miestą, kur buvus bažnyčia velnių užponiavota. Įėjęs pas kleboną, klebons klausiąs:

— Kur tu, vaikel, toks mažas eini?

Tas vaiks atsakęs:

— Einu, kuningėl, baimės ieškot.

Klebons sakąs:

— Nu, gerai, pas mums rasi.

Par dieną palaikęs klebonijo, vakare ant nakties ir nuvedę į bažnyčią. Ale tas vaiks su savim pasiėmęs degtukų*. Tuoj užsidegęs ant visų altorių žvakes ir žibinąs. Nuo vakaro [velniai] vis tylėję, bet jau apė vidurnaktį ėmę apė visą bažnyčią brazdėt, šniokšt, ėmę ant stogo jodytis, suėję ir į bažnyčią: kai gaidžiai, kai katinai, kai šunys. Tas vaiks klausiąs:

— Tai kas jūs čia tokie asat?

Velniai saką:

— Mes asam baimė.

Vaiks sakąs:

— Tai kas jūs par baimė? Jūs asat velniai, bet kad jūs kai gaidžiai, katinai ir šunys, tai man ne koki baimė nėra. Ale man

tokios baimės reik, kad man plaukai ant galvos pasistatytų. Ot, mano tetušis kad matė baimę, tai buvo baimė.

Nu, tie velniai mato, kad jis jų nebijo, ėmę gaidžiai giedot — visi ir išbrazdėję sau.

Klebons rytą siunčiąs zakrastijoną eit į bažnyčią pasižiūrėt, ar da teberas jį gyvą. Ja, zakrastijons nuėjęs atidaro duris — vaiks gyvs. Atėjęs į kleboniją, sakąs klebonui:

— Kodel aš neradau baimės?

Klebons sakąs:

— Taigi ar nieko nebuvo?

Vaiks sakąs:

— Velnių buvo, bet baimės nebuvo.

Tas klebons sakąs:

— Pala, pala, vaikel, kad praėjusią naktį tau nebuvo baimės, tai ateinančią bus.

Antrą vakarą vel nuvedę, įlaidę. Jis ir vel, įsibraukęs sierčiką, užsidegliojęs visas žvakes. Ir vel teip pat vidurnaktį ėmę da labiaus jodytis, draskytis ir susivertę į bažnyčią kaip visokie miškiniai žvėriai: kaip vilkai, kai meškos, kai levai ir da baisesni. Tas vaiks klausiąs:

— Tai kas jūs tokie dabar asat?

Velniai saką:

— Baimė.

Vaiks sakąs:

— Ne koki jūs nėsat baimė, jūs tik asat velniai. Ale kad jūs toki būtumėt baimė, kaip mano tetušis matė, kad jam plaukai ant galvos pasistatė, tai da būtumėt baimė, o dabar nieks.

Ir vel teip pat ėmę gaidžiai giedot, velniai sau išlakstė, ir gana.

Rytą klebons zakrastijoną pasiuntęs. Atidaro bažnyčią — tas vaiks sau sveiks. Sakos atėjęs klebonui:

— Sakei, kad šiąnakt aš bažnyčio rasiu baimę, o nebuvo, ir gana.

Klebons klausiąs:

— Taigi ar nieko nebuvo?

Vaiks:

— Velnių buvo pilna bažnyčia priėjus, bet baimės nebuvo.

Klebons sakąs:

— Nu, da palauk, ant ateinančios nakties tai bus.

Trečią naktį vel nuved jį į bažnyčią, uždaro. Jis užsidegęs žvakes ir vel lauk. Nu, jau vidurnaktį da labiaus ėmę žvangėt, barškėt, kad visos sienos bažnyčios ir stogs tratąs. Atsidarė durys, suėjo, suvažiavo visokie: žalčiai, smakai, devyngalviai. Ir vel šis, vaikščiodams po jų tarpą, klausinėjąs:

— Tai kas jūs dabar tokie asat?

Visi jie saką, kad mes asam baimė. Vaiks sakąs:

— Jūs asat kits šioks, kits toks: kits žaltys, kits smaks, kits devyngalvis, bet visi asat velniai, ir gana. Ale kad jūs būtumėt toki baimė, kokią mano tėvs anądien miške matė, kad jam plaukai ant galvos pasistatė, tai da jūs būtumėt baimė.

Tie visi velniai jam atsakę:

— Kas tave žino, kokią tą baimę tavo tėvs matė, kad jam ant galvos plaukai pasistatė, gal kitos tokios nė ant svieto nėra.

Pametę raštus vidury bažnyčios ir išūžę lauka.

Rytą zakrastijons atidaręs bažnyčią — rand šį tokį, kokį įlaidęs, ir raštų, popierių krūvą. Paėmęs raštus, parneš klebonui ir šį parved. Klebons parskaito tuos velnių raštus, kad žinokis tu su savo bažnyčia: tas vaiks iš mūsų atvajavojo, atėmė. Tas vaiks ir vel klebono klausiąs:

— Kur baimė?

Klebons pasimislijęs sakąs:

— Pala, pala, ateinančią naktį nueisi ant kapų į koplyčią man kryžiaus parnešti, tai tu ten rasi baimę.

Nu, gerai, tas vaiks ir vel lauk nakties. O tas klebons vieną savo špitolninką ubagą primokęs, kad jį ten ant kapų nuėjęs šiaip teip pagandytų. Naktį tas vaiks nuėjęs ant kapų, atsirakinęs koplyčią, pasiėmęs kryžių ir einąs. Tas ubags, kuprą pastatęs, ropa prė šio. Šis kai imsiąs su kryžium tą ubagą pert par kuprą, par galvą! Tas ubags pirma — šis, su kryžium jam į pasturgalį pupydams, ir parginęs namo.

Tas klebons matąs, kad jo niekaip nebegal pagandyt. Ėmęs sakyt:

— Vaikel, neklausyk nė vieno, matai, kad nėr ant svieto nė kokios baimės.

Vaiks sakąs:

— Tai kodel mano tetušis matė baimę, kad jam plaukai ant galvos pasistatė?

Klebons, neturėdams, ko sakyt, sakąs:

— Didelius žmonis griekai gandin!

Tas vaiks ir parėjęs vel pas savo tėvą, baimės neradęs.

130. [STEBUKLINGAS KAPŠIUKAS]

Kitą kartą išmirę tėvai*, ir paliko trys sūnūs: Jokūbs, Petras ir Povils. Nu, kai tie jų tėvai išmirė, ir tie vaikai — ką jie bedarys, — ir jie išėjo į svietą. Ėję, ėję keliu ir priėję kryžkelą. Ir ant tos kryžkelės pastatyts stulps su parašyta lanta, kad tas kels ein čia, tas — čia, tas — čia. Daugiaus jie parskaitę tuos raštus ir parsiskyrę: Jokūbs nuėjęs po kairei, Petras — po dešinei, o Povils, pats mažasis, nuėjęs tiesiai.

Povils buvęs da itin mažas, tiktai kokių 7 metų. Jis, eidams keliu, radęs kapšiuką*. Tame tiktai buvus viena grivina sidabrinė piningų, bet kad jis jį pakratydavęs, tai jam pribirėdavę piningų, kiek tik jam reik. Daugiau jis ėjęs, ėjęs par laukus, par miškus, už miško radęs didelą upę — nu, toliau nebegaliąs eiti. Ten pas tą upę radęs gyventojų —medsargį, pas tą įėjęs ir apsigyvenęs. Tas medsargis jį priėmęs teip jau, kai ir už savo vaiką. Ten jį apė namus pasisiuntinėj, kur reikiant, kol mažas da buvo, paskui bandą ganęs. Bet jis kur buvo, kur ėjo, vis jis, su tuo kapšiuku besibovydams, pribarstydavęs po krūvelą piningų. Tas jo gaspadorius, radęs vieną kart, kitą, ir numanęs, kad tai tas jo Povils tuos piningus barsto. Tad medsargis, kad važiuodavęs kur į turgų ar į jomarką kur į miestą, tai ir Povils prašydavęsis, bet jo gaspadorius nesiveždavęs: bijojęs, kad jis nuo jo kur nenuklystų, bo jam nieks tų piningų teip nebepribarstytų. Nu, ale bet kai jau jis paaugęs didesnis, pas tą medsargį išbuvęs jau kokį dešimt metų, tai ir išėjęs toliaus į svietą pasižiūrėt.

Nuėjęs į tokį didelį miestą. Tame mieste karalius gyvenęs, o tas karalius buvęs sens, ir jo tiktai viena duktė tebuvus. Tai karalaitei buvę tokie namai pastatyti ir toki rokunda buvus išduota: kas apipils tuos namus ligi langų auksiniais ir sidabriniais piningais, tai tas gaus tą karalaitę ir bus karalium ant tos karalystės, bet jei kas pradėjęs neapipiltų, tai tam galva bus nukirsta ir ten pat ant mieto pamauta. Jau buvę bent keli karalaičiai mėginę atjoję piningus barstyt apė tuos namus, bet kiek ten pabarstysią — ir pritrūkstą. Tuoj to senio karaliaus vaiskas sugreibę nukertą tam galvą ir pamauną ten pat ant mieto. Jau buvusios devynios galvos pamaustytos.

Ir Povils dasižinojęs apė tai ir pasimislijęs, kad jis iš savo kapšiuko tai piningų niekada nepritrūksiąs. Jis nuėjęs ant turgaus, nusipirkęs kumelaitę tokią blogą ir nujojęs pas tos karalaitės namus ir ėmęs, apsukui jodams, piningus kratyt iš to savo kapšiuko. Apjojęs kokius tris kartus apė tuos namus, purtydams, kratydams tą savo kapšiuką — ir pribirėję piningų aukščiaus, kaip jau buvo sakyta, — lig pusė langų. Ta pana nužiūrėjus pro langą, iš kur jis tiktai tuos piningus barsto. Nu, jau kai pripylė tų piningų, kiek reikiant, ir reik duot jam tą karalaitę ir visą tą karalystę. Taisos jau ant veselės, ir šį ta pana pas save priim. O ji pasisiuvus tokį pat kapšiuką, kaip jo matė, įdėjus griviną, naktį, jam beguliant, ir apmainius. Šis rytą atsikėlęs, apsigraibęs, žiūriąs — toks pat yra jam kišeny, jis ir spakains. Dieną ta karalaitė sakanti jam:

— Važiuosme mudu ant marės pasivažinėt.

Ir išvažiavę. Ten netoli buvus sala, miškais apaugus, ale žmonys ten negyvenę. Daugiau nuvažiavę ant tos salos, išlipę iš akroto, pavaikščioję kiek ten — tuoj ta karalaitė jį palikina, sėdus ir parvažiavus namo. Nu, šis pasilikęs ką gi bedarys? Išsiėmęs tą savo kapšiuką, kratąs piningų — nebebyrą, iškritus ta grivina, daugiau nieks. Matąs, kad jau jis suvisu apgauts. Vaikščiojąs šen ir ten po tuos miškus ant tos salos — niekur nieko gero neužeinąs. Jau teip ar į trečią dieną — buvęs labai išalkęs valgyt — beeidams pamatęs obelą su teip gražiais obeliais, raudonpusiais tokiais — teip gardžiai kvep. Jis ėmęs nusiskynęs ir valgąs. Vieną kąsnį suvalgęs, kitą —

gi nė just nejutęs, kaip jam ragai ant kaktos išaugę, išsišakoję, kad jis nebegaliąs nė par tuos miškus beišlįst. Šiaip teip pasilankdams, pasikreipdams, lendąs toliaus ir pamatęs kitą obelą. Prisitaisęs ir nuo tos pasiskynęs obelių. Tuos ėmęs valgyt — ir nukritę tie ragai jam. Nu, jau bel teip, jis pasiskynęs tų obelių daugiau nuo tos ir nuo anos, nuėjęs ant krašto tos salos ir žiūriąs, ar nepamatys kokį akrotą kur netoli bevažiuojantį. Ir pamatęs. Ėmęs jis nuo tolo mojuot su ranka, prė savės viliot. Ir privažiavęs akrots artyn, prė jo privažiavus maža laivela, bo, mat, pats akrots arti prė sausumos negal priplaukti, kur nebėra giliai vandenio. Daugiau jis įsėdęs ir parvažiavęs vel į tą miestą. Apsitaisęs kitoniškais drabužiais, kad jo nepažintų, ir tuos obelius susidėjęs į krepšelį, nusinešęs, apė to karaliaus palocių ir nešiojąs. Jis tuos obelius susidėjęs vienos obelės — vienam krašte krepšelio, antros — kitam.

Jam ten bevaikščiojant, ir pamačius pakajavoji tos karalaitės. Priėjus pirkti. Jis tuos geruosius jai pardavęs. Kai ta suvalgius, tai da gražesnė palikus. Ta karalaitė, ją pamačius, klausianti:

— Kodel tu toki dabar graži palikai?

Ši sakanti:

— Gi ot ans žmogus tokius obelius parduod. Aš nusipirkus suvalgiau, tai užtai teip graži palikau.

Daugiaus ta karalaitė nebesiunčianti nė jos, pati nubėgus pirktis sau. Šis pamatęs ją ateinant — tuoj antraip apsukęs savo krepšiuką ir atidengęs tuos raguotuosius obelius, o tie ant pasižiūrėjimo da buvę gražesni. Tuoj ji prėjus, nusipirkus kokius tris ir valganti, eidama į palocių. Ji bevalgydama prieinanti prė palociaus — gi pro duris nė šiaip toli nebegal įlįsti. Ką dabar bedarys? Karalius liepęs meistrams ant lauko apibudavot ją su troba. Daugiaus vežą šiokius, vežą tokius daktarus, gydą šiokiom, gydą tokiom žolėm — gi nieko nemačij, ir gana. Mėgina piaut žemė tuos ragus — tuoj rėkiant piktu balsu, — nebėr ko daryt.

Tas karalius žadąs vel atiduot visą karalystę tam, kas ją pagydys. Šis ėmęs tuos gydomuosius obelius susidžiovinęs ir

susigrūdęs į dulkes. Nuėjęs pas karalių ir apsiimąs ją sugydyt. Nu, jau tas karalius sakąs:

— Tiktai sugydyk, daugiaus ir galėsi ją pats ženytis.

Jis, eidams į tą trobą, pasiėmęs kančiuką, tokį drotimą nuvyniotą. Ir išsikalbėjęs, kad nieks daugiau į tą trobą neeitų, kaip tik jis viens. Kaip tik įėjęs, užsidaręs ir pagavęs lupt su savo kančiuku. Nudirbęs, nukruvinęs nuo galvos ligi kojų, gimtosios skūros nebelikę jai. Ir vis mušdams sakąs:

— Tylėk, tai būsi sveika.

Nu, jau vis tylėjus, tylėjus, dantis sukandus. Atsidūsėjus:

— Ai ai ai! Už ką gi tu teip skaudžiai mane daužai?

Povils sakąs:

— Ogi ar nežinais, ką tu man esi padirbus?

Ši klausiant:

— Tai ką?

Povils:

— Ogi kam tu mano kapšiuką pavogei?

Ši tuoj ėmus verkt, sakanti:

— Jug aš galiu atiduot.

Povils:

— Ir atiduok, o kad neduosi — lig smerčio užmušiu.

Ji prašantys:

— Tik nieko nebedaryk, o ten ir ten po galvų padėts lovo yra.

Jis tuoj atsidaręs duris, pašaukęs pakajavąją, kad iš tos lovos, iš pagalvio atneštų tą kapšiuką. Ta atnešus, jis papurtęs, piningai byr — matąs, kad tas pats. Nu, tai daugiau prigraudojęs, prikoznavojęs ją:

— Kad tu man daugiaus teip padarysi, tai aš tavės gyvos nebelaikysiu.

Ji prisižadėjus jam teip nebedaryt, kol gyva būsianti. Daugiaus uždavęs jai tų sugrūstų obelių dulkių — ir sugijus. Paskui jiedu susiženiję. Kai ragus nuėmė, ir buvus gera.

Po tos jo ženatvės jis išėjęs į miestą ir patikęs tokį pakeleivį, nuplyšusį, nudriskusį. Jam rodąsys, kad jis jį būtų kada kur matęs. Ėmęs jo klausinėt:

— Iš kur, koks asi?

Tas jam parsisakęs, kaip tėvai jų išmirę, kad jie buvę trys broliai, kaip jie ant kryžkelės parsiskyrę, kaip vyresnysis Jokūbs nuėjęs po kairei, šis, Petras, — po dešinei, o jų mažasis, Povils, brolis tiesiai nuėjęs. Povils suprant, kad tai tikras jo brolis, ir prisipažinęs, kad dabar jis asąs to miesto ir visos tos šalies karalium.

Jiem besišnekant, preinąs antras pažįstams pakeleivis, tik jiedu negalią atsimint, kad jų brolis. To vel tas Povils ėmęs klausinėt:

— Iš kur, koks esi?

Tas vel teip pat apsisakęs, kad tėvai išmirę, buvę trys broliai: Petras, Povils ir šis trečias, vyresnysis, Jokūbs, kaip jie visi trys ant tos kryžkelės parsiskyrę. Povils sakąs:

— Tai tu esi mūsų vyresnysis brolis, aš esu čia ant tos karalystės karalium.

Susisveikinę visi, susibučiavę. Povils jiem iš savo kapšiuko daugybę piningų prikratęs. O jiedu pasilikę labai dideli kupčiai tame mieste.

131. [IŠKRATYTI PININGAI]

Kitą kartą buvęs viens bagočius, turėjęs daugybę auksinių piningų. Ir susirgęs. Matąsis, kad jau jis nebesugysiąs. Buvęs jau rudenio laiks, slyvai geltoniejie jau buvę įsiurbę. Jis paprašęs savo pačios, kad jam tų slyvų kokius tris gorčius įneštų. Pati įnešus. Daugiaus jis, iš tų slyvų kaulus išimdams, o į tą vidurį raudonųjų prikišdams, ir surijęs kokį gorčių tų auksinių piningų. Ir numiręs. Daugiaus nuvežę pakavoję, ant jo kapo kryžių užstatę, ir gana.

Daugiaus tuoj tą naktį po pakavojimo einąs biednas žmogelis keliu pro šalį tų kapų. Girdžiąs, kad kaži kas ant tų kapų teip pūkšč, teip pūkšč. Apsistojęs pasiklausęs ir mislijąs: „Jau tai čia, tur būt, kas nors gyvs daikts." Atsivožijęs ir eisiąs pasižiūrėt. Užėjęs ant tų kapų — žiūriąs, kad žmogus apsikabinęs kryžių raunąs, traukiąs, plėšiąs, verčiąs, pūkščiąs — negaliąs ir negaliąs niekaip iš vietos pajudinti. Kaip

tiktai tas žmogelis užėjęs ant tų kapų, ans tuoj šį ir pamatęs. Apsistojęs jis jau ten dirbęsis ir ėmęs šio prašyt, sakąs:

— Eik šen, žmogau, padėk man tą kryžių išraut!

Šis tuoj priėjęs, tik rankas prikišęs — ans tuoj ir išrovęs. Tą kryžių pametę, ans tuoj žemes atkrapštęs nuo grabo ir ištraukęs grabą ant krašto duobės. Tą nabašninką iš to grabo išplėšęs, už kojų paėmęs ir ėmęs kratyt pro gerklą piningus lauka. Prikratęs čielą krūvą auksinių. Tam žmogui liepiąs:

— Susemk sau tu tuos piningus.

Daugiaus tas velns tą grabą tuščią įmetęs atgal į tą duobę, žemėm aprausęs ir to žmogaus prašąs:

— Padėk,— sakąs,— žmogau, tą kryžių man užstatyt.

Šis vel tik rankas prikišęs — kryžius ir vieto pastatyts, kaip buvęs. Tas velns tam žmogui pasakęs:

— Tai dabar tu tuos piningus sau vartok besveiks.

O jis pats tą bagočiaus kūną pasigreibęs, kai sunkas ant pečių užsidrėbęs ir nubėgęs. Daugiaus tas žmogus su tais piningais vel sau namo parėjęs.

Tiek.

132. [GAIDŽIUKO CINO KOJELĖ]

Kitą kartą gyvenę senis ir senė. Senis turėjęs gaidį, o senė — vištą. Tos senės višta kiaušinius bo dedanti, dedanti, o to senio gaidys — nieko. Daugiaus tas senis ant to savo gaidžio ėmęs bartis, kad iš jo nė kokio gero neturiąs. Nustojęs ir lasyt. Tas gaidys kurgi dėsis: vaikščioj šen ten po kluonus, po pakluones, ir gana. Tas gaidys bevaikščiodams radęs cino kojelą ir nešąs namo pas tą savo senį.

Važiavęs Raudondvario pons ūlyčia ir pamatęs tą gaidį besinešant tą cino kojelą. Tuoj liepęs savo kučieriui apsistot ir atimti iš to gaidžio tą cino kojelą.

Tas pons parvažiavęs namo — tuoj tas gaidys jam paskui. Užsilėkęs ant stogo ir rėkiąs:

— Raudondvario pons vagis! Aš tau dvarą išpūstysiu! Raudondvario pons vagis!

Tas pons tuoj liepęs savo tarnams tą gaidį sugauti ir į šulnį įmesti. Tie jį sugavę, įmetę į šulnį. Tas gaidys, tam šulnyj būdams, sakąs:

— Ryk, subine, vandenį, ir aš rysiu! Ryk, subine, [vandenį, ir aš rysiu!]

Kai išrijęs iš to šulnio tą vandenį, ir vel, užsilėkęs ant stogo, rėkiąs:

— Raudondvario pons vagis! Aš tą dvarą išpūstysiu!

Tuoj vel tas pons liepęs tą gaidį sugauti ir po kūrenantis pečiu pamesti.

Sugavę, pametę po pečiu. Tuoj tas gaidys sakąs:

— Spiauk, subine, vandenį, ir aš spiausiu! Spiauk, [subine, vandenį, ir aš spiausiu!]

Tuoj tą ugnį po pečium užgesinęs ir vel, užsilėkęs ant stogo, sakąs:

— Raudondvario pons vagis! [Aš tą dvarą išpūstysiu!]

Vel tas pons liepęs tarnams sugauti ir į klėtį — svirną uždaryti. Tas gaidys tam svirne radęs pilna pripilta kviečių. Daugiau ir sakąs:

— Ryk, subine, kviečius, ir aš rysiu! [Ryk, subine, kviečius, ir aš rysiu!]

Surijęs visus kviečius, parlėkęs pas tą savo senį, apvertęs visą jo trobą su kviečiais ir vel nulėkęs į tą dvarą. Ant stogo atsistojęs ir vel rėkiąs:

— Raudondvario pons vagis! Aš tą dvarą išpūstysiu!

Tas pons nebežinąs, ką su juo bedaryt. Buvus labai didela gelžinė skrynė piningų. Liepęs sugauti ir, į tą skrynę auksinių piningų įmetus, užrakyti. Kaip tiktai įmetę, tas gaidys ir vel teip sakąs:

— Ryk, subine, piningus, ir aš rysiu! [Ryk, subine, piningus, ir aš rysiu!]

Ir surijęs visus. Surijęs tuoj fort lauka iš tos skrynės ir parlėkęs pas tą savo senį. Šaukiąs rėkiąs:

— Daryk duris, patiesk skarą šilkinę po karčia!

Tas senis pasistorojęs skarą šilkinę, patiesęs, tas gaidys tuoj ant karties atsistojęs — kad pridergęs piningų, tiek, kad ant skaros nebepareiną.

Daugiau ta senė ėmus tą savo vištelą bart, lojot ir nebeduodanti last. Ta višta klausianti gaidžio, kur jis tiek daug gavęs piningų. Tas gaidys sakąs:

— Gi nueik tu į pakluones, rasi nusprogusį arklį, tos mėsos prilask ligi žiauksiant, liepk savo senę šilkinę skarą patiesti — tu ir pri... auksinių piningų.

Ta višta nuėjus į pakluones. Kai prilasus, parėjus namo. Tuoj liepus senei patiest šilkinę skarą, o ji pati atsistojus ant karties. Kai pri..., tai visa grinčia padliena prismirdus, ir gana.

E

133. [EŽELIS]

Gyvenę kitą kartą du tokie seniukai, o vaikų neturėję. Ir ėmus vieną kartą dejuoti ta senela, kad jiems būtų koks, toks, nors kai eželis, vaiks. Ant rytojaus ir atsiradęs eželis. Daugiaus jiedu ir auginą tą eželį. Auginą, auginą vienus, antrus ir trečius metus — tas bo neaugąs, neaugąs nė didyn, nė mažyn. Daugiaus ta seniukė supykus ir užmetus tą eželį už pečiaus. Jis ten už to pečiaus buvęs, buvęs ir ėmęs šnekėt, šaukt:

— Matuš, matuš, duok man pundelį linų — aš nusivysiu botagą, ginsiu bandą!

Ta motina ir atnešus jam pundelį linų. Jis nusivijęs botagą, pasidirbęs triūbelą, išėjęs iš užpečkio lauka, supykšėjęs su tuo savo botagu — tuoj pradėję visi gaidžiai giedot ir visi šunys lot. Ir išginęs bandą. Daugiau, kai išginęs bandą, vienus metus, antrus metus, trečius, ketvirtus ir penktus nebepargenąs ir nebepargenąs. Jam tą bandą beganant, priaugę daugybė avių, galvijų.

Jau jis šeštuose metuose taisąsys gyt namo bandą — ir atėjęs pas jį toks gražus ponaitis, pasirėdęs, su strielba, ir prašąs jo:

— Vaikel, ar tu man negalėtum parodyti kelio?

Tas eželis sakąs:

— Tai ką tamsta man duosi?

Tas ponaitis sakąs:

— Aš tau duosiu penkias bačkas piningų.

Tas eželis sakąs:

— Ne, duok man penkias bačkas piningų ir savo seserį.

Tas ponaitis pamislijęs: „Kad ir aš jam pažadėsiu duoti, bet ką jis man padarys, toks eželis, kad ir aš jam neduosiu — bele jis tiktai mane ant kelio išvestų." Tas eželis sakąs:

— Jeigu tamsta pameluosi, tai tamsta man parašyk rašte-lį.

Tas ponaitis sakąs:

— Aš popierio turiu, ale kad neturiu su kuo parašyt.

Tas eželis sakąs:

— Gi įsipiauk pats sau į pirštą ir parašysi su savo krauju.

Tas ponaitis mislijąs: „Kad ir aš jam parašysiu, aš turiu visokių šunų, kurtų, žvėrių, — užlaisiu ant jo, kad jis ateis, ir sudraskys jį." Ir parašęs. Nu, tai daugiaus jis jam ir parodęs kelią.

Vel da jis ganąs bandą, ir atėjęs pas jį kits ponaitis, toks pat pasirėdęs, su strielba. Ir tas prašąs jo parodyt kelio — paklydęs. Tas eželis ir jo klausiąs:

— Ką tamsta man duosi?

Ir tas sakąs:

— Duosiu penkias bačkas piningų.

Eželis sakąs:

— Ne, duok man penkias bačkas piningų ir savo seserį.

Nu, ir tas teip pat prižadėjęs. Ir tam liepęs eželis pasirašyt, į pirštą įsipiovus. Ir tas teip pat pamislijęs: „Kad ir jis ateis su tuo raštu — aš turiu šunų ir žvėrių, užlaisiu, ir sudraskys jį." Daugiau ir tą jis išvedęs į kelią.

Nu, tai daugiau tas eželis ir parginęs visą bandą namo — teip daugybė gyvuolių, kad tie seniukai nebežiną, nė kur besuvaryt. Nu, tai daugiau tas eželis sakąs tiem savo tėvams:

— Sudiev, tetušiai! Aš eisiu ženytis.

Tie tėvai saką:

— Sudiev, sudiev, — ir misliją: „Nu kurgi tu rasi tą tokią sau paną."

Ir išėjęs. Daugiau nuėjęs į to pirmojo ponaičio dvarą, susirietęs kaip eželis ir įriedėjęs. Nieks nematęs — nė sargai, nė šunys, nė žvėriai. Daugiau įėjęs į vidų — toks gražus ponaitis pasivertęs, parodo raštelį — tas ponaitis pakinko arklius, įded piningus, įsodin tą savo seserį ir išlaidž.

Daugiaus jiedu važiuoją, važiuoją — tas eželis ir ėmęs jai su tais savo šeriais durt. Ta pana supyko supykus, strykt lauka iš tos brikos ir parbėgus namo. Nu, jis mislijąs: „Kad tu bėgi, bėk, o aš kitą gausiu." Jis parvažiavęs namo, tuos piningus padėjęs pas tuos savo tėvus, einąs pas antrą. Vel teip pat nuėjęs, susirietęs į eželį, ir pas tą teip pat įsiridinęs, kad nieks jo nejutę: nė sargai, nė šunys, nė žvėriai. Įėjęs į vidų, parodęs tą raštelį — nu, ir tas teip pat pakinkęs arklius, įdėjęs piningus ir, įsodinęs savo seserį, išlaidęs. Ir važiuoją. Daugiaus arti namų vel ėmęs badyt į pašones su tais savo ežio dygliais, bet ta nebebijojus, važiavus ir parvažiavus su juo į namus. Daugiau, kai jis daug piningų turėjęs, pasistatęs gražius namus, dvarus, ir jiedu ten gal da ir dabar tebegyven. Ir aš ten buvau.

134. MEŠKOS VAIKS

Gyvenę teip: tėvs, motina ir sūnus. Daugiaus ta motina supykus ant to savo sūnaus, ėmus bartis:

— Ka tu nieko neuždirbi, tai tu eik sau.

Tas sūnus ir išėjęs į mišką. Daugiaus einąs, einąs ir radęs tokį meškos urvą. Jis įlindęs į tą urvą. Daugiaus ta meška jam parnešus mėsos ir duonos. Ir gyveną jiedu. Gyvenę, gyvenę, ir gimęs tos meškos sūnus. Ale tiktai buvęs su barzda ir ant ausų galų kuškeliai plaukų.

Daugiaus tas meškuitis, kai paaugęs, ir prašąs to savo tėvo, kad jiedu eitų apsilankyt pas jo giminaičius. Sakąs:

— Jug tamstos ne čia namai.

Ta motina jiems laidus eit apsilankyt. Daugiaus jiedu parėję pas tuos tėvo tėvus. Tas meškuitis su vaikais po ūlyčią kai bėgiojąs, tie kiti vaikai jam ir pešioją nuo ausų tuos

plaukus. Jis buvęs labai tvirts, tiktai labai toks lėts. Daugiau tam tėvui sakąs:

— Tetyt! Kad mane čion vaikai apjuok, pešioj, tamsta man nukalk gelžies doklą su ilgu lanciūgu — aš eisiu vel pas savo mamaitę į mišką.

Tas tėvs jam nukalęs tą gelžies doklą su ilgu lanciūgu, jis ir išėjęs į mišką. Daugiaus einąs, einąs par tokį ąžuolyną ir radęs žmogų ten bevaikščiojantį. Jis klausiąs to žmogaus:

— Tai kas tamsta toks asi?

Tas žmogus atsakęs:

— Aš asu ąžuolų rovėjys.

Nu, tai tas meškuitis jam sakąs:

— Tai mudu abu asam tvirti — eme kartu.

Ir einą jiedu. Daugiau jiedu einą, einą ir radę tokius kalnus ir ten radę žmogų bevaikščiojantį. Ir to klausiąs tas meškuitis:

— Kas tamsta toks asi?

Tas atsakęs:

— Aš asu kalnų vertėjys.

Tas meškuitis sakąs:

— Tai mes asam visi trys tvirti — eikim visi kartu.

Ir einą visi trys. Daugiaus jie einą, einą ir radę tokią trobelą miške, ir pas tą trobelą piemenėlis avis beganąs. Daugiau jie suėję į tą trobelą, pargulėję.

Rytą atsikėlę ir susitarę du eiti į mišką pasivaikščiot, — tas meškuitis su tuo kalnų vertėju, — o tą ąžuolų rovėjį palikę pusrytį išvirt. Tas ąžuolų rovėjys nuėjęs pas avis, vieną avį susigavęs, papiovęs, nulupęs, išskriodęs, išviręs ir, ant stalo padėjęs, laukiąs, kada jiedu pareis ant pusryčio. Šit ir įėjęs toks senis su ilga barzda. Tuoj greibęs tą ąžuolų rovėjį, primušęs, primušęs, tą visą mėsą suėdęs ir išėjęs. Daugiaus tas kol atsigavęs, nuėjęs vel avį susigavęs, kol ištaisęs, išviręs — jau šiedu ir parėję, o da nėra ant stalo padėta. Jau šiedu ir barąsys ant jo:

— Mes tave palikom namie, o tu teip ilgai virei pusrytį.

Šis nieko nesakąs, tyliąs, ir gana. Nu, daugiaus pavalgę, tą dieną parbuvę, ant ryto paliekt tą kalnų vertėjį pusryčio

virt. Ir tas teip pat: nuėjęs avį susigavęs, papiovęs, ištaisęs ir išviręs, ant stalo padėjęs ir laukiąs, kada šiedu pareis. Ir vel atėjęs tas senis ir tą primušęs, primušęs, tą visą mėsą suėdęs ir išėjęs. Tas vel atsigavęs, kol nuėjęs avį susigavęs, papiovęs, ištaisęs, išviręs — ir jiedu parėję. Ir ant to barąsys, ko jis teip ilgai gaišęs, kodel jiems nėra gatavai ant stalo padėta.

Nu, trečią rytą eis pasivaikščiot tas ąžuolų rovėjys su tuo kalnų vertėju, o tą meškuitį paliekt pusryčio virti. Daugiau jiedu ir šnekąsys:

— Kaip tau buvo? — Kaip tau buvo?

Jiedu abu pasisako, kad toks ir toks senis juosdu primušo.

— Nu, tai, — sako, — gaus ir jis.

Daugiaus ir šis tuoj nuėjęs avį susigavęs nuo bandos, pasipiovęs, nusilupęs, išsitaisęs, išviręs, padėjęs ant stalo ir laukiąs, kada šiedu pareis. Šit ir vel tas senis atėjęs ir jo mušt. Bet šis sakąs:

— Pala, pala, mudu pasimieruokim, katro bus barzda ilgesnė.

Sakąs tas meškuitis:

— Eik tu lauka ir par tą skylą, — buvus sieno, — įkišk savo barzdą, tai pamatysme tada, kaip bus.

Tas senis išėjęs, įkišęs par tą skylą. Tuoj šis greibęs tokį sprungulį*, tą jo barzdą susukęs, pasiėmęs medį, kai, išėjęs lauka, pagavęs duot, pagavęs duot! Pritaškęs, pritaškęs. Daugiaus tas senis nusitraukęs barzdą, su kruvinu smakru ir nubėgęs. Nu, tai šis žiūriąs: kurgi tu nubėgsi? Tas senis nubėgęs ir į tokią skylą ir įlindęs į žemes.

Daugiau šiedu pareiną — jau mėsa seniai ant stalo padėta ir atvėsus. Daugiau jis ant jų ir barąsys:

— Ko judu teip ilgai gaišot? Aš jau seniai išviriau.

Nu, daugiaus jie pavalgę, tas meškuitis ir sakąs:

— Nu, tai dabar eme, ką mes atrasme.

Jis pasiėmęs tą savo gelžinį doklą, nuėję prė tos skylės, jis įsėdęs į tą doklą ir juos liepęs laist tuo lanciūgiu į tą skylą. Ir pasakęs jiems:

— Kai aš sujudysiu tą lanciūgą, tai jūs ir traukit lauka.

Daugiau kai jį ten įlaidę, jis radęs ten tokius gražius namus, tokius gražius pakajus ir tris panas. Tos buvusios jo [t. y. senio] dukterys, o tas senis — velns. Jis klausiąs ten tos mažesniosios:

— Kur jūsų tėvs?

Ta sakanti:

— Gi parbėgo su kruvinu snukiu ir atsigulo aname kambaryj savo lovo — serg.

Jis sakąs:

— Aš eisiu jį užmušiu.

Ji sakanti:

— Pala, pala, ten jo galvūgaly yra padėta bačkela sveikatos*, o kojūgaly — nesveikatos*. Tai aš įėjus parkelsiu — parmainysiu: tą padėsiu į kojūgalį, o aną — į galvūgalį. Tai kad jis gers iš tos, kur galvūgaly, tai jis paliks silpnesnis, o kad tu atsigersi iš tos, kur kojūgaly, tai paliksi tvirtesnis.

Daugiaus ta pana įėjus ir parmainius. Tuoj šis daugiau įėjęs. Tas senis, jį pamatęs įėjusį, surikęs:

— Gi ko tu čia įėjęs! Aš tave tuoj užmušiu!

Šokęs iš lovos, greibęsys ristis — nu ristis, nu ristis. Nė viens, nė kits nieko nepasidarą. Daugiaus tas senis sakąs:

— Gana, pasilsėkim, atsigerkim.

Tuoj tas senis iš tos, kur galvūgaly, tas meškuitis — iš tos, kur kojūgaly, bačkelės atsigėrę. Ir vel tas senis sakąs:

— Eikšen dabar.

Ir vel susiėmę. Šis jau tą senį ir užveikęs. Tas senis sakąs:

— Da atsigerkim.

Atsigėrę iš antro karto — tuoj tas meškuitis jį užveikęs ir užmušęs. Daugiaus jis išėjęs pas tas panas, tuoj tą vyresniąją įsodinęs į tą savo gelžinį doklą, sujudinęs lanciūgą — aniedu ir ištraukę tą paną, ir ištraukę lauka. Ta pasakius, kad ten yra da dvi mano seserys. Įlaidę vel doklą — šis įsodinęs antrąją, sujudinęs. Jiedu ištraukę ir vel įlaidę — jis įsodinęs trečiąją. Daugiaus šis laukiąs, laukiąs — jam ir nebeįlaidžią. Nu, daugiau ką dabar šis bedarys... Nieko nebežinąs. Vaikščiojąs šen, vaikščiojąs ten po tuos pakajus ir radęs ant lango padėtą

tokią triūbelą. Daugiau jis ir sutriūbijęs su tąja triūbela. Kai pribėgę tokių kupriukų*. Tie tiktai jo klausią:

— Ko tamstai, pon, reik?

Jis sakąs:

— Iškelkit mane lauka.

Tuoj tie jį paėmę ir iškėlę. Jis pareinąs į tą trobelą — žiūriąs, kad tas ąžuolų rovėjys apsiženijęs tą vyresniąją, o kalnų vertėjys — antrąją. Ir josdvi tokios ponios, pasirėdžiusios. O ta jo mažesnioji — nušlapus nubuvus, joms par mergelą ein, liuobias. Daugiau tuoj šis ėmęs tuosdu abudu — tą ąžuolų rovėjį su kalnų vertėju — ir užmušęs. O jis apsiženijęs tą savo mažesniąją, ir ji daugiaus buvus par ponią, o tos dvi jai par mergelas. Ir aš ten buvau.

135. [RANDOR, KVIT]

Kitą kartą gyvenę žmonys: pats su pačia. Ir užėję tokie blogi metai, kad jiedu pritrūkę duonos. Ir teturėję tiktai vieną karvę. Ir susišnekėję jiedu, kad reik tą karvę parduot, o reik duonos nusipirkt. Daugiau tas vyrs ir nuvedęs ant jomarko tą karvę. Ir ant jomarko susitaisę tokie du šaldrokai*, prė šio prieidami, vis derią ir saką:

— Ko tu prašai už tą ožką?

Šis sakąs:

— Tai kad čia karvė, ne ožka.

Tiedu vel saką:

— Ką gi tu mum šneki, kad čia karvė, — čia ožka, ir gana.

Ir nueiną ir vel ateiną, bo ožka, ožka. Šis ir šiaip sakąs, ir teip sakąs, kad karvė, o jiedu bo ožka, ožka. O kiti daugiaus nė viens nederiąs, ir gana. Nu, jau ant vakaro vel tie šaldrokai prieiną ir vel klausią:

— Ko tu prašai už tą ožką? Parduok mums tu tą savo ožką, ir gana. Jug jau matai, kad ir jomarks baigias, visi žmonys skirstos.

Šis ir sakąs:

— Nu, kad jūs teip sakot, kad čia ožka, tai kiekgi jūs man mislijat duoti už tą ožką?

Tiedu saką:

— Duot! Ale tai kiekgi tu nori?

Šis sakąs:

— Dešimt rublių.

Tiedu nusijuokę ir saką:

— Tai už karvę dešimt, o už ožką — du trys, ir gana.

Tas žmogelis sakąs:

— Tai ta menka ožka, kur du trys rubliai mok, o mano gera, tai aš savosios be penkių neduosiu, ir gana.

Šiedu įsiūlą keturius, duod ir penkius. Tas žmogelis, penkius rublius tegavęs, ein verkdams namo. Parėjęs namo, pačiai sakąsys:

— Tai, širdait, jug mūsų buvo karvė.

Ir pati sakanti:

— Taigi karvė.

— O šiandien prė manės tokie du balamūtai šaldrokai susitaisę, po kartskartėm prieidami, derėjo ir klausė: „Ar parduodi tu tą ožką? Ko prašai už tą ožką? Parduok mums tu tą savo ožką!" Daugiau nieks neklausė par visą dieną, ir gana.

Pati:

— Taigi ar tai tu už ožką ir pardavei tą savo karvę?

Pats:

— Už ožką.

— Taigi ar jau tau akys buvo aptemę?.. Kiekgi tu gavai?

Pats:

— Penkius rublius.

Daugiau pati barusys, barusys ir nustojus. Pats sakąs:

— Nu, pala, pala, aš pamėgysiu, ar aš jų kaip negausiu apgaut.

Pati sakanti:

— Jau kad jie dabar tave apgavo — karvę už ožką atpirko, — ką gi daugiaus tu jiems bepadarysi!

Šis nuėjęs pas kokį gerą susiedą ir pasižyčiojęs trisdešimt rublių. Nuėjęs ant pajomarkio į tą patį miestą ir pas tris savo

pažįstamus žydus kruogelius užmokėjęs po dešimt rublių ir teip susitaręs su jais:

— Kad aš ateisiu su savo draugais pas tave, gersiu ir valgysiu, ko tiktai paprašysiu už visą dešimt rublių, o paskui aš pasuksiu savo kepurę ir pasakysiu: „Randor, kvit!" — tai ir tu sakyk: „Kvit, kvit."

Su visais trim žydais teip pasišnekėjęs ir nuėjęs, tuos šaldrokus susiieškojęs, sakąs:

— O! Sveiki gyvi, mano pažįstami! Vakar vėlu buvo, ar neeisme nors šiandien ožkos magaryčių išgert?

Šiedu viens į kitą pasižiūrėję, nusijuokę, saką:

— Kodel ne, eisme, eisme.

Daugiaus įėję į tą kruogą*, ir šaukiąs žydą:

— Duok mums šio, duok mums to.

Tas žyds tik statąs ir statąs: alų, arielką, vyną, midų, pyragą, žiuvies, mėsos. Teip visi pavalgę, atsigėrę. Daugiaus šis išėjęs iš užstalės, atsistojęs vidury aslos, kepurę pasukęs ir pasakęs:

— Randor, kvit!

Žyds sakąs:

— Kvit, kvit.

Ir išėję visi lauka. Tiedu misliją: „Tai kad nematėm užmokant tam žydui, ir žyds jo neprašė." Daugiaus jie visi ir nuėję į kitą kruogą. Ir tame kruoge jis teip pat šaukiąs:

— Duok šen šio ir to.

Tas žyds vel apstatęs stalą visokiais gėrimais ir valgymais. O jie visi tik gėrę, valgę, kiek norėję. Ir vel šis išėjęs iš užstalės, kepurę pasukęs, sakąs:

— Randor, kvit!

Žyds atsakęs:

— Kvit, kvit.

Ir vel išėję visi lauka. Jau šie ir šnekąsys: „Kas ta jo par kepurė, kad jis ją pasuk ir pasako „kvit", — žyds jo ir nieko nebeprašo."

Nu, da pavaikščioj šen ten, einą į trečią kruogą. Įėję, ir čia jis teip pat žydo prašo, ir vel žyds su loska apstatė stalus, ir vel jie ger valgo, uliavoj ligi vidurnakčio. Ir vel teip

pat: gėrę gėrę, valgę valgę, ir niekur jis su žydu rankom nesusisiekęs, išėjęs iš užstalės, vel pasukęs tą savo kepurę, teip pat pasakęs:

— Randor, kvit!

Ir čia žyds jam atsakęs:

— Kvit, kvit! — ir gana.

Išėję iš kruogo, šiedu šnekąsys, kad — reik mudviem iš jo tą kepurę atpirkti. Jau kad mudu tokią kepurę turėsme, tai jau mums nebereiktų geriaus: par visą savo amžių gersme, uliavosme, pasukę kepurę, pasakysme „kvit", ir bus užmokėta. Nu, ale, — šnekąsys, — jeigu jis labai brangiai prašys? Bet kiek prašys, tiek, reik mums nuo jo tą kepurę atpirkti.

Ir ėmę iš jo prašyt tos kepurės, kad jiems parduotų. Šis sakąs:

— Kaip aš galiu ją parduoti! Jug jūs patys matote, kad kur tiktai aš įeinu, ten geriu, valgau ir kitus pamyliu, o man piningų nereik mokėti. Aš visą amžių teip lig šiol gyvenau ir vel teip gyvensiu. Ogi piningus išlaisiu — man ir nieks nebebus.

Jiedu saką:

— Tai kas čia yra neparduot! Mes tau brangiai užmokėsme — ir su piningais teipgi galėsi atsigert ir pavalgyt.

Nu, šis klausiąs:

— Tai kiekgi jūs man už ją duoste?

Jiedu saką:

— Mes nežinom, kiek tamsta nori už ją.

Šis pasakęs:

— Tris šimtus rublių.

Jiedu šnekąsys:

— Tai suvisu nebrangiai: mat, par šį vakarą gal mes ant trisdešimt rublių su juo pragėrėm, o kad mes teip par visą amžių uliavosme, tai ta kepurė mums bent kiek tūkstančių rublių atstovės.

Tuoj jiedu jam po greitąja ėmę ir užmokėję. Užmokėję, atsisveikinę ir parsiskyrę: tas nuėjęs sau namo, o šiedu vel į traktierių. Tuoj jiedu, viens užsidėjęs tą kepurę, ir suėję į traktierių. Radę savo pažįstamų draugų — ir tuos paėmę į

savo kompaniją. Visi apsėdę stalą, šaukę, kokių tik pamisliję gėrimų ir valgymų. Gėrę, uliavoję, kol tik jau jiems gana. Daugiau tas su tąja kepure išėjęs į aslą, pasukęs ir sakąs:

— Randor, kvit!

Žyds atsakęs:

— Da neužmokėjai. Kai užmokėsi, tai bus kvit.

Nu, ir nebelaidž jų žydai lauka išeiti, kol užmokėjo tiek, kiek jie pragėrė.

Čia užsimokėję, išėję lauka ir šnekąsys:

— Tu nemokėjai tos kepurės pasukt. Jis kitaip suka. Duok man kepurę, ir eme į kitą traktierių.

Nuėję į kitą traktierių — antrasis užsidėjęs tą kepurę, vel visa kumpanija apsėdus stalą, vel prašą, ko tik jie norią gert ir valgyt. Žydai neš ant stalų, o šie vel uliavoj. Teipgi vel visi atsigėrę ir pasigėrę. Išein antrasis su kepure iš užstalės ir šauk:

— Randor, kvit!

Ir tam žyds teip pat atsako:

— Kai užmokėsi, ir bus kvit.

Ir čia teip pat neišlaidž iš vidaus, kol užmokėjo, kiek pragėrė.

Nu, tai dabar jiedu išėję lauka ir šnekąsys:

— Gi, brolait, tai, mat, mums tas prakeiktasis žaltys ir apgavo! Nu, ale da eme į vieną kruogą, kur su juo pačiu gėrėm, tai da ten teip išmėgykim, tai jei nebus, tai mudu nueisme į jo namus ir užmušme.

Nuėję ir į tą kruogą, teip pat, kaip tik jis juos mylėdams darė, teip akurat taiso ir šiedu. Teip pat šauk tokių pat gėrimų ir valgymų ir viską sugėrę ir suvalgę. Viens su tąja kepure iš užstalės vidury aslos atsistojęs, pasukęs, sakąs:

— Randor, kvit!

Žyds sakąs:

— Užmokėk dešimt rublių, ir bus kvit.

Nu, ir tiek, užmok žydui dešimt rublių ir ein dabar jau į jo namus jį užmušti. O šis viską jau numano ir žino, kad teip bus. Jis jau tada tuoj parėjęs atidavė tam savo geram susiedui tą trisdešimt rublių su palūkanom. Ir pasakęs savo pačiai:

— Kai pamatysme tokius ir tokius iš tolo par laukus ateinant, tai aš būsiu gatavai pasirėdęs kai nabašninks, o tu, kokią bobelą pasisodinus, giedok prė manės. Tai kad jie ką kaip šnekės apė mane, tu jiems pasakyk: „Jei jo tamstom labai reik, tai aš jį galiu prikelt iš numirusių." Tai daugiau tu paimk siūlų kamuolį ir mesk į mane ligi trijų kartų, tai daugiau aš ir atsikelsiu.

Šiedu vis žiūrią ir pamatę — atein, atein par laukus, tokius kurielius ant pečių užsidėję. Tuoj tas vyrs gatavai pasirėdęs, ant lantų atsigulęs, pati kokią bobelą, savo susiedę, pasiėmus, ir giedančios. Šit tuoj ir šiedu su savo pagaliais į vidų susigrūdę ir klausią:

— Kur yra tavo prakeiktasis — mes jį tuoj užmušme!

Ta žmonela sakanti:

— Nebereik jo mušti, jis ir pats numirė.

Šiedu saką:

— Nu, tai ir gerai, bo mes jo tiek pat gyvo nebebūtumėm laikę. Nu, ale kad būtumėm gyvą radę, mes jo da būtumėm klausę apė tą kepurę, kaip jis ten padirbo, o mes teip negalėjom.

Jo pati sakanti:

— Kad jau tamstom teip labai jo reik, tai aš turiu tokių siūlų kamuolį, kad gal ir iš numirusių prikelti.

Tuoj šiedu su džiaugsmu nor pamatyt, kaipgi ji jį čia prikels iš tų numirusių. Ji tuoj paėmus kamuolį, atsistojus pas duris, vienąkart metus — šis tuoj koją sujudinęs. Antrąkart metus — jis ranką atmetęs, trečiąkart metus — ir atsisėdęs. Ir ėmęs šnekėt: kur jis čia asąs, kaip jis čia asąs? Pati sakanti:

— Gi, nabagėl, tamsta buvai numiręs.

— Ar numiręs?! — šis atsakęs.

Daugiau atsistojęs nuo lantų. Jau šiedu užmiršę ir apė tą kepurę, tik žiūrią į tą kamuolį — kaip čia nuo jo galiama būtų atpirkti. Ir šnekąsys:

— Kad mudu tokį kamuolį turėtumėm, tai mudu patys niekada nebenumirtumėm. Kad viens numirsme, tai antras ir prikelsme. O kai kur kokį bagotą numirusį prikelsme, tai mums tūkstančiais užmokės.

Teip jiedu ir derią iš jo tą kamuolį. Šis prašąs tūkstančio rublių. Šiedu be žodžio ir moką piningus. Tuoj jiedu nusipirkę ir išėję džiaugdamies. Ir klausąsys, bene išgirs kur kokį bagotą numirusį. Ir išgirdę, kad karaliaus duktė numirusi. Tuoj šiedu ten ir nuėję ir pasisakę, kad prikelsią iš numirusių. Tas karalius jiems žadąs šimtus tūkstančius rublių, kad tik prikeltų. Tuoj viens paėmęs tą kamuolį, metęs vienąkart, metęs antrą ir trečią, bo nekušt, nekušt ta karalaitė. Antrasis sakąs:

— Tu nemoki, negerai meti, duok, aš mesiu.

Ir tas teip pat metęs vieną, antrą ir trečią kartą — kaip nieks nėr, teip nieks. O ten juos apstoję žiūr: pats karalius, karalienė, giminaičiai ir visi budėtojai. Karalius matąs, kad jie šaldrokai, apgavikai, vagys. Tuoj vaiskui juos liepęs suimt ir išvaryt į tą žemę, kur pipirai aug.

O tas nuo jų apgautasis žmogelis, iš katro jie karvę už ožką atpirko, ir po šiai dienai tebėr bagots.

Kvit.

136. [UŽ GERĄ PIKTU UŽMOKA]

Kitą kartą ėjęs namo kūlėjys iš dvaro subatos vakare. Nešęsys spragilą, šakelą ir maišą. Prieinąs mišką, girdžiąs — atskalij*, atloj šunys kaszin ką. Tas žmogus apsistojęs ir žiūriąs. Atbėgąs prie jo vilks ir sakąs:

— Žmogau, tu mane gelbėk, bo mane šunys atsigen — sudraskys.

Tas žmogus tuoj maišą nuo pečių nusiėmęs, išplėtęs — tas vilks į maišą, žmogus ir nešąs. Nešęs, nešęs, jau šunų nebegirdėt, jie, pametę pėdas, kaszin kur nubėgo. Į vidurmiškį nunešęs tas žmogus tą vilką ir palaidęs.

Tas vilks, iš maišo iššokęs, tuoj šį piaut žadąs. Tas žmogus rokuojąsys šiaip, rokuojąsys teip, kad jis tam vilkui gerą padaręs, bo nieko nemačij, nieko. Vilks sakąs:

— Gi kad ir žmonys teip už gera padarymą piktu užsimok.

Tas vilks bo piaut, piaut. Tas žmogus sakąs:

— Nu, jau kad piausi, piausi, ale bet tai eikim par sūdą tris kartus, tai tada galėsi piauti.

Nu, jau tas vilks paklausęs, ir einą par mišką. Tuoj beeidami susitikę seną arklį ir prašą, kad tas arklys juosdu apsūdytų. Tas žmogus apsisakęs, kaip jis tą vilką išgelbėjęs nuo šunų, miške teip sunkiai nešęs, o dabar jį noriąs piaut. Tas arklys sakąs:

— Gi kad ir žmonys teip daro. Aš kol buvau jauns, gražus, koks aš buvau žmonim gers. Kada galėjau darbą dirbt, juos pavežiot, ir jie mane mylėjo. O šit dabar, kai pasenau, nebegaliu vežimo patraukt, užsėd jot — suklumpu, jau girdžiu, kad gaspadorius šnekas su savo šeimynykščiais, kad mane reikią, į pakluones išsivedus, nusmaugt ir skūrą nuimt*. Tai aš dabar išsivilkau į mišką ir laukiu, kada koks gals bus.

Tas vilks sakąs:

— Nu, tu pats dabar girdėjai, kaip žmonys daro, — jau aš tave piausiu.

Tas žmogus sakąs:

— Ne, jug sakiau aš, kad reik eit mudviem par tris sūdus.

Ir nuėję. Einą, einą, beeidami susitikę seną šunį. Tam vel tas žmogus ėmęs sakyt, kad jis tam vilkui teip ir teip gerą padaręs: su maišu teip sunkiai nešęs, nuo šunų išratavojęs, nuo smerčio, palaidęs, ir dabar jį noriąs papiaut. Tas šuva sakąs:

— Tai kad ir žmonys teip pat daro, ir gana. Aš pats, kol buvau jauns, gražus, visi mane glostė, mylėjo, aš jų visus namus nuo vagių saugojau, par naktis nemiegojau, lojau, par žiemas šaliau, kur tik ką pasiundė, aš tuoj nubėgau, išgainiojau kiaulas iš kluonų, kad neknistų. Visada, visur gerą dariau. O šit dabar pasenau, nebespėju, — man ir lakt nebeduod, ir girdžiu, kad gaspadorius su bernu šnekas, kad reikią mane užmušti, bo pasenęs, nieko iš manės nebėsą gero. Aš išgirdęs išėjau į mišką ir laukiu, kada koks man gals bus.

Nu, vilks sakąs:

— Ar ne teip ir kits tavo sūdžia sakė, kad žmonys už gero padarymą piktu užsimok. Nu, jau dabar aš tave piausiu.

Tas žmogus sakąs:

— Ne, da eikim par trečią sūdą, tai tada ir galėsi piauti.

Einą vel toliaus ir pasitikę lapę. Ir ėmę jos prašyt, kad juos apsūdytų. Tuoj ta lapė užlipus ant kelmelio, aukščiaus atsisėdus ir klausinėjant:

— Kaip, kaip kas, kur, kaip buvo? Pasakykit man!

Tas žmogus sakąsys nuo širdies, kaip jis ėjęs iš dvaro, par nedėlę kūlęs, tą vilką šunys apnikę, jis jį į maišą įsikišęs, teip sunkiai nešęs, nuo šunų išratavojęs, — dabar tas vilks noriąs jį papiaut. Ta lapė klausinėjanti:

— Tai kaip, kaip? Tu man parodyk, kaip jis į tą maišą įlipo.

Tas žmogus tuoj tą maišą išplėtęs, o tas vilks ir įlipęs. O ta lapė žmogui tuoj liepianti:

— Užrišk, užrišk.

Tas žmogus užrišęs maišą. Daugiaus ta lapė sakanti:

— Tai dabar parodyk man, kaip jūs ten dvare su tais spragilais kuliat.

Ir rodanti į maišą, kad jis muštų su spragilu par tą vilką. Tas žmogus davęs, davęs. Daugiau ta lapė sakanti:

— Tai dabar man parodyk, kaip jūs su tom šakėm verčiat.

Tas žmogus su šakela apvertęs antrą pusę maišo. Ir vel liepiant kult. Tas vilks kaukiąs, rėkiąs, čypiąs po tą maišą. O ta lapė tik juokiantys raitydamos, sukindamos iš to vilko. Tas žmogus davęs, davęs — daugiaus tas vilks nieko nebesakąs: nebekaukiąs, nebečypiąs, — jau suprant, kad užmušts. O ta lapė vis da tebesijuokiant. Daugiau tas žmogus tiktai pasisukęs, su spragilu kaukš lapei par antausį — ši keverkš nuo to kelmo ir nuvirtus. Baigdamos tiktai pasakius:

— Vilko teisybė! Žmogus už gero padarymą piktu užsimok.

Daugiaus tas žmogus nusilupęs abi skūras ir parsinešęs namo.

137. [NELAIMINGAS KAREIVIS]

Kitą kartą vieną teip nudavę į vaiską, o jis teip buvęs nepomėtlyvs, tai jį mušdavę ir mušdavę. O jį kad ir mušdavę, bo jis negalėdavęs, negalėdavęs išsimokyt tos jų muštros. Jis ėmęs ir išbėgęs. Išbėgęs kur dėsis — parėjęs namo pas tėvus. Iš vaisko tuoj davę žinią, da jis neparėjo namo — jau jo ir tyko. Su tėvais kiek sušnekęs, besiskundžiant — tuoj palicija su vyrais jį suėmė, nustatė į pulką. Varo jį par pašerengą palkoms. Primušo, prilupo, o nėr čėso kada sirgti. Ir vel jį moko, ir vel jį muš. Jis mato, kad jam tiek teip smertis, tiek teip. Dabar čia jį muš ir muš katrą dieną, o kad jis išbėgs, tai mažum kai varys par pašerengą, tai gal ir užbaigs mušti. Teip jis apsimislijęs ir vel išbėgęs. Dabar jis negavo nė namo pareiti — suėmė ant kelio ir vel varo par pašerengą ir vel lup palkoms. Bet ir dabar da jis nenumiršt. Nu, kad teip, jis mislijąs: „Tai jau man ant šio svieto doros nebebus." O tos jų kazermos buvusios ant marės krašto. „Tai aš geriaus pulsiu į vandenį ir prisigirdysiu." Daugiau jis rytą atsikėlęs, vienmarškinis ir einąs pro duris. Bet tas saldots, kur ant karavulnės pastatyts, nelaidž jo. Klaus:

— Kur tu eini?

Šis atsakąs:

— Lauka.

— Nu, tai eik apsivilk su šinielium.

Daugiau jis sugrįžęs, apsivilkęs su šinielium ir vel einąs. Nu, tai dabar jam nieks nieko nebesako. Jis nuėjęs ant krašto marės ir puolęs stačiai į vandenį. Bet jis neskęstąs. Neš jį vanduo viršum. Jis ir sakąs: „Tai, musit, aš nebesu verts niekam ant svieto, kad mane du kartu mušo užmuštinai ir neužmušo, dabar puoliau į vandenį prisigirdyt — ir vanduo nelaidž prigert."

Jį ir neš vanduo vieną, antrą ir trečią dieną. Jis jau išalkęs valgyt, bet nėr kur ko gaut. Trečiąją dieną priplaukęs jis prė tokios salalės. Toks kalnelis. Keli ąžuolai driūti ant to kalnelio. Jis ten apė tuos ąžuolus vaikščiojąs — žiūriąs, kad iš vieno

ąžuolo kraujas tek. Jis ėmęs to kraujo kaštavot. Su ranka pasibraukęs, užvalgęs — daugiau jis ir niekada nebenorėjęs valgyt ir juntąsys, kad pats asąs teip stiprus.

Daugiau jis, ten bevaikščiodams ant to kalnelio, žiūriąs — tertum durys kai į kokį sklepą. Jis tas duris ėmęs ir atidaręs. Įeinąs į vidų — radęs knygą padėtą. O jis mokėjęs ir skaityt. Daugiau jis tą knygą skaitąs, skaitąs ir apskaitęs, kad čia da giliau, apačio to sklepo, yra vel durys į kitą sklepą, tai tame sklepe yra toks grabs keturiais sieksniais ilgumo, o pusantro platumo, tai tame grabe jau du šimtai metų, kai gul toki didela žmona — milžinienė. Ant to grabo yra driūčiausis lanciūgs, tai kas tą lanciūgą atkels nuo jos grabo, tai ji atsikėlus tam pasakys, kaip reik gyventi ant svieto. Daugiau šis tuoj nuo tos knygos atsikėlęs ir einąs žiūrėt, kur čia tos durys į tą antrąjį sklepą. Atradęs. Daugiau jis tuoj ir tas duris atsidaręs ir įeinąs. Tuoj radęs ten tą grabą ir ant to grabo tą lanciūgą tokį didelį. Jis ir mislijąs: „Kaszin ar aš galėsiu ir pakuštyt tokį driūčiausį." Bet paėmęs ir nukėlęs nuo to grabo. Kaip tiktai jis tą lanciūgą nuėmęs nuo to grabo, tuoj ta didžiausia žmona iš to grabo ir atsikėlus. Atsikėlus ir sakanti:

— Tai tu čia mane iš to grabo, slūžovai, prikėlei. Aš čia jau bent du šimtus metų išgulėjau. Tai ko tau dabar reik nuo manės?

Jis jai visas savo bėdas apsisakęs: kaip jį nudavę į vaiską, kaip jam nesivedę mokytis, išbėgęs bent du kartu, abu kartu mušę, par pašerengas varę, neužmušę, kaip jis norėjęs prisigirdyt, ir vanduo jo nepriėmęs. Daugiaus ta moteriškė jam pasakius:

— Tai tau reik mėgint eit į kitą svietą. Ale bet kad tu ten nesusišnekėsi, kaszin ar tau ten patiks?

Šis atsakęs:

— Patiks nepatiks, bet kad man ir ant to svieto nebegerai.

Nu, tai daugiau jam ta žmona užmovus du žiedus ant jo pirštų ir sakanti:

— Kad tau ko reikės ar kad tu ko norėsi, tai tu tuos du žiedus pasukyk ant savo pirštų ir niekada nemauk žemė, tai tau ateis vis toks senelis, jis tau vis ant reikalo padės.

Daugiaus ji paėmus tą lanciūgą, o jam sakanti:

— Tu eik paversk ant šono tą ąžuolą, kur kraujas tek.

Šis išėjęs ir mislijąs: „Ką gi aš tokiam driūtam įaugusiam ąžuolui padarysiu." Bet priėjęs, kumštelėjęs — tas ąžuols ir pavirtęs. To vieto, kur to ąžuolo stovėta, atsiradus skylė. Ta žmona sakanti jam:

— Kabykis į tą lanciūgą, aš tave čion įlaisiu, tai tu ten tuoj tuos žiedus ant savo pirštų pasukyk, pamaustyk, kai ateis tas senelis, tai tu su juo pasišnekėk, ar ten pasiliksi, ar vel čia grįši, o aš tavės lauksiu tiktai dvi adynas, tai užtai tu ten skubykis apsimierkavot. Bo aš ilgiaus laukt negaliu, man reik gultis vel į savo vietą.

Nu, jau jį ten įlaidė į kitą svietą. Jis nevet ir užmiršo apė tuos žiedus, kur ant jo pirštų. Nusižiūrėjo į nepažįstamus kraštus, į nematytus žmonis, nusiklausė į negirdėtą kalbą. Ten viskas kitoniškai. Jis negreit teatsiminė, kad jam reik tuos žiedus pasukyt, pamaustyt. Ką tiktai jis pasukino, pamaustė, ir atein tas senelis. Da jiedu gerai nesušneko — šit jau ir ištraukė tą lanciūgą lauka ana žmona, jam jau nori nenori ir reik pasilikt ant visados aname sviete. Daugiaus jis šnekąsys su tuo savo seneliu:

— Kaip čia kur aš būsiu?!

Tas jam senelis sakąs:

— Tu valgyt kad nepradėsi, tai ir nenorėsi, o kur prisiglausi, ten gyvensi.— Ir parodęs mieste tokią trobelą, sakąs:— Nieks iš čia tavės nevarys, o kad tau kada ko reikės, tai tiktai par tuos savo žiedus duok man žinią. — Ir nuėjęs sau.

Daugiau jis ten gyvenąs, gyvenąs — nieks su juo nesišneką, jis jų kalbos nesuprantąs, jam jau ir palikę ilgu. Ir ėmęs jis tuos žiedus sukinėt, maustyt ant pirštų. Šit ir ateinąs tas senelis pas jį ir klausiąs:

— Ko tamstai dabar reik?

Šis sakąs:

— Man ilgu vienam, su kitais negaliu susišnekėt, ar kad nors pati būtų.

Seniuks sakąs:

— Už tavės čia nieks nelais, bet ant nakties tai aš tau at-

nešiu karalaitę.— Bo tame mieste karalius gyvenęs.— Tiktai tu man neužmiršk vis žinią su savo žiedais paduot.

Vakare jis tuos žiedus pasukinęs — jam ir yra karalaitė. Rytą ir vel nebėr. Teip jam ilgai kiek naktų vis tas senis pristatydavai.

Daugiaus ta karalienė ir karalius ėmę stebėtis ant savo tos duktės, kad ji nebe toki, kaip reik jai būti. Nu, jie žino, kad ji niekur neišein ir nieks pas ją neatein. Apė jų palocių apsukui stov vis dvi rotos saldotų. Klaus jos pačios, ji sako:

— Aš nieko nežinau, tiktai užmiegu ir pajuntu, kad svetur* su vyriškiu bėsanti, vel užmiegu, atsibundu — pasijuntu viena ir namie.

Daugiaus tas karalius susišaukęs senatą ant rodos. Viens iš senatorių buvęs mandresnis. Tas sakąs:

— Jis čia toli negal būt, jis yra čia pat mūsų mieste. Jai atsigulant, reik šiaudų pririšti, tai kas ją kur neš, tai ji tų šiaudų pridraikys.

Ir pririšę. Nu, daugiaus šis vel naktį tuos savo žiedus pasukinęs, pamaustęs — ir yr jam ta pana. Bet rytą atsikėlęs jis žiūriąs, kad lig jo langa šiaudų pridraikyts. Jis greitai tuos žiedus pasukinęs, pamaustęs — ir vel jam tas senelis yra. Šis parodo jam tuos šiaudus. Seniuks sakąs:

— Tai gerai, kad tu apsisaugojai, tuoj būt tave nutvėrę.

Tas senelis papūtęs — ir nebėr pas jo langą.

Daugiaus ein žiūrėt to pridraikyto tako — gi išein į ūlyčią, toliaus ir nebėr.

Antrą naktį tas senatorius sakąs:

— Reik jai atsigulant skysto audeklo maišelį, baltos smiltie pripylus, pririšti, tai kai ją kas kur neš, tai ir pribarstys tą taką.

Ant ryto jis užmigęs ir nė juste nepajutęs, kad tą jo trobela apstota saldotų. Tuoj jį suėmę ir nuvedę prė karaliaus. Karalius klaus jo šiaip ir teip — negal susišnekėt, ir gana. Daugiaus tas karalius sakąs:

— Tai, mat, koks čerauninks.

Tuoj liepęs akmine skylą iškalt ir jį įstatyt, o viršum tiktai palikęs skylalą kaip tik atsidvėst.

Daugiaus jis ir stoviąs tame akmine kokius trejus metus, o tuos savo žiedus buvęs sukišęs į plyšį to savo trobelė. O jam ten gyvenant, vis atbėgdavę du vaikeliai, jis jau su tais buvęs išmokęs susišnekėt. Ir išgirdęs jis, tame akmine būdams, kad jiedu ant to akmino lipinėj, šnekas — jis ir ėmęs juos par tą skylalą šaukt:

— Vaikai, vaikai! Jūs nueikit į tą mano trobelą, žiūrėkit pas langą, plyšy yra mano du žiedai, tai jūs man juos atneškit ir par viršų to akmino į skylalą įmeskit.

Tiedu vaikai nubėgę į tą jo trobelą, atradę tuos žiedus ir bėgą pas šį. Motina šių vaikų šaukiant:

— Kur jūs bėgat, kur jūs bėgat?

Tie vaikai atnešę jam tuos žiedus — negalią ant pat viršaus to akmino prė tos skylalės užlipt. Šis, akmine būdams, sakąs:

— Viens pasikūprykit*, antras ant to atsistoste ir prisieksite, įmeste.

Daugiau jiedu teip [ir padarę]: viens pasilankęs, antras ant to pasistojęs ir įmetęs jam tuos žiedus. Jis tuoj tuos žiedus užsimovęs ant pirštų, pasukinęs, pamaustęs — ir ateinąs tas senelis pas jį. Ir klausiąs:

— Tai kodel teip seniai manės nebereikalavai? Ir kaip, kas čia tave pastatė į tą akminą?

Jis jam viską pasisakęs. Seniuks sakąs:

— Kam gi tu tuos savo žiedus nuo pirštų buvai padėjęs?

Daugiaus tas seniuks spyręs su koja — tas akmuo ir parplyšęs. Daugiaus jį tas senelis nusivedęs į pamarį, į tokį rojų. Ten buvę visokių obelių, grūšnių, uogų visokių. Jį privedęs prė tokios gražiais gražiais obeliais obelės, o tie obeliai teip kvepią, teip kvepią. Ir sakąs jam:

— Tu dabar pasiskink nuo tos obelės obelių ir nusinešk pas karaliaus rūmus ir, kai pamatysi abi karalaites ateinant, tai tu ir parodyk joms tuos obelius. Tai jos kai nusipirks iš tavės, namo parėjusios, suvalgys, tai daugiau jos ir pavirs į ožkas. Tai daugiau kai daktarai jų nebesugydys, tai tu čion vel atėjęs nusiskinsi nuo tos obelės,— parodęs jam kitą obelą,— ir tu joms tų obelių užduosi —jos ir vel pavirs į žmonis. Ale bet tiktai tu išsiderėk iš karaliaus, kad jis tau tą tavąją, kai sugy-

dysi, atiduotų už pačią. Tai tu kai ją apsiženysi, ir galėsi parsikelt su jąja į tą rojų.

Jis tų obelių kokią skariukę prisiskynęs, nusinešęs į miestą, pas karaliaus palocių. Ir ateinančios tos panos tiesiai ant jo. Jis tuos obelius atidengęs ir rodąs. Tie obeliai teip kvepią, teip kvepią. Tos panos užuodusios, žiūriančios, kai pamačiusios, kad teip gražūs, tuoj nusipirkusios, prisirišusios savo šnypštukus ir, parsinešusios į savo pakajų, susėdusios ir ėmusios valgyt. Po kokį kąsnį suvalgiusios — tuoj abi į ožkas ir pavirtusios ir ėmusios bliaut. Nu, visi matė, kad panos parėjo į pakajų, o ožkos ėmė bliaut. Tas karalius ir karalienė nusigandę kvieč šiokius daktarus, kvieč tokius, bo nieks, [nieks] — nieko gero nepadaro. Tas karalius ir atsiminęs, kad jis tokį ir tokį žmogų akmine apkalęs, tai gal tas bus jo dukterim teip padaręs. Nueinąs pas tą akminą — akmuo parskilęs, o to žmogaus nebėra.

O šis vis klausąsys ir girdžiąs, kad nieks nieko gero nepadaro. Daugiau šis vel nuėjęs į tą savo rojų, pasiskynęs tų antrųjų obelių, kur jam tas jo senelis parodė, su katrais gal jas sugydyt. Daugiau jis nuėjęs pas karalių ir sakąs:

— Aš galiu sugydyt tas tamstos dukteris, bet jei man vyresniąją duosi už pačią.

Tas karalius mislijąs: „Tu sens saldots, kaipgi aš už tavės laisiu savo dukterį." Nu, vel mislijąs: gi kad jos bus ožkom — ir vel tiek. Daugiaus tas karalius jam ir pažadėjęs. Tuoj šis uždavęs tų antrųjų savo obelių joms — ir vel tokios pat panos. Nu, tai daugiau šis tą karalaitę apsiženijęs. Karalius veselę didelą iškėlė. O po veselės jis su visa pačia ir parsikėlė gyvent į tą rojų, kur da gal ir dabar tebedžiaugias ir linksminas. Ir aš ten buvau, ir aš ten gėriau ir t. t.

138. KOSTANTINO RAZBAININKO PASAKA

Nešę magaziną žvirblis ir pelėda. Jiedu benešdami ir susipykę. Žvirblis ėmęs bartis ant pelėdos, kodel ji dieną nenešanti. Pelėda sakanti:

— Aš didesnė už tave, aš ir naktį už tave daugiaus prinešu.

Negana to, da jiedu ir susiprovoję, pasidavę ant sūdo. Sūdais jų buvo juodvarnis ir sakals. Sakals buvęs pelėdos pusės, o juodvarnis — žvirblio. Ale tas sakals labiaus po pelėda ėjęs, tai žvirblis pasamdęs žaltį. Žaltys įšliaužęs į medį ir pakirtęs sakalui sparną.

Daugiaus rytą einąs strielčius ir pamatęs tą sakalą medyj betupiant. Ištiesęs muškietą ir mierkavojąs šaut. Tas sakals ir ėmęs jo prašytis, sakąs:

— Nešauk, žmogau, manės: aš sergu, man žaltys sparną pakirto. Geriaus tu pareik namo, atsinešk virves ir išlaisk mane iš to medžio.

Tas žmogus parėjęs namo, atsinešęs virves, kopėčias, įlipęs į tą medį iš pat viršūnės ir išlaidęs ant virvių tą paukštį. Daugiaus tas sakals vel prašąsys, kad jį parneštų namo ir laikytų, kol jis sugysiąs, tai jis jam užmokėsiąs. Nu, tai daugiau tas žmogus parsinešęs namo ir laikąs, ir mitinąs vienus metus. Po metų tas sakals mėginąs plasnot. Paplasnojęs, palakstęs paplasta, su kojom žeme bėgdams, ir sakąs tam žmogui:

— Da neturiu spėko, kaip galėčia kilt į aukštą — da laikyk mane ir antrus metus.

Tas žmogus ir vel laikąs. Antrus metus išbuvęs, jau sakals ėmęs kilt į aukštą. Iškilęs aukštai aukštai, palakstęs, palakstęs ir vel pargrįžęs. Sakąs tam žmogui:

— Jau galiu lėkti, bet da biškiuką trūkst spėko, da palaikyk mane kokius tris mėnesius.

Tas žmogus ir vel laikąs. Po trijų mėnesių ir sakąs sakals tam žmogui:

— Nu, jau aš dabar esu čystai sveiks, tai prašau, kad ir tamsta su manim kartu kiltum į mano tėviškę, pas mano brolį ir pas motiną su seseria: aš tau užmokėsiu, ką tu mane sugydei ir par du metu ir tris mėnesius mitinai.

Nu, tas žmogus mislijąs: „Tu, paukšti, argi tu turėtum kur kokią tėviškę?" Jis tyčia noriąs pamatyt. Tas sakals sakąs:

— Tiktai pasakyk savo pačiai sudiev — jug ne teip greitai namo sugrįši.

Nu, šis atsisveikinęs su pačia. Sakals sakąs:

— Dabar sėsk man ant nugaros, tai aš dabar tave nešiu.

Tas žmogus da nenoriąs sėst. Sakals sakąs:

— Sėsk, sėsk, nebijok, aš dabar tave galiu nešt.

Kai tik užsėdęs tas žmogus, sakals kilęs lėkt. Par miškus, par gires, par kalnus, pakalnes lėkęs, lėkęs ir nusilaidęs į tokį gražų dvarą. Tas sakals nešdams jam sakąs:

— Kad mano brolis tau kiek piningų duos, neimk, tiktai tu prašyk tėvo palikimo, bo tų piningų tai ne kiek galėsi pasinešti*.

Išėjęs pasitikt toks gražus ponaitis. Tuoj jiedu su snapiukais susibučiavę, ir klausiąs:

— Tai kur tu, brolait, teip ilgai buvai pražuvęs?

Šis atsakęs:

— Buvo man, brolait, žaltys sparną pakirtęs. Tas žmogus buvo strielčius, aš jo atsiprašiau, kad jis manės nešautų, ir jis mane iš medžio ant virvių išlaidė ir pustrečių metų gydė.

Nu, tas jo brolis mokės jam už tą. Ir klausiąs:

— Kokių tiktai tamstai piningų reik?

Šis atsakęs:

— Man nė kokių piningų nereik, tiktai man duok tėvo palikimą.

Tas sakalo brolis sakąs:

— Imk piningų, kiek tik tu nori, bet to — tėvo palikimo — tai aš neduosiu.

Kad jau neduod, neduod, tas jo sakals sakąs:

— Sėsk vel man ant nugaros, nešiu da pas savo motiną ir seserį. Ir pas motiną mano neimk piningų, ir čia prašyk tėvo palikimo.

Nu, tai daugiau lėkęs, lėkęs vel par kelius miškus ir da vel į gražesnį dvarą nulėkęs. Nusilaidęs — čia vel išeinanti viena sena poni, o kita jauna panela. Tuoj tas sakals tai savo motinai priėjęs ranką pabučiavęs, tą savo seserį pasveikinęs. Ta jo motina vel klausinėjanti:

— Kur teip buvai, vaikel, pražuvęs par tokį ilgą čėsą?

Šis vel parsisakęs tai savo motinai nuo pradžios, kaip buvę, ir kaip tas šit žmogus par pustrečių metų jį gydęs ir dabar noriąs, kad jam užmokėtų už tokį gerą padarymą. Ta motina teip pat klausianti, kokių piningų reikią. Žmogus atsakęs:

— Nė kokių piningų nereik, tiktai duok man tamsta tėvo palikimą.

Ir ta motina teip pat nenorianti duot. Šis — bo duok, duok. Daugiaus ta motina ir davus. Davus jam tokią skryniukę ir raktelį padavus, tiktai pasakius, kad ant kelio nerakytų ir nežiūrėtų, kol namo pareis.

Daugiaus jis atsisveikinęs su tuo savo sakalu ir išėjęs pėsčias. Ėjęs, ėjęs, da kol radęs kur žmonis, tai įėjęs paprašęs valgyt gavęs. Bet kai įėjęs į miškus, beeidams išalkęs, pailsęs ir mislijąs: „Gal čia to skrynelė yra kokie valgymai sudėti? Aš turiu raktelį, gi galiu pasižiūrėti, kas čia yra." Atsirakinęs, pravožęs antvožą — kai imsiąs vaisks verstis, eit lauka, nebegaliąs beuždaryt to antvožo. Pristoję pilni laukai saldotų. Jau jį karalium vadiną ir klausią:

— Kur mes eisme? Ką mes darysme?

Prašą tiktai duot valgyt. Šis tik mislijąs: „Aš pats neturiu ko valgyt, ką gi aš jums čia dabar duosiu!" Jam jau gatavai bėda.

Šit iš krūmų išlendąs toks kupris, šlubis, susitraukęs velns ir klausiąs:

— Ką tu man, žmogau, duosi, kad aš tau suvarysiu tą tavo vaiską atgal į tą skrynelą?

Tas mislijąs: „Ką gi aš čia tau dabar duočia, kad nieko neturiu." Tas velns sakąs:

— Pažadėk man tą, ko namie nepalikai.

Tas žmogus apsimislijęs: „Ką tiktai palikau, viskas man buvo namie gerai, o ko nepalikau, tai nieko ir nežinau." Ir sakąs:

— Atiduodu, žinokis.

Tas velns sakąs:

— Ne, įsipiauk į pirštą, tai aš užsirašysiu su tavo krauju.

Tas žmogus įsipiovęs biškį, tuoj rasela kraujo iššokus, tas velns išsitraukęs popierio ir užsirašęs. Daugiaus tas velns tuoj greibęs, suvaręs tą jo visą vaiską į tą jo skrynelą, uždaręs, užrakinęs ir pasakęs, kad be reikalo nežiūrėtų — kad ir namo parsineši, kol prasigyvensi, tol, kol galėsi juos išmityt.

Tas velns nuėjęs sau, o tas žmogus parėjęs namo. Pareinąs

namo ir randąs sūnų gimusį. Teip jis ir nusiminęs. Ta jo pati ir klausinėjanti:

— Kodel teip smūtnas, kodel teip smūtnas?

Šis nieko nesakąs, ir gana.

Augąs tas sūnus, o jo vards buvęs Juozas. Kai užaugęs didesnis, tėvs ėmęs jį į mokslus laist. Paskui, kai pabaigė iškalas, daugiaus įsėdo į siminariją eit į kuningus. Kad ir jis klieriku buvo, o tėvs jį kai pamatydavęs, kai jis namo parvažiuodavęs, vis smūtnas ir smūtnas būdavęs. Ir jis vis tėvo klausdavai:

— Tetušėl, kodel tamsta teip smūtnas? Dabar jau visi džiaukimės, aš jau baigiu siminariją eiti, dabar asu klieriku, jau kitąkart parvažiuosiu dijakonu.

Tas tėvs da smūtnesnis palikęs ir apsiverkęs, o tam savo Juozui nieko nesakąs, ir gana.

Juozas išvažiavęs į siminariją, ir jam teip rūpią, teip rūpią, kodel tiktai tas jo tėvs vis smūtnas ir da apsiverkęs, kai jis jo paklausęs. Daugiaus, kai tiktai jis palikęs dijakonu, jau gavęs stulą ant vieno pečio, susimislijęs tuoj važiuot namo ir klaust prisispyręs: kodel teip tam jo tėvui smūtnu, kodel jis ir jam nepasisako. Daugiaus parvažiavęs namo ir ėmęs klaust:

— Tetušėl, kas tamstai yra? Kodel tamsta man nieko nepasisakai? Kai aš matau vis tamstą smūtną ir kai pamačiau verkiant, tai ir siminarijo nebegaliu būt. Tamsta man pasisakyk, kas tamstai yra.

Tas tėvs ir ėmęs vel verkt ir sakytis visą savo atsitikimą, kaip tik kur buvo ir kaip jis jį velniui su savo krauju užrašęs. Dabar Juozas pabučiavęs tėvui ranką ir sakąs:

— Tai gerai, tetuš, kad tamsta man dabar teip pasisakei, tai dabar aš ir eisiu į peklą to tamstos rašto atimti.

Daugiaus jis pasiėmęs švęsto vandenio katiliuką, apsivilkęs kamžą, užsidėjęs stulą ir išėjęs. Daugiaus jis ėjęs, ėjęs, priėjęs didelius miškus ir pasiklydęs. Daugiaus ar trečio dieno, jau temstant, ir pamatęs spygsant švieselą. Prieinąs trobą, įėjęs į vidų, randąs vieną pačią moteriškę. Toji, jį pamačius, sakanti:

— Aje, kuningėl, gi ko čia tamsta pas mus įėjai? Mano vyrs, Kostantins razbaininks, kai tik, parėjęs iš svieto, tamstą atras čia pas mums — ir užmuš.

Šis atsakęs:

— Nu, kur aš dabar naktį beeisiu, aš jau teip par tris dienas prisiklaidžiojau. Kaip jau bus, teip — būsiu.— Jis sakąs:— Aš kai pajusiu jį pareinant, tai įeisiu į kitą kamarą. O tamsta jam parsakyk, kad ir aš toks pat griešninks, kaip ir jis, einu į peklą, asu užrašyts nuo savo tėvo. Tai paklausk jo, gal ir jis su manim norėtų eiti savo vietos pasižiūrėti.

Daugiaus ir pajutę Kostantiną pareinant. Tas dijakons įėjęs į kamarą, o razbaininks, į vidų įėjęs, klausiąs pačios:

— Ar nėra ko čia pas tave svetimo? Aš užuodžiu.

Pati sakanti:

— Yra, yra toks pat griešninks, kaip ir tu. Jis jau ein į peklą, sako, gal ir tu norėtum su juo kartu eiti savo vietos pasižiūrėti.

— Parodyk man, kur jis yra,— sakąs Kostantins.

Daugiaus jis ir išėjęs iš tos kamaros. Nu, tai daugiaus jiedu ir susišnekę. Tas razbaininks sakąs:

— Kad tau jau reik eiti kanečnai, tai tu ir eik. Nuėjęs ir mano vietą apžiūrėk, o pargrįždams tai vel užeisi ir man pasakysi.

Daugiaus jis parnakvojęs, rytą ir išėjęs. Einąs, einąs, užėjęs, kad teip šalta, teip šalta, paskui palikę karšta, kad nebegaliąs tvert. Nu, jau ir priėjęs peklos vartus uždarytus. Tuoj ėmęs su švęstu vandeniu krapyt, tuoj velniai ir atidarę. Jis įėjęs į vidų — tuoj jį velniai apipuolę, klausinėją, ko jis čia atėjęs, ko čia jam reikią. Šis sakąs:

— Atiduokit man tą raštą, kur nuo mano tėvo turiat.

Šie nė viens nė turią, nė žiną. Tuoj jis visus ėmęs krapyt, laistyt su švęstu vandeniu. Jie visi ėmę rėkt, bėgdami nuo jo:

— Karšt, karšt, nesiplikyk!

Daugiau jis krapydams ir nuėjęs ligi paties Lipicieriaus. Ant jo ėmęs liet su pačiu katiliuku. Tas vel rėkiąs, šokinėjąs su tais savo lanciūgais:

— Nustok, nesiplikyk! Sakyk, ko tau reik?

Jis tik sakąs:

— Atiduokit mano tėvo raštą.

Lipicierius sušaukęs visus velnius, klausinėjąs:

— Katras jūs turiat jo tėvo raštą?

Tie visi šaukią, rėkią, kad jie nieko nežiną, nė viens neturiąs. Šis ir vel ėmęs su tuo švęstu vandeniu juos visus taškyt, o ant Lipicieriaus ko labiau. Lipicierius ir visi rėkią:

— Tik nustok, nustok, nesiplikyk, mes jį tau suieškosme.

Tuoj visi susišnekėję, kad tas jo tėvo rašts, jei yra, tai pas tą velnį kuprį šlubį. Šit kada-ne-kada atkreivinąs, atsivelkąs tas kupris šlubis. Tuoj jo Lipicierius ir klausiąs:

— Ar tu turi jo tėvo raštą?

Kupris da nenoriąs sakytis — tuoj šis kai liejęs jam ant tos kupros. Jis tuoj surikęs:

— Žinau žinau, turiu turiu!

Atnešęs ir atidavęs. Šis tą savo raštą paėmęs ir klausiąs:

— Tai dabar parodykit man, kur yra vieta čion Kostantino razbaininko.

Tie vel velniai saką:

— Tai kam tau reik?

Šis ir vel pagavęs juos su švęstu vandeniu taškyt. Tie velniai vel rėkią:

— Nesiplikyk, nesiplikyk, parodysme.

Daugiaus jį ir įvedę į tokį kambarį, kur jam pritaisytos tokios kartuvės, kad jis už kojų kybos, o ugnys liepsnos jam par gerklą eis. Lova vel jam ant vienų britvų, ant peilių, ant ylių.

Nu, tai daugiaus jis viską ten apžiūrėjęs, apmatęs ir išėjęs sau. Pareidams vel užėjęs pas tą Konstantiną razbaininką. Nu, tai dabar tas razbaininks ir klausinėjąs jo:

— Kaip ten, ką matei, koki ta man vieta po smerčio pritaisyta?

Šis kai ėmęs jam sakyt, kad — čiels viens kambarys tau mūkų teip ir teip pritaisyts: kaip kilpos kad būsi už kojų pakarts, kad ugnys eis par gerklą, lova ant vienų britvų, ant peilių, ant ylių. Daugiau tas razbaininks ir nusigandęs. Sakąs:

— Spaviedok tu mane!

Šis atsakęs:

— Kad aš da nėsu kuningu, tai ir negaliu spaviedoti. Ale pakūtą tai aš tau galiu užduoti.

Nu jau tam razbaininkui gerai, bele jam tiktai nors pakūtą žad užduoti. Tas Juozas dijakons paėmęs tą jo lazdą obelinę, kur jis žmonis užmušinėjo, įsmeigęs į žemę ir liepęs eit keliais į upelį, su burna įsigerdams, vandenį nešt ir laistyt ant tos lazdos, kol atsigaus, kol ims žaliuot. Tai daugiau kai šis kuningu paliksiąs, tai ateisiąs ir išspaviedosiąs. Jis ir nuėjęs sau. O tas dabar Kostantins ir ėmęs pakūtavotis: einąs ir einąs keliais prė to upelio, nešąs ir nešąs, su burna įsigerdams, tą vandenį, laistąs ir laistąs. Ta lazda atsigavus ir užaugus, jau su obeliais. Tas Kostantinas apžėlęs, apsamanojęs kai kelmelis po tąja obela ir kūpsąs. Tas Juozas išėjęs į kuningus ir užmiršęs jį. Parėjęs par kiek parapijų, kuningu bebūdams. Daugiaus palikęs jau jis ir klebonu nebetoli nuo tos vietos, kur tas Kostantins gyveno.

Vieną kartą jis važiuojąs nuo ligonio par tą mišką, ir ėmę ten obeliai jam kvepėt. Siunčiąs savo kučierių:

— Eik tu man tų obelių paskint.

Kučierius nueinąs — tokie gražūs raudonpusiai obeliai. Siekiąs skint — negal, tie obeliai kylą į aukštą. Atėjęs pas kuningą, sakąs:

— Kad negal: gražūs, raudonpusiai, geltoni obeliai, ale kai tik siekiu skint, tai tuoj visi ir kyl į aukštą.

Tas kunings ir atsiminęs, kad jau kada seniai jis čia teip padirbęs. Ėjęs pats pasižiūrėt ir radęs teip: obelė didela, obelių pilna, obeliai gražūs, ir toks kelmelis apsamanojęs po tąja obela, ko tik neužmynęs. Tas kelmelis ir ėmęs jam sakyt:

— Kuninge Juozai, ar atsimeni, kada man uždavei pakūtą ir užmiršai, tai dabar spaviedok mane.

Tas kunings tuoj apsivilkęs kamža, užsidėjęs stulą ir ėmęs spaviedot. Kai tik spaviedojąsis tas razbaininks, teip tuoj ir krintąs obelys žemėn, vel kitą grieką pasisakąs — kits. Ir teip vis kritę ir kritę visi, tiktai du pačio viršūnė pasilikę, už visus gražesni, ir stovią. Tas kunings matąs, kad da du pačio viršūnė yra. Ir klausiąs:

— Ar jau nebeatsimeni?

Šis sakąs, kad jau nebeatmenu. Kunings sakąs:

— Mislyk, mislyk, bene atsiminsi.

Šis kniost ir atsiminęs, kad visų pirmiausiai, išeidams į gi-

rę, užmušęs savo tėvą ir motiną. Kaip tiktai tuos du griekus pasakęs, tuoj tiedu obeliai pūpt pūpt ir nukritę. Nu, tai daugiau tas kunings kai išspaviedojęs, tuoj parvažiavęs namo, poną dievą paėmęs, atsivežęs, jam įdavęs. Jis tam kuningui padėkavojęs, numiręs ir išnykęs. Tai jis, mat, seniai buvo išsipakūtavojęs, jau švents. Tiktai da laukė, kol išsispaviedojo. Daugiaus dūšia nuėjo į dangų, o kūns pavirto į dulkes, ir gana.

F

139. PAR PONADIEVO VARDĄ

Kitą kartą buvę du broliai išmintingi, darbininkai, o trečiasis, mažesnysis,— toks liurbis, tinginys, neklaužada, pastumduoklis. Vis tiktai jis užpečkyj gulėdavęs ir gulėdavęs par naktis ir par dienas, tėvs su motina kol jį išniūkdavę, iškuštindavę, išversdavę iš migio pavakare nors arkliam vandenio užpilti, kol jo broliai iš girės su malkoms parvažiuos.

Vieną kartą išėjęs iš gryčios, teip išniūktas, išvarytas, pas šulnį, tingėdams, rąžydamasys. Pasisėmęs viedrą vandenio ir vel mulksąs, žiovaująs, kuirinąsys, pakaušį kasinėdamasys. Ir išgirdęs, kad kaszin kas tame jo viedre supliauškė, susitalaškavo vanduo. Jis suprato, kad kas tame jo viedre yra gyvas daiktas. Šis tuoj, išplėtęs akis, sužiuręs ir, atsiraitęs rankas, tuoj greibęs ir sučiupęs tokį didelį lydeką. Tas lydekas ėmęs jo prašytis, kad paleistų jį atgal į šulnį. Šis — ne, sakąs, kad nelaisiu. Lydekas da labiau prašąsys ir sakąs:

— Kad tau ko tiktai reikės, tai tu tiktai pasakysi tuos žodžius: „Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą kad man tas ir tas, teip ir teip būtų",— tai tau ir bus, tiktai mane palaisk.

Šis mislijąs, mislijąs, kad tai čia neblogi daiktai, jei tiktai būtų teisybė. Tą lydeką viedre laikąs, nu, ir sakąs:

— Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą kad mano arkliams būtų vandenio užpilta ir pašerti.

Įėjęs į kūtę pasižiūrėti — randąs vandenio užpilta kiek reikiant, už ėdžių šieno ir avižų pilningai. Nu, jau jis mato, kad teisybė, ir įlaidęs į šulnį su visu viedru tą lydeką. Niekam nie-

ko nesakydams, nuėjęs į grinčią džiaugdamasys, į savo užpečkį, nusivilkęs ir gulęsis.

Parvažiavę broliai iš girės — žiūrią, kad arkliam ne tiktai vandenio užpilta, bet šieno ir avižų piln. Jie, į vidų suėję, klausią tėvo, motinos, kas tuos jų arklius teip gerai apšėrė. Tėvs su motina atsakę:

— Kas gi kitas — gi tas mūsų pačių liurbis. Buvom išvarę vandenio užpilti — gal jam užėjo noras ir apšerti.

Šis girdžiąs, už pečiaus gulėdams, bet tyliąs, nieko nesakąs. Jis vel rytą anksti atsibudęs, tebegulėdams pasirąžęs, pasimisliję ir šnekąs sau tylom:

— Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą kad mano arkliams būtų vandenio užpilta ir apšerti.

Daugiaus apsivertęs ant antro šono ir guliąs, vel miegąs. Jo broliai, da nieko nežinodami, atsikėlę rytą, apsiavę kojas, apsitaisę, užsidegę liktarną ir einą arklių šerti. Jam nuo ryto nieko nesaką, bo žiną, kad jo iš užpečkio negal iškrapštyt. Nuėję rand apšertus, da geriaus, kaip jie patys kad šerdavai; šieno pilnos ėdžios, avižų ir vandenio. Tai ko daugiaus bereik. Šnekąsys su tėvu ir motina, kas ten būtų pirma jų kūtėj buvęs ir arklius pašėręs? Klausinėjąsis, bene buvo tas jų brolis liurbis, iš užpečkio išlindęs, nuėjęs pašerti. Bet visi šnekąsys, kad nė viens nejutę. Motina sakanti, kad girdėjus brazdant, bet vaikščiojant nejutus.

Nu, jie po pusryčio pasikinkę išvažiuoj — rodos, kad jų nebe tie nė arkliai: tokie šumnūs, smarkūs, bėg pasispardydami. O jau už nedėlės, už mėnesio palikę tokie riebūs, driūti, kai molio nudrėbti, nebenutūrimi. Džiaugiąsis tie jo broliai: kad tiktai kas vakarą ir kas rytą arkliai gatavai apliuobti, tai ko ir bereik. Džiaugiąsis ir šis, tame užpečkyj lindėdams, kad jo nieks iš ten nebekrapšto laukan. Tiktai kas rytą ir kas vakarą jis, savo laike atsibudęs, [pasakąs] tuos savo žodžius, ir gana. Jis pats tiktai, kada jau atbost beguliant, kada jau jam šonai atbunk beguliant, im skaudėt, tai tada tiktai teruošiąsys iš to savo užpečkio. O jau nė tėvs, nė motina jo prė arkliam vandenio pylimo nieks nebekrapštą. Kad jau gerai išalkstąs valgyti, po kokį

kartą ar du ant dienos išlendąs, pavalgęs — ir vel atgal į savo užpečkį.

Nu, jau jis tame užpečkyj gulėjęs, gulėjęs, ir jam pačiam ten beguliant įkyrėję: nė jis niekada ten burnos prausdavęsys, nė jis galvos šukuodavęsys, tiktai jei kada-ne-kada jam motina baltuosius drabužius parmainydavus.

Vieną rytą broliai taisąsis važiuot į girę — ir šis nekrapštoms išlindęs iš užpečkio. Tuoj kojas aunąsis, burną prausiąsis, galvą šukuojąsis, šviečiąsis, pucijąsis kai ant kokio pokylio eiti. Visi namiškiai sužiurę ir misliją, kas čia do destis. Tėvs, motina ir broliai juokiąsis, saką:

— Nu nu nu, ar jau viso sodžiaus šunys ir išdvės, kad jau mūsų liurbis iš užpečkio neraginams išlindo ir dagi šveičias, rėdos, kai į kokią žmonystą eitų.

Kits ten sakąs:

— Tai reik ant vartų parašyt tokį atsitikimą mūsų namuose pirmą kartą.

Bet šis — kad jūs juokiatės, juokiatės,— nieko nesakąs, tiktai sau šnerkščiąs, taisąsys, ir gana. Apsitaisęs. Visi sėdą prė stalo pusryčio valgyt — ir jis lygiai. Pavalgę, einą broliai kinkytis arklių — ir šis kokias palaikes roges imąs iš pastogės. Broliai juokdamies šneką:

— Ką gi tu kinkysi, ar rudskį*, į tas savo roges, kad mūsų porys arklių tėra?

Bet jis nieko nerokuojąs. Broliai, pasikinkę arklius, išvažiuoj, išlekią kai su smakais su savo gražiais arkliais. Ir šis sėd į savo roges, sako:

— Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą aš ten važiuoju, kur mano broliai važiuoją.

Lek ir jis kartu su savo broliais. O tas kelias ėjęs par karaliaus dvarą, pro šalį palociaus. Jiems važiuojant par tą dvarą, karalaitė, palociaus langą atsidarius, iš trečiųjų namų žiūrėjus ir, pamačius šį teip važiuojantį, kai ėmus juoktis! Teip juokiantys, teip juokiantys — susiriesdama. Šis, pamatęs teip ją juokiantis, nevet supykęs, kam ji juokias iš jo, ir sakąs:

— Par pono dievo vardą, par lydeko įsakymą kad tai karalaitei vaiks būtų.

Jis, savo pašnekėjęs, važiavo ir nuvažiavo, o tai karalaitei vaikas jau ir yra. Šiji suvisu nieko nežino, iš kur tas, kaip čia jai atsitiko. Tas vaiks jau nebemažas: ir bėgiojąs, ir šnekąs, kaip kokių trijų metų būtų. Tą karalaitę motina vadinąs, karalių — senučiu*, karalienę — senute*, ir tiek. Tas karalius klausinėjąs tos savo dukters:

— Kaip, kas, iš kur tau tas vaiks? Kas čia atsitiko?

Šiji tik tiek sakanti, kad nežinau, ir gana. Nu, tas tėvs ir piktuoju, ir geruoju, visaip ją ir šumijąs, ir mušąs, kad pasisakytų. Ji tik tiek ir tiek sakanti:

— Nors jūs mane sukapokit į šmotelius ar galvą nukirskit, kad aš nieko nežinau, ir gana.

Daugiau tas tėvs ėmęs jai nuo tolo privedžiot, iš langvo rokuot:

— Bene matei kur ką? Bene pasijuokei kur iš ko nereikalingai? Gal ką supykinai?

Ji tuoj kai iš miego kniostelėjus:

— Gi tai,— sakanti,— ot neseniai, vakar ar užvakar, kad važiavo žmonys į mišką, viens tada važiavo su vienom rogėm be arklio, tai tąkart aš, pro langą žiūrėdama į jį, juokiaus, tai būsiu nuo to ir gavus tą vaiką.

Daugiaus tas karalius, kad jau teip, tuoj liep rytą kelius pulkus vaisko vieno pusėj kelio ir antro sustoti, ir kad toks ir toks važiuos su vienom rogėm be arklio, tuoj tokį nusitverti, suimti ir parvesti prė karaliaus į dvarą.

Daugiaus važiuoją tą rytą jo broliai į girę — ir šis vel teip pat į savo roges be arklio [sėdęs ir] važiuoj. Išvažiuoją į karaliaus dvaro laukus — gi žiūrią, kad vieno ir antro pusėj kelio daugybė vaisko stovią. Šis pamatęs tuoj sakąs:

— Par pono dievo vardą, par lydeko įsakymą kad tie visi saldotai į karklus pavirstų.

Tuoj vieno ir antro pusėj kelio pasilikę vieni karklynai, ir gana, o jie kaip važiavę, teip nuvažiavę savo keliu.

Tas karalius laukiąs jį parvedant, parvarant, bet nieko nesulaukiąs. Žiūriąs, kur tie jo saldotai, — ir tų niekur nebematyt, tiktai šalikelės daugybės karklynų, daugiaus nieko, o visas jo vaiskas žuvo ir pražuvo, kaip būtų į žemes sulindę, ir

tiek to. Antrą rytą karalius, da labiaus supykęs, prisakęs da daugiaus vaisko šalikelės sustatyti, bet kad jis būtų suimtas, ir gana. O jau tas karalius žinos, ką jam padaryti: ar ant arklių ištampys, ar gyvą sudegins, ar da ką daugiaus. Vaiskai sustatyti kai mūrai stovią vieno ir antro pusėj kelio. Šie ir vel važiuoj. Lauk, kai tik į jų tarpą įvažiuos — tuojau visi puls ir suims jį. Jis jau matąs nuo tolo, kad vel stov, — nė važiuot neprivažiavęs, tuoj pakalbėjęs savo maldelą:

— Par pono dievo vardą, par lydeko įsakymą kad tas visas vaiskas į ožius pavirstų ir tuos karklus nugriaužtų.

Teip pasakęs, važiavo ir nuvažiavo sau. Tas karalius teip pat vel lauk lauk, žiūr žiūr — ir vel nieks nėra: nė nieko nieks parveda, ir vaisko nebėra. O tų ožių didžiausia banda po tuos karklynus par visą dieną ėd, griauž, lando, lanksto. Jau buvus pabaiga žiemos, į pavasarį, kelias suvisu blogas į miškus važiuoti, visokios medegos ir malkų kiek reikiant namie privežta, — jau matąs, kad tuo keliu nebereikės važiuoti, parvažiuodams vakare tas liurbis namo sakąs:

— Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą kad tie visi karklai ir ožiai vel į žmonis pavirstų.

Ir vel visi palikę žmonimis, kaip buvę. Tie ožiai kur buvę, tai da nė šio, nė to, tiktai drabužius nusidraskę, po karklynus belandydami. O tie karklai, kai atvirtę į žmonis, tai visi nugriaužti: nosys, burnos, ausys, rankos, kojos ir visi kūnai. Rėkią šaukią: tam to, kitam kito sąnario trūkstą. Šis tik važiuojąs paskui savo brolių juokdamasis namo, ir gana.

Tas karalius pamatęs, kad jis ir jo visas vaiskas teip baisiai ir biauriai išnarvotas, nieko nebežinąs, ką bedaryti. Susišaukęs visus savo ministrus, senatorius ir visus dvariškius pasirodavoti, ką čia bereikią daryti. Visi ministrai, senatoriai ir visi ponai saką:

— Blogai eina, kad jis toks: jis gal ir tamstą, patį karalių, ir mums visus — tamstos dvariškius, ministrus, senatorius — į karklus ir į ožius parversti, ir mes vieni kitus nusigriaužtumėm. Nu, ką mes daugiaus su juo padarytumėm?

Visi surokavę ir sutarę, kad reikalinga asą jį kaip nors suieškot ir jį reikią karaliui par žentą paimti, tai mažum jis

jiems nieko blogo nebedarysiąs. Nu, bet šnekąsys: kaip jį galėtų atrasti? Surokavę, kad reik išlaisti par visą karalystę tokius raštus, kad kiekvienas jaunas žmogus tur ateiti į karaliaus dvarą ir katrą tas vaiks tėvu prisipažins, tai tas ir bus. Nu, tai ant to ir pats karalius sutikęs, ir tuojaus teip padirbę: išlaidę tuos raštus po visus kraštus savo karalystės, kad visi šiokie tokie, didi maži eitų į karaliaus dvarą, kas tiktai da neparsenęs ir nevedęs tebėra. Daugiaus kai ėmę eiti — pirmiausiai visi didžiūnai, ponai. Ir tą vaiką vedžiojąs pats karalius ir klausinėjąs:

— Ar nėra čion tavo tėvo?

Tas vaikas vis atsakąs, kad nėra. Daugiaus ėmę eiti visokie sodiečiai, ir par tuos karalius vedžiodamasis to vaiko klausinėjąs:

— Ar nėra čia tavo tėvo?

Tas vaikas atsakąs, kad nėra ir nėra.

Nu, jau visos karalystės jauniejie baigią eiti, atėję prė pabaigos ir tiedu jo broliai išmintingiejie. Ir prė tų priėjęs, tas vaikas sakąs, kad ne. Daugiaus šių klausiąs karalius:

— Argi jau visi? Ar nieks niekur nė kokio nebežinote?

Šiedu atsakę:

— Yra da mūsų toks viens liurbis, jis tiktai užpečkyj gul ir gul.

Tas karalius sakąs, kad ir jis tur pribūti be jokio atsisakymo. Nu, tie broliai parėję krapštą ir šį iš užpečkio laukan. Šis, kad ir nenoroms, išlindęs, apsiprausęs burną, susišukavęs galvą, apsiavęs, apsitaisęs ir išėjęs. Ligu tik nuėjęs į karaliaus dvarą, tuoj tas vaiks, nuo tolo jį pamatęs ateinant, ėmęs karaliui rodyt:

— Ot mano tėvas atein, ot! — ir bėgąs priešais pasišokinėdams. Pribėgęs pasveikinęs, pabučiavęs į ranką. Šis vel tą vaiką paglostęs, paėmęs ant rankų, pabučiavęs į burnelą, pasimalonėjęs, ir einą prie karaliaus, abuodu rankas sukabinę. Tas karalius sakąs:

— Kad jau tu esi tėvu to mano vaiko, tai dar reikės būti tau mano žentu.

Šis atsakęs:

— Kad jau reikės, tai būsiu.

Daugiau tas karalius tuoj liepęs savo tarnams duoti jam gerus drabužius, šis apsitaisęs, apsiavęs, apsirėdęs ir palikęs toks gražus, kad ir ta karalaitė, jį pamačius, džiaugiantys, ir jai teip patikęs, kad gana. Tuoj ant karaliaus įsakymo ir kunings — nuėję į bažnyčią, suvinčiavoję, — nė ten reikėję užsakų: tuoj po veselės, ir viskas.

Daugiau po veselės tas karalius liepęs dukterį savo klausti jo, kaip jis tą visą galėjęs padaryt, tokias baisybes, del jo dukters ir del jo vaisko. Kaip ta karalaitė jo klausinėjanti, tai šis atsakąs, kad par ponadievo vardą. Karalaitė pasakius tėvui, kad jis viską tą padaręs par pono dievo vardą. Nu, gerai, tas karalius jį pasišaukęs pas save ir sakąs:

— Nu, tu dabar padaryk ką nors par ponadievo vardą.

Šis atsakęs:

— Kad aš dabar nieko nežinau, ką čia reik padaryti.

Supykęs karalius ant jo ir sakąs:

— E, tai tu nieko nežinai, tu tik žinojai mano dukterį ir mano vaiską išnarvot! Aš tau parodysiu, kad tu nieko nežinai!

Tuoj karalius liepęs bandoriam didelį bosą padirbti ir su gelžies lankais apkaustyti, daugiaus jį įkišti, užkalti ir ant jūrių palaisti. Padirbę tą bosą ir apkaustę su gelžies lankais ir jį ten įmurdę. Kaip tik jį įkišę, tuoj tas jo vaikelis ėmęs rėkti:

— Tetyte, mano tetyte!

Karalius sakąs:

— Kiškit ir tą vaiką lygiai!

Vaikelį įkišus, ėmus ta karalaitė verkti:

— Mano vaikeli, mano vyreli!..

Tas karalius, da labiaus supykęs, surikęs:

— Grūskit ir mano tą dukterį, užkalkit ir meskit visus tris į jūres.

Tuoj tarnai visus tris sugrūdę ir įmetę į jūres ir palaidę ant vandenių. Daugiaus jie plūduriuoją, plūduriuoją ilgai nusigandę, paskui karalaitė ėmus jam sakyti:

— Argi tu nebegali par ponadievo vardą mūsų išgelbėti?

Šis atsakęs:

— Žinau, išsigelbėsme. — Jis tuoj ir pasakęs: — Par ponadievo vardą, par lydeko įsakymą kad mums čia ant jūrių būtų ko gražiausi palociai ir visako gert, valgyt.

Tuoj tas jų bosas parsprogęs, sugriuvęs, o jie atsiradę gražiausiame palociuj. Visi džiaugiąsys, gyveną, gerai jiems tenai. Bet šis ant to tėvo vis pykstąs ir pykstąs, kad juos ant marių, ant myriaus išmetė. Daugiau vieną kartą sakąs:

— Par ponadievo vardą, par lydekos įsakymą kad nuo mūsų palociaus ligi karaliaus dvaro būtų toks tiltas po vienu auksu ir sidabru ir kad man būtų tiek vaisko, kad aš karalių išginčia iš jo dvaro.

Tuoj jam [atsiradęs] toks tiltas ir vaisko daugybė, kad tuoj tą karaliaus dvarą apstoję ir karalius tik tik spėjo išsprukti nesuimtas. Šis ir parvažiuoj tuo savo tiltu į karaliaus dvarą su savo pačia ir su vaiku. Daugiau karalius einąs keliais prieš savo žentą, kad jam dovanotų, kad jam galo nebedarytų. O jau karalystę tai jam atiduodąs: tu žinokis, — sakąs. Daugiau šis, būdams karalium su savo nauju vaisku, niekur nieko, kitų karalių nebijojęs, kad jo, vaisks buvęs tvirtesnis už visų. Jis užsidėjęs sau naujus ministrus ir senatorius ir da ant galo pakėlė didžiausį balių su visokia muzika ir iš pūčkų šaudymu... Ir aš ten buvau, valgiau ir gėriau, burno neturėjau, ant bezdalų maišo sėdėjau, pro langą ant jūrių žiūrėjau, pasikreipdams...

140. UŽ VERŠĮ

Kitą kartą buvęs viens dvarponis labai driūtas, kai bosas, su didžiausiu pilvu. Tas jo pilvas, kai atsiguldavęs, šalyj ir drybsodavęs jam kai doklas lovoj. Jam vaikščiojant būdavę sunku, vis, kur tiktai jis eidavęs, dvasią gaudydavęs, ilsuodavęs ir mislydavęs: „Kas gi čia man būtų įlindęs į tą mano pilvą, kad teip man sunkus..." Prė daktarų jam buvus gėda važinėti su tokia jo liga, ir buvęs šykštus, nenorėjęs piningų išmėtyt. Bet kai kitą kartą ponai savo žmonis turėjo, tai jiem tie žmo-

nys nė po kam nestovėjo. Viena toki sena bobela buvus jo paties valsčiuj, katra vis moteris po pirtis perdavus, gydydavus, braukydavus, ir visi aplinkiniai žmonys ją „pavietavąja" vadindavę. Vieną kartą tas pons atsiminęs: „Gi kad ta sena boba „pavietavoji" gal moteris pagydyt, tai ir mane ji sugydys be mokesčio, be niekur nieko." Liepęs tą bobą pas save į pakajų pašaukti. Ta atėjus. Pons jai apsisakinėjąs apė visas savo ligas, apė pilvo didumą, apė savo silpnumą ir sunkumą — viską, kas tik jam buvo negerai. Ta boba, visko išsiklausius, visko išsiklausinėjus nuo to pono, sakanti:

— Tamstai, pon, pirties reik. Tamsta tiktai liepk iškūrenti, o kad aš tamstą papersiu, pabraukysiu, pašliaukysiu kokius penkius ar šešius kartus, tai tamsta ir būsi sveikas.

Tas ponas prasidžiugęs — tai ko gi jam daugiaus ir bereik: nė pas daktarus važinėti, nė piningų mėtyti, o jo paties boba jį sugydys, ir gana. Tuoj paliepęs savo tarnui, kad būtų pirtis greitai iškūrenta, vandenio prinešta kad būtų šilto ir šalto, ir viskas.

Nu, jau pirtis gatava. Tas pons ir ein su tąja boba į pirtį. Daugiaus ten jį ta boba išpėrus, išbraukius, išmuilijus, kaip tik bežinodama, bemokėdama, teip, kaip ir moteris, kurias ji gydydavai. Vieną dieną, kitą ir teip toliaus šešius ir dešimt kartų jį po tą pirtį gydo ir gydo, o to pono pilvas bo neinąs ir neinąs mažyn, toks ir toks, koks buvęs, didelis tebėra. Ta boba jau pabūgus, kad tas pons neimtų pykti ant jos: kad tas braukymas nė kiek jam neeina ant gero, tai tas pons gali ją prilupti, pridybavoti, bo kitą kartą ponai savo mužikus už mažus niekus lig myriaus prikotavodavai, — pabūgus, kad ir jai taip ant galų galo neišeitų. Da vieną kartą nuėję į pirtį — šiji pabraukius, paspaudžius, apčiupinėjus, apgrabinėjus ir sakanti:

— Aš dabar tai jau žinau, kas čia tamstai, ponuti, yra.

Tas pons tuoj klausiąs:

— Tai kas? Sakyk, boba!

— Tamstai, ponuti, bus veršis, — sakanti boba.

Tas pons nusigandęs, sakąs:

— Aš tau, bobaite, brangiai užmokėsiu, tiktai tik tu niekam nesakyk!

Ta boba prasidžiugus, bele jau ji nusikratys nuo savės tokį klapatą ir bėdą, o da žad užmokėti, — prisižadėjus niekam niekada nesakyti.

— Nu, ir tylėk! — pons pasakęs. Užmokėjęs jai kokį 20 rublių piningais, kokį 10 pūrų kviečių, rugių, miežių, mėsos, miltų kelius vežimus liepęs jai nuvežti savo dvariškiams. Tai bobai jau labai gerai — dėku ponui dievui! O tas pons sau liepęs tuoj kučierių pakinkyt į briką porį staininių arklių, pasiėmęs daug piningų, sėdęs su kučieriu ir išvažiavęs. Nu, jiedu važiavę, važiavę par visą dieną, jau buvę toli nuvažiavę ir užėjus naktis. Jau čystai sutemę — ką gi bedaryt, kur benuvažiuos tamso? Privažiavę sodžių ir pas vieną tokį prastą gaspadorių prašąsys nakvynę. Tas gaspadorius su savo gaspadine saką:

— Kad pas mus ponui nėra kur, nėra tokios trobos kur atsigulti, nė lovos geros mes neturiam ir arkliam kūtės nėra kur pastatyti.

Tas pons sakąs:

— Vis bus gerai. Šiaudų kūlį ant aslos patieste, mes ir pargulėsme, valgyt savo turiam — mums nieko daugiaus nereikės. Arkliam kad tiktai koki padanginė yra pastatyti, ir bus gerai. Vežims mūsų ant kiemo pastovės, o mes ryto rytą vel anksti išvažiuosme.

Gaspadorius su gaspadine susirokavę: tai kurgi žmonys dėsis nakties laike, kad teip, tegul važiuoj į kiemą ir tegul parnakvoj.

Apsinakvoję. To gaspadoriaus tą naktį karvė turėjus veršį*. Tą veršelį vidurnaktį įnešę į vidų. Veršis ant šapų šaly to pono ir atsigulęs. Tas pons naktį nubudęs, užgreibęs šaly savės guliantį veršį, greibęs sau už pilvo — ir tas daug minkštesnis dabar, ne kaip kad visada būdavai. Mislijąs: „Tai ot tos bobos ir teisybė: kaip ji man sakė, tai teip dabar ir yra." Tuoj tą kučierių savo sustrajijęs, kad skubinai kinkytų arklius ir važiuotų namo. Tas kučierius pakinkė arklius, o pons sėd ir išvažioj. Gaspadinė, imdama patalą nuo žemės, žiū-

rianti, kad tas pons visus savo piningus pas juos — čielą tarbą — užmiršęs. Gaspadorius pagreibęs tuos piningus, išnešęs sakąs:

— Pon, pon, šit piningus pas mums užmiršai!

Pons vel, skubinai išvažiuodams, šaukiąs rėkiąs:

— Už veršį! Už veršį jums tie piningai!

Ir išvažiavęs. Gaspadorius su gaspadine paskui šnekąsys:

— Kaip čia buvo, kaip čia nebuvo? Nė šis, nė tas. Nu, bele mums daug piningų, tegul būk kad ir už veršį!

141. PONIOS PAMOKSLAI

Kitą kartą, kada ponai savo žmonis turėjo, tai jie turėjo ir bažnyčias, ir kuningus po savo valdžia. Viena didela poni grapienė, turėdama savo bažnyčią ir kuningą, prė tam gerą iškalbą, įsimanius ji pati ir pamokslus vis sakyti toj savo bažnyčioj. Tam kuningui ir labai nepatiktų, bet ką daryt su tokia didela ponia grapiene... nėr ko: kai ji nor, teip daro. Ji sau apsikirpus čiupryną, kaip kad dabar matom daugumą ponių čia Rygoj, apsivilkdavus su ilgais kuningiškais švarkais, daugiaus katrą nedėldieną lipdavus į sakyklą ir sakydavus, kaip vyrai turį mylėti savo pačias, kaip jie tur jų klausyti, būti nužemintos širdies del savo pačių, guodoti ir užkavoti jas ir t.t., ir t.t. Sakydama po sakyklą tuos savo pamokslus, kartais labai užpykdavus, imdavus su kojom trypti po sakyklą, spardytis, su kūlokais į sienas daužydavus, trankydavus, kad visa bažnyčia skambėdavus. Būdavę ko klausytis, kad kartais visi žmonys sukrisdavę prė žemės verkdami. Tam kuningui nebėr ko daryt, jam ir gėda, ir bėda, jis nebegaunąs sakyt — vis ta poni ir poni.

Tas kunings vieną kartą apsidrąsinęs, pamislijęs: bus kas, nebus, — ir išgriovęs apačią sakyklos, dugną pataisęs teip, kad ką tiktai tūrias, kol žmogus ramiai stov, o susispardžius, sutrypus, tuojaus ir išgrius.

Atėjus šventei, ta poni, nieko nežinodama, savo laike ein, lip į sakyklą ir sako:

— Mano mieli klausytojai! Aš jums šiandien pasakysiu gražų pamokslą apė galą žmogaus...

Toliaus, daugiaus ėmus sakinėti trankiaus, graudžiaus, kol gerai užpykus. Jau visi žmonys buvę susigraudinę, sukritę verkdami prė žemės. Ši vieną kartą sutrenkus su kūloku į sienas sakyklos, su kojom gerai sutrypus, susispardžius. Gi ant karto tos sakyklos dugnas bildu bildais ir iškritęs, o pati poni grapienė smukt ir išsmukus į apačią, tiktai už pažastų užsikabinus sakykloj, kabaruojantys, kabaruojantys su savo plikom kinkom apačioj sakyklos. Tokią ponią visi supuolę stumt, traukt atgal į viršų. Bet kol užtraukę, kol atstūmę, par tą šturmą buvo visako: ir juokų, ir apmaudų. Iškelta viršum, da pašnekėjus tuos žodžius:

Ką žinojau, pasakiau,
Ką turėjau, parodžiau!

142. STOROKIS, KO NETURI

Kitą kartą gyvenę pats su pačia, nė šio, nė to, vidutiniškai: nė mušęsis, nė pešęsys. Vieną kartą, teip pavasario laike, vyrs aręs pamiškyj ir nuėjęs į krūmus. Ant to laiko jam pati atnešus pusrytį, ir tuoj tas vyrs atėjęs. Pati klausianti:

— Kurgi tamsta buvai nuėjęs?

Vyrs juokdamasys sakąs:

— Gi ot ten krūmuose pas aną apušę pasimelsti. Aš ten radau ponadievą, tai ko tiktai kam reik, visko gal nuo jo išprašyti.

Pati klausianti:

— Ar da ir dabar jis ten tebėra?

Pats sakąs:

— Ne, jis tiktai nuo ryto, lig saulaitei į pusryčius pakylant.

Pati nutilus ir parėjus namo.

Antrą rytą tas vyrs nuėjęs pas tą apušę, nusivilkęs drabužius ir įlipęs pliks, atsisėdęs ant šakos ir sėdžiąs. Pati išvarius

bandą ir atėjus pas tą apušę, atsiklaupus ir kalbanti poterius. Šis, apušė sėdėdams, klausiąs:

— Boba, boba, ko tu nori, ko tau reik?

Šiji sakanti:

— Pone dieve, kad tas mano vyrs numirtų!

Šis vel:

— Tai kad tas numirs, kokio kito nori?

— Jonelio! — ji atsakius.

Vyrs, apušė sėdėdams, sakąs:

— Gerai, bus, ko tu nori. Tuoj šį vakarą tavo tas vyrs pareis sirgdams namo, o tu jam duok geros, tvirtos arielkos kokius tris — keturius stiklus, išvirk sūrių lašiniuočių, užduok gerai valgyt grinčio, o savo Jonelį pasivadyk į seklyčią ir jį ten pamylėk. O tas tavo vyrs ant ryto ryto ir numirs. O dabar gali eiti sau namo — storokis, ko neturi!

Ta žmonela tuoj parsižegnojus, poterėlius apieravodama, su džiaugsmu skubinai namo — storotis, ko netur. Ir tas vyrs išlipęs iš tos apušės, apsivilkęs, apsitaisęs, nuėjęs kur, pasitaisęs gerą repninką ir laukiąs vakaro. Vakare, tą repninką pasikišęs po skvernu, einąs namo susilankęs, dejuodams, kad jam ir šen, ir ten skaudu, nežinąs nieko, kodel jam teip. Pavirtęs grinčio į lovą ir vaitojąs:

— Ai ai ai, ar arielkos neškit, ar kuningą vežkit!

Pati tuoj butelį ir stiklinę pagreibus, prisinešus pilianti ir duodanti, sakanti:

— Širdyt, prašom, tiktai gerk.

O šis išgėręs vieną, antrą, trečią, da ir ketvirtą. Prašąs:

— Ar neturi ko užkąst?

Ši tuoj:

— Turiu, turiu! — su visu bliūdu lašiniuočių.

Daugiau šis tik valgęs, valgęs, pavalgęs, kol tik jam gana,—jau tvirts. Atsigulęs da dejuojąs, selpiąs, ant galo ir užmigęs. Pati matanti, kad jau jis miegąs, nuėjus į seklyčią. Jau ir Jonelis seklyčio buvo atėjęs,— tą vel mylianti, girdanti, ką beįmanydama, džiaugiantys, kad jau jos vyrs ryto numirs ir galėsianti Jonelį sau vesti, ir būsią gerai. Ką tiktai šiedu po seklyčią į didelas meilas, į didelas rokundas išėję, šit tas

vyrs patylom su repninku pro duris ir įbruškinąs. Šiedu sustoję, nusigandę ir žiūrią. Gi šis tuoj Joneliui į galvą su savo repninku, prė žemės — tas pargriuvęs. Nu šis vanot, nu vanot! Tiek davęs, tiek davęs, kiek tik jis norėjęs, ir išmetęs laukan iš seklyčios ir iš priesenio par slanksnį ir uždaręs duris. Daugiaus paėmęs tą savo žmonelą į nagą, jos vel skūrą išdirbęs žiomšiškai, kad ji pati prisižadėjus niekada nė to, nė kito Jonelio nebegeisti. Daugiaus teip gražiai nusigyvenę visą savo amželį, be muštynių ir be peštynių, kad tiktai vieną kartą parmušo jos tūrą*.

143. ABU TOKIU, KOTS Į KOTĄ

Kitą kartą viens vyrs buvęs labai piktas. Jau buvęs bent dvi pačias užvekijęs. Imąs trečią — ir ta einanti. Ėmę ten kiti jai peikti:

— Jug tu pati žinai, koks jis yra, kaip anas užmušo, tai teip ir tave užmuš.

Šiji sakanti:

— Nebijau nieko, kad anos durnos buvo, tai užtai anas užmušo. Aš nebūsiu toki...

Nu, ką gi, kad jau neklauso, kas ką gal padaryt. Tuoj po veselės tas jos vyrs ir pareinąs vieną kartą įgėręs ir ėmęs ambų ieškot, bartis, lojotis... O ši nieko nesakanti, tiktai tylianti kai žemė, ir gana. Šis matąs, kad nieks: negal jis iš jos nė žodžio gauti, — nėra kaip nė muštynių pradėti. Daugiaus jis ėmęs tuoj sūdynus daužyti. Vyrs sudaužęs bliūdą, pati — torielką, vyrs sudaužęs uzboną, pati — krūzelį*. Paskui puodus, viedrus ir ką tiktai besugreibdami daužę ir daužę. Pati imanti paskutinį verdamą valgyt katilą daužti, pats sakąs:

— Gana, jug norėsme valgyt, o kur beišsivirsme?!

Ir paskui daugiau geruoju nusigyvenę, nėbe pats begėręs, nė pačios mušęs visą savo amželį. Mat, atitiko kaplis kotą.

Kvit.

144. LEVAS, MEŠKA IR ŽMOGUS

Senis levas mirdamas pasakęs savo vaikui:

— Tu esi tvirtas, gali daugiaus nieko nebijoti, kaip tiktai žmogaus.

Vaiks klausiąs:

— Taigi ar žmogus už levą tvirtesnis?

Senis atsakęs:

— Ne tvirtesnis, bet kad jis ko negal su savo spėku, tai jis su prytaisais daugiau padaro: žmogus tur protą.

Tas levs senis nusibaigęs, ir reik eiti jau vaikui sau maisto pačiam ieškotis. Vieną kartą jis ir susitikęs su meška, ir ėmę jiedu ristis. Levuitis mešką ir nuveikęs. Meška sakanti:

— Gerai, tu mane užveikei, bet kad tu su žmogum susitiktum, tai jis tave pargalėtų.

Jaunas levas, girdėdams mešką šnekant apė žmogų, sakąs:

— Tai aš tą kalbą jau antrą kartą girdžiu. Mano tėvs mirdams man teip sakė, ir tu dabar man antrą kartą tą pačią kalbą kalbi. Tai ar tu pažįsti žmogų?

Meška sakanti:

— Oje, žinau ir gerai pažįstu.

Levuitis:

— Nu, tai tu man jį parodyk.

Meška:

— Eme, parodysiu.

Nuėję prė vieškelio ir sutūpę už kūlyno ir žiūrią. Einąs keliu toks mažas vaikas, piemenėlis. Klausiąs levas:

— Čia bene žmogus eina?

Meška sakanti:

— Ne, gal ir bus jis kada žmogus, o da dabar tiktai piemuo.

Po valandos einąs toks seniuks ubagėlis. Tas levas vel klausiąs meškos:

— Tas bene žmogus eina?

Meška atsakius:

— Ne, gal jis ir buvo kada žmogus, bet jau dabar tiktai ubagas.

Šit neilgtrukus atjojąs raitas, apsiginklavęs kareivis. Levas klausiąs:

— O tai tas, tas bene žmogus?

Meška sakanti:

— Ja, ja, tas žmogus. Matai, kad jis arklį į tarpkojų įsispraudęs nešas.

Levas tuojaus tam priešais ir einąs. Žmogus tuojaus tam iš muškietos paukš, iš vienos, iš antros puštalietos paukš, paukš. Da levas arty einąs — tuoj žmogus išsitraukęs kardą, kai pagavęs tašyt — suskaldęs galvą ir ausis nukapojęs. Ir, palikęs levą bedrybsantį, nujojęs sau. Levuitis atsigeivelėjęs ir sakąs meškai:

— Teisybę mano tėvas sakė ir tu: nėr ko su žmogum prasidėt. Kol spiaudės — spiaudės, o kai ėmė laižyt, tai ir ausis nulaižė.

Tiek.

[G]

145. [DU KAIMYNAI IR VELNIAS]

Gyvenę du kaimynai: viens turtingas ūkininkas, o antras — įnamys beturtis. Tas įnamys einąs, darbo ieškodams. Įėjęs į mišką tokiu šuntakiu ir susitikęs tokį ponaitį. Tas jo klausiąs:

— Kur tu, žmogau, eini, ko ieškai?

Šis pasisakęs, kad einu darbo ieškoti. Tas ponaitis jam sakąs:

— Tai eik pas mane, aš tau duosiu darbo. Išbūsi niemiegojęs tris naktis ir tris dienas, kur nė šunies, nė gaidžio balso negirdėsi, tai aš tau užmokėsiu tris šimtus rublių, o jei užmigsi, tai aš tau galvą nutrauksiu.

Tas žmogus apsiėmęs ir einąs. Tas ponaitis pirmas, žmogus paskui. [Nuvedęs] toli toli į didelę girią ir pasodinęs po medžiu. Tas ponaitis nuėjęs sau, o žmogus pasilikęs besėdžiąs. Atėjus naktis, jau ir pritemę gerai — žmogus ėmęs

snausti. Šit kur buvęs, kur nebuvęs atbėgąs tas jo ponaitis. Surikęs:

— Žmogau, tu jau miegi?!

Tas žmogus, pakėlęs galvą, sakąs:

— Nemiegu, mąstau.

— Ką tu mąstai?

— Kad po visas gires ir miškus daugiaus yra medžių kreivų, nekad tiesių.

— Ne, tiesių!

— Kreivų!

— Derėkimės!

Žmogus:

— Derėkimės. Iš kiek?

— Iš trijų šimtų rublių.

— Lyko!

Tas ponaitis buvo velniuks. Ir nubėgo jis, po visus miškus, po visas girias medžius apžiūrėdams. Kol jis aplakstė, tas žmogus miegt sau lig pryšpiečių, kol saulaitė gerai į aukštą iškilo. Parbėgęs sakąs:

— Tavo teisybė: daugiaus kreivų, nekad tiesių medžių.

Atėjo ir antra naktis. Tas žmogus kad ir išmiegojęs gerai, bet į vidurnaktį ir vel ėmęs miegs jį imti, ėmęs snaust. Šit ir vel tas velns atbėgęs prė jo, surikęs:

— Žmogau, tu jau miegi?!

Žmogus:

— Ne, nemiegu, mąstau.

— O ką tu mąstai?

— Gi kad ant žemės daugiaus kalnuotų vietų, nekad lygios žemės.

Velns:

— Ne, daugiaus lygios!

Žmogus:

— Ne!

Velns:

— Derėkimės!

Vel jiedu nusiderėjo iš trijų šimtų rublių. Tas velns ir vel išbėgo. Kol jis visą žemę aplakstė, tas žmogus ir vel mieg-

ta sau lig pryšpiečių, kol jam akys atsivėrė. Parlėkęs velns sakąs:

— Tavo teisybė: daugiaus kalnuotos, nekad lygios žemės.

Dabar jau atėjo ir trečia naktis. Tas žmogus į vidurnaktį teip pat ėmė snausti. Tas velns ir vel tuoj pribuvo ir baisiausiai suriko:

— Tu jau miegi?!

Žmogus:

— Nemiegu, ne.

— Tai ką tu dabar darai?

— Mąstau.

— Ką tu dabar mąstai?

— Kad daugiaus yra ant žemės vandenių, nekad sausos žemės.

Velns:

— Ne, negal būt!

Žmogus:

— Vandenių.

Velns:

— Derėkimės!

Žmogus:

— Derėkimės.

Velns:

— Iš trijų šimtų rublių.

Žmogus:

— Lyko!

Velns išbėgo, žmogus parmiegojo visą laiką, kol jo akys atsivėrė. Velns parbėgęs pasakė:

— Tavo teisybė, — ir jam užmokėjo už visas tris naktis, ką jis buvo derėjęs nemiegot, tris šimtus rublių ir ką vel tas tris naktis jiedu derėjos, teip pat po tris šimtus rublių — tai devynius šimtus rublių, o iš viso tūkstantį du šimtus rublių.

Dabar jis parėjo namo labai turtingas, viso ko prisipirko — ir duonos, ir mėsos, apsirėdė gražiais drabužiais. Tas jo kaimynas turtingasis klausiąs susitikęs:

— Iš kur tu dabar teip praturtėjai?

Šis jam pasisakęs — kaip ten ir ten [ėjau] par mišką, tuo

ir tuo keliu pasisukau į tokį ir tokį šuntakį, susitikau tokį ir tokį ponaitį, tas man teip ir teip [siūlė], sušnekėjom, iš to ir praturtėjau.

Nu, tai dabar eis ir tas jo turtingasis kaimyns sau to ponaičio pasiieškoti. Ėjęs par tą mišką, tuo keliu, pasisukęs į tą šuntakį ir susitikęs su tuo ponaičiu. Teip pat susišnekę, klausiąs:

— Kur eini?

Šis sakąs:

— Darbo ieškot.

Tas ponaitis:

— Stok pas mane ant trijų nakčių ir trijų dienų, kur nė šunies, nė gaidžio balso negirdėsi ir nemiegojęs išbūsi, tai aš tau užmokėsiu tris šimtus rublių, o kad užmigsi, tai aš tau galvą nusuksiu.

Šis apsiėmęs. Tas ponaitis jį ir nuvedęs teip pat kaszin kur toli toli į miškus ir pasodinęs po medžiu. Ir atėjęs vakars, sutemę, — tas ir ėmęs snaust. Tas ponaitis, pripuolęs prė šio, sušukęs:

— Žmogau! Tu jau miegi?!

Šis:

— O kad tave bala, biškį užsnūdęs bėsąs.

Tas velns tuoj kapt jam už galvos, nutraukęs ir nusinešęs į peklą.

146. [ŽMOGAUS NORAMS NĖRA GALO]

„Ponasdievs viską žmogui paliko, bet „gana" nepaliko."

Kitą kartą gyvenę du broliai: viens — dubo prė žemės, o antras gyvenęs pirtyj ir nieko neturėjęs. Vieną kartą atėjęs toks senelis pakeleivis į tą pirtį ir prašąsis į nakvynę. Tas neturtėlis sakąs:

— Matai, senel, kad pas mums koki menka vieta — nėra kur pargulėti ir neturiam ką duoti po šonų pasikloti.

Tas senelis sakąs:

— Ko čia, bus man gerai, aš esu prė visokių vargų pripratęs, man visaip gerai.

Ir paėmę ant nakvynės tą seniuką. Par naktį daug ko jiedu prisišnekėję, pro visokius žmonių vargus. Tas senelis jo klausiąs:

— Kaip norėtumei gyventi, ko sau velijies?

Tas žmogelis sakąs:

— Ko gi daugiaus, kad tik turėčia savo vietą ir žemės, kai šit mano brolis, tai daugiaus nieko nebereiktų.

Senelis pasakęs:

— Kad rūpinsies, storosies — ir tą greitai apturėsi.

Parnakvojęs senelis išėjo sau. Tas žmogus beeidams, bedirbdams, besirūpindams ir nupelnęs greitai tokią vietą, kaip ir jo brolis.

Po kokio laiko atein pas jį vel tas senelis ant nakvynės. Šis priim, ir vel jiedu šnekas pro savo vargus. Žmogus tas jam sakos, kaip gyvenęs pirty, kaip daug vargų vargęs ir kaip tą vietą nusipelnęs. Seniuks vel jo klausiąs:

— Tai ko dabar sau da velijies?

Žmogus sakąs:

— Būtų gerai, kad žmogus galėtum valnai gyventi, kaip šit ponai, grapai, kuningaikščiai tur savo dvarus, tur savo žmonis, kas jiems dienom naktim dykai, be mokesčio tarnauja, o jie ant jų tur didelę valią, tai tada būtų neblogs gyvenims.

Senelis pasakęs:

— Kad rūpinsies, storosies — ir tą greitai apturėsi.

Parnakvojęs senelis išėjęs sau. Tas žmogus, visaip kaip besirūpindams, besiplėšydams, besimušdams, ir įgavęs savo dvarus, savo žmonis ir pasilikęs lygus visiems ponams, grapams ir kuningaikščiams.

Atein ir vel tas seniuks pas jį ant nakvynės, ir vel jiedu par naktį visus savo vargus išsišnek, išsiposakoj. Tas pons [sakosi], kaip gyvenęs pirtyj, kaip, sunkiai bedirbdams, nusipelnęs dubą su žeme, kaip prisiplėšė, prisimušo, kol lig tų dvarų daėjo. Senelis dabar jo klausiąs:

— Tai kaip norėtum da gyventi?

Tas žmogus atsakęs:

— Dabar norėčia, kad būčia karalium, kad visus žmonis ir ponybę turėčia po savo valdžia.

Senelis pasakęs:

— Kad ant to ginsies, ir tą daeisi.

Parnakvojęs ir išėjęs sau. Numiręs ten jų karalius. Visi ponai susirinkę ir jį visi už gudresnį pripažinę ir jį padėję ant viso to krašto karalium.

Dabar tas seniuks atein ir pas tą karalių ant nakvynės. Ir vel dabar jiedu par naktį parsišnek pro viso praeito gyvenimo vargus — nuo pirties ligi karaliaus gyvenimo. Ir klaus dabar tas senelis jo:

— Nu, ko dabar da sau velijies?

Dabar tas karalius sako:

— To sau velijuos: kad niekada nebenumirčia, kad visa pasaulė mano valdžioj būtų, kad nieks kits jau už mane didesnis nebūtų.

Senelis sako:

— Tai tu dievu nori būti?

Karalius sako:

— Teip, dievu.

Senelis pasakęs:

— Tai būk šunim!

Tai jis ir palikęs su savo pačia ir vaikais visi šunimis.

147. [KERTAMA OBELĖLĖ]

Kitą kartą viens toks nuvargėlis žmogelis nuėjęs į mišką ir kertąs obelėlą. Ta obelėla sakanti:

— Žmogel, nekirsk manės — ko tau reik, aš tau duosiu.

Tas žmogus atsakęs:

— Aš duonos neturiu, kuo savo pačią ir vaikus išmityt.

Obelėla sakanti:

— Eik sau namo — visako bus tau.

Tas žmogus parėjęs namo — visako pilnai radęs, visako jiem užtenk. Pagyvenę kokį laiką, ir šnekąsys su savo pačia ir vaikais:

— Kad ir dabar visako turiam, bet kas iš to: bo mes įnamiai, įnamiai esam — reik, kad mes būtumėm gaspadoriais.

Ein dabar tas žmogelis vel tos obelėlės kirsti. Ėmęs kirsti — vel ta obelėla jo klausianti:

— Tai ko tau, žmogel, dabar reikia?

Šis sakąs:

— Aš nebenoriu įnamiu būti, dabar noriu gaspadorium būti.

Ta obelėla sakanti:

— Eik, eik sau namo — jau dabar būsi gaspadorium.

Šis pareina namo — jau rand savo pačią su vaikais dubo begyvenančius, begaspadoriaujančius.

Ir vel jiems negerai — gaspadorystėj daugiaus rūpesčių. Tas ir vel ein tos obelaitės kirsti. Obelėla vel jo klausianti:

— Tai ko tau dabar, žmogel, reik?

Tas žmogus sakąs:

— Gaspadorystėj daug darbų, daug rūpesčių — aš noriu, kad ponu būčia.

Obelėla sakanti:

— Eik namo — būsi ponu.

Pareinąs namo — jau jo pati su vaikais dvaruose begyvenanti, ir daugybė jiems tarnų ir tarnaičių apė juos laksto.

Parėjęs namo, pagyvenę kokį laiką, ir vel šnekąsys, kad da jiems negerai, jie nor, kad karaliais būtų. Ein vel tas žmogus tos obelaitės kirsti. Kertąs. Ta obelaitė jo vel klausianti:

— Ko dabar da tau, žmogau, reik?

Tas sakąs:

— Aš noriu karalium būti.

Obelaitė sakanti:

— Eik sau, žmogel, būk karalium.

Pareinąs namo — jau jo pati karalienė, vaikai karaluičiai ir šis pats jau karalium bėsąs.

Dabar, karalium bebūdams, susitaręs su savo pačia ir vaikais, kad da jiems negerai, kad ponasdievs už juos didesnis. Reik da eit obelaitės kirsti, kad jie dievais paliktų. Dabar jie visi nuvažiavę su karieta, arkliai drika sukinkyti, su daugybe savo tarnų ir tarnaičių. Ir dabar vel eina tas karalius, kirvį pa-

ėmęs, tos obelaitės kirsti. Kai ėmęs kirsti, ta obelaitė jo klausianti:

— Tai ko dabar da tu nori?

Šis sakąs:

— Noriu, kad aš su savo pačia ir vaikais dievais būtumėm.

Ta obelaitė jau buvus nukapota ir virsdama pasakius:

— Būkit šunims.

Obelaitė nuvirtus, o tie visi — karalius, karalienė ir karaluičiai — pavirtę į šunis. Tie visi jų tarnai ir tarnaitės ėmę tuos šunis gaudyt ir susigaudę kišo į karietą, parsivežė namo. Tai nuo laiko užtai ir dabar ponai šunis myl.

148. [ŠUNIM IR ŽVIRBLIU PAVERSTAS VYRAS]

Kitą kartą viens sodietis nuėjęs užkuriais į miestą ant miestenkos, o ta buvus ragana. Ji ant to vyro savo supykus, pavertus jį į šunį ir išvarius. Tas šuva bėgąs par laukus, par miškus ir radęs vieno dvaro arklininką arklius beganantį. Tas žmogus — arklininks — šį pamatęs bebėgantį ir pašaukęs:

— Sargi, Sargi, čiu čiu!

Tas šuva prė jo ir pristojęs, padedąs jam arklius dienom ir naktim ganyti. Ir teip gerai ganąs, kad niekur nė tų arklių į iškadą neįlaidžiąs, nė kokio svetimo žmogaus prė arklių neprilaidžiąs. Teip gerai ganęs, kad nė koks žmogus geriaus nebegal jų paganyti. Tas arklininks jam duod, kada ką beturėdams: duonos plutų ar kokių paplavų — ir stov sau namie, apė arklius nė rūpinte nebesirūpinąs. Pons, jį vis namie matydams, ėmęs bartis:

— Ko tu pas arklius nestovi, ko tu jų nežiūri — gal kas pavogti.

Tas arklininks ponui atsakęs, kad kaszin kas norėtų prė jo arklių prieiti, tai jo Sargis neprilais. Tas pons ir pasamdęs vagį <...>ir liepęs jam savo arklius pavogti. Tas naktį ein prė tų arklių — tas šuva kapt jam už gerklės, tuoj prė žemės ir tūriąs apžergęs. Kad arkliai jau ein prė iškados, tai jis nubėgęs atgen ant ganyklos ir vel tą vagį suginęs ded prė žemės ir vel tūr ap-

žergęs par visą naktį, ligi ryto. Tas arklininks atein pas arklius ir atrand tą savo Sargį tą vagį betūriantį pasiguldžiusį prė žemės. Parėjęs namo į dvarą, nusived ir tą patį poną parodyt, ką tas jo Sargis padaręs. Nu, tas pons dabar im derėt iš jo tą šunį ir sumok jam tris šimtus rublių. Dabar, kai parėjo Sargis į dvarą, jau gavo geresnį ėdimą ir lakalą — jau gaudavai ir mėsos, ir geresnios, su pienu uždarytos, šunų putros.

Pas tą poną buvo pokylis, ir suvažiavo daugybė iš visur ponų. Ir jie visi įsišneko pro to šunies gerumą. Ėmę jie iš to pono derėt. Tas sau nor gaut, kits — sau. Įvarė jį į didelius piningus, į kokį tūkstantį rublių. Ir atpirko jį viens turtingas miesto mėsininkas — į tą patį miestą, kur ta jo pati ragana buvo. Pas tą mėsininką būdams, teip jis paliko riebus, gražus, kad jo plaukai spindėte spindėjo.

Teip jis, pas tą savo mėsininką būdams, pamatė tą savo pačią pro šalį ūlyčia beeinančią. Jis, ją pamatęs, ėmė gerintis, lungytis, prieš ją eidams, su uodega vizgindams. Šiji, jį pamačius, tuoj pažinus, sakanti:

— O-o, mano vyrelis tai! Matai, koks tu gražus palikęs — nusipenėjęs, kad spindi! Tai aš ir nenoriu, kad tau teip čia gerai būtų, tai dabar tu lakstyk sau žvirbliu.

Tas tuoj spurst žvirbliu ir nulėkęs. Daugiau lakstęs, lakstęs šen ten su žvirbliais ir nulėkęs kur ten toli. Par žiemą, kai visur sniego buvę,— nebėra kur maisto gauti. Jie įsimanę į kokio ten burtininko daržinę lįsti, kur buvę nuo pašarų daugybė pabirų. To burtininko vaikai uždėję ant skylės tos daržinės skliautuose krytį. Ėmę su žabais plaikstyti, maišyti ir įvarę daug kitų žvirblių ir šį po drauge. Tuos žvirblius vaikai nusinešę į vidų, o tas burtininks ėmęs juos po vieną iš to kryties mušt, taškyt į žemę. Kitus užmušęs, bet šį paėmęs, sakąs:

— Nabagėlis! Kaip tu čia įkliuvai? Nu, aš tave palaisiu, būk vel žmogum, kaip buvęs.

Dabar šis vel į žmogų atsivertęs ir pas tą burtininką gyvenąs.

Šit neilgtrukus ateinanti susirietus, susitraukus ir jo pati. Rėkianti, vaitojanti, kad jai smaug širdį. Tas burtininks ją tuoj

pavertęs į kumelą ir ją pakinkęs, prikabinęs akminą — melnyčios girnpusę — ir šiam padavęs lakstyt, važinėt ne tik žeme, bet ir oru, padangėmis, kol tiktai ji nusprogus.

149. [PAKAUSTYTA RAGANA]

Slūžovai, parėję iš kariškos tarnystos, pasakoj apė raganas — kad Kijevos gubernija tai esanti raganų gubernija,— teip visi, patys rusai, sakinėją, kad ten kur nepasisuksi, tai vis raganą sutiksi ir pamatysi. Ganant bandą, žiūrėk, ragana anksti rytą, pirma bandos eidama, su viena torielka greib rasą nuo žolės ir ant antros pil, — tai, mat, ta ragana jau tai iš tų karvių pieną atima. Arba daržuose: tai cibulius iš nakties randi — laiškus nudraskytus, bulbes nukastas,— vis tai raganų darbai. Jau kad ir žinotum, koki tavo kaimynka tą tau padirbo, bet tu jai tai nieko nesakyk, nes ji tuoj tau ką kitą, da blogesnį, padarys. Vakare vėlai, gulant, išėjęs lauka, ir pamatysi kiaulą bėgančią, tai ir žinok, kas ta par kiaula. O kad kartais tokiai kiaulai kur savo pašaliuose bebėgiojant numuši kulšį, tai ir išgirsi savo aptariamąją kaimynką besergančią — mat, jau jai kavalšis* atkalbėta.

Kitą kartą ten, Kijevos gubernijoj, stovėję saldotai ant kvatierų. Ir viens toks jauns saldotėlis buvęs vis toks nuvargęs, nublogęs, ir jis pats nežinąs, kas čia jam būtų. Vieną kartą jo senas saldotas klausiąs:

— Kas tau yra, kodel tu toks čyst nusibaigęs?

Tas jaunasis sakąs:

— Aš nieko nežinau, rodos, niekuo nesergu, bet vis man iš nakties kas kartas blogiau paliekta.

Tas senasis saldots sakąs:

— Mudu apsimainykim: tu eik dabar į mano kvatierą, o aš eisiu į tavo.

Teip jiedu ir parsimainę. Vakare, kad jau visi sugulę ir užmigę, bet tas saldots nesilaidžiąs į miegą, bet tik užsimerkęs guliąs lovoj, ir gana. Šit jau pačiame įmigy ir prieinanti prė jo toki senė boba, kamanas rankose turėdama, sakanti:

— Ei, stoj, moja lošadinka, pojedim, kuda minie nada.*

Tas saldots tuoj stakt iš lovos ant kojų, kapt iš jos nagų tas kamanas ir sakąs:

— Niet, stoj, moja kobila, pojedu, kuda minie nada.*

Šis tuoj jai tas kamanas ant galvos, pats ant nugaros užsisėdęs ir išjojęs. Išjodinėjęs, išlakstęs, kur tik jis norėjęs, su kančiuku iškapojęs, ištvojęs jos šonus, nujojęs pas kalvį, apkaustęs visas keturias kojas ir, parjojęs namo, numovęs tas kamanas ir palaidęs. Tas kamanas parsinešęs namo, po ugnies pametęs ir sudeginęs. Tam jaunojui saldotui sakąs:

— Dabar tai tu gali būti to savo kvatiero, tai nieks tau nieko nebedarys.

Tas jaunasis parėjęs namo — gi jo gaspadoriaus motina serganti vaitojanti šaly pečiaus. Parvežę kelius kartus ir popą — ir tas nieko negelb. Teip ji ir numirus. Kai numirus, gi žiūrią, kad jai prė visų keturių — kojų ir rankų — tokios didžiausios patkavos prikaltos, ir gana.

Paskui tas saldotėlis palikęs toks sveiks, toks linksmus, atsigavęs iš to savo nusibaigimo.

150. PASAKA APĖ DVARĄ PO ŽEMIŲ

Važiavo pons par mišką, ir, jam bevažiuojant, teip labai obeliai sukvipo, kad jis to kvapo gardumu nebegalėjo atsigėrėti. Siunčiąs savo kučierių:

— Eik tu pasižiūrėti, kur čia tie obeliai yra, kas teip gardžiai kvepia.

Kučierius biškį paėjęs iš kelio ir atradęs obelą su tokiais labai gražiais raudonpusiais obeliais. Ir toks senis apžėlęs po tąja obele sėdžia. Tas kučierius paklausęs to senio:

— Ar aš galiu tų obelių nusiskinti?

Tas senis atsakęs:

— Tu negali, bet tavo pons lai užmok man už vieną obelį rublį, tai aš jam duosiu.

Tas kučierius nuėjęs ponui pasakęs. Pons pamislijęs: „Kad ir reikės už vieną obelį rublį užmokėti, bet reik vieną nupirkti

ir savo mažajai dukteriai dovanos parvežti." Pons nuėjęs pas tą senį, užmokėjęs rublį ir gavęs vieną obelį. Daugiaus tas pons nuvažiavęs į miestą ir dviem savo vyresniomsiom dukterim nupirkęs po šilkinę skarelę. Parvažiavęs namo ir visom padalinęs. Mažoji buvus tiktai penkiolikos metų, tai tai tą obelį atidavęs. Ta mažoji pasidžiaugus su tuo obeliu, daugiaus ir suvalgius.

Nu, atėjęs vakaras, sutemę naktis. Šit tuoj kažin kas ir ėmęs į duris [belsti]. Baldu baldu baisiausiai subeldė ir ėmė šaukt už durių:

— Laiskit į vidų! Atiduokit mano obelį!

Pons sako:

— Jug aš tau užmokėjau rublį.

Tas už durių sako:

— Še tau tą tavo rublį, atiduok man mano obelį!

Nu, tai da jie nelaidž jo į vidų. Tai kai subeldė antrą kartą, tai tuoj jų rūmų langų stiklai išbirėjo — ir vel prašo:

— Atiduok mano obelį!

Tie ponai labiausiai nusigandę, žiūrią pro langus — kad karieta graži, o į tą karietą smakai sukinkyti ir tiems smakams tik ein iš nasrų ugnys. Tie ponai nebežiną, ką daryt, tiktai tylią, ir gana. Tas, už durių būdams, ėmęs šaukt:

— Laiskit į vidų, bo kad nelaiste, tai trečią kartą kad subelsiu, tai jūsų visi mūrai sugrius ir jūs visi prapulste!

Šie ir atidarę duris. Įėjus toki baisybė meška ir klaus:

— Kur yra mano obelys?

Tėvs sakąs:

— Aš savo mažajai dukteriai atidaviau, o ji suvalgė.

— Nu, tai gerai, tai dabar atiduok man tą savo mažąją dukterį.

Tėvas šnekąsys su motina ir visais savaisiais: ką čia dabar bus daryt? Ta mažoji duktė sakanti:

— Gi ką daryt, aš eisiu už jo, ir gana. Kur jis mane dės, ten. Tiktai kad čia pas jums bus kokios vestuvės ar krikštynos, tai zvanykit su varpais, tai gal aš išgirsiu ir mažum jo aš išsiprašysiu ir pas jums apsilankysiu.

Daugiaus sėdus į tą karietą, tas meška sėdęs par kučierių, tie smakai kai kilę į aukštą ir nuūžę padangėms. Kaszin kur nusileidę ir į žemes atsidūrę, į tokį labai gražų dvarą. Tame dvare ten jai buvę viso ko užtekšenai, tiktai tiek jai buvę ten negerai, kad ten daugiaus nė kokių žmonių nebuvę, kai tiktai tas viens meška, katras kai nusivelka tą meškos skūrą, būdavęs labai gražus ponaitis.

Teip ji ten kokį laiką pagyvenus ir išėjus tuo keliu, kur ant žemės išeina. Ir išėjus ant žemės ir išgirdus — zvanij. Tuoj greitai parėjus namo, pas tą savo vyrą, ir pasisakius, kad girdėjus zvanijant,— tai jau jos tėvynėj būsiąs koks nors pramonis: vestuvės ar krikštynos. Ir prašantys jo, kad jai laistų parvažiuoti pas savuosius apsilankyti. Pats nenoriąs laisti, sakąs:

— Tu pasisakysi, kaip ir kur gyvenanti, tai man ir tau bus blogai.

Pati sakanti, kad aš niekam nieko nesakysiu, ir gana. Nu, tai pats sakąs:

— Kad nesakysi, tai gali važiuot.

Daugiau šit tuoj smakai, sukinkyti į tą karietą, apsistojo prė durių, ein tik jiems ugnys iš nasrų. Sėdos meška par kučierių. Ji tik įsėdo į tą karietą, ir išvažiavo iš po žemių. Pasikėlė į padanges ir nusilaidė tėvo dvare. Ir atrado savo sesers vestuves. Daugiaus ten par tas vestuves visi klausinėją, tai tas, tai kits:

— Kur gyveni? Kaip gyveni?

Ši nieko jiems apė tai nesakanti, ir gana. Po vestuvių privažiavo karieta prė durių, sėdo, vel teip pat smakai su visa karieta pasikėlė į padangę, meška par kučierių, ir parūžė namo į savo dvarą.

Ir vel ten gyvenus, gyvenus, po kokio laiko išėjo pasiklausyti ant žemės ir vel išgirdus zvanijant. Paėjus namo, prašantys vel to savo vyro, kad laistų į tėvynę — kad ji vel girdėjus zvanijant, tur būt, vel bus pas juos koks pramonis. Vyrs jos teip pat nenoriąs niekaip laisti, sakąs:

— Kad tu pasakysi, kaip mes čia gyvenam, tai bus tau ir man blogai.

Nu, pati žadanti niekaip niekam nieko nesakyti. Pats bo nenoriąs laisti, nenoriąs. Pati prašantys ir prašantys. Nu, jau

pats prigraudojęs, kad nesakytų, ir vel laidęs. Tuoj teip pat su tąja karieta, smakais ir tas pats meška par kučierių — vel nuūžė padangėm į tą tėvo dvarą. Rado krikštynas tos sesers, kur buvo vestuvės. Daugiaus tose krikštynose tie svečiai, viešnios visi susitarę ją nugirdyti. Nugirdę ir ėmę jos vel klausinėti:

— Kur ten gyveni? Kaip ten gyveni?

Ji jau buvus gerai pasigėrus ir nė juste nesijutus, kaip jiem ten viską išpasakojus. Daugiau kai subeldę — ko tiktai nesugriuvę [mūrai], ir ko greičiausiai ją namo išsivežęs. Kai parvažiavę namo, tas jos vyrs sakąs:

— Tai aš dabar turiu 12 metų viršum medžių lakstyti, jei tu man padėsi, tai užteks 6 metų. Aš lakstysiu viršum medžių, o tau reikės apačioj [vaikščioti] ir į mane žiūrėti.

Daugiaus tas pakilęs ir nuūžęs viršum medžių, tiek jį ir temačius, o ji žiūrinėjanti į aukštą, apačioj vaikščiodama, ir gana. Vaikščiojus, vaikščiojus, nuplyšę jai ir drabužiai. Nėbe ji žinanti, kiek ten to laiko praėjo, jai ten bevaikščiojant. Tiktai užeinanti ji tą vietą, kur ji žymėjos, jai buvo pažįstama, ir radus ten tokį naują gražų dvarą, kurio pirmiaus čia nebuvo. Ten radus pamiškyj tokią seną trobelę. Įėjus į vidų, ten radus tokią seną bobelę, ir ji jos klausianti:

— Iš kur čia tas toks naujas dvars gražus atsirado ir kas jame gyvena?

Ta žmonelė jai pasakius, kad tas dvars da neseniai čion iš po žemių išsikėlė ir to pono, kur tame dvare gyveno, neseniai buvo vestuvės. Teip šiai dėjos į protą, kad tai jos vyras bus kitą pačią vedęs. Ji, išeidama iš po žemių, iš to dvaro buvo išsinešus tris daiktus: aukso ratinėlį, aukso lanktelį ir aukso vytuvėlius. Dabar ji pas tą bobelę viską pasidėjus, tiktai pasiėmus vieną ratinėlį. Nuėjus į tą dvarą ir verpianti, ant vidurio dvaro atsisėdusi. Ta pono pati pamačius ją ten beverpiančią ir atsidarius langą, išsikišus lig pusei, klausianti:

— Kiek brangus tas tavo ratinėlis? Parduok man!

Ši sakanti:

— Laisk mane tu su savo ponu vieną adyną pasišnekėti, tai aš tau jį ir atiduosiu.

Daugiaus ta poni tą savo vyrą nugirdžius, numylėjus ir įlaidus pas jį tą adyną pasišnekėti. Tas pons tuoj užmigęs ir miegąs. Ši jam viską sakinėjantis ir sakinėjantis: kaip buvę, kaip gyvenę ir kaip dabar asanti. Tas pons miegąs ir miegąs, nieko nejuntąs. Ta adyna praėjus. Tuoj ta poni šią laukan greibus ir išmetus, duris uždarius, ir gana. Antrą dieną ši nusinešus tą lanktelį, vel ant dvaro pasidėjus, lankianti, sukinanti. Vel ta poni pamačius, langą atsidarius, šios klausianti:

— Kiek brangus tas tavo lanktelis? Parduok man!

Ši vel teip pat sakanti:

— Laisk mane tu su savo ponu vieną adyną pasišnekėti, tai aš tau jį ir atiduosiu.

Ir vel ta poni tą savo vyrą nugirdžius, numylėjus, pagulđžius į lovą ir įlaidus šią. Nu ši jam verkdama visą savo gyvenimą sakinėtis ir matanti, kad jis jos negirdž ir nesiklauso. Tai ji jam gnybianti, kandanti į rankas, į kojas, o tas pons miegąs, ir gana. Daugiaus ta poni vel, adyną išlaidus, šią išmetus lauka ir duris uždaužus.

Tas pons kai atbudęs, juntąsis toks negalingas ir pats nežinąs, kas čia jam do destis, kad teip jam rankos ir kojos netvirtos — skaudą. Pasiėmęs kokį savo tarną, išėjęs medžiot į mišką ir dejuojąs, kad jam teip kaszin kas negerai, skaudą rankas ir kojas, o lig šiol tai buvęs sveikas. Tas jam tarnas viską apsakęs, kad — vakar ir šiandien buvo atėjus toki ir toki moteriška: tamstos poni, kai tamstą nugirdė ir ją pas tamstą miegantį įleidė ką ten pašnekėti, tai jei ta tamstai būtų ką padarius. Tas pons ir pamislijo sau: „Nu nu, lai būk sau teip, tai aš rytoj pamatysiu, kas ten bus."

Ant trečios ji atsinešus į dvarą vytuvėlius ir ėmus vyti. Ta poni vel pamačius ir, atsidarius langą, šios klausianti:

— Kiek brangūs tie tavo vytuvėliai? Parduok man!

Ši ir vel teip pat sakanti:

— Laisk mane tu su savo ponu vieną adyną pasišnekėti, tai aš tau juos ir atiduosiu.

Teip pat ir vel ta poni ėmus tą savo vyrą mylėt, girdyt. Bet tas pons jau dabar nebegeriąs, nematant jai, supiliąs visus tuos gėrimus į savo batų aulus, o pats išsirodąs jau suvisu girtas esąs.

Ta poni jį vel paguldžius į lovą ir tą žmoną prilaidus pasišnekėti. Ši vel kai ėmus nuo pradžios lig pabaigos visus savo vargus sakinėtis, tas pons dabar girdž ir klausos. Dabar jis atsiminė ir suprato, ką jis padirbęs, kad tai ta jo pirmoji pati gyva tebėra, katra tokius vargus del jo kentėjo. Jis dabar jai pasakęs, kad nueitų į miestą, ten ir ten jo namai yra, tai jis ją visu kuo aprūpins. Ji ten nuėjus ir gyvenanti. O tas pons pakėlęs didelį pokylį, suvadinęs daugybę svečių, savo ir pačios pusės giminaičius. Po to pokylio ėmęs prieš visus sakytis:

— Aš turiu prė mano visų kelionių gerą čiumadaną, ir nuo pradžios buvo tam čiumadanui labai atsitinkams raktelis, bet par nelaimę aš tą raktelį pamečiau, paskui nusipirkau kitą, bet tas nebe toks gers, ir gana. O dabar vel atradau tą senąjį. Tai dabar prašau tamstų visų pasakyti: su katruo aš turiu tą savo čiumadaną rakyti?

Dabar visi svečiai pasakė:

— Kad senasis buvo geresnis, tai su tuo ir rakyk.

O tas pons ją jau buvo iš miesto parsivežęs į savo dvarą, tiktai laikė nuo visų paslėpęs. Dabar tas pons ir įsivedė iš šalinio kambario tą savo pirmąją pačią. O aną atlaidė eiti sau. Tai kad ten vel da buvo balius didesnis ir linksmesnis po tam. Tai ant galo ir aš ten buvau, gėriau ir valgiau, par barzdą varvėjo, burno neturėjau.

151. NIUKŠAS

Gyvenę kitą kartą tėvs, motina, ir jų sūnus buvęs, kokios 15 ar 16 metų sens. Tėvs su motina šnekąsys:

— Koks čia būtų amats geresnis, prė kokio meistro reiktų mums tą savo vaiką laist mokytis?

Šit, jiems besišnekant, besirodavojant, ir įeinąs Niukšas, visokių štukų ir kumedijų jis buvęs rodytojus. Tas ir prašąs tų senųjų, kad laistų pas jį mokytis tą savo vaiką, ir jis sakos, kad išmokysiąs visokių gudrybių, kokios tik esančios visoj pasaulėj. Tėvs ir motina laidž. Susikalbėję ant trejų metų. Bet da jiems Niukšas teip pasakė:

— Jei tėvs, atėjęs po trejų, pažins pas mane tą savo vaiką, tai galės vestis namo, bet jei nepažins, tai jis pas mane ant visados pasiliks.

Tėvs atsakęs:

— Kaip aš nepažinsiu savo vaiko!

Ir ant to sutiko visi. Niukšas parsivedė tą vaiką į savo namus. Ir jam buvo dvylika zelnių. Tie tuoj sukūrę didelę ugnį. Niukšas tuoj greibė tą vaiką ir įmetė į ugnį — tas pardegė ir išėjo čielas. Dabar Niukšas jo klausiąs:

— Ar jau tu žinai ką?

Vaiks atsakęs:

— Da nieko nežinau.

Sukūrę antrą ugnį. Niukšas jį ir į tą įmetė. Kai pardegė, Niukšas jo vel klausiąs:

— Ar jau tu žinai ką?

Vaiks atsakęs:

— Da nieko nežinau.

Trečią ugnį sukūrę, vel jis jį įmetė, ir, kai pardegė, vel jis jo klausiąs:

— Dabar ar jau tu žinai ką?

Vaiks sakąs:

— Dabar tai jau ir už patį savo meistrą daugiau žinau.

Tuos trejus metus jis ten parbuvęs, pargyvenęs ir, jau baigiantys tiems trejiems metams, tas vaiks pasivertęs į karvelį, nejuntant Niukšui, parlėkęs pas tėvą ir pasakęs, kaip jis tur ten pas juos ateiti ir kaip jis galės šį pažinti. Sako:

— Kad Niukšas pabarstys žirnius ir pašauks mums lasti, tai mes, dvylika karvelių vienodų, atlėksme ir nusilaisme, ir lieps tada Niukšas: „Nu, parodyk, tėvai, katras yra tavo vaikas",— tai aš tada su koja snapą krapštinėsiu. Tai ant to parodyk ir sakyk: „Tas yra mano vaikas."

Teip tas tėvs ir padaręs, ant tos dienos ten nuėjęs. Tuoj Niukšas jam ir sakąs:

— Tai tu, tėvai, ir žadi pažinti savo vaiką?

Tėvs:

— Žadu.

Niukšas tuoj ėmė žirnių pabarstė ir šauk:

— Liu liu liu...

Šit tuoj dvylika karvelių sulėkė, nusilaidė ir les.

Niukšas:

— Nu, tėvai, parodyk dabar, katras tavo vaikas.

Tėvs:

— Ot tas, kur su kojele snapelį krapštinėj.

Nu, ir tiek. Tas pasivertė į žmogų, ir parėjo su tėvu abu namo. Bet, kai parėjo namo, tas vaiks, išsidykavojęs par trejus metus, nebenor nė jokio darbo dirbti. Tėvui vel nepatinką. Nebetoli jomarks — tėvui sakąs tas vaiks:

— Tetuš, tamsta nusipirk gražų lenciūgėlį, o aš pasiversiu į katinėlį, tai mane nusivesi ant to jomarko, ir ponai ims derėti,— tai tamsta manės neduok be tiek piningų, kol mane visą apipils. Tiktai to lenciūgėlio nepaduok tam kupčiui iš savo rankos į jo rankas, bet teip pat ant jo rankos pamesk.

Tėvs kai nusivedęs ant jomarko tą katinėlį, tas teip gražus, teip gražus, kad ponai vis derią ir derią,— tas, kits prieidami. Bet kad tas tėvs prašo tiek piningų, tai vis atsitrauk. Viens toks atsiradęs, kad tuoj ėmęs ir apipylęs. Tas tėvs užmetęs jam lenciūgėlį ant rankos, tuos piningus susisėmęs ir nuėjęs sau. Tas katinėlis purkš purkš iš nagų to pono ir nulėkęs kažin kur, ir tiek. Tėvs kol parėjo su piningais namo, jau sūnų rand namie beesantį.

Atein antras jomarks — vel tas sūnus tėvui sako:

— Aš dabar pasiversiu į labai gražų arklį, tai tamsta mane kai nujosi, tai neduok be tiek piningų, kol mane visą apipils. Tiktai pavadžio tai nepaduok į rankas, bet teip pat užmesk ant jo rankos.

Nu, tas tėvs nujojęs ant jomarko ir jodinėjąs — kad toks eržils, kad visame jomarke kito tokio nėra. Tas tėvs sėdž ant nugaros, o tas arklys tik piestu vaikščioj, ir gana. Tas der, kits der, o šis neduoda be tiek piningų, kol tą arklį visą apipils. Šit kur buvęs tas pats pons Niukšas ir pamatęs šį ir užėmęs derėti. Susiderėjęs, piningais apipylęs, pavadį kapt nusitvėręs iš tėvo nagų, sėdo ant nugaros ir parlėkė į savo namus. Prisirišo sodne prė obelės ir liepė savo pačiai išnešti degančių [anglių] katilą paduoti jam krimsti. Šis kremtąs, kremtąs, kad tik ein

liepsnos par visus kraštus: iš nasrų, iš nosų ir akių, ir ausų. Pamačius Niukšo sesela ten jį tas anglis bekremtantį ir pasigailus, atrišus ir nuvedus į ežerą pagirdyti. Šis gerdams vis brendąs gilyn, tolyn, gilyn, ant vieno karto šmakš pavadį iš jos rankų ir išsitraukęs. Tuoj jis pasivertęs į ešerį ir plaukiąs po vandenį. Ta sesela Niukšui pasakius, kad teip ir teip. Tas Niukšas į lydeką pasivertęs ir gainiojąs po tą vandenį. Ešerys pastato savo aštrius dyglius, užverčia ant galvos — tas lydekas ir nieko jam nebepadaro. Nu, jiedu dirbos, dirbos, ir nieks nėra.

Ten gyveno koks didelis pons su dvarais. Ėjusios to pono trys dukterys tuo paežeriu. Tas ešerys iš ežero strykt ant kraštо ir pasivertęs į aukso žiedą. Ta mažesnioji jį pamačius, paėmus ir užsimovus sau ant piršto. Tas lydeks šliaužęs paskui, bet, į smiltis susivėlęs, atgal kritęs į vandenį. Šios dvi klausiančios:

— Ką tu čia radai, ką tu čia radai?

Ši rodanti, kad tokį gražų žiedą radus. Bet vakare gulant jai tas žiedas pavirstąs į labai gražų ponaitį, ir ji su juo šnekantys. Girdžiančios seserys vieną vakarą ir kitą vakarą, ir pats tėvs jos išgirdęs. Tėvs spiriąs ją pasisakyti, su kuo ji ten šnekas. Ir tas žieds liepęs jai sakyti. Ši ir pasisakius.

Tėvs sakąs:

— Kad teip, tai tau reik už jo tekėti.

Nu, ir vestuvės. Dabar prieš vestuves Niukšas nuėjęs pas to pono dvarą, užgrajijęs muziką teip gražiai, teip gražiai. Tas pons išgirdęs ir pats nuėjęs pas jį pasamdyt jo par muzikantą ant dukters vestuvių pagrajyti. Niukšas apsiim grajyt, bet po vestuvių prašo, kad tą žiedą jam už tai atiduotų, kur jo duktė rado paežeryj. Tėvs parėjęs paklausęs duktės, duktė paklausus to žiedo. Žieds atsakęs:

— Galiat pažadėti, tiktai kai numausi nuo savo piršto, tai neduok jam į rankas, bet, už stalo sėdėdama, paridyk jam skersai stalo.

Jau po vestuvių, atgrajyta. Dabar jau reik tą žiedą Niukšui atiduoti. Tėvs stov vienam gale stalo, motina antram, duktė už stalo, Niukšas antroj pusėj stalo. Ta duktė nusimovus

nuo piršto tą žiedą ir paridinus skersai stalo — birrr. Tas žieds riedėjo ir pavirto į aguonas. Niukšas — į gaidį ir ėmė tas aguonas lesti. Tos aguonos į vanagą pasivertė ir tą gaidį ėmė kapoti, draskyti. Teip sudraskė, sukapojo, kad jo nė skutų neliko.

Tai ir aš ten buvau, viską mačiau, gėriau ir valgiau, par barzdą varvėjo, burnoj neturėjau.

152. UŽ KATĘ

Kitą kartą teip ten buvęs kur vienam mieste didelis jomarkas. Viens žmogelis nieko neturėdams ko ant to jomarko nėpirkti, nė parduoti, bet jam ten rods nueiti. Turėjęs katę ir tą, į maišą įsikišęs, nusinešęs. Ką tik jis įeinąs, tam mieste, jau ant rinkos, sutikąs poną, katras netoli jo savo dideliuose dvaruose gyvenęs. Tas pons jo klausiąs:

— Ką tu čia turi parduoti?

Tas žmogus atsakęs:

— Katę.

Pons:

— Parodyk man.

Žmogus atrišęs maišą ir parodęs. Tas pons greibęs tą jo katę ir palaidęs, o pats juokdamasis ir nuėjęs sau. Tas žmogus jam pagrūmojęs su ranka ir sakąs:

— Nu, atmink, pon, kad už tą katę tris kartus gausi!

Pons, nieko nerokuodams to mužiko, kaipo tuščio plepalo, juokias, ir gana, sako:

— Kur tu pas mane prieisi ir ką tu man padarysi!

Tas žmogus parėjęs namo, parsitaisęs kitoniškais drabužiais, pasiėmęs kirvį, piūklą, kaltą, grąžtą ir da kokias cieliaukas, nuėjęs pas tą poną ir klausiąs jo:

— Gal ponui yra kas budavojama? Aš esu ant to meistras.

Pons sakąs:

— Gerai, gerai, man yra daržinės budavoti, bet kad da matarijolas miške tebėra neiškirstas.

Tas žmogus sakąs:

— Tai da geriaus, mes galiam matarijolą patys geriaus ant to iškirsti, ne kad tokie, kas apė tai neišmano.

Pons jam tuoj liepęs duot valgyt, kučierių — arklį pakinkyt į važį, po pietų ir išvažiavę į mišką. Miške kučierių su arkliu palikę ant kelio bestoviantį, o šiedu — pons su tuo meistru — nuėję par mišką, medžius mieruodami. Mieruoją, tai su cieliauka, tai glėbiu apkabydami. Jau gerai toli nuėję nuo kučieriaus — tas meistras ponui sakąs:

— Ar tamsta gali tą eglę apkabyti — čia geras balkis?

Tas pons ir apkabinęs. Meistras jau gatavai rankose turėjęs šniūriuką — tuoj greibęs ponui abi rankas į krūvą ir surišęs. Dabar išsitraukęs iš rankovės gerą makarą, kai pagavęs jis tą poną šlejuot, nu duot, nu duot, pėręs, pėręs par nugarą, par galvą — kur tik skaudžiau, kur tik labiaus gal įveikti. Primušęs, pridaužęs teip, kad jau tas pons ką tik gyvs. Ir nueidams pasakęs:

— Nu, tai viens karts už katę. O da du kartus gausi!— ir nuėjęs sau.

Tas kučierius laukiąs, laukiąs, jau ir vakars, matąs, o jo pono su tuo meistru kaip nėra, teip nėra. Pririšęs tvirtai arklį ir ėjęs pėdom ieškoti. Ir atradęs savo poną pririštą, primuštą, ką tik gyvą, sušalusį. Atsirišęs nuo eglės, par tankynus nusivilkęs ir, įvertęs į tą važį, parsivežęs namo.

Dabar tas pons serg, serg, vež visokius daktarus, gydo ir gydo, bet niekaip vis da negal sugydyti. Tas žmogus parėjęs namo ir kelias savaites nesiskutęs barzdos — jau gerokai paaugus. Apsitaisęs vel kitoniškais drabužiais, buteliukus prisipilstęs kokių ten marmalų, raudonų, geltonų skystimų, pasiėmęs uzbonėlį, žvakelą, vantą po pažasties pasikišęs ir vel nuėjęs į tą dvarą. Įėjęs į kuknę ir sakąsys toms kukninėms mergėms:

— Aš girdėjau, kad tamstų ponas sergąs ir vis da negaliąs sugyti. Aš tai tikras daktars, aš jį greitai sugydysiu.

Tos mergelės pasakė poniai, poni — ponui, kad toks didelis daktars atėjęs ir tuoj žada sugydyti. Pons tuoj jam liepęs įeiti pas save. Tas žmogus pas jį įėjęs, paėmęs už rankos ir sakąs:

— Tamsta, pon, esi kur nors labai susitrenkęs, susimušęs ir paršalęs. Tamstą reik, į pirtį nusivedus, išperti, ir būsi greitai sveiks.

Tas pons matąs, kad jis už kitus visus daktarus geriaus jo ligą atspėjo, ir sakąs:

— Gerai, gerai.

Tuoj pašaukęs savo liokajų, liepęs pirtį iškūrenti, o daktarą pamylėti: duot valgyt ir gert. Pirtis kad jau buvo iškūrenta, atvažiuoj pons su daktaru į pirtį. Tuoj liokajus pono nuvalkstė drabužius, poną užkėlė ant plautų, ir tuoj daktars liokajui liepė eiti nuo senų trobų sienų kokius du gorčiu prišluostyti kinvarpų* ir kokius du svaru iš palubių prigraibyti vortinklių, tuos atnešti jam į pirtį vaistam del pono. Liokajus parbėgo tų suieškoti, o šis tą poną liepęs plautų lentą apsikabyti. Pons apsikabinęs, o šis tuoj su virvela jo rankas apačio plautų surišęs. Dabar vel duod, vel lup tą poną, kiek tik jam gana. Ir pasakęs:

— Tai antrą kartą už katę. Tai da trečią kartą gausi!— uždėjęs gerai garo ir išėjęs sau.

Ateinąs liokajus su kinvarpais ir su vortinkliais — pons ką tik gyvs, o daktars jau kaszin kur atsidūrė. Liokajus poną parsivežė namo į pakajų, paguldė į lovą ir vel vež daktarus. O apė tą savo dvarą [pons] apstatė nuo daikto su savo žmonims, kad niekoks valkata, nepažįstams į tą dvarą nebeitų. O tas žmogus su kokiu kitu susitaręs, kad tas raitas par tą dvarą parjotų ir anoj pusėj iš muškietos sušautų. Tas raitas jojąs, ir jam tie sargai nieko nesakė, jie pėsčią saugojo, kad neįeitų į tą dvarą. Tas, kai parjojo į antrą pusę, sušovė, tai visi paskui jį gintis, rėkdami šaukdami:

— Tas pats, tas pats buvo! Sugaukit, nutverkit, duokit šen!

Sargai ir visi iš dvaro jį nusiginė. Ir tas pats pons jau buvęs pagerėjęs, ir jis išėjęs žiūriąs, kas čia dėsis. Tuoj šis iš užpakalio vel tą poną capt už sprando,— ir vel šukuot. Davęs, davęs, kol tik jam gana. Nu, tai kai jau pridaužęs tą poną, kiek tik norėjęs, tai teip pasakęs:

— Nu, tai dabar visus tris kartus atidaviau už katę!— ir nuėjęs sau.

Pargrįžt visi, ano nesugavę, o tą savo poną rand vel primuštą besivoliojantį po dvarą ant žemės.

Nu, ir tiek, ir gana.

153. MUŽIKS VISUS SAVO PONUS NUVEŽĖ Į PEKLĄ

Kitą kartą kad ponai turėjo savo žmonis, tai jie su tais ką tik išmanė, tai tą su jais ir darė. Viens pons apė kalėdas, kada jau buvo žemė sušalus ir apsnigus, tą savo kur vargingesnį mužiką liepiąs:

— Tu, utėliau, tinginy, vasarą tingėjai, nesuarei savo margės mano dvaro lauke, tai žiūrėk, kad rytoj nueitum ir suartum.

Tas žmogus sakąs:

— Ponuti, tai ką aš dabar padarysiu, kad jau žemė visur sušalus: aš negalėsiu nė žagrės įsmeigti.

Tas pons sakąs:

— Tu da man šnekėsi priešais?! Aš tau parodysiu! Gulkis!

Tas žmogelis atsigulęs. Pons jam su kančiuku atskaitęs dvidešimt penkius skersai ir da pasakęs:

— Kad tu neišpildysi, ką aš tau prisakiau, tai tu rytoj gausi antra tiek daug.

Tas žmogelis jau tiek gavęs, o da dukart tiek ant rytojaus prižadėta, ir einąs verkdams namo. Susitikęs tokį nudriskusį senį. Tas jo klausiąs:

— Tai ko tu, žmogelis, verki?

Šis pasisakęs jam, ką pons prisakė ir ką padarė: kad rytoj reik eiti arti tą margę, ko vasarą nesuspėjo, pono lauke, o dabar teip žemė sušalus, tai ką jis padarysiąs, ir kad jam pons dabar išdavė dvidešimt penkius kančius, o rytoj prižadėjo penkiasdešimt duot,— kaipgi neverkti? Tas senis jam sakąs:

— Bus gerai, tiktai rytoj eik ir suarsi.

Ant rytojaus tas žmogelis savo tą blogą kumelėlą pasikinkęs į arklą, nuėjęs arti ir teip lengvai suaręs — kai vasarą, kad nesušalus žemė. Tas pons atėjęs apžiūrėjęs — gerai suarta. Nu, tai dabar jam vel teip prisakęs:

— Kad tau šiandien teip gerai eina arti, tai tu man rytoj žiūrėk, kad važiuotas atvažiuotum ir mane į peklą nuveztum. O kad nenuveši, tai aš tau tris kartus tiek skersai duosiu, kiek vakar daviau.

Tas žmogelis vel einąs namo kumelėla vedins ir vel verkiąs. Šit ir vel susitinkąs tą senį. Tas senis vel jo klausiąs:

— Tai ko tu dabar verki?

Šis vel jam parsisakęs, kad teip ir teip: kad pons nor, kad aš jį rytoj į peklą nuvežčia, o kad aš jo ten nenuvešiu, tai jis man žadėjo tris kartus duoti po dvidešimt penkius kančius.

Tas senis jam sakąs:

— Tota, tai kodel jo nenuveši — nuveši!

Žmogus sakąs:

— Tai kad aš nieko nežinau, niekur nėsu buvęs, kur aš tą jo peklą atrasiu?

Senis sakąs:

— Žmogel, nesirūpink, tavo ta kumelaitė atras. Tik rytoj pasikinkęs į dvarą atvažiuok, o kai pons į tavo roges įsės, tai tu savo tą kumelaitę palaisk ant valios — kur nor, ten tegul einie,— tai ir nuveši.

Tas žmogus rytą, tą savo kumelaitę pasikinkęs, nuvažiuoj į dvarą, susitinkąs poną. Ir ėmęs tą žmogelį lojot:

— Ko tu teip ilgai kirmiji namie — kada jau aš tavės laukiu!

Tas žmogus tyliąs, ir gana. Pons sėdęs į jo roges ir šnekąs:

— Nu, nu, matysiu, argi tu mane nuveši į peklą — kurgi bus ta tavo pekla, pažiūrėsiu!

Tas palaidęs tą savo kumelaitę — ta ir biznoj ristela tiesiai ant tokio kalno, kur to paties pono lauko gale buvo. Privažiuoj prė to kalno, gi žiūr — durys atviros tiesiai į tą kalną Ta jo kumelaitė tiesiai pro tas duris į vidų. Tuoj apšoko tą žmogelį koks trisdešimt liokajų, atsiėmė jam iš rogių poną. Jis atsisukęs ir važiuoj namo par tą dvarą. Urėds to pono jam užėjęs už akių, klausiąs:

— Tai kur tu poną palikai, kad tuščiais parvažiuoji?

Tas žmogus atsakęs:

— Kur mane pons liepė, ten aš jį nuvežiau — į peklą — ir palikau.

Tas urėds sakąs:

— Tu meluoji: kur ta čia pekla yra,— nuvežk ir mane!

Tas žmogus atsisukęs, sakąs:

— Sėskis.

Ta jo kumelaitė vel tiesiai prė to kalno, pro duris į vidų. Šit tuoj tas jo pons tam savo urėdui priešais — už sprando. Urėds kibęs į poną — ėmę jiedu peštis. Tas žmogelis atsisukęs pro duris laukan ir vel važiuojąs namo par dvarą. Poni, išėjus iš rūmo, to žmogeliaus klausianti:

— Kur tu mano poną ir urėdą nuvežei?

Šis atsakęs:

— Gi, poniušyt, į peklą.

— Tu, mužiko šmots, meluoji! Kur tu radai tą peklą? Nu, tai nuvežk ir mane.

Šis tuoj atsisukęs atgal tą savo kumelaitę, prašąs:

— Sėskis, poni.

Poni įsisėdus — šis ir vel važiuoj į tą patį kalną, pro duris tiesiai į vidų. Tuoj tą ponią pasitikę pons su urėdu ir koks šimts liokajų, apspitę ir nusivedę į galą.

Tas žmogelis, visus tris savo ponus į peklą nuvežęs ir nusikratęs nuo savo sprando visokias baisybes kančių, pargrįžo sau ramiai namo ir gyveno.

PAAIŠKINIMAI

Paaiškinimuose pateikiamos būtiniausios žinios apie M. Slančiausko užrašytos pasakojamosios tautosakos rinkinius ir atskirus kūrinius. Aptariamas rinkinių pobūdis, turinys, sudarymo laikas. Pažymimas kiekvieno kūrinio siužeto numeris tarptautiniame A. Arnės ir S. Tompsono pasakų tipų kataloge (AT), o jo nesant —„Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų kataloge" (LPK). Kai kūrinio siužetas tik panašus į kataloge nurodytą tipą, numeris rašomas skliaustuose. Kūrinio pateikėjas ir jo gyvenamoji vieta nurodoma, remiantis M. Slančiausko duomenimis, o šalia skliaustuose duodama paties M. Slančiausko užrašyta metrika. Toliau eina spausdinamo teksto šaltinis. Po ženklo = pažymima, kur yra laikomi kiti to paties kūrinio užrašymai (dažniausiai tikslūs ar kiek pakoreguoti nuorašai), o po ženklo ≈ — šio kūrinio skirtingi variantai (t. y. tas pats pasakojamosios tautosakos kūrinys, skirtingai užrašytas). Greta laužtiniuose skliaustuose nurodoma, kur šis kūrinys buvo spausdintas. Trumpai apibūdinama, kokios yra šiame leidinyje spausdinamo kūrinio išskirtinės savybės, kiek šis siužetas populiarus. Siužeto paplitimas įvairiose tautose nustatomas, remiantis katalogais. Pateikiamos ir užrašytojo pastabos (kur jos yra) apie tą kūrinį ar jo motyvą.

Galiausiai aiškinami žodžiai, sąvokos, realijos, taip pat kiti dalykai, kurie tekste pažymėti žvaigždute. Daugiausia tai M. Slančiausko aiškinimai, atkelti į čia iš jo užrašyto teksto. Jei šis aiškinimas yra išnašoje, jis pažymimas santrumpa *išn.*, o jei pačiame tekste skliaustuose — prie jo nieko nežymima. Visa, kas yra užrašyta paties M. Slančiausko, paaiškinimuose pateikiama kursyvu.

SENŲJŲ MŪSŲ PALYGINIMAI, ARBA PAVAIZDAI, NUO GYVUOLĖLIŲ

Šitaip pavadintame 18,5×11,5 cm formato 24 p. sąsiuvinėlyje (rinkinio LMD I 1060 dalis) M. Slančiausko surašytos pasakos apie gyvulius, paukščius ir augalus, tarp kurių pasitaiko viena kita etiologinė sakmė. Visur nurodomi pateikėjai. Tačiau kūrinėliai buvo užrašomi ne tiesiog iš pasakotojų, o po kurio laiko,— tai rodo pastaba prie rinkinio pavadinimo: *Atsimindams surašiau 1887-8 m.* Vadinasi, faktiškasis pateikėjas yra pats M. Slančiauskas, išmokęs pateikiamus kūrinius iš nurodomų asmenų. Tai patvirtina ir pastaba sąsiuvinėlio gale: *Šias pasakėlas aš sau susirašiau poezija, bet kam bus reikalingos, pavedu, dabar prozu surašęs.* Sąsiuvinėlio gale yra darbo baigimo data: *5-III-89.* Matyt, 1887—1888 m. girdėtos pasakos į vieną rinkinėlį buvo perrašytos 1899 m.

Spausdinamų kūrinių pavadinimai daugiausia imti iš rinkinių LMD I 501 ir LMD I 1063, kuriuose tie patys kūriniai pateikiami eilėmis.

1. ***Pelėda.** *AT 247.— P.* Jonas Mocius iš Trumpaičių k. *(Jons Mocius sakė).* LMD I 1060(184) [AB, p. 393] ≈ LKLIR F 2—434(II) ≈ LMD I 566(5) = LMD I 142(12) ≈ LMD I 1063, p. 268 (eil.) = LMD I 561(1[3]).

Pasakaitė lietuvių tautosakoje nepopuliari; užfiksuoti tik keli jos variantai. Kitų tautų kūryboje ta pati mintis, jog kiekvienam savas vaikas gražiausias, išreiškiama kiek skirtingu siužetu.

2. ***Juodvarnis.** *AT 244C*.— P.* Juozas Kardišauskas *(Juozas Kardišauckas).* LMD I 1060(186) ≈ LMD I 566(13) = LMD I 142(20) ≈ LMD I 1063, p. 268—269 (eil.) = LMD I 561(2).

Kūrinys lietuvių tautosakoje nepopuliarus; užfiksuoti tik keli variantai Žemaitijoje ir šiaurės Aukštaitijoje. Panašus siužetas žinomas ir suomių tautosakoje (žr. AT 244***).

3. ***Kugai ir gegužė.** *LKP 3137.— P.* Mituzienė iš Trumpaičių k. *(Mituzienė sakė).* LMD I 1060(187) ≈ LMD I 142(8) = LMD I 566(1) ≈ LMD I 1063, p. 270 (eil.) = LMD I 561(3).

Tradicinis Lietuvoje populiarios sakmės variantas.

4. ***Ponaitis.** *AT 230.— P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Tą paveizdą sakinėdavo mano tėvo nabaštninkas del lepinančių vaikus ir del manės paties. Mat. Tadavušas Slančauckas).* LMD I 1060(191) ≈ LMD I 566(4) = LMD I 142(11) ≈ LMD I 1063, p. 173—174 (eil.) = LMD I 561(4).

Pasakaitė lietuvių tautosakoje reta. Mums žinomas tik vienas užfiksuotas jos variantas. Panašus siužetas labai populiarus Suomijoje (žr. AT 230).

t a u s o j a n t i — *šanavojanti.*

5. ***Šilingėlis.** *AT 293C*.—P.* Dzidorius Meška iš Stanelių k. *(Dzidorius Meška Staneliuose;* LMD I 1063, p. 272 — *Dzidorius Meška Stanelių).* LMD I 1060(192) ≈ LMD I 566(17) = LMD I 142(21) ≈ LMD I 1063, p. 272—273 (eil.) = LMD I 561(5).

Užfiksuoti tik keli šios humoristinės pasakaitės variantai šiaurės Lietuvoje. Tas pats siužetas žinomas ir Latvijoje.

g o d u s — *lokamnas.*

š i l i n g ė l į — *mažą piningėlį.*

p u p n o d a m s — *šnekėdams.*

6. [**Namų destis**].— *P.* Bonivantūras Slančiauskas *(Bonivantūrs Slančauskas).* LMD I 1060(193) ≈ LMD I 566(16) = LMD I 142(23) ≈ LMD I 564(24).

Originali humoristinė pasakaitė; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų kūryboje.

7. [**Be nėra kur užkliuvęs**].— *P.* Aloyzas Grigalius *(Elyzas Grigalius).* LMD I 1060(194) ≈ LMD I 566(15) = LMD I 142(22) [LTt III 74] ≈ LMD I 564(24).

Originali humoristinė pasakaitė; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų kūryboje.

8. **Dvi pelelės.** *AT 112.— P.* Bonivantūras Slančiauskas *(Bonivantūrs Slančauckas).* LMD I 1060(195) ≈ LMD I 566(8) = LMD I 142(15) ≈ LMD I 1063, p. 273—274 (eil.) = LMD I 561(6).

Ši daugelyje tautų paplitusi pasaka Lietuvoje nepopuliari. Užfiksuota tik keli variantai.

j i n o r ė j o — *tavo pati.*

9. * **Žvirblis.** *AT 93.— P.* Jonas Mocius iš Trumpaičių k. *(Jons Mocius).* LMD I 1060(196) ≈ LKLIR F 2—434(III) ≈ LMD I 566(10) = LMD I 142(17) ≈ LMD I 1063, p. 274—275 (eil.) = LMD I 561(7).

n u k r i t u s į — *nusprogusį.*

10. ***Žvirblis ir kregždės.*** *— P.* Jonas Mocius iš Trumpaičių k. *(Jons Mocius).* LMD I 1060(197) ≈ LMD I 566(9) = LMD I 142(16) ≈ LMD I 1063, p. 276—277 (eil.) = LMD I 561(8).

Pasakaitė originali; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

11. *Karvelis ir strazdas. *AT 236.— P.* Marcijonas Batulis (*Marcijons Batulis*). LMD I 1060(198) ≈ LMD I 566(3) = LMD I 142(10) [LTRn, p. 283, LTt IV 375] ≈ LMD I 1063, p. 277—278 (eil.) = LMD I 561(9).

Ši daugeliui tautų pažįstama pasakaitė Lietuvoje nepopuliari; mums žinomas tik vienintelis M. Slančiausko užfiksuotas variantas ir jam artima etiologinė sakmė, užrašyta Ariogalos valsčiuje [LTR 1161(82)].

m o k u — *burkuoti.*

12. ***Ežys ir meška.** *AT 1074.— P.* Dzidorius Meška iš Stanelių k. *(Dzidorius Meška iš Stanelių sodž.).* LMD I 1060(199) [AB, p. 41—42] = LMD I 566(17) = LMD I 142(24) [LTt III 75] ≈ LMD I 1063, p. 278—279 (eil.) = LMD I 561(10).

13. ***Levas, arklys ir vilkas.** *AT 118.— P.* Jonas Kapšas iš Šakynos apyl. *(Jons Kapšas, kraučius iš šakvniškių).* LMD I 1060(200) ≈ LMD I 566(29) = LMD I 142(36) [BsL 78] ≈ LMD I 1063, p. 280—281 (eil.) = LMD I 561(11).

Tradicinis lietuvių, latvių ir suomių tautosakoje ypač populiarios pasakos variantas.

14. ***Levas ir žmogus.** *AT 159B.— P.* Kazimieras Tamašauskas *(Kazimiers Tamašauckas).* LMD I 1060(201) ≈ LMD I 566(43) = LMD I 142(38) [BsL 94] ≈ LMD I 1063, p. 281—283 (eil.) = LMD I 561(12).

Tradicinis originalios lietuviškos pasakos variantas.

15. ***Vilkas ir avinėlis.** *AT 126C*.—P.* Marijona Dragūnaitė (*Marijona Dragūnyčia).* LMD I 1060(202) [AB, p. 35] ≈ LMD I 566(18) = LMD I 142(25) ≈ ≈ LMD I 1063, p. 283—284 (eil.) = LMD I 561(13).

Tradicinis originalios lietuviškos pasakos variantas.

16. ***Žmogus, vilkas ir lapė.** *AT 155.— P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(M. T. Slančauckas).* LMD I 1060(230) ≈ LMD I 1063, p. 284—285 (eil.) = LMD I 561(14). Plg. LKLIR F 1—3862(IX).

Tradicinis lietuvių ir kitų tautų tautosakoje labai populiarios pasakos variantas.

17. *__Žmogus ir vilkų ruja.__ *AT 121.*— *P.* Teresė Slančiauskienė iš Trumpaičių k. *(Tarasa Slančauck.).* LMD I 1060(204) [AB, p. 36] ≈ LMD I 1060(138) ≈ ≈ LMD I 566(19) = LMD I 142(26) ≈ LMD I 1063, p. 286—287 (eil.) = LMD I 561(15).

Tradicinis lietuvių ir latvių tautosakoje populiarios pasakos variantas.

18. *__Šuva.__ *AT 81.*— *P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Pilyps Slančauckas).* LMD I 1060(205) ≈ LMD I 1063, p. 287 (eil.) = LMD I 561(16).

Pasakaitė nepopuliari nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

19. *__Šunų balius.__ *AT 200B.*—*P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Pilyps Slančauckas).* LMD I 1060(206) ≈ LMD I 566(21) = LMD I 142(28) ≈ LMD I 1063, p. 287—288 (eil.) = LMD I 561(17).

20. *__Lapė.__ *AT 65*.— *P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(M. T. Slančauckas).* LMD I 1060(207) ≈ LMD I 1063, p. 289 (eil.) = LMD I 561(18).

Anekdotas populiarus latvių tautosakoje. Lietuvoje daugiau užfiksuotų jo variantų nerasta.

21. *__Juodvarnis ir skruzdėlė.__ *AT 280.*— *P.* Gasparas Slančiauskas *(Gaspars Slančauckas).* LMD I 1060(208) ≈ LMD I 1063, p. 289 (eil.) = LMD I 561(19). Plg. LMD I 566(26) = LMD I 142(33).

Pasaka ypač populiari Suomijoje. Lietuvoje užfiksuota tik keletas jos variantų.

22. *__Voras.__ *LPK 3200.*— *P.* Marijona Dragūnaitė *(Marijona Dragūnyčia).* LMD I 1060(209) ≈ LMD I 566(24) = LMD I 142(31) ≈ LMD I 1063, p. 290 (eil.) = LMD I 561(20).

Tradicinis populiarios sakmės variantas.

23. *__Uodų ponas ir uodai.__ *AT 291*.— *P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Pilyps Slančauckas).* LMD I 1060(210) [AB, p. 40] ≈ LMD I 566(12) = LMD I 142(19) ≈ LMD I 1063, p. 290—292 (eil.) = LMD I 561(21).

Originali lietuvių humoristinė pasakaitė. Užfiksuoti tik keli jos variantai.

24. *__Dvi bitės.__—*P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(P. Slančausk.).* LMD I 1060(211) ≈ LMD I 1063, p. 292—293 (eil.) = LMD I 561(22).

Originali pasakaitė; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

LMD I 561(22) pasakėlė pavadinta „Naminė ir laukinė bitės".

25. *__Uosis akias.__ *LPK 3225.*— *P.* Pranciška Lydeikienė *(Pranciška Lydeikienė).* LMD I 1060(212) ≈ LMD I 566(40) = LMD I 142(50) ≈ LMD I 1063, p. 294 (eil.) = LMD I 561(24).

Tradicinis retos sakmės variantas.

26. *__Bitė, erelis ir juodvarnis.__ *AT 238.*— *P.* Silvestras Slančiauskas iš Rudiškių k. *(Silivastras Slančauckas).* LMD I 1060(213) ≈ LMD I 566(25) ≈ LMD I 142(32) ≈ LMD I 1063, p. 296—297 (eil.) = LMD I 961(27).

Pasakaitė nepopuliari nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje. Lietuvoje užfiksuota tik keletas jos variantų.

27. *Musė ir bitė.— *P.* Jonas Mocius iš Trumpaičių k. (*Jons Mocius*). LMD I 1060(214) ≈ LMD I 1063, p. 297—298 (eil.) = LMD I 561(28) = LMD I 1060(553).

Originali pasakaitė; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

28. *Bitė. *LPK 3205.— P.* Liudovika Urmonienė (*Liudovika Urmonienė*). LMD I 1060(215) ≈ LMD I 1063, p. 298—299 (eil.) = LMD I 561(29) = LMD I 1060(555).

Originalus populiarios sakmės variantas.

29. *Audiencija.— *P.* Rokas Paleckas iš Linkaičių k. (*Roks Paleckas*). LMD I 1060(216) ≈ LMD I 566(11) = LMD I 142(18) [LTt III 79] ≈ LMD I 1063, p. 299—300 (eil.) = LMD I 561(30) = LMD I 1060(554).

Pasakaitė originali.

PAUKŠTELIAI, ŽVĖRELIAI IR VABALĖLIAI

Taip pavadintame M. Slančiausko rinkinio „Šis ir tas. Prozu ir poezija nuo 1874 ligi 1890 meto" (LMD I 1063) skyrelyje sudėtos jo paties sueiliuotos etiologinės sakmės ir pasakos apie gyvūniją bei augmeniją. Skyrelio pabaigoje pateikiamos 4 neeiliuotos gyvulinės pasakos, kurios ir perspausdinamos šiame leidinyje.

30. Šuva pas vilką mokos. *AT 47D (112*, 119C*).— P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(M. T. Slanč.).* LMD I 1063(1451) = LTR 1203B (1621) ≈ LMD I 1060(217).

Tradicinis nepopuliarios pasakos variantas.

31. Susitarę šunys vilkus išplaut. *AT 107.— P. Pilypas Slančiauskas* iš Trumpaičių k. (*Sakė Pilyps Slančauckas*). LMD I 1063(1452) = LTR 1208B (1622) ≈ LMD I 566(20) = LMD I 142(27).

Pasaka nepopuliari nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

32. Gaidys. *LPK *2030G.*— Iš vaikų išmoktą pasaką užrašė M. Slančiauskas 1894 m. (žr. LMD I 1063(729): *Girdėjau sakantys viens kitam 6—7 metų vaikus).* LMD I 1063(1453) = LTR 1208B(1623) ≈ LMD I 1063(729) ≈ LMD I 566(45) = LMD I 142(55).

Prie pasakos pavadinimo yra pastaba: *vaikų mažų pasaka.*

Tradicinis labai populiarios lietuvių ir latvių pasakos variantas.

33. [Dangus griūva]. *AT 2033.*— LDM I 1063(1456) = LMD I 561(205) ≈ ≈ LMD I 566(31) = LMD I 142(42).

Suprastintas lietuviams ir kitoms tautoms žinomos pasakos variantas.

* * *

M. Slančiausko tautosakos rinkinėlis „Mitai ir pasakėlės, rankiojamos nuo 1874 metų" (18×11,5 cm formato, 40 p.) yra jo 1890 m. sudaryto rinkinio „Šis ir tas. Prozu ir poezija nuo 1874 ligi 1890 meto" tęsinys (LMD I 561). Jame įdėta ta pati eiliuota prakalba ir rinkinio „Šis ir tas..." turinys. Toliau yra naujai

užrašyti kūriniai, suskirstyti į dvi dalis. Po pastabos „Dabar iš naujo" pateiktos 6 gyvulinės pasakos. Tai tiesioginis rinkinio skyrelio „Paukšteliai, žvėreliai ir vabalėliai" tęsinys; čia tęsiama net to rinkinio numeracija.

Sąsiuvinėlis pradėtas rašyti, sudarius rinkinį „Šis ir tas...", ir baigtas 1893.I.31. Vadinasi, jame esančios gyvulinės pasakos užrašytos 1891—1892 m.

34. ***Dvi kiaulės.** *AT 219D**.— *P.* Teresė Slančiauskienė iš Trumpaičių k. *(Mano motina sakė).* LMD I 561(206) = LMD I 566(35) = LMD I 142(39).

Originali pasakaitė; jos atitikmenų kitų tautų tautosakoje nerasta. Lietuvoje užfiksuotas tik vienas kitas variantas.

35. **[Katinas ir žvirblis]**. *AT 122B.— P.* Rokas Šliūpas iš Rakandžių k. 1892 m. *(Atpasakota Roko Šliūpo Rakandžiuose. 1892.)* LMD I 561(207) ≈ LMD I 566(32) = LMD I 142(43).

Tradicinis populiarios lietuvių ir latvių pasakaitės variantas.

36. **[Blogs greit gal įvykti]**.— *P.* Juozas Vitkus iš Gruzdžių apyl. 1893 m. *(Pasakyta Juozo Vitkaus Beržėnuose 1893).* LMD I 561(208) ≈ LMD I 566(48) = = LMD I 142(40).

Originalus pasakymas; jo atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

š i a u l y s — *strielčius.*

37. **[Špokas ir gegužė]**.— *P.* Juozas Vitkus iš Gruzdžių apyl. *(Juozo Vitkaus).* LMD I 561(209) = LMD I 324(14).

Originali etiologinė sakmė; daugiau užfiksuotų jos variantų nerasta.

38. **[Levas, vilkas ir lapė]**. *AT 50.— P.* Aloyzas Skėrys iš Gruzdžių apyl. *(Sakė Elyzas Skėrys, Beržėnų dvaro darbininks).* LMD I 561(210) = LMD I 324(15) [BsL 65 = LTt III 8].

Tradicinis daugeliui tautų žinomos pasakos variantas.

s k r a n d a — *kalliniais.*

39. **[Lapė ir šarka]**.— *P.* Teresė Slančiauskienė iš Trumpaičių k. *(Sakė mano motina).* LMD I 561(211) = LMD I 324(16).

Pasakaitė originali; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

LIETUVIŠKOS PASAKOS APĖ GYVUOLIUS

Taip pavadintas 11,5×14 cm formato, 56 p. sakmių bei pasakų apie gyvūniją ir augmeniją rinkinėlis (LMD I 566). Jo viršelyje pažymėta, jog pasakos ne užrašytos, o perrašytos. Daugumas siužetų jau anksčiau M. Slančiausko buvo užrašyti rinkiniuose „Šis ir tas. Prozu ir poezija nuo 1874 ligi 1890 meto", „Senųjų mūsų palyginimai, arba pavaizdai, nuo gyvuolėlių", „Piemenėlių dainiuškos, pataluškos pasakos" (žr. p. 411, 415, 418). Tas pačias pasakas M. Slančiauskas ne pažodžiui perrašė, o laisvai atpasakojo. Kartais nurodomi net kiti pateikėjai — žr. LMD I 1060(186, 193, 196, 200, 202...) ir LMD I 566 (13, 16, 10, 29, 8...). Tačiau rinkinėlyje „Lietuviškos pasakos apė gyvuolius" yra pasakų,

nesančių anksčiau jo sudarytuose rinkiniuose. Jos ir perspausdinamos šiame leidinyje. Jos užrašytos (arba perrašytos) 1903 m.

40. **Lakštinguola.** *LPK 3151.— P.* Antanas Stankūnas iš Trumpaitėlių k. *(Sakė Ant. Stankūns Trumpaitėliuos).* LMD I 566(2) = LMD I 142(9) ≈ LKLIR F 2—434(1) ≈ LMD I 561(169) ≈ LMD I 1063, p. 267 (eil.) = LMD I 561(1[1]).

Tradicinis retos sakmės variantas.

41. **Volungė.** *LPK 3096.*— LMD I 566(6) = LMD I 142(13) [LTRn, p. 287; LTt IV 371] ≈ LMD I 1063(961) = LTR 1208B(1224).

Tradicinis populiarios lietuvių etiologinės sakmės variantas.

l i n g ė — *klykis.*

42. **Kurmis.** *LPK 3098.— P.* Teresė Slančiauskienė iš Trumpaičių k. *(Seniai sakinėdavai man motina mano).* LMD I 566(7) = LMD I 142(14) ≈ LMD I 1063 (960) = LTR 1208B(1223).

Tradicinis Lietuvoje populiarios sakmės variantas.

43. **Bajorystės.** *AT 200.— P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė Pilyps Slančauskas).* LMD I 566(22) = LMD I 142(29) ≈ LMD I 1062(24) = LTR 1208A(24).

Daugumoje šios pasakos lietuvių ir kitų tautų variantų bajorystės popierius turi ir juos praranda ne šuo, o vilkas.

44. **Baravyks po ąžuolu.** *AT 293B*.— P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(P. Slanč.).* LMD I 566(23) = LMD I 142(30) [LTt III 76] ≈ LMD I 1063, p. 293 (eil.) = LMD I 561(23).

Pasaka populiari latvių tautosakoje; Lietuvoje jos užfiksuota tik keletas variantų šiaurinėje dalyje.

45. **Liūtas.** *LPK 3110.— P.* Jonas Mocius iš Trumpaičių k. *(Jons Mocius).* LMD I 566(30) = LMD I 142(37) [BsL 2; LTt IV 352] ≈ LMD I 1063, p. 306 (eil.).

M. Slančiausko užrašytas toks pavadinimas: „Levas (liūtas)".

46. **Vanagas ir žvirblis.**— *P.* Marcijonas Batulis *(Batulis Marc.).* LMD I 566 (33) = LMD I 142(44) ≈ LKLIR F 1—3861, p. 11 = LMD I 57(32).

Originalus anekdotas; jo atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

47. **Žvirblis ir vanags.**— *P.* Marcijonas Batulis *(Marcijons Batulis).* LMD I 566(34) = LMD I 142(45) ≈ LKLIR F 1—3861, p. 12 = LMD I 57(33).

Originalus anekdotas; jo atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų kūryboje.

p i v a p i v a, b i š k į p r i k i s l a — iškreipta rusiškai: Alus alus, truputį prarūgęs.

48. **Gyvatės.**— *P.* Stanislovas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Seniai sakė Stanislovs Slančauskas).* LMD I 566(41) = LMD I 142(51).

Originalus, archaiškas tikėjimas.

49. **Gyvuolių kalba.** *AT 670.— P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Seniai sakė m[ano] t[ėvas] ir kiti).* LMD I 566(42) = LMD I 142(53).

Tradicinis tiek lietuvių, tiek kitų tautų kūryboje populiarios pasakos variantas.

50. **Gužas ir varlė.** *AT 243A*.*— *P.* Povilas Vilčiauskas (*Sakė Povils Vilčiauskas).* LMD I 566(49) = LMD I 142(44) ≈ LMD I 1063, p. 306 (eil.).

Reta pasakaitė; užfiksuotas tik vienas kitas jos variantas Latvijoje ir l Lietuvos šiaurėje.

PIEMENŲ PASAKOS

Didokas M. Slančiausko sudarytas (18,5×11 cm formato, 78 p.) tautosakos rinkinys pavadintas „Piemenėlių dainiuškos, talatuškos ir pasakos" (LMD I 1060). Jame yra daugiau kaip pusantro šimto dainelių, erzinimų, žaidimų ir 13 pasakų. Pasakos turi atskirą pavadinimą —„Piemenų pasakos". Kaip rodo pats pavadinimas, rinkinėly sudėtos piemenų mėgstamos gyvulinės pasakos, pasakos be galo. Pateikėjai ir užrašymo laikas nenurodomi. Tačiau prie 104 talaluškos yra jos užrašymo data: *„2 dien. spalinio 1894."* Pasakos surašytos toliau, vadinasi,— po šios datos. Jos sutvarkytos panašiai, kaip didžiausiame M. Slančiausko rinkinyje „Pasakos" (žr. LMD I 1062). Reikia manyti, kad maždaug vienu laiku, t. y. 1894—1895 m., jos ir buvo tvarkomos.

51. **Lapė ir vilks.** *AT 1+2+158+35B*.*— LMD I 1060(133—135). Plg. LMD I 566(46) = LMD I 142(59).

Ištisas lapės nuotykių ciklas, sujungtas į vieną pasaką.

52. **Ožkelė ir vilkas.** *AT 123.*— LMD I 1060(135a).

Pasaka žinoma daugeliui pasaulio tautų, ypač populiari lietuvių ir latvių tautosakoje.

53. **Oželis.** *AT 130.*— LMD I 1060(136).

Tradicinis labai populiarios, daugeliui tautų žinomos pasakos variantas.

54. **Gaidys ir katinėlis.** *AT 61B.*— LMD I 1060(137) ≈ LMD I 566(47).

Tradicinis lietuvių ir slavų tautosakoje populiarios pasakos variantas.

55. [**Vilkų giesmė**]. *LPK 3088.*— LMD I 1060(139).

Retas tikėjimas; jo užfiksuoti tik keli variantai.

56. [**Žmona ir vilkstinė vilkų**]. *AT 169C*.*— LMD I 1060(141).

Turimais duomenimis, pasakaitė žinoma tik lietuvių ir latvių; jos variantų nedaug teužfiksuota.

v i l k s t i n ę v i l k ų — *krūvą.*

v i l k s t ė — *vilkienė.*

57. **Du broliai mandrūs, o viens durnius.** *AT 1600+1539.*— LMD I 1060 (142).

Variantas kontaminuotas iš dviejų daugeliui pasaulio tautų žinomų pasakų.

58. **Durniaus pasaka.** *AT 2300.*— LMD I 1060(143).

Užrašytojas nurodo, jog lygiai taip galima sekti ir „Bagočiaus pasaką": *Bagočiaus pasaka toki pat, kaip ir durniaus.* LMD I 1060(144).

59. **Šarkelės pasaka.** *AT 2300.*— LMD I 1060(145).

60. **Pasakyk pasaką.** *AT 1932.*— LMD I 1060(146).

Tradicinis lietuvių originalios pasakos variantas.

61. **Senovės dvaro lažininkų malokai.** *AT 1960A.*— LMD I 1060(147). Originalus tradicinės pasakos variantas.

62. **Senovės ponai iš kitų kraštų.**— LMD I 1060(148). Originalus ponų pagyrūniškumą pašiepiantis pasijuokimas; jo atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

PASAKOS

Taip pavadintas didžiausias M. Slančiausko paruoštas pasakų rinkinys, kurį sudaro devyni 22,5×15 cm ir vienas 21×15,5 cm formato sąsiuviniai, suskirstyti į šešis atskirus pluoštus (A, C, D — LMD I 1062, B — LKLIR F 1—3863, E — LKLIR F 1—3862 ir F — LKLIR F 1—3864).

A pluoštą sudaro 3 sąsiuviniai (244 p.), kuriuose yra 31 pasaka ir 7 sakmės. Vieno sąsiuvinio B pluošte (156 p.) yra 16 pasakų; trijų sąsiuvinių C pluošte (244 p.) — 20 pasakų ir 1 sakmė; vieno sąsiuvinio D pluošte (58 p.) — 7 pasakos, 1 sakmė ir 4 anekdotai, pavadinti „Tautiškos juokų pasakėlės, arba anekdotai". Vieno sąsiuvinio E pluošte „Grigučių pasakos iš Trumpaičių" (74 p.) yra 11 pasakų. Prie IV—VII pasakų yra nuorodos, jog jas užrašė Pilypas Grigutis. Vadinasi, M. Slančiauskas jas tik perrašė.

Vienodas visų sąsiuvinių popierius, įrišimas, pluoštų sudarymo principai ir rašyba rodo, kad visi jie sudaryti maždaug vienu laiku. B pluošto gale yra paties M. Slančiausko ranka įrašyta data: *13 vasario 1895.* Atrodo, kad tais metais arba dar prieš juos visi pluoštai ir buvo sudaryti. Tikriausiai pasakos buvo pasektos ir užrašytos ne vienu laiku, o paskui perrašytos.

Vieno sąsiuvinio F pluošto (61 p.) sudarymo principai tokie pat, kaip ir kitų, tačiau jis perrašytas ant kitokio formato popieriaus žymiai modernesne rašyba, tarminės žodžių formos daug kur pakeistos literatūrinėmis. Visa tai leidžia manyti, kad jis paruoštas kiek vėliau. Kai kurios dainos užrašytos iš A. Žvalionytės, gyv. Rygoje. Vadinasi, rinkinėlis sudarytas, M. Slančiauskui gyvenant Rygoje (1896—1899) arba jau grįžus iš ten.

A

63. **[Petras žvejo sūnus].** *AT 400+302.*— P. Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Sakė Bendikts Sungaila iš Trumpaičių).* LMD I 1062(1)=LTR 1208A(1).

Pasaka tuo originali, kad užburtosios mergaitės vaduotojui Petrui pažeidus tabu (apšvietus ją žvakės šviesa), ne mergaitė prapuola, o jis pats yra išmetamas iš pilies. Toliau pridedamas motyvas iš AT 302: Petras iš senelio sužino, kur yra paslėpta slibino gyvybė, ir jį nužudo. Įdomi etiologinė pasakos pabaiga.

64. **[Mirtos].** *AT 425C.— P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikts Sungaila).* LMD I 1062(2) = LTR 1208 A(2).

65. [**Kvailio turgus**]. *AT 1642+ 1643.*— *P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikts Sungaila).* LMD I 1062(3) = LTR 1208 A(3).

Variantas kontaminuotas iš dviejų populiarių, daugeliui pasaulio tautų žinomų pasakų.

k u p č i a v o t i s — *verstis.*

s m a k s ą s — *smaksot = tykot.*

66. [**Rėžis iš nugaros**]. *AT 1000+1002+1003+1006*÷1013+1120+1116.*— *P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikts Sungaila).* LMD I 1062(4) = = LTR 1208A(4).

Spausdinama pasaka iš mitologinės tapusi buitine: bernas pristoja tarnauti ne prie velnio, o prie nedoro turtingo ūkininko.

p r o v a r t y k š l į į l i n d u s į k i e m ą — *vartykšlis = vartų tarpas.*

67. [**Mano nuotykiai**]. *AT 1680 + 1355C.*— *P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikto Sungailos).* LMD I 1062(5) = LTR 1208A(5).

Variantas kontaminuotas iš dviejų siužetų, kurie ypač populiarūs suomių tautosakoje.

p a m i r k a l u — *padažu.*

p l i a u s k i g a l į — *skrandigalį = kur šakaliai (balanos žibinamos) nuskrambyti, nuskaldyti.*

68. [**Užkurys**]. *AT 1681.*— *P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikt Sungaila).* LMD I 1062(6) = LTR 1208A(6).

Tradicinis ir kitoms Europos tautoms žinomos pasakos variantas.

69. [**Bernas ir giltinė**]. *AT 330B+332+947B*.*— *P.* Juozas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Sakė Juozas Sungaila iš Trumpaičių).* LMD I 1062(7) = LTR 1208A(7).

Spausdinama pasaka kontaminuota iš trijų dalių. Kontaminacija originali, nebūdinga lietuvių liaudies pasakoms.

Lietuvių mitologinėse sakmėse ir pasakose ką tik gimusiam žmogui likimą skiria ir pasenusį jį numarina (papiauna) atskiros mitinės būtybės: dalia (laima) ir giltinė. Šioje pasakoje abi šios būtybės vaizduojamos seserimis.

p a r M i k u l a s — *Mikalojus, metų gals, 6 diena gruodžiaus.*

g a s p a d o r i u s a t i d a v ę s j a m p a v į r ž į — *įded duonos, mėsos metų gale gaspadoriai šeimynykščiam ar kitiem darbininkam, kokį darbą pabaigus dirbti.*

V ė l p e n k i t ū k s t a n č i a i m i r ė.— išn. *Galią būt ir daugiau giltinių, ne ta viena, sakė Sungaila, kad da mirė.*

70. [**Protas ir piningai**].— *P.* Juozas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Juozas Sungaila).* LMD I 1062(8) = LTR 1208A(8).

Pasaka originali, nors motyvas apie plytose paslėptas brangenybes ir pasitaiko vienoje kitoje lietuvių pasakoje (žr. LPK 1669).

k ū l i ų — *šiaudų.*

ž a l i a s — *nedegtas.*

s u r a š t a v o j ę s — *arestavojęs.*

71. [**Moteriškės norai**]. *(AT 555).*— *P.* Juozas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Juozas Sungaila).* LMD I 1062(9) = LTR 1208A(9) ≈ LMD I 324(6).

72. [**Elenėla ir velnias pirtyje**]. *LPK 3252.— P.* Kristina Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Kristyna Slančausko iš Trumpaičių).* LMD I 1062(10)=LTR 1208A(10).

Tradicinis lietuvių tautosakoje labai populiarios sakmės variantas.

73. **Švento Jono krikštytojaus sūnus Jons.** *AT 531.— P.* Ona Norutienė iš Joniškio *(Sakė Ona Norutienė iš Joniškės miestelio).* LMD I 1062(11) = LTR 1208A(11).

Tradicinis labai populiarios pasakos variantas.

74. [**Išvaduota karalaitė**]. *AT 307.— P.* Kazimieras Bandza iš Trumpaičių k. *(Sakė Kazimiers Bandza iš Trumpaičių).* LMD I 1062(12)=LTR 1208A(12).

Tradicinis variantas, tik kiek neįprasta jo pabaiga: herojus, išvadavęs karalaitę, ne susituokia su ja, o gyvena „kai brolis su seseria".

75. [**Atrasta bėda**]. *AT 1358A.— P.* Benediktas Sungaila iš Trumpaičių k. *(Benedikts Sungaila iš Trumpaičių).* LMD I 1062(13)=LTR 1208A(13).

Tradicinis Lietuvoje populiarios pasakos variantas.

l i g i k a k l i u — išn. *teip sako: lig pažastų, ligi kakliu.*

76. [**Meistro laimė**]. *AT 935**.— P.* Anelė Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Anielija Slančaucko iš Trumpaičių).* LMD I 1062(14)=LTR 1208A(14).

s ė l e n ų — *atrubcių=klijų=ašakų.*

„n e k o š e r"— „nešvarų", neleidžiamą religijos.

k i a u š i a m — *kiaušiniam.*

ž i u v i n i n k s — *žvejys.*

77. [**Trys nepaprasti daktarai**]. *AT 660.— P.* Anelė Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Anielija Slančauskyčia).* LMD I 1062(15) = LTR 1208A(15) ≈ ≈LMD I 1063(1142).

d a b a r — *šiandien.*

v i s i e m g e r a i — išn. *Kitus girdėjau sakant, kad jie tame kruoge radę žmogų girtą beguliant, ir teip sakę — viens: „Aš išimsiu tam žmogui akį, ryto įdėsiu, ir jis matys." Antras — ranką, trečias — širdį. Tai po metų kai susivažiavę, to žmogaus klausę: „Kaip tau ein? Ar viskas teip, kai buvę?" Tas žmogus jiems pasisakęs, kad su tąja akia naktį matau žiurkes bėgiojant, ta ranka vis mano į svetimą kišenį lend, o širdis žmogšūdžio nor. Tai tie daktarai jam apmainę su tuo kruogeliu.*

p a s i s a k ę s — *prisipažinęs.*

78. [**Nukirstas pirštas**]. *AT 955.— P.* Anelė Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Anielija Slančaucko).* LMD 1062(16) = LTR 1208A(16).

Tradicinis daugelyje tautų labai populiarios pasakos variantas.

t ė v a i — *tėvs su motina.*

j a u n a s i s — *jaunikis.*

79. [**Ožkelė**]. *(AT 400*).— P.* Anelė Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Anielija Slančaucko).* LMD I 1062(17) = LTR 1208A(17).

Pasaka originali, neturinti atitikmenų nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje, nors ir gimininga su pasakomis apie nepaprastą žmoną (AT 400 —

424). Nesudėtinga valstietiškos psichologijos ribota fantazija, paprasta, įtaigia meninių vaizdų visuma ji susisieja su kitomis lietuvių pasakomis ir, reikia manyti, yra mūsų liaudies kūryba. Vaizdų primityvumas ir mitinis, pagal pasakos poetiką dar netransformuotas žmonių santykių suvokimas (prakeikimo galia) šią pasaką leidžia laikyti gana sena.

t ė v a i — *tėvs su motina.*

80. [**Šokis su velniais**]. *(LPK *369).*— *P.* Anelė Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Anielija Slančaucko).* LMD I 1062(18)=LTR 1208A(18).

M. Slančiauskas ir pati pateikėja suvokė šio tautosakinio kūrinio (mitologinės sakmės) skirtumą nuo pasakų ir jo pradžioje bei pabaigoje pažymėjo: *Čia teisybė. Moterys pripažįs už teisybę.* Jos siužetas šiek tiek panašus į pasakų, vaizduojančių užkeiktos mergaitės vaidenimąsi bažnyčioje. Tur būt, dėl to ji ir pateko į šį pasakų rinkinį.

81. [**Pirtis dievui**]. *AT 480.*— *P.* Marijona Sungailaitė, 5 m., iš Trumpaičių k. *(Marijona Sungailos 5 metų, iš Trumpaičių).* LMD I 1062(19) = LTR 1208A(19).

Originalus pasakos variantas, lietuvių tautosakoje mažai teturįs atitikmenų. Motyvas „dievas pirtyje" būdingesnis finougrų tautosakai.

82. [**Šuns ir vilko draugystė**]. *AT 101+100.*— *P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Pilyps Slančiauskas iš Trumpaičių).* LMD I 1062(23) = LTR 1208A(23).

Variantas kontaminuotas iš dviejų daugiausia baltų ir finougrų kraštuose paplitusių pasakų.

g r a ž u s — *riebus, sutukęs.*

t o l i n u ė j ę s u p r a d a l g e.— *Kol rugius piaudavai su iskaptėm, t. y. su striugakočiais, pas mus, tai sakydavai: „Toli nuėję su batu."*

u o d ž i ą s — *uostąs.*

83. [**Stipruolis Jonas**]. *AT 300 + 531.*— *P.* Gasparas Čekanauskas iš Jankūnų k. *(Sakė Gaspars Čekanauckas iš Jankūnų dvaro, Žagarės parapijos).* LMD I 1062(25)=LTR 1208A(25).

Pasaka kontaminuota iš atskirų dalių. Archaiškas, retai tepasitaikantis motyvas apie dvylika kalvių.

p a r p u s v a r s t į — *varstas=varstas, ariams ar ekėjams, bus ilgumo par kokį 40—60 žingsnių.*

a g l ė — *eglė.*

k v o r t ą — *šypą.*

u ž v a l k č i a i — *užvalktis ant poduškos.*

84. [**Dvylika sūnų kaip vienas**]. *AT 707.*— *P.* Gasparas Čekanauskas iš Jankūnų k. *(Gaspars Čekanauckas iš dvaro Jankūnų žagariečiuose).* LMD I 1062(26)=LTR 1208A(26).

Tradicinis daugelyje šalių labai populiarios pasakos variantas.

s m i r d e n č i o — *smirdžiančio.*

a t s i g a v ę s — *atsigaivinęs.*

a n t v e i d ų — išn. *veids — tai žmogaus asaba; o ką kiti vadin veidais, tai pas mums skruostai=skruostai raudoni.*

n u s i s t i b i r i a v u s i o s — *nusibaigusios.*

85. **[Sulaužytas paprotys]**. *LPK 3331.— P.* Gasparas Čekanauskas iš Jankūnų k. *Gaspars Čakanauckas).* LMD I 1062(27) = LTR 1208A(27).

Reta etiologinė sakmė, nedaug teturinti užfiksuotų variantų.

u ž p e l n i j u — *užpevniju.*

86. **[Žinovė]**. *AT 1641.— P.* Aloyzas Vilčiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė Elyzas Vilčiauckas iš Trumpaičių).* LMD I 1062(29)=LTR 1208A(29).

Tradicinis daugelyje tautų labai populiarios pasakos variantas. Tačiau daugumoje kitų šio siužeto variantų svarbiausias veikėjas „visažinantis daktaras" yra vyras, o ne moteris.

87. **Nykštelis.** *AT 700.— P.* Monika Sungailaitė iš Trumpaičių k. *(Monika Sungailos iš Trumpaičių).* LMD I 1062(33)=LTR 1208A(33).

Tradicinis labai populiarios pasakos variantas.

į u ž p e č k į — *už pečiaus.*

v i s u s — išn. *Tas Nykštelis to pono prašąsys ir prašąsys, kad jį laistų pas tėvus eiti apsilankyti. Tas pons jį ir laidęs. Jis beeidams susitikęs du vagis beeinančius, ir jis jų prašąsys, kad ir jį vestuos kartu. Tie vagys saką: „Tai ką tu toks mums gali padėti?" Jis sakąs: „Gi aš galiu pro mažutę skylalą kur į klėtį įlįsti, jums duris atidaryti." Tie vagys jį ir priėmę. Daugiaus jie nuėję prė klėties, tas Nykštelis pro rakto skylalę įlindęs ir atidaręs klėtį. Tie vagys suėję, jis ir uždaręs duris, užrakinęs, užlipęs prė kilbasų ant grėdų ir šaukiąs: „Gaspador, gaspador, vagys klėty, gaspador!" Tas gaspadorius išgirdęs, prisikėlęs visus šeimynykščius, ir suėmę tuos vagius. Ir primušę. Ir išsivirę tų kilbasų, pasidėję ant torielkos. Tas nykštelis strekt ant krašto ir sakąs: „Aš nė plikte nenuplikau, o jūs tos mėsos nevalgyste." Tie gaspadoriai ir išmetę tą mėsą lauka. Daugiau jis parėjęs pas tuos savo tėvus, apsilankęs ir vel sugrįžęs pas tą poną bandos ganyt.*

88. **Radvilis kunigaikštis.** *AT 326B*.*— LMD I 1062(34) = LTR 1208A(34).

Variantas įdomus tuo, kad į tradicinį Lietuvoje paplitusį siužetą įvestas anekdotinio pobūdžio motyvas apie pypkės degimą ir tradicinis pasakos „ponas" vadinamas istorinio asmens — Lietuvos kunigaikščio Radvilos vardu. Radvilų giminė ypač įtakinga Lietuvoje buvo XVI—XVII amžiais.

z ė n ą — *vaikesą.*

89. **Beniuks.** *AT 531.— P.* Julijonas Butautis iš Šimkūnų k. *(Julijons Butautis iš sodž. Šimkūnų, Jonišk. par.).* LMD I 1062(35)=LTR 1208A(35).

Tradicinis labai populiarios pasakos variantas.

90. **[Gyvatė karalaitė]**. *AT 401A.— P.* Peliksas Butautis iš Šimkūnų k. *(Peliksas Butautis iš Šimkūnų).* LMD I 1062(36)=LTR 1208A(36).

Originalus daugiausia Lietuvoje paplitusios pasakos variantas; jo pradžioje pridėtas motyvas apie herojaus įsigytus ir jam tarnaujančius gyvulius (žr. AT 560).

g y v e n i m ą — *mantą.*

i š ė j ę s — *Kitus girdėjęs asu, čia jam daug painių [buvus], bet Butautis sakos nieko nežinąs.*

91. **[Trejų metų uždarbis]**. *AT 1651.*— *P.* Tamošius Baravykas iš Trumpaičių k. *(Sakyta seniai Marijonos Čeputyčios 1875, parsakyta Tamošiaus Baravyko Trumpaičiuos).* LMD I 1062(37)=LTR 1208A(37).

B

92. **[Pamirštas karaliaus kardas]**. *AT 665.*— *P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė mano tėvas).* LKLIR F 1—3863(I).

a t s i m i n ę s — viršuj: *pasijutęs.*

r ą ž ą s y s — išn. *rąžytis — tampytis išmiegojus guliant.*

m u z i k ė l ą — išn. *muzikėla — smuikeia, skripkela.*

93. **[Karalaitė su aniuolu ir velniu ant akių]**. *AT 400+302.*— *P.* Juozas Romutis iš Joniško *(Sakė Juozas Romutis iš Joniškės).* LKLIR F 1 — 3863(II).

Variantas originalus; panaši kontaminacija retai tepasitaiko.

94. **[Bičių piemuo]**. *AT 1920C.*— *P.* Vincentas Vitkus iš Šiaulių apyl. *(Vincents Vitkus, ubags iš šiauliškių).* LKLIR F 1 — 3863(III).

p o s k v e r n u — išn. *Skverns, skvernas tai drabužio pryšakinis krašts, frako užpakaly du skvernai, pryšaky du skvernai; kunings ilgaskvernis.*

95. **[Amerikos karalaitis]**. *AT 103A.*— *P.* Pilypas Lapeikas iš Trumpaičių k. *(Sakė Pilyps Lapeiks iš sodžiaus Trumpaičių, maskoliuos buvęs).* LKLIR F 1 — 3863(IV).

Tradicinis Lietuvoje ir Latvijoje labai paplitusios pasakos variantas.

ž l e g y t — *ėst negražiai.*

96. **Apė moteriškų kantrybę.**— *P.* Motuzas iš Linkaičių k. *(Sakė Motuzas iš Linkaičių Joniškės parapijos).* LKLIR F 1—3863(V).

Pasaka originali; jos atitikmenų nerasta nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje.

97. **[Kalvis ir burtininkas]**. *AT 560.*— *P.* Juozas Navickas iš Lankaičių k. *(Sakė Juozas Navickas iš sodžiaus Lankaičių Žagarės parapijos).* LKLIR F 1 — 3863(VI).

Variantas originalus; panašių atitikmenų nerasta. Įdomūs archaiški motyvai apie herojaus kelionę į žvaigždės, saulės, debesio, mėnesio, vandens, vėjo ir į žiurkių karalystę (žr. AT 400).

b e s i d y b s t u r i u o d a m s — išn. *šį tą graibstos, nenorėdams be darbo būt.*

v e r p e t a i — išn. *verpetai, kiti vadin sūkuriai.*

p e l e n ų — apačioj *bezdalų.*

98. **Mikolo Račiaus [pasaka]**. *AT 300+590.*— *P.* Juozas Navickas iš Lankaičių k. *(Juozas Navickas iš Lankaičių Žagarės parapijos).* LKLIR F 1 — 3863(VII).

Nuo kitų to paties siužeto variantų šis skiriasi antgamtiniu padėjėju. Tai didžiulė gyvatė, kuri herojui pasakos pradžioje padovanoja savo marškinėlius, suteikiančius nepaprastą jėgą, o pabaigoje — kepurę, kurią užsimovus, ir velnias nieko negali padaryti.

99. [**Apgautas karalius**]. *AT 707.— P.* Juozas Balčiūnas iš Trumpaičių k. 1895 m. *(Juozas Balčiūns iš Trumpaičių 1895).* LKLIR F 1 — 3863(VIII)≈ ≈LMD I 1063(1041).

Spausdinamo varianto pradžia paprastesnė, buitiškesnė, negu kitų šio labai populiaraus siužeto variantų (trečioji sesuo už karalaičio nori tekėti vien todėl, kad visokių pyragų ir valgymų prisivalgytų, gėrimų prisigertų ir gražiausiais drabužiais dėvėtų, ir visiškai nieko nekalbama apie būsimų vaikų nepaprastumą).

g r o d n i n k s — *daržininks.*

v a i k a i s — išn. *Kad tas daržininks būtų vedęs ar ne, ar teip pat bevaikis, nepripažįst savo pasakoj.*

100. [**Nepaprasti kailiniai**]. *AT 621.— P.* Barbora Baravykienė iš Trumpaičių k. *(Barbola Baravykienė iš Trumpaičių).* LKLIR F 1 — 3863(IX).

Kvailiui įspėti karaliaus užmintą mįslę padeda jo įsigyti pagalbininkai (AT 554 motyvas). Įdomu, kad tarp kitų pagalbininkų minimas miegas (savotiška miego personifikacija).

n e a t s p ė j ę — viršuj *neįspėję.*

ž a d ą u ž i m — *nebegal žodžio ištart, dvasią užim — mirštant žadą užkanda, nieko nebešnek.*

p a s i t r y š i n ę s — *pasipriklijęs.*

101. **Du riešutu**. *AT 707.— P.* Brigita Slančiauskaitė iš Trumpaičių k. *(Sakė Brigyta Slančiauskyčia iš Trumpaičių).* LKLIR F 1—3863(XII).

Variantas suprastintas — nieko neužsimenama apie stebuklingojo sūnaus motinos likimą, tačiau jame yra retas motyvas apie gyvulių rūpinimąsi nepaprastu vaikeliu.

Š u v a k a k t o, k a l a p a k a u š y, v i s a s s k a u d u l i u o t s.— *Kiti sako: velns kakto, žaltys pakaušy, visas skauduliuots.*

i š l y g u o s — šalia *išlykuos.*

n e t r i k d y t ų — išn. *Netrikytų, netrikdytų — neparškadytų — neparspėtų.*

v i s a s s k a u d u l i u o t s, d u r i e š u t u — *velns kakto, žaltys pakaušy, visas skauduliuots — kiti teip sako.*

Po pasakos yra užrašytojo pastaba: *P. S. Visą tą lygavimą pasakininkai sakydami giedote pratęsdami gied nuo pradžios: „Du riešutu, trys skalbės" ir t. t.*

102. **Alksnio Martyns**. *AT 301B.— P.* Gasparas Čekanauskas iš Jankūnų k. *(Sakė Gaspars Čekanauckas iš dvaro Jankūnų žagariečiuose).* LKLIR F 1 — 1863(XIII).

k a i p — viršuj *ką.*

103. **Jono karalaičio pasaka**. *AT 590A.*— P. Pranciškus Šidlauskas iš Jankūnų k. *(Sakė Pranciškus Šidlauskas iš dvaro Jankūnų žagariečių).* LKLIR F 1 — 3863(XIV).

Variantas originalus su išplėtota pradžia apie išgelbėtą gyvatę ir jos giminių dovanas — žiedą, balno kilpą, arklį, marškinius. Vieni pasakos mo-

tyvai labai archaiški (duoda dovanas), o kiti visai modernūs (pvz., slibinas pasidaro „partapijonus").

v i l i o t — šį veiksmažodį M. Slančiauskas dažniausiai rašo *vyliot* (tarmėje sakoma ir *viliot*, ir *vyliot*). Bet šioje vietoje išnašoje jis rašo: *vyliot išsitar trumpai — viliot. Bet man rodos, kad tas žodis nuo vyliaus paein.* Tad redaguojant į šį faktą pažiūrėta kaip į rašybos dalyką, ir *y* keičiama *i*.

104. **Giltinė — podė.** *AT 332*+(330B).— P.* Juozas Balčiūnas iš Trumpaičių k. *(Sakė Juozas Balčiūns iš Trumpaičių).* LKLIR F 1—3863(XV). Plg. LKLIR F 2—434(1) [BsV, p. 34—35].

p r i s i s k o l i n ę s — *pas mums: prisižyčiojęs.*

n e d ė l ę — *savaitę.*

p o d ė — *Teip pas mums vadin krikšto motiną.*

Po pasakos yra užrašytojo pastaba: *P. S. Kiti sako, kad buvus įviliota į tuščią riešutą pro skylalę, kirmino išėstą. Tas pasakęs, kad čia gyven mano seneliai, aš eisiu jiem sudiev pasakyt. Ši tuoj į tą įlindus, jis tuoj tą užkišęs ir kamine pakabinęs. Smilkęs par 300 metų, už tai teip išdžiūvus giltinė.*

105. **Penkių Jonų [pasaka].** *AT 518.— P.* Jonas Pilipavičius iš Jankūnų k. *(Sakė Jons Pilipavyčia iš dvaro Jankūnų, Žagarės par.).* LKLIR F 1 — 3863(XVI). Plg. LMD I 1062(55).

t i m p t — *tįst.*

p a r š ė r i k ą — *Jons Pilipavyčia Jankūnų dvare prė bandos vasarą gano galvijus, žiemą tuos šer, girdo.*

C

106. **[Raganos laidotuvės] LPK* 360** (plg. LPK 3656). — P. Silvestras Slančiauskas iš Rudiškių k. *(Sakė Silivastras Slančauskas iš sodžiaus Rudiškių).* LMD I 1062(38)=LTR 1208A(38).

Žanrine specifika kūrinys artimas mitologinėms sakmėms.

107. **Lino mūka.** *AT 1199A.— P.* Ona Dovydaitytė *(Sakė Ona Dovydaityčia).* LMD I 1062(39)=LTR 1208A(39).

Žanrine specifika kūrinys artimas mitologinėms sakmėms. Turimais duomenimis, panašus siužetas žinomas rumunų ir vengrų tautosakoje.

n i b r ą — *jaunimą, vakaruškas.*

108. **[Sesuo nukirstomis rankomis].** *AT 706.— P.* Tadeušas Adomaitis *(Sakė Tadavušas Adomaitis).* LMD I 1062(40)=LTR 1208A(40).

Tradicinis labai populiarios pasakos variantas.

109. **[Geriausioji žmona].** *AT 901.— P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė Pilyps Slančauckas).* LMD I 1062(41)=LTR 1208A(41).

Tradicinis daugeliui tautų žinomos pasakos variantas.

u o s t ę s — *gėręs, šniaukęs.*

110. **[Lapė ir genys].** *AT 37+248A+248.— P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *Pilyps Slančauckas).* LMD I 1062(42) = LTR 1208A(42).

Originalus variantas, kontaminuotas iš trijų siužetų. Pirmasis siužetas — apie lapę krikštytoją — ypač populiarus finougrų tautosakoje, tačiau ir jų, ir kitų tautų pasakose lapė dažniausiai krikštija ne strazdo, o vilko arba lokio vaikus. Lietuvoje šio siužeto užfiksuoti tik keli variantai. Antrasis siužetas — apie išmintingą paukštį, parūpinantį savo draugui maisto,— turimais duomenimis, žinomas tik lietuvių ir rusų, o trečiasis — apie paukščio krikštą — gyvuoja daugelio tautų tautosakoje.

111. [**Elenėla ir Jonelis**]. *AT 450.— P.* Darata Slančiauskaitė *(Sakė Darata Slančaucko).* LMD I 1062(43)=LTR 1208A(43).

112. [**Našlaitė meškos lauže**]. *AT 480.*— P. Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių *(Sakė Pilyps Slančauckas).* LMD I 1062(44)=LTR 1208A(44).

Savitas lietuviams ypač būdingos pasakos variantas.

113. [**Antela ir jos vaikeliai**]. *(AT 403A).— P.* Elzbieta Slančiauskaitė *(Elzbieta Slančaucko).* LMD I 1062(46)=LTR 1208A(46).

Originali atmaina. Motyvas apie stebuklingą žuvį būdingas AT 555 pasakai.

114. [**Kelionė į pragarą**]. *AT 480.— P.* Darata Slančiauskaitė *(Darata Slančiauskyčia).* LMD I 1062(47)=LTR 1208A(47).

Originalus variantas. Ypač retas motyvas apie pragare melžiamą karvę ir pieno tykojančias kates (sielas).

115. [**Numirėlių imtynės**]. LPK *3548.— P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė Pilyps Slančauckas).* LMD I 1062(48) = LTR 1208A(48).

Mitologinė sakmė, pasekta pirmuoju asmeniu, netikint vaizduojamojo įvykio tikrumu, o norint suteikti tam tikrą komišką atspalvį.

116. [**Gyvatė pati**]. *(AT 423*).— P.* Pilypas Slančiauskas ir Marijona Čeputytė iš Trumpaičių *(Pilyps Slančauckas ir Marijona Čeputyčia).* LMD I 1062(49)=LTR 1208A(49).

Originali pasaka, neturinti atitikmenų nei lietuvių, nei kitų tautų tautosakoje. Ji priklauso pasakų apie nepaprastą žmoną (laumę, slogutę, velniūkštę) ciklui (AT 412—424). Jos meninė išmonė paremta aiškiai juntama senąja mūsų mitologija. Lietuvoje pasitaiko ir mitologinių sakmių, kuriose gyvatė įsivaizduojama ponia, o jos urvas — dvaru. LTR 3484(4).

117. [**Trys broliai**]. *AT 1535.— P.* Stanislovas Meška *(Stanislovs Meška).* LMD I 1062(50)=LTR 1208A(50).

118. [**Ir velnias nepagyvena**]. *AT 1164B+1164A.— P.* Marijona Čeputytė iš Trumpaičių k. *(Marijona Čeputyčia).* LMD I 1062(51)=LTR 1208A(51).

Pasaka kontaminuota iš dviejų lietuviams būdingų siužetų; kontaminacija meniška. Pirmajame siužete įvestas motyvas apie vandens nešimą réčiu (AT 1180) ir virvės vijimą iš bezdalų (AT 1174).

119. [**Broliai su žvėrimis**]. *AT 303.— P.* Pranciškus Patkūnas iš Buivydžių k. *(Pranciškus Patkūns iš Buivydžių).* LMD I 1062(52) = LTR 1208A(52).

Pasakos siužetas tradicinis, labai populiarus lietuvių ir kitų tautų tautosakoje. Spausdinamame variante įdomi buitiška slibino kilmės interpreta-

ciją. Brolį ir jo žvėris akmenimis paverčia ne nužudytojo slibino motina (kaip paprastai esti kituose variantuose), o apsišaukėlio vežėjo motina.

120. **[Nesuvaldoma pati]**. *AT 670.— P.* Feliksas Jucius iš Luokės 1892 m. *(Sakė Feliksas Jucius iš Luokės, atėjęs ubagėliais į Trumpaičius 1892 metą).* LMD I 1062(53)=LTR 1208A(53).

Originalus, tik spausdinamame variante pasitaikantis motyvas apie dvi besimušančias mitines būtybes: laimę ir laumę. Už jų perskyrimą žmogus iš laimės ir gavo retą dovaną — viską pasauly žinoti. Siužetas paplitęs daugelyje tautų.

121. **[Kvailių niekur netrūksta]**. *AT 1450+1244+1204**+1210+1245.— P.* Kazimieras Mickus *(Sakė Mickus Kazimiers).* LMD I 1062(54)=LTR 1208A(54).

122. **[Išmintingasis Kazelis]**. *AT 518.— P.* Simonas Radvilas *(Sakė Simons Radvils).* LMD I 1062(55)=LTR 1208A(55). Plg. LKLIR F 1 — 3863(XVI).

t ė v a i — *tėvs su motina.*

n e b e i š s k i r s a v o v a i k ų — *katras katro vaiks.*

Pabaigoje — užrašytojo pastaba: *Klausiau: Tai kam jis ją ėmė tokią raganą? — Atsakė man sakytojus, kad ji buvus labai graži, ir jis išgelbėjo kitus, bo, mat, ji būtų vis žudžius ir žudžius. Teip!*

123. **[Ožio nelaisvėje]**. *AT 311.— P.* Juozas Romutis iš Joniškio *(Juozas Romutis).* LMD I 1062(56)=LTR 1208A(56).

Originalus daugelyje tautų labai paplitusios pasakos variantas.

124. **[Ponas be baimės]**. *AT 326+326B*.— P.* Juozas Romutis iš Joniškio *(Juozas Romutis).* LMD I 1062(57)=LTR 1208A(57).

k u p r i u k a i — *velniukai.*

125. **[Žvėrys vilkduobėje]**. *AT 20A+21+248A*+248.—P.* Marijona Mociūtė *(Sakė Marijona Mocyčia).* LMD I 1062(58)=LTR 1208A(58).

Variantas kontaminuotas iš kelių motyvų. Motyvas apie lapės išsigelbėjimą iš duobės, strazdui padedant, retai tepasitaiko.

D

126. **[Ponaičio patarimas]**. *LPK 3623.— P.* Juozas Striupeikis iš Trumpaičių *(Sakė Juozas Striupeikis iš Trumpaičių joniškiečių).* LMD I 1062(59)=LTR 1208A(59).

Originalus populiarios sakmės variantas.

a p i v a r ų — *apvarčių.*

g r i v i n ą — *10 kap.*

p o t r i s g r i v i n a s — *po ortą.*

127. **Iš biedno vaiko karalium palikęs.** *AT 850.— P.* Pranciškus Lesutis iš Endriškių k. *(Pranciškus Lesutis iš sodžiaus Endriškių Žagarės parapijos).* LMD I 1062(60)=LTR 1208A(60).

Tradicinis populiarios pasakos variantas.

m e d ž i a i — *malkos.*

128. **Pakart tai da mažai.** *AT 1166*.— P.* Aloyzas Skėrys iš Gruzdžių apyl. 1895 m. *(Sakė Elyzas Skėrys dvare Beržėnų Gruzdžių parapijo 1895).* LMD I 1062(61)=LTR 1208A(61). Plg. LKLIR F 1 — 3863(XI).

Žr. pasakos Nr. 114 komentarą.

m a s k o l i u k s — *saldočiuks.*

129. **[Baimės ieškotojas].** *AT 326.— P.* Aloyzas Žiogas iš Gruzdžių apyl. *(Sakė Elyzas Žiogas Beržėnuos).* LMD I 1062(62)=LTR 1208A(62).

Variantas neturi tradicinės pabaigos: vaikelis taip ir nesužinojo, kas yra baimė.

g a z o s — *karasynos.*

d e g t u k ų — *sierčikų.*

130. **[Stebuklingas kapšiukas].** *AT 566.— P.* Antanas Balakas iš Gruzdžių apyl. *(Sakė Antans Balaks iš dvaro Beržėnų).* LMD I 1062(63)=LTR 1208A(63).

t ė v a i — *tėvs motina.*

k a p š i u k ą — *makelėlį.*

131. **[Iškratyti piningai].** *LPK 3621.—P.* Pilypas Slančiauskas iš Trumpaičių k. *(Sakė Pilyps Slančauskas iš Trumpaičių).* LMD I 1062(64)=LTR 1208A(64).

Originalus tradicinės sakmės variantas.

Užrašytojo pastaba pabaigoje: *Pasišnekėjims: Jug velns ir tą kryžių kasži kaip būtų išrovęs, bet tiktai tos šventenybės negalėjo, o tas žmogus, matai, tik rankas prikišo, ir tuoj jis išrovė.*

132. **[Gaidžiuko cino kojelė].** *AT 715A.—P.* Kazė ir Anelė Žvalionytės iš Rygos 1878 m. *(Kazė ir Anielė Žvalionio Rygo 1878).* LMD I 1062(69)= LTR 1208B(69).

Originali lietuvių pasaka. Užrašytasis variantas įdomus tuo, kad ponas atima ne girneles (kaip dažniausiai esti kituose variantuose), o visai, atrodo, nereikšmingą daiktą — cino kojelę. Pasakoje veikia ne abstraktus „ponas", o Raudondvario.

Vaikų pasaka.

E

133. **[Eželis].** *AT 441.— P.* Agnieška Grigutytė, 9 m., iš Trumpaičių k. 1895 m. *(Sakė Agnieška Grigutyčia, 9 metų amžiaus, 1895 m. 23 sausio)* LKLIR F 1 — 3862(I).

134. **Meškos vaiks.** *AT 301B.— P.* Agnieška Grigutytė, 9 m., iš Trumpaičių k. *(Agnieška Grigutyčia).* LKLIR F 1 — 3862(II).

Tradicinis labai populiarios pasakos variantas.

P. S. Agnieška sakydama sakė ne meškuitis, bet meškos vaiks.

s p r u n g u l į — *medžgalį.*

s v e i k a t o s — *spėka, sylės.*

n e s v e i k a t o s — *nespėka, silpnuma.*

k u p r i u k ų — *velniukų.*

135. [**Randor, kvit**]. *AT 1539.*— *P.* Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Sakė Gaudents Grigutis, Agnieškos tėvs).* LKLIR F 1 — 3862(VII).

Spausdinamas variantas išsiskiria tuo, kad jo pradžioje yra motyvas, būdingas pasakai AT 1538.

š a l d r o k a i — *žiulikai.*

k r u o g ą — *karčemą.*

136. [**Už gerą piktu užmoka**]. *AT 155.*— *P.* Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Gaudento Grigučio).* LKLIR F 1 — 3862(IX). Plg. LMD I 1060(203).

Žr. pasakos Nr. 16 komentarą.

a t s k a l i j — išn. *skalij šunys, zuikį varydami.*

n u i m t — *nulupt.*

137. [**Nelaimingas kareivis**]. *AT 560+566.*— *P.* Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Grigutis Gaudents, jis kariauno tarnavęs barabančninku).* LKLIR F 1 — 3862(X).

Originalus pasakos AT 560 variantas. Įdomi niekur kitur nepasitaikanti jo pradžia (**minimas ąžuolo kraujas**, karste mieganti **milžinė**). Joje ryški senosios mitologijos simbolika.

s v e t u r — *kitur.*

p a s i k ū p r y k i t — *pasilenkit.*

138. Konstantino razbaininko pasaka. AT 756B.— P. Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Gaudent Grigutis).* LKLIR F 1 — 3862(XI).

Meniškai išplėtota šio varianto pradžia, pasitaikanti ir kitų tipų pasakose.

t i k t a i t u p r a š y k t ė v o p a l i k i m o, b o t ų p i n i n g ų t a i n e k i e k g a l ė s i p a s i n e š t i.— išn. *Tas žmogus mislijąs: „Kas gi tas būtų par to tėvo palikimą: mano tėvas buvo tiktai kuningaikštis, o jo bo paukštis, paukštis."*

F

139. **Par ponadievo vardą.** *AT 675.*— LKLIR F 1 — 3864(II).

Pasaka tradicinė, žinoma daugelio tautų tautosakoje, tik spausdinamame variante retas motyvas apie kareivių pavertimą karklais ir ožkomis.

r u d s k į — *šunį.*

s e n u č i u — *bočiu.*

s e n u t e — *bobute.*

140. **Už veršį.** *AT 1739.*— *P.* Ona Urmonienė. LKLIR F 1 — 3864(III). Plg. LMD I 564(8).

Daugelyje kitų tautų šios pasakos variantų veršį neva pagimdo ne ponas, o kunigas.

t u r ė j u s v e r š į — *atvedus.*

141. **Ponios pamokslai.** *AT 1825C.*— LKLIR F 1—3864(IV).

Išplėtotas ir kitoms tautoms žinomos pasakos variantas.

142. **Storokis, ko neturi.** *AT 1380**.— LKLIR F 1 — 3864(V).

Tradicinis retos pasakos variantas.

t ū r ą — neaiškus žodis; plg. s t ū r i s „užsispyrėlis".

143. **Abu tokiu, kots į kotą.** *(AT 903A*).*— LKLIR F 1 — 3864(VI).

Kūrinys originalus. Jo siužetas, atrodo, ne tradicinis, o improvizacinis. k r ū z e l į — *malkinyką.*

144. **Levas, meška ir žmogus.** AT 157. LKL PIR F 1—3864(VII) [Bs L 90]. Plg. LMD I 566(44) = LMD I 142(54) [BsL 83].

Tradicinis daugeliui pasaulio tautų žinomas, ypač populiarios Suomijoje, pasakos variantas.

[G]

LMD I 423 numeriu pažymėta 15 M. Slančiausko 22,5×15 cm formato lapų, 1904 m. nusiųstų J. Basanavičiui, kuriuose surašytos pasakos ir viena kita sakmė. Beveik visų pasakų siužetai randami ir didžiausiame M. Slančiausko rinkinyje „Pasakos" (žr. p. 419). Tačiau šiuose lapuose užrašyti variantai iš esmės skiriasi: yra išbaigtesni, geriau atpasakoti, dažnai nurodomi visai kiti jų pateikėjai. Todėl jie, išskyrus vieną kitą panašesnį variantą, spausdinami šiame leidinyje.

145. **[Du kaimynai ir velnias].** *AT 813*.— P.* Striupeikienė iš Mančių k. *(Mančių Striupeikienė Žagarės parapijoj Šiaulių paviete).* LMD I 324(2).

Tradicinis originalios lietuvių pasakos variantas.

146. **[Žmogaus norams nėra galo].** *AT 555.— P.* Vasiliauskas iš Dargių k. *(Sakė Vasiliauckas iš sodžiaus Dargių Šakynos parapijos).* Priežodžio *p.*— Rupšys iš Kuršėnų. LMD I 324(4). Plg. LMD I 1063(1234).

Kituose šios pasakos variantuose žmogus visko gauna iš stebuklingos auksinės žuvelės arba obelėlės; variantų, kuriuose dovanas dalija dievas senelis, nedaug teužfiksuota.

147. **[Kertama obelėlė].** *AT 555.— P.* Mateušas Tadeušas Slančiauskas ir Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Sakyta mano tėvo ir Gaudento Grigučio iš sodžiaus Trumpaičių Joniškės parapijos).* LMD I 324(5) [≈BsLP I, p. 10; LTt III 195]. Plg. LMD I 1063(1234).

Tradicinis lietuviams būdingas pasakos [LPK * 555A] variantas.

148. **[Šunim ir žvirblių paverstas vyras].** *AT 449.— P.* Tadeušas Striupeikis iš Mančių k. *(Sakė Tadavušas Striupeikis iš sodžiaus Mančių Žagarės par.).* LMD I 324(7) [LTt IV 408].

Šis sakmėms artimas kūrinys populiarus lietuvių ir rusų tautosakoje.

149. **[Pakaustyta ragana].** *LPK 3656.— P.* Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių k. *(Sakė Gaudentas Grigutis iš Trumpaičių).* LMD I 324(8).

Tradicinis lietuvių ir rusų tautosakoje populiarios sakmės variantas.

k a v a l š i s — *kulšis.*

E i, s t o j, m o j a l o š a d i n k a, p o j e d i m, k u d a m i n i e n a d a, — rusiškai: Ei, stok, mano arkliuk, josim, kur man reikės.

Niet, stoj, moja kobila, pojedu, kuda minie nada — rusiškai: Ne, stok, mano kumele, josiu, kur man reikia.

150. **Pasaka apė dvarą po žemių.** *AT 425A.— P.* Juozas Bračas iš Gruzdžių apyl. 1904.II.7. *(Sakė Juozas Bračas Beržėnų dvare gruzdiečiuose).* LMD I 324(9).

Savitas įvairiose šalyse labai populiarios pasakos variantas.

151. **Niukšas.** *AT 325.— P.* Juozas Bračas iš Gruzdžių apyl. *(Juozas Bračas, Beržėnų dvaro darbininkas, Gruzdžių parapijos).* LMD I 324(10). Plg. LMD I 1063(62).

Tradicinis daugelyje tautų labai paplitusios pasakos variantas.

152. **Už katę.** *AT 1538.— P.* Povilas Savickas iš Žemaitijos. *(Sakė Povilas Savickas iš Žemaičių).* LMD I 324(12).

Tradicinis daugeliui tautų žinomos pasakos variantas.

kinvarpų — *kirminvarpų.*

153. **Mužiks visus savo ponus nuvežė į peklą.** *(AT 465C).— P.* Povilas Savickas iš Žemaitijos *(Sakė Povilas Savickas iš Žemaičių).* LMD I 324(13) [LTRn, p. 350—352].

Originalus tradicinės pasakos, žinomos ir kitoms tautoms, variantas.

ŽANRINĖ SKELBIAMŲ KŪRINIŲ RODYKLĖ

Pasakos (jų numeris surinktas juodu šriftu) rodyklėje grupuojamos pagal A. Arnės — S. Tompsono tarptautinio katalogo, o kiti kūriniai — pagal J. Balio lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogo schemą. Kontaminuoti kūriniai dedami pagal pirmąjį siužeto motyvą. Originalūs, neturintys atitikmenų abiejuose kataloguose, pateikiami šalia jiems giminingų kūrinių.

PASAKOS APIE GYVŪNUS. AT 1+2+158+35B* — **51.** AT 20A+21+ +248A*+248 — **125.** AT 37+248A+248 — **110.** AT 47D (117*, 119C*) — **30.** AT 50 — **38.** AT 61B — **54.** AT 65* — **20.** AT 81 — **18.** AT 93 — **9.**— **39.** AT 101+100 — **82.** — **36.** AT 103A — **95.** AT 107 — **31.** AT 112 — **8.** AT 118 — **13.** AT 121 — **17.** AT 122B — **35.** AT 123 — **52.** AT 126C* — **15.** AT 130 — **53.** AT 155 — **16.** AT 155 — **136.** AT 157 — **144.** AT 159B — **14.** AT 169C* — **56.** AT 200 — **43.** AT 200B — **19.** AT 219D* — **34.** AT 320 — **4.** AT 236 — **11.** AT 238 — **26.** AT 243A* — **50.** AT 244C* — **2.** AT 247 — **1.** AT 280 — **21.**— **46.**— **47.**— **10.**— **37.** AT 293G*— **5.**— **6.**— **7.**— **24.**— **27.** AT 291*— **23.**— **29.** AT 293B* — **44.**

STEBUKLINĖS PASAKOS. AT 300+531 — **83.** AT 300+590 — **98.** AT 301B — **134.** AT 301B — **102.** AT 303 — **119.** AT 307 — **74.** AT 311 — **123.** AT 325 — **151.** AT 326 — **129.** AT 326+326B — **124.** AT 326B* — **88.** AT 332+ +(330B) — **104.** AT 330B+332+947B* — **69.** LPK *369 — **106.** (AT 400*) — **79.** AT 400+302 — **93.** AT 400+302 — **63.** AT 401A — **90.** (AT 403A) — **113.** (AT 423*) — **116.** AT 425A — **150.** AT 425G — **64.** AT 441 — **133.** AT 449 — **148.** AT 450 — **111.** (AT 465C) — **153.** AT 480 — **112.** AT 480 — **81.** AT 480 — **114.** AT 518 — **105.** AT 518 — **122.** AT 531 — **73.** AT 531 — **89.** AT 555 — **146.** AT 555 — **71.** AT 555 — **147.** AT 560 — **97.** AT 560+ +566 — **137.** AT 566 — **130.** AT 590A — **103.** AT 621 — **100.** AT 660 — **77.** AT 665 — **92.** AT 670 — **120.** AT 670 — **49.** AT 675 — **139.** AT 700 — **87.** AT 706 — **108.** AT 707 — **101.** AT 707 — **99.** AT 707 — **84.** AT 715A — **132.**

PASAKOS-LEGENDOS. AT 756B — **138.** AT 813* — **145.**

NUOTYKIŲ PASAKOS. AT 850 — **127.** AT 901 — **109.** (AT 903A*) — **143.** AT 935** — **76.** AT 955 — **78.**— **70.**

PASAKOS APIE KVAILĄ VELNIĄ. AT 1000+1002+1003+1006*+ +1013+1120+1116 — **66.** AT 1074 — **12.** AT 1164B+1164A — **118.** AT 1166* — **128.** AT 1199A — **107.**

JUOKAI IR ANEKDOTAI. AT 1358A — **75.** AT 1380* — **142.** AT 1450+ +1244+1204**+1210+1245 — **121.** AT 1535 — **117.** AT 1538 — **152.** AT 1539 — **135.** AT 1600+1539 — **57.** AT 1641 — **86.** AT 1642+1643 — **65.** AT 1651 — **91.** AT 1680+1355C — **67.** AT 1681 — **68.** AT 1739 — **140.** AT 1825C — **141.**— **96.**— **62.**

MELŲ PASAKOS. AT 1920C — **94.** AT 1932 — **60.** AT 1960A — **61.**

FORMULINĖS PASAKOS. LPK *2030G — **32.** AT 2033 — **33.** AT 2300 — **58.** AT 2300 — **59.**

ETIOLOGINĖS SAKMĖS. LPK 3088 — **55.** LPK 3096 — **41.** LPK 3098 — **42.** LPK 3110 — **45.** LPK 3137 — **3.** LPK 3151 — **40.** LPK 3200 — **22.** LPK 3205 — **28.** LPK 3225 — **25.**

MITOLOGINĖS SAKMĖS. LPK 3252 — **72.** (LPK *369) — **80.** LPK 3331 — **85.** LPK 3548 — **115.** LPK 3621 — **131.** LPK 3623 — **126.** LPK 3656 — **149.**— **48.**

PATEIKĖJŲ RODYKLĖ

Rodyklėje minimi tie pateikėjai, kurių pasekti kūriniai skelbiami šioje knygoje. Skaitmenimis žymimi knygos tekstų numeriai.

Adomaitis, Tadeušas — 108

Balakas, Antanas, Gruzdžių apyl.— 130
Balčiūnas, Juozas, Trumpaičių k.— 99, 104
Bandza, Kazimieras, Trumpaičių k.— 74
Baravykas, Tamošius, Trumpaičių k.— 91
Baravykienė, Barbora, Trumpaičių k.— 100
Batulis, Marcijonas — 11, 46, 47
Bračas, Juozas, Gruzdžių apyl.— 150, 151
Butautis, Julijonas, Šimkūnų k.— 89
Butautis, Peliksas, Šimkūnų k.— 90

Čekanauskas, Gasparas, Jankūnų k.— 83—85, 102
Čeputytė, Marijona, Trumpaičių k.— 116, 118

Dovydaitytė, Ona — 107
Dragūnaitė, Marijona — 15, 22

Grigalius, Aloyzas — 7
Grigutis, Gaudentas, Trumpaičių k.— 135—138, 147, 149
Grigutytė, Agnieška, Trumpaičių k.— 133, 134

Jucius, Feliksas, Luokės m.— 120

Kapšas, Jonas, Šakynos apyl.— 13
Kardišauskas, Juozas — 2

Lapeikas, Pilypas, Trumpaičių k.— 95
Lesutis, Pranciškus, Endriškių k.— 127
Lydeikienė, Pranciška — 25

Meška, Dzidorius, Stanelių k.— 5, 12
Meška, Stanislovas — 117
Mickus, Kazimieras — 121
Mituzienė, Trumpaičių k.— 3
Mocius, Jonas, Trumpaičių k.— 1, 9, 10, 27, 45
Mociūtė, Marijona — 125
Motuzas, Linkaičių k.— 96

Navickas, Juozas, Lankaičių k.— 97, 98
Norutienė, Ona, Joniškio m.— 73

Paleckas, Rokas, Linkaičių k.— 29
Patkūnas, Pranciškus, Buivydžių k.— 119
Pilipavičius, Jonas, Jankūnų k.— 105

Radvilas, Simonas — 122
Romutis, Juozas, Joniškio m.— 93, 123, 124

Savickas, Povilas, iš Žemaitijos — 152, 153
Skėrys, Aloyzas, Gruzdžių apyl.— 38, 128
Slančiauskaitė, Anelė, Trumpaičių k. — 76—80
Slančiauskaitė, Brigita, Trumpaičių k.— 101
Slančiauskaitė, Darata — 111, 114
Slančiauskaitė, Elzbieta — 113
Slančiauskaitė, Kristina, Trumpaičių k.— 72
Slančiauskas, Bonivantūras — 6, 8
Slančiauskas, Gasparas — 21
Slančiauskas, Mateušas Tadeušas, Trumpaičių k.— 4, 16, 20, 30, 49, 92, 147
Slančiauskas, Pilypas, Trumpaičių k.— 18, 19, 23, 24, 31, 43, 44, 82, 109, 110, 112, 115, 116, 131
Slančiauskas, Silvestras, Rudiškių k.— 26, 106
Slančiauskas, Stanislovas, Trumpaičių k.— 48
Slančiauskienė, Teresė, Trumpaičių k.— 17, 34, 39, 42
Stankūnas, Antanas, Trumpaitėlių k.— 40
Striupeikienė, Mančių k.— 145
Striupeikis, Juozas, Trumpaičių k.— 126
Striupeikis, Tadeušas, Mančių k.— 148
Sungaila, Benediktas, Trumpaičių k.— 63—68, 75
Sungaila, Juozas, Trumpaičių k.— 69—71
Sungailaitė, Marijona, Trumpaičių k.— 81
Sungailaitė, Monika, Trumpaičių k.— 87

Šidlauskas, Pranciškus, Jankūnų k.— 103
Šliūpas, Rokas, Rakandžių k.— 35

Tamašauskas, Kazimieras — 14
Urmonienė, Liudovika — 28
Urmonienė, Ona — 140

Vasiliauskas, Dargių k.— 146
Vilčiauskas, Aloyzas, Trumpaičių k.— 86
Vilčiauskas, Povilas — 50
Vitkus, Juozas, Gruzdžių apyl.— 36, 37
Vitkus, Vincentas, Šiaulių apyl.— 94

Žiogas, Aloyzas, Gruzdžių apyl.— 129
Žvalionytės, Kazė ir Anelė, Rygos m.— 132

A

ablavas (sl.) gaudynės, varomoji medžioklė
adyna (sl.) valanda; tam tikras laiko tarpas
akis: *akių gale* bematant, labai greitai
akrotas (sl.) laivas
akurat (sl.) kaip tik, tikrai
algamistra (sl.) vargonininkas
apdurnys (hibr.) apykvailis, gana kvailas
aplankis apsilankymas, aplankai
aprauti, aprauna, aprovė apšaukinti, apvaisinti
apsilervinti, -ina, -ino apsileisti
apsimierkavoti, -oja, -ojo (hibr.) apsispręsti, apsigalvoti
asaba (sl.): *ant asabos (-ų)* iš veido
atsivožyti, -ija, -ijo (hibr.) išdrįsti
augti, -a, -o: *augęs* nebejaunas: *augęs koks žmogelis blogai serga*
aukštas: *į aukštą* aukštyn

B

bagaslovyti, -ija, -ijo (sl.) laiminti
baikos (sl.) juokai, niekai, tuščias dalykas, menkniekis
bala: *bala bėdos* ne bėda
balamūtas (sl.) išdykėlis, apgavikas
bėgštas: *paleisti bėgštą* pabėgti, pasprukti
bel; bele (sl.) ar, bene
birkavas (sl.) dešimt pūdų svorio matas
blęsti, blendžia, blendė maišyti, berti į kokį skystį miltus ir pan.
blinksoti, blinkso, -ojo drybsoti
bliukinėti, -ėja, -ėjo (hibr.) su velenu žemę lyginti
bliukis (germ.) reketys (senovinis kuliamasis volas)
bo (sl.) nes; vis dėlto, vis tiek
bobnyčia (hibr.) bažnyčios prieangis
brangus, -i: *po brangiąja* brangiai
bračiukas: *bračiuks* brol, brolau
britonas (sl.) didelis šuo
budėtojas, -a žmogus, atėjęs į budynes
bukas (la.) vežėjo sėdynė karietoje
būrys tarpas, metas, kartas: *Kitu būriu ežys radęs mėsos*

C

cieliauka (sl.) liniuotė
cieliavoti, -oja, -ojo (sl.) taikyti
cūginis, -ė (hibr.) tinkamas į porą, porinis (arklys)
cvikis (germ.) statinės kamštis, volė

Č

čeraslas (sl.) ryšulys, diržas pinigams, piniginė
čerauninkas, -ė (hibr.) burtininkas
čeravoti, -oja, -ojo (sl.) burti
čydras (germ.) šydas
čiepas (sl.) skiepas, įskiepis
čiepyti, -ija, -ijo (hibr.) skiepyti
čystas, -a (sl.) švarus; **čyst, čystai** visai, visiškai
čiūdas (sl.) stebuklas, nepaprastas daiktas
čiūdytis, -ijasi, -ijosi (sl.) darkytis, išdykauti
čiupra; čiupryna (sl.) galvos plaukai
čvertavoti, -oja, -ojo (sl.) smulkinti, dalyti (mėsą)
čvertis (sl.) ketvirtadalis, didelis gabalas

D

dalktas: *nuo daikto* paeiliui, iš eilės
desintinas tam tikras žemės plotas, didesnis už hektarą
destis dalykas, priežastis
dėti, deda, dėjo skirti: *padėjęs par... ministrus*
dybavoti, -oja, -ojo (sl.) mušti, plakti
dybsturiuoti, -iuoja, -iavo valkiotis, goglinėti
dimnas, -a (sl.) nuostabus, keistas
dobras, -a (sl.) didokas
džiura (sl.) skylė

G

gangis (germ.) vienerių girnų įrenginas
garadas (sl.) tvoros basliukas, statinis
garbavoti, -oja, -ojo (sl.) dažnai geruoju minėti, girti
gardinys gardėsis, skanumynas
gaspada (sl.) sustojami namai; viešbutis
gaspadorystė (hibr.) ūkis
gaza (sl.) žibalas
gomiau įmanytų
graudoti, -oja, -ojo grasinti
griešnas, -a (sl.) nuodėmingas; *griešni kauleliai* labai liesas, visai sunykęs
grodninkas, -ė (hibr.) daržininkas
grūšnė (sl.) kriaušė
guodoti, -oja, -ojo gerbti
guzdikas (sl.) saga

I

įsukti, įsuka, įsuko įduoti, įskųsti
iššaukti, -ia, -ė: *iššaukti vardą* praminti, pavadinti
iščydyti, -ija, -ijo (hibr.) išjuokti
iškada (sl.) nuostolis, žala; vieta, kur negalima ganyti
iškala (sl.) mokykla
išsirodyti, išsirodo, išsirodė apsimesti

J

ja (la.) taip
jaukytinis meilužis
jupka (sl.) moteriška palaidinė, striukė
jutryna (sl.) užraktas, spyna

K

kadėti, kada, -ėjo kudakuoti
kaminyčia (sl.) mūriniai namai
kampti, -ia, -ė griebti
kamža (sl.) baltas potrumpis bažnytinis drabužis
kančiukas (sl.) odinis rimbas, bizūnas
kantanas, -a (sl.) patenkintas
karavulnė (sl.) sargyba
kas: *ką tiktai* vos tiktai: *Ką tiktai jis antrą kartą nuėjęs... šit ji vel iš marės išlindus*
kašė (sl.) pintinė, krepšys
kaštavoti, -oja, -ojo (sl.) ragauti
katras, -a kuris; kiekvienas
kaznavoti, -oja, -ojo (sl.) grasinti
keravotis, -ojasi, -ojosi (sl.) saugotis
kerplis stambus, šakotas kelmas
kylėti, -ėja, -ėjo (hibr.) pleišyti
kleita (la.) suknia
klioštorius (sl.) vienuolynas
klupti, klumpa, klupo pulti, šokti bėgti
kniostelėti, -ėja, -ėjo staiga pabusti
kniurvinti, -ina, -ino rausti, krapštyti
koč (sl.) nors, kad
koroti, -oja, -ojo (sl.) mušti, plakti, lupti; bausti; kankinti
kotavoti, -oja, -ojo (sl.) kankinti, plakti, mušti
krunkliuoti, -iuoja, -iavo (hibr.) klostes daryti, raukti
kruogas (la.) smuklė
kruogelys (la.) smuklininkas

krūzas (germ.) geriamasis puodukas
kučierius (sl.) vežikas
kuika liesa, menka kumelė, kuinas
kuirytis, -ijasi, -ijosi kasytis, judinant nieztimą kūno dalį
kukorius, kukorka (sl.) virėjas
kumponija kanifolija
kurielius storas pagalys, kuoka, vėzdas
kvarčiavoti, -oja, -ojo (sl.) kvosti, klausinėti, tardyti
kvytėti, kvyčia, kvytėjo kęsti, tūnoti, lindėti

L

ladėti, -ėja, -ėjo; ladyti, -ija, -ijo (la.) krauti, dėti, kimšti
lašiniuotis pyragaitis ar virtinis su lašiniais
lavininkas (sl.) suolininkas (dešimtininkas, prievaizdas, paskirtas iš baudžiauninkų)
lekeravoti, -oja, -ojo (sl.) lakuoti
lendravoti, -oja, -ojo (sl.) keliauti, vaikščioti
liauka banga, vilnis
ligu vos
lyguoti, -uoja, -avo; lykuoti, -uoja, -avo išdalyti po lygiai
liosas (germ.) burtai
liūbyti, -ija -ijo (sl.) mėgti
lokamytis, -ijasi, -josi (sl.) gvieštis, godėtis, gobėtis
loska (sl.) malonė
lungintis, -inasi, -inosi; lungytis, -osi, -ėsi meilintis, gerintis, glaustytis

M

magazinas sandėlis, kur žmonės atsargai nederliaus metams pildavo nustatytą kiekį grūdų
makaras rimbas, lazda mušti
maktingas, -a (la.) stambus, tvirtas
malkinė krūva, rietuvė
malokai (skolinys) plepalai, tauškalai
markstytis, -osi, -ėsi mirkti, šlapti
marluka krūmelinis vikis, pelėžirnis
marmalai kas sumaišyta, suplakta į vieną vietą
mažko beveik
mažum (sl.) gal
medinčius (hibr.) medžiotojas
medininkas, -ė medžiotojas
meduogalis apdegęs pagalys, nuodėgulis
mėgus mėginys
meilės vaišės, valgiai ir gėrimai svečiams
menklė tešla
metienas (la.) smūgis, kirtis
miera (sl.) matas, saikas; *būti miera* tikti, būti reikiamo didumo
mierkavoti, -oja, -ojo (sl.) ketinti, taikytis
minyška (sl.) vienuolė
minklė žr. **menklė**
mukti, munka, muko smukti, kristi, tižti; sprukti
mulksoti, mulkso, -ojo stovėti paniurus, be darbo, murksoti
musėt; musit (sl.) tur būt
musulas mašalas
muzika smuikas: *Ant stalo buvus padėta toki muzika*

N

namai aukštas: *iš trečiųjų namų*
nampusė prėslas, šalinė
narokinas (sl.) mušimo įnagis
narvoti, -oja, -ojo (sl.) niekinti, biauroti, erzinti; piktas išdaigas kam krėsti
netės net
nevalia (sl.) nelaisvė
nevet (sl.) netgi
nezgada (sl.) nesantaika, nesutarimas, kivirčas

nibrė kaimo jaunimo pasiliksminimas
nusigyventi, -ena, -eno amžių nugyventi
nusimislyti, -ija, -ijo (hibr.) susimąstyti

O

očeris (sl.) eilė

P

pačiumier (hibr.) reikiamo dydžio, pats tas
padabonė (hibr.) patikimas
padanginė pastogė, pristatyta prie trobesio
padliena (hibr.); **padlė** (sl.) dvėsiena, maita
pagalė: *ant galo pagalės* galų gale, galiausiai
pakajavoji (hibr.) kambarinė
pakajus (sl.) rūmų kambarys
pakara (sl.): *į pakarą (pulti)* nusižeminti, nusilenkti
pakerštas kerštas, pyktis
paliavonė (sl.) medžioklė
palikimas paprotys
parasotninkas (sl.) skėtis
pardėtinis, -ė pareigūnas, valdininkas
pastirpti, -sta, pastirpo ūgtelėti
pašerenga (sl.) eilė, rikiuotė
patamkas (sl.) palikuonis
patrova (sl.) valgis
pazalabis (hibr.) pakraigė, pastogė, pašelmenė
pečiurka (sl.) įdubimas krosnies šone kam nors šiltai sudėti
pelnyti, -ija, -ijo (sl.) tvirtinti, tikrinti
piontas (sl.) gyvenamojo namo aukštas
plėčka (sl.) butelys
plėga (sl.) plakimo įnagis
ploščius (sl.) lengvas apsiaustas
podė (sl.) krikšto motina
pomėtlyvas (sl.) turįs gerą atmintį
prasnas, -a prastas
praškuda (sl.) priekabė, kliautis
pripotkas (sl.) nelaimingas atsitikimas
prypuolis (sl.) atsitikimas, nuotykis
prytaisas įtaisas, įrankis
privedžioti, -ioja, -iojo kalbėti su palyginimais, pamokymais; kamantinėti
pryželda priežda
provyti, -ija, -ijo (sl.) taisyti, tvarkyti, daryti, gaminti
provotis, -ojasi, -ojosi (sl.) bylinėtis, ginčytis
pucyti, -ija, -ijo (la.) švarinti, dabinti, valyti; draskyti, lupti, kulti
pūčka (sl.) patranka
pūpėlė pūpuolė
pūstyti, -ija, -ijo (sl.) naikinti; eikvoti, švaistyti

R

raidyti, raido, raidė dėti į krosnį kurą
randorius (sl.) nuomotojas
ratinėlis (hibr.) ratelis
reikėti: *kiek tik nebereik* labai daug, daugybė
repninkas (sl.) rimbas, bizūnas
revizorystė vieta, kur vyksta „revizija" — surašomi gyventojai
roda (sl.): *ant rodos* pasitarti, pasikalbėti
rodas, -a (sl.): *(jam) rods* (jis) norėtų
rokunda (sl.) reikalas; kalba, šneka; sutarimas, atsiskaitymas; potvarkis
rokuoti, -uoja, -avo (hibr.) skaičiuoti, vardyti, sakyti; paisyti; **rokuotis** skaičiuotis; kalbėtis
rudskis rudis
rūpestingas, -a susirūpinęs, turįs daug rūpesčių
rušioti, -ioja, -iojo (sl.) liesti, judinti

S

selpti, selpia, selpė garsiai pro beveik sukąstus dantis traukti orą
senas, -a: *16 metų sens* turintis 16 metų
sierčikas (sl.) degtukas
siurbti, -ia, -ė sirpti, nokti: *slyvai geltoniejai jau buvo įsiurbę*
skaržyti, -ija, -ijo (sl.) skųsti
skliubelė kampelis, gabalėlis
sliesorius (sl.) šaltkalvis, geležies dirbinių specialistas
slūžovas (hibr.) kareivis
sodelis kaimelis
spacieravoti, -oja, -ojo (sl.) vaikščioti, vaikštinėti
spacierius (sl.) pasivaikščiojimas, pasivažinėjimas, pasijodinėjimas
spasabas (sl.) lėšos
spėkas galia, jėga
spektyva (sl.) žiūronas
sprungulys pagalys, pliauska
spunka (sl.) volė
stovėti, stovi, -ėjo kainuoti, būti vertam: *nė po kam nestovėjo* (nieko nebuvo vertas)
strajyti, -ija, -ijo (sl.) raginti
striukas, -a: *Be ko striukai neduosi?* Sakyk trumpai, be kiek neatiduosi
stupyti, -ija, -ijo (sl.) nusileisti
sūdynas (sl.) indas
sunka (sl.) krepšys, maišas
susigadyti, -ija, -ijo (hibr.) susitarti, susikalbėti

Š

šalbierka (sl.) liemenė
šaldrokas, -ė (sl.) nerimtas žmogus, vėjavaikis
šeberkštynas krūmynas
šiada: *šiada tada* kada nors
šimkuoti, -uoja, -avo (sl.) pilstyti, pardavinėti gėrimus
šiūpelė (germ.) įrankis grūdams, žemei semti
šleda (sl.) pėdsakas
šlejuoti, -uoja, -avo (sl.) mušti, pliekti
šmotas (sl). gabalas; daug, šiek tiek; vieta
šnapškė (germ.) degtinė
šnypštukas (germ.) nosinė
špiklierius (sl.) sandėlys
štakietas (germ.) statinis
štropyti, -ija, -ijo (germ.) bausti
štuka (sl.) pokštas, juokas
šumyti, -ija, -ijo (sl.) rėkti, bartis su grasinimais
šumnus, -i (sl.) bingus

T

tabokmalis (hibr.) tabako maliklis (grūstuvas)
tai: *tai tik* tada tik: *Tai tik žmogum pasivertęs*
tajyti, -ija, -ijo (sl.) raminti, maldyti, tildyti
tažas (sl.) namo aukštas
teip pat šiaip sau: *tiktai teip pat sergąs, ir gana*
toli: *nė šiaip toli* nė iš tolo
tota taip; vaje, va tai tau
trepkos (sl.) laiptai
tryšytis, -ijasi, -ijosi šlykštėtis, purtytis ko
tropyti, -ija, -ijo (sl.) pataikyti; tikti;
tropytis pasitaikyti, atsitikti
tručyzna (sl.) nuodai
trunkas (sl.) gėrimas
tuškas senovinis žindukas (į skudurėlį įrištas truputis cukraus ar sukramtytos duonos)

U

ušėčkas (sl.) negilus kubilas, rėčka
uždūšinis, -ė (hibr.): *diena uždūšinė* vėlinės

užimti, užima, užėmė imti valdyti, pradėti verstis: *daugiaus nebežvejojo, bet užėmė karčemą*

užkavoti, -oja, -ojo (hibr.) išlaikyti, saugoti

užsienis galulaukės rėžis

V

varta (sl.) sargyba

vartoti, -oja, -ojo leisti už vyro: *išvartoję tas dvi vyresniąsias*

večerė (sl.) vakarienė

vekyti, -ija, -ijo (la.) mušti

velytis, -ijasi, -ijosi (hibr.) norėti, trokšti, linkėti (sau)

vestis, vedasi, vedėsi sektis: *jam nesiveda mokytis*

vėžti, vėžia, vėžė mušti, smogti; laužti, versti statinės šulus (apie alų)

vinčiavoti, -oja, -ojo (sl.) tuokti

viškos (sl.) patalpa prie vargonų

vožyti, -ija, -ijo (sl.) sverti

Z

zelnius (germ.) padėjėjas, gizelis

zėnas (la.) bernas, vaikinas

znočyti, -ija, -ijo (sl.) reikšti

zoslanas (sl.) suolas

Ž

žėlava (sl.) gedulas

žylė zylė

žiomšiškas, -a (hibr.) iš zomšo

žyravoti, -oja, -ojo (sl.) lesinėti, ieškoti maisto

žolenyčia (hibr.) vieta, kur laikomos žolės

SANTRUMPOS[1]

a. — aprašas
apyl. — apylinkė
AB — Naujas elementorius. Parašė A iš B. [A. Kriščiukaitis]. Tilžėje, 1895.
AT — The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography. Antti Aarne's Verzeichnis der Märchentypen. Translated and Enlarged by Stith Thompson.— „FF Communications", N:o 184. Helsinki, 1961.
b. — byla
BLLS — Lietuvių liaudies sakmės, I. Parengė J. Balys. K., 1940.
BsL — J. Basanavičius. Levas lietuvių pasakose ir dainose. Folkloro studija. Vilniuje, 1919.
BsLP — Lietuviszkos pasakos. Surinko J. Basanaviczius. Shenandoah, I — 1898, II — 1902.
BsV — Iš gyvenimo vėlių bei velnių. Surinko J. Basanavičius. Chicago, 1903.
CVIA — LTSR Centrinis valstybinis istorijos archyvas
eil. — eiliuotas tekstas
F, f. — fondas
germ. — germanizmas
hibr. — hibridas (žodis, kurio sudedamosios dalys ne vienos kalbos kilimo)
k. — kaimas
l. — lapas
la. — latvizmas
LKLIR — LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraštynas
LMD — Lietuvių mokslo draugijos tautosakos rankraščiai LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institute
LPK — Jonas Balys. Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas.— „Tautosakos darbai", II. K., 1936.
LTt — Lietuvių tautosaka, III. Vyr. redaktorius K. Korsakas. Šio tomo redaktorius L. Sauka. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė. V., 1965; IV. Vyr. redaktorius K. Korsakas. Šio tomo redaktorius L. Sauka. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė, N. Vėlius, K. Viščinis. V., 1967; V. Vyr. redaktorius K. Korsakas. Redakcinė

[1] Po spausdinto šaltinio santrumpos esąs romėniškas skaičius žymi tomą, arabiškas — kūrinio numerį; nurodomas puslapis žymimas raide p. Po rankraštinio rinkinio santrumpos esą skaičiai žymi rinkinio numerį, o skliaustuose esantis — kūrinio numerį.

kolegija: K. Aleksynas, K. Grigas (tomo redaktorius), Amb. Jonynas, B. Kazlauskienė, L. Sauka. Medžiagą paruošė K. Grigas. V., 1968.

LTR — LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas

LTRn — Lietuvių tautosakos rinktinė. Ats. redaktorius K. Korsakas. Paruošė Amb. Jonynas, A. Mockus, B. Uginčius, M. Vymerytė. V., 1954.

P. — pateikėjas, pateikė

sl. — slavizmas

VRBR — LTSR Valstybinės respublikinės bibliotekos rankraščių skyrius

СКАЗКИ СЕВЕРНОЙ ЛИТВЫ

Собрал Матас Сланчяускас

Резюме

Во второй половине XIX века, в условиях общего оживления всей культурной жизни в Литве, фольклор начали собирать не только отдельные ученые, но и простые сельские жители — крестьяне и ремесленники. Среди таких собирателей из народа особое место занимает портной Матас Сланчяускас (1850—1924), посвятивший свою жизнь борьбе за лучшее будущее литовского народа, делу его просвещения, собиранию фольклорных, языковых и этнографических материалов.

Собиранием фольклора М. Сланчяускас занимался с юных лет и собрал за свою жизнь около 3000 единиц текстов. Интерес собирателя к устному народному творчеству постоянно поощрял общественный деятель Л. Вайнейкис, языковед Й. Яблонскис, фольклорист Й. Басанавичюс. Как собиратель фольклора, М. Сланчяускас обладал незаурядным талантом. Он жил в гуще простого народа и поэтому был хорошо знаком с народными традициями, которые живо запечатлел в своих фольклорных сборниках. По утверждению финского фольклориста А. Р. Ниеми, «фольклорные сборники Сланчяускаса содержат обширнейший материал из всех областей народной поэзии, причем много такого материала, который мало или вовсе недоступен для собирателя — ученого».

Повествовательный фольклор, собранный М. Сланчяускасом, — а всего им записано около 800 единиц текстов не считая многочисленных вариантов одних и тех же произведений, — отличается большим разнообразием сюжетов, живостью, естественностью языка. Часть повествовательного фольклора из собрания М. Сланчяускаса была опубликована в трудах Й. Яблонскиса, Й. Басанавичюса, Й. Балиса и в изданиях, подготовленных к печати литовскими советскими учеными, однако до сих пор большинство записей хранилось в рукописном виде. В настоящем издании публикуются записанные М. Сланчяускасом сказки, хранящиеся в рукописных фондах Института литовского языка и литературы Академии наук Литовской ССР.

Поскольку записи повествовательного фольклора М. Сланчяускас в жанровом отношении довольно четко распределил по отдельным рукописным сборникам, при публикации сохранено расположение материала в подлиннике. Все тексты публикуются в соответствии с нормами правописания современного литовского литературного языка, однако по возможности сохранены спорадические фонетические особенности, а также морфологические, лексические и синтаксические признаки оригинала. В комментариях к текстам указывается номер сюжета по международно-

му каталогу сказок А. Аарине — С. Томпсона (AT) или по каталогу литовского повествовательного фольклора Й. Балиса (LPK), время и место записи, возраст, имя и фамилия рассказчика, источники текстов и их публикации, а также отмечается самобытность или распространенность сюжета. В приложении к книге помещен словарь мало или узко употребляемых слов, архаизмов и заимствований, указатель имен рассказчиков и жанровый указатель публикуемых произведений, составленный в соответствии с системой каталогов А. Аарне — С. Томпсона и Й. Балиса.

Во вступительной статье читатель знакомится с жизнью и фольклорной деятельностью М. Сланчяускаса, с характеристикой особенностей записанных им сказок.

NORTH LITHUANIAN TALES

Recorded by Matas Slančiauskas

Summary

At the end of the 19th century, with the cultural advance in Lithuania, folklorists as well as common villagers — peasants, artisans — took up recording folk-lore. Matas Slančiauskas (1850—1924), a tailor by profession, is one of the most successful folklorists. He devoted all his life to a better future of the Lithuanian people, to their enlightenment and to the recording of folk-lore, linguistic and etnographic data.

M. Slančiauskas had been recording folklore since early youth and had at his disposal about 3,000 pieces. He was encouraged to do the work by L. Vaineikis, a public man, J. Jablonskis, the linguist, and J. Basanavičius, the folklorist. M. Slančiauskas was a talented folklorist. Living among common people, he was well acquainted with all their traditions, and he managed to record everything in extremely vivid idiom. The Finnish folklorist A. R. Niemi says: Slančiauskas folk-lore collections contain abundant material from all the fields of people's poetry, the majority of which is hardly, if ever, accessible to investigators."

M. Slančiauskas' narrative folk-lore is characterized by variety of its plots, by its natural and vivid idiom. He recorded about 800 pieces, not to mention some repetitions. Part of M. Slančiauskas' narrative folk-lore was published in works compiled by J. Jablonskis, J. Basanavičius, J. Balys and Soviet Lithuanian scholars. The majority of his works, however, are still in manuscripts. The publication presents the tales recorded by M. Slančiauskas which are to be found at the manuscript department of the Institute of the Lithuanian language and literature, in the Academy of Sciences, Lithuanian SSR. M. Slančiauskas has rather accurately divided his narrations into collections according to genre; all these authentic features are preserved in the publication. All the texts are published in the spelling of the Lithuanian literary language with the exception of sporadic phonetical, lexical and syntactical peculiarities of the original. The commentaries on the texts indicate numbers of the plots, time and place of recording, informants age, names and surnames, the sources of the texts and publications. The numbers are presented according to the catalogues of A. Aarne and S. Thompson's tales and J. Balys' narrative fok-lore. The originality and spreading of the plots is discussed too. The publication provides a vocabulary of rarely used words, barbarisms and archaisms; it also provides indices of the informants and genre-publications which are classified according to A. Aarne and S. Thompson's and J. Balys' catalogues. The introductory article deals with M. Slančiauskas' life and his folk-lore activities, with the peculiarities of his tales.

TURINYS

Pratarmė 3

Matas Slančiauskas ir jo pasakos *N. Vėlius* 9

SENŲJŲ MŪSŲ PALYGINIMAI, ARBA PAVAIZDAI, NUO GYVUOLĖLIŲ

1. *Pelėda 37
2. *Juodvarnis 37
3. *Kugai ir gegužė 38
4. *Ponaitis 38
5. *Šilingėlis 39
6. [Namų destis] 39
7. [Be nėra kur užkliuvęs] .. 39
8. *Dvi pelelės 40
9. *Žvirblis 40
10. Žvirblis ir kregždės 41
11. *Karvelis ir strazdas 42
12. *Ežys ir meška 42
13. *Levas, arklys ir vilkas 43
14. *Levas ir žmogus 44
15. *Vilkas ir avinėlis 45
16. *Žmogus, vilkas ir lapė 45
17. *Žmogus ir vilkų ruja .. 46
18. *Šuva 46
19. *Šunų balius 47
20. *Lapė 47
21. *Juodvarnis ir skruzdėlė 47
22. *Voras 47
23. *Uodų ponas ir uodai .. 48
24. *Dvi bitės 48
25. *Uosis aklas 49
26. *Bitė, erelis ir juodvarnis 49
27. *Musė ir bitė 50
28. *Bitė 50
29. *Audiencija 50

PAUKŠTELIAI, ŽVĖRELIAI IR VABALĖLIAI

30. Šuva pas vilką mokos .. 51
31. Susitarę šunys vilkus išpiaut 52
32. Gaidys 53
33. [Dangus griūva] 54

*

34. *Dvi kiaulės 54
35. [Katinas ir žvirblis] 55
36. [Blogs greit gal įvykti] .. 55
37. [Špokas ir gegužė] 55
38. [Levas, vilkas ir lapė] .. 56
39. [Lapė ir šarka] 57

LIETUVIŠKOS PASAKOS APĖ GYVUOLIUS

40. Lakštinguola 58
41. Volungė 58
42. Kurmis 58
43. Bajorystės 59
44. Baravyks po ąžuolu 59
45. Liūtas 59
46. Vanagas ir žvirblis 60
47. Žvirblis ir vanags 60
48. Gyvatė 60
49. Gyvuolių kalba 60
50. Gužas ir varlė 62

PIEMENŲ PASAKOS

51. Lapė ir vilks 63
52. Ožkelė ir vilks 67
53. Oželis 69
54. Gaidys ir katinėlis 73
55. [Vilkų giesmė] 76
56. [Žmona ir vilkstinė vilkų] 76
57. Du broliai mandrūs, o viens durnius 77
58. Durniaus pasaka 81
59. Šarkelės pasaka 81
60. Pasakyk pasaką! 81
61. Senovės dvaro lažininkų malokai 82
62. Senovės ponai iš kitų kraštų 82

PASAKOS

A

63. [Petras žvejo sūnus] 83
64. [Mirtos] 89
65. [Kvailio turgus] 91
66. [Rėžis iš nugaros] 93
67. [Mano nuotykiai] 96
68. [Užkurys] 100
69. [Bernas ir giltinė] 101
70. [Protas ir piningai] 105
71. [Moteriškės norai] 106
72. [Elenėla ir velnias pirtyje] 107
73. Švento Jono krikštytojaus sūnus Jons 109
74. [Išvaduota karalaitė] 117
75. [Atrasta bėda] 121
76. [Meistro laimė] 124
77. [Trys nepaprasti daktarai] 127
78. [Nukirstas pirštas] 129

79. [Ožkelė] 132
80. [Šokis su velniais] 133
81. [Pirtis dievui] 134
82. [Šuns ir vilko draugystė] 136
83. [Stipruolis Jonas] 139
84. [Dvylika sūnų kaip vienas] 148
85. [Sulaužytas paprotys] .. 156
86. [Žinovė] 157
87. Nykštelis 161
88. Radvils kuningaikštis 164
89. Beniuks 168
90. [Gyvatė karalaitė] 177
91. [Trejų metų uždarbis] .. 182

B

92. [Pamirštas karaliaus kardas] 184
93. [Karalaitė su aniuolu ir velniu ant akių] 188
94. [Bičių piemuo] 192
95. [Amerikos karalaitis] 195
96. Apė moteriškų kantrybę 197
97. [Kalvis ir burtininkas] .. 200
98. Mikolo Račiaus [pasaka] 208
99. [Apgautas karalius] 214
100. [Nepaprasti kailiniai] 222
101. Du riešutu 225
102. Alksnio Martyns 230
103. Jono karalaičio pasaka .. 238
104. Giltinė — podė 247
105. Penkių Jonų [pasaka] .. 251

C

106. [Raganos laidotuvės] 257
107. Lino mūka 259
108. [Sesuo nukirstomis rankomis] 261
109. [Geriausioji žmona] 265
110. [Lapė ir genys] 267
111. [Elenėla ir Jonelis] 269
112. [Našlaitė meškos lauže] .. 273
113. [Antela ir jos vaikeliai] .. 275
114. [Kelionė į pragarą] 278
115. [Numirėlių imtynės] 280
116. [Gyvatė pati] 282
117. [Trys broliai] 284
118. [Ir velnias nepagyvena] .. 290
119. [Broliai su žvėrimis] 295
120. [Nesuvaldoma pati] 302
121. [Kvailių niekur netrūksta] 305
122. [Išmintingasis Kazelis] .. 308
123. [Ožio nelaisvėje] 313
124. [Ponas be baimės] 316
125. [Žvėrys vilkduobėje] 318

D

126. [Ponaičio patarimas] 321
127. Iš biedno vaiko karalium palikęs 324
128. Pakart tai da mažai 329
129. [Baimės ieškotojas] 331
130. [Stebuklingas kapšiukas] 336
131. [Iškratyti piningai] 340
132. [Gaidžiuko cino kojelė] .. 341

E

133. [Eželis] 343
134. Meškos vaiks 345
135. [Randor, kvit] 349
136. [Už gerą piktu užmoka] 355
137. [Nelaimingas kareivis] .. 358
138. Kostantino razbaininko pasaka 363

F

139. Par ponadievo vardą 371
140. Už veršį 378
141. Ponios pamokslai 381
142. Storokis, ko neturi 382
143. Abu tokiu, kots į kitą .. 384
144. Levas, meška ir žmogus .. 385

G

145. [Du kaimynai ir velnias] 386
146. [Žmogaus norams nėra galo] 389
147. [Kertama obelėlė] 391
148. [Šunim ir žvirbliu paverstas vyras] 393
149. [Pakaustyta ragana] 395
150. Pasaka apė dvarą po žemių 396
151. Niukšas 401
152. Už katę 405
153. Mužiks visus savo ponus nuvežė į peklą 408
Paaiškinimai 411
Žanrinė skelbiamų kūrinių rodyklė 433
Pateikėjų rodyklė 435
Žodynėlis 437
Santrumpos 443
Сказки северной Литвы. Собрал Матас Сланчяускас. Резюме 445
North Lithuanian Tales. Recorded by Matas Slančiauskas. Summary 447

СКАЗКИ СЕВЕРНОЙ ЛИТВЫ

Собрал Матас СЛАНЧЯУСКАС

На литовском языке

Издательство «Вага», Вильнюс, пр. Ленина 50.

*

ŠIAURĖS LIETUVOS PASAKOS

Surinko Matas SLANČIAUSKAS

Redaktorė R. Saukienė

Dailininkas G. Karosas

Techn. redaktorius V. Serapinas

Korektorės L. Abramavičienė ir L. Greblikienė

Duota rinkti 1974.IV.9. Pasirašyta spaudai 1974.VI.25. LV 03471. Leidinio Nr. 7671. Spaudos popierius Nr. 1, $60\times90^{1}/_{16}$ — 14,125 pop. l.=28,3 sp. l.;+0,4 sp. l. įkliju; 26,1 leid. l. 15.000 egz. Užsak. Nr. 507. Kaina 1 rb 82 kp

„Vagos" leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50.

Spaudė K. Požėlos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10.

S $\frac{0733—205}{M\ 852(10)-74}$ U-74

L 1

Sl 05